GRENAA BYS HISTORIE
BIND B

STOREGADE

CARL SVENSTRUP

GRENAA BYS HISTORIE

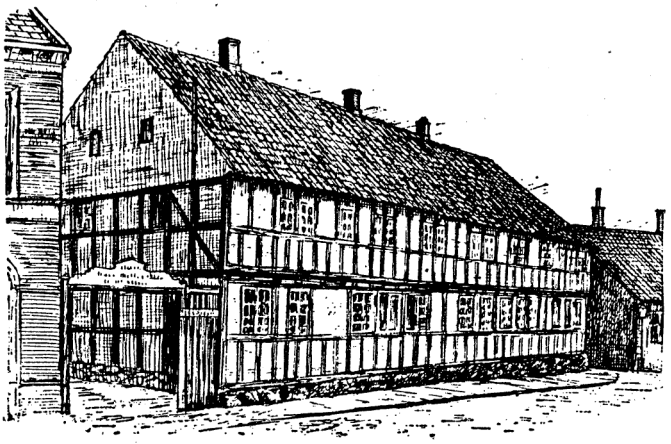

BIND B

EN PERSONALHISTORISK-TOPOGRAFISK BESKRIVELSE
AF BYENS ÆLDRE EJENDOMME OG DERES
BEBOERE GENNEM TIDERNE

GRENAA
EGET FORLAG
1938

Christiansen & Jørgensens Bogtr. Grenaa

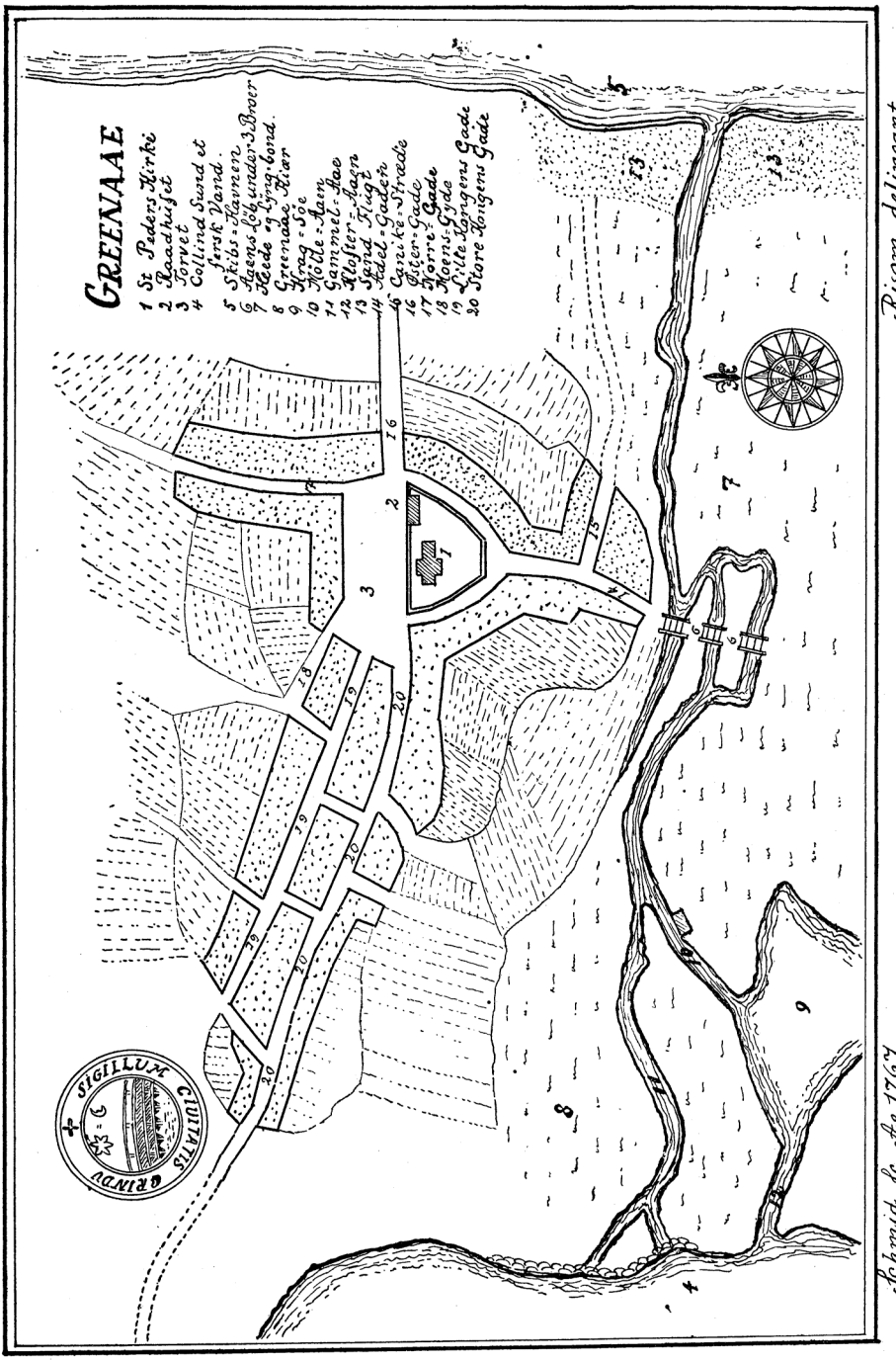

KORT OVER GRENAA BY 1767

Kopi efter Kortet i

PONTOPPIDANS DANSKE ATLAS 1768

FORORD

Hermed afsluttes det første Bind af Grenaa Bys Historie, som er udkommet hæftevis i Løbet af seks Aar (1933—38). Det indeholder en personalhistorisk-topografisk Beskrivelse af Byens Ejendomme paa Søndergade, Torvet og Storegade.

Denne Maade at foretage en Købstadsbeskrivelse paa er et Forsøg, og jeg mindes ikke at have set den anvendt andetsteds. Imidlertid havde jeg i Forvejen ved at offentliggøre Beskrivelser af enkelte spredte Ejendommes Historie med indflettede Biografier af Ejerne gennem Tiderne erfaret, at Byens Beboere og Folk, som stammer herfra, med Interesse gav sig i Lag med denne Form for Bybeskrivelse.

For mit eget Vedkommende har mit gennem en Snes Aar drevne Studium af Byens Historie i særlig Grad formet sig som en systematisk Gennemgang med paafølgende Afskrift af Pantebøger, Tingbøger og Justitsprotokoller. Jeg havde derigennem en fuldstændig Fortegnelse over alle Byens ældre Ejendommes Historie og Ejerrække, forsynet med en hel Mængde oplysende Enkeltheder om Personer og Begivenheder.

Ved at vælge den foreliggende Form har jeg unægtelig fjernet mig stærkt fra den almindelig gængse og anerkendte Type paa Købstadsbeskrivelser. Men til Gengæld har jeg haft den store Fordel, at en Mængde Smaatræk og Enkeltheder af kulturhistorisk Værdi om Begivenheder og Personer, som det ellers var umuligt at finde et passende Samlingspunkt for, paa naturlig Maade har kunnet passes ind i en fortløbende Beskrivelse. Den har desuden givet Lejlighed til at fremføre mange biografiske Oplysninger om en stor Række af Byens mere fremtrædende og kendte Mennesker fra det sidste Par Aarhundreder og til at skildre det Liv, som levedes I de gamle Gaarde og Huse, som allerede nu for en stor Del er borte. Og Bogen vil formentlig derved tillige have Værdi som en personalhistorisk Haandbog, idet saa godt som alle forekommende Navne er opført alfabetisk i det bag i Bogen anbragte Personregister. Tilmed har det meget store Billedstof, som jeg i Løbet af næsten en Menneskealder har samlet, dels ved egne Fotograferinger, dels som Gave eller Laan fra en lang Række ældre Mennesker, derved faaet den rette Plads og Ramme. Og det kan jo ikke nægtes, at Billedstoffet spiller en uhyre Rolle og er af allerstørste Værdi med Hensyn til at levendegøre Billedet af den gamle By, som nu med stærke Skridt omformes eller forsvinder.

Hvad Rækkefølgen af Ejendommene angaar, saa har jeg i et og alt fulgt den Nummerorden, som er angivet i Byens ældste Brandtaksationsprotokol fra

1761, som findes paa Landsarkivet i Viborg. Der begyndes i Overensstemmelse med denne ved Søndergades sydlige Ende mod Øst (altsaa ved Maler Hartmanns tidligere Ejendom, den nuværende Museumsgaard) og fortsættes op til Hjørnet ved Østergade. Derefter springes atter til Søndergades sydlige Ende og fortsættes langs den venstre Husrække op til Torvet, til Hjørnet af Storegade. Derpaa tages Storegades sydlige Husrække helt ned til Anlægget og derefter den nordre Husrække fra Anlægget og op til Torvet, hvor der endes med det gamle Apotek (nuværende Købmand Vogels Ejendom), som altsaa afslutter dette Bind. Det er Meningen, hvis der kan skaffes Midler til det, og hvis Modtagelsen af nærværende Bind opfordrer dertil, at fortsætte med en lignende Gennemgang af de øvrige Gader, altsaa Lillegade, Østergade, Nørregade og Smaagaderne, som formentlig vil udkræve knap saa stort et Sidetal.

Det vil dog ikke ske straks. Naar nærværende Bind er kaldt **B**, saa er det netop sket for at markere, at den egentlige Bybeskrivelse efter det fra andre Byer kendte og anerkendte Skema vil udkomme som **Bind A**. Dette Bind vil komme til at omfatte de ældste Efterretninger om Byen, dens Størrelse og Bebyggelse gennem Tiderne, Krigsbegivenheder og Brande, Retsvæsen, Embedsmænd, Kirkerne og kirkelige Forhold, Skolevæsen fra Latinskolens Dage og fremefter, Told og Accise, Apoteker og Lægevæsen, St. Jørgensgaard (Spedalske Hospitalet) og Møllerne, Aaen, Havnen, Kolindsund o. s. v. Dette Bind A vil altsaa blive paabegyndt i næste Hæfte.

Man kan maaske finde, at det er en noget bagvendt Udgivelsesmaade. Men da min Tid er optaget af saa meget andet Arbejde, og da jeg i noget højere Grad havde Stoffet til Bind B samlet end det til den almindelige Byhistorie, saa valgte jeg den angivne Maade for i det hele taget at kunne komme i Gang med Udgivelsen. Og naar Værket engang er færdigt, saa vil det jo være underordnet, i hvilken Rækkefølge Bindene er udkommet.

Kilderne til nærværende Bind har omtrent udelukkende været Tingbøger, Justitsprotokoller, Pantebøger, Kirkebøger, Brandtaksationsprotokoller og de ældre Aargange af de lokale Aviser. Dertil er kommet mundtlige Meddelelser fra en Mængde ældre Mennesker. I Slutningen af Bogen har jeg Side 477—81 under Kilder og Bevissteder gjort udførligt Rede for dette Forhold. Jeg beder derfor indtrængende Læserne gennemgaa det Par Sider, det drejer sig om, altsaa Side 477 o. flg. før Læsningen af Bogen paabegyndes.

Det vil bemærkes, at der ved Valg af Illustrationer er fulgt det Princip, at der i Almindelighed ikke bringes Portrætter af nulevende Personer. Ligeledes vil det ses, at nulevende kun omtales i yderste Korthed og kun med Nævnelse af de rent faktiske Kendsgerninger, der angaar Ejendommenes Historie Enhver nærmere Biografi og Karakteristik er undgaaet. Aarsagen hertil vil formentlig være selvindlysende.

Og saa bringer jeg da en foreløbig Tak til alle, som har været mig behjælpelig med Arbejdet, det være sig ved mundtlige eller skriftlige Meddelelser, Gave eller Udlaan af Fotografier, Oplysninger af enhver Art eller Hjælp til Bogens Udgivelse.

Grenaa, 23. Oktober 1938.

Carl Svenstrup.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

Søndergade. Oversigt 1

NB. Brandforsikringsnummeret fra 1761 er anført forrest og sat med fede Typer.

1. Søndergade Nr. 9 og 11. „Farvergaarden", nu Djurslands Museum 3
2. Nr. 5 og 7. Den gamle Apotekergaard, nu Enkefru Lyngbye og Fabr. Jakobsen 20
   Nr. 3 Jfr. Schmidts Tømmerplads, senere Sadelmager Greve, nu Blikkenslager Harald Sørensen 41
3. Nr. 1. Broch'ernes Gaard. Senere Købmand Hermansen, nu Kbmd. Skov 42
4. **Torvet** Nr. 15, 17 og 19. Urmager Vester, Gæstgiver P. Andersen og „Walhalla" 61
5. Nr. 11 og 13. Andelsbanken og Hotel Skandinavien 69
6. Nr. 9. Forhen Ras. Jacobsen og Ole Mikkelsen, nu Glarmester Petersen 75
7. **Søndergade** Nr. 6 og 8. Konsul Momme, nu Konsul Chr. Secher og Købmand Otto Secher 80
8. Nr. 4. Sadelmager O. Lindstrøm 108

10. Nr. 2. Hotel Dagmar 109
    Torvet Nr. 8. Tidl. Købmand Lindberg, nu Kbmd. J. Mors 120
11. Nr. 6. Byens gamle „Præsteresidentz". Senere Jernstøbergaarden, nu Kbmd. Alb. Thomsen 123
    Kortskitse over Torvet og Søndergade ca. 1750 128
    Stamtavle over Provst Ove Brochs Efterkommere ... 129
    Nr. 4. Vilh. Hansens Boghandel 144
12. Erik Hattemagers Hus paa Kirkegaarden, som senere indlemmedes i denne. Nu en Del af Torvet 145
    Storegade. Almindelig Oversigt 148
13. Storegades søndre Side Nr. 1. Edv. Hansens Gaard, nu Kbmd. E. Holch 150
14. Nr. 3 og 5. Hennings Gaard, nu henholdsvis Gartner Rasmussen og Grenaa Handels- og Landbrugsbank 167
15. Nr. 7. Pastor Bloch og Pastor Dantzer, nu Frøknerne Bilde 182
    Aagade. Oversigt 189

Side
16. Storegade Nr. 9. Holstvigs Gaard, nu Afholdshotellet .. 190
17. Nr. 11. Manufakturhdl. Johs. Jørgensen, nu bl. a. Biografteater 200
18. Nr. 13. G. Søchting, nu Købmand S. H. Bager..... 207
19. Nr. 15. Drejer Jørgensen, nu Grosserer Kjølhede..... 212
Stamtavle over Bangslægten..... 213
20. Nr. 17. Thomsens Materialhandel, nu Blikkenslager Stoffregen 216
— Nr. 19. L. L. Lerche, nu „Messen"s østre Halvdel..... 216
21. Nr. 21. Farver Quist, nu „Messen"s vestre Halvdel 220
22. Nr. 23. Gas- og Vandmester Lindgreen 225
Vestergade. Oversigt 225
23. Nr. 1. Murer Paulli og Snedker Martinussen 229
Nr. 3. Fru G. Hansen..... 230
Posthaven..... 231
24. Storegade Nr. 25, 27 og 29. Farver Graff, nu Smed Hartvigsen..... 231
Kortskitse over Storegades midterste og vestligste Del 242
25. Nr. 31 og 33. Maler Larsen og Fru Andreasen 245
26. Nr. 35 og 37. Farver Hansens Enke I, nu Fru Buch og Tømrer P. Jensen..... 249
27. Nr. 39. Farver Hansens Enke II, nu Frk. I. M. Holch . 253
28. Nr. 41. Smed Hougaard 255
Nr. 43. Gl. Gæstgivergaards Have, nu Maltgører K. Petersen..... 259
29. Nr. 45 og 47. Kordegn Johannsen, nu bl. a. Sagfører Press 263
30. Nr. 49. Elektriker M. Chommerou 271
31. Nr. 51. Brænderiets Bærmestald, nu Skorstenfejer Sørensen 275
32. Nr. 53. Kandelsdorff, nu Købmand P. Andersen 279
33. Nr. 55. Organist Møller, nu Gotfred Jensen 283
34. Nr. 59. Jens Kyradser, nu Musikdirektør Møller..... 285
— Nr. 61. Jørgen Glarmester, nu Frk. Petrine Nielsen.... 285
35. Nr. 63. R. Pallesen, nu Avlsbruger Friis 289
36. Nr. 65. Vognmand J. Olesen..... 290
37. Nr. 67. Erik Henning, nu A. Tolboe..... 294
38. Nr. 69. Jfr. Munck, nu Th. Rasmussen..... 295
39.—40. Nr. 71 og 73. J. Meiniche, nu henholdsvis Frk. Nicolaisen og Fru Lunøe 298
41. Nr. 75. C. Lindwald, nu Frk. Boysen..... 306
42. Nr. 77. P. Grund, nu Aug. Jensen 307
Storegades nordre Husrække.
43. Nr. 62. Del af det tidligere Bryggeri 309
Nederstræde..... 310

Side

Oversigt over Nr. 60—46, d. v. s. Arealet mellem Nederstræde og Mellemstræde 313
44. Nr. 60. Branddirektør Christensen, nu Lærer Hajslund. 314
— Nr. 58. Enkefru Johnsen 316
— Nr. 56. Chr. Therkildsen 316
45. Nr. 54. „To-Etagen", nu J. Clausen 317
— Nr. 52, 50 og 48. Carl Jacobsen m. fl. 319
46. Nr. 46 a. Trampenbergs Have, nu Købmand F. Nørgaard 320
47. Nr. 46. Hjørnet af Mellemstræde, nu P. Sørensen 321
Mellemstræde 324
48. Storegade Nr. 44. A. Tolboe 326
49. Nr. 42. Brænderiets Butik, nu Købmand J. Sørensen .. 330
— Nr. 40. Direktør O. Hammer 335
50. Nr. 38. Slægten Kruses ældste Hjem. Nu „Familiegaarden", Ejer V. Larsen 336
51. Nr. 36. „Gl. Gæstgivergaard", nu Enkefru Jensen 344
— Nr. 34. „Gl. Gæstgivergaard"s Sal, nu Præstegaard 364
52. Nr. 32. Vognmand Th. Nielsen, nu Fru Nielsen 373
53a Nr. 30. Skrædder A. J. Lyngbye, nu Karetmager Sørensen 376
Overstræde. Oversigt 379
73. Nr. 2. Politibetjent Andersen, nu Landstingsmand Josiassen 382
53b Storegade Nr. 28. Malermester Wessing 384
54. Nr. 26. Halds Garveri, nu Fru Kurvemager Thomsen .. 387
55. Nr. 24. C. F. Ostermann, nu Fru Viktualiehdl. Sørensen 389
56. Nr. 22. Buntmager Bradsted, nu Tømrer Jensen 393
— Nr. 20. Bogbinder Fuchs, nu Ølhandler P. Toubro 401
57. Nr. 18. Købmand N. Nielsen, nu Frk. E. Nielsen og Snedker A. M. Sørensen 402
Kortskitse over Storegades østligste Del 417
58. Nr. 14. Skrædder J. H. Jensen, nu Snedker A. M. Sørensen 420
59. Nr. 12, 10 og 8. Prokurator L. J. Lunøe, nu henholdsvis Fru Isenkræmmer Poulsen, Fru Dahlin og Snedker L. Olsen 422
60. Nr. 6. Prokurator Hanson, nu „Sparekassen" 435
61. Nr. 4. Skomager Carl v. Seelen, nu Kbmd. Ove Vogel. 447
62. Nr. 2. Det gamle Apotek, nu Købmand Ove Vogel 453

Trykfejl, Rettelser og Tilføjelser 474
Kilder, Bevissteder og Henvisninger 477
Sted- og Emneregister 484
Personregister 490
Tilføjelse til Trykfejlsfortegnelsen 500

SØNDERGADE

Hovedgaden i Grenaa har vist altid været Søndergade. Ved den laa Kirken og Kirkegaarden. Ad den foregik tidligere saavel som nu al Færdsel til Byen Syd fra. Den alene var Leddet, der forbandt Sønderherred med Nørreherred, eftersom det 3 km brede og 20 km lange Kolindsund spærrede for alt Samkvem — undtagen med Skib — mellem de to Herreder. Faktisk maatte man dengang helt til Kolindbro, hvis man ikke vilde passere Grenaa Søndergade.

Derfor er det ikke at undres over, at man hæftede Benævnelsen Algade eller Adelgade paa den. Thi, som Hugo Matthiessen skriver i „Gamle Gader", „ældst i Byerne, Rygsøjlen, som bar det hele Skelet, var Landevejsgaden, hvorom den første Bebyggelse havde grupperet sig, den alfare, almindelige Gade, Al- eller Adelgaden, der som Artsbetegnelse udvidedes til at omfatte samtlige Hovedstrøg — for siden i Aarhundredernes Løb langsomt at fæstnes som Egennavn til et enkelt af disse".[1])

Retsprotokollerne i Grenaa gaar ikke saa langt tilbage, at det med ubetinget Sikkerhed kan afgøres, hvad Gadens oprindelige Navn har været.

Paa Resens Atlas fra ca. 1680 staar Søndergade, medens Pontoppidans Atlas fra 1767 (hvortil Pastor Risom har givet Oplysningerne fra Grenaa) kalder den Algade. En systematisk Undersøgelse af Tingbøger, Justitsprotokoller og Pantebøger giver det Resultat, at Navnet Søndergade eller navnlig „den syndre Gade" er eneherskende indtil ca. 1740. Fra 1742 ses de to Navne brugt i Flæng. Man finder „Adelgade kaldet", „Adel- eller Syndergade" og „Synder Gade".[2]) Senere end ca. 1770 har jeg ikke fundet Navnet Adelgade. En saa respektløs Betegnelse som „Gyden ind til Byen" findes kun anvendt eet Sted, nemlig i et Skøde fra 1730, udstedt af Hessels Ejer Major Hoff.[3]) Jeg mener altsaa at kunne fastslaa, at Søndergade er det oprindelige Navn, endvidere, at man i Tiden 1740—70 har brugt baade Søndergade og Adelgade, det sidste vistnok i høj Grad under fremmed Paavirkning

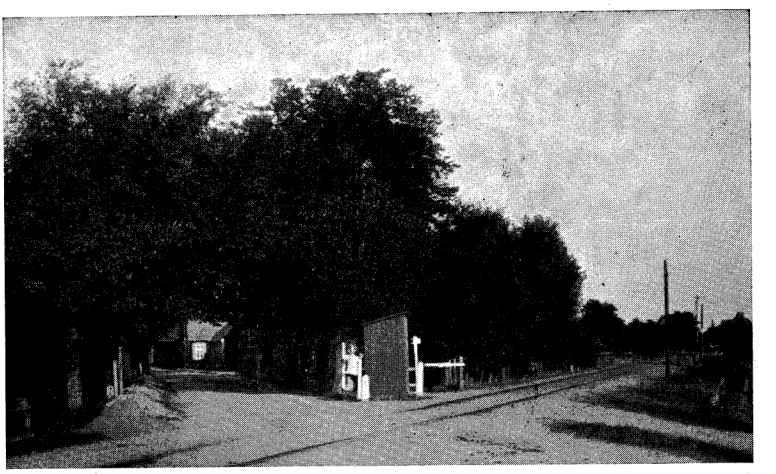

Indkørselen til Grenaa Søndergade. Billede fra ca. 1900.

og muligvis helt indført af Embedsmænd, og endelig, at fra ca. 1770 bruges udelukkende Navnet Søndergade.

Navnet gjaldt helt op til Hjørnet af Storegade. Ordet „Torvet" brugtes kun om, hvad der laa Nord for denne Linie.

Men det maa her erindres, at Kirkegaarden laa uden om Kirken paa alle Sider. Mod Syd gik den helt til Kastanietræerne og mod Øst og Vest var den kun ved smalle Gader skilt fra Husrækken. Den vestlige af disse Gader har været den bredeste, men dog ikke synderlig bred. Ved denne har oven i Købet været den Mærkelighed, at omtrent til 1760 laa der ogsaa paa Siden ind mod Kirkegaarden, ja, endogsaa ind paa selve Kirkegaarden og omgivet af denne paa de tre Sider en Bygning. Den ejedes i en meget lang Række Aar af en Erik Andersen Hattemager.

Det østlige Stykke Gade kaldtes ikke Søndergade. Den ældste Benævnelse (fra 1712) er „Kirkestrædet"; lidt senere „Kirkegaden", derpaa „Det lidet Stræde østen for Kirken", „Østen for Kirkegaarden", „Østen for Kirken" og saa endelig i 1805 „Søndergades østre Side".[1]) Da Kirkegaarden gik et godt Stykke uden for Kirkens Østgavl, vil det forstaas, at det har været et meget smalt Stræde.

Fra de ældste Tider har det været Skik at begynde Fortegnelsen over Byens Ejendomme ved Aaen og saa følge den østre Side af Gaden op til Hjørnet af Østergade. Derpaa atter at begynde ved Aaen og gaa ad den vestre Side for saa ved Torvet at dreje ned ad Storegade. Denne Rækkefølge vil blive fulgt her, og vi begynder med den Bygning, der fra gammel Tid indtil 1878 var den sydligste i Rækken, nemlig

FARVERGAARDEN

Ældste Brandforsikring Nr. 1.

Søndergade, nu Nr. 9 (forhen Gartner Andersens) Matr. Nr. 131 a m. m.
— - - 11 (forhen Maler Hartmann's) Matr. Nr. 131 b m. m.

Hele den store Grund paa Søndergades østre Side fra Gartner Andersens forhenværende Gaard og helt ned til Aaen samt i en Udstrækning af mindst 75 m mod Øst udgjorde i Begyndelsen af 18. Aarhundrede een Ejendom.

Den bestod af en Gaard, hvis sydligste Fløj var den nuværende Museumsbygning. Resten af Grunden ned til Aaen var en Eng, der hørte til Gaarden. En bred og dyb Grøft førte langs Gaden ned til Aaen. Der var intet Fortov. Her var i halvandet Aarhundrede Byens Farvergaard, og Engen hed Farverens Eng.

Det ældste, der i Tingbøgerne findes bevaret om den Ejendom, som har ligget her, er det, at i 1723 holdtes Auktion over en velhavende Kones, Salig Maren Henrichsdatter Revn's Stervbo (d. v. s. Dødsbo). Gaarden solgtes til Major Hoff paa Hessel.

Hessels Ejere købte i dette Aarhundrede adskillige Grenaaejendomme, naar gunstig Lejlighed tilbød sig, og solgte dem atter senere med Fortjeneste.

Saaledes ogsaa denne Gaard, som Major Hoff i 1730 afhændede til Svend Pedersen Farver.

SVEND PEDERSEN (ALBERG)

født i København, død i Grenaa 1749, begravet 13. Marts, kgl. Privilegium som Farver i Grenaa $^{21}/_{2}$ 1721. Gift med Anna Hermansdatter Ponich, Datter af Byskriveren Herman Ponich i Grenaa. Hun begravet $^{10}/_{2}$ 1765.

Gaarden benævnes i Skødet som „beliggende ved Sønderport, næst sønden for afg. Sal. Morten Eskesens Gaard, vesten for bemeldte Sal. Mands Enghauge, norden for Grenaa Aa og østen for Gyden ind til Byen“.[1])

Der var dengang ikke Nummer af nogen Slags paa Ejendommene i Købstaden, intet Matrikelnummer, intet Brandforsikringsnummer, kort sagt intet Kendingsmærke. Man var derfor ved enhver Pantsættelse og ved enhver Udstedelse af Skøde nødt til at klare sig ved at anføre alle Naboernes Navne samt anføre Ejendommens Maal til alle fire Sider.

Nævnte Svend Pedersen Alberg var altsaa Farver. Dette Haandværk var i de Tider et privilegeret Erhverv ligesom Mølleriet og ligesom endnu bestandig Apotekernæringen. Svend

Søndergade ved den ældre Bro ca. 1900.

Pedersens Privilegium af 21. Febr. 1721 lød paa, at han maatte være Farver i Grenaa og fire Mil deromkring. Der havde tidligere boet en Farver i Nabogaarden mod Nord, den før nævnte Morten Eskesen, men han var forlængst død, og Enken har muligvis ikke gjort noget rigtigt ved Haandværket.

Folk brugte i gamle Dage i Almindelighed at titulere Haandværkerne ved Fornavn med Tilføjelse af deres Bestilling. Saaledes gaar det til, at selv en saa fornem Mand, der i Skødet betegnes som Sr. (d. v. s. Sieur = Herre) Svend Pedersen ellers i Almindelighed benævnes som Svend Farver.

Han stammede fra København. Faa Maaneder efter at han havde faaet Privilegium, giftede han sig med en Datter af Byskriver Ponich.

Svend Farver maa have været en vel oplært Mand, thi det ses i Tingbog og Justitsprotokol, at naar Svigerfaderen en ganske enkelt Gang har været forhindret i at møde til det ugentlige Ting paa Raadhuset, saa har Svigersønnen undertiden ført Protokollen i hans Sted.

Svend Pedersen knyttede senere Alberg til sit Navn, saa Faderens Navn har altsaa været Peder Alberg, og Farverens Børn blev døbt Alberg.

Øst for Farvergaarden laa — ligesom nu — en stor Engstrækning, der kaldtes „Østre Hauge". Det er et Navn, som endnu en Del af de ældre Grenaaborgere kender. I Tidens Løb erhvervede Svend Pedersen denne Eng ved et Par Køb, det ene af Byfoged Blichfelds Arvinger, det andet af Svigerfaderen, By-

skriver Ponich, saaledes at han ejede hele Strækningen Nord for Aaen og omtrent ud til nuværende Toldbod. Den „østre Have“ hørte sammen med Gaarden i et Aarhundrede. Og Tingbogen viser, at Farveren lod denne Ejendom indhegne, idet han i 1739 hos Byfogeden lod begære, at denne vilde „udmelde fire fornuftige Dannemænd her i Byen, der kunde siune og besigtige hans og Schwigerfaders Ejendomme, saasom de begge agter at lade deres tilhørende Tofter indheigne for at undgaa Fortræd og Ulejlighed i sin Tid“.[1])

Hvad han mener dermed, fremgaar klart senere, da han — i Lighed med enkelte andre — paa Tinge lader forkynde Advarsel mod, at nogen færdedes over hans Ejendom og mod, at Kreaturer kom derind, da han ellers vilde lade de paagældende Folk tiltale efter Loven.

Som tidligere nævnt havde Byen i nogle Aar to priviligerede Farvere, idet Nabogaarden mod Nord længe forinden havde været Farvergaard, og nu havde Sønnen derinde faaet Privilegiet fornyet.

For at skaffe sig af med Konkurrenten traf Svend Pedersen en Overenskomst med denne, formodentlig mod en rundelig Betaling, og fik i 1730 Eneret som Farver. Privilegiet, der ikke er uden Interesse, lyder saaledes:

„Thj Rixdaler Fr. 4tus No. 6. Wi Friderich den Fjerde, Konge af Danmark o. s. v. gjør alle vitterligt, at efter(som) Morten Eskildsøn, som vi den 8. Oct. 1725 allernaadigst hafver bevilget at maatte udi vor Kiøbstad Grænnaae tillige med Svend Pedersen sig af Farfver Professionen ernære, nu samme hannem allernaadigst forundte Bevilling, siden 2de Farfvere der paa Stedet sig ikke skal kunne ernære, til bemelte Svend Pedersen hafver afstaaet og overdraget, Da hafver wi efter fornævnte Svend Pedersens allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begiering, allernaadigst bevilget og tilladt som og hermed bevilger og tillader, at mehr bem. Svend Pedersen og hans Hustru maae deres Lifstid allene Farfver Professionen i bem.te Grænnaae forestaae, til hvilken Ende de da Farfveriet forsvarligen hafver at vedligeholde og sig ellers til Byefogden der paa Stedet *reversere,* at de for saa billig Betahling forsvarligen skal farfve og presse alt, hvis hos dennem bestilles, som nogen anden det der i Landet vill og kand giøre, saa at ingen skal hafve billig Aarsag sig over dennem for saadant deres Arbeide at besværge, forbydendes alle og enhver her imod eftersom forskrefvet staar at hindre eller udj nogen Maade Forfang at giøre under vor Hyldest og Naade. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhaufn d. 9. Januari i Ao 1730.

Under vor Kongl. Haand og Zignet
Friderich R. [2])
(L. S.)“

At Privilegiet ikke var en tom Formalitet, men en ganske haandgribelig Rettighed bekræftes kort efter, idet Svend Peder-

sen for Dommeren lod indstævne to Koner i Byen. Jens Hattemagers Kone havde farvet sort, og Maren Udenkier havde farvet blaat.

I Dommen udtales, at disse saavel som alle andre „bør at holde sig samme Forbud efterretteligt, og hvis de efter denne Dag sig derimod skal lade befinde, da at lide Straf efter Loven..."

Da de begge tilstod at være vidende om Kgl. Majestæts Privilegium og dog havde handlet derimod, saa tildømtes de at betale Farveren Sagens Omkostninger med 3 Rdl.[1])

I en anden Sag fra samme Tid havde Farveren mindre Held med sig. Det var en Toldsag, som Tolderen, Mads Lysholt, havde anlagt mod ham, fordi han ufortoldet havde ladet indføre 100 Pd. Blauholtz og 100 Pd. Smach til sit Farveri. Svend Pedersen skriver i sit Modindlæg, at „...Gud maa bedst kende, af hvad Aarsag Tolderen er mig saa hadefuld. For en Tid siden overskibedes til mig fra Anholt fire gamle Jernplader til Opbevaring, som han konfiskerede. Kort efter udskibedes til mig 2000 Mursten fra København; ogsaa disse konfiskerede han. Og nu de omtalte Farvestoffer, som formedelst *contrarige* Vind har maattet gaa om ad Ebeltoft, og som for sent er anmeldt her, ogsaa dem har Tolderen konfiskeret og vil paaføre mig uskyldig Proces..."[2]) Farverens Sag stod nu ikke ret godt, thi han havde først gjort Anmeldelse om Varerne, efter at Tolderen havde anmeldt ham. Og han har selvfølgelig faaet Lovens Straf, d. v. s. dobbelt Tolds Betaling og Varernes Konfiskation.

Endnu en Retssag imod Svend Farver er bevaret i Justitsprotokollen for 1747. Den angaar den omtalte „Østre Hauge". Farverens Genbo var Købmand Rasmus Juul, som var Kirkeværge. Han foranledigede, at Byfoged Bager sendte Farveren en Stævning „paa Kirkens og samptlige Byens Indbyggeres Vegne", fordi han i flere Aar ikke havde betalt Kirketiende af sin Toft eller saakaldte Hauge, som bestod af 4 Tdr. Land eller 5 Skp. Hartkorn. Alle Byens større Lodsejere af Borgerskabet havde været forsamlet i Sr. R. Juuls Hus en Tid i Forvejen og var meget misfornøjet med, at Svend Farver ikke vilde betale sin Kirketiende. De havde saa skikket Bud over for at spørge, om han ikke vilde ordne Sagen i Mindelighed og betale Tienden.

„Farveren laa i sin Seng og var ej frisk, men svarede, at han ikke kunde paalægge Jorden nogen Byrde, for den var død og kunde ikke svare for sig, han maatte svare for hende, a han ikke betalte, uden han saa Lov eller nogen anden Ting for sig". Processen begyndte. Men saa staar der ganske pludselig i

Justitsprotokollen, „men i det samme blev Parterne med hinanden her for Retten forenet“ (om), at Juul paa Kirkens Vegne opgav Kravet paa den allerede forfaldne Tiende, hvorimod Svend Pedersen forpligtede sig til i Fremtiden at betale. Desuden skulde han udrede Sagens Omkostninger.[1])

Svend Pedersen begravedes 13. Marts 1749. Til Oplysning for hvem, der ikke er kendt med de gamle Kirkebøgers Sædvane, skal lige nævnes, at man dengang ikke anførte Dødsdagen, men kun Begravelsesdagen. Det vil derfor kunne forstaas, hvorfor der paa mange Steder i nærværende Bog staar „begr.“ i Stedet for „død“.

En af Farverens Sønner var Engelmann Svendsen Alberg. Han havde lært Farveriet og fortsatte med det i en Aarrække paa Moderens Privilegium. Hun døde 1765. Men allerede 5 Aar forinden havde Sønnen søgt og faaet Privilegiet for sig og Hustru for deres Levetid, men rigtignok med den udtrykkelige Klausul „dog ey alene“,[2]) saaledes at forstaa, at Kongen eventuelt kunde give endnu en Farver Ret til at nedsætte sig i Grenaa. Denne Indskrænkning fik nu intet at betyde, Alberg fik ingen Konkurrenter, og i omtrent et Aarhundrede var og blev der kun det ene Farveri i Grenaa.

Foruden Engelmann havde Ægteparret andre Børn. En Søn, Herman Ponich Alberg, lærte Apotekervæsenet og oprettede senere Apotek i Nabogaarden.

En Datter, Birgitte, ægtede i 1754[3]) Byfogeden i Ebeltoft, Thomas Jacobsen Boserup. Han var Enkemand og meget ældre end Birgitte, der overlevede ham i 37 Aar.[4])

Boserup havde en Del Tilknytning til Grenaa, idet han 5/3 1751 udnævntes til Postmester baade i Ebeltoft og Grenaa. Desuden var han af og til beskikket til Sættedommer i Grenaa eller til Aktor eller Defensor ved Retten, naar ingen nærmereboende var at faa.

Om Engelmann Alberg har overtaget Farveriet for dyrt, om han har ombygget noget af Gaarden og derved paadraget sig Gæld, eller om han har levet over Evne, hvad der er det sandsynligste, ved jeg ikke. Men Pantebøgerne vidner om mange og store Laan. Ved et af de sidste (Firmaet Arent Heering i Lübeck paa 400 Rdl.) maatte han foruden at optage en 3die Prioritet i Gaarden og Farveriet endogsaa pantsætte alt sit Indbo og sine Farveriredskaber. Da det maaske kan have en vis Interesse at se Vurderingspriserne paa en velhavende Borgers Bohave fra den Tid, afskrives Fortegnelsen her efter Panteprotokollen. Der be-

Den ældre Sønderbro med tre gamle Borgere, Graff, Kaiser og Mikkel Jensen.

mærkes i denne, at Vurderingsprisen er 2/3 af, hvad Tingene har kostet i Indkøb.

1 Kyppe af Bly paa 7 Tdr.	kostet	48	Rdl.,	vurderet	28	Rdl.
1 Kobber Keddel, 4 Tdr. 1 Skp.	—	86	„	—	66	„
1 Brændevins Keddel, 1 Td. med Hat, Laag og Piber	—	46	„	—	30	„
1 liden engelsk Tinkeddel, 1/4 Td. Størrelse				—	8	„
1 Presse med Møtrik og Jernskruer, som har kostet mig selv		160	„	—	110	„

1 Top Seng med grøn Maling, Sirtses Omhæng	24	Rdl.	—	Mark
1 ny Egetræs Kiste med 4 Skuffer, Laase og Beslag	10	„	—	„
1 do., malet	7	„	—	„
1 mindre do. med 3 Skuffer	5	„	—	„
1 indlagt Bord	4	„	—	„
1 malet Thebord	1	„	—	„
1 Bord af Fyr, overtrukket med Voksdug	1	„	4	„
4 Gul-Læderstole og 2 Lænestole	9	„	—	„
1 Stolpeseng med rød Maling og blaa Omhæng	4	„	—	„
1 Skrive-Chatol med smaa Skuffer paa 4 Fødder	10	„	—	„
1 engelsk Stueuhr, meget sobert indrettet, samt Lodderne overtrukket med Messing og Ege-Fouteral indlagt med Valdnøddetræ	30	„	—	„
1 stort blaamalet Fyrbord med 2 Fløje	2	„	4	„
1 mindre do. med 2 Fløje	1	„	4	„
1 stor Ege-Dragkiste med 4 Skuffer og Beslag	6	„	—	„
1 mindre do. uden Skuffer og Beslag	2	„	—	„
6 nye Ruslæders Stole og 1 Lænestol	7	„	2	„
2 blaa og hvide Bolsters Underdyner	6	„	2	„
3 blaa og hvide Olmerdugs Hovedpuder	4	„	—	„
1 rød og hvid Olmerdugs Overdyne	5	„	—	„

1 rød og hvid Vadmels Underdyne	3	Rdl. 2	Mark
2 andre Dyner	6	„ —	„
2 røde og hvide Hovedpuder	2	„ 2	„
2 blaa og hvide do.	1	„ 4	„
2 Lispunds Bismere	1	„ 2	„
1 liden Kobber Keddel paa 1 Fdk. Rum	4	„ —	„
1 mindre do.	1	„ 4	„
1 liden Tærte Pande	2	„ —	„
1 Ege Rulle	4	„ —	„
Summa.....	424	Rdl. 4	Mk.[1])

Men det hjalp alt sammen intet, Alberg opgav Farveriet og forlod Byen. Hans Indbo solgtes ved Auktion, og i København udstedede han i 1774 Skøde paa Gaarden til

JOHAN LUDVIG STRUCH

født ca. 1737, død $^{27}/_{7}$ 1796 (Alder $59^{1}/_{4}$ Aar), gift med Ane Marie Sibbern, hun født ca. 1739, død (begr.) $^{5}/_{12}$ 1794 (55 Aar gl.)

Struch fik kgl. Privilegium af $^{16}/_{9}$ 1774. Den Slags Skifter var en god Indtægt for den kongelige Kasse. De honoreredes med en betydelig Afgift i Stempelpenge, og naar en Konge var død og en ny tiltraadte, skulde de „konfirmeres“ d. v. s. fornyes, og saa maatte der atter betales.

Om Struch vides ikke meget. Han var Kirkeværge i en Aarrække indtil sin Død, og han var Kæmner i Aaret 1780. Men da sidstnævnte Hverv i de Tider gik paa Omgang mellem de mere ansete Borgere og kun var gældende for eet Aar ad Gangen, samt praktisk talt var ulønnet, idet Kæmneren „for sin Umage“ kun fik 1 Rdl., saa betød det jo ikke stort andet end at være et Udtryk for Medborgernes Tillid.

Paa sine sidste Aar ombyggede Struch den søndre Side af Gaarden. Han døde i 1796. I Modsætning til sin Forgænger maa Struch have administreret sine Sager godt, eftersom han efterlod sine tre Børn en Arv paa 1399 Rdl.[2]), hvad dengang var en særdeles stor Sum. Børnene opholdt sig hos deres Farbroder paa Harritslevgaard og har ikke senere haft noget med Grenaa at gøre.

Den næste Farver var Johan Thomsen, vistnok fra Kolding. Hans Svoger var en Koldingfarver, Jens Jacobsen, der var tilstede, da Farvergaarden solgtes og bød paa den paa Thomsens Vegne. Købesummen for Gaard og Farveri var 1580 Rdl. Kort efter (9. Decbr. 1796) fik han saa Privilegium. Det lyder paa Farveriet i Grenaa og Ebeltoft „dog uden at andre derved udelukkes fra at nedsætte sig paa samme Næringsvej, naar de dertil vise sig at være berettigede“.[3])

Thomsen beholdt kun Farveriet i godt 7 Aar. Det ses, at han har haft mange Pantsættelser og Laan at kæmpe med, bl. a. et til den før omtalte „kjære Svoger, Farver Jens Jacobsen i Kolding", paa 575 Rdl. Men om det var økonomiske Vanskeligheder, som saa hurtigt fik ham til at rejse, vides ikke.

Den følgende Ejers økonomiske Forhold var der ikke noget i Vejen med. Det var en hovedrig Aarhusfarver, der købte Gaarden, Farveri, Trykkeri og alt dertil hørende Inventarium og Redskaber samt Frugthauge, Toft og Enghauge, alt for 1750 Rdl.[1])

NIELS FREDERIK JAHNSEN

Farver og eligeret Borger i Aarhus,
født ca. 1770, død $^{29}/_{3}$ 1828 (59 Aar), gift med Else Hillerup.[2])

Farveriet var bestemt for Jahnsens Søn Johan Frederik, der straks overtog det, men først i 1817 fik Skøde derpaa af Faderen. Pengenes Værdi var i Mellemtiden sunket saa meget, at Købesummen da angives til 4000 Rdl.

Den gamle Jahnsen var en af Aarhus' mest kendte og ansete Borgere, hvad bl. a. ses af, at han var en af de „eligerede Mænd", altsaa svarende i det mindste til Byraadsmedlem nu. Hans store Farveri laa nede ved Aarhus Aa paa den anden Side af Frederiksbro. Af hans Sønner arvede den ene Farveriet i Aarhus, en anden var den senere Købmand og Vicekonsul M. F. Jahnsen i Grenaa og en tredje var altsaa førnævnte

JOHAN FREDERIK JAHNSEN

født i Aarhus $^{8}/_{12}$ 1791, død $^{1}/_{12}$ (?) 1851, gift med Elise Constance Bøiesen.
Hun var født 1788, død $^{21}/_{4}$ 1864 (76 Aar gl.) [3])

Efter ældre Folks Beretning, skal Aarhusfarveren have ladet Gaarden og Farveriet ombygge til Sønnen. Det er næppe rigtigt. Egebindingsværket er sikkert fra 18. Aarhundrede og skyldes en af de foregaaende Ejere, rimeligvis Struch (se denne). Derimod lod Jahnsen Stuehuset til Gaden modernisere og forsyne med grundmuret Forside, hvad i de Dage ansaas for noget meget fornemt. Resterne af denne var indtil for faa Aar siden at se paa nordre Side af Gartner Andersens Butik og vil ogsaa bemærkes paa et senere Billede.

Blandt gamle Folk gik der Sagn om Farver Jahnsens eventyrlige Formue. Der blev sagt, at han fik Gaarden kvit og frit af Faderen og desuden senere 60,000 Rdl., og at han ved Hjælp af disse store Midler financierede Cato Schou til at købe Østergaard (ved Mejlgaard) og Schmidt til Købet af Møllerup. Det er sikkert meget overdrevet. Pantebøgerne viser bl. a. klart, at han i 1817,

„Farvergaarden“ efter at den i 1924 var bleven Museumsbygning.
Det er Købmand Vogel, som staar ved Laagen.

da han fik Skøde paa Gaarden, maatte udstede en Panteobligation paa 8,800 Rdl. Dansk Courant til Faderen.

Men at han var en af Byens rigeste Mænd, er uden Tvivl, og at han i Kraft af sine Penge havde sin Omgangskreds i Byens „finere“ Lag uagtet hans noget brutale og uslebne Væsen, skal ogsaa nok passe.

Ved Aftenselskaberne spilledes altid Kort, og Farveren vilde meget gerne spille. Men naar han saa tabte, blev han gnaven, og det kunde godt ske, at han saa lod Gæster være Gæster og gik i sin Seng. Det var man imidlertid forberedt paa og fortsatte Spillet, som om ingenting var sket.

Fra gammel Tid havde her i Grenaa været en Borgervæbning. I en Indberetning om Grenaa Raadhus af Byfoged Aagaard omtales saaledes, at i et af Værelserne opbevaredes „den Del af Borgervæbningens Armatur, som af Byen er anskaffet“.[1])

Borgervæbningens Mænd mødte af og til til Vaabenøvelse. Som „Købstadfolk“ var de „frifødte“ i Modsætning til Landboungdommen og havde ikke været i Trøjen. De anskaffede ens Kasketter, men benyttede iøvrigt deres sædvanlige Klædedragt. Farveren, der som omtalt var en af Byens ansete Mænd, blev Borgervæbningens Chef, og det uagtet han var lidt halt.

Borgervæbningen havde Flintebøsser og stillede til Øvelse

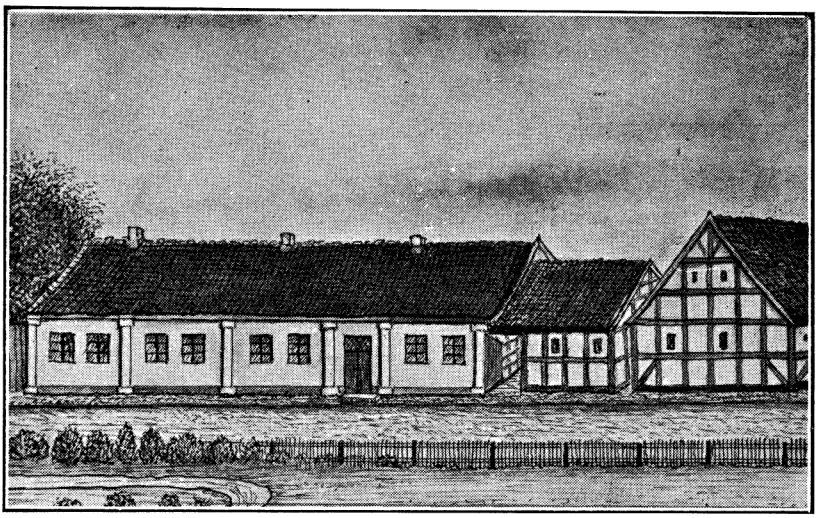

„Farvergaarden" efter en gammel Tegning. Til venstre ligger det Stykke, som senere Gartner Petersen købte (nu Bilfabr. Jakobsen). Gavlen til højre er den nuværende Museumsbygning.

ude i Hedebakkerne, omtrent hvor nu „Klosterbakken" ligger. Tilsigelsen foregik ved Trommeslag.

Under Øvelserne stod Farveren paa en Stol og kommanderede. Bagved var et Telt, hvor Madam Bagesen havde Forfriskninger til Tropperne. Hendes Mand havde været Bager og ejet det Bageri paa Lillegade, som gamle Bager Hartmann købte i 1840.

Naar Farveren saa syntes, at Væbningen havde virket tilstrækkeligt, lod han den stille op og affyre en sidste Salve, og saa kommanderede han: „Saa stormer vi", og derpaa stormede hele Flokken ned til Madm. Bagesens Telt, hvor der paa Farverens Bekostning var opstillet Boller med Punch, med hvilken de gæve Krigere saa gjorde sig tilgode. Derpaa fulgtes Chefen hjem med Musik, og der udbragtes et Hurra for ham. Adskillige af Borgerne gik naturligvis ikke straks hjem, men fortsatte Festen til den lyse Morgen, d. v. s. til Kl. 4, for saa skulde man hjem og se til, at Køerne blev lukket ud. Paa den Tid begyndte nemlig Byhyrden sin Gang igennem Gaderne for at drive Køerne ud i Fællesgræsgangen i Kæret.[1])

Farver Jahnsen beboede selv hele Gaarden. Midt i den grundmurede Facade med de hvide Pilastre sad Indgangsdøren, der førte ind i en Forstue. Herfra gik en Dør med Glasrude ind i „Butikken", der laa mod Syd. Den havde en svag Lighed med en Butik i vore Dage og var udstyret med baade Skabe, Hylder og Disk. Men det var dengang langt ud over det almindelige og

betragtedes med Beundring. I Sidebygningen var der Stald og Lade og et stort Oplagssted for Tørv. Af dem brugtes der en Mængde til Opvarmning, naar Tøjet skulde presses. Farveriet laa mellem Butikken og Stalden.

Fra den gamle Farverbutik har jeg hørt en Historie fortælle af Maler E. Hartmann.

En Kunde kom ind til Jahnsen efter noget Tøj, der havde været til Farvning, men der var et eller andet i Vejen med Tøjet, og Manden skældte ud derover. Jahnsen var en ilter Fyr og stak i Hidsighed en Lussing ud til den vrede Mand, der saa til Gengæld lod ham stævne. De mødtes i Retten hos Byfoged Aagaard, som var en flink Mand, meget ligefrem og jovial. Byfogden sagde til Farveren: „Du har jo givet Manden en Lussing?“ Ja, det var da rigtigt nok. „Det koster 5 Rdl.“

Farveren trak Pungen op af Lommen og lagde Pengene paa Bordet, men føjede saa til: „Saa skal han S.... skal knække mig ha' een til“. Og dermed stak han Manden endnu een paa Øret. „Ja, nu koster det 10 Rdl.“, sagde Aagaard. Ogsaa dette Beløb lagde Farveren paa Bordet, hvorefter Byfogeden sagde til Manden: „Nu kan du beholde de 5 Rdl. for Svie og Smerte, og saa tager Politikassen de andre 5 Rdl.“ Det var Manden godt fornøjet med, men listede saa hen og hviskede til Byfogeden: „Ja, A vild' no godt ha' hat et Par anner Støkker te den Pris“.

Om Historien er sand eller ej, maa staa for Meddelerens Regning, men det kan i hvert Fald godt ligne baade Aagaard og Jahnsen efter det Indtryk, jeg har kunnet faa af dem.

Farverens Eng gik — som tidligere omtalt — helt ned til Aaen, og dernede var et Lad, hvorfra man skyllede Tøjet, naar det var farvet. Nede fra Engen var der særlig god Lejlighed til Fiskeri i Aaen, hvorfor ogsaa Byens Ungdom gerne gik derned. Tidligere havde der gaaet en Sti langs Aaen et Stykke ud mod Øst, men Jahnsen havde ladet den spærre. Naar saa nogen desuagtet kom paa Engen og fiskede, sendte Jahnsen af og til en af sine Karle derned, forsynet med en god Knippel, for at jage dem væk. Selv stod han oppe ved Huset og saa til. Men engang greb Drengene Karlen og smed ham ud i Aaen, og hver Gang han forsøgte at komme op, drev de ham ud igen. Forgæves stod Jahnsen oppe ved Huset og truede med sin Egestok.

Som omtalt i Begyndelsen af dette Stykke var Farvergaarden her i over et Aarhundrede Byens eneste. Omkring 1840—50 nedsatte andre Farvere sig i Grenaa: Hansen, Graff, Qvist, Kruckow. Jahnsen var rasende derover og svor højt og dyrt paa, at

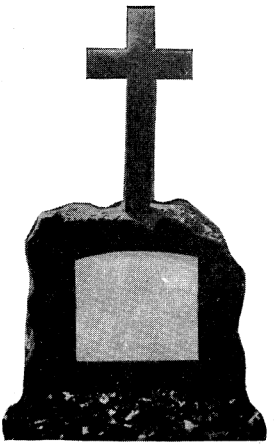

Farver J. F. Jahnsens Gravsten paa Grenaa Kirkegaard.

han nok skulde faa dem slaaet ned. Men det lykkedes jo ikke.

Jahnsens Hustru hed Elisabeth Cathrine Boisen. De havde adskillige Børn. En af Sønnerne, der havde lært Farveriet, overtog i 1849 Gaard og Forretning, og den gamle Jahnsen flyttede ned og boede i sine sidste Aar til Leje hos Sadelmager Henrichsens paa Lillegade. Han døde i 1851.

En Datter, Louise Johanne Charlotte, var gift med Købmand Jacob Møller paa Torvet.

Den gamle Farver havde i Tidens Løb tilkøbt sig en stor Del Jord paa Byens Mark, bl. a. 12 Tdr. Land i en samlet Lod af Broderen, Konsul M. F. Jahnsen, saaledes at han vel ialt ejede ca. 40 Tdr. Land.

Hele dette Avlsbrug samt Gaarden og Farveriet overdrog han i 1849 til den yngste af Sønnerne, Jens Røgin Jahnsen (født $^{19}/_{12}$ 1827). Han var en upraktisk Særling og forstod sig ikke meget paa Farveriet. Især manglede det ham paa Overblik over den ret store Bedrift. Han var vist egentlig ikke ubegavet, men uendelig gammeldags og manglede ganske Evne til at sætte sig ind i nye Metoder og til at forstaa den yngre Slægts Fordringer og Krav til Farveriet.

Han var overmaade nysgerrig og snakkesalig og var hver Dag rundt i Byens Huse for at høre Bynyt. Man sagde om ham, at han fulgte svært godt med i alt, kun ikke i sit Farveri. Avlsbruget fik han heller ikke nok ud af, og i det hele var der jævn Tilbagegang, alt som Aarene gik og der kom unge og dygtige Konkurrenter.

Det havde vakt en Del Opsigt i Byen, at Jens R. Jahnsen blev forlovet og senere gift med Frk. Sophie Olsen, der var af noget „fornemmere“ Samfundslag end han. Hun var Kusine til Postmester Skjerbæks Hustru og i Huset hos denne. Hun blev ham en udmærket Hustru, der ved Flid og Sparsommelighed holdt Hjemmet oppe.

I 1868 forpagtede Jahnsen paa 5 Aar Farveriet ud til den unge Farversvend Aake Nielsen, der havde lært her i Byen, men stammede fra Sverrig. I disse Aar levede Jahnsen af sit Avlsbrug. Efter Forpagtningstidens Udløb overtog Jahnsen igen Farveriet,

men det gik daarligt. Og i 1877 solgte han saa Gaarden og rejste til Aarhus, hvor hans Hustru indrettede et Vaskeri.

Dermed er Gaardens Saga som Farvergaard ude.

Køberen i 1877 udstykkede straks Ejendommen i flere Parceller, selve Gaarden i to. Den nordlige Halvdel købtes af Gartner R. Petersen, der oparbejdede et ret betydeligt Gartneri. Han var vistnok den første Gartner her i Grenaa, der havde Butik. Han overdrog i 1906 Forretningen til Gartner J. Andersen, og denne i 1918 til sin Nevø Otto Andersen, som saa i 1930 afhændede Gaard og Jord til Fabrikant Andr. Jakobsen for 32,250 Kr. Nu er den gamle Gaard sløjfet, og Grunden er inddraget til Bilvirksomhed.

Den søndre Halvdel købtes i 1879 af

MALERMESTER EMIL HARTMANN

født $^{5}/_{8}$ 1842, død $^{21}/_{3}$ 1924, Borgerskab som Malermester $^{8}/_{8}$ 1867, gift $^{12}/_{14}$ 1880 med Hedvig Qvist, født $^{20}/_{8}$ 1855, død $^{9}/_{7}$ 1917.

Maleren var ældste Søn af Bagermester H. H. Hartmann. Han havde gaaet i Realskolen og havde gode Skolekundskaber, men ved Siden deraf havde han paa forskellig Maade maattet hjælpe til hjemme i Bageriet, og han vedblev alle sine Dage at være overordentlig virksom.

Efter Konfirmationen sattes Emil i Malerlære i Aarhus. Som Svend kom han til København, hvor han arbejdede i flere Aar, og hvor han bl. a. gik paa Kunstakademiet. Han foretog en Udenlandsrejse til Holland og Belgien og bevarede hele sit Liv et levende Indtryk af den ældre nederlandske Malerkunst.

Hartmann kom senere tilbage til Grenaa, egentlig uden at tænke paa at slaa sig ned her. Han fortalte engang, at han efter at have været her i nogen Tid havde pakket sin Kuffert og vilde rejse bort. Hans Moder havde da givet sig til at græde saa ynkeligt, at han pakkede Kufferten ud igen og foreløbig opgav Rejseplanerne. Og Enden paa det blev, at Hartmann tog Borgerskab som Malermester og nedsatte sig i sin Fødeby. Han boede først nogle Aar nede i „Restaurationen“ (Lillegade, nu Nr. 34) og var der Nabo til Konsul Kock. Senere købte han — som allerede nævnt — Halvdelen af Farvergaarden og indrettede den efter sin egen Smag.

Det var Gaardens Hestestald og Lade, og Bindingsværket bugtede sig ud og ind. Men Hartmann, der i rigt Maal baade havde praktisk og kunstnerisk Sans, fik Bindingsværkets nederste Del savet af, Murene rettet op og det hele bragt i en saadan

Stand, at Folk i Byen undredes over, hvad han havde faaet ud af den gamle Bygning.

Hartmann havde Humør og Lune som faa, forstod at iagttage og gengive og havde et Utal af Historier, som han kunde fortælle paa den morsomste Maade. Han var i sine unge Dage en stor Selskabsmand og en skattet Gæst rundt i Byens Huse, hvor der var Ungdom. Ved sit kunstneriske Talent var han en udmærket Hjælper ved Dilettantkomedier o. l.

I en vis Henseende gik Aarene umærkeligt hen over ham, idet han op i sin høje Alderdom havde den samme Sindets Friskhed og det samme muntre Lune. Næsten hver Dag aflagde han en Formiddagsvisit hos en af de Familier, som han kendte, og hvor man med Glæde saa hans Komme. For at nævne et Par Navne, saa kom han ofte til Nobels og senere til Hermansens. Og naar Middagsmaden dér stod paa Ærter, som var en af hans Yndlingsretter, saa blev der altid sendt Bud efter ham.

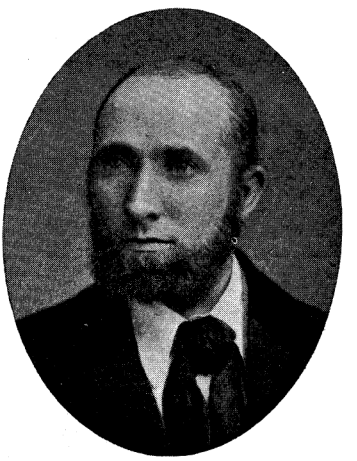

Ungdomsbillede af Emil Hartmann.

Først i en senere Alder giftede Hartmann sig. Hans Hustru var Datter af Farver Qvist. De indrettede Lejlighed i den østre, fra Gaden fjernede Del af Ejendommen. Men kærest af alle Lokalerne var dog Værkstedet og navnlig Gavlværelset paa Loftet, det, som han selv og andre kaldte „Kahytten". Der havde han sine Udkast og Studier, sine faa Bøger, sin store, brede, gammeldags Sofa og de mange Kuriositeter, som han i Tidens Løb havde samlet. Dertil trak han sig gerne tilbage.

Efter Hustruens Død i 1917 og efter at han havde afstaaet sin Forretning til Maler Ric. Andreasen, der var en af hans tidligere Lærlinge, boede gamle Maler Hartmann udelukkende oven paa i „Kahytten" og sov i et lille Tagværelse ved Siden af. En munter og klog Iagttager var han til det sidste og med en ukuelig Energi og Virkelyst. Og kom man først derop, var det vanskeligt nok at rive sig løs, thi fra sit lange Liv havde Hartmann Mængder af Historier, selvoplevede eller maaske selvopfundne, som han kunde fortælle paa den morsomste Maade.

Det bør nævnes, at Hartmann i en meget lang Aarrække var en fortræffelig Lærer i Maling, Tegning og Billedskæring paa

Teknisk Skole, og at han i Aarenes Løb paa en smuk Maade restaurerede flere af Omegnens Kirker (Altertavler) og Herregaarde. Offentlige Hverv havde Hartmann ikke af nogen Betydning ud over, at han i mange Aar var Vurderingsmand i Kreditforeningen. Han døde 21. Marts 1924 ved fuld Bevidsthed til det sidste og med en Sindets Ligevægt som kun faa.

Maler Hartmann i Billedskærerklassen i Teknisk Skole.

Her er nogle Vers, som jeg skrev til ham den sidste Juleaften, han levede.

Til min gamle Ven, Maler E. Hartmann,
med Ønsket om en glædelig Jul.

I Gavlen ud mod Øster
I Farver Jahnsens gamle Gaard,
Der som en Fryd for Øjet
Med Bindingsværket staar —
I Gavlen med „Kahytten",
Med Udsyn vidt mod Aa og Strand,
Der sidder en erfaren,
Kunstfærdig, gammel Mand.

Smaa, gamle Malerier
Og Billeder i broget Trop
Og snurrigt, gammelt Værktøj
Er hængt paa Væggen op.
Vindrosen midt paa Loftet,
Hvor Pilen følger hver en Vind.
Bornholmeren i Krogen
Med Skiven støbt af Tin.

En Sofa af de gamle,
Ret som en Seng saa bred og stor,
Med graat Betræk af Vadmel,
Og saa et vægtigt Bord.

Dets Plade er forhugget,
Og Pensler, Tuber og Palet
Og Billedskærerværktøj
Bedækker Pladen tæt.

Et Staffeli er stillet
Til Vindvet hen, mod Lyset vendt,
Imedens det er Sommer
Og Solens Lys er tændt.
Og saa ved Vintertide,
Naar Dagen bliver kort og bleg,
En Høvlebænk med Plade
Af gammel, knudret Eg.

Ja, Mester! saadan ser jeg
„Kahytten" for mit indre Blik,
Hvor tit om gamle Tider
En Snak med Dem jeg fik.
Gid urørt den maa stande
Endnu en Tid, just som den staar,
Og De med Helbred leve
Endnu i nogle Aar.

Grenaa, 23. December 1923. C. S.

Ønsket i det sidste Vers skulde ikke gaa i Opfyldelse. Ved Jævndøgnstid, tre Maaneder efter, lukkede den gamle Mester for sidste Gang de kloge, muntre Øjne.

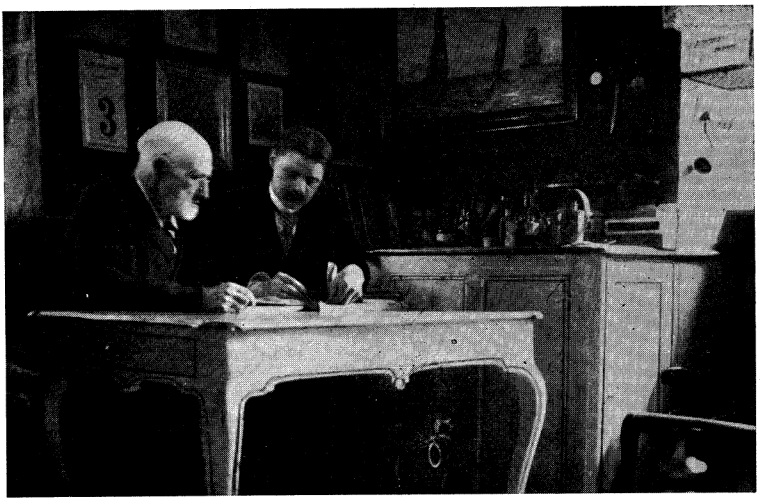

Maler Hartmann i „Kahytten", fortællende en Historie fra det gamle Grenaa.

Efter Hartmanns Død solgte hans to Døtre, der var hans eneste Arvinger, Bygningen til Djurslands Museumsforening. Midlerne til Købet var skænket af Købmand Christopher Vogel, og Museet flyttede derned. Det vil være naturligt paa dette Sted med et Par Ord at omtale Museets Tilblivelse, der jo helt og holdent skyldes Vogel.

Igennem en lang Række Aar havde han opkøbt Oldsager og Antikviteter og samlet alt hjemme i sine egne Stuer og paa sit Loft. Om han oprindelig har tænkt paa, at denne ret betydelige Samling, der for en stor Del stammer her fra Djursland, skulde komme hans By til Gode, ved jeg ikke. Men i hvert Fald er der stor Grund til at glædes over, at det ikke gik med hans Samling, som det gik med Læge Neergaards og Købmand Johs. Jørgensens udmærkede Samlinger, at de efter Ejernes Død af Arvingerne solgtes til fremmede og kom bort fra den By og den Egn, hvor de naturligt hørte hjemme. Og det uagtet i hvert Fald Johs. Jørgensen havde udtalt, at hans Samling efter hans Død skulde have sin Plads her.

Efter at pens. Lærer Højfeldt i Aarene fra 1911 flere Gange havde slaaet til Lyd for Oprettelse af et Museum i Grenaa, bestemte Købmand Vogel sig i 1915 til at skænke Byen hele sin Samling, imod at Byen paatog sig at opbevare den og skaffe et Lokale, der var egnet til at rumme den. Aaret efter ($^{11}/_{6}$ 1916) indvarslede daværende Borgmester Vogelius til et offentligt Møde af interesserede fra By og Omegn. Byraadet var fyldigt repræsenteret ved Mødet, og paa dette dannedes „Djurslands Museums-

Fru Hedvig Hartmann.

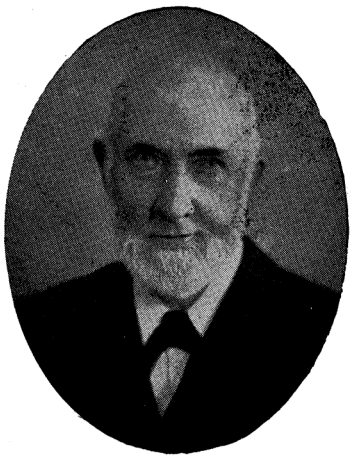

Malerm. E. Hartmann.

forening“, hvis første Formand var P. Pedersen Damgaard. Vogel blev Kasserer og selvskrevet Medlem af Bestyrelsen indtil sin Død.

I den gamle Realskole paa Lillegade stod Gymnastiksalen ledig, efter at den nye Mellemskole var bygget. Denne Gymnastiksal indrettedes til et foreløbigt Oplagssted for Samlingen. Under Vejledning bl. a. af Museumsdirektør Jensen fra Viborg ordnedes den saa godt, som Lokalet kunde tillade, og 20. Juni 1917 aabnedes Museet for besøgende. Der er senere tilgaaet mange betydelige Erhvervelser, dels som Køb, dels som Gaver. Størst af disse er en meget smuk Samling, som købtes af Jacob Lerche paa Eldrupgaard.

Købmand Vogel, der alle sine Dage omfattede Museet med den allerstørste Interesse, skænkede paa sin 70 Aars Fødselsdag Obligationer til et Beløb af 10,000 Kr., som Museet skulde anvende til Køb af en selvstændig Bygning, naar Beløbet med Renter kunde forslaa dertil.

Da nu i 1924 Maler Hartmanns Ejendom var til Salg, vedtog Bestyrelsen at købe den paa den Maade, at de omtalte Obligationer samt deraf flydende Rente deponeredes som Sikkerhed for Købesummen, men baandlagdes og først kommer til Udbetaling, naar det samlede Beløb kan dække Købesummen (vistnok ca. 22,000 Kr.)

Paa den Maade vil i sin Tid efter Giverens Ønske Museumsbygningen staa fuldt ud som Gave fra Vogel til Byen. Og med Rette vil hans Navn være uløseligt knyttet til Museet, baade som dets Stifter og som dets mangeaarige Velynder.

— — —

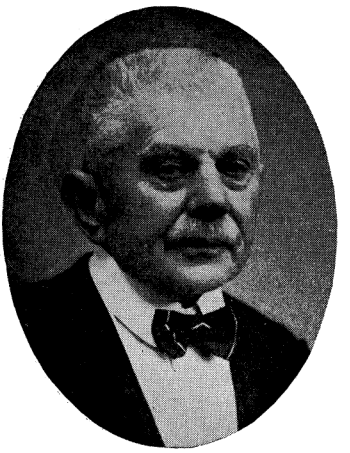

Købmand Vogel.

Alt, hvad der er bygget fra Museumsbygningen ned til Aaen, ligger paa Farverens Eng. Jens Røgin Jahnsen solgte i 1877 denne sammen med alt det øvrige for ca. 12,000 Kr. til to Aarhushaandværkere H. Thorbrøgger og B. J. Møller. Førstnævnte var Murermester og sidstnævnte Tømrer. De udstykkede Ejendommen i flere Parceller. Det nordligste af Husene paa den tidligere Eng byggedes i 1878 af Laurs Christensen.

Nogle Aar senere byggede Snedker Brinch det næste, og det yderste er kun en Snes Aar gammelt.

DEN GAMLE APOTEKERGAARD

Ældste Brandforsikring Nr. 2.	Søndergade Nr. 5 (Karetmager Lyngbyes) Matr. Nr. 132a m. m. — - 7 (forhen Mikkel Jensens, nu Fabr. Andr. Jakobsens) Matr. Nr. 132 d m. m.

Disse to Ejendomme hørte oprindelig sammen til en stor Gaard, der har huset højst forskellige Virksomheder. Her var længe før 1700 Byens Farvergaard, derpaa i halvhundrede Aar Byens Apotek, senere Bryggeri og Maltgøreri og endelig en lille Tid Postgaard.

Ved 1700 boede her

ESKE MORTENSØN FARVER

og hans Hustru Anna Madsdatter. Farveren døde kort efter. Skiftet efter ham sluttede 1/12 1702. Hans Sønners Arvepart var 690 Rdl., som af Overformynderiet paa Tinge blev udbudt til Laans mod passende Sikkerhed i fast Ejendom, saaledes som det dengang var nødvendigt, naar man vilde have Renter af sine Penge og ikke gemme dem hen i „Strømpeskafterne".

Enken drev i en Aarrække efter Mandens Død Farveriet. Den ældste Søn hed Mads Eskesøn, den yngste hed Morten. Begge har vist hjulpet til i Farveriet.

Der er i Tingbogen bevaret en lille Begivenhed fra den Tid. Byfoged Blichfeld havde i 1717 ladet indstævne en Del Beboere i Grenaa, som ikke havde taget Borgerskab. Blandt disse var Mads Eskesøn Farver. Flere Vidner erklærede om ham, at de vidste, at han havde Tilhold hjemme hos Moderen, men om han hjalp hende med Farveriet, vidste de ikke. Derimod vidste de, at bemeldte Mads Eskesøn havde købt Jord paa Grenaa Mark, som han brugte. Og da Dommen faldt „...kendtes han, der var overbevist at have brugt borgerlig Næring og have købt Jord og Ejendom til Brug her inden Byens Frihed, pligtig at tage sit Borgerskab og aflægge sin borgerlige Ed, samt desuden betale Sagens Omkostninger med 3 Rdl....“ [1])

Den anden Broder, Morten Eskesøn, var Skipper og Købmand. Han var tillige Havnefoged, hvad man kan se i Tingbogen for Aaret 1721, da der ved Retten optoges Synsvidne over Grenaa Havn i Anledning af den store Ødelæggelse, der var overgaaet den ved en voldsom Stormflod.[2])

Et Par smaa Retssager havde Moderen imod Byens Kapellan eller „Medtjener i Ordet“, som han dengang benævntes. Den første Gang var i 1711, den anden Gang i 1714. Altsaa „Vellærde Mand Hr. Søren Jensen Bagge, Medtiener i Ordet her i Grennaae Sogn“, skyldte Sal. Morten Eskesøns Enke et ikke ubetydeligt Beløb. Hun gik til Sognepræsten, „Ærværdige Hr. Provst Ove Broch“ og lod gøre Forbud mod Udlevering af det Lønningskorn, som tilkom Kapellanen for det paagældende Aar. Søren Bagge protesterede. Men Dommen lød begge Gange paa, at den nævnte „Arrest“ ej var ulovlig, men burde staa ved Magt, indtil en endelig Dom i Sagen var faldet.[3])

Moderen døde i 1723. Dermed hørte altsaa Rettigheden til at udøve Farveri op, og den ene af Brødrene, Morten Eskesøn, søgte Kongen om nyt Privilegium, hvilket han ogsaa fik 8. Okt. 1725. Imidlertid har han næppe kunnet konkurrere med Svend Pedersen, der jo naturligvis, som oplært i København, var dygtigere i Faget. Formodentlig har saa Svend Pedersen givet ham en god Erstatning for at opgive de nys erhvervede Rettigheder, og kort Tid efter fik hin af Kongen Eneret paa Farveriet i Grenaa „siden to Farvere der paa Stedet sig ikke skal kunne ernære“.[4])

Moderens Død gav Anledning til en bitter Strid mellem de to Brødre om, hvad hun havde efterladt sig. Morten Eskesøn beskyldte Mads for, at han, som den, der altid havde gaaet hjemme hos Moderen, havde stukket baade Sølv, Værdisager og Penge til Side.

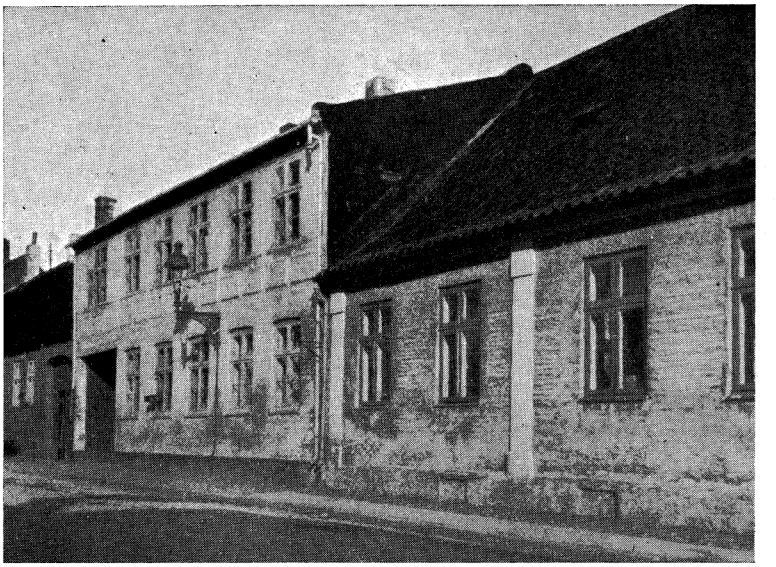

Søndergade ca. 1925. Nr. 5 (Lyngbyes Port), Nr. 7 (Mikkel Jensens), Nr. 9 (Gartner Andersens).

23. August 1723 førtes som Vidne en Kone, Karen Ifversdatter, som var Nabo til Farverens, og som havde besøgt den Sal. afdøde fire Uger før hendes Død.

Hun forklarede, at Anna Farvers nævnte Dag var kommen ind til hende og havde bedt hende følge med ind til sig. Og da Vidnet spurgte hvorfor, svarede Farverenken: „For nu er intet inde". Da de saa kom ind, lukkede hun et stort Skrin op og viste Vidnet en stor Knude sammenbundet, som var med Penge. Siden slog hun et Klæde op i samme Skrin og viste hende en Del store og smaa Penge, som hun bad hende om at se. Og endelig bød hun hende løfte paa et stort jernbeslaget Trækar, som lignede en Sparebøsse, og som ovenpaa havde en stor Ring, og som havde Laas for. Det gjorde Vidnet, og Farverenken sagde: „Den er brav tung, der er noget at løfte paa." Vidnet spurgte derpaa, hvad Konen havde ment med de Ord „Der er intet inde", hvortil Farverenken svarede, at dermed havde hun ment sin ældste Søn, Mads Eskesøn.

Vidnet havde den Tanke, at den Sal. Kone vilde, at hun skulde vide, hvad hun efterlod sig, „thi der maatte være Penge i Sparebøssen, siden den stod mellem de andre Penge"; „thi man plejer vel ikke at bevare andet end hvad godt er paa et saadant Sted."

Og en Tjenestepige vidnede, at den Sal. Kone kort før sin Død sagde til Morten Eskesøn, at Mads havde faaet Pengene

bort, „idet hun pegede paa ham, der stod foran Spejlet og ragede sig“. Pigen havde ogsaa set, at Mads havde den Sal. Kones Nøgler, nogle Dage før hun døde, og at han brød Krambodsdøren op med en Økse.

Og endelig erklærede et tredje Vidne, at hun havde set, at det jernomvundne Kar, som havde et Hul foroven til at stikke Penge i, var fuldt af hele Sølvpenge af Specier og Kroner. „Den Sal. Kone havde tjent Penge og holdt sig meget sparsommeligt saa hun ikke havde haft nødig at optage af Sparepengene“.

Morten Eskesøn paastod derfor, at Broderen maatte være ansvarlig for, hvad der havde været i Huset. „De Værdisager, som fandtes ved Skiftet efter Faderens Død, kunde ikke være forringet i Moderens Tid, men snarere forøget“. Og dengang fandtes der 511 Rdl. i Specier, 100 Rdl. i Kroner, 6 Gulddukater samt 10 Sølvskeer mere, end der nu var tilbage“.

Mads var ikke mødt, men fik alvorligt Tilhold af Dommeren om at møde næste Tingdag. Han erklærede da, at hvis Broderen vilde gøre Rigtighed 1) for en Gaard i Lyngby, som han havde solgt, 2) for et Par Stude, som Byfogeden havde købt af deres Moder, og 3) for den Gaard paa Søndergades modsatte Side, som han paa Forhaand havde faaet forud, saa skulde han, Mads, nok gøre Regnskab for Værdigenstandene.

Da Tingbogen ikke indeholder nærmere om Sagen, maa man gaa ud fra, at de to Brødre har sluttet Forlig. Rimeligvis har Mads beholdt Pengene. I hvert Fald fik Morten begge Gaardene.

MORTEN ESKESØN

født i Grenaa, død $^{14}/_{3}$ 1730, Farverprivilegium $^{8}/_{10}$ 1725, trolovet $^{8}/_{1}$ 1715 med Ellen Sørensdatter, Søster til Kirkeværgen David Sørensen. Hun begr. $^{15}/_{1}$ 1754.[1])

Morten Eskesøn, der en lille Tid havde haft Farverprivilegium, var ellers Skipper og Købmand og tillige Havnefoged. Paa Side 21 er nævnt, at i 1721 overgik der Havnen en meget alvorlig Ødelæggelse. Det kan tilføjes, at i Morten Eskesøns Funktionstid skete endnu en stor Ulykke ved Havnen, idet den i 1727 atter ødelagdes. Men da var det ikke Stormflod, men derimod „ildesindede Personer“, som forvoldte Skaden.[2])

Efter Morten Farvers Død i 1730 solgte Enken straks Gaarden paa den anden Side af Gaden, men beholdt den gamle Familiegaard og blev boende der i en Aarrække. Hun døde først 1754, men allerede i 1742 solgte hun Gaaden til Tolder Thor Nielsen.

Han var Tolder her i Grenaa fra 1739 til 1755, da han døde,

men beholdt kun Gaarden her til 1747. Da afhændede han den til „Medtiener i Ordet Hr. Laurits Hviid". Det var altsaa Byens Kapellan. Men han boede i Bredstrup, da han købte Gaarden. Om det skulde have været af Mangel paa passende Huslejlighed i selve Byen, ved jeg ikke.

Han døde allerede 2 Aar efter, og Gaarden solgtes ved Auktion 22. Januar 1750.

Den bestod da af en 12 Fags Bygning til Gaden og et Sidehus mod Nord i Gaarden, alt selvfølgeligt af Bindingsværk. Foruden Haveplads hørte desuden dertil en Eng, nemlig et Stykke af den forhen omtalte „Østre Hauge", beliggende imellem de Stykker, som tilhørte Svend Farver og Byskriveren.

Angaaende Gaardens Alder har jeg ment, at et indmuret Stykke af en Portstolpe med Indskriften

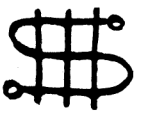

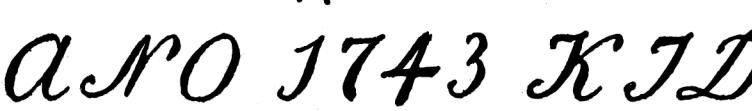

skulde give et Fingerpeg, idet de sidste 3 Bogstaver jo skulde være Hustruens Navn, medens Mandens Navn mangler. Det giver ogsaa en tydelig Oplysning, men rigtignok en anden end ventet, nemlig den, at Stolpen uden Tvivl stammer fra Genbogaarden (nuværende Købmand O. Sechers). Denne Gaard opførtes nemlig netop i 1743, og Husets Frue hed *K*aren *J*ens*d*atter. Dengang Købmand Momme saa nedrev den gamle toetages Gaard, er Bjælken havnet hos Genboen og er bleven indmuret i en Væg der.

Køberen i 1750 var Naboersken mod Syd, Farver Svend Albergs Enke.

En af hendes Sønner, Herman Ponich Alberg, havde lært Apotekerfaget, og det blev ham, som nogen Tid efter flyttede ind i den af Moderen købte Gaard.

HERMAN PONICH ALBERG

født i Grenaa, døbt $^{13}/_{2}$ 1726, Søn af Farver Svend Pedersen Alberg, død i Grenaa $^{23}/_{5}$ 1800, Apotekerprivilegium i Grenaa $^{5}/_{12}$ 1755, gift $^{8}/_{6}$ 1759 med Johanne Lasson „af Dragør", født ca. 1733, død $^{30}/_{4}$ 1795 (62 Aar gl.) [1])

Der havde allerede inden Albergs Tid været et Apotek i Grenaa. Det laa paa Torvet og var grundlagt af en Apoteker Steube. Men det havde kun en Levetid paa 6 Aar, saa gik Steube fallit og forlod Byen. Det var just i Aaret 1750.

Om Albergs Uddannelse, Eksamen e. l. vides intet.

Men i 1755 ansøgte han Kongen om Bevilling til at oprette et Apotek i Grenaa, da Medikamenter efter Steubes Flytning maatte hentes over 6 Mil borte, hvorfor det vilde være til „stort *Soulagement* (d. v. s. Lettelse) for *Publico*“, om et Apotek igen blev oprettet. Ansøgningen var vedlagt hans Eksamensbevis, som nu ikke mere findes, og bevilgedes 5. Decbr. 1755.

Da Privilegiets Ordlyd ikke er uden Interesse, aftrykkes det her efter Tinglysningen i Grenaa Justitsprotokol (dog i nogen Grad med Nutids Stavemaade).

Vi Friderich Dend Femte af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udj Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve udj Oldenborg og Delmenhorst Gør alle vitterligt, at eftersom Hermand Ponich Alberg af Vor Købstad Grenaa udj vor Land Jylland, for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, at siden den forrige Apoteqver i bemeldte Grenaa, August Ludvig Steube, ifølge Vores ham meddelte allernaadigste Bestalling, forflyttede sit der hafte Apoteqve til Vor Købstad Aarhus, skal forbemeldte Grenaa være bleven meget forlegen for Medicamenter i Henseende til, at der er over 6 Mil til nærmeste Købstæder, hvorfra samme skal hentes, saa at naar de ikke med en *Expresse,* men med Posten forskrives, skal der gaa 8 og flere Dage bort, førend de ankommer, hvor udover den syge af Mangel paa betimelig Hjælp enten maa *crepere* eller og hans Sygdom mærkelig forøges, og da han tillige med Attest fra „*Facultate Medicæ* i Vores Kongl. Residentz-Stad Kiøbenhafn“ haver bevist at være bleven eksamineret og dygtig befunden til at forestaa et Apoteqve, saa haver han derhos allerunderdanigst begæret, at Vi allernaadigst ville forunde ham Privilegium paa at oprette og holde et Apoteqve i ovenmeldte Grenaa;

Thi haver Vi efter saadan fornævnte Hermand Ponich Albergs herom allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begæring, samt efter den fra Os elskelige Hr. Hans Friderich von Lewetzau, Ridder, Vores Kammerherre og Stiftsbefalingsmand over Aarhus Stift, Conference Raad og Amtmand over Havreballegaards og Stjernholms Amter, herover indsendte Erklæringer, hvoraf Vi blandt andet have erfaret, at det vil blive til store „*Soulagement* for *Publico*“, dersom der igen blev oprettet et Apoteqve i Grenaa, allernaadigst beskikket og forordnet, saa og hermed beskikker og forordner forbemeldte Hermand Ponich Alberg til at være Apoteqver udj merbemeldte Vor Købstad Grenaa.

Thi skal han være Os som sin absolute og *Souveraine* Arve Konge og Herre, huld og tro, Vores og Vores Kongelige Arvehuses Gavn og Bedste søge, vide og ramme, Skade og Fordærv af yderste Magt, Evne og Formue hindre, forekomme og afværge. I Særdeleshed skal han tilforpligtet være et forsvarligt Apoteqve i Grenaa at indrette og holde, saa og altid i Forraad have gode, friske og u-straffelige Medikamenter og andre Varer, som hos et u-straffeligt Apoteqve bør findes, og sig de om Apoteqver allernaadigst udgangne Forordninger, samt den anbefalede Takst i alle Maader at rette,

Til hvilken Ende det skal være de i Aarhus Stift værende Medici tilladt ved deres „Ankomst i Nærværelsen“(?) af Grenaa at besøge dette

Apoteqve for at erkyndige sig saavel om Varernes *Bonite,* som hvorledes den anordnede Takst med dens Betaling vorder efterlevet.

Og skal han ellers i det øvrige sig saaledes skikke og forholde, som han agter at ansvare og bekendt være, efter den Ed han Os derpaa allerunderdanigst gjort og aflagt haver;

Hvorimod han maa nyde paa hans Apoteqve hvad Privilegier og Friheder, som bemeldte Apoteqver Forordning hannem i saa Maade tillader, hvorved Byfogeden i Grenaa, som nu er og ellers efterkommende vorder hannem i alle Maader vedbørligen haver at haandhæve og forsvare.

Forbydende alle og enhver herimod, eftersom forskrevet staar at handle eller udj nogen Maade Forfang at gøre under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slot Christiansborg udj Vores Kongl. Residentz Stad Khafn. den 5te Decembris Ao. 1755.

Under Vor Kongl. Haand og Signet
Friderich R. [1])
(L. S.)

Alberg indrettede saa sit Apotek i Ejendommen, som foreløbig tilhørte Moderen, og som hun først solgte til ham i 1760. I Datidens svulstige Stil begynder det saaledes: „Skiøde... fra Anna Hermans Datter Ponich, afg. Sal. Svend Pedersen Albergs fordum privilegiet Farver, boende i Grenaa, til min elskelige og kiere Søn Herman Ponich Alberg, Privilegeret Apotheqver i Greenaae paa en mig tilhørende Gaard o. s. v.“

Her var saa Byens Apotek i det næste halve Aarhundrede.

Omtrent samtidig købte Alberg af Naboen ud mod Kannikestræde, Kordegn Borup, et stort Stykke Haveplads, saaledes at hans Grund nu strakte sig et godt Stykke ud mod Øst bag Haverne i Kannikestræde.

Den store Have gav for Resten nogle Aar senere Anledning til Bekymring nok, eftersom Justitsprotokollen[2]) udviser, at der paa Bytinget oplæses en Plakat fra Apotekeren, som gaar ud paa, at „der udj hans og hans Moders, Madm. Albergs, Hauger bliver lagt Selvskud samt Ræve- og andre Sakse, siden det skal være befunden, at tyvagtige Mennesker derudj haver Gang om Natten og derfor tjener det saadanne til Advarsel, at de kan takke sig selv om dennem da nogen Skade vederfares“.

Apotekeren var altsaa mere moderat end Provst Ove Broch en Del Aar i Forvejen havde været, idet han for Frugttyveri i Præstegaardens Have fik en Mand tiltalt og dømt til Kagstrygning (d. v. s. offentlig Piskning paa Torvet).

En anden lille Retssag er bevaret i Justitsprotokollen. I Efteraaret 1764 var Apotekeren og hans Broder kørende til Havnen efter nogle Varer, som skulde sættes i Land og opkøres. Der traf de Jørgen Winther, der var Søn af en af Byens Købmænd

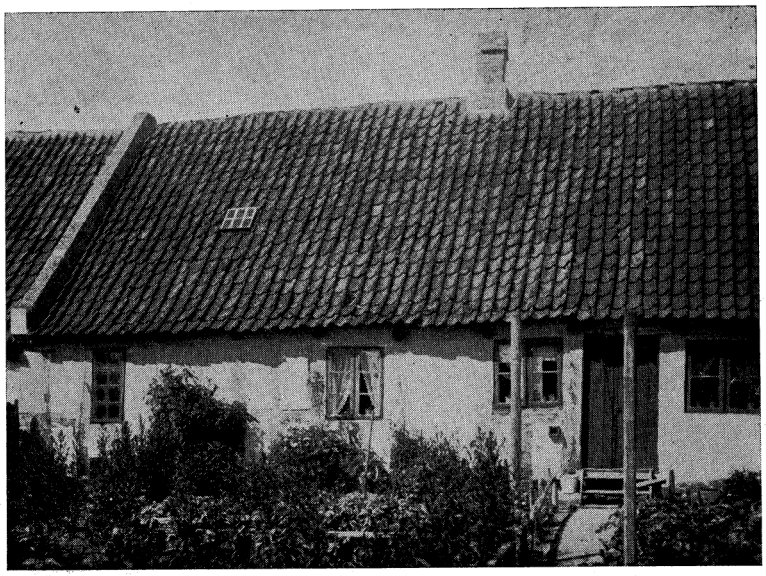

Søndergade Nr. 5, Lyngbyes Gaard, set fra Haven.

og selv Skipper, og som flere Gange havde været tiltalt for Brutalitet og Voldsomhed. Han overfaldt dem baade med Skældsord og Vold og borttog et Par af Apotekerens Fustager med Varer, idet han sagde, at han tog Fustagerne paa Kongens Vegne, da de indeholdt Kontrabande.

Sagen ordnedes dog paa en meget lempelig Maade med en Undskyldning og Bøde fra Voldsmandens Side.[1])

Om Apotekerens Indtægter i de Dage kan man ikke faa Oplysning gennem Skattelisterne. De viser nemlig, at han slet ingen Skat betalte af „Brug og Næring“, men kun 20 Sk. i Vægterpenge og 18 Sk. i Sprøjteskat, hvilket var en Pligt henholdsvis for alle Indbyggere og for alle Husejere. Det maa altsaa aabenbart have været indbefattet i „de Friheder som Apotekerforordningen hannem tillader“, at han var fritaget for at svare borgerlig Skat.

Alberg var gift med Johanne Lasson fra Dragør. De havde kun een Søn, Svend Henrik Alberg, som havde lært Købmandshandelen og bl. a. opholdt sig forskellige Steder i Udlandet. I 1796 ansøgte Faderen om, at Sønnen, skønt ikke Farmaceut, maatte beholde Apoteket efter hans Død, hvilket ogsaa blev bevilget, dog med nogle Forbehold. Og i 1799 oprettedes saa en „Fledføringskontrakt“ imellem dem, som gik ud paa, at Sønnen skulde overtage Gaarden og alt, hvad dertil hørte, ligesom Apotek og Privilegium, blot imod at svare Faderen, der nu var

Enkemand, Føde, Klæder og Ophold i Resten af hans Levetid. Dog saaledes, at hvis de ikke kunde enes, og Faderen ønskede at flytte derfra, saa skulde der udbetales ham 1500 Rdl. for Gaarden.

SVEND HENRIK ALBERG

født i Grenaa (døbt) 13. Juli 1760, død i Grenaa 23. April 1801, gift 1) Cornelia Barbara v. d. Rippen, født ca. 1769, død i Grenaa (i Barselseng) 17. Juli 1799 (30 Aar gl.), gift 2) 23. Oktbr. 1799 Kathrine Møller, født i Grenaa 1774, døbt 14. Oktbr. s. A., død 23. Febr. 1804 (29 Aar 4½ Md. gl.) [1])

Som foran omtalt søgte Faderen i 1796 Kongen om Tilladelse til, at hans eneste Søn og Arving, Svend Henrik Alberg, efter hans Død maatte beholde Apotekerprivilegiet som Arv og Ejendom imod at holde en duelig Provisor. Sønnen og hans Hustru boede da hos Faderen. I Ansøgningen meddeler Faderen, at de gik ham til Haande i hans Alderdom og Skrøbelighed, og han meddeler om Sønnen, at „han er oplært og har anvendt sin Tid ved Handelen, hvorved han hidtil ikkun har gjort liden Lykke paa andre hans Opholdssteder, tilsidst i Amsterdam i Holland..." „Dog er han ikke heller aldeles ukyndig i det, som hører til et Apotek, da han har lært Latin i sin Ungdom, allerede forstaar Recepter, lægger sig daglig efter ved min Undervisning at lære mere og mere og er mig saaledes endog i mine Forretninger til megen Hjælp og Nytte". Collegium medicum anbefalede Ansøgningen, idet det dog formente, at det var bedst, om den unge Alberg i et Aars Tid tjente i et af de store Apoteker i København og hørte Forelæsninger for derefter at absolvere Eksamen, „uden hvilken Publikum ikke havde den fornødne Sikkerhed i en saa vigtig Sag".

Bevillingen, der udstedtes 29. April, stiller ikke denne Fordring, men tillader ham at fortsætte Apoteket efter Faderens Død imod at lade det bestyre af en Provisor, „som har bedste Karakter". Som hans Provisor („Apoteker-Svend") nævnes i Folketællingslisten for Aar 1801 Christian Albert Sadolin, der tidligere havde været Apoteker i Vejle.

Det er ejendommeligt nok at se, at uagtet unge Alberg saaledes faktisk var Ejer af Apoteket, saa benævnes han stadig „Købmand Alberg".

Hans første Hustru var just død, da han overtog Apoteket. Han giftede sig tre Maaneder efter med sin Genboerske, Kathrine Møller, der ogsaa lige var bleven Enke, idet hendes Mand, Købmand Søren Juel, var død efter et kortvarigt Ægteskab. Men ogsaa hendes andet Ægteskab blev af kort Varighed, idet S. H.

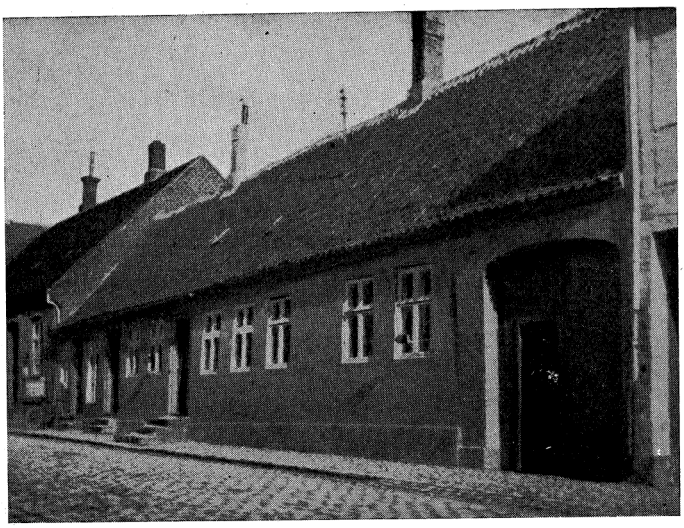

Søndergade Nr. 5. Den gamle Apotekergaard, nu Lyngbyes.

Alberg døde i 1801, Aaret efter Faderen, og Arvingerne solgte saa Apoteket til Christian Anton Dahl, med hvem iøvrigt unge Alberg selv straks efter Faderens Død havde sluttet Kontrakt om Salget.[1])

S. H. Alberg havde siddet i uskiftet Bo efter sin første Hustrus Død. Samfrændeskifte fandt nu Sted i 1801. Boet ejede Stervbogaarden, 67 Fag Hus, „der behøver en Del Reparation“, takseret til Brandassurance 3,440 Rdl., men nu vurderet til 1000 Rdl. Desuden et Par Smaahuse, et paa Storegade og et paa Østergade. Til Arvingerne, d. v. s. Enken og en umyndig Datter bliver til Deling 3,282 Rdl. 4 Sk.[2])

Ovennævnte Datter, Johanne Marie Alberg, oprettede senere ved Testamente af 18. Jan. 1825 et Legat med en Kapital paa 1961 Rdl. 74 Sk., hvis Renter tildeles to trængende Enker eller Piger af Embeds- eller Borgerstanden. Hun døde $^{19}/_{3}$ 1835.

Den nye Apoteker, C. A. Dahl, der havde købt Gaarden med Apotek og Inventar for 2900 Rdl., har aabenbart ikke været helt tilfreds med Lokalerne i den gamle Gaard. Han købte efter 3 Aars Forløb en Ejendom paa Torvet af Søren Langballes Enke og flyttede Apoteket derop, efter at han havde moderniseret Bygningen. Da Apoteker Dahls Virke altsaa i Hovedsagen faldt i det nye Apotek, vil han blive omtalt der. Gaarden paa Søndergade bortsolgte han straks til Bødker Johan Hansen, der havde boet længere oppe paa Gaden (hvor nu „Skandinavien“),

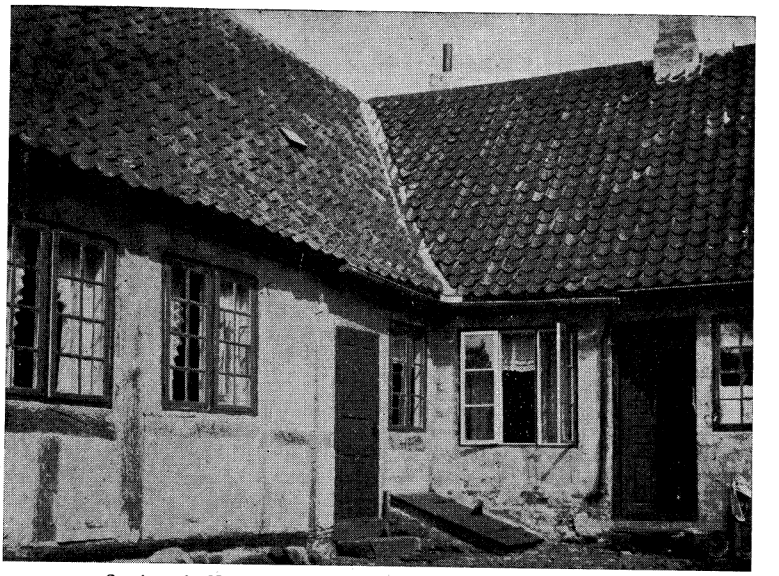

Søndergade Nr. 5. Det gamle Apotek, set fra Gaarden ca. 1920.

og hvis Gaard han tog i Bytte for en Del af Købesummen, der skulde udgøre 600 Rdl.

JOHAN HENDRIK HANSEN

født 1779, begr. $^{19}/_{5}$ 1841, gift med Maren Sørensdatter, Enke efter Søren Sørensen Bødker i Grenaa. Hun født 1755, begr. $^{6}/_{4}$ 1836.[1])

Bødker Johan Hansen var kommen til Enken som Svend efter Mandens Død, havde kort efter giftet sig med hende, der var næsten 25 Aar ældre end han, og var saaledes kommen i Besiddelse af Gaard og Forretning.

Men Hansen havde større Planer end at være Bødker. Han havde Lyst til at handle og forstod sig paa at gøre Forretninger og tjene derved. Gennem en Række Køb erhvervede han i en Aarrække saa meget af Byens Jord, at han var den aller største Avlsbruger i Byen, og ved Udskiftningen i 1835 var han i Besiddelse af ca. 4 Tdr. Hartkorn, foruden at han ejede Borholms Engen uden for Sønderbro og en Del af Tukæret.

I 1827 købte han af sin Genboerske, Thomas Brochs Enke, Købmandsgaarden lige over for (altsaa nuv. O. Sechers), senere købte han en Gaard paa Nørregade (hvor nu Fattiggaarden), en Gaard paa Storegade (nu Skorstensfejer Sørensens), Agent Møllers Pakhus ved Grenaa Strand, Andel i et Skib ved Havnen m. m. Desuden begyndte han at drive omfattende Kornhandel, indrettede i Sidebygningen i Gaarden en Maltkølle, hvoraf der

endnu er Rester tilbage. Han nøjedes ikke med at tilberede Malt for Folk, men indrettede selv et Bryggeri og blev, kort sagt, en af Byens større Forretningsmænd. Han kaldtes nu ikke længere Bødker, men Købmand eller Brygger.

Gaarden saa dengang ikke saa lidt anderledes ud end nu, hvor dens Forside er mishandlet paa forskellig Vis. Dengang var der ingen Port i nuværende Lyngbyes Gaard. De smukke Vinduer med de smaa Ruder, der nu er flyttet ind til Gaardsiden, sad dengang ud til Gaden. Huset var Bindingsværk, hvad det iøvrigt er endnu, kun at dette er beklædt med Puds og oliemalet, saaledes at det ser ud som Grundmur. Indkørselen var ad den Port, som senere blev Mikkel Jensens, og Jensens Hus var Lade- og Avlsbygning, selvfølgelig kun i een Etage, og var forsynet med Luger ud mod Gaden. Afdøde Vilhelm Sørensen har fortalt mig, at hans Fader, Søren Clausen, efter at han i 6 Aar havde været Soldat i København, kom til Hansen som Bryggerkarl og var der i en Del Aar, indtil han flyttede ned til Kancelliraad Tolstrup.

Hansen døde i 1841, hans næsten 25 Aar ældre Hustru nogle Aar før. De havde ingen Børn selv, men derimod havde Hustruen en Søn af første Ægteskab, Søren Schmidt, der blev Købmand i Grenaa, og om hvem nedenfor vil blive fortalt. Denne Schmidt havde en Datter, der var født udenfor Ægteskab og medens Schmidt endnu var i den allergrønneste Ungdom. Hun hed Martha Øllegaard Schmidt og var opdraget hjemme hos Bedsteforældrene. Hun var deres Øjesten og arvede senere Hovedparten af deres Formue.

Men var Brygger Hansen saaledes en velstaaende og indflydelsesrig Mand, saa var han samtidig en Mand, som man „snakkede om“. Man sagde, at han snød Folk, der skulde have gjort Malt hos ham, ved at give dem for lidt Malt tilbage for Byggen. Han havde dobbelt Bund i sine Kornmaal o. s. v. Og da han var død, havde Folk travlt med at berette om Spøgeri i den gamle Gaard. Faktisk var der endnu halvhundrede Aar efter hans Død Folk her i Byen, som fuldt og fast troede paa, at det spøgede dernede.

Pigerne kunde sidde inde hos Jfr. Schmidt i Stuen. Saa kunde der lyde et Rabalder, som om alle Tallerkenerne i Tinrækken faldt ned og knustes. Men naar de saa kom ud i Køkkenet, var alt som det skulde være, og intet var at se.

Der hørtes ofte en underlig Knagen og Banken, og Folkene dernede vidste saa nok, at nu var „han“ atter paa Spil.

Søndergade Mr. 7. Mikkel Jensens Gaard. Personerne er Kaiser, Mikkel Jensen, Graff.

Dengang var Hjørneejendommen mod Kannikegade ikke bygget, men der laa en stor Plads, „Jfr. Schmidts Tømmerplads", bag ved hvilken man kunde se Gavlen af Sidebygningen, hvori der var en Lem. Den *kunde* ikke lukkes, men stod altid og klaprede, og Folk, især Børn, turde ikke gaa der forbi om Aftenen, fordi man da, navnlig naar det var Maaneskin, kunde se Købmanden stige ud gennem Lugen med Kornskæppen under Armen. Andre sagde, at det var sit eget Hovede, han havde under Armen, men i hvert Fald var man enige om, at han „gik igen", og at det var, fordi han ikke kunde faa Fred paa Grund af, at han havde snydt Folk, mens han levede.

En endnu levende Dame her i Byen, hvis Bedstemoder, Mutter Broe, boede i et af de første Huse i Kannikegade, har fortalt, hvorledes hun som Barn — som saa mange andre — tydelig mente at have set Bryggeren komme ud af Lugen, og at hun kun med Frygt og Bæven gik der forbi.

Brygger Hansen havde ved Testamente (1842) indsat sine to Plejebørn, den før nævnte Jfr. Martha Schmidt og den meget yngre, Johan Andersen, til sine Universalarvinger. De arvede altsaa hele den store kontante Formue, Bygningerne og Jorderne. Denne Johan Andersen, der senere blev Købmand i Aarhus, nævnes i Folketællingslisten for 1834 som „12-aarig Plejesøn i Huset", ligesom Martha Schmidt kaldes Plejedatter. Han er muligvis Barnebarn ligesom hun.

De delte Arven saaledes, at Jfr. Schmidt fik begge Gaardene

paa Søndergade samt de udstrakte Jorder paa Grenaa Mark, medens Andersen fik Kontanter.

Jfr. Schmidt var en særdeles dygtig Kvinde, og stod selv for den store Husholdning. Til Jordernes Drift holdt hun dog en Bestyrer, i mange Aar Anders Andersen, der var gift med Enken efter den før omtalte Søren Clausen og altsaa Stedfader til Vilh. Sørensen. Og først, da hun blev højt op i Aarene, forpagtede hun Avlsbruget ud til Andersen.

Købmandsgaarden Søndergade Nr. 6 (nu O. Sechers) solgte Jfr. Schmidt senere til Købmand Emborg og Engen, hvor nu Konsul Sechers Have ligger, til Ritmester Gether, dog med det udtrykkelige Forbehold, at hun for Livstid skulde have Ret til at færdes derover.

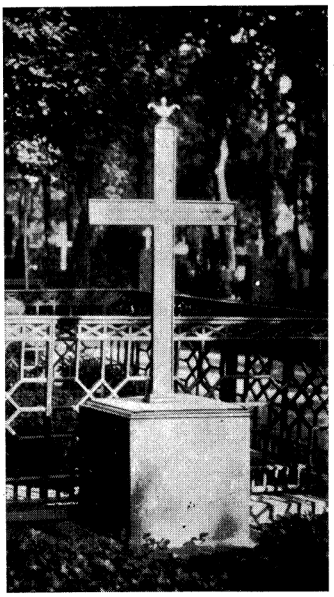

„Kjøbmand J. Hansen født 1779 død 1841 og Hustru Maren Sørensdatter født 1755 død 1836.
Erkiendtlighed og Taknemlighed satte dem dette Minde“.

Det vil være naturligt paa dette Sted at indflette en Omtale af hendes Fader, den før omtalte S. Schmidt, idet han, efter at have boet og ejet Gaard adskillige Steder i Byen, endte sine Dage hernede hos Datteren.

SØREN JACOBSEN SCHMIDT

født ca. 1787, død $^{9}/_{8}$ 1863 (76 Aar gl.) Købmandsborgerskab $^{30}/_{12}$ 1813. Postmester i Grenaa $^{6}/_{5}$ 1837—$^{1}/_{10}$ 1851. Kæmner i en Snes Aar fra 1822. Kirkeværge 1828—$^{2}/_{10}$ 1854. Forligskommissær, Dbm. Kancelliraad $^{1}/_{1}$ 1859. Gift $^{15}/_{3}$ 1816 med Mariane Nielsdatter Ramshardt født Schou. Hun havde tidligere været gift med Bogbinder Frantz Ramshardt. Hun født ca. 1778, død $^{30}/_{5}$ 1845.

Jeg maa først indskyde den Bemærkning, at det er underligt, at Postmesterens Efternavn er Jacobsen Schmidt, da han er Søn af Søren Sørensen Bødker (se Side 31). Han kaldes da ogsaa ved Folketællingen i 1801 for Søren Sørensen. Af hvad Aarsag han saa senere har tillagt sig Navnene Jacobsen Schmidt, ved jeg ikke.

Schmidt begyndte som Købmand ved Nytaarstid 1814 i en Ejendom paa Storegade, som han lige havde købt, og som for Resten havde tilhørt hans Kones første Mand, forinden hun blev skilt fra denne. Det var den Gaard, som senere blev Holstvigs. Her boede Schmidt i en lang Række Aar, en Snes eller mere.

Senere købte han flere andre Ejendomme, bl. a. Lillegade

Nr. 47 (nu Købmand Nørgaards) og Storegade Nr. 6 (nu „Sparekassen").

Han var en særdeles dygtig Mand, der ret snart fik flere offentlige Hverv. Han var Kæmner i en Snes Aar fra 1822, desuden Forligskommissær og Kirkeværge. Det er ikke uden Interesse at læse den Karakteristik, som Kirkeinspektionen gav Schmidt, da den indstillede ham til Bestillingen som Kirkeværge. Det fremhæves først, hvor besværlig Stillingen er formedelst Opkrævning af de mange Afgifter, der fordrede en rigelig Del af en Mands Omsorg og Tid. Og der tilføjes: „Ved faa Kirker er dette Arbejde saa besværligt som ved denne Bys Kirke. Foruden Afgift af Stolestader, ved Bryllup og Ligbegængelse, af Tiendekornet, som her er udstykket i mangfoldige Parceller, hvoraf en stor Del tilhører Beboerne i de omliggende 3 Sogne, haves Indtægt af og Opsyn med en Del Kirkejorder, som bortlejes....

Vi kender kun een Mand, som fuldkommen kan fylde denne Plads, og som i enhver Henseende kan være for Kirken, hvad han som Værge bør være, nemlig Købmand Schmidt, hvis Duelighed vi have havt tilstrækkelig Lejlighed til at overbevise os om, da han i flere Aar til fuldkommen Tilfredshed har været Regnskabsfører ved Skole og Fattigvæsen. Men da han forestaar flere offentlige Bestillinger som Forligelsescommissair, Kæmner og Stempelpapirsforhandler, tillader Lovgivningen os ikke at bringe ham i Forslag til ogsaa at overtage Kirkeværgeregnskabet uden hans Samtykke, hvilket han ej har været uvillig til at meddele, dog under den Betingelse, at der maatte tillægges ham en billig Godtgørelse af Kirkens Midler for hans Arbejde. Da Manden er os nøje bekendt som duelig, redelig og vederhæftig, og vi er af den Formening, at Kirken ved at udrede en billig Godtgørelse, dog vil gøre bedre Regning end ved, uden Bekostning, at erholde en Værge, som besad hine Egenskaber i ringere Grad, tillader vi os at foreslaa en aarlig Godtgørelse til bemeldte Købmand Schmidt af 25 til 30 Rdl. Sølv..."[1]) Kirkeinspektionen bestod af Byfoged Aagaard og Provst Fugl. Og det er jo intet Under, at den efter en saadan Anbefaling fik Indstillingen sanktioneret, og at der fastsattes et aarligt Vederlag paa 25 Rdl. Bestillingen beholdt Schmidt til 1854.

Senere blev Schmidt Postmester. Dette Embede havde fra Begyndelsen været knyttet til Byfogedembedet, men udskiltes i 1837, og den første selvstændige Postmester blev Schmidt.

Embedets ringe Indkomster bevirkede, at det selvfølgelig endnu kun kunde blive en Biindtægt. Nogen selvstændig Postgaard var

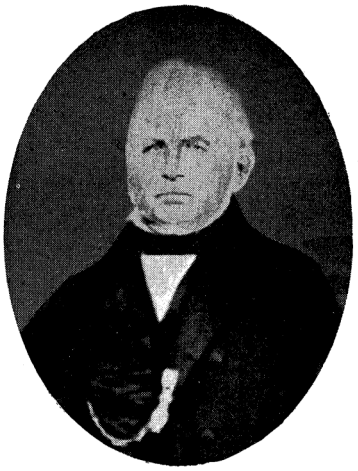

Postmester S. Schmidt.

der naturligvis heller ikke. Formentlig har Schmidt benyttet en Stue ved Siden af sin Butik til Postkontor. Senere flyttedes det over paa den modsatte Side af Gaden til en Ejendom, som Schmidt ejede der og som laa, hvor nu „Sparekassen“ ligger. Endelig averterede Schmidt i „Grenaa Avis“ 1850, at fra 11. April flyttedes Postkontoret til Jfr. Schmidts Ejendom paa Søndergade. Der blev det de sidste Aar af hans Tid. I 1852 gik det over paa andre Hænder. Schmidt var vist ikke elsket som Postmester. Som saa mange andre Embedsmænd i de Tider var han brøsig og buldrende overfor Publikum, og Folk sagde, at han snød dem med de ret indviklede og for mange ukendte Takster for Pakker.

Jeg har hørt fortælle et Eksempel. En tyskfødt Murermester Wendt, der var særlig opbragt over de formentlig for høje Takster, som Postmesteren krævede, gik ned til ham og afleverede følgende Salve: „Wenn du kann narren und beskoffen (?) din dykken, fetten Kæltring, dann wirst du got“. Det skulde altsaa betyde saa meget som: „Naar du kan narre og bedrage, din tykke, fede Kæltring, saa er du godt tilfreds“. Det har dog sikkert været en ubeføjet Beskyldning.

Et mere begrundet Angreb rettedes paa Schmidt, fordi han i sin høje Alderdom lod sig genvælge til Medlem af Forligskommissionen. I April 1861 skulde Kommunalbestyrelsen vælge nyt Medlem til denne. En Del Borgere havde foreslaaet cand. phil. Lærer Hansen at søge Stillingen og arbejdede for hans Valg. Men i Kommunalbestyrelsens Møde anbefalede Byfoged Nyeborg kraftigt at genvælge Schmidt, og der blev Flertal derfor.

I den Anledning rykkede en anonym Indsender T. frem med en overmaade ond Artikel, rettet baade mod Byfoged Nyeborg og mod Schmidt. (Man mente, at Indsenderen var den nye Postmester Skjerbæk, som var almindelig kendt for sin giftige Pen). Han fremhævede, at „Hansens retliniede Karakter havde vundet udelt Agtelse hos alle dem, i hvis Øjne Dygtighed og Dannelse gjaldt mere end nogle, maaske endogsaa simpelt nok erhvervede Grunker, og Retskaffenhed mere end tiltiggede Titler og Baand...

Men de Herrer Borgerrepræsentanters Vilje sidder i Hr. Justitsraad Nyeborgs Lomme..." [1])

Med Bemærkningen om Titler og Baand hentydede Indsenderen til, at Schmidt, der var Dannebrogsmand og Kammerraad, faa Aar før var blevet Kancelliraad.

Selvfølgelig var det et Angreb, som skød langt over Maalet, og som ogsaa tilbagevistes i næste Nummer af Avisen, bl. a. af en af Borgerrepræsentanterne, Forvalter Bruhn, som hævdede, at det var simpel Retfærdighedsfølelse, der havde drevet ham til at stemme for Genvalg, i Stedet for paa den i sit Fag udmærkede, men heri ganske ukyndige cand. phil. Hansen. Men han tilføjede „selv om jeg personlig kunde have ønsket, at Schmidt under Hensyn til sin Alder og Skrøbelighed selv havde trukket sin Ansøgning tilbage".

Nogen Oprejsning fik gamle Schmidt dog, idet der ved en Festspisning i Klubben „Fremtiden" holdtes en meget hjertelig Tale for ham som ældste tilstedeværende Medlem.

At Schmidt i sine yngre Aar ikke selv har været bange for at anvende skrappe og overlegne Udtalelser om andre, viser hans Angreb paa Ligningskommissionen i 1838, hvor han udtaler sig meget nedsættende og haanligt om dens Medlemmers Kompetence.[2])

9. August 1863 døde Kancelliraad Schmidt i en Alder af 76 Aar. I „Aarhus Stiftstidende" skrev en lokal Indsender en overmaade rosende Nekrolog om ham. Folk mente, at det var den unge Fuldmægtig T. Møller. Det gav atter Anledning til en yderst giftig Artikel i „Grenaa Avis", vistnok af samme Forfatter som før nævnt, dog under et andet Mærke.

Indsenderen betoner, at nu er Schmidt død, og derfor bør han ikke angribes mere. „Men hvis Forfatteren ikke har kendt ham bedre, end al hans Ros lader formode, saa er han en „Per Næsvis og Flynder, der selv er uvidende om det, han skriver om.... Men muligvis spekulerer han i een eller flere af de Bestillinger, der ere blevne ledige ved Schmidts Død, ja maaske endogsaa i noget, der endnu er federe end disse. Personen, der er velkendt her i Byen, gaar under det interessante og betydningsfulde Navn Perpendikelen". [3])

En mere infam Artikel har næppe nogensinde været indrykket i „Grenaa Avis", og egentlig karakteriserer den mere sin Forfatter end den eller de to, som den angriber.

Postmester Schmidt havde mangfoldige Aar forinden paa rent juridisk Vis lyst Datteren „i Kuld og Køn", saaledes at hun efter hans Død optraadte som hans Arving. Han havde i sit Ægteskab

Jfr. Schmidt.

haft to Sønner, der begge i Kirkebogen ved deres Konfirmation anføres som ualmindelig godt begavede og ualmindelig flinke. Men de var vistnok begge døde længe forinden Faderen.

Martha Dorthea Øllegaard Schmidt var født 19/1 1807 (paa Gravstenen staar fejlagtig 1808). Hun havde vistnok al sin Tid været Plejebarn hos Bedsteforældrene. Martha Schmidt var en godt begavet Kvinde og kendt overalt i den lille By. Hun var paa Talefod med alle og elskede at høre Bynyt. Naboen, Farver Jahnsen, gjorde Visit hos hende hver Formiddag og sammen drøftede de saa alt, hvad der passerede i Staden.

Det fortælles om hende, at hun i Tordenvejr beherskedes af en rent fabelagtig Angst, og at hun oppe paa Loftet havde ladet indrette et lille Rum, der var helt beklædt med Jernplader og ganske tæt og mørkt. Derhen tyede hun, naar det blev Tordenvejr. Andre siger, at Rummet var i Kælderen.

Jfr. Schmidt havde hos sig et ungt Menneske, som hun havde taget til sig som Plejebarn. Om det var en Slægtning, ved jeg ikke. Han hed Ivar Faurschou og lærte Købmandshandel hos Lund oppe paa Torvet. Det var ham, som averterede Jfr. Schmidts Død, og han begyndte meget betegnende Meddelelsen saaledes: „Min kjære Velgjørerinde .... o. s. v.“ Han og den tidligere omtalte Joh. Andersen var hendes Hovedarvinger, men desuden havde hun i sit Testamente betænkt en Del af sine Venner. Og de Tjenestefolk, som havde været hos hende i længere Tid, fik 500 Rdl. hver.

Efter Jfr. Schmidts Død 25/11 1874 købtes Gaarden af Prokurator Møller, som i mange Aar havde boet i Pension hos hende og haft et Par Værelser til Leje. Det fortælles, at da man efter Jfr. Schmidts Begravelse sad ved Middagsbordet i „Salen“, den store Stue i Gavlen, som vendte Vinduet ud til „Tømmerpladsen“, saa hørtes et meget tydeligt og skarpt Knæk, som om en af Ruderne sprang i Stykker.

Prokurator Møller, der selvfølgelig var med til Middagen, og som kendte Spøgelseshistorierne ud og ind, vendte sig med

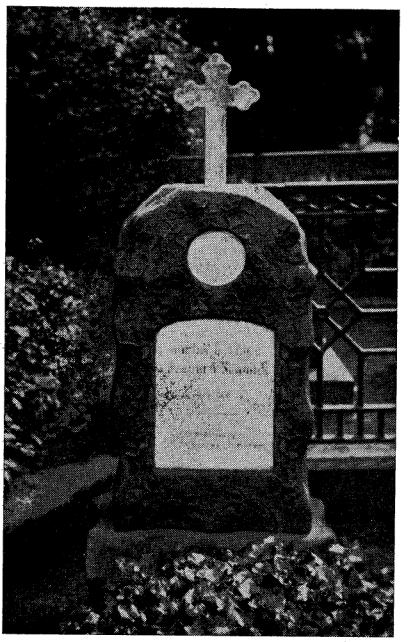

„Martha Dorthea Øllegaard Schmidt
f. 1808 d. 1874
Rejst af venlige og taknemmelige
Efterlevende"

Forfærdelse malet i Ansigtet om med et Sæt og udbrød: „Saa!", ret som om han havde sine Tanker derved.

FREDERIK THEODOR MØLLER

født $^{18}/_{4}$ 1834 i København, hvor Faderen var Toldkasserer, død i København $^{22}/_{12}$ 1902, ex. jur. 1851 (1. Karakter), Prøveprokurator i Grenaa $^{20}/_{6}$ 1864, Direktør i Spare-, Laane- og Diskonto-Institutet 1881—99. Kommunal Revisor. Forlod Grenaa i 1899.

Prokurator Møller havde, som det fremgaar af foregaaende, været bosiddende i den gamle Gaard i en længere Aarrække. Han var kommen til Grenaa i Halvtredserne som Fuldmægtig hos By- og Herredsfoged Nyeborg. Denne boede og havde Kontor lige over for, saa det er faldet ganske naturligt, at Møller lejede sig ind netop hos Schmidts. De Ord, som staar i hin omtalte ondskabsfulde Artikel, at „han muligvis spekulerer i noget, der er endnu federe end Kancelliraad Schmidts Bestillinger...." skal formentlig antyde, at han gjorde Kur til den langt ældre Jfr. Schmidt. Det er dog vist kun en Ondskabsfuldhed, som savner ethvert Grundlag.

Af Skattelisterne ses, at Møllers Løn paa Herredskontoret har været overmaade lille. En Del Aar efter søgte og fik han derfor Bevilling til at „procedere paa Prøve ved Underretterne i Randers Amt — med Bopæl i Grenaa" og begyndte Septbr. 1864 sin Prokuratorvirksomhed. Prokurator Møller var en særdeles forsigtig og præcis Mand, som snart vandt almindelig Tillid.

Han kom ret hurtigt ind i Repræsentantskabet for Byens daværende eneste Pengeinstitut „Spare-, Laane- og Diskonto-Institutet for Grenaa og Omegn" (nu „Sparekassen"), hvor Konsul Koch var Direktør og Prokurator Lunøe Bogholder og den egentlige Leder. Og da hans tidligere Chef, Byfoged Nyeborg, i 1878 forlod Grenaa, rykkede Møller ind i hans Plads og blev Formand i Repræsentantskabet for saa i 1881 at blive Konsul Kochs Efterfølger som Direktør. Denne Stilling beholdt Møller til 1899, da

han flyttede fra Byen. Det er meget betegnende, at Møller i en Aarrække var valgt til kommunal Revisor.

Det Øgenavn „Perpendikelen“, som i hin Artikel ganske ugenert anvendtes om ham, beholdt han alle sine Dage. Det var i og for sig ikke noget daarligt Navn, men karakteriserer Manden baade i godt og ondt. Han var punktlig og nøjagtig som et Urværk og præcis i al sin Færden. Han passede sin Virksomhed med største Samvittighedsfuldhed, og Folk tog ikke fejl af, hvor de havde ham.

Prokurator F. T. Møller
(f. 1834, d. 1902).

Men han var samtidig Pedant indtil det utrolige, og mange Historier cirkulerede om, hvor rent fabelagtig formel han kunde være i sit daglige og huslige Liv. Han var i al sin Færd saa stiv og ubevægelig og i det ydre blottet for Følelse, at hint Øgenavn var ganske træffende i al sin Respektløshed. Selvfølgelig var han inkarneret Pebersvend.

Møller optraadte altid i sort Diplomatfrakke og høj sort Hat, lige meget om det var Helligdag eller søgn, saa Folk kunde ikke undgaa at lægge Mærke til ham.

I 1899 afhændede Møller sin Sagførervirksomhed, fratraadte som Direktør i Sparekassen og trak sig tilbage som Ejer af en meget stor Formue. Han flyttede til København fulgt af sin mangeaarige, trofaste Husholderske, Pouline Sørensen, og her levede han sine sidste Aar. Han omkom ved et Ulykkestilfælde lige kort før Julen 1902, idet han fik et Ildebefindende i sit Badeværelse og druknede i Badekarret, inden nogen kunde finde hans Fraværelse paafaldende og komme ham til Hjælp.

Prokurator Møllers Liv her i Grenaa har i fremtrædende Grad været knyttet til denne Plet. Ganske vist solgte han i 1879 Gaarden og flyttede ud paa Østergade, hvor han havde købt den gamle Postgaard efter Skjerbæks Død. Men to Aar efter tilbagekøbte han den nordlige Del af Grunden, nemlig „Jfr. Schmidts Tømmerplads“, og opførte der et Hus, hvor han boede den sidste Snes Aar. Det er Nabohuset til Gaarden her, altsaa det, som nu eies af Sadelmager Greve.

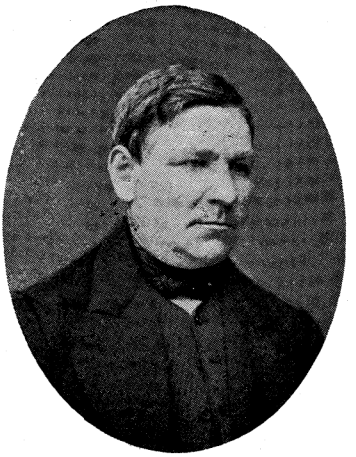

Hattemager J. H. Møller.

Vi vender tilbage til 1874, da Jfr. Schmidt var død og „Prokuratoren" købte hendes Gaard. Han delte den ret snart i 3 Parceller, som han derpaa afhændede.

1) Den sydligste Del, Søndergade 7 (Matr. Nr. 132 d), altsaa Ladebygningen med tilliggende Gaard og Have solgtes i 1877 til Avlsbruger Mikkel Jensen, der omdannede Laden til Beboelseshus og senere satte en Etage paa dette. Hans Enke solgte i 1917 til Købmand Christopher Vogel, denne senere til Entreprenør Rasmussen, og endelig forandrede det hele komplet Udseende ved, at Fabrikant Andr. Jakobsen i 1926 nedrev alt det gamle og indrettede en moderne Bilforretning paa Grunden.

2) Den nordlige Parcel, Søndergade 3, Hjørnet af Kannikegade (Matr. Nr. 132 c m. m.) solgtes i 1876 til Købmand Momme og vil senere blive omtalt.

3) Og selve Hovedparcellen, Søndergade 5, (Matr. Nr. 132 a) solgtes i 1879 til Hattemager J. H. Møller.

JOHAN HENRIK MØLLER

født i Grenaa $^{18}/_{1}$ 1825,død $^{18}/_{7}$ 1890, gift $^{14}/_{11}$ 1851 Kirstine Marie Jacobsen fra Øksenmølle, født 1823, død $^{6}/_{3}$ 1898.

Faderen, Hattemager Svend Møller, var kommen hertil fra Randers og havde i sin Tid været Bomforpagter ved Bomhuset ved Sønderbro, vistnok den sidste før Bompengenes Ophævelse med Udgangen af Aaret 1859.

Karetmager A. Lyngbye.

Hattemageren, der var Broder til Guldsmed Møller, var en af sin Tids ansete Haandværkere. Møller var en lille Tid Haandværkerforeningens Formand. Han forandrede adskilligt om paa den gamle Gaard. Bl. a. flyttede han de smaarudede Vinduer, der oprindelig sad i Facaden, om til Gaardsiden og indrettede Butikker. En Datter var gift med Redaktør Jacob Skjødsholm.

Efter Møllers Død beholdt Enken Gaarden et Par Aar og afhændede den der-

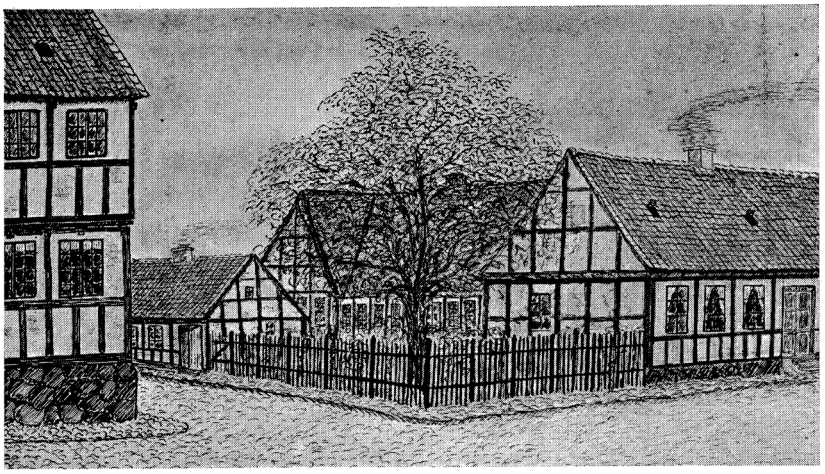

„Jfr. Schmidts Tømmerplads“ paa Hjørnet af Kannikegade og Søndergade efter en Tegning (ca. 1870).

paa i 1894 til Karetmager Anders Lyngbye, hvis Enke ejer den endnu. A. Lyngbye var af gammel Grenaaslægt, Søn af Barber Christian Lyngbye paa Østergade.

JFR. SCHMIDTS TØMMERPLADS

Søndergade 3, nu Sadelmager Greves (Matr. Nr. 132 c m. m.).

Uden at komme nærmere ind paa denne „nyere“ Bygnings Historie, skal blot med et Par Ord oplyses lidt om selve Grunden. Den er sammenkøbt af flere Smaastykker fra Naboejendommen i Kannikegade foruden selve Hjørnet.

For halvandet Aarhundrede siden laa her en lille Bygning. Den havde i lange Tider hørt til Købmandsgaarden mod Nord, altsaa nuværende Købmand Skovs, og fulgte med ved dens Ejerskifter. Huset var nedrevet før Brandtaksationen i 1801.

Grunden ejedes kort efter af Købmand Thomas Broch, efter hvem den kom til Købmand Hansen, saaledes som før er omtalt. Den laa hen som en forholdsvis ubenyttet Plads, der kaldtes „Jfr. Schmidts Tømmerplads“, og var omgivet af et højt Stakit. Midt paa den voksede et kæmpestort Lindetræ, efter gamle Folks Beretning det største Træ i Byen.

Denne Plads solgte Prokurator Møller, som før nævnt, i 1876 til Konsul Momme. Det var vistnok hans Mening at bygge et Pakhus her. Da Momme senere fik andre Planer, solgte han igen Pladsen til Møller, som i 1881 byggede det nuværende røde Hus, hvor han boede til han forlod Byen. Han solgte det da til Sagfører A. Andersen. En lang Tid var det beboet af nuværende Sparekassedirektør, cand. jur. C. Faber. I 1912 købtes det af Sadelmager Greve.

Ældste Brandforsikring Nr. 3.

SØNDERGADE NR. 1

Matr. Nr. 141 a og m.

Købmand Skovs Gaard er Byens betydeligste Bygning fra ældre Tid og omtrent den eneste, som er bevaret i nogenlunde uforandret Skikkelse. Det er en Gaard, som maa fylde enhver Elsker af god, gammel Bygningskunst med Glæde. Den findes afbildet i Hauch Fausbølls „Stamtavle over Slægten Winding fra Vestervig" og i det store, smukke Pragtværk af Kr. Kongstad „Den gamle Købstad" (1926), desuden naturligvis i næsten alle topografiske Skrifter om Grenaa.

Det nøjagtige Aarstal for dens Opførelse er det desværre umuligt at opgive. Der findes i Kælderen indsat som Støttepille et Stykke af en Portstolpe, hvorpaa meget utydeligt læses 1703. Men belært af Erfaringen fra Søndergade Nr. 7, hvor en indmuret Bjælke viser sig at stamme fra en helt anden Bygning, skal jeg vel vogte mig for at sige noget bestemt. Dog vil det sikkert ikke være meget galt at anslaa dens Opførelsesaar netop til 1703.

Grunden har jo været bebygget mange Aarhundreder i Forvejen. En Hilsen fra disse fjerne Tider fik man i 1902, idet man ved Gravning til Gasledning inde i Gaarden, et Stykke under Jordoverfladen og i faa Meters Afstand fra Porten, fandt en lille Lerkrukke, som indeholdt 15 Mønter fra Erik af Pommerns Tid. De har altsaa været nedgravet i Ufredstider, og Ejeren er død uden at have kunnet naa at aabenbare Gemmestedet.

Nedgravet Lerkrukke med Mønter fra Erik af Pommerns Tid (1412—1439), som i 1902 fandtes ved Jordarbejde i Købmand Hermansens Gaard.

Forskellige Oplysninger synes at bekræfte, at der omkring 1700 har været en stor Brand paa Søndergade. I et Pantebrev fra 1707 paa Nabogaarden mod Nord anføres denne som liggende mellem „Michel Nielsen Bangs øde og afbrændte Plads mod Nord og Jens Sørensen Fæveiles Gaard mod Syd". Og da der ved Brandene dengang næsten altid gik flere Huse med, naar der først kom Ild, er det ikke urimeligt at antage, at alle tre Gaarde har været Brandtomter, og at de

to af dem i 1707 allerede har været genopførte, medens den tredje endnu har henligget ubebygget. Men det er altsaa kun en Formodning, som ikke kan dokumenteres.

Gaarden ejedes dengang af Jens Sørensen Fæveile, Skipper og Storkøbmand i Grenaa, „Søn af Sal. Søren Jensen Fæveile og Hustru, Maren Andersdatter, som residerede udi Bredstrup". Hans Hustru var Karen Nielsdatter Busk, og det er egentlig hende, vi faar mest at gøre med.

Manden døde nemlig omkring 1711 (Skiftebrevet er fra $^{7}/_{11}$ 1711), og Enken ægtede kort efter Købmand

CHRISTOPHER OVESEN BROCH

født i Grenaa (døbt $^{15}/_{4}$) 1680, Søn af Sognepræst Ove Broch og Hustru Ane Lauritsdatter, død (begr. $^{29}/_{6}$) 1761. Gift 1) $^{23}/_{12}$ 1713 med Karen Nielsdatter Busk, Enke efter Jens Sørensen Fæveile. Hun døde $^{22}/_{11}$ 1736. Gift 2) $^{19}/_{6}$ 1739 med Anne Hansdatter Kleitrup „og de hafde Kongebrev".

Det var en særdeles anselig Gaard og en betydelig Formue, Chr. Broch gik ind til ved sit Giftermaal. Af senere Arveafkaldskvitteringer ses, at hans to Stedsønner hver fik 500 Sølvdaler i Arv efter Faderen, og Steddatteren har altsaa faaet 250 Rdl.

Christopher Broch nævnes i en længere Aarrække (1731—1742) som Konsumtionsforpagter i Grenaa. Som bekendt var det dengang saaledes, at af alle Varer, som førtes ind i Byen, skulde svares en vis Konsumtion eller Forbrugsafgift til den kongelige Kasse. Det angik ikke alene almindelige Købmandsvarer, men ogsaa alt, hvad Bønderne bragte ind i Byen, ja endogsaa Sæden, som Borgerne førte fra deres egne Marker og hjem til deres Bolig til Brug i Huset. Da det nu var aabenbart, at en Mand, som boede paa Stedet og selv var økonomisk interesseret i Sagen, bedre kunde paase, at intet indførtes, uden at der svaredes Konsumtion deraf, det vil altsaa sige smugledes ind uden om Toldbetjentene, saa var det blevet Skik, at Kongen bortauktionerede Konsumtionen for 3 Aar ad Gangen til den højstbydende. Det var som Regel Købmænd fra Byen, der bød derpaa, og de maatte saa selv være paa Tæerne for at faa det mest mulige ud af Forpagtningen. Afgiften var i de første Aar af Brochs Forpagtningstid 530 Rdl. aarlig og steg i de sidste Aar til 675 Rdl.

At Christopher Broch som Søn af Provst Broch havde faaet en god Skolegang, først i Byens Latinskole og senere formodentlig i Aarhus, var jo meget naturligt. Et Bevis herpaa findes i Justitsprotokollen for Aar 1740. Byfoged J. Bager havde en Sag mod en Gregers Hansen, der var Skrædder af Profession, men tillige tog Folk i Kur — altsaa var „Badskjær". Da Byfogeden

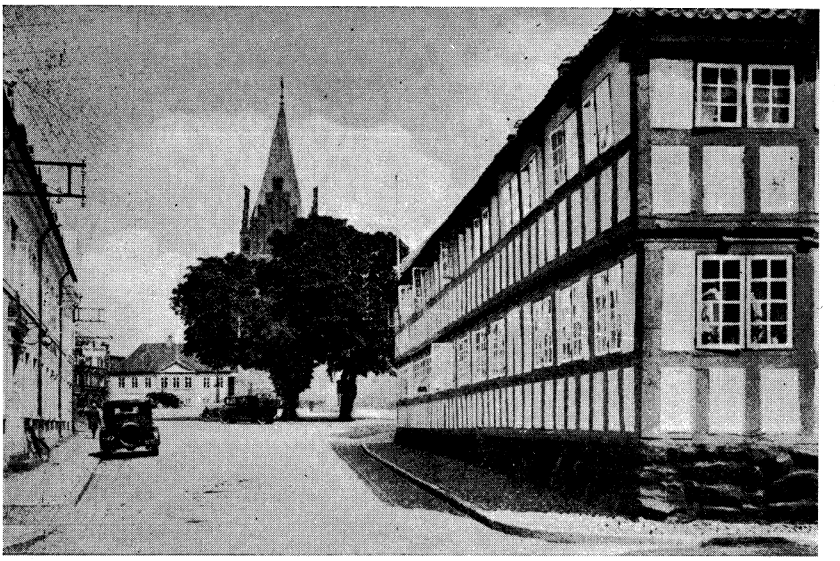

Torvet med den „Brochske Gaard", nu Købmand Skovs.

selv i høj Grad var Part i Sagen, skulde der udnævnes en Sættedommer. Og Byfogeden anmodede da Amtmanden om at maatte faa ordineret „Sr. Christopher Broch, som baade er en studeret, *suficant* og forstandig Mand".

Stiftsbefalingsmandens Svar var bekræftende. Hvis Chr. Broch godvillig vilde gaa ind derpaa, skulde han være Sættedommer. Ellers skulde det være Byskriver Ponich, og Skoleholderen skulde saa overtage Byskriverens Plads.

Men Christopher Broch betakkede sig for Æren og svarede saaledes: „Underdanigst Erklæring: Ikke aleniste formedelst mit Skibroms Expedition i denne trable Høstens Tid, men særdelis og fornemmelig formedelst min U-kyndighed udj Landets Lou og Ret, aarsager jeg højlig at undskylde mig for at betjene Dommerembedet udj foranførte Sag.[1])

Greenaae, den 27. August 1744. Chr. Broch."

Et andet, lidt ældre Tilfælde, ses i 1734, idet Chr. Broch i August og September anføres i Justitsprotokollen som Sættedommer i Byfogedens lovlige Fraværelse.

I Hübertz Aktstykker refereres Sagen saaledes, at da Byfogeden vilde gøre en Rejse til København, maatte han opgive en, der kunde fungere for ham. Han opgav da Købmand Broch der i Byen, men denne vilde intet have med Bestillingen at gøre og *remonstrerede*. Stiftsbefalingsmanden afgav da følgende Resolution: „Dend Constitution, som Jeg forhen haver tillagt Christopher

Broch: at betjene Byfogedens Embede i Grenaa dend korte Tid, hand i louligt Ærinde bliver i Kjøbenhafen, kand ikke denne Gang forandres, mens Mons. Broch ville behage sig samme at holde efterrettelig, saasom hand ligesaavel er pligtig at tjene Byen som andre, og jeg ikke ved nogen dertil mere beqvem end hand.

Aarhuus, den 10. August 1734. E. Holch".[1])

Og en tredje Gang, da der var Tale om Ansættelse af Formue- og Kopskatten, gik Stiftsamtmandens Skrivelse ud paa, at denne skulde sættes af Byfogeden i Forbindelse med „4 Byens bedste Borgere", og den førstnævnte af disse var Chr. Broch.

Der er altsaa Vidnesbyrd nok om, at han har været en af Byens allermest ansete Borgere.

Foruden den store Handel og Skibsfart maa Broch — som næsten alle Byens Købmænd og som for øvrigt en meget stor Del af samtlige Indbyggere — have haft et overmaade betydeligt Landbrug. Det ses, at han alene ejede ca. 65 Tdr. Sædeland paa Byens Mark. Det var mere end selv hans Svigersøn Jørgen Bang, om hvem senere vil blive fortalt, eller omtrent $^1/_8$ af al Grenaa Bys Jord.

Brochs første Ægteskab havde været barnløst. Straks efter Konens Død gjorde han Skifte med de tre Stedbørn, som jo for længst var voksne og myndige. Søren Jensen Fæveile var *Negociant* i Vejle, Niels var Farver i Bergen, og Datteren Else havde været gift med Købmand og Skipper Jørgen Rasmussen Bang i Grenaa, men var død. Stedsønnerne fik hver 1000 Rdl. Datterens Børn, der egentlig kun skulde have 500 Rdl., gav Broch 600 Rdl. samt desuden 42 Tdr. Land af sine store Jorder.[2])

I andet Ægteskab kom straks en Række Børn, Ove fødtes 1739, Hans Kleitrup 1740 og senere kom Thyge og Datteren Karen. Sønnerne blev alle Købmænd i Grenaa, og nævnes i „Calløe Amts Beskrivelse" Aar 1763 som Byens formemste Borgere,[3]) og Datteren ægtede Poul Helles Rhode, der var Købmand i Ebeltoft.

I 1761 døde Christopher Broch. Enken gjorde Skifte et Par Aar efter og flyttede til Ebeltoft til Datteren.

OVE CHRISTOPHERSEN BROCH

født (døbt $^{23}/_{12}$) 1739, død $^{16}/_{10}$ 1800, gift $^{25}/_{11}$ 1763 med Anne Sophie de Hemmer, Datter af Sognepræst H. i Lyngby, hun født 1744, død $^1/_2$ 1827.

Ved Moderens Skifte $^{24}/_4$ 1763 maa Ove, der altsaa kun var $23^1/_2$ Aar, have overtaget Fædrenegaarden. Noget Skøde derpaa findes ikke tinglæst, men derimod indeholder Panteprotokollen

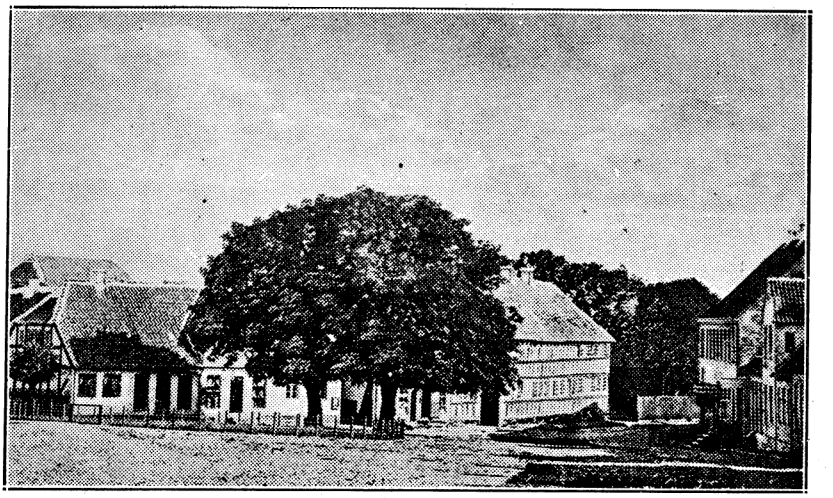

Grenaa Torv med den „Brochske Gaard" omkring Aar 1870.

tilstrækkeligt af Beviser paa, at han er Ejer, idet han stadig maa stifte Laan for at begaa sig. Han var jo en meget ung Mand til at overtage en saa stor Virksomhed, til og med nygift, og betydelige Udbetalinger har der været.

1. Prioritet i Gaarden har selvfølgelig været hans Moders og Medarvingers.

I 1763 udstedede han Panteobl. for 1185 Rdl. til Svogeren i Ebeltoft med Pant i „min iboende Gaard, assureret for 2400 Rdl."[1])

I 1765 Panteobl. for 600 Rdl. til Købmand Rasmus Juel med 2. Prioritet i Gaarden samt 8½ Td. Sædeland og „min Andel i Borholms Eng".

I 1767 Panteobl. til Byfoged, Kammerraad Behr for 240 Rdl. med Pant i en Mængde Sølvtøj: Kaffekande, Thepotte paa Fod, Mælkekande, Sukkerskaal, Fad, Spiseskeer, Sukkerbøsse, Saltkar, Fiskeske, Spølkumme m. m., ialt 280 Lod Sølv, desuden i 22 Tdr. Korn.

Samme Aar Panteobl. for 500 Rdl. til Købmand Jens Nielsen Bang med Pant i 2 store Brændevinsredskaber med alt Tilbehør: Hat, Laag, Piber af Kobber, samt Svaletønde og en Brygge-Keddel med Tilbehør. Desuden 80 Tdr. Malt paa Loftet, „22 Tdr. Mjød af sidste Aars Blanding, som ligger i min Kjælder, og som ikke skal blive udskibet uden Sr. Jens Bangs Minde og uden derfor til ham at giøre Regnskab", og i 3 Heste, 6 Køer, 6 Stude m. m.

I 1768 Panteobl. til Kapellanen Joh. Melchior, der vistnok var

Logerende hos Broch, for 600 Rdl. Pant bl. a. i 9 Tdr. Mjød af sidste Aars Blanding.

Og i 1769 Panteobl. til Svigerfaderen, Provst Hans de Hemmer i Lyngby, for 240 Rdl. med Pant i Sølvtøj og 17 Tdr. Sædeland.

Men Ove Broch har altsaa alligevel tilsidst maattet give op, thi 18. Juli 1771 holdtes offentlig Auktion paa Grenaa Raadhus, hvorved solgtes „Ove Brochs tilhørende og paaboende Gaard paa 76 Fag Hus, Søndergade, Brandf. Nr. 3, med tilligende Have og Toft, ass. for 2000 Rdl. Desuden det lille 3 Fags Hus paa Hjørnet af Kannikegade, ass. for 20 Rdl. med dertil hørende indhegnede Frugthauge".

I Forvejen var udskilt et Stykke af den store, bagved liggende Toft, og det fraskilte Stykke var lagt til den Ejendom, som Moderen ejede, og som laa som næstnærmeste Nabo mod Nord i Søndergade (nu „Skandinavien").

Det hele solgtes til Svogeren, Køb- og Handelsmand Poul Helles Rhode i Ebeltoft for 1160 Rdl. „med Sælgernes Billigelse".[1])

Hvor forarmet Ove Broch nu var, fremgaar af, at han lige efter udsteder Bevis til Forpagter Peder Amdie paa Ørbækgaard for at have modtaget til Laans en Del Indbo, Sengeklæder og nogle Kreaturer, formodentlig Ting, som Amdie havde købt paa Auktionen og nu laante ham.

Ove Broch har saa formentlig straks fraflyttet Købmandsgaarden. Ved Folketællingen i 1787 boede han paa Storegade og kaldes Brand-Inspektør. Det var selvfølgelig ikke en Bestilling, der gav ret mange Rdl. i Indtægt, endmindre kunde give en Familie Underhold, men af andre Dokumenter ses, at Broch har haft Ansættelse ved Byens Konsumtionsvæsen. Han kaldes et Sted Forvalter, et andet Sted Fuldmægtig, og da han døde, staar der i Kirkebogen „Overbetjent ved Consumtionen".

Broch ejede en Tid selv et Hus paa Storegade, men købte i 1788 det Hus, som Moderen havde ejet, og som laa paa Søndergade, hvor nu „Skandinavien" og Andelsbanken, og der boede han Resten af sit Liv. Han ejede ligeledes et Par „Lejewaaninger" paa Nørregade, som han havde købt af Broderen, Hans Brochs Dødsbo, og som altsaa var udlejet. Selvfølgelig ejede han ikke selv Penge til at købe disse Huse for, de var belaant for deres hele Værdi. Bl. a. indestod en Del af Hans Brochs fire umyndige Døtres Arv i det ene af dem. Nej, Penge har det altid knebet Ove Broch med. Engang sidst i 70erne blev der gjort Udlæg hos ham for et Beløb. Der fandtes Værdier for 13 Rdl.

Købmand Skovs Gaard ca. 1925.

12 Sk., den øvrige Sum 327 Rdl. maatte Kautionisten, Jens Rasmussen Bang, betale.

Og endnu saa sent som i 1794, da han udstedede en Obligation til Konsumtionsforpagteren, Rasmus Schifter, tilføjede denne paa Beviset: „Naar denne Obligation behørig indfries, har jeg intet videre hos Debitor at fordre, end ikke for Restance af hans Oppebørsel ved Consumtionen, medens den af mig og flere for en Del Aar siden var forpagtet."

I en lille Pjece „Paa Inkvisition efter Brændevinstøj" har jeg fortalt en Episode, der viser de ubehagelige Oplevelser, der kunde vederfares Konsumtionsbetjentene, naar de var ude i Embeds Medfør. Det kunde hænde, at Beboerne paa Landet overfaldt Betjentene, naar de kom og vilde konfiskere deres Brændevinsredskaber. Ved nævnte Lejlighed var Ove Broch en af dem, der led den haardeste Overlast, saaledes at han paa Hjemvejen maatte køres ind til Svigerfaderen i Lyngby for at blive forbundet.

Ove Broch var gift med Anne Sophie de Hemmer, Datter af Provsten i Lyngby. Af deres Børn kan nævnes en Datter, Anne Kleitrup Broch, som i Aaret 1796 ægtede Købmand Hans Broge i Grenaa. Hun opholdt sig dengang paa Lykkesholm, og Brylluppet stod i Lyngby Kirke.

Efter saaledes at have fulgt Ove Broch til hans Død, altsaa langt ud over den Tid, da han var Ejer af Gaarden her, vender vi tilbage til Auktionsaaret 1771.

POUL HELLES RHODE

født i Ebeltoft 1735, Søn af Jens Jensen Rhode, der var Købmand og Konsumtionsforpagter, Ejer af Gaarden Søholt m. m. Død 1787, gift $^{26}/_{3}$ 1762 med Karen Christophersdatter Broch.

Rhode var en af Ebeltofts mest ansete Købmænd. „Han handlede, foruden at drive den almindelige Handel med Korn o. s. v., tillige med udenlandske Fabriksvarer af Uld og Hør, af Fløjl og Silke", „dog kun lidt Handel med Alenkram, da Bønderne forsynes fra omrejsende Kræmmere og Jøder". [1]) Poul Rhode, der havde købt Søholt af Moderen, var tillige Ejer af Skovgaarde, hvor der var 4 Beboere. I Bøttigers Bog om Ebeltoft fortælles, at da den kgl. Anordning om Markfællesskabets Ophævelse udkom $^{23}/_{4}$ 1781, vilde Rhode have disse fire Beboere ud af Fællesskabet og lod derfor Landinspektør Stockfleth fra Peerstrup begynde Opmaalingen af Ahl. Men Byfoged Ditlefsen nedlagde paa Byens Vegne Protest, idet han hævdede, at „Ahl var Byens beneficerede og privilegerede endels Jord og laa udenfor Fællesskabet". „Besiddelse var ikke det samme som Ejendomsret, og Byens privilegerede Jorder kunde lige saa lidt tilskødes ham som f. Eks. Raadhuset". Ved Møde paa Aastedet afgjordes, at Ahl skulde blive uskiftet ligesom andre af Byens Fællesdriftsjorder.

En Søn af Helles arvede Faderens Gaard og Ejendomme, men fallerede og drog til København, og dermed er Slægtens Hovedrolle i Ebeltoft udspillet efter 6 Generationer og omtrent 200 Aars Virke som Handelsmænd.[2])

Denne Poul Helles Rhode, der var Ove Brochs Svoger, var hans Hovedkreditor og købte som saadan ved Auktionen Købmandsgaarden med Tilliggende for 1160 Rdl. Efter Skattelisterne at dømme har han fortsat Forretningen her samtidig med, at han drev sin Handel i Ebeltoft, passede sine Gaarde o. s. v.

Gaarden her saa dengang ud omtrent som nu, og dens Grund havde samme Udstrækning. Den gik altsaa langs Størsteparten af Nordsiden af Kannikegade. Men hele den østre Del laa hen som en Korntoft. Det er jo underligt nu om Stunder at tænke paa, at dengang kunde man altsaa inde ved Gaderne træffe paa en lille Kornmark.

Efter Rhodes Død solgte Enken i 1788 Gaarden med Tilliggende samt 7 Tdr. Sædeland for 1100 Rdl. til „Velædle Sr. Ditlev Fischer Munch". Det er værd at lægge Mærke til, at i hele den store Gaard nævnes kun een Kakkelovn („1 Bielæggerovn"). Der var 24 Fag 2 Etages og 37 Fag 1 Etages Bygninger.

Munch beholdt kun Gaarden i faa Aar. Han stillede den i 1792 til Auktion, og den købtes af Hans Broge, der boede paa Lillegade. Broge solgte den straks videre, idet han dog beholdt Markjorderne og for selve Gaarden fik omtrent samme Sum, som han selv havde givet for det hele.

Ved Skøde af $^{25}/_{7}$ 1795 blev Ober Krigs-Commisair Christian Fischer Ejer af Gaarden. Hermed er den for en lille Menneskealder færdig med at være Købmandsgaard og bliver i Stedet for Embedsmandsbolig.

CHRISTIAN de FISCHER

som $^{12}/_{6}$ 1811 blev optaget i den danske Adelsstand og fik et „de" foran sit Navn, er født $^{1}/_{5}$ 1755, død $^{18}/_{4}$ 1822, gift med Frederikke Louise Monrad, født ca. 1760, død $^{20}/_{12}$ 1838 (78 Aar gl.)

Chr. de Fischer havde været Regimentskvartermester i Horsens, før han kom til Grenaa som Generalkrigskommissær for 2. jydske Distrikt — altsaa hvad man nutildags vilde kalde Udskrivningschef. Det var dengang en særdeles betydelig og navnlig en særdeles indbringende Stilling.

Købstadsbefolkningen var da ikke værnepligtig, det var udelukkende Landboungdommen, det drejede sig om. Og over for denne var Generalkrigskommissæren omtrent enevældig.

Det skal have været ganske almindeligt, at Bønderkarle, hvem det var meget om at gøre at blive fri for den langvarige (indtil 6-aarige) og ubehagelige Militærtjeneste, mødte frem med et Faar, en Bede, en Ko eller endogsaa med en fed Stud som Foræring til den høje Chef, for at han saa til Gengæld skulde se velvilligt til en eller anden, større eller mindre Skavank, der kunde gøre dem uegnede til Militærtjeneste.

Fuldmægtig hos Fischer var den senere meget velkendte Kancelliraad Tolstrup. I Folketællingslisten for 1801 anføres som boende hos Fischer „Peder Lauridsen Tolstrup, 22 Aar gammel, Fuldmægtig".

En gammel Mand, som nu er død, og hvis Fader i mange Aar havde været Karl hos Tolstrup, har fortalt mig, at paa saadanne Udskrivningsdage kunde der blive indleveret Snese af Kreaturer som Gaver. Vedkommende udtrykte det saaledes, at „da Fischer havde tjent saa meget, at han ikke kunde bruge mere, saa kom Tolstrup til at staa for Udskrivningen og tjente sig rig derved".

Helt saadan har det næppe været. Tolstrup har formodentlig kun paa sin Chefs Vegne forestaaet Sessionen. Chr. de Fischer var en særdeles fremstaaende og mægtig Mand i den lille By,

Købmand Skovs Gaard ca. 1925.

hvor der netop i disse Aar, det var i Englænderkrigens Tid, var en meget betydelig Indkvartering af Soldater, navnlig af Hensyn til Kystforsvaret.

Fischer købte straks ind af Markjorder, hvor der frembød sig Lejlighed, og havde foruden en stor Del Agerland den tidligere omtalte Borholms Eng uden for Sønderport. Jeg har et stærkt Indtryk af, at det altid har været en Honnørsag for Byens fornemmere Familier at være Besiddere af denne Eng.

Han ejede endvidere i Dolmer Udflyttergaarden „Hesseldal", som i sin Tid havde tilhørt Hessels Ejere, og som naturligvis har faaet sit Navn deraf. Endelig var han Ejer af flere Huse i Grenaa.

I Ægteskabet var mange Børn. En af Sønnerne, Friderich Carl de Fischer var i 1816 Told- og Konsumtionskasserer i Ebeltoft og blev senere Toldkasserer i Kolding. En anden Søn, Peter Efraim de Fischer (f. i Horsens $^{19}/_{11}$ 1785, død $^{12}/_{2}$ 1862) var Præst i Helsingør. Pastor F.s Datter var gift med den yngre Apoteker Dahl, og hans Søn, Christian de F., Departementschef i Udenrigsministeriet, var gift med Distriktslæge Arendrups Datter, Clausine Johanne. Han blev senere Borgmester i Randers. En tredje Søn, Rasmus, var cand. pharm. og Apotekermedhjælper i Grenaa, men døde i 1829 kun 25 Aar gl. Endelig var en Datter, Caroline Dorthea, gift med den ældre Apoteker Dahl i Grenaa.

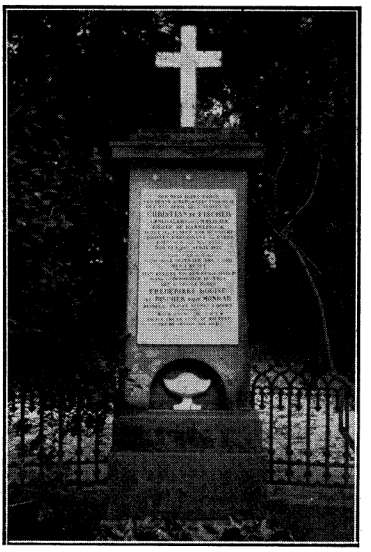

Generalkrigskommissær de Fischers Monument paa Grenaa Kirkegaard.

Generalkrigskommissær de Fischer døde 18. April 1822, netop som den nye Kirkegaard ved Nørreport skulde tages i Brug, og selvfølgelig benyttede man Lejligheden, da en saa fornem Medborger skulde jordes, til at indvi den nye Kirkegaard, hvorom berettes paa hans smukke og velbevarede Gravsten, som staar paa en fremtrædende Plads paa Kirkegaarden.

Fischers Enke, Frederikke Louise Monrad, overlevede ham i mange Aar, men flyttede snart efter fra Grenaa, og Gaarden udlejedes til Amtsprovst Fugl (Præst her 1827—46), om hvem en Sidebemærkning i et Skøde viser, at han paa Gaardens store Lofter oplagrede sit Tiendekorn. 23. Decbr. 1828 afsluttede Handelsbetjent H. Hartvigson fra Aarhus paa Handelshuset Philip Hartvig Ree & Co.s Vegne Køb af Gaarden. Købesummen var 2000 Rdl. Sølv. Det kan bemærkes, at Fischer havde udvidet sin Grund ret betydeligt ved Køb af tilstødende Jorder, mod Nord af Bødker Hansen, mod Østergade af Møller Lund og mod Kannikegade ved Køb af et Hus med Grund af en Niels Nielsen, antagelig omtrent hvor nu Sadelmager Jensen bor. Disse Grunde medfulgte selvfølgelig i Købet. Som et Kuriosum kan nævnes, at der nu ikke anføres een, men otte Kakkelovne, som er indbefattet i Handelen: en Treetages Kakkelovn i Storstuen, en Piedestal Kakkelovn og flere Toetages Kakkelovne i andre Værelser, samt en Enetages Vindovn i et Gæstekammer.

Formentlig er H. Hartvigson, der var Svigersøn af Ree, straks flyttet ind og har begyndt Forretning i Gaarden, der jo uden Tvivl var købt til ham. Og 2. Aug. 1841 fik han selv Skøde paa hele Ejendommen.

HARTVIG HARTVIGSON

født ca. 1807, død 1864 (?),

var gift med Emma Ree. Hun var overordentlig musikalsk og gav selv sine begavede Sønner deres første Uddannelse i Musik. Frits Seligmann Hartvigson er født i Grenaa $^{31}/_{5}$ 1841. Den yngre,

Anton Hartvigson, blev først født, efter at Forældrene atter var vendt tilbage til Aarhus. Senere rejste de til København. Begge Sønnerne, men især den ældste, erhvervede som Klaverspillere europæisk Berømmelse. Allerede i 17—18 Aars Alderen optraadte Frits H. ved Koncerter i Udlandet og blev i Aarenes Løb en af sin Tids mest fremragende Klavervirtuoser.[1])

I Højfeldts Bog om Grenaa fortælles, at de store Grundsten i Gaardens Sokkel stammer fra den gamle Kirkegaardsmur og er ført dertil ca. 1825. Dette er selvfølgelig en Fejltagelse. Derimod er Tværbygningen i Gaarden opført i Trediverne, og muligvis er der i denne Sten fra Kirkegaardsmuren, der jo laa lige over for. Den er bygget af den ældre Murermester Marthinus, og her indrettede den kendte (senere Konsul) J. Henius i Aalborg et Brændevinsbrænderi for Hartvigson. Henius var den første, der her i Danmark anvendte Kartofler til Brændevinsbrænding. Med „Aalborg fuselfri Taffelaqvavit" skabte Henius sig baade et Navn og en Formue.

Gaarden kaldtes undertiden af ældre Folk for „Jødegaarden". Maler Hartmann fortalte, at Navnet kom af, at den engang ejedes af to Jøder, Hartvigson og Koppel. Sidstnævnte har nu aldrig været Ejer af Gaarden, men kun Medhjælper i Forretningen.

Justitsprotokollen beretter, at Natten mellem 15. og 16. Marts 1836 opkom der en mindre Brand i Købmandsgaarden, og en Del af Lageret og nogle Sidebygninger brændte. Som Vidner angaaende Varelagerets Størrelse fremkom i Retten Handelsbetjentene Frederik Hartvigson, Ludvig Koppel og Gravers M. Jensen. „De to førstnævnte tilhører det mosaiske Trossamfund og er altsaa afskaaret fra at aflægge Vidneeden paa den sædvanlige, lovbefalede Maade", staar der i Justitsprotokollen.

Men jeg har hørt af en nu afdød Mand, der i sin Barndom boede i Grenaa, at Folk dengang skumlede om, at Branden var paasat, men at førnævnte G. M. Jensen aflagde Ed paa, at han havde set en Kat, som med Ild i sin Hale var løbet hen i en Dynge Reb, kort forinden Ilden var opstaaet. Da Jensen kort efter etablerede sig som Manufakturhandler, paastod Folk, at det var ved Hjælp af Penge,

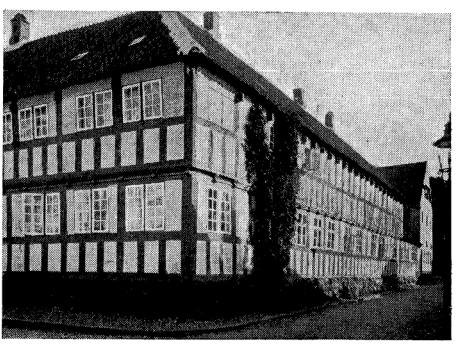

Hjørnet af Købmand Skovs Gaard mod Kannikegade.

han havde faaet af sin tidligere Chef som Løn for sin Forklaring. Senere ramtes Jensen pludselig af den Ulykke at miste Synet. Og onde Tunger mente da, at det var en Himlens Straf, fordi det var en falsk Ed, han havde aflagt.

Historien om Katten lyder som et Eventyr, og det ses ikke, at der er aflagt nogen Ed angaaende den Del af Sagen. G. M. Jensens Blindhed kan sikkert ikke henføres hertil.

H. Hartvigson var Medlem af Kommunalbestyrelsen i nogle Aar.

I 1844 forlod han Byen og afhændede Gaarden til et andet stort Aarhusfirma, J. H. Agerup, der straks paa 10 Aar bortlejede Hus og Handelsbolig til J. E. Emborg.

Det kan nævnes, at Hartvigson, medens han boede her, havde købt en stor, ældre Bygning paa Gadens modsatte Side. Den laa paa den Grund, hvor nu Hotel „Dagmar" er bygget. Ligeledes købte han en stor Toft Nord for Torvet og Mogensgade, Jeppetoften, der var over 2 Tdr. Land stor. Begge disse medfulgte ved Salget til Agerup.

Emborg blev ikke boende her hele sin Forpagtningstid ud, men flyttede ned paa Søndergade, hvor senere Momme & Secher, og hvor han vil blive omtalt. Og Agerup solgte i 1851 begge Gaardene til Købmand J. N. Winding.

Dermed er vi „F..... ryste mig" inde i en helt ny Periode for at benytte Windings staaende Udtryk. Det er ikke for meget sagt, at Winding i det Tiaar, da han sad som Gaardens Ejer, satte Grenaa paa den anden Ende og var Byens mest omtalte Mand, som ustandselig overraskede Folk, og af hvem man ustandselig ventede sig Overraskelser.

Han købte, solgte, byggede og byttede Ejendomme i det uendelige. Han anbragte sine Brødre i et Par af Købmandsgaardene og endte endelig den Del af sin Virksomhed med en dundrende Fallit, hvortil man i Grenaa aldrig før havde set Mage. Han var en Renæssanceskikkelse med en overdaadig Foretagsomhed, men manglede Evnen til nøgterne Beregninger, og han havde tilmed det Uheld at være paa sit Højdepunkt netop omkring den Periode ved 1857, der var Handelens allervanskeligste, og hvor Pengekrisen slog saa mange ned.

JOHAN NICOLAI WINDING

født $^{10}/_{3}$ 1815, Søn af Sognepræst Ole Falk Winding i Tvede ved Randers, død i København $^{29}/_{5}$ 1905, Borgerskab som Købmand i Grenaa $^{14}/_{8}$ 1844. Gift i Grenaa $^{19}/_{12}$ 1846 med Dorthea Kathinka Knudsen, født $^{3}/_{10}$ 1824. Hun var Datter af forhv. Skibskaptajn K. Knudsen, Nimtofte Mølle.

Winding var af gammel Præsteslægt og opkaldt efter Bedste-

Fru Winding.

J. N. Winding.

faderen Johan Nicolai Winding i Tved, hvem Folk havde givet Navnet „Paven paa Mols".[1]) Faderen, Ole Falk Winding, var i 1811 i Brabrand bleven gift med den næppe 17-aarige Else Susanne Møldrup, der snart efter i Tved Præstegaard bragte deres første Barn til Verden.

Købmand Windings Svigerfader ejede i en Aarrække Nimtofte Mølle, og W. blev ved sit Ægteskab besvogret med Købmand Lund paa Torvet og med Proprietær Ancher Secher paa Vedø, der begge var gift med Døtre af Kaptajn Knudsen.

Winding kom til Grenaa og tog Borgerskab i 1844. Hvor han har boet, indtil han købte Købmandsgaarden her, ved jeg ikke. Maaske har han først boet til Leje nogle Aar. Af de mange større Ejendomme, som Winding i det omtalte Tiaar erhvervede, bør nævnes det store Pakhus, som laa, hvor nu Hotel „Dagmar" (købt 1851); „Jernstøberigaarden" (købt 1849), hvor hans Broder, O. P. F. Winding drev Isenkramhandel; „Gl. Gæstgivergaard", nu Storegade 36, (købt 1852, solgt 1854, atter købt 1858), hvor det vistnok var Winding, som byggede Dansesalen, der nu er Præstegaard; „Trampenbergs Gaard" paa Lillegade (købt 1857), hvor Broderen F. C. Winding drev Købmandshandel; „Jeppetoften" (købt 1853), hvor det vistnok ogsaa var Winding, som byggede Pakhuset ud mod Markedsgade (nu Thykiers) o. m. fl.[2])

Man faar et Begreb om, med hvilken Underdanighed Folk i Byen betragtede ham, og hvilken overordentlig Magt og Indflydelse man tillagde ham, ved at høre en lille Historie, der virkelig skal være passeret. Der var Bispevisitats i Grenaa, og Præsten spurgte en lille Dreng, som tilfældig var Søn af en af Windings Daglejere: „Sig mig min Dreng, hvem er almægtig?" Og Svaret kom straks fra Drengen: „Almægtig, det er Nicolai

Winding". I Windings Familie hævdes det, at Spørgsmaalet lød: „Hvem er allestedsnærværende?" og at Svaret lød: „Det er N. W., for naar Folk tror, han er paa Kornmagasinet, saa er han ved Havnen, og naar de tror, at han er ved Havnen, saa er han paa Kontoret".

I 1858 oprettedes den første Dampskibsforbindelse mellem København og Grenaa. Brødrene Petersen havde indsat et Dampskib, som hed „Randers", der foruden at besørge Forbindelsen mellem vor store Naboby og København skulde gaa hertil. Winding var antaget som Ekspeditør. 6. Maj 1858, Kl. 5 Morgen, skulde Skibet komme hertil for første Gang, og mange Mennesker havde forsamlet sig ved Havnen. Men man ventede forgæves hele Dagen. Det viste sig senere, at Skibet paa Grund af haardt Vejr var kommet saa meget forsinket fra Randers, at Afgangen til Grenaa fra København havde maattet udskydes en Dag. W. skrev en Erklæring derom i „Grenaa Avis" og ytrede deri, at det var hensynsløst, at Kaptajnen ikke allerede ved Afgangen fra Randers „*pr. Estafette*" havde givet ham Meddelelse derom, saa man havde været sparet for at vente forgæves en Dag. Han endte med at meddele, at han som Følge deraf frasagde sig Ekspeditionen af nævnte Dampskib.[1])

Større Festligheder i Grenaa holdtes dengang paa Raadhuset, hvis Sal omtrent var den eneste, der fandtes i Byen. Men ogsaa i Raadhussalen var alt for lidt Plads, naar der mødte ret mange Mennesker. En Gang efter en saadan Festlighed med overfyldt Hus henstillede derfor en Indsender i Avisen til Winding, om han ikke i den Nybygning, han havde paatænkt, kunde indrette en større Sal til Brug ved saadanne Lejligheder. Det fremgaar ikke, hvilken Nybygning, der tænkes paa, men formentlig har det været den Sal, som byggedes til Gl. Gæstgivergaard, og som nu i omdannet Skikkelse er Byens Præstegaard.

Selvfølgelig blev Winding betroet adskillige offentlige Hverv og var bl. a. en Tid Medlem af Ligningskommissionen. Saa kom 1857 med den forfærdelige Pengekrise, der ret brat og med stor Voldsomhed satte ind over Landet, og som ogsaa mærkedes her i Grenaa. Aviserne fra dette og de nærmest følgende Aar i Forbindelse med Retsprotokollerne vidner om Betalingsstandsninger og Fallitter i sørgelig Mængde. Og den ene trak den anden med.

Dog har jeg Indtryk af, at det alligevel kom som en Bombe, da Avisen 1. April 1861 indeholdt følgende Meddelelse: „Vor By har lidt et stort Tab, idet den største Handlende og Korneksportør, J. N. Winding, igaar har set sig nødsaget til at opgive

sit Bo. Dette Tab er saa meget smerteligere, ei alene for den paagjældendes store Familie, men ogsaa for de mange af Arbeidsklassen, der i hans Brød fortiene det daglige Udkomme, og som nu pludselig ere blevne satte ud af al Virksomhed. Endnu sørgeligere vilde det være, om denne Fallit skulde trække andre af Byens Handlende med sig".

Skovs Gaard ca. 1899. Personerne er: Hoffotograf P. Elfelt, Købmand H. Hermansen og Polarforskeren C. Børchgrevink.

En saadan Omtale er overhovedet aldrig ofret nogen Fallit i de Tider og viser, hvilket overordentligt Indtryk den gjorde paa den lille Bys forfærdede Beboere. Flere Forhold har selvfølgelig været medvirkende til dette Krak. Foruden letsindige Spekulationer og andre Ting har der været store Tab paa Forretningsforbindelser. Jeg kan som et enkelt Eksempel nævne, at ved en af den lange Række Auktioner, der nu fulgte i Windings Fallitbo, solgtes ($^{25}/_{8}$ 62) en Fordring paa 10,087 Rdl. paa en enkelt Mand, en kendt Proprietær i Nørre Herred. Saadanne Fordringer paa en enkelt Privatmand aabner jo forfærdende Perspektiver.

Kort efter havde Broderen, C. F. Winding paa Lillegade, samme Skæbne, og Auktionerne i deres Boer følger skiftevis efter hinanden. Den tredje Broder, O. P. F. Winding, var død flere Aar før.

Som tidligere nævnt havde Emborg i en Række Aar Butiksforretning i den gamle Gaard. Da han flyttede ned til Nr. 6 i Søndergade, overtog C. J. Momme Butikken, og i 1860, da ogsaa Momme flyttede bort, idet han overtog Emborgs Gaard efter dennes Død, saa averterede Winding, at han selv vilde drive Butiksforretningen sammen med sin Produkt- og Grossererforretning. Denne Udvidelse af Rammerne har selvfølgelig yderligere bidraget til hans økonomiske Sammenbrud.

Hvorledes saa Winding fik sit Underhold i de nærmest føl-

Fru Line Nobel.

Grosserer C. Nobel.

gende Aar, efter at han havde forladt Købmandsgaarden, ved jeg ikke helt bestemt. Aviserne vidner om, at han har drevet noget Avlsbrug, og Skatteligningen om, at han kun har haft det allermest knebne Udkomme.

Men i 1867 forbavsede han endnu engang Grenaa By, idet han aabnede et stort og moderne Gæstgiveri, Hotel „Dagmar", der var bygget paa den Grund, hvor før Købmandsgaardens Pakhus laa. Men denne Afslutning paa Windings Saga i Grenaa bør naturligvis fortælles under Søndergade Nr. 2 (Hotel „Dagmar").

Kreditforeningen, som i 1862, efter at Winding havde opgivet sit Bo, overtog bl. a. Købmandsgaarden paa Søndergade, solgte den straks til den unge Købmand Nobel, der kort Tid i Forvejen var kommen her til Byen.

CARL FREDERIK EMILIUS NOBEL

født i Skanderborg $^{28}/_{12}$ 1833, død i Grenaa $^{1}/_{12}$ 1888, Borgerskab som Købmand i Grenaa $^{3}/_{8}$ 1861. Gift $^{28}/_{2}$ 1866 med Amdiline Christiane (kaldet Line) Kruse, Datter af Købmand Ove B. Kruse i Grenaa. Hun f. $^{9}/_{10}$ 1839, d. $^{27}/_{4}$ 1881.

Nobel havde etableret sig i Grenaa $^{3}/_{8}$ 1861 med en Produkthandel i Dr. Arendrups forhv. Gaard paa Storegade (nu Nr. 3). Oprindelig var han vist nærmest Kornopkøber for det store Firma F. W. Kiørboe i København. Men efter at være flyttet ned paa Søndergade blev han selvstændig Grosserer og oparbejdede en meget betydelig Forretning i den gamle Gaard, der i Aarhundredet forinden havde tilhørt hans Hustrus Forfædre.

Ved sit Ægteskab med Line Kruse kom han ind i en af Byens allerældste og mest ansete Slægter og fik en stor Omgangskreds, og der førtes et meget selskabeligt Hus i den gamle Købmandsgaard.

Skattelisterne viser, at det ikke varede ret mange Aar, inden

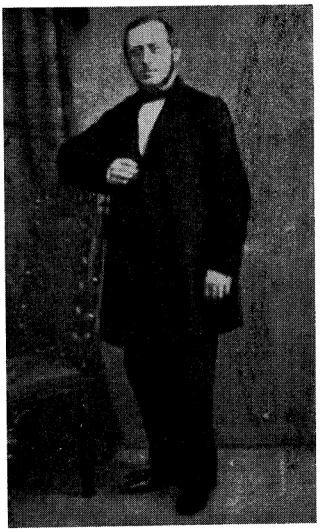

P. P. Raundrup.

Nobels Forretning var en af Byens største, og i Slutningen af 70erne og hele 80erne var han den største Skatteyder næst efter Momme.

Nobels mangeaarige betroede Førstemand paa Kontoret var Raundrup (Peter Policarpus Raundrup), der tidligere havde haft selvstændig Forretning oppe paa Torvet, men ikke havde kunnet faa den til at gaa.

Det er ret naturligt, at Købmand Nobel ret snart kom ind i det offentlige Liv. Allerede i 1862 er han kommunal Revisor og i Aarene 1870—81 Byraadsmedlem, derunder Medlem af Havneudvalget. Af dette vedblev han for Resten at være Medlem til sin Død som valgt uden for Raadet, altsaa i mange Aar, efter at han ikke havde ønsket at modtage Genvalg til Byraadet.

Baade Nobel og hans Hustru døde i en meget ung Alder, Fru Nobel i 1881 og Nobel i 1888.

Svogeren, Kæmner Kruse, i Forbindelse med Prokurator Møller overtog som Executor testamenti Realisationen af det store Bo og udstedede i 1889 Skøde til Otto Thykier paa Gaarden med Tilliggende.

I „Grenaa Avis" ses, at den i længere Tid averteredes til Salg, men uden, at Købere meldte sig, og at der tilsidst holdtes en Skiftesamling for at faa Tilladelse til at sælge den til et betylig lavere Beløb end Taksationsprisen. Som Helhed maa det vistnok siges, at det overordentlig store Dødsbo ved Tidernes Ugunst og ved forskellige uheldige og fejlagtige Dispositioner langtfra indbragte, hvad det var værd, og hvad det under normale Forhold burde have givet, og der blev intet tilovers. De yngste af Børnene fandt efter Forældrenes Død et Hjem hos Onkelen, Kæmner Kruse, der selv var ugift og boede sammen med to Søstre.

OTTO THYKIER

født i Ebeltoft $^{5}/_{6}$ 1842, død $^{31}/_{12}$ 1909, Købmandsborgerskab $^{7}/_{8}$ 1867.
Gift med Hedvig Tronier, der var Plejedatter af Kæmner P. S. Møller.
Hun død $^{2}/_{10}$ 1910.

Thykier var altsaa Køberen i 1889. Han var ingen ny Mand i Gaarden her, thi efter at Nobel en kort Tid selv havde drevet

Købmand Otto Thykier.

Detailhandelen i Butikken i Sidebygningen mod Nord, havde han i 1867 overdraget denne til Brødrene Otto og Frederik Thykier. De drev Forretningen sammen i to Aar, men saa købte Fr. Thykier af J. A. Møller dennes Købmandsgaard paa Torvet, der netop var til Salg. Interessentskabet ophævedes, og Otto Thykier blev Eneejer af Forretningen.

Thykier deltog ikke i det offentlige Liv. Han passede sin Forretning, der nu endelig efter de mange foregaaende Ejerskifter i en længere Aarrække forblev paa samme Hænder og voksede op til at være en af Byens allersolideste og mest ansete. Men allerede Aaret efter, at Thykier var bleven Ejer af Gaarden, solgte han denne samt hele Virksomheden og købte i Stedet „Søndre Mølle".

HALVOR CHRISTOPHER HERMANSEN

født i Sønderborg $^{12}/_{1}$ 1859, død i Grenaa $^{14}/_{1}$ 1919, Købmandsborgerskab $^{27}/_{4}$ 1890.

Hermansen var gift med en Datter af Dampmøller Hansen i Vejle, men mistede efter ganske faa Aars Forløb sin Hustru.

Hermansen var en særdeles dygtig Forretningsmand. Han sad i en Aarrække i Handelsforeningens Bestyrelse. Ud over at være kommunal Revisor i mange Aar deltog H. ikke i det offentlige Liv. Som født i Sønderborg og med udprægede nationale Interesser var han derimod selvskrevet til at være en af de virksomste i den lokale Afdeling af Sønderjysk Forening.

Købmand H. Hermansen.

Efter Hermansens Død i 1919 gik Gaarden over til den nuværende Ejer, Købmand Torben Skov, der er gift med en Niece af Købmand Hermansen, og som selv tidligere nogle Aar havde haft Ansættelse i Forretningen.

TORVET NR. 15-17-19

Ældste Brandforsikring Nr. 4.

Torvet 15 (Valhalla) Matr. Nr. 143 m. m.
„ 17 (Gæstgiver P. Andersen) Matr. Nr. 142 a.
„ 19 (Urmager Vester) Matr. Nr. 142 d.

Grundene, hvorpaa nu „Torvet Nr. 15, 17 og 19" ligger, har fra de ældste Tider til hen mod 1850 hørt sammen til een, og herpaa laa omkring Aar 1700 en Gaard, som tilhørte Skipper Rasmus Madtzen Molz.

Som omtalt i Indledningen til forrige Gaard (Side 42) har han formodentlig opbygget Gaarden efter en Ildebrand. Han optog $^{10}/_{3}$ 1707 et Laan paa 210 Rdl. mod Pant i Gaarden. Men 10 Dage efter overgik der ham en stor Ulykke, der kostede ham alt, hvad han ejede, og hvorom Justitsprotokollen beretter, at „Rasmus Molz, forrige Borger og Skipper udi Grenaa fremstillede til Bevis, at han sidst afvigte 20. Marts var overgaaet en stor og ulykkelig Søskade, idet en ham tilhørende Skude, 10 Læster drægtig med 250 Tdr. Rug, Byg og Gryn udi en overliggende Storm strandede her paa Grenaa Havknude og aldeles forgik baade Skib og Gods. Mandskabet blev reddet Andendagen derefter, men hverken Skib eller Ladning. Bemeldte Rasmus Molz er nu geraadet udi en slet og meget armelig Tilstand, saa han, der hidtil har været en velformuende Mand, ved denne Ulykke og ved en anden Søskade for to Aar siden, da han mistede en Krejert paa 18 Læster med sin fulde Last, nu er foraarsaget at besøge medlidende Christne om nogen Hjælp og Assistance for sig, Hustru og mange Børn, hvortil han paa bedste Maade recommanderes, betænkende, at den Velgierning, som denne Nødlidende vederfares, vil Gud rigelig belønne... Og nu begjærede Rasmus Molz et lovligt Tingvidne om Ulykken..." [1]) Med dette er han altsaa gaaet ud til „medlidende Christne" for at tilbetle sig lidt til Livets Ophold til sig og sine. Saa brat kunde Livsvilkaarene omskiftes dengang, da der ikke var noget, der hed Assurance, og da alt, hvad en Skipper ejede, som Regel stod i hans Skib og Ladning. Ordene „forrige Borger og Skipper i Grenaa" lader formode, at han endogsaa øjeblikkelig har maattet gaa fra sin Gaard.

En Menneskealder senere nævnes Christopher Broch som Gaardens Ejer, idet han sælger en Gaard, „beliggende ud til Kirkegaarden", imellem sin egen Gaard og Michel Bangs forhen tilhørende Plads, til Skipper Rasmus Sørensen Tønnesen.

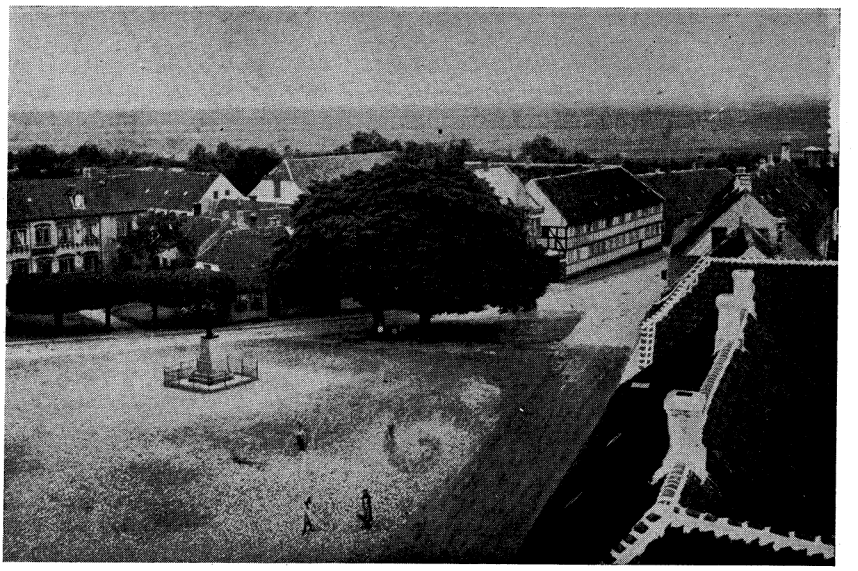

Udsigt over Torvet Nr. 15—17—19 m. m.

En senere Ejer var Skipper Hans Broge, der i mange Aar var Byens største Købmand, men hvis Historie er knyttet til Gaarden Lillegade Nr. 46 (Bine Lunds).

Han solgte i 1776 til Magister Andreas Kønigs Enke. Gaarden anføres da bestaaende af 23 Fag Hus, assureret for 300 Rdl., og Købesummen var 210 Rdl. Da denne „Madam Kønig" i mange Aar var en kendt Skikkelse i Grenaa og endogsaa stiftede et Legat, som endnu eksisterer, skal her meddeles nogle Enkeltheder om hende.

Hun havde været gift med Præsten Andreas Kønig (eller Kønnesen), som var født i Helsinge $^{10}/_{9}$ 1716, hvor Faderen var Færgemand, Fisker og Værtshusholder. Efter at have taget teol. Embedseksamen og været Kapellan i Viborg og Randers og senere Præst i Asferg-Faarup, blev Kønig i 1771 Sognepræst i Aalsø-Hoed. Men allerede fem Aar efter døde han. I Wibergs Præstehistorie, hvorfra disse Oplysninger stammer, meddeles, at Kønig ved Jordskælvet i 1741 fik „en Rystelse", som han ikke siden forvandt. Det tilføjes, at han var en god Filolog og Historiker, og at han havde et Bibliotek paa ca. 2500 Bind, en efter hine Tiders Forhold uhyre Bogsamling. At han ogsaa havde samlet sig Penge ses af, at Enken ikke alene købte Gaarden her uden at gøre Gæld, men at hun ogsaa i en hel Række Tilfælde i de følgende Aar udlaante Penge til Folk i Byen ved Ejendomskøb og med Panteret i det købte. Som bekendt var den Slags

private Laan jo dengang de eneste, som var at faa. Og, for hvem der havde Penge, for Resten den eneste Maade at faa dem sat ud paa, naar de skulde give Renter. Rentefoden var i første Halvdel af det 18. Aarhundrede ved Lov fastsat til 5 pCt. Derpaa fulgte en Periode, hvor den nogenlunde konstant var nedsat til 4 pCt., og i Slutningen af Aarhundredet gik den atter op til 5 pCt.

Madm. Kønig lod selv Gaarden ombygge, og formodentlig er Gæstgiver Andersens Hus ældste Del hendes Værk. I 1801 solgte hun den til Byfoged N. E. Behr, men forbeholdt sig „fri Raadighed over Gaard og Beboelse Resten af sin Levetid". Der staar udtrykkelig i Skødet, at hun selv har ladet Gaarden ombygge. Paa det sidste maa Madm. Kønig dog have søgt tilbage til Aalsø, thi der døde hun $^{20}/_{11}$ 1806, godt 90 Aar gammel. Som forhen meddelt oprettede hun et Legat. Det hedder „Magister A. Kønigs Legat" og stiftedes i 1790 med en Kapital paa 1000 Rdl. Beløbet er senere, antagelig efter Statsbankerotten, nedskrevet til 300 Rdl., nu 600 Kr., og Renten tilfalder fattige Enker.

Byfoged Behr, der selv ejede en Gaard paa Torvets modsatte Side, og boede der, solgte i 1810 Madm. Kønigs Gaard til „Velbyrdige Fru Elisabeth Krogh, afg. Told- og Consumtions Inspecteur Gades Enke". De havde, mens hendes Mand levede, ejet en Gaard paa Storegade (nu Nr. 13, Købmd. S. H. Bagers). Den var bleven solgt ved Auktion, og nu købte hun saa denne uden en Skillings Udbetaling, idet hele Beløbet, 800 Rdl., blev staaende deri. Hun boede her til sin Død med sine Pigebørn. Fra en af disse nedstammer Slægten Koppel i Grenaa.

Efter hendes Død solgtes Gaarden til District-Chirurgus Andreas Severin Wellerop, der i 1817 kom hertil fra Lemvig. Han blev her en Snes Aar og forflyttedes saa til Randers. I 1837 solgte han Gaarden til Told- og Consumtions Inspektør Jørgen Lauritzen Michaelsen, der ejede og beboede den til 1852. Toldinspektøren, der var Krigsassessor, kom hertil fra Sylt. Hans Hustru, Ane B. Petersen, døde her, samme Aar, han forlod Byen, og begravedes her. Forøvrigt ved jeg intet om ham.

Vi er nu inde i Windings Glansperiode. Han var jo Nabo, og han og Svogeren C. F. Lund paa Torvet købte Gaarden og afhændede den straks efter til Bager Hans Henrik Mørup, der nu til Forandring indrettede Bageri i den gamle Embedsmandsbolig. Winding havde dog været klog nok til ved Salget at faa indført en Klausul i Skødet om, at ingen Købmandshandel maa drives i Ejendommen de første 25 Aar uden paa Markedsdage. Han skulde da ikke risikere at skaffe sig en Konkurrent

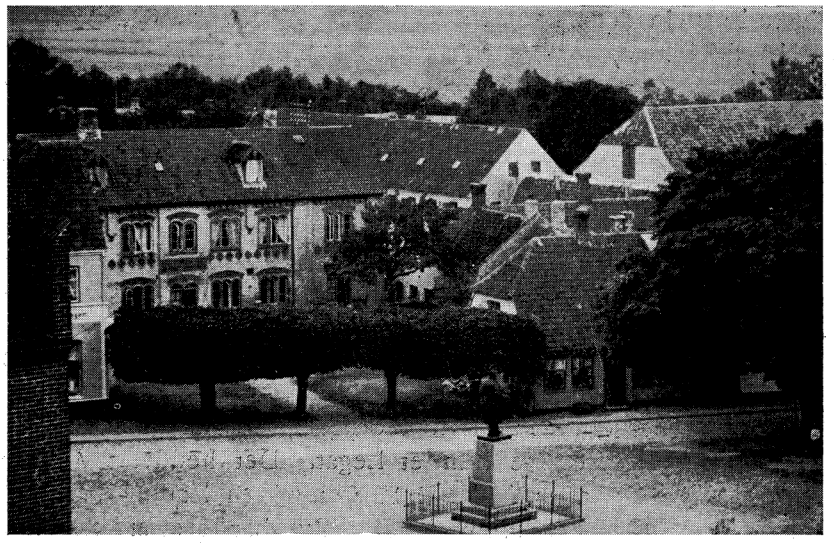

„Valhalla" og Gæstgiver P. Andersens Hus omkring 1900.

lige op ad Dørene. Mørup rejste i 1860 fra Grenaa og bosatte sig paa Amager. Ejendommen solgte han, men delte den i flere Parceller. De samledes atter og deltes igen. Den lange Række af Aarstal og Navne paa de skiftende Ejere, som jeg oprindelig har staaende i samlet Række for denne som for de øvrige Ejendommes Vedkommende, kan formentlig ikke paaregne almindelig Interesse og maa udelades.

I Korthed kan af senere Ejere nævnes Hans Bass Bonke, der i 1880 købte den nordre Halvdel af Bygningen. Bonke havde ført en ret omskiftende Tilværelse. Han var født i Aalborg ca. 1820 og havde i en Aarrække været Møller i Vistoft paa Mols. Møllen brændte, og Bonke flyttede til Grenaa Havn og fik 1/3 1866 Borgerskab som Gæstgiver. En Del Aar senere overtog han Gl. Gæstgivergaard (Storegade 36) og flyttede dertil, og endelig kom han saa til Torvet, hvor han drev Gæstgiveri til sin Død (1884). Bonkes Hustru hed Marie født Brahe (død 1891). Deres Søn var den senere Borgmester N. Bonke. En Datter var gift med Sagfører N. West.

Bonkes Efterfølger var Gæstgiver Peter Andersen, der var Søn af den mangeaarige Vært paa „Skandinavien", A. Andersen.

Han fik først Skøde paa Ejendommen 1903. Nogle Aar efter lod han sætte en Etage paa Husets Forside.

Den sydlige Halvdel af Ejendommen købtes af Urmager C. Vester, som i 1908 nedrev det gamle Hus og opbyggede den nuværende Forretningsbygning.

TORVET NR. 15 „VALHALLA"

Som nævnt paa Side 61 hørte de tre Grunde Torvet 15, 17 og 19 oprindelig sammen til een Gaard. Nr. 15 har rimeligvis altid været Have til denne. Der er dog her sket saa mange Sammenlægninger med Naboejendommene og atter udskilt flere Smaaparceller, saa det vilde kræve en urimelig Plads at klarlægge disse Forandringer. Saa meget skal kun siges, at Haven i 50erne ejedes af Winding, som lod en Tømrermester Sørensen opføre Bygningen derpaa og saa straks i 1856 solgte det hele til denne Sørensen. Det fortælles, at Planen oprindelig var, at han senere vilde opbygge et Forhus ud mod Torvet, men det blev aldrig til noget. Og for Torvets Udseende har det jo sikkert været en Fordel, at de klippede Lindetræer foran den aabne Plads paa en smuk Maade afbryder Husrækken paa dette Sted.

Gaarden eller Haven var i en lang Aarrække Stadeplads for Karrusellen til Markederne. I „Grenaa Avis" $^{19}/_{9}$ 1857 averterer f. Eks. Chr. Lyngbye om Carrusel til Afbenyttelse i „Windings Have paa Torvet".

Tømrer Sørensen havde nogen teknisk Uddannelse. Det fremgaar af Avisen, at han om Vinteren endogsaa havde en lille privat „Tegneskole" i sit Hjem, hvor han gav Undervisning i alle Bygningskonstruktioner. Han flyttede ikke længe efter fra Byen og døde i Aarhus. Det gik med denne Ejendom som saa mange andre i de Aar, at Kreditforeningen maatte overtage den og sælge den med Tab.

Køberen i 1865 var Gæstgiver

CHRISTIAN PEDERSEN

født i Aalsø $^{28}/_{5}$ 1837, død i Grenaa $^{16}/_{5}$ 1877. Borgerskab som Værtshusholder $^{7}/_{3}$ 65, gift $^{29}/_{5}$ 1867 Johanne Jensine Pedersen. Hun gift 2) med R. Lunning.

Der havde været Restauration, forinden Pedersen overtog Ejendommen, dog vist kun i en kortere Tid, og det er sikkert Pedersen, der har sat Sving i Foretagendet. Det er sikkert ogsaa ham, som har fundet paa Navnet. I „Grenaa Avis" Juli 1866 averterer han om „Musikalsk Aftenunderholdning i *Valhalla* i Aften og fremdeles hver Aften. Selskabet bestaar af 4 Damer og 2 Herrer".

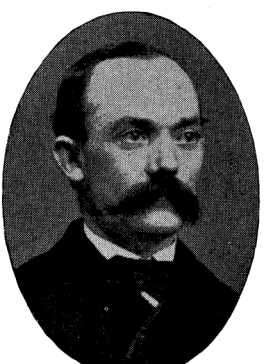

Gæstgiver Chr. Pedersen.

Nogen Tid efter, da Selskabet „De danske Vaabenbrødre" stiftedes, fik det Lokale

Agent R. Lunning.

Fru Johanne Lunning.

i Valhalla. Og Pladsen foran Restaurationen benævnes i Annoncer som „Værtshusholder Pedersens Karruselplads paa Torvet". Her holdt bl. a. Prokurator Neess offentlige Løsøreauktioner.

Af ældre Folks Beretning fremgaar, at „Valhalla-Pedersen" hurtigt blev en kendt Skikkelse i Grenaa, og hans Gæstgiveri et søgt Samlingssted for mange. Det var nærmest det „finere" Publikum, som kom der. Bl. a. holdt den i 1876 stiftede Handelsforening sine Møder paa Valhalla. Dens Formand og ledende Kraft var Apoteker Hoffmeyer. Af Kassebogen ses, at dens aarlige Leje af Lokale var 40 Kr.

Pedersen døde meget ung. Hans Enke blev gift med

RUDOLPH LUNNING

født i Hjørring $^{28}/_{6}$ 1850, død i Grenaa $^{25}/_{5}$ 1906. Borgerskab som Detaillist $^{21}/_{4}$ 1876, som Gæstgiver $^{31}/_{12}$ 78.

Lunning havde en lille Tid haft Manufakturhandel paa Storegade i den tidligere G. M. Jensenske Butik. Forretningen gik ikke. Og det faldt derfor meget naturligt, at han overtog Hustruens i god Gang værende Gæstgiveri.

Da Grenaa Handels- og Kontoristforening stiftedes, udlejede Lunning sine Restaurationslokaler til denne, tog atter Borgerskab som Købmand og begyndte en Agenturvirksomhed. Han kom rundt til alle Købmænd og var en af Byens meget kendte Skikkelser.

Handels- og Kontoristforeningen, populært kaldet „Risten", som stiftedes i 1891, nærmest som et selskabeligt Sidestykke til den rent faglige Grenaa Handelsforening, fik altsaa sine Lokaler i Valhalla. Foreningen tog selv Borgerskab og havde en Øko-

noma, som besørgede den daglige Drift. Og i den nærmeste Snes Aar derefter var „Risten"s Lokaler Samlingsstedet for en ikke lille Kreds af Byens Borgere, nærmest af Købmands- og Embedsstanden, som her om Eftermiddagen fik en „Genstand", læste Aviserne og drøftede Byens Forhold.

Grenaa havde fra 60erne haft en selskabelig Klub „Foreningen". Den havde i en lang Aarrække haft stor Tilslutning, men var nu ganske uden Betydning. „Risten" blev dens Afløser. Og om Aftenen havde Klublokalerne stort Besøg. Toddyerne kom paa Bordet. Diskussionerne gik højt, og mangen en stiv L'hombre spilledes og kunde trække ud til de smaa Tal om Natten.

Der byggedes en Festsal bagved, ud mod Øst, og i en Aarrække var „Risten"s Baller og Festligheder stærkt besøgte. Men efter en Snes Aars Blomstringstid var baade Medlemstal og Besøg noget dalende. Man flyttede saa i 1915 over paa Hotel „Dagmar", dels fordi der ikke kunde findes en tilfredsstillende Ordning med Ejeren, og dels fordi man mente billigere at kunne skaffe Medlemmerne Lokale og Adgang til Servering, hvor der i Forvejen var Hotelvirksomhed.

„Student Hansen".

Af de mange andre Lejere, som har boet i Valhalla, kan nævnes cand. phil. L. Hansen, populært kaldet „Student Hansen", som havde en Lejlighed paa 1. Sal fra ca. 1857 og til hen i 70erne. Han var kommen til Grenaa som ganske ung og drev en lille privat Drengeskole, nærmest Forberedelsesskole til Latinskolerne. Men Børnetallet var ikke stort, og ved Siden af Skolevirksomheden havde Hansen en lille Cigarhandel, hvis Lokale var i et Værelse bag Skolestuen. Den var nærmest beregnet paa Venner og Bekendte, men dog lovformelig med Borgerskab, idet det fremgaar af Raadstueprotokollen, at han tog Borgerskab som Tobakshandler $^{7}/_{4}$ 1855. Hansen vil nærmere blive omtalt under Skolevæsenet.

En anden Lejer, som boede paa 1. Sal i længere Tid, var Prokurator Neess.

GERHARD NEESS

født $^{29}/_{9}$ 1840, ex. jur. 1861, etabl. i Grenaa $^{28}/_{8}$ 65, Prøveprokurator $^{5}/_{1}$ 69. Medl. af Grenaa Byraad $^{2}/_{1}$ 85, død $^{30}/_{3}$ 1900. Gift med Marie Rosenvinge, f. 1844.

Et Par Aar efter, at Neess havde taget dansk juridisk Eks-

amen, udbrød Krigen, som han deltog i. Ved dennes Slutning udnævntes han til Løjtnant og flyttede kort efter til Grenaa, hvor han overtog en lille Sagførerpraksis efter en Fuldmægtig Hentze, som forlod Byen. Neess, der nogle Aar efter fik ministeriel Konstitution som Prøveprokurator, viste sig straks som en smart Forretningsmand, der i langt højere Grad end de ældre Prokuratorer var ude om sig. Bl. a. foranstaltede han regelmæssigt hvert Kvartal Løsøreauktioner nede i Valhallas Gaard, hvortil enhver kunde indlevere Sager, som ønskedes solgt. Annoncerne derom slutter med Ordene: „Forskud kan gives paa Auktionsbeløbet".

I Begyndelsen af Neess' Grenaatid dannedes en Skytteforening. N. var straks interesseret i Sagen og fik dens praktiske Ledelse, og da Herredsfoged Nyeborg efter faa Aars Forløb ønskede at træde af som Formand, valgtes Neess i 1869 til hans Efterfølger. I mange Aar var han Sjælen i Foretagendet, og ved sin egen Energi og Begejstring fik han stor Tilslutning til Foreningen.

Prokurator Neess.

Med sine udprægede Interesser for offentlige Sager, var det ganske naturligt, at Neess valgtes til Medlem af Byraadet, i hvilket han sad fra $^{2}/_{1}$ 1885 til sin Død. Og det kan vist med Sandhed siges, at han var et af de virksomste Medlemmer, der med en god, praktisk Sans var med til at præge mange af Raadets Beslutninger i den Periode. Ikke mindst skyldes det ham, at Gasværket blev bygget. I en lang Aarrække var han en utrættelig Forkæmper for Sagen, der næsten blev ham en Livssag. Og han blev da ogsaa Gasværksudvalgets første Formand. Efter Indvielsesfesten den 19. Decbr. 1897 drog Processionen om Aftenen med Musik ned og bragte Neess, der paa Grund af Sygdom ikke havde kunnet være til Stede, en Hyldest.

I 80erne stiftede Neess en Kreaturforsikringsforening „Kustos", hvori han blev Direktør og Forretningsfører, og som snart omspændte hele Landet og baade gav ham selv gode Indtægter og navnlig var til stor Nytte for mange Landmænd.

Neess var et vittigt Hoved og kunde godt være skarp og spydig, men han havde ved Siden deraf et særdeles vindende Væsen og skabte sig en stor Kreds af Venner. Han døde efter faa Dages Sygeleje $^{30}/_{3}$ 1900. Faa Aar i Forvejen havde han faaet sit Afskedspatent fra Hæren og udnævntes til Kaptajn. Fru Neess,

der lever endnu og bor hos et af sine Børn, har altsaa foreløbig i mere end 34 Aar overlevet sin Mand.

Efter Lunnings Død gik Valhalla over til Arvingerne og ejes nu af den ældste Søn Frederik Lunning, der er bosat i New York, hvor han har en meget stor Virksomhed som Hovedforhandler af Georg Jensens Sølv.

HOTEL SKANDINAVIEN

Ældste Brandforsikring Nr. 5.

Torvet Nr. 11 (Skandinavien) Matr. Nr. 145 m. m.
„ Nr. 13 (Andelsbanken) Matr. Nr. 144 m. m.

I de ældste Tider hørte Grundene, hvor nu Hotel „Skandinavien" og Andelsbanken ligger, sammen og udgjorde Ejendommen Brandfors. Nr. 5. Men længe forinden der var Tale om nogen Brandforsikring, eller for at betegne det nøjere omkring Aar 1700, laa her Skipper Michel Bangs Gaard, der nedbrændte ved en Ildebrand omkring ved Aarhundredskiftet, og som endnu i 1707 laa hen som „Michel Nielsen Bangs øde og afbrændte Plads" (se heri Side 42). Den solgtes i 1712 til Jens Sørensen Fævejle, der ejede næstnærmeste Gaard (altsaa nuv. Købmand Skovs).

Da Skødet er typisk for den Tid, da mange Mennesker ikke kunde skrive deres eget Navn, og da derfor Handelen afsluttedes paa Tinge og Retten formulerede og udfærdigede Skødet, skal her for en Gangs Skyld som en Prøve meddeles et saadant Skøde som Helhed, dog med Nutids Retskrivning og med Anbringelse af Skilletegn, alt for at lette Forstaaelsen.

Tingbogstilførelsen lyder:

Mandag d. 15. Febr. 1712. „For Retten fremkom velagtbare og forstandige Mand Michel Nielsen Bang og offentlig her for Retten bekendte og tilstod, at han med sin og Hustrus velberaade Hu, Vilje og Samtøkke havde solgt og afhændet, som han hermed sælger, skøder og aldeles afhænder fra sig, sin Hustru og deres Arvinger et hannem tilhørende Gaardsrum og Byggeplads og Ejendom (NB: Det betyder her ikke Bygning, men Grund. — C. S.), beliggende paa den østre Side af Kirke-Strædet her udi Grindaae, næst norden for Rasmus Madzen Molses og Jens Sørensen Fæveiles Haugested og Ejendom og vesten for besagte Rasmus Madzen Molses Hauge og Ejendom, item sønden for Anders Christensen Skræders nu

iboende Hus og Ejendom — i sin Længde og Bredde efter derpaa udgangne forrige Skøders og Adkomsters Formelding til velfornemme Jens Sørensen Fæveile, Borger og Handelsmand her i Byen, hans Hustru og deres Arvinger for et frit købt Køb til evindelig Eje og Ejendom. Og kender sig hermed af bemeldte Jens Sørensen Fæveile for samme Gaardsrum, Byggeplads, Haugested og Ejendom at have annammet og oppebaaret Betaling og fuld Værdi efter sin Vilje og Nøje i alle Maader, saa han takker hannem godt derfor og tilstaar, at han, hans Hustru eller deres Arvinger her efter ingen Lod, Del eller Rettighed haver til eller udi forbesagte Gaardsrum, Byggeplads, Hauge eller Ejendom, ved hvad Navn haves kan, men Michel Nielsen Bang og hans Arvinger at hjemle og forsvare Jens Sørensen Fæveile og hans Arvinger forskrevne, nu afkøbte Ejendom, ydermere forsikrende, at hvis det enten alt eller noget deraf Jens Sørensen Fæveile eller hans Arvinger ved nogen Proces eller Rettergang formedels Vanhjemmels Skyld skulde blive fravunden, Michel Nielsen Bang eller hans Arvinger da at restituere, hvad hannem i saa Maader kunde blive fravunden og i alle optænkelige Maader holde hannem og hans Arvinger dette Køb uden Skade eller Skades Lidelse. Og staar de nu begge med hinanden her for Retten til Vedermaal og med Haands Itagelse for en siddende Ret tilstaar dette Skøde af Retten at blive udfærdiget og paa alle Sider, som indført er, uryggelig holdes skal, hvorefter da Jens Sørensen Fæveile et lovligt Tingsvidne var beskreven begærende".

Man lægger Mærke til, at ingen Købesum nævnes. Det er typisk for Datidens Skøder og staar formentlig i Forbindelse med Stempelafgiften, der i nogen Grad har rettet sig efter Summen. Der gik endnu et halvt Aarhundrede, forinden der udgik en kgl. Befaling om, at Købesummerne skulde anføres. Ganske umiddelbart efter denne Handel maa Køberen være død og hans Enke ægtede, som nærmere er meddelt heri Side 43, Christopher Ovesen Broch, og det er formentlig ham, som lod opføre en ny Bygning, bestaaende af en 15 Fags Længe til Gaden, hvoraf der iflg. Byens første Brandtaksation var Beboelse i de 10 Fag i den ene Ende, medens Resten var Stald, Port og Lade.

Den tilhørte Brochs Familie i mange Aar. Efter Christopher Brochs Død boede hans Enke her en lille Tid, men for Resten var Huset mest udlejet til Byens skiftende Kapellaner, for hvem Beliggenheden lige ved Kirken var meget bekvem. Saaledes nævnes Jacob Steenstrup her som Lejer i 1770erne og Jens Kirkeby i 80erne.

Efter Mdm. Brochs Død tilfaldt Huset hendes Søn Hans Kleitrup Broch og efter hans Død købtes det af den forhen omtalte Ove Broch.

Da der ikke knytter sig særlig Interesse til de første af de følgende Ejere, nævnes kun Rækkefølgen.

1801 efter Ove Brochs Død solgtes til Søren Sørensen Bødker, hvis Enke ægtede Johan Hansen, der oprindelig var Bødkersvend hos hende, men som senere blev en meget kendt Mand som Købmand, Brændevinsbrænder m. m. (se Side 30), 1807 Apoteker Dahl, 1821 N. Jacobsen, 1827 Smed Jens Larsen, i 1851 delte dennes Enke Ejendommen i to Dele. Hendes Søn Lars Larsen fik den søndre Del, medens Datteren, der var gift med en Poul Petersen, fik den nordre Del, altsaa i Hovedsagen, hvad nu tilhører Hotel „Skandinavien", 1857 Skomager J. C. Thylstrup, 1861 Værtshusholder A. Andersen.

ANDREAS PETER ANDERSEN

der var født i Kastbjerg Sogn $^{22}/_{10}$ 1829 havde allerede i 1858 løst Borgerskab. I „Grenaa Avis" meddeler han nævnte Aar, at han fra 1. April etablerer sig med „Nyt Værtshushold i sin Bopæl paa Torvet paa den østre Side af Kirken".

Gæstgiver A. Andersen.

Andersen forstod at faa Sving i Foretagendet, og hans flittige Annoncer lader os følge dets Skæbne.

Et Par Aar efter begyndte han at afholde Dans i Lokalet om Søndag Aftenerne om Vinteren, og Sommeren efter indrettedes Keglebane i Haven. Det blev efterhaanden Mode, at Byens Beværtninger fik Keglebane.

Det var i de Dage en yndet Forlystelse for Byens og Omegnens Folk at foretage Skovtur til den nærliggende Enslev Skov. Og det ses i Aviserne, at Andersen ved saadanne Lejligheder havde Beværtningen deroppe. Ja, der er endog adskillige Lejligheder, hvor Andersen selv arrangerede Festen paa egen Risiko.

I Byens Anlæg, som dengang kun bestod af det Stykke, som vi nu kalder det gamle Anlæg, fandtes en lille Pavillon. Den havde Andersen i mange Aar, dels i Forpagtning, dels i Eje, og der var Servering om Aftenen og enkelte Dage om Eftermiddagen i Sommermaanederne.

I 1863—64 ombyggede Andersen hele Bygningen paa Torvet og opførte bagved, i Haven, en „Dansesalon". Ganske morsom er en Annonce fra Septbr. 1863 om, at der i denne afholdes „Georginebal", som begynder Kl. 4 Eftermiddag. Entréen er 2 Mark for en Herre og 1 Mark for en Dame. Annoncen ender saaledes: „NB. Kun velklædte Personer tilstedes Adgang".

Det er paa denne Tid og formentlig som Følge af Ombygningen, at Andersen giver det Navnet „Hotel Grenaa".

Den store Nabo paa Torvets modsatte Side, J. N. Winding paa Hotel „Dagmar", foranstaltede nu og da ved højtidelige Lejligheder Festlighed med Fællesspisning. Andersen vilde ikke staa tilbage, og det ses, at han f. Eks. i 1862 holdt en saadan Festlig-

Hotel „Skandinavien" i 90erne.

hed paa Kong Frederik VII Fødselsdag. Avisen skriver bagefter derom: „Hs. Majestæts Fødselsdag igaar (6. Oktbr.) blev her fejret med sædvanlig Flagning baade i Byen og ved Havnen. Iaftes var der ved Værtshusholder Andersen arrangeret en Soupé, hvor Embedsmænd, Kjøbmænd og Haandværkere i den gemytligste og hjerteligste Stemning rakte hinanden Haanden med Ønske og Løfte om i Fremtiden ret ofte at afholde lignende Sammenkomster, der visselig ogsaa ville tjene til at ophjælpe det selskabelige Liv i vor trivielle lille By".

Ja, endogsaa længe efter Kong Frederiks Død kunde hans Fødselsdag give Anledning til en saadan selskabelig Spisning, saaledes som det ses af en Annonce fra 1868, hvori meddeles, at „Højsalig Kong Frederiks Fødselsdag foranstaltes et Festmaaltid paa Hotel „Grenaa" Kl. 6 Aften. A. Andersen".

Ved den fornævnte Ombygning var Hotel „Grenaa" bleven opført i 2 Etager. Den nystiftede Borgerforening fik i nogle Aar Lokaler i „Sals-Etagen" og havde Søndag, Tirsdag og Torsdag Klub der. Og i Salen lod Andersen afholde offentligt Maskebal og musikalsk Underholdning, f. Eks., som Avisen meddeler, af F. Altenburgs Selskab. Det maa formentlig have været det samme Selskab, som senere blev meget kendt som Cirkus.

Økonomisk maa det imidlertid have knebet Andersen at faa

Balance, thi Pantebøgerne viser, at allerede i 1870 blev der gjort Udlæg i Ejendommen til Fordel for Købmand C. J. Momme. I en Aarrække var den paa forskellige Hænder, bl. a. Julius Højmarks, og det er vistnok ham, som opfandt Navnet Hotel „Skandinavien". Andersen havde i Mellemtiden dels Vognmandsforretning, dels Beværtning, hvor nu P. Andersen bor. Men han kom dog senere tilbage til sit gamle Hotel, og først i 1889 ophørte han dermed og overdrog Forretningen til Esben Rasmussen, der samtidig købte Ejendommen af den daværende Ejer, Forpagter A. Kruse.

Andersen var gift med Nicoline Marthinus, en Datter af Naboen, Murermester N. C. Marthinus. I sine sidste Aar levede han som Ejendomsmægler og døde i 1898.

I Hotellet kom en Række hurtigt skiftende Ejere: 1892 M. Andersen fra Viborg, 1894 N. O. Thygesen, 1902 M. Kjærulf, af den kendte helsingørske Familie. Han havde ved Siden af sin Hotelvirksomhed i en Aarrække Haandværkerforeningens Pavillon i Anlæget i Forpagtning.

Kjærulf døde her i 1916. Hans Enke solgte Hotellet til A. Bilde. 1929 K. D. Ahrens. 1931 Rasmus Jensen.

ANDELSBANKEN

(tidl. P. Svendsen) - Torvet Nr. 13.

Paa Side 71 er nævnt, at den oprindelige Ejendom i 1851 deltes i 2 Halvdele.

Den sydlige Del tilfaldt Lars Larsen. Den solgtes i 1853 til Tømrermester Peder Rødkjær og 1854 til Murermester N. C. Marthinus. Det er en af disse, der har ombygget den gamle Ejendom, formodentlig omkring ved 1854.

Niels Christian Marthinus, der havde boet her i Byen i over en Snes Aar i Forvejen, var kommen hertil fra Randers. Han regnedes for en meget fin Mester i sit Fag og har opført adskillige af Byens gode, solide Borgerhuse fra midterste Tredjedel af forrige Aarhundrede. Maler Hartmann har fortalt mig, at Marthinus bl. a. ogsaa skal have opført det overordentlig smukke Stuehus paa Søndremølle Gaarden. Jeg er dog ikke helt sikker paa, at det kan passe med dets Opførelsestid.

Der findes bevaret en officiel Udtalelse om M., som der er Grund til at nævne.

Byen skulde i 1833—34 have opført et nyt Sprøjtehus paa

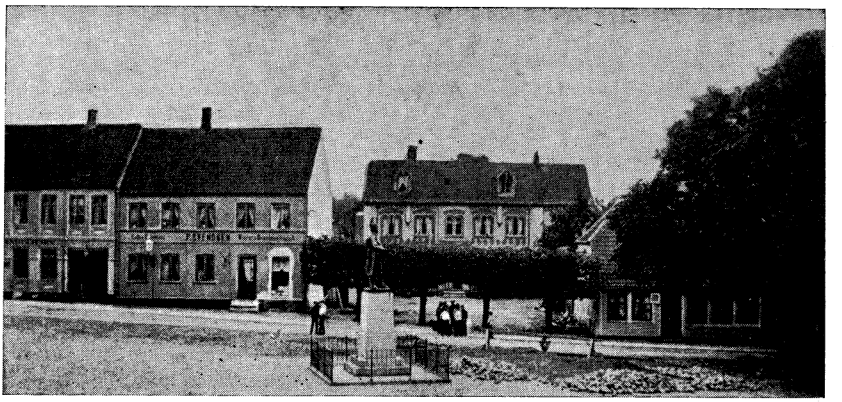

„Skandinavien", Svendsens Bageri og Valhalla i 90erne.

Torvet. Det byggedes lidt Øst for den nuværende Arrestbygning. Marthinus lavede Tegning og Overslag dertil. Og Byfoged Aagaard indsendte det til Amtet med en Skrivelse, hvori staar: „. . . . vi have til den Ende ved Murmester N. Marthinus her i Byen, der er en særdeles duelig, kyndig og retskaffen Mand i sit Fag, ladet forfatte Tegning og Overslag . . .", og da Bygningen var færdig, indberettede Byfogden, „at Bygningen ej alene svarede til sin Bestemmelse, men endog var til Zir for Byen". Altsaa: Marthinus har været en dygtig Mester i sit Fag.

I 1873 solgte M. Ejendommen til Svigersønnen, Gæstgiver A. Andersen, der jo i nogle Aar var borte fra „Skandinavien" og drev Vognmandsforretning her.

Andersen udlejede og senere solgte Bygningen til Bager H. Nitschke, der indrettede Bageri, som han drev en Aarrække og derpaa i 1885 solgte til Peter Svendsen.

Denne boede der en Menneskealder, han „moderniserede" Bygningen og indrettede ved Siden af Bageriet et lille Afholdshotel. Det var dengang Byens eneste. Svendsen solgte i 1918 til A. Bilde og flyttede til Aalborg, hvor han døde i 1928.

Bilde solgte Aaret efter til „Den danske Andelsbank". 1925 fra Likvidationsudvalget i denne til „Landmandsbanken". 1928 til „Dansk Andels- og Folkebank".

TORVET NR. 9

Ældste Brandforsikring Nr. 6.

Nr. 9 (forhen Rasmus Jacobsen og Ole Mikkelsen, nu Glarmester Chr. Petersen) gl. Matr. Nr. 146 og 147, nu Matr. Nr. 148 b. En lille Parcel lagt til Matr. Nr. 148 a.

Ejendommene fra „Skandinavien" og op til Hjørnestedet ved Østergade hørte oprindelig sammen, og Bygningen, som laa derpaa, saa ud som den foregaaende, men var tækket med Straa.

Den ejedes og beboedes fra 1718 og meget langt frem i Tiden af Rasmus Katholm og senere af hans Enke.

RASMUS JENSEN KATHOLM

var født 1689 og stammede efter Navnet at dømme fra Katholm. Men allerede som Barn maa han være kommet til Grenaa, da det ses, at han i 11 Aar har gaaet i Grenaa Latinskole og deraf bl. a. et Par Aar haft Bolig hos Rektoren.[1])

Hans Navn kommer igen mange Steder i Justitsprotokollerne, ikke altid for det bedste.

Hvad hans Bestilling har været, er ikke helt klart. Det ses, at han har haft med Opskibning af Gods fra Stranden at gøre. Ligeledes, at han har drevet Fiskeri ved Aaens Munding og udenfor Havnen. Vistnok har han ogsaa haft Avlsbrug og lidt „Vognmandskørsel". Han maa i sin ret lange Skoletid have erhvervet en god Skoleuddannelse, da Justitsprotokollerne viser, at han flere Gange i Byskriverens Forfald har været Sætteskriver, ja enkelte Gange endog Sættedommer. I en længere Aarrække var Katholm Kirkeværge.

Det forhindrede dog ikke, at han rundt i Byen var kendt som en stor Don Juan og Pigejæger. En af de mest omtalte Historier af den Art findes berettet i Tingbogen fra 1732 og skal i Korthed fortælles her.[2]) Ikke for at sætte Rasmus Katholm i Gabestok for hans menneskelige Skrøbeligheds Skyld, men fordi den giver et kulturhistorisk Billede af en vis Interesse. Det drejer sig om en Pige, Kirsten Kabelslagers, som var bleven besvangret og fødte et Barn udenfor Ægteskab 5. Marts 1732.

Hun havde en Tid tjent hos Rasmus Katholm, var derpaa i 1731 kommen i Tjeneste hos Byens Tolder, Mads Lysholt, var siden bleven jaget derfra og atter taget i Huset hos Ras. Katholm. Han fortalte til Folk, støttet af Kirstens Ord, at Tolderen var Fader til Barnet, som hun skulde føde. Og da Barnet var i Kirke, det var den 6. Marts, altsaa Dagen efter Fødselen, udlagdes Lysholt paa Grundlag af Moderens Erklæring som Barnefader.

Tolderen tilbageviste paa det bestemteste Beskyldningen og anlagde Sag mod Katholm og navnlig mod Kirsten Kabelslagers for at faa Dom over dem for det udspredte ærerørige Rygte.

Af de mange og lange Forhør i Sagen fremgaar følgende:

Den 1. Marts 1732 havde der været Bryllupsfest i Anders Jensen Murmands Hus. Der var mange Bryllupsgæster, og det var gaaet livligt til. Blandt Gæsterne var bl. a. ogsaa Rasmus Katholm og Anders Basse, der nu var Købmand, men som havde været „Hører", altsaa Andenlærer, mens Rasmus gik i Skole.

Hen paa Natten ved 2-Tiden, da de sad og spillede „Styrvolt", kom de i en Ordstrid, idet Rasmus Katholm bebrejdede Anders Basse, at denne i hans Skoletid havde givet ham for mange Hug. Dertil sagde Basse, at han, Rasmus, snarere havde faaet for faa Hug end for mange. Og havde han faaet nogle flere, saa havde han nok levet bedre baade med sin første Kone og med sin nuværende, end Tilfældet var. Byens Bedemand, Knud Børgelum, der havde været Skaffer ved Brylluppet, gengav i Retten Samtalen saaledes: „Kan du endnu ikke forlade de slemme Kvinder, at du endnu skal holde dem hos dig? Ved du ikke, at du har været slem med dine Horer, da du havde den gamle Kone, uden du ogsaa skal bruge lige saadan nu?" Dertil svarede Rasmus Katholm, at han havde ingen saadanne Kvinder nu. Men Anders Basse sagde: „Havde du ikke haft med Kirsten Kabelslagers i saadan eller andre Maader at skaffe, da havde du nok ikke taget hende i dit Hus". Men Rasmus sagde, at for den Sag havde det ingen Fare, han vidste sig fri, „men den som red en højere Hest end han, var Fader til Barnet". „Thi Kirsten havde sagt til ham og hans Hustru, at Mads Lysholt var Barnefaderen med videre Omstændigheder, som ej er værd at indføre i Rettens Protokol".

„Ja, ja", sagde Anders Basse, „kunde Tyven sværge sig fri for Galgen, saa blev han ikke hængt". Samtalen endte med Rasmus Katholms Ord, at han var fri, men Tolderen skulde komme til at staa ved, at han var Fader til Barnet.

Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at Katholms første Kone, Maren Pedersdatter Holmes, havde været betydelig ældre end han. Kort efter hendes Død giftede han sig anden Gang ($^{29}/_{11}$ 1730). Det var med Gunhild Sørensdatter, som til Gengæld var saa meget yngre, idet hun var knap 20 og Rasmus var 41 Aar. Hun overlevede ham da ogsaa i 40 Aar.

Naa, den omtalte Sag var af uendelig Varighed og optager en meget stor Plads i Justitsprotokollen. Mange Intimiteter frem-

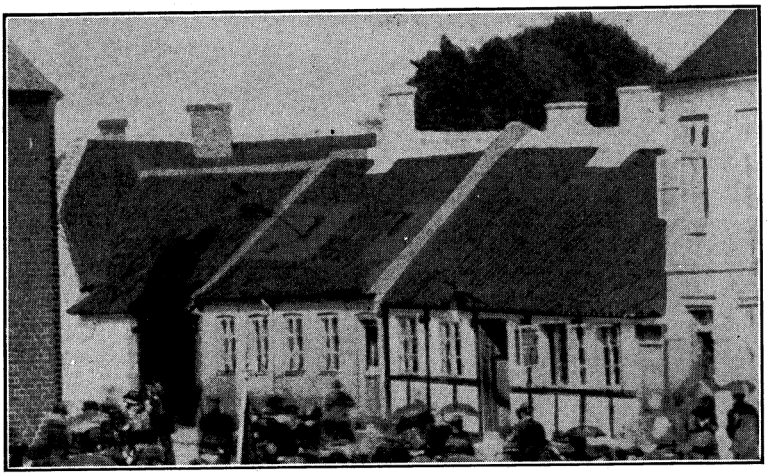

Husene „Øst for Kirken" i 80erne.

førtes under den. Saaledes vidnede Toldkontrolløren, Peder Themsen, „at han den 17. September Aaret før, tidlig før Dag, var udi Mads Lysholts Hus for at følges med ham af By i Hs. Kgl. Majestæts Forretning (altsaa formodentlig Inkvisition efter ulovlig Brændevinsbrænden). Rasmus Katholm var der med Vogn og Hest og skulde køre for dem. Men da de skulde af Sted, var baade Kirsten og Rasmus Katholm borte. De blev paaraabte og endelig fundne i et af Gaardens Udhuse, og Themsen hørte Tolderen bande og sige til Kirsten: „Du skal faa en Ulykke din Karnalje og Skarn. Gjorde jeg dig din Ret, skulde du have Prygl. Hvad er det for et Hus, du og den Rasmus Katholm haver tilsammen?" Hertil svarede hun intet, men saa meget *corumperet* ud. Men som Rejsen presserede, blev ej mere i mit Paahør talt". Saaledes var altsaa Kontrollørens Vidnesbyrd. Og Tolderens unge Kone vidnede om den samme Episode, at hun hin Septembermorgen havde hørt Lysholt skælde ud paa Kirsten og „true hende med Slag, som hun vel ogsaa havde faaet, hvis ikke samme Tid Toldkontrolløren havde været der og de skulde rejse".

Lysholt og hans Kone havde den foregaaende Sommer i Juni Maaned været en Tur i København. Og Rektor Schmidt, der var deres Genbo, og som ogsaa var indkaldt som Vidne, erklærede bl. a., at „ærlige Folk i Byen har gjort Beregning og fundet, at Barnets Undfangelsestid har været i den Tid, da Tolderen sidste Aar var i København". Ialt afhørtes 14 Vidner i Sagen. De aflagde Ed paa deres Vidnesbyrd, og Tolder Lysholt selv aflagde Ed paa, at han ikke var Barnefaderen.

Endelig d. 30. Juni faldt saa Dommen, der gik ud paa, at den stakkels Kirsten Kabelslagers for sin Forargelse og løgnagtige Forklaring i Henhold til Lovens 6. Bogs 13. Cap. 26. Art. skulde kagstryges, altsaa piskes, bundet til Byens Kag paa Torvet, og derpaa forvises fra Landet. Formentlig har Landsretten i Viborg formildet Straffen for sidste Punkts Vedkommende, idet Kirsten Kabelslagers faktisk nævnes som værende i Grenaa adskillige Gange siden, og endda ret kort Tid efter.

En upartisk Læser af hele den lange Sag faar det Indtryk, at Rasmus Katholm vistnok var den skyldige, men at Tolderen, der stadig forsigtigt holder sig til den ene Erklæring, at han ikke er Barnefaderen, men aldrig rent ud siger, at han aldrig har haft med Kirsten at gøre, dog maaske nok har benyttet sig af Lejligheden og haft et Forhold til Pigen.

En anden Sag mod Rasmus Katholm angaaende Smugleri af Gods fra Havnen vil blive fortalt paa andet Sted.

Katholm døde 1741. Hans Enke 1781. Hun blev boende i Stedet her lige til sin Død. Derefter gik det i Arv til Svigersønnen, Købmand Niels Erichstrup, der var gift med deres Datter, og som oprindelig havde været Møller ved Søndermølle.

Han solgte det til Byfoged Behr, som kort efter overdrog det til Stephan Hansen Underdegn. Han var altsaa Degnens Medhjælper i Kirken.

Der gøres i Skødet en ganske mærkelig „Reservation", nemlig den[1]), at der „ingenlunde maa holdes Kro eller sælges drickendes Varer i Huset under 2 Rixdalers Straf til Fattigkassen hver Gang det sker de 2 første Gange. Og sker det 3die Gang, da skal Hus og Ejendom være denne Bys Kasse hjemfalden som en i dette Køb betinget og aftalt Sag". Denne „Reservation" gaar igen i et Par følgende Skøder, men maa jo siden være gaaet i Glemme, da der, som bekendt senere, endda i mangfoldige Aar, blev drevet Værtshushold i Ejendommen.

Om det var af Hensyn til Kirkens umiddelbare Nærhed, at Byfogeden indsatte hin Klausul, kan jo ikke vides bestemt, men det er sandsynligt. Ejendommen betegnes som beliggende paa „det lidet Stræde, som løber i Sønder og Nord, østen for Kirken".

Efter nogle Ejerskifter solgtes Huset i 1812 til Christian Pedersen Hornslet. Han kaldes Daglejer, senere Smaahandler, men fik nogle Aar efter Bevilling til Værtshushold og boede her i en lang Aarrække. Han var fra Landsbyen Hornslet og havde Navn derefter. Hans Hustru hed Dorthe Marie Sørensdatter, og de havde 11 Børn, som næsten alle blev boende i Grenaa.

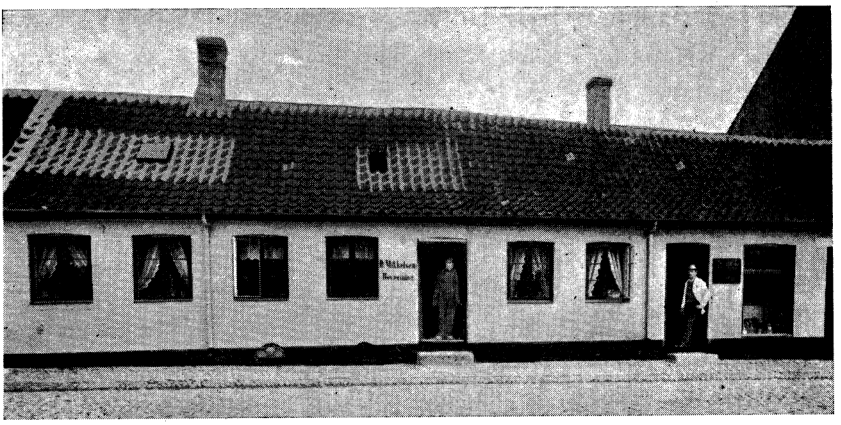

Gæstgiver Ole Mikkelsens Ejendom i 90erne.

Den ældste Søn, Søren Pedersen Hornslet, var oprindelig Skrædder, men fik senere efter 1856 en lille Beværtning ude i den nedlagte Accisebod ved Østerport. Han var noget værkbruden som Følge af, at deres Barnepige havde tabt ham som lille. Folk kaldte ham „Tullefar i Knaldhytten".

En anden Søn var den senere Snedker og Retsvidne Elias Møller Hornslet, en morsom lille Mand, der blot aldrig gjorde noget videre ved Snedkeriet og derfor sad i meget smaa Kaar.

En Datter Christine blev gift med „Fut-Jørgensen", en af Byens store Originaler, Snedker, Musiker, Orgelbygger, Kunstfyrværker m. m. m., en Mand med gode Evner, men blot ikke til at forsørge en Familie.

De 2 yngste Døtre, Sophie og Hansine, der i sin Tid havde haft en lille Pogeskole, boede i mange Aar i Mommes Arbejderhjem. Den sidstlevende af dem døde 95 Aar gammel i „De gamles Hjem" for faa Aar siden.

Hornslets Beværtning søgtes mest af Byens mindre Haandværkere, men H. sad smaat i det. I 1864 solgtes Hus og Beværtning til Klodsmager Ole Mikkelsen, der fortsatte Beværtningen.

Som alle Byens Husejere fra den ældre Tid havde Mikkelsen Ret til Kohold i Fælleskæret. Men da Hornslet havde frasolgt den søndre Del af Ejendommen, havde Mikkelsen ingen Port, og Koen maatte saa derfor daglig passere ud og ind ad Gadedøren og ad en Gang føres ind gennem Huset. Senere tilbagekøbte Mikkelsen den søndre Halvdel og fik saaledes igen Ejendommen samlet og erholdt en Indkørselsport.

Efter Ole Mikkelsen og Hustrus Død, overtog deres eneste

Søn, Maler Carl Mikkelsen, Restaurationen, som hans Enke efter hans Død fortsatte i mange Aar.

I 1912 solgte Mikkelsens 2 Børn som Arvinger Ejendommen til Naboen, Ole Olesen, der udstykkede den i flere Parceller. Og nu i 1934 er saa omtrent hele den gamle Bygning, blot med Undtagelse af en lille Butik paa nogle faa Meter mod Nord, nedrevet og erstattet med en moderne Forretningsbygning, hvis Bygherre er Glarmester Chr. Petersen.

SØNDERGADE NR. 6—8

Ældste Brandforsikring Nr. 7.

Nr. 6 Købmand Otto Secher, Matr. Nr. 129 m. m.
- 8 Konsul Chr. Secher, Matr. Nr. 130 a og Markj. Nr. 49 b m. m.

I Indledningen til Søndergade Nr. 9—11 „Farvergaarden" Side 3 er bemærket, at fra de ældste Tider har Grunden Syd for den nuværende Museumsbygning været ubebygget og ligget hen som „Farverens Eng".

Paa ganske samme Maade kan det her siges, at Grunden Syd for Købmandsgaarden, altsaa baade Konsul Sechers Gaard og Have fra de ældste Tider har ligget hen som en Eng, der gik fra Købmandsgaarden ned til Aaen. Kun har denne Eng oprindelig ikke hørt til Gaarden paa Søndergade, men derimod til en Købmandsgaard paa Storegade, der laa, hvor senere „Hennings Gaard". Med andre Ord, denne Eng har hørt sammen med det, som før 1900 kaldtes „Hennings Have", altsaa Aagade og de dertil stødende Grunde.

Et Sted i denne Eng og ud til Søndergade laa Byens søndre Accisebod.

Købmandsgaarden paa Søndergade, hvis Historie her skal skrives, laa saa nogenlunde paa samme Grund som nuværende Købmand Otto Sechers Gaard.

Omkring ved Aar 1700 boede her Købmand og Skipper Søren Nielsen Bang.

Hans Enke døde 1714, og ved Auktionen solgtes Gaarden, der dengang sikkert har været i een Etage, til Sr. Hans Christensen Kleitrup. Gaarden beskrives i Skødet som liggende „ved den vestre Side af Sønderport".

HANS CHRISTENSEN KLEITRUP

gift med Maren Rasmusdatter Koed, var Købmand og Skipper ligesom Forgængeren og for Resten ogsaa ligesom Efterfølgerne i en næsten uafbrudt Række indtil Nutiden.

Fra et af de første Aar, de boede i Gaarden, er bevaret en lille Historie i Tingbogen. De havde haft Besøg af en Søren Rasmussen Møller, der ejede Fannerup Mølle. Det var i Slutningen af September, og Mølleren blev hos dem til ud paa Aftenen. Da han vilde gaa, bad Kleitrups Hustru ham om at blive boende hos dem om Natten, de havde en Seng staaende.

Men han vilde ikke, og ved 9-Tiden, der dengang var almindelig Sengetid, tog han Afsked for at gaa ud til Grenaa Mølle, hvor han havde arbejdet i sine yngre Aar, og hvor han vilde ligge „i hans gamle Qvarter".

Men næste Morgen blev han fundet i Aaen ved den sydligste af de 3 Broer og var druknet. Dengang var der ingen Læge i Grenaa, og efter Tidens Skik udnævnte Byfogeden 2 Borgere som Synsmænd over den døde. De synede Liget og erklærede, at der ikke „paa hans Legeme fandtes Saarsmaal, som kunde tyde paa voldelig Overlast, og at han derfor i Mørket maatte af Vaade være faldet i Aaen og druknet". Da han altsaa ikke skønnedes at være Selvmorder, var der intet i Vejen for, at han kunde begraves paa Kirkegaarden i indviet Jord som andre Mennesker.[1])

I Kleitrups Ægteskab var 7 Børn. Alle Sønnerne med Undtagelse af een kom til Søs. Den ene var Rasmus, som var ældst, han blev Birkedommer paa Høgholm. Erik blev Skipper og Købmand i Grenaa og spillede en ikke ubetydelig Rolle (se Storegade Nr. 36). Og Datteren Anne blev gift med Christopher Broch (se Søndergade Side 43).

Kleitrup forpagtede senere Gaarden Fævejle „under fri Herreskabet Høgholm". Der boede de en Aarrække, medens Gaarden her udlejedes til en anden Købmand, og der døde baade Kleitrup og hans Hustru.

Efter deres Død solgtes Købmandsgaarden i 1733 til Skipper og Købmand T h o m a s K o e d, som var Broder til foregaaende Ejers Hustru. Han fik kun kort Tid Glæde af Gaarden, idet han døde samme Aar. Hans Enke, Karen Jensdatter Graabech, giftede sig Aaret efter med Rasmus Juul. I Kirkebogen staar „de blev copulerede i Huset efter Kongebrev". Det var dengang ret almindeligt, at de mere fornemme Folk benyttede denne Vielses-

maade. Ja, om det saa var Byens Præster, ses det, at flere af dem lod sig vi „i Huset".

RASMUS JENSEN JUUL

født ca. 1702, død 1773 (begr. 9/8) 71 Aar gl. Gift 22/6 1734 med Enke Karen Jensdatter Graabech, Datter af Jens Hansen Graabech, Købmand, Skipper og Overformynder i Grenaa. Hun født ca. 1709, død 1774 (begr 9/5) 65 Aar gl.[1])

Rasmus Juul, som senere i en meget lang Række Aar blev en af Byens mest fremtrædende Borgere, havde, før han i 1733 kom hertil, boet i Aarhus. Han havde flere Skibe i Søen, men i Begyndelsen af hans Ophold her ramte Ulykker ham, idet det ene efter det andet af hans Skibe strandede. Dog kom han hurtigt ovenpaa igen, og i 1743 opbyggede han Gaarden meget smukt i 2 Etager, saaledes at den i Begtrups Kalø Amts Beskrivelse fra Aar 1763 nævnes som den ene af Byens syv smukke 2-Etages Gaarde.

Et lille Stykke af Sidebygningen fra Rasmus Juuls Tid er endnu bevaret inde i Købmand Sechers Gaard. Over en Port sidder en Trætavle, der oprindelig har siddet over Porten ud mod Gaden, og hvorpaa Rasmus Juul paa Vers har givet et lille Indblik i sin egen og Gaardens Historie.

Guds Forsiun er Det vis
Der Løckevognen Drager,
At den ey Brister om
Dog undertiden Knager,
Mand overvinder Dog
I Verden alle stød,
Og naar mand Frygter gud
saa hielper hand af nød

For ti aar kom ieg her
og tog mit borgersæde,
Mig møtte strax Fortred
saa liden var min glæde
Men det Forvundet er
mit Huus staar nu ved magt,
Saa ære bør min gud
som over mig holt vagt.

Rasmus Jensøn Juul — Karen Jensdatter Graabech
Anno 1743.

Derunder er senere tilføjet:

1854

C. J. M. 1860 — M. & S. 1878 — T. S. 1895 — C. & O. S. 1913.

Men Modgangen for Rasmus Juul var langtfra forbi. I 1756, efter at han for femte Gang havde mistet Skib og Ladning, mødte han i Retten og begærede Tingsvidne om disse Søulykker.

Og han „angav da med Væmodighed, hvorledes han den Tid han haver handlet og søgt sit Brød og Næring ved Søvæsenet, baade før og siden han kom her til Byen, har Tid efter anden taget anseelig Skade baade med Forlis af Fartøj og Gods. Hvilket alt mere og mere haver forringet hans Omstændigheder og nu tilsidst snart ganske betaget ham Evnen til at drive videre Handel og Næring, formedelst han i disse Tider nu haver forliist hans eneste Fartøj, som han haver tilbage, og hvormed han skulde ernære sig, da han med Sandhed kunde skattere den Sø-Skade, han i sin Tid haver taget, for ungefæhr 4000 Rixdaler".

Han opregner saa alle sine Skibsulykker: I 1732, mens han endnu boede i Aarhus, forliste hans Skib „Fortunen", 16 Læster drægtig, paa Fyns Rev. Reparation og Bjærgning kostede ham 200 Rdl.

I Aaret 1736, kort efter at han var kommen til Grenaa, „forliste han aldeles med Jagten „Løven", 4 Læster, som var mindst 200 Rdl." Det er dette Forlis, hvortil hentydes i Verset over Porten.

I Aaret 1744, altsaa Aaret efter, at han havde opbygget Gaarden, skete en forfærdelig Ulykke med Jagten „Chatrina", der i Marts Maaned sejlede her fra Havnen med fuld Ladning og var „destineret til Kiøbenhafn". Den forliste undervejs med sin hele Ladning og 16 Mennesker, saa han aldrig nogensinde hørte, hvor samme var bleven af. Jagt og Ladning kunde fuldkommen beløbe sig til 1100 Rdl.

Ti Aar efter, i 1754 om Efteraaret, forliste paa Grenaa Rhed en Galioth kaldet „Profeten Samuel" paa 15 Læster. Derved druknede to Mennesker, og to bjergedes kun med største Livsfare. Det var et Tab paa 500 Rdl.

„Og endelig er nu hans største Søskade arriveret, idet hans største og bedste Fartøj, Galiasen kaldet „St. Peder", 32 Læster drægtig, Natten mellem 23. og 24. Marts 1756 i den daværende stærke Storm drev bort fra Grenaa Rhed, idet Ankertovet brast, og drev paa Land et Stykke Sønden for Grenaa, hvor den nu staar og ikke kan ventes reddet". „Han kan ikke formode andet end ganske at miste samme og atter derved tage Skade for en Sum af 2000 Rdl., foruden at hans Handel er forspildt. Og hvad Kornvarer han havde indkøbt til at befordres med samme sit gode Fartøj, ligger nu hen til højeste Byrde og Besvær for ham".

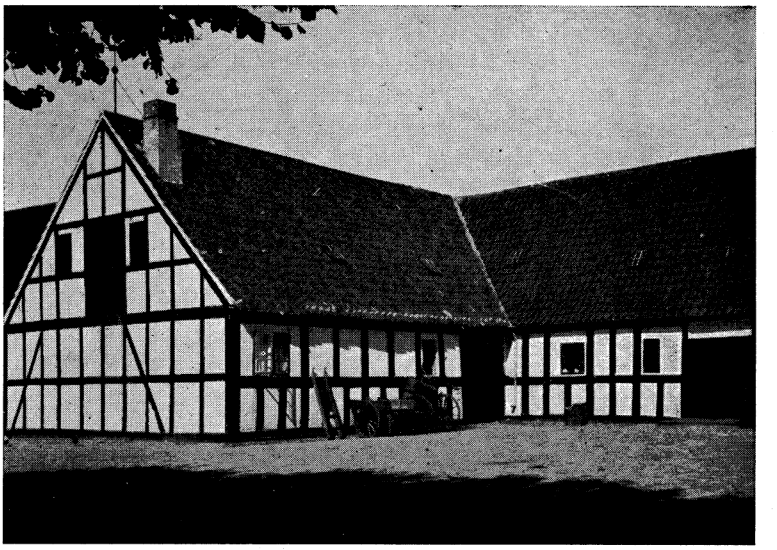

Sidebygningen i Købmand Sechers Gaard, delvis fra Rasmus Juuls Tid.
Over Porten til højre sidder Pladen med Inskriptionen.

„Om alle disse Fataliteter og ulykkelige Hændelser fandt han sig beføjet til at forhverve et lovligt Tingvidne. Hvilket ogsaa skete".[1])

En mere selvforskyldt Ulykke overgik Rasmus Juul nogle Aar før, idet et Forsøg paa at smugle en meget kostbar Skibsladning Varer i Land mislykkedes for ham. Han fik hele Ladningen, der bestod af Tobak, Farvestoffer, Sukker o. s. v., konfiskeret og maatte desuden i Bøde betale den dobbelte Told, af hvad Taksten ellers lød paa.[2]) Historien vil som Helhed blive fortalt andensteds (Bind A under Told og Accise). Det var den nye, aarvaagne og i Byen forhadte Tolder Mads Lysholt, som førte denne Sag mod Rasmus Juul. Og Resultatet blev altsaa en ordentlig Gevinst for Tolderen, der selv fik Hovedparten af det konfiskerede Gods' Værdi, og et særdeles føleligt Tab for Rasmus Juul.

Det hindrede nu ikke, at samme Tolder Lysholt, der foruden at være forhadt for sin Trættekærhed og umaadelige Iver i Tjeneste, tillige, naar det stak ham, kunde være en charmerende Selskabsmand, nogle Aar senere fik Rasmus Juul og en anden velstaaende Skipper til at kautionere for sig for et Laan paa 300 Rdl. Hverken Mads Lysholt selv eller senere hans Enke kunde indfri Laanet, og de to Kautionister maatte betale Pengene af deres egne Lommer.

Et Stykke af Rasmus Juuls Forhus, som i 1853 flyttedes over og blev Baghus i Købmandsgaarden. Øverste Etage fjernedes.

Endnu paa sine sidste Aar berørtes Rasmus Juul af en Skibsulykke. Det var en Skipper Rasmus Nielsen, hvis Skib gik under med Mand og Mus. Han havde fra Juul medbragt Obligationer til Beløb af 700 Rdl., som i København skulde ombyttes med andre Papirer. Rasmus Juul mødte efter Skibets Forlis i Retten og „aflagde sin Saligheds Ed paa, at disse Værdipapirer var afsendte med Rasmus Nielsen og altsaa var gaaet til Grunde med Skibet, og at han ingenlunde til andre har overført eller overdraget disse".

Om dette Vidnesbyrd har kunnet skaffe ham Erstatning for de tabte Værdipapirer, kan ikke ses.

Angaaende Juuls huslige Forhold er forhen anført, at han var gift med Karen Jensdatter Graabech, Enke efter Gaardens forrige Ejer. Hendes første Ægteskab havde været barnløst, med R. Juul havde hun een Søn, Jens Christian Juul.

Karen Graabech var en velhavende Købmands Datter. Hendes Forældre ejede en Gaard paa Storegade (nu Nr. 13, S. H. Bager). Hun vår vistnok eneste Barn og Gaarden tilfaldt altsaa ved Arv hende. Foruden den erhvervede R. Juul ved Køb adskillige andre Gaarde og Huse i Byen. Bl. a. havde han et Par ældre „Lejevaaninger" bag Byen, som senere skænkedes til Byens Fattigvæsen.

Ved Forhandlingen i Aarhus i 1743 angaaende Kongens Forslag om Konsumtionens Bortforpagtning, var R. Juul Grenaa Bys Kommitterede.[1]) En lang Tid var R. J. Ejer af Villersø Korn-, Konge- og Kvægtiende, der var et ikke ringe Aktiv, og som gik i Arv til hans Søn.

Det er tidligere (Side 43) nævnt, at det var Skik, at Byens Konsumtion forpagtedes bort for 3 Aar ad Gangen mod en aarlig Afgift. I Aarene 1755 til 66 var Rasmus Juul Konsumtionsforpagter, Afgiften var ca. 1000 Rdl. aarlig.[2])

Juul var efter Tur et Aar Byens Kæmner, en lang Tid Kirkeværge og vistnok ogsaa Overformynder ligesom Svigerfaderen

forhen havde været. Han døde 1773, Aaret efter døde Hustruen, og deres eneste Søn arvede al deres efterladte Ejendom.

Som et Minde om en større Tilbygning til Gaarden, som de foretog i deres senere Aar, findes nedenstaaende smukke Portstolpe, som nu sidder i Konsul Sechers Vognport.

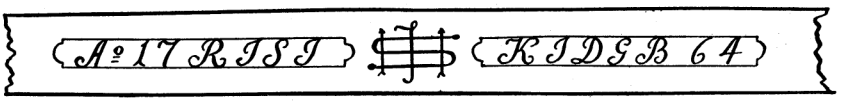

Rasmus Jensøn Juul — Karen Jensdatter Graabech 1764. Tegnet i Midten forestiller et sammenslynget J. H. S., d. v. s. *Jesus hominum Salvator* = Jesus Menneskenes Frelser. J. H. S. udtydes af andre paa lidt anden Vis.

JENS CHRISTIAN JUUL

født ca. 1737, død $^{2}/_{10}$ 1810, 73 Aar, gift med Ellen Margrethe Munch, Datter af Søren Munch i Kolind, død 1791.

Som nævnt i Begyndelsen af dette Stykke hørte oprindelig den Syd for Gaarden liggende Eng til en anden Gaard. Straks da Jens Chr. Juul var bleven Ejer, købte han dette Engstykke, der i Længde langs Gaden ned til Aaen var 112 Al. og i Bredde lidt mindre. (Det er omtrent nuværende Konsul Sechers Have). Købeprisen for hele Stykket var 96 Rdl.[1]) Rasmus Juul havde allerede længe før fra „Præsteresidensen", der laa, hvor senere Jernstøberiet, men hvis Have strakte sig bagved alle Haverne i Søndergade, købt det Vest for Gaarden liggende Stykke Eng, saaledes at omkring 1775 den store Grund, som nu ejes af Chr. og O. Secher, i Hovedsagen var samlet. Morfaderens Gaard paa Storegade, som Jens Chr. Juul selvfølgelig ogsaa arvede, solgte han derimod til sin Svoger, Købmand Christian Munch.

Jens Chr. Juul, der ligesom Faderen var Skipper og Købmand, traadte i dennes Fodspor. Og mange Træk viser, at han baade i det offentlige Liv og i Handelsverdenen var en af dem, som man regnede allermest med. Det kan f. Eks. nævnes, at han i en Periode var Konsumtionsforpagter, ligesom Faderen havde været, og i mange Aar var Kirkeværge.

Imidlertid maa han have faaet Lyst til at komme til større Forhold, end en lille By som Grenaa dengang frembød. Han solgte i 1782 Gaarden, sine Jorder, der udgjorde mindst en Snes Tdr. Land, Villersø Tiender, kort sagt næsten al sin rørlige Ejendom og rejste til København, hvor han nedsatte sig som Brygger.

Det er fra denne Afrejse, at et Gavebrev stammer, som han udstedede til Grenaa By for at opfylde et Løfte til sin afdøde

Moder. Det drejede sig om et lille Lejehus paa Markedsgade, som han skænkede Byen. I Gavebrevet udtaler Juul, „at han som eneste Arving havde lovet Moderen i hendes Enkestand efter Faderens Død, at han efter hendes Død aarlig vilde betale Fattigkassen Renten af en Kapital paa 100 Rdl. Men da han nu er flyttet fra Grenaa til København, skænker han for at opfylde Moderens Vilje det førnævnte lille Hus paa 12 Fag Bygning til Grenaa Bys Fattigkasse. Huset indeholder 4 Smaavaaninger og er assureret for 140 Rdl. Det har hidtil indbragt 10 Rdl. 4 Mark i aarlig Leje. Til Vedligeholdelse lader Juul medfølge 20 Rdl.[1]) Det er dette lille Hus, som senere blev Byens Fattighus.

Gaarden paa Søndergade solgte Juul i 1782 til Sognepræsten

JOHAN HENRICH MELCHIOR

født i Fredericia (dbt.) $^{22}/_{9}$ 1724, Søn af Klokkeren Hans Melchior, cand. $^{6}/_{7}$ 1750, res. Cap. her i Grenaa $^{18}/_{10}$ 1765, Sognepræst her $^{8}/_{10}$ 1777, død her $^{10}/_{5}$ 1784. Gift $^{13}/_{6}$ 1770 Anna Marie Olrog, Datter af Magister Jens Pedersen Olrog, res. Cap. ved Trinitatis Kirke i Kbhvn. Hun født 1740, død i Kbhvn. $^{2}/_{5}$ 1812.

Melchior havde altsaa været Kapellan her i Grenaa, før han blev Sognepræst. Han havde meget billigt købt en god Gaard paa Storegade (hvor siden Magasin du Nord). Der boede han en halv Snes Aar og solgte den saa til sin Svoger, Christopher Tikjøb, der var bleven hans Efterfølger som Kapellan, da han selv blev Sognepræst. Melchior flyttede saa ned i den af Juul købte Gaard. Hans Bryllup havde staaet her i Byen, og hans Svigermoder, der var Enke og ret velstaaende, flyttede samtidig her til Grenaa og købte sig en Gaard paa Torvet (hvor nu Vogel).

Melchior kom kun til at bo i Gaarden paa Søndergade i 7 Aar.

Om hans bratte Død beretter Svogeren, den residerende Kapellan Christopher Tikjøb, i Kirkebogen følgende: „Den 10. Maj (1784) døde Sognepræsten Hr. Johan Henrich Melchior overmaade pludselig. Stærk og frisk gaar han ind i sin Gaard, falder og i Faldet døer". Og Tikjøb fortsætter:

„Gud befæst mig i din Troe,
Naar mit Legem dødt henfalder,
Styrk min Sjæl, idet du kalder
Den til Paradisets Roe.

Han blev begravet den 15. Maj, 59 Aar 7 Mdr. 2 Dage gammel".

Enken sad tilbage med 7 Børn, hvoraf den ældste var 13 Aar og den yngste kun 3 Maaneder. Ved Auktion tilbagesolgtes „Stervbogaarden" til den forrige Ejer Jens Chr. Juul for 900 Rdl. Det er lidt billigere end den Pris, Melchior selv havde givet.

En meget fyldig Bogsamling havde Melchior haft. Det var

navnlig nyere tysk Teologi og Prædikensamlinger, og det er at formode, at Melchior har været af de mere lærde Teologer, der har studeret Faget grundigt. Bøgerne solgtes sammen med en Del øvrige Efterladenskaber ved Auktion, og Køberne var nærmest Omegnens Præster. Skifteprotokollen anfører Bog for Bog med Angivelse af Køber og den opnaaede Pris, der i Gennemsnit var et Par Mark. De dyreste gik for 4—5 Rdl.

Melchiors næstældste Søn var den kendte Naturhistoriker, Professor Hans Bøchmann Melchior. Hans Hustru, Ane Marie Olrog, synes at have været noget uheldig baade som Moder og Hustru, efter hvad hendes Moders Testamente oplyser. Det findes aftrykt i Kom. Forhandlinger og Vedtægter.[1]) Moderen siger heri om sin egen Datter, at hun „ei alene mens hun var i Ægteskab, men særdeles efter hendes Mands Død, har vist saa mange Prøver paa slet Husholdning, at hun — Bedstemoderen — har maattet tage to af Børnene til sig og sætte de øvrige ud for at faa dem behørig plejede og opdragne, samt hende selv tinget i Kost paa et anstændigt Sted".

For at nu ikke det, som Madm. Melchior skulde have i Arv, „skulde blive forødt paa samme Maade som det, hun i sin Tid erholdt efter sin Sal. Mand, hvorved hendes 7 umyndige Børn skulde komme i yderste Armod, saa skal hun slet ikke arve rede Penge, men Kapitalen udsættes paa Rente, og Renten lægges til hendes og Børnenes øvrige Pension og Indkomster".

Enten maa Melchior have haft en meget uheldig Kone, eller ogsaa maa det have været en ualmindelig skrap Svigermoder, som han fik til Byen, da han holdt Bryllup.

Jens Chr. Juul har altsaa ikke kunnet finde sig tilfreds i København, siden han saa snart flyttede tilbage til Grenaa. Og „Skæbnen" vilde altsaa, at han kunde tilbagekøbe sin Fødegaard. Det var i 1785. Aaret efter forpagtede Juul Søndre Mølle, „Grenaa Vejrmølle", som den altid kaldtes, af Bolette Engelbrecht Mønsted, Enke efter Ejeren af Hessel, Søren Mønsted.[2])

Kirkebøgerne viser, at der i Juuls Ægteskab var flere Børn, bl. a. var der to efter hinanden, der opkaldtes efter Bedstefaderen og hed Rasmus. Men de døde alle som smaa undtagen Sønnen Søren Munch Juul. Han synes ikke at have lært Handelen, men nævnes flere Gange i Retsprotokollerne som Fuldmægtig paa Herredskontoret hos Justitsraad Behr. Alligevel overdrog Faderen ham ved hans Ægteskab i 1792, kort efter at Moderen var død, hele sin Forretning og Ejendom.

Det skete ved en Slags Fledføringskontrakt. I denne bestem-

tes, at Sønnen skulde overtage Købmandsgaarden, som bestod af 36 Fag af 2 Etage og 31 Fag af 1 Etage. Desuden al Faderens rørlige Bohave og Ejendom „være sig af Guld, Sølv, Kobber, Messing, Jern eller Trætøj, ligesom ogsaa af Kreaturer". Yderligere en Galease „Martine Andrea", som „nu ligger udi Grenaae Aae", samt en Søboe ved Grenaa Strand (d. v. s. et lille Bindingsværks Pakhus, hvori Redskaber og Korn opbevaredes). Desuden Fæsteretten „til Grenaa Vejrmølle, som jeg haver i Fæste af Hessel Ejer", 15 Tdr. Land paa Grenaa Mark, et Hus paa Østergade og endelig alle til Købmandshandelen henhørende Varer og Bogfordringer.

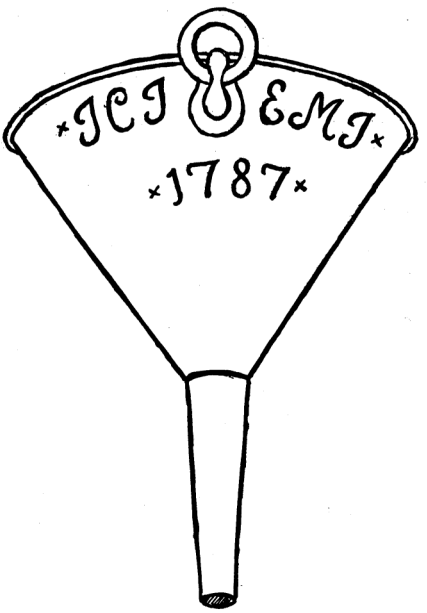

En lille Kobbertragt i fuld Størrelse, som har tilhørt Jens Chr. Juul.

Sønnen skulde til Gengæld herfor svare Faderen et anstændigt Underhold og 100 Rdl. aarlig. Hvis Faderen imidlertid ikke kunde finde sig i at bo hos ham, skulde han svare aarlig 200 Rdl. eller en Sum een Gang for alle paa 5000 Rdl.

Søren Munch Juul holdt saa Bryllup 12. Septbr. 1792 med Kathrine Møller, Datter af Købmand Mads Møller paa Storegade, næst Juul og Hans Broge Byens største Købmand.

Gods og Ejendom fik det unge Par nok af, men Søren Juul døde allerede 6. Marts 1799, flere Aar før Faderen. Og den unge Enke indgik samme Aar nyt Ægteskab.

Det var et haardt Slag for den gamle Købmand Juul. Og hans Testamente, som bl. a. er aftrykt i Gr. Kom. Vedt. og Forh.[1]) viser, hvor ganske dette Dødsfald har kuldkastet hans Dispositioner. Han indleder Testamentet saaledes: „Jeg underskrevne Jens Chr. Juul, Borger og forhenværende Købmand i Grenaa, som Enkemand og uden Børn og Livsarvinger har bestemt . . . o. s. v."

1) Først testamenteres 2000 Rdl. til trængende og fattige Borgere, Borgerenker og deres Børn her i Grenaa.

2) Dernæst til en lang Række af hans Venner og Slægtninge i Grenaa Beløb af 100 à 200 Rdl. til hver. Det er i Hoved-

sagen til Familierne Bang, Munch og Møller. Først af disse nævnes Svigerdatteren med 200 Rdl.

3) Og endelig anføres, at hvis Just Møllers Kone, Ellen Margrethe Bang, der er en af de i Forvejen betænkte Arvinger, avler en Søn og lader ham døbe med Testators fulde Navn Jens Christian Juul, saa faar vedkommende Søn som Arvepart for sig 200 Rdl.

I en senere Tilføjelse til Testamentet fra 1810 kommer Juul yderligere ind paa dette. Ellen Margrethe Bang var imidlertid bleven Enke og havde indgaaet nyt Ægteskab. Juul præciserer da sin Vilje saaledes, at hvem af de tre, hun eller hendes to Søstre, som først avler en Søn i deres Ægteskab og opkalder denne efter ham, faar til denne Søn en Arv paa 200 Rdl.

Man ser tydeligt, hvor stærkt det ligger den gamle Mand paa Sinde, at Navnet Juul ikke skal uddø med ham. Og dog fik han vistnok ikke dette Ønske opfyldt. Jeg mindes i hvert Fald ikke, at jeg i Kirkebøgerne har fundet nogen Bekræftelse derpaa.

Juul døde 2. Oktbr. 1810, faa Maaneder efter at have foretaget den sidste Tilføjelse i Testamentet. De sidste 10 Aar af sit Liv havde han boet som Rentier i Huset hos Kirkeværge, Bogbinder Ramshardt.

Vi vender saa tilbage til Gaarden paa Søndergade. Mage til hurtigt paa hinanden følgende Dødsfald og Indgaaelse af nye Ægteskaber findes ikke let.

Søren Munch Juul og Kathrine Møller holdt Bryllup 12. Septbr. 1792. Begge var da ganske unge, han 24 og hun 18 Aar. Juul døde 6. Marts 1799, Enken giftede sig 23. Oktbr. 1799 med sin Genbo, Købmand (Apoteker) Svend Henrik Alberg, som var bleven Enkemand 17. Juli 1799. Alberg døde 23. April 1801. 16. Decbr. s. A. giftede Kathrine Møller sig for 3. Gang. Hendes Mand var Ungkarl Thomas Broch. Heller ikke dette Ægteskab varede længe, idet Hustruen døde 28. Febr. 1804. Kun 29 Aar og død fra sit tredje Ægteskab! Intet Under, at de har maattet følge hurtigt efter hinanden. Th. Broch ægtede saa 28. Maj 1805 Jfr. Ane Kirstine Broge, Datter af Købmand Hans Broge. Og dermed er der omsider kommet mere varige Forhold i Stand. Alle Ægteskaberne havde været barnløse,[2]) kun i det sidste fik Th. Brochs et Barn, en Datter, som fødtes i 1806.

THOMAS JØRGENSEN BROCH

født 1772, død $^{2}/_{5}$ 1819, gift 1) $^{16}/_{12}$ 1801 med Cathrine Møller, gift 2) $^{28}/_{5}$ 1805 med Ane Kirstine Broge, hun født ca. 1782, død $^{7}/_{5}$ 1825 ($42^{1}/_{2}$ Aar).

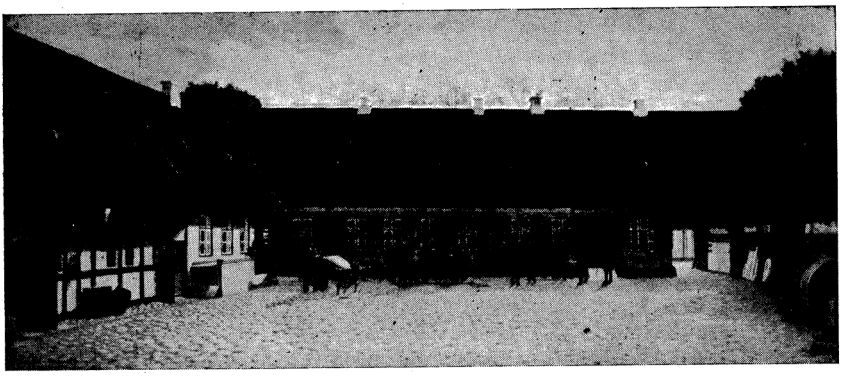

Købmandsgaarden kort efter, at den var ombygget i 1854.

Thomas Broch var ikke direkte i Slægt med de tidligere nævnte Brocher, idet hans Fader var Skipper Jørgen Rasmussen Broch.

Han synes hurtigt at være kommen til at spille en Rolle i Byen. I 1804 kaldes han Kaptajn i Borgervæbningen, i en Række Aar var han Byens Kæmner. Og efter alt at dømme har han atter bragt Handelen i den gamle Købmandsgaard til at blomstre op. Men heller ikke Th. Broch blev ret gammel. Han døde i 1819 og Enken faa Aar efter. Og ved et underligt Tilfælde udstedes der just paa en og samme Dag Proklama i hendes og hendes afdøde Faders Dødsbo.

Gaarden solgtes i 1827 til den tidligere omtalte Bødker, Brændevinsbrænder og Købmand Johan Hansen, som ejede Genbogaarden paa Søndergade. Og dermed var det for en Tid forbi med at være Købmandsgaard. Den lejedes ud til forskellige. I 1834 nævner Folketællingslisten som Lejer bl. a. Kobbersmed Christensen. Senere var den i en Del Aar udlejet til cand. jur. Eduard Bonnez, der i 1853 blev Byfoged i Ebeltoft, men forinden i en Aarrække var Herredsfuldmægtig i Grenaa.

Maler Hartmann, som i sine tidligste Drengeaar gik paa Fiskeri i Aaen sammen med Bonnez's Sønner og af og til var med dem hjemme, erindrer Gaarden, som den da saa ud. Det har været en Bindingsværksgaard omtrent som nu „Aftenstjernen". Den havde en ret høj Sokkel og Indgangsdør omtrent paa Midten af Bygningen. En høj Stentrappe med et Jerngelænder paa Siderne førte op til denne. Altsaa noget lignende som „Borgmestergaarden" i Aarhus. Og naar man kom ind i Gangen, var der endnu tydelige Rester af Købmandsboden at se.

En af denne Bonnez's Sønner, Harald Bonnez, der var født her i Grenaa i 1836, blev senere paa sine gamle Dage en over

hele Djursland kendt Original. Han, der var ugift, var oprindelig Ejer af Thirstrup Mølle. Men allerede i 60erne fratraadte han Møllen og førte siden en vagabonderende Tilværelse uden egentlig Hjemsted. Han vandrede paa sin Fod rundt paa hele Djursland, men havde, selv i sine Pjalter, fordrukken og fuld af Utøj, en vis fornem Optræden og nobel Tankegang. Han døde paa Sygehuset i Grenaa i 1908.[1])

Købmand Johan Hansen testamenterede sin Plejedatter og Arving, Martha Schmidt, Gaarden, og fra 1842 var hun altsaa Ejerinde. Hun solgte straks Engen fra til Ritmester, Toldkasserer Gether, men forbeholdt sig i Skødet udtrykkelig Ret til fri Færdsel derover for sin egen Person.

I 1850 solgte hun Gaarden til den unge Købmand Emborg. Paa Grund af meget alvorlige økonomiske Vanskeligheder fik han dog først Skøde i 1853.

JOHAN CARL EMBORG

født 8/8 1816, død 3/7 1857, gift med Clara Christine Møller.

Emborg havde allerede i en Aarrække været Købmand i Grenaa, idet han siden 1844 havde haft Detailhandelen oppe i Windings Gaard. Straks efter at have købt den gamle Gaard her, maa Emborg have givet sig til at bryde det 2 Etages Forhus ned og opbygge et nyt i Grundmur og 1 Etage. Nederste Etage af det gamle Bindingsværks Forhus flyttedes over Gaarden og genopførtes som Pakhus. En Del af det er endnu bevaret. Paa den Side 82 afbildede Tavle fra Rasmus Juuls Tid anbragte Emborg i en lille Bladkrans Aarstallet 1854, der altsaa er Beviset for, at Ombygningen var hans Værk. Og dette eller nærmest følgende Aar er han saa flyttet herned. Emborg var i en Aarrække Formand for Borgerrepræsentationen. Det var under den gamle Ordning, hvor denne selv valgte Formand af sin Midte, og hvor Byfogeden kun i enkelte Sager traadte til. — Jeg har hørt fortælle, at Emborg var en meget velset Mand i Byens Selskabsliv, og det førnævnte Formandshverv viser jo, at man ogsaa i alvorlige Sager har haft Tillid til ham.

Købmand Emborgs Gravsten paa Grenaa Kirkegaard.

Men i en ung Alder, kun 42

Aar gammel, døde han efter faa Dages Sygeleje og efterlod sig Enke og 6 uforsørgede Børn. Boet var konkurs. Enken flyttede fra Byen, og Gaarden solgtes af Skifteretten til Købmand Momme, der 1. Septbr. 1860 flyttede derned.

NIELS CHRISTIAN JOHANSEN MOMME

født $^{2}/_{6}$ 1831 i Nærheden af Randers, død $^{17}/_{1}$ 1916, Borgerskab i Grenaa $^{15}/_{7}$ 1856.
Gift med Martha Maria Jensen, født 1838, død 1911.

Momme er jo uden Tvivl den af alle Byens Borgere i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede, der mere end nogen anden naaede frem i første Række og nød en overordentlig Anseelse hos alle.

Ikke som Deltager i det offentlige Liv, thi det holdt Momme sig altid paa Afstand af, men fordi han fra en beskeden Begyndelse ved usædvanlig Dygtighed og Paapasselighed arbejdede sig op til den førende Stilling indenfor Byens Handelsliv. Og fordi Momme, der havde udstrakte sociale Interesser, anvendte en ikke ringe Del af sine rige Midler, baade aabenlyst og i det skjulte, til samfundsnyttige og velgørende Formaal. Og det i en Tid, da det offentliges Forsorg for gamle, for svage og fattige endnu var meget ringe og næsten kun eksisterede i Form af Fattigunderstøttelse.

Og endelig fordi Momme, paa en Tid, da det offentliges Budget var meget ubetydeligt og man var nødt til at nøjes med at tage sig af de allernødvendigste Fællesopgaver, med rund Haand skænkede Tusinder af Kroner til Byens Forskønnelse og da navnlig til Plantningssagen.

Som Skaber af det smukke Anlæg, der breder sig uden om Byen i Syd og Vest, vil Konsul Mommes Navn staa indskrevet i Byens Historie.

Momme er født i en Landsby i Nærheden af Randers. Forældrene sad i smaa Kaar, og Sønnen fik kun den Undervisning, som Landsbyskolen paa den Tid kunde give. I Fritiden maatte han for at tjene til Hjælp til Føden arbejde som Vogterdreng.

Med sit fyldte 14. Aar kom Momme den 1. November 1845 i Lære hos Købmand Jacob Schou i Randers.

Ungdomsbillede af Konsul Momme.

Købmandsgaarden i 60erne. Til venstre ses Rester af den ældste Gaard.

Det var en Købmand af den gamle Skole, som forstod, at naar han havde et ungt Menneske i Lære, saa havde han ogsaa Pligter over for ham, Pligter til at opdrage ham til Livet. Og Jacob Schou opdrog sine unge Mennesker til Arbejdsomhed og Sparsommelighed, alt efter den Grundsætning, som var hans egen, „Sparsommelighed og Flid giver meget i sin Tid".

Det var en god Skole, som Momme her gennemgik, og den satte Præg paa ham for hele Livet. I fulde seks Aar varede Læretiden, og derefter blev han endnu i fire Aar hos sin Principal som Kommis.

Kun med nogle faa Spareskillinger i Lommen tog Momme saa den Beslutning at etablere sig, og med gode Anbefalinger fra Jacob Schou nedsatte han sig i Grenaa som Købmand med Kolonial, grove Varer og Produkter.

15. Juli 1856 mødte han hos Byfoged Nyeborg, erhvervede Borgerskab, aflagde den foreskrevne Borgered og flyttede saa ind i den Butik i Windings Gaard, som Emborg lige havde forladt.

Smaat var det i Begyndelsen. Det var jo i en uhyre vanskelig Tid, den unge Købmand fik begyndt. Allerede et Par Aar efter var Landet inde i den ulykkelige Pengekrise. Adskillige Købmænd i Grenaa maatte gaa fra Gaard og Ejendom, og ogsaa for Momme kneb det haardt. Men han var ikke forvænnet, stillede personlig kun smaa Fordringer til Livet og var paa Færde tidlig og silde.

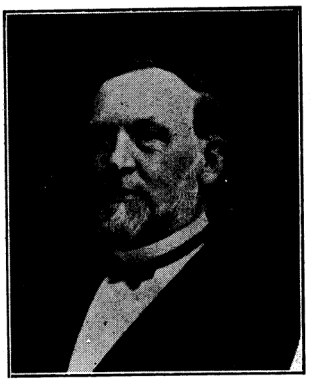
Ungdomsbillede af Konsul Momme.

Momme var endnu dengang ugift, men forlovet med Martha Maria Jensen fra Randers, som han havde kendt, fra han var hos Jacob Schou. Det var jo endnu længe før Banernes Tid, men Lørdag Aften, naar Momme havde lukket sin Butik, satte han sig paa sin Hest og red til Randers for at tilbringe Søndagen sammen med sin Kæreste.

Lyst til at færdes i fri Luft havde han altid haft, saa Rideturene til Randers har sikkert i dobbelt Forstand været Ugens store Oplevelse. Et Par Aar efter, da det havde vist sig, at Forretningen kunde gaa, holdt Momme saa Bryllup.

I 1857 oprettedes her i Grenaa et lille lokalt Blad „Grenaa Avis". Det var paa Størrelse med et stort Ark Skrivepapir og udkom hveranden Dag. Den sidste Spalte i Bladet var helliget Annoncer. Og Momme averterede flittigt deri, men han var rigtignok ogsaa omtrent den eneste i Byen, som tog et saa moderne Middel i sin Tjeneste. Og jeg har hørt fortælle, at Byens daværende Købmænd af den ældre Generation ikke just saa med særlig milde Blikke til den unge Mand, der nu skulde til at benytte Avisen til at trække Kunder til sig.

Saa indtraf Emborgs Død, og Momme købte Ejendom og Forretning af Dødsboet. 1. Septbr. 1860 flyttede han ind i den nye Gaard, der snart skulde blive Rammen om en af Jyllands største Virksomheder.

I 1868 købte Momme ude ved Østergade et Stykke af Farver Jahnsens Toft. Der lod han opføre et stort Pakhus. Det indrettedes saaledes, at det ved given Lejlighed uden alt for stor Forandring kunde indrettes til Beboelse, idet Momme allerede dengang havde Planer om i sin Tid at omdanne og indrette det i filantropisk Øjemed.

Allerede tidligere havde han ved Havnen købt et andet stort, 2-Etages Pakhus, det er det, som nu i omdannet Skikkelse hedder „Granly". Og Momme, der baade for sin Sundheds Skyld og af Lyst var en ivrig Rytter, tog hver Morgen sin Ridetur ned til og forbi disse to Pakhuse.

Forretningens Tømmerplads var i en Aarrække paa Hjørnet af Kannikegade. Senere solgte Momme den til Prokurator Møller, som lod opføre det Hus, som nu ejes af Sadelmager Greve.

I 70erne fik Momme som Medarbejder i Forretningen en

ung Mand her fra Egnen, Theodor Secher, Søn af A. J. Secher, Ejer af Vedø. Det blev senere hans Svigersøn, idet Secher i 1878 giftede sig med Ægteparrets eneste Datter, Anna Henninga Momme. Samtidig optoges han som Associe i Forretningen, og Firmaets Navn blev „C. J. Momme og Secher".

Som Nabo paa søndre Side af Købmandsgaarden boede den daværende By- og Herredsfoged G. Nyeborg, der havde Kontorer i den lille Bygning til Gaden og privat Beboelse i Havehuset. Da Nyeborg forlod Byen, købte Momme denne Ejendom og flyttede selv derned, medens Secher fik Lejligheden i Købmandsgaarden. Der var dengang kun een Etage, men i Begyndelsen af 80erne sattes en ny Etage oven paa.

Allerede faa Aar efter Grundlæggelsen var Mommes Forretning i stærk Fremgang, og i 60erne var den langt den største i Grenaa, og Momme selv var en velstaaende Mand. Han havde Øje for, hvad der kunde gaa, og var ikke bange for at slaa ind paa noget nyt, og Kunderne havde en grundfæstet Tillid til ham.

Momme hørte til de Folk, som havde Held med sig i næsten alt, hvad han tog sig for. Saaledes kom han engang, da han var paa Gennemrejse i Horsens, i Forbindelse med en Tobaksfabrik, der skulde nedlægges. Momme købte hele det store Restoplag til en meget billig Pris. Og al Tobakken, og det var mange Læs, transporteredes med Hestevogn til Grenaa og opladedes i det store Havnepakhus. Det var i 1863.

Folk i Byen mente, at det dog vist var en vild Spekulation. Der var jo Tobak til hele Byen i Snese af Aar. Men kort efter kom Krigen, der gav Momme en uanet Chance, idet hele det store Parti Tobak afsattes til den i Grenaa og Omegn indkvarterede tyske Hær.

Men forstod Momme saaledes at tjene Penge, saa havde han ogsaa Vilje til af sin Rigdom at støtte andre baade privat og offentlig. Dengang laa hele Strækningen Vest og Syd for Byen hen som et sumpet, delvis uopdyrket Kær med spredte Græstuer og benyttedes for en Del til Græsning for Byens Køer.

Adskillige Borgere og for Resten ogsaa Byens vise Raad havde Øje for, at det vilde pynte paa og være en Vinding for Byen, om det kunde blive beplantet som en Fortsættelse af det allerede dengang eksisterende „gamle Anlæg". Men Byen „fattedes Penge". Saa tog Momme Tanken op, og — som de kommunale Forhandlinger viser — gjorde han Begyndelsen i Aaret 1877 ved at skænke et Beløb paa 2000 Kr. til Plantningen.

I en lang Aarrække derefter gav Momme med rund Haand

Købmandsgaardens Facade.

Tusinder af Kroner til dette Formaal, saaledes at det i fuldt Maal passer, hvad Byraadet længe efter Mommes Død lod sætte paa Mindesmærket i Anlægget, at Hovedparten af Æren for dette Lystanlægs Oprettelse tilkommer Konsul Momme.

En god Raadgiver og Medarbejder i dette Arbejde havde Momme i daværende Skoleinspektør Reventlow. Han var Byraadsmedlem og nærede stor Interesse for Byens Sager. Og da man ikke dengang af Kommunekassen kunde tænke sig at anvende ret store Beløb til slige Formaal, maatte Reventlow tit og ofte ned til Momme for at paakalde hans Støtte.

Af andre større Gaver til Byen maa nævnes Arbejderhjemmet, som Momme lod opføre ude paa en Parcel af Grunden, som hørte til Pakhuset paa Østergade. Det blev bygget i 1894, og her fik en Del veltjente Arbejdere og enligstillede Personer fri Bolig og en lille aarlig Understøttelse.

I Juli 1896, da Momme fejrede sit 40 Aars Borgerjubilæum, overrakte Byraadet ham en smuk kaligraferet Mappe, hvori man, næst efter at karakterisere hans Virksomhed og anføre de Gaver, hvormed han i det forløbne Tidsrum havde betænkt Byen, bragte ham en Tak paa Byens og Borgerskabets Vegne.

Ved Kong Christian IX's Guldbryllup i 1892 udnævntes Momme til Ridder af Dannebrog, senere blev han Ridder af Vasaordenen. Svensk-norsk Vicekonsul var han bleven længe forinden. Og Grenaa Haandværkerforening, hvis Velgører han

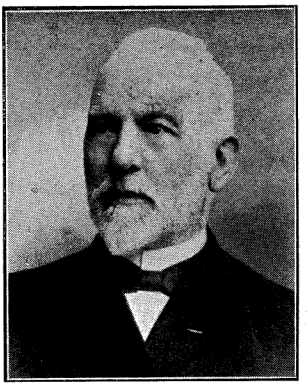

Konsul Momme og Frue.

havde været i mangfoldige Aar, havde i 1887 udnævnt ham til Æresmedlem.

Men skønt Konsul Momme al sin Tid var en meget samfundsinteresseret Mand, saa afslog han bestemt al Deltagelse i det offentlige Liv og i Foreningsbestyrelser.

Maaske kom det af, at hans private Forretning gav ham saa rigeligt at tænke paa, maaske ogsaa af, at han fra sin Ungdom havde haft en ukuelig Læselyst og derfor i sin Fritid dyrkede boglige Sysler. Han havde en efter private Forhold meget stor Bogsamling, dels bestaaende af Skønlitteratur, dels, og da navnlig af Rejseskildringer.

Thi for Rejser havde Momme overmaade stor Interesse. Og han nøjedes ikke med at læse om andres Færd i fremmede Egne, men foretog tit og gerne Rejser ud til de forskellige europæiske Lande og deres Byer. I Paris var han f. Eks. 7—8 Gange, men med særlig Forkærlighed rejste han dog vist i Norge og Sverrig.

Han havde en Spadserestok, som altid fulgte ham paa disse Rejser. Og i denne lod han indgravere Navnene paa de forskellige Byer, som han havde besøgt. Da han i 1899 kom hjem igen til Grenaa fra en Udflugt til Norge, var det med Forvisning om, at nu havde han gjort sin sidste Udenlandsrejse. Og Byernes Række sluttede han derfor af med efter det sidste Navn at lade indridse „Basta".

Den gamle Konsul var ved at blive træt. Allerede nogle Aar før, nemlig 1. Juli 1895, overdrog han efter næsten 40 Aars Virksomhed Købmandsgaard og Forretning til Svigersønnen Th. Secher, som nu blev Eneejer og med Dygtighed førte Forretningen videre paa det Grundlag, som var skabt af

Momme. I de Aar, som kom derefter, kunde Momme da fuldt ud dyrke sine Interesser. Rideturen var lagt af, men regelmæssig hver Morgen til bestemt Tid traadte den gamle Konsul ud af sin Havelaage nede ved Stien langs Aaen og begyndte Dagen med at gaa sin Morgentur gennem Anlægget.

Noget tilbageholden og faamælt havde Momme altid været, og særlig i Alderdommen var det kun faa, han indlod sig i længere Samtale med. Men dog har det vist glædet ham at mærke, at der næppe paa hans Spadsereture var en eneste af hans Medborgere, som ikke hilste paa ham med Sympati og Ærbødighed.

Alderdommens Sorger forskaanedes Momme selvfølgelig ikke for. Sine to allernærmeste, Hustruen og Datteren, mistede han med meget kort Mellemrum i 1911. Og tiltagende Skrøbelighed hindrede ham i at færdes ude i de senere Aar.

Da Momme den 17. Januar 1916 i en Alder af næsten 85 Aar gik bort, var det et Dødsfald, som ikke kom overraskende, men som dog paa en ganske enestaaende Maade berørte den By, hvor han i et Par Menneskealdre havde levet og virket.

THEODOR SECHER

født paa Vedø $^{7}/_{3}$ 1853, Søn af Godsejer Anker Secher, død i Grenaa $^{1}/_{8}$ 1918, Købmandsborgerskab $^{29}/_{6}$ 78, afstod Forretningen $^{1}/_{7}$ 1913. Gift 1878 med Anna Henninga Momme, født $^{7}/_{6}$ 1858, død $^{26}/_{3}$ 1911.

Paa de foregaaende Sider er allerede fortalt saa meget om Købmand Secher, at vi her kan fatte os i Korthed. Han havde lært Handelen hos Konsul Momme, blev senere dennes Svigersøn og Kompagnon og endelig i 1895, da Momme trak sig tilbage, Eneejer af Forretningen, som han førte videre i samme Spor.

Secher var ligesom Svigerfaderen i udpræget Grad Købmand af den gamle Skole. Med stor Flid og Dygtighed passede han Forretningen, tog megen og aktiv Del i dens Ledelse og styrede den altid efter strengt reelle Forretningsprincipper. Han skildres som en Mand med udpræget nobel Tænkemaade, og han øvede megen Godgørenhed i det stille.

Ligesom Svigerfaderen holdt Secher sig borte fra Deltagelse i det offentlige Liv, dog var han i en Aarrække — udenfor Byraadet — valgt til Medlem af Havneudvalget. I 1911 døde hans Hustru efter langvarig Sygdom, og et Par Aar efter afstod Købmand Secher Forretningen til to af sine Sønner Chr. og Otto Secher og flyttede til København.

Hver Sommer tog Secher paa Besøg til Grenaa, og paa et af disse Besøg døde han her i sin gamle By 1. August 1918.

Købmand Th. Secher og Frue.

SØNDERGADE NR. 8

Matr. Nr. 130 a m. m. samt 49 b Markj. (Konsul Chr. Secher).

I foregaaende Stykke er omtalt, at Engen Syd for Købmandsgaarden fra de ældste Tider ikke hørte til denne, men til en Gaard paa Storegade (Hennings), og at Jens Chr. Juul i 1775 af Købmand Hans Christophersen Broch købte denne Eng, der saa nogenlunde er den Grund, hvorpaa nu Bygningen og Haven ligger. Den fulgte med Købmandsgaarden ved alle Overdragelser, indtil Jfr. Schmidt i 1842 solgte den til Ritmester Gether.

Han opførte straks den kønne Bygning, som ligger der endnu, og som vender Gavlen mod Gaden og Facade ud mod Haven. Ligeledes anlagde han Havens nordre Del, medens den søndre Ende endnu en Tid laa hen som Eng.

HENRICH LUDVIG GETHER

var i 1834 bleven Told- og Konsumtions-Kasserer i Grenaa. Han var meget interesseret i Plantningssager, og der er Grund til at mindes, at det var ham, som sammen med to andre Grenaaborgere, nemlig Apoteker Dahl og Distriktslæge Arendrup, omkring 1842 grundlagde „det gamle Anlæg".[1])

Gether forfremmedes senere til Toldkasserer i Randers og solgte ved sin Afrejse i 1849 Ejendommen til Handelsfuldmægtig M. H. Lundby, der kort efter etablerede sig som Købmand oppe paa Torvet og i 1854 solgte Grunden til By- og Herredsfoged Nyeborg.

Det bør nævnes, at Lundby i 1850 udlejede Lejligheden til Bogtrykker Magnus Heimann, der var den første Redaktør og Udgiver af Grenaa Avis, og at Byens allerførste Avis altsaa havde Kontor og Trykkeri der i Huset.

Heimann, der var en ung Mand, havde i 1849 ansøgt Borgerrepræsentationen om Tilladelse til at nedsætte sig som Bogtrykker og Bladudgiver i Grenaa. Raadet havde med Glæde givet sit Minde dertil, „da det vilde være en stor Fordel for Byen at have et Trykkeri og en lokal Avis".

Fredag den 18. Jan. 1850 udkom første Nummer af „Grenaa Avis" i et Format som et Ark Skrivepapir. Den udkom 3 Gange ugentlig „nogle Timer efter Posternes Ankomst" og kostede 1 Rdl. Kvartalet.

Selvfølgelig var det forsvindende Indtægter, den kunde indbringe, og det viste sig da ogsaa, at Heimann straks maatte se sig om efter nogle smaa Bierhverv. Bl. a. fik han Tilladelse til at oprette et Fæstekontor. Faa Maaneder efter stiftede han en Læsekreds for Grenaa By og Omegn. Den fik Lokale hos ham. Foreningen skulde for en billig Betaling skaffe Medlemmerne Adgang til Læsning af belærende og underholdende Blade og Bøger. Lokale vilde Heimann altsaa stille til Raadighed. Foreningen blev virkelig stiftet, og 1. Maj 1850 aabnedes Læsestuen „i et dertil indrettet Locale" i Bogtrykkerens Bopæl. „Indgangen er fra Søndergade igennem Haugedøren. Et Reglement, hvoraf de nærmere Bestemmelser vil kunne erfares, forefindes i Læsesalonen, der er aaben fra Kl. 9 Morgen til Kl. 9 Aften".[2]) Naa, Grenaa var nu dengang alt for lille til, at det kunde gaa, hverken med Læseforening eller Avis. Efter ½ Aars Forløb opgav Heimann Forsøget og meddelte i Bladet, „at han formedelst Mangel paa Deltagelse saa sig nødsaget til at standse med Udgivelsen af Bladet, og at det vilde ophøre med at udkomme fra og med 31. Juli". Dermed var dette første Forsøg paa at faa en lokal Avis i Gang strandet.

CLAUS GOTTLIEB NYEBORG

født $^{11}/_{11}$ 1806 paa Nørhaagaard i Thy, død $^{17}/_{11}$ 1892. Cand. jur. 1830 med 1. Karakter, 1834 Prøveprokurator i Helsingør, 1853 By- og Herredsfoged i Grenaa, 1856 Kancelliraad, 1859 Justitsraad, 1873 R. af D., 1876 entl. og Etatsraad.
Gift Emilie Annette, f. Holm, født $^{2}/_{1}$ 1807, død $^{10}/_{11}$ 1871.[3])

Nyeborg var kommen til Grenaa som Aagaards Efterfølger. To mere udprægede Kontraster end disse kan næppe tænkes, og derpaa beroede det vel ogsaa, at Forholdene i Nyeborgs første Virkeaar i Grenaa blev saa pinagtige baade for ham selv og for Byens Befolkning.

Aagaard havde i en sjælden Grad været populær. Han var ligefrem og jævn at komme til og hængte sig ikke i unødvendige Smaating. Han havde en sjælden Evne til at omgaas Folk af alle

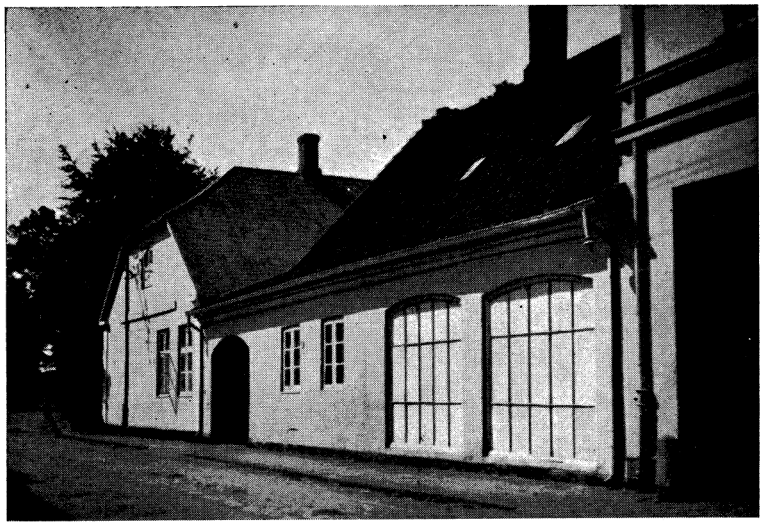

Her var Toldkontoret i Slutningen af Gethers Tid og By- og Herredskontoret i Nyeborgs Tid 1853—1876.

Lag og gaa ind i deres Tankegang. Nyeborg havde det ganske modsat. Han var tilbageholden og utilnærmelig, vistnok en stiv Pedant og uhyre selvbevidst. Den jævne Befolkning var ligefrem angst for at vise sig paa Kontoret, fordi man risikerede at overfuses af ham eller hans Personale. Og navnlig i den første Halvdel af sin Embedstid var Nyeborg nærmest forhadt af Byens og Jurisdiktionens Beboere.

Nyeborg boede privat i Havehuset. By- og Herredskontoret var i den lille, lave Bygning ud mod Gaden imellem Havehuset og Købmandsgaarden. Der var dengang en Indgangsdør paa Midten, som nu er tilmuret. Kontoret var for Resten ikke indrettet af Nyeborg, men havde været Toldkontor i Gethers Tid.

Nyeborgs Førstefuldmægtig var i en kort Tid den senere Prokurator Lunøe. Derpaa i mange Aar T. Møller, som ogsaa blev Prokurator. Saa M. Hansen, der senere antog Navnet Schlanbusch og blev Godsforvalter paa Benzon, og sidst H. West. Ogsaa Fr. Brokmann var en Tid Fuldmægtig paa Herredskontoret.'

For at give nogle Prøver paa Forholdet mellem Nyeborg og Befolkningen skal jeg efter de ældste Grenaa Aviser fremføre enkelte Træk.

Den 8. Decbr. 1857 indrykkede Rebslager Th. Sørensen, der nu for Resten selv var en haard og ubehagelig Person, i Avisen en saalydende Forespørgsel: „Da jeg helst vil undgaa personligt Møde paa Hr. Cancelliraad Nyeborgs Contoir, vil jeg herigen-

nem Avisen bede Deres Velbaarenhed oplyse mig om Grunden til, at jeg 3 Gange har maattet løse Udskrift af en og samme Taxation paa min Jordlod, og at jeg 2 Gange har betalt Brandtaxation af min Spindebod".

Fejlen maa have været oplagt, thi Nyeborg indrømmer og beklager straks det skete, men oplyser rigtignok tillige, at han havde tilbagesendt de for meget erlagte Penge, men at Th. S. havde nægtet at tage imod dem.

De fleste af de toneangivende Borgere i Grenaa var dengang politisk set Nationalliberale og begejstrede for den nyerhvervede Folkefrihed og Grundloven, hvorimod Nyeborg stod paa den modsatte Fløj og viste Folkefriheden en meget kold Skulder. Og selvfølgelig vakte det Misfornøjelse, naar Byfogeden ikke vilde deltage i Borgernes Festligholdelse af de nationale Mindedage. Det var f. Eks. bleven Skik at fejre Isteddagen ved en Skovfest, som Regel i Enslev Skov.

I 1859 forbød Nyeborg dennes Afholdelse eller rettere nægtede Tilladelse til, at der maatte holdes Beværtning ved nævnte Lejlighed, og dermed maatte Festen jo falde. Han motiverede sit Forbud med, at dels var det meget knappe Tider, der nok kunde opfordre til Sparsommelighed, dels var det i Høstens Tid, og Landboerne kunde ikke være tjent med, at deres Tjenestefolk gik til Fest (en Mandag) og ikke passede deres Høstarbejde.

Dette Afslag affødte flere Avisartikler. I en af dem hedder det, at „Hr. Cancelliraad Nyeborg har vist sig som en Modstander af vor politiske Frihed og gjort et Skridt, som ingen af hans Colleger i hele Landet hidtil nogensinde har fundet passende at gøre".[1])

Værre var det, at Raadhuset ikke flagede paa Grundlovsdagen. En Indsender skriver meget giftigt, at Byen som Helhed var flagsmykket, just med Undtagelse af Raadhuset og Kirken, „men de kongelige Embedsmænd, hvis Virksomhed indesluttes af disse, har jo ogsaa en anden politisk Trosbekendelse end vi andre Frihedsmænd".[2])

Paa det sidste, Kirken, svarede Avisen selv meget fornuftigt, at der jo ikke plejede at flages fra Kirkerne her i Landet.

Kongens Fødselsdag fejredes hvert Aar af Borgerskabet ved en Festspisning, men Byfogeden tog ikke Del deri. En af Talerne, det var Postmester Skjerbæk, hvis Giftighed var velkendt, udbragte et Aar en Skaal for de fraværende, idet han tilføjede: „.... ja, ikke Byfogeden med flere, men vore Koner...".[3]) Som sædvanlig var Raadhuset ikke flagsmykket den Dag.

Nyeborg havde i Havnebestyrelsen stillet Forslag om, at et midlertidigt Tillæg, der engang i sin Tid var givet Havnefoged Sørensen og Havneskriveren, skulde bortfalde. Men Udvalgets Flertal stemte Forslaget ned. En Indsender i „Grenaa Avis" retter i den Anledning et skarpt Angreb paa Byfogeden, der havde forsvaret sit Forslag med, at han nemt skulde faa Pladserne besat for den faste Løn. Den anonyme Indsender skriver bl. a.: „Hvem er det nemlig, der vil gøre det saa let for Justitsraaden at besætte Pladserne for den faste Løn? Ja, her har vi Opløsningen paa Gaaden. Justitsraaden har Concurrenterne i sin høje Nærhed..... Hans egne Contoirbetjente, disse Mønstre for alle Contoirbetjente, ere — hvilken af dem det end skal være — saaledes lød hans Ord — rede til at overtage Functionen. .... Vi tvivle dog om, at han nogensinde vil finde Støtte i Communen til at medvirke til sligt..... Justitsraadens Embede er saa godt, at det nok sætter ham i Stand til at lønne de fornødne Contoirbetjente saaledes, at disse ikke behøve at gaa paa Jagt efter Erhverv, der allerede ere i gode og paalidelige Hænder.... Vi bede af et oprigtigt Hjerte Vorherre bevare Hr. Justitsraad Nyeborg. Der er saa stille, ensformigt og kjedsommeligt her i Byen. Han er den Eneste, der af og til giver Stof til nogen Forundring".[1])

By- og Herredsfoged Nyeborg.

Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at Skattelisterne viser, at Nyeborg i en lang Aarrække saa langt, langt var Byens højeste Skatteyder. Det var først mod Slutningen af 60erne, at Momme kom højere end han.

Værst blev dog Angrebene paa Nyeborg i 1863, da Konsul Kock, der var Borgerrepræsentationens Formand, havde sendt en Mand op at hejse Flag paa Raadhuset paa Grundlovsdagen, og Nyeborg forbød dette, og da han først langt hen paa Dagen og vistnok paa andres Foranledning fik Flag hejst paa sin egen private Bopæl. I de følgende Numre af Avisen kom der da en Række overmaade hvasse Indlæg. Der tales i disse om, at Byfogeden burde være et Eksempel til Efterfølgelse og ikke til Advarsel for andre Byens Borgere. At han viser Ligegyldighed og Ringeagt for den Commune, hvoraf han lever. At jo mere

brutale hans Overgreb er, desto mindre behøver man at veje de Udtryk, man anvender imod ham. At det vil være nødvendigt at rejse til Preussen for at finde Mage til Uforskammethed.

Toppunktet naaedes dog i en Vending som denne: „Det vil dog tidligt eller sent blive aabenlyst for Alle, der haver sund Fornuft og ville bruge den, at Hr. Nyeborg aldrig har været eller bliver synderlig stor, og at de, der danne sig efter hans Mønster, altid ville vedblive at være meget smaae. Bliver Claus derimod løbsk og overskrider sit eget Territorium, er det ham ikke nok at kunne rumstere og agere Bussemand i sit eget Hus, men klør han efter at spille Despotens Rolle ogsaa i Byen, bliver den Idee fix hos ham, at fordi der tilfældigvis er Nogle, der sige Ja og Amen til alle hans Indfald, finde deres Ære i at omkredse hans aimable Person, i at indaande den Duft, der omgiver ham og udgaar fra hans slikkede og glindsende Dejlighed .... og deraf slutter, at han uden Modstand skal kunne frigøre sig fra de Fordringer, det ene dannede Menneske kan gøre til det andet.... da er det i sin Orden, at man højlydt protesterer....“ [1])

Paa dette voldsomme og ganske infame Angreb svarede Nyeborg selvfølgelig med et Sagsanlæg. Forfatteren var anonym [vistnok Postmester Skjerbæk], og det blev altsaa Redaktør Lemmich, der ikke vilde opgive sin Kilde, som kom til at undgælde derfor. Hack Kampmann, der var Herredsfoged i Rougsø m. fl. Herreder, udnævntes til Sættedommer. Byfogeden fik af Amtet indrømmet fri Proces. Lunøe var hans Sagfører, medens Lütken mødte paa Redaktørens Vegne. Sagen stod paa fra August til December. Og i Dommen blev Redaktør Lemmich anset med en Bøde paa 30 Rdl. til Fattigkassen, idømt Sagens Omkostninger, og de fornærmelige Udtalelser mortificeredes.

Næste Aar indeholdt „Grenaa Avis“ i hvert eneste Nummer hele sidste Maaned før Isteddagen en staaende Notits saalydende: „Anskaffelse af Flag til Raadhuset bringes i den ærede Communalbestyrelses behagelige Erindring“. Det bar da endelig ogsaa Frugt, og 25. Juli vajede et stort nyanskaffet Flag fra Raadhuset.

At adskillige af Nyeborgs Forbud eller Paabud i Virkeligheden var i Samfundets Interesse og kun ved at være i Modstrid med gammel Slendrian vakte Modstrid skal villigt indrømmes. For at nævne noget:

Forbud mod at henlægge Affald paa Kommunens Jorder, f. Eks. Plantlandet (den nuv. Festplads).

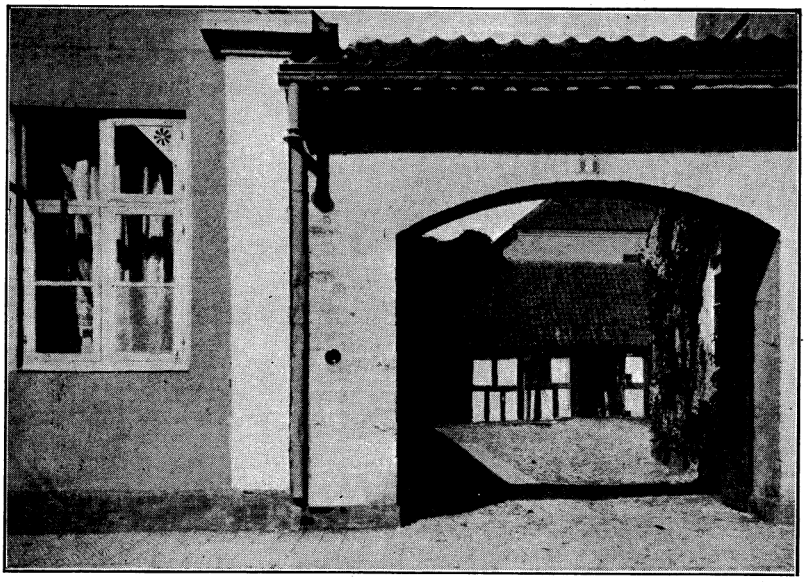

Nyeborgs (nu Konsul Chr. Sechers) Port med et lille Kig ind i Gaarden med det gamle Bindingsværks Baghus.

Forbud mod Transport af Gødning eller andre ildelugtende Sager i Vogne uden Bagsmæk.

Paabud om, at de Brønde i Byen, der ikke var saa dybe, at de altid kunde give Vand, skulde uddybes af Hensyn til paakommende Brande o. s. v., o. s. v.

Nyeborg var ifølge hele sin politiske Indstilling næppe nogen Elsker af Kong Frederik Folkekær. Dog faldt det i hans Lod at være Vært for Kongen og Grevinde Danner, som boede hos ham under Besøget i Grenaa 12.—13. Maj 1861. Og ligeledes tilfaldt det Nyeborg at holde Talen for Kongen ved Festmiddagen paa Gl. Gæstgivergaard.

Krigen i 1864 og Tyskernes Indtog gjorde Nyeborg helt forstyrret af Nervøsitet. Tilstedeværende har fortalt mig, at da han skulde kalde paa Arrestforvareren, raabte han ud ad Raadhusvinduerne gentagne Gange „Svendsen, Svendsen", uden i sin Distraktion at huske, at denne var død flere Maaneder før. Og Folk, der maaske nok var lidt skadefro ved at se den ellers saa selvbevidste Byfogeds Ynkværdighed, raabte tilbage: „Svendsen er ikke her, han er død for længe siden".

Efterhaanden som Aarene gik, har vistnok Byfogedens Forhold til Befolkningen bedredes en Del. Saaledes ses det, at da der i 1867 oprettedes en Skytteforening i Grenaa, var Nyeborg

virksom for Sagen og blev valgt til Formand for Foreningen, indtil han selv nægtede at modtage Genvalg.

I 1876 søgte og fik Nyeborg sin Afsked og udnævntes ved Afgangen til Etatsraad. Byraadets Medlemmer indbød i den Anledning Borgerskabet til en Fest- og Afskedsmiddag paa Hotel „Dagmar" den 16. Juli. Der deltog 40 Herrer. Nu skal man som bekendt ikke lægge ret stor Vægt paa den Ros, som falder af i Festtaler. Men hvis blot en lille Del af den Tale, som Byraadsmedlem, Skoleinspektør Reventlow holdt ved Festen, er stemmende med de virkelige Forhold, saa har Nyeborgs Stilling overfor Befolkningen bedret sig betydeligt, siden hans første Tiaar i Grenaa.

Reventlow fremhævede den Retsindighed og Dygtighed, hvormed Nyeborg i 25 Aar havde passet sit Embede. Han fremhævede hans Skarpsindighed og hans økonomiske Talent, som man vilde komme til at savne i Byraadet. Og han tilføjede, at naar Etatsraaden nu ved sin Gernings Afslutning saa tilbage, saa kunde han sige som den gamle Dommer Samuel: „Hvem har jeg forfordelt, eller for hvem har jeg bøjet Retten?" „Det er en Erkendelse, som ikke blot findes her, men ogsaa paa de højeste Steder, hvorom vi have glædelige Beviser i de Udmærkelser, som Kongen har tildelt Dem".

Nyeborg var fra Kancelliraad avanceret til Justitsraad, og altsaa nu ved Afskeden til Etatsraad. Desuden var han R. af D.

Festen for Nyeborg afsluttede i Grosserer Nobels Have. Efter Middagen indbød nemlig Nobel, der jo lige netop var Genbo til Hotellet, hele Selskabet til at indtage Kaffen i hans Have, „og der gik det videre løs med Taler, indtil Selskabet ved 11 Tiden ledsagede Etatsraaden hjem og til Afsked hilsede ham med rungende Leveraab".[1]) Nyeborg rejse derpaa fra Grenaa, vistnok til København, hvor han levede i mange Aar. Da han døde i 1892, førtes hans Kiste hertil og jordedes i Familiegravstedet paa Grenaa Kirkegaard.

Ved sin Afsked solgte Nyeborg sin Ejendom til Konsul Momme, der altsaa kort efter flyttede derned, og — som tidligere fortalt — boede her til sin Død.

Ejendommen ejes nu af Mommes Dattersøn, Konsul Chr. Secher.

Søndergade med de store gamle Træer, hvis Kroner i Mommes Tid gik midt ud paa Gaden.

Ældste Brandforsikring Nr. 8.

SØNDERGADE NR. 4

Sadelmager O. Lindstrøm Matr. Nr. 128 a.

Om den Gaards Udseende, som i ældre Tider har ligget paa denne Plads, er mig kun lidt bekendt. Den skildres ved Brandtaksationen i 1801 som bestaaende af et 8 Fags Egebindingsværks Forhus og en lignende Tværbygning, dog med Straatag.

Da der ikke heller er noget særligt at fortælle om Beboernes Liv, og da endelig nærværende Bogs Sidetal umuliggør at komme ind paa en blot nogenlunde fyldig Gennemgang af alle den gamle By-Kernes ca. 150 Ejendomme, saa foretrækker jeg her at nøjes med en rent skematisk Ejerrække, der kan overspringes efter Behag.

I 1723 nævnes her „den Gaard, som Morten Eskesens Farver nu iboer". Det er den, som han fik forud for sin Broder (se heri Side 23). 1730—35 Skrædder Jørgen Knudsen Stuberg. 1735—85 Toldkontrollør Otto Friderich Knoff. Han var Toldkontrollør her 1735—81. Gift 1) $^{24}/_{1}$ 1749 Edle Jfr. Margrethe Holm, hun død 1763. Gift 2) i Aalsø Kirke $^{20}/_{11}$ 1769 med Mademoiselle Anne Kirstine Boyvad af Katholm. Knoff var tillige kgl. Maaler og Vejer. Døde i 1784 (82 Aar gl.). 1785—93 Købmand Jens Chr. Juul. 1793—1801 Otto Christophersen Mønsted til Hessel, senere Ingvorstrup. 1801—1811 Mad. Model, („Bodille Nielsdatter Schmidt, Sl. Models"), Enke efter Sten-

hugger Mathias Model i Kbhvn. 1811—1829 Sognepræst, Provst A. P. Kröyer (se Storegade Nr. 5). 1829—66 Sadelmagermester Peter Alex. Sørensen. 1866—71 dennes Arvinger. 1871—1907 (dog med Afbrydelser) Sadelmagermester Johan Frederik Lindstrøm, Haandværkerforeningens mangeaarige Fanebærer, som har ladet den gamle Bygning nedrive og opført den nuværende. 1907 Sadelmagermester Oskar Lindstrøm.

Mellem Brandfors. Nr. 8 og Nr. 10 laa i meget gammel Tid et lille Hus, der ejedes af en Jens Pedersen Dreyer. Han solgte det i 1776 til Jens Chr. Juul, som ejede Brandfors. Nr. 8. Juul nedrev Bygningen og fik Grunden lagt til Nr. 8, altsaa nærværende Ejendom, hvorved Nr. 9 udgik af Brandtaksationen.

Ældste Brandforsikring Nr. 10.

SØNDERGADE NR. 2

Hotel „Dagmar" Matr. Nr. 127.

Her laa i et halvt Aarhundrede, nemlig 1746 til 96, Byens Præstegaard. Det var dog ikke en Embedsbolig, men en privat indkøbt Gaard, som ejedes og beboedes efterhaanden af Præsterne Risom og Brøchner.

Det ældste, der vides om Gaarden, som laa paa denne Plet, er, at den i 1729 ved en Auktion solgtes til Kaptajn Heinrich Ramshart, næppe en Skibskaptajn, men formentlig en tidligere Militær. Han synes at have haft et Erhverv her i Grenaa, hvilket ved jeg ikke, og havde en Del Aar boet til Leje i Gaarden paa Hjørnet af Storegade.

I Tingbogen er bevaret en Regning til ham fra en Arbejdsmand. Der er mange morsomme Enkeltheder i denne, som oplyser svundne Tider Levevis og Skikke og navnlig Arbejdslønnen. Den aftrykkes derfor ordret her. Anledningen til Regningens Fremkomst var, at Ramshart havde sendt Arbejdsmanden, Niels Madsen, en Regning for leveret Jern, Spansk Salt, Træ m. m. Denne fremlagde saa følgende Modregning:

	Rd.	Mk.	Sk.
Anno 1723 d. 11., 12. og 13. Juli hjalp dennem at indbære Salt og Jern i 3 Dage à 8 Sk.		1	8
14. Juli 1 Dag at støde Pærer (?)			8
9., 10., 11. Aug. 3 Dage arbejdet i hans iboende Gaard paa Torfuet à 8 Sk.		1	8

	Rdl.	Mk.	Sk.
12. og 13. Aug. 2 Dage i samme Gaard		1	
4 Dage at veje Jern af og hjembære		2	
Hjalp dennem ved Stranden at slæbe nogle Bjælker paa Land 1 Dag			8
Gik til Ryomgaard med et Brev		2	
Anno 1724 d. 1., 2. og 3. April at flytte med dennem 3 Dage à 8 Sk.		1	8
4. April til Lykkesholm med et Brev		1	
5. April, da Barnet var til Daaben			8
8. April og til 29. Maj haver jeg gaaet stændig i Capitainens Hus og (ej ?) nydt noget derfor, er 7 Uger à 8 Sk. om Dagen	3	3	
26. Maj kørt til Gl. Mølle, for 1 Dag og 1 Nat			8
27. Maj til Villersøe			6
Min Kone 16 Dage for at give Barnet Patte ved Dag og Nat à 12 Sk.	2		
Til Taarsøe 4 Gange til Jacob Deye (?) 1 Gang hver Dag à 4 Sk.		1	
Kjørt til Villersøe og Taarsøe med Capitainen 1 Dag			8
Kjørt til Voldbye og Hammelef 1 Dag			8
Do. til Lyngbye Tørvemose 1 Dag			8
Hjalp dennem i Entslef Tørvemose 1 Dag og min Kone hjalp og til Rette med		1	
Min Kone til Taarsøe at lade saa Havre (?)			8
At saa 2 Tønder Byg 1 Dag			8
Kørt til Buskerhuset og Nederslemming 1 Dag for Capitainen			8
Hjalp Lieutnant Colding 4 Dage i Capitainens Gaard		2	
21. Aug. kørt til Taarsøe med Capitainen 1 Dag			8
24. Aug. hentet 1 Læs Havre paa Taarsøe Mark			6
3. Septbr. hentet 2 Læs Byg paa Aastrup Mark			6
er	9	4	2
Sidste Regning var paa	3	3	14
er	13	2	0

Dend foranførte Reigning saa i alle Maader rigtig Testerer.
Greenaae, 18. Septbr. 1724.[1]) Niels Madzen".

Kaptajn Ramshart blev siden efter (1731) Tolder i Ebeltoft. Og 1733 solgte han Gaarden her „med min kiære Hustrue Mette Sophie Johansdatter Møllers Samtøcke" til „Velærværdige Hr. Poul Winther" i Grenaa.

Denne har næppe nogensinde selv boet her. Skødet oplyser, at Gaarden laa „Sønden for min Præste-Residentze", og at den var beboet af Byfogeden, Edle Hr. Christian Bager, Peder Pedersen og Gregers Hansen. Sidstnævnte omtales i Hüberts Aktstykker III, Side 326, Aar 1744, idet det nævnes, at han „oprindelig havde lært Skrædderhaandværket, men nu skammeligen gik Chirurgerne i Næringen og modtog og curerede Patienter". Samme Gregers Hansen havde ved samme Tid i Anledning af en Lejermaalsbøde en lang Proces, anlagt af Byfoged Bager.[2])

Efter Poul Winthers Død solgtes Gaarden i 1743 af den gejstlige Skifteret til den nye Sognepræst J. Risom.

Embedsboligen („Præste-Residentzen"), som altsaa laa som

Nabo hertil, var da fuldkommen forfalden, denne Gaard formodentlig ligesaa. Og Risoms Hensigt med Købet har da været at opbygge sig en ny Bolig paa den købte Grund.

JOHAN LAURITSEN RISOM

født $^{5}/_{6}$ 1707, Søn af Sognepræst Laurits Risom i Smidstrup, død i Gr. $^{21}/_{2}$ 1781, Cand. theol. 1730, Sognepræst i Gr. $^{13}/_{9}$ 1743 til NB. $^{23}/_{6}$ 1777. Gift 1) Anna Pedersdatter Arensberg, hun død $^{22}/_{1}$ 1770, gift 2) $^{26}/_{7}$ 1770 Cecilie Giese.[1])

Kort efter at Risom havde købt Gaarden, tog han fat paa Nedrivningen og Genopførelse af den nye Gaard. Den bestod i 1747, da den var færdig, af 16 Fag Stuehus til Gaden, opf. af Egebindingsværk, og 25 Fag Sidebygning, Lade, Udhuse m. m. og vurderedes til 1600 Rdl. Bagved laa „en smukt indplanket Frugt-, Lyst- og Kyckenhauge". Det har altsaa været en smuk Bolig, men Risom maatte ogsaa gøre et meget stort Laan for at klare Byggeudgifterne.

Faa Aar efter, at Pastor Risom var kommen til Grenaa, tog han sig for at reformere Sæderne i Byen.[2]) Han mødte for Retten 14. Febr. 1746 „efter Embeds Pligt for at se al Uorden her i Byen afskaffet". Indkaldt var Skipper Niels Ensløf samt en Del Gæster, „som hos hannem Fastelavns Mandags Nat og Dagen derpaa skal have drukket, spillet og sværmet".

Af Stævnemaalet fremgaar, at det ikke alene havde været Fastelavns Mandags Nat og Dagen derefter, men endogsaa Natten til Onsdag, „hvilket er imod Guds Bud og Kongens Lov og Forordning, særdeles i denne hellige Paaske". Alle de tilstedeværende Gæster var indstævnet. Michel Mau, Niels Ginderup og et Par andre indsendte paa egne og de andres Vegne en lang Skrivelse til Byfogeden, hvori de udtrykkede deres Forundring over, at et sligt Stævnemaal kan finde Sted, fordi de efter gammel Skik havde gjort sig noget til gode i Fastelavnen „paa den Dag, da enhver efter Sædvane fornøjer sig med Spadseregang eller i Compagni hos gode Venner". De ved ikke af at have forsyndet sig i de Ting, som Stævningen angaar. Det er dem heller ej bekendt, at i „denne liden aabne By nogen Politi Anordning er bekendtgjort eller haandhævet paa vedbørlige Tider og Steder".

Mere findes ikke om Sagen i Justitsprotokollen. At den imidlertid ogsaa har været paa højere Steder ses af Stiftsarkivet, hvor der findes en Skrivelse af $^{19}/_{1}$ 1746 fra Risom med Klage over „den overmaade store Ugudelighed, som jo længere jo mere tager Overhaand i Byen med forargelige Julestuer og Dob-

belgilder, hvorved Ungdommen og Tjenestetyende forføres til meget ondt og Guds allerhelligste Navn højlig vanæres med Drik og Spil, Sværmen og Banden, letfærdig Dansen og Springen ... etc." Præsten foreslaar at paalægge dem, der laaner deres Huse til saadan Lystighed, en stor Mulkt, „som straks maatte udpantes".

Byfogeden bekræfter, at der anstilles Dobbelgilder med Drikken og Spillen, saa og med at sætte Julekager op etc., hvilket er imod Forordningen af 12. Marts 1735. Han udbeder sig Forholdsordre af Stiftamtmanden.[1])

Faa Aar efter har vi en anden Skrivelse fra Risom paa Embeds Vegne i en noget lignende Sag. Byens Kæmner havde paa samtlige Indbyggeres Vegne anlagt Sag imod Peder Bangs Kone, Sara Matthiæ Datter, for hendes ukristelige Levned med Drukkenskab, Banden og Sværgen. — Risom afæskedes et Vidnesbyrd, der oplæstes i Retten og er saalydende: „At Peder Michelsen Bangs Hustru, Sara Matthiæ Datter, her i Greenaae i mange Aar har ført et liderligt og højst forargeligt Levned med Tyveri og Drukkenskab, det er mig — desværre — som hendes Sognepræst lige saa vitterligt som hele Byen. At hun ogsaa af mig paa Embeds Vegne saavel hemmelig som offentlig er bleven formanet til Omvendelse og Forbedring, men altid forgæves, dette kan jeg i al Sandhed og med en god Samvittighed attestere.

Greenaae, d. 17. Juni 1748. J. Risom."

Dommen over Konen faldt straks derefter. For ukristelig Væsen baade med Drukkenskab, Smaatyveri, Klammeri, Sværgen, Banden o. s. v. idømtes hun „som Arrestant at arbejde i Viborg Tugt- og Manufaktur-Hus i Otte Aar".[2]) — Man tog ikke lempeligt paa den Slags Ting i de Tider.

Mens vi er ved Retsplejen skal lige med et Par Ord nævnes et Sagsanlæg fra Risom imod Bogbinder Bay for resterende Husleje, samt for nogle Bøger, som Risom havde leveret ham til Indbinding, men som han nu i 10 Aar forgæves havde ventet paa. Man faar jo unægtelig nogle mærkelige Tanker om den Bogbinders Forretningsgang.

Pastor Risom blev efterhaanden en meget velstaaende Mand. Han ejede adskillige Ejendomme rundt i Byen og havde Penge staaende i andre. I Retsprotokollerne ses, at han flere Gange har maattet gøre Udlæg i disse for at faa sine Penge. Og Eksemplet med Bogbinder Bay viser, at han ogsaa i sine udlejede Huse havde Vanskeligheder med at faa sin Husleje ind.

Da Organist Fisker i 1752 „kvitterede" d. v. s. opsagde Or-

ganisttjenesten „formedelst dens ringe Levebrød", saa foreslog Byfogeden en Forbedring af Stillingen, bl. a. ved, at den kommende Organist skulde have Ret til Offer ligesom Præsten og Kordegnen. Risom synes oprindelig at have været tilfreds med denne Ordning, men da det kom til Stykket, blev han alligevel betænkelig paa sit Embedes Vegne „i Henseende til de skadelige Svitter, som af slig Uordentlighed kunde følge". Han befalede Nytaarsdag midt under Gudstjenesten Underdegnen at fjerne Organistens Offerbræt. Byfogeden stod imidlertid paa Organistens Side. Der førtes en meget langvarig Proces, hvori naturligvis Risom udfoldede hele sin gejstlige „Veltalenhed" og Ordstrøm. Sagen begyndte ved Nytaarstid 1753 og sluttede først Decbr. 1756 med en kgl. Resolution, der gav Organisten Ret og paalagde Stiftsøvrigheden „alvorligen at holde over, at samme saaledes allerunderdanigst vorder efterlevet . . . ." [1]) Altsaa en ret kraftig, men fortjent „Næse" til Risom, som man for Resten i denne Sag lærer at kende fra ikke helt smigrende Side.

Risom, der, som før antydet, var ret velstaaende, skænkede ved Gavebrev af 15. Decbr. 1766 100 Rdl.,[2]) hvis Rente skulde lægges til Skoleholderens Løn, og 100 Rdl., hvis Rente skulde tilfalde de fattige i Grenaa. I samme Gavebrev meddeles, at Risom allerede har ladet opbygge et Pulpitur i Grenaa Kirke, som har kostet ham over 100 Rdl., og hvoraf Kirken i sin Tid kan hæve en anselig Rente, [nemlig ved at udleje dette Pulpitur, hvad da ogsaa fandt Sted lige til det sidste].

Desuden vil han, altsaa Risom, anvende endnu mere paa Kirken, om Gud lader ham leve.

Ved sidstnævnte Bemærkning maa han vist have tænkt paa Orgelet. Thi i Pontoppidans „Danske Atlas" anføres, „at Orgelværket er ganske nyt og bekostet af Sognepræsten Johan Risom, Byfoged Behr og nogle faa af de bedste Borgere i 1760".

Det ser ud til, at Risom ret tidligt er bleven en svagelig Mand, eftersom han i 1760 faar en Kapellan, Jacob Buch Jørgensen Steenstrup, som udnævntes *„cum spe successione"*, altsaa med Udsigt til at blive Efterfølger i Embedet. Samme Steenstrup, der var Søn af Præsten i Aalsø, var Risoms Svigersøn, idet han samme Aar ægtede Præstens Datter, Anna Sophie.

Af Præstelisten hos Wiberg faar man det Indtryk, at Steenstrup har været Sognepræst. Det er uden Tvivl forkert. I Justitsprotokollen kaldes han f. Eks. i 1765 „Sognepræstens Adjungtus og Successor". Og andensteds oplyses, at da Steenstrup døde i 1777, kun 44 Aar gammel, „resignerede Hr. Risom". Det vil

altsaa sige, at han først da tog sin Afsked. Hans Efterfølger, Melchior, er allerede omtalt Søndergade Side 87.

Risom blev dog boende i sin Gaard, indtil han døde. Og et Par Aar efter (1785) solgte saa Enken Gaarden til den nye Sognepræst,

PEDER HANSEN BRØCHNER

født 3/8 1748, Søn af Sognepræst i Spentrup Hans Brøchner, død i Raarup 12/9 1818, cand. theol. 1772 (l), Sognepræst i Ørting-Falling 1774—84, Sognepræst her i Grenaa 9/7 1784 til 20/5 1796, Provst 1791, forfl. til Raarup, hvor han døde. Gift 1) 1775 med Formanden, Bergenhammers, Enke i Ørting Marie Sommer. Hun døde 1796. Gift 2) 1797 Johanne Mariane Secher fra Sødringholm, Enke efter Pastor L. A. Rhoed i Veggerslev. Hun døde ca. 1857.[1])

Ved sit første Giftermaal blev Brøchner Stedfader til 6 Børn. Et af disse var Maren Hjersing Bergenhammer, som senere blev gift med Organist Møller her i Grenaa. Selv havde Brøchner i første Ægteskab 4 Børn og i andet 5 Børn, saa han har altsaa haft 15 Børn at sørge for. Intet Under, at Skiftet efter hans første Kones Død viste, at Formuen var Nul, idet Gæld og Formue nøjagtig gik lige op.

Om Provst Brøchners Liv her i Grenaa ved jeg intet. Efter at han i 1796 var rejst herfra til Raarup i Bjerre Herred, havde han en slem Sag mod en Peder Lauritsen paa Nattrup Mark, „som beskyldte ham for Ubodfærdighed i Lærdom og Levned, for Overtrædelse af Guds og Kongens Lov ved Misbrug af Helligdagen, ved Lege- og Julestuer, Sværgen og Banden". „Ved Tingsvidne blev bevist, at Brøchner var en aarvaagen og nidkær Embedsmand, at hans Taler var i Overensstemmelse med Aabenbaringen og hans Levned exemplarisk. Ved Dom 1803 blev Lauritsen idømt en betydelig Mulkt".[2])

I 1799 solgte Brøchner Gaarden i Grenaa til Forvalter Laurits Jespersen paa Ørbækgaard. Jespersen har vistnok ikke personlig beboet Stedet, men derimod boede hans Enke her i mange Aar. Da han imidlertid ejede flere Ejendomme i Grenaa og spillede en betydelig Rolle i Byen og Omegnen, skal jeg anføre lidt om ham.

Laurits Jespersen blev i en ret tidlig Alder Forpagter af Ørbækgaard, der stod under Grevskabet Scheel (nuv. Benzon) og havde et udstrakt Jordetilliggende. Han blev senere ex. jur., Godsforvalter paa Scheel og Birkedommer sammesteds. Jespersen var Løjtnant ved Landeværnet og blev, kort før han døde, udnævnt til Kaptajn. Gennem Mængder af Pantebogstilførelser faar man Indtryk af, at han har været en Mand med ualmindelig

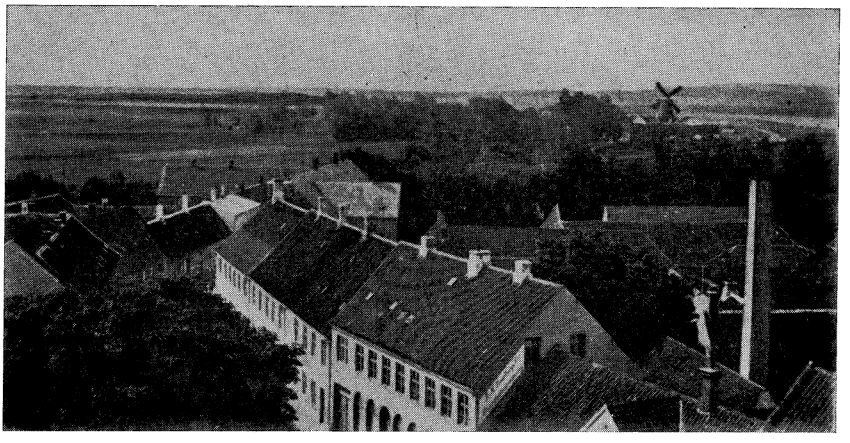

Udsigt fra Kirketaarnet over Hotel „Dagmar" og Naboejendommene i 1880erne.

Dygtighed og Forretningssans og med udpræget Administrationsevne.

Foruden det allerede nævnte ejede han Tøstrup Sogns Konge- og Korntiende, som han havde købt af Toldkasserer Fr. Hansen. Jespersen døde $^{24}/_{3}$ 1804.

Hans Enke, Ane Cathrine Esmark, vistnok Søster til Forp. Esmark paa Katholm, overlevede ham i mange Aar og boede i Gaarden her paa Torvet. En af deres 3 Sønner, Jesper L. Jespersen, var en Tid ansat paa Herredskontoret i Grenaa. Han blev senere Forpagter paa Ausinggaard i Ringkøbing Amt og giftede sig i 1826 med den kendte Grenaa-Købmand Rasmus Bangs Datter Gjertrud Elisabet. Han var saaledes besvogret med Toldinspektør Starck og Kaptajn Knudsen, om hvem senere vil blive fortalt.

I nogle Aar havde Fru Jespersen Gaarden udlejet til en „Tobaksfabriquør" Jesper Bagge. Det blev dog ikke af lang Varighed, da det viste sig, at en Tobaksfabrik ikke kunde gaa i Grenaa.

Efter Fru Jespersens Død solgte Arvingerne i 1832 Gaarden til Handelshuset Philip Ree & Co. i Randers. Dette Handelshus købte eller overtog for ufyldestgjorte Fordringer i Aarene omkring 1830 adskillige af Byens største Gaarde og Ejendomme, f. Eks. „Jødegaarden", „Aftenstjernen", „Jeppetoften" m. m.

Ree & Co. delte straks Gaarden i to Dele og solgte de nordlige 17 Fag til Naboen mod Nord, Købmand H. B. Kruse, det er vistnok i Hovedsagen det Stykke, hvor nu Købmand Mors bor. Resten solgtes i 1841 sammen med „Jødegaarden" overfor til Svigersønnen H. Hartvigson, og den fulgte saa de

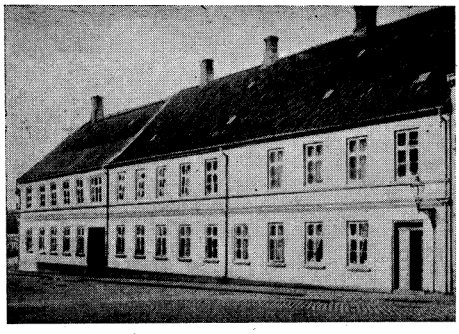

Ældre Billede af Hotel „Dagmar".

skiftende Ejere af Købmandsgaarden, indtil den ved Windings Fallit i 1862 overdroges til Kreditforeningen.

Efter meget gamle Folks Beretning skal der dengang have været Tømmerplads og Pakhus her. Om det er den oprindelige gamle Gaard, der er anvendt dertil, eller om den er nedrevet eller erstattet med et nyt Pakhus, lader sig næppe nu afgøre.

Vi kommer nu til atter en Gang at beskæftige os med J. N. Winding.

I de Aar, der var gaaet, siden han fraflyttede Købmandsgaarden (se heri Side 56) havde han vistnok nærmest levet af sit Avlsbrug. Det er nogle faa Avertissementer i „Grenaa Avis", som lader mig formode det. Skattelisterne viser, at hans Indtægter har været ganske forsvindende.

Kreditforeningen havde imidlertid solgt Ejendommen, hvorom her tales, altsaa hvor nu Hotel „Dagmar" ligger, til Proprietær Ole Larsen i Thøstrup. Winding, som jo uden mindste Tvivl var en Mand med Idéer, var saa kommen i Tanker om, at man her i Grenaa savnede et moderne, komfortabelt Hotel med en stor Sal, og at han vel nok var den rette Mand til at sætte det hele i Sving. Men Pengene manglede han jo desværre ganske. Han henvendte sig da til en Kreds af Venner fra de gyldne Grossererdage og fik dem til at tegne sig for Aktier i Foretagendet. Og paa den Maade fik han opbygget og indrettet et Hotel, der for sin Tid sikkert var tip-top moderne efter en lille Provinsbys Fordringer.

Det aabnedes 14. April 1867. Winding fik sit Købmandsborgerskab ombyttet med Gæstgiverborgerskab, og det fortælles for ganske bestemt, at han personlig rejste over til Kongen og søgte Audiens for at anmode om Tilladelse til at opkalde Hotellet efter Prinsesse Dagmar.

„Grenaa Avis" indeholdt Dagen efter Aabningen en overmaade anerkendende Artikel, hvori nævnes, at det fuldkommen er naaet at indrette Hotel „Dagmar" komfortabelt og tidssvarende, saa der næppe findes nogen By af tilsvarende Størrelse, hvor der er sørget bedre for de Rejsendes Bekvemmelighed.

Det er første Gang, at Ordet Hotel forekommer i Grenaa

Gæstgiver J. N. Winding og Frue.

Bys Historie. Men omtrent samtidig dukkede saa ganske vist ogsaa Hotel „Grenaa" op paa Torvets modsatte Side (se heri Side 72). Hidtil havde man altid gaaet paa „Gæstgivergaarden". Og længe, længe efter vedblev jævnere Folk at kalde Hotel Dagmar „Gæstgivergaarden", medens den anden paa Storegade, som imidlertid var overtaget af H. Bonke, hed „Gammel Gæstgivergaard".

Den første større Festlighed i det nye Hotel fandt Sted $^{26}/_{5}$ 1867 i Anledning af „de kongelige Majestæters Sølvbryllup". Det var Kommunalbestyrelsen, der var Indbyder. Entréen var 2 Rdl. for en Herre og 1 Rdl. for en Dame. Det var jo ret dyrt, men heldigvis tilføjes i Annoncen: „Serveringen sker med koldt Kjøkken, som er indbefattet i Prisen". Festen forløb særdeles vel.

Byens selskabelige Klub „Foreningen", som havde faste maanedlige Spisninger — kun for Herrer — og som nogle Gange i Vinterens Løb foranstaltede musikalske Sammenkomster, hvor der ogsaa var Damer med, samt selvfølgelig nu og da Baller, havde hidtil haft Lokale paa „Gæstgivergaarden", som altsaa Bonke havde overtaget.

Den flyttede straks op til Hotel „Dagmar" og fik Lokaler paa 1. Sal. Som Helhed kan det vistnok siges, at den „finere" Del af Byens Publikum fulgte med derop og arrangerede sine Festligheder der. Men egentlig er det dog vist sandt, hvad der engang er sagt af en Kender af Datidens Forhold, at til Gæstgiver egnede Winding sig heller ikke, og Hotel „Dagmar" blev ham ikke den Indtægtskilde, han havde haabet.

Nej, Windings Pengesorger var ikke forbi. Der havde ikke

Hotel „Dagmar" ca. 1890. I Baggrunden ses Hotelvognen, der regelmæssig til hvert Togs Ankomst og Afgang kørte til Banegaarden efter eller med Hotelgæster. Turen gik altid gennem Østergade.

meldt sig Aktionærer nok ved Starten. Windings senere Opfordringer havde ikke frugtet tilstrækkeligt, og 2 Aar efter maatte han i Avisen meddele, at det ikke var lykkedes ham at faa et 1. Prioritetslaan til Udløsning af det Beløb, som den forrige Ejer, Ole Larsen, skulde have udbetalt. Ikke heller havde han kunnet faa et Laan mod Sikkerhed i „de rørlige Ejendomme". Der var derfor berammet Auktion over Ejendommen, og Winding beder saa i denne sin Avisredegørelse sine Kreditorer om endnu en lille Frist for om muligt at faa de attraaede Laan ordnet, saa han kunde fortsætte Virksomheden.

Det lykkedes nu ikke, og i September lod Kreditforeningens Skiftekommission Gaarden stille til Auktion.

Winding var dog stadig Vært i nogle Aar endnu, og først November 1873 var det uigenkaldeligt forbi med hans Hotelvirksomhed i Grenaa. Han forlod Byen efter først at have sat sin Efterfølger ind i Sagerne, men levede endnu i en lang Aarrække, vistnok i København, hvor han døde $^{29}/_{5}$ 1905. Af hans mange Børn var en Datter gift med den kendte Præst Chr. Sørensen ved Garnisons Kirke.

Ved Auktionsskødet var i 1871 Slagtermester J. A. Jørgensen bleven Ejer af Hotellet, som han først udlejede og derpaa i 1874 solgte til

CHRISTOPHER KNUDSEN

født i Rolsø Sogn paa Mols $^{19}/_{8}$ 1848, død $^{23}/_{11}$ 1903. Borgerskab i Gr. $^{1}/_{11}$ 1873. Gift $^{17}/_{10}$ 1872 med Mette Laursen, Datter af Gaardejer og Hestehandler Søren Laursen, Essig (Sdr. Herred). Hun født $^{24}/_{9}$ 1850.

Dermed var Foretagendet kommet paa de rette Hænder.

Ungdomsbillede af
Hotelejer C. Knudsen og hans Forlovede.

Knudsen, som altsaa var en Landmandssøn, havde begyndt sin Løbebane som Karl paa Hotel „Skandinavien" i Aarhus. Hans Hustru havde samtidig haft Plads der i Byen. Da de to unge i 1871 var til en Familiefestlighed i hendes Hjem, kom det paa Tale, at Hotel „Dagmar" var til Salg. Næste Dag tog saa Knudsen sammen med hendes Fader ud at se paa Hotellet. Slagtermester J. A. Jørgensen, „gamle Jørgensen", som han kaldtes, der var Svigerfaderens Ven, ordnede Handelen og var en af de ivrigste for at faa den bragt i Stand. Han havde straks set, at Mette Laursen var som skabt til at være Hotelfrue.

Før det unge Par giftede sig og gik ind i den nye Virksomhed, erhvervede de hver paa sin Vis en passende Uddannelse i Faget. Og det kan altsaa siges, at med dem kom Hotellet i de rette Hænder. Fru Knudsen var en utrættelig Leder af Køkkenet, og det var tit forbavsende for Husets Venner, hvad hun kunde overkomme. Og Knudsen viste sig snart som en fin Administrator af det store Foretagende.

Der blev snart efter Lejlighed til at vise, hvad Huset formaaede ved Kongefrokosten 9. Septbr. 1876, faa Uger efter Jernbanens Aabning og Indvielse, da Kongeparret med Følge, bl. a. Kong Georg af Grækenland, gjorde Ophold i Grenaa. De var paa Vej til Viborg Domkirkes Indvielse, og de høje Herskaber sammen med Byraadet, Byens Embedsmænd med Damer o. fl. blev til udelt Tilfredshed beværtet i Hotel „Dagmar"s store Sal.

Baade Knudsen og hans Hustru var myreflittige og paapasselige, men ved Siden deraf med det rette Begreb om, hvordan Sagerne skulde gribes an. Og i Aarenes Løb førte de Hotellet frem til at blive et nobelt og vel anset Hus og opnaaede selv særdeles gode Kaar. Knudsen, der havde stor Interesse for offentlige Anliggender, sad i en Række Aar i Byraadet, valgt af den højstbeskattede Vælgerklasse, og satte en Ære i, at man — og ikke mindst Hotelgæsterne — kaldte ham „Senatoren". Det

Hotelejer C. Knudsen og Frue.

har selvfølgelig været ham en Tilfredsstillelse, at han, der selv havde banet sig Vej fra meget jævne Forhold, regnedes blandt Byens „Spidser". I Byraadet var det især Plantningssagen, der havde hans udelte Interesse.

Paa Billedet Side 118 ses den kendte Hotelvogn, der regelmæssigt til hvert Togs Ankomst og Afgang svingede op over Torvet og ud til Banegaarden for at aflevere eller modtage Hotelgæster.

I 60 Aars Alderen døde Knudsen pludselig af et Hjerteslag. Fruen solgte Aaret efter, i 1904, Hotellet til Peter C. Larsen, Søn af gamle Politibetjent Larsen her i Grenaa. 1910 Albert Jensen, der senere blev Kulhandler. Jensen moderniserede og delvis ombyggede Hotellet. 1919 Hans Pedersen. 1921 Fogedretten til N. C. Thalund, der er dets nuværende Ejer.

TORVET NR. 8

Købmand Mors. Matr. Nr. 126.

Den Grund, hvorpaa nu Købmand Mors' Ejendom ligger, er fremkommet ved Sammenlægning og senere Adskillelse mellem Stykker af de to Naboejendomme Hotel „Dagmar" og „Jernstøberiet", saaledes at det ikke er muligt uden alt for mange Forklaringer at gøre Rede for de oprindelige Grænser.

Saa meget kan siges, at det var J. N. Winding, den daværende Ejer af Grunden, hvor nu Hotel „Dagmar" ligger, som i 1857 frasolgte en mindre Parcel paa 440 □ Al. af denne til Købmand A. Schou, som derpaa opbyggede en Ejendom.

Anton Peter Schou var født 11/6 1829 som Søn af Cato

Schou paa Østergaard. Han havde lært Handelen i Aarhus og tog Borgerskab som Manufakturhandler i Grenaa $^{24}/_{3}$ 1855.

Fotograf A. Schou.

Det er tidligere omtalt, hvor vanskelige de sidste Aar af 50erne var for Købmændene. Og Schou var en af de mange, som gik fallit. Som saa mange andre i de Tider gav han sig saa til at være Fotograf. Det krævede dengang ikke nogen videre Læretid og ingen stor Driftskapital. Og da det jo var noget ganske nyt, som mange skulde prøve, var der i de første Aar Kunder nok. Omrejsende Fotografer havde der været nogle Aar før. Men Schou er den første egentlig bosiddende Fotograf i Grenaa, og Forretningen begyndte i 1863. Et Par Aar efter flyttede han til Mogensgade og derpaa i 1868 til Kannikegade, henholdsvis hvor nu Fotograferne Jørgensen og Christiansen bor.

Ejendommen her solgte Kreditforeningen i 1868 til Manufakturhandler P. Forum. Han boede her nogle Aar, men udlejede Forretningen til en Del ret hurtigt skiftende Manufakturhandlere. Først hen i 80erne, da J. Lindberg lejede Butikken, kom der Gang i Forretningen.

Forinden vi omtaler Lindberg, vil der være Anledning til at minde om, at Byens Toldkontor i en Række Aar fra 15. Oktbr. 1865 og fremefter var i Ejendommen. Toldkontoret var paa 1. Sal og Oplaget i en Bygning i Gaarden. Toldkontoret havde dengang ikke nogen selvstændig Bygning. Toldforvalteren maa formodentlig have faaet Kontorholdsgodtgørelse, og hvor han flyttede hen, fulgte altsaa Toldkontoret og Vareboden med.

Toldforvalter L. W. Strandgaard.

Toldforvalter, Justitsraad

LAURITS W. STRANDGAARD

R. af D.

født $^{4}/_{8}$ 1804, død i København $^{26}/_{2}$ 1891. Toldinspektør i Ebeltoft 1836—51, Toldforvalter i Grenaa 1851—75. Gift 1830 med Sara Sophie Leerbech fra Næsborg Præstegaard, hun døde $^{8}/_{4}$ 1866.

To af Ægteparrets Sønnesønner blev landskendte Læger. Dr. med. Holger Strandgaard, Overlæge ved

Aarhus Kommunehospital og Dr. med. Julius Strandgaard, Overlæge ved Boserup Sanatorium.

JENS MARINUS LINDBERG

som altsaa kun var Lejer af Manufakturhandelen, var født i Skanderborg 4/7 1848, Søn af Snedker Lindberg. Efter sin Konfirmation kom han i Lære hos sin Onkel, Købmand P. Jensen paa Storegade i Grenaa.

I 1876, da Banen aabnedes, da Posthuset flyttedes til Banegaardsbygningen, og da Postmester Skjerbek tog sin Afsked, blev det hidtilværende Postkontor ledigt. Det var i den Bygning paa Østergade, som nu ejes af Læge Madsen. Dette Lokale lejede Lindberg og aabnede deri en lille, yderst beskeden Manufakturbutik 2/5 1877. Butiksinventaret bestod rent bogstaveligt kun af en Disk og nogle Stole, hvorpaa Varerne laa opstablet. Nogen Tid efter flyttede Lindberg op paa Torvet, hvor han lejede en stor Stue hos Købmand Beyer paa Hjørnet af Nørregade. Og derfra flyttede han saa senere ned i den Butik, hvorom her fortælles. Han fik her en god, solid Handel, nærmest med Landboere.

Manufakturhandler J. M. Lindberg.

Lindberg, der var ugift, var noget af en Særling, men en meget belæst og begavet Mand. Som ung havde han som Marinesoldat ved Intendanturen, ombord paa Fregatten „Jylland" været med paa lange Sørejser til fjerne Lande, og Kærlighed til Rejser beholdt han, saaledes at han, da han kom til Penge, foretog adskillige Ture rundt i Europa.

Fra Soldatertiden ombord paa Fregatten „Jylland" er bevaret et morsomt Fotografi, som her vedføjes. Det forestiller Lindberg (i Midten) og hans Ven William Holm. Han var dengang Farmaceut, men blev senere Guldsmedemester, idet han overtog sin Faders Forretning. Længe efter giftede han sig med Lindbergs Søster, der i en Aarrække havde en lille Forberedelsesskole for Piger med Lokale oven over Forretningen i Broderens Lejlighed. Personen til højre er den senere saa kendte Overlæge Lassen i Randers, der aftjente sin Værnepligt som Reservelæge paa Fregatten „Jylland". De tre sluttede paa dette Togt et varmt Venskab.

Holm, Lindberg og Dr. Lassen paa Fregatten „Jylland".

Lindberg var en stor Elsker af Naturen og en meget ivrig Lystfisker. Man kunde daglig se ham vandre op og ned langs Aaen med Fiskestangen i Haanden.

Han døde pludselig (af Apopleksi) $^{2}/_{10}$ 1899 og efterlod sig en Formue paa ca. 200,000 Kr., hvoraf hans mangeaarige Kompagnon, Frk. A. Bruun, arvede en Del. Men 26,000 Kr. testamenterede han til Børneasylet i sin Fødeby Skanderborg, og et lignende Beløb var der til Børneasylet i Grenaa. Det kan endvidere nævnes, at Lindberg ved at udsætte 2000 Kr. til Grenaa Haandværkerforening paa Betingelse af, at denne inden en vis fastsat Tid, vistnok 2 Aar, opførte en Foreningsbygning, var den direkte Aarsag til, at Pavillonen i Anlægget blev bygget.

I Ejendommens anden Butik boede Guldsmed N. C. Fordsmand. Han købte i 1898 Ejendommen af Forums Arvinger. I 1909 solgte han den til Købmand P. Thorup, som havde overtaget Lindbergs Manufakturhandel. 1910 efter Thorups Død til Købmand Johs. Mors, der er den nuværende Ejer.

JERNSTØBERGAARDEN

(forh. „Præsteresidentzen")

Ældste Brandforsikring Nr. 11.

Torvet Nr. 6 Købmand Thomsen, „Grenaahus", Matr. Nr. 125 a.

Paa den Grund, hvor senere Jernstøberiet laa, og hvor nu „Grenaahus" er bygget, laa i omtrent et Aarhundrede Byens Præstegaard, „Præsteresidentzen", som man dengang meget højtideligt udtrykte sig.

Den ældste Præstegaard fra den protestantiske Tid har ligget paa Østergade, hen mod Hjørnet af Nørregade som Nabo til den ældste Latinskole. Jeg har tidligere været meget stærkt i Tvivl om dette Spørgsmaal, fordi der synes at være en vis Modstrid mellem de meget sparsomme ældste Vidnesbyrd. Gennem en Række Undersøgelser af Tingbøgerne, som her ikke er Plads til at anføre, anser jeg det imidlertid nu for at være uomstødelig beviseligt, at det virkelig har forholdt sig saaledes.

Endvidere maa det anses for en Kendsgerning, at denne Præstegaard paa Østergade er nedbrændt adskillige Aar senere end Aarstallet 1627, som angives i „Trap", men dog forinden 1664, da der nævnte Aar tales om „den afbrændte Præstegaards Plads".[1])

Formentlig er Præstegaarden saa ved den Tid flyttet herned paa Torvet, dengang kaldet Søndergade. Maaske har det været i en allerede eksisterende Gaard, men derom er det vist ikke muligt at faa Vished.

Dog kan man sikkert gaa ud fra, at i hvert Fald Sognepræsten Wineke har boet her.

GERT MATHIESEN WINEKE

født $^{2}/_{7}$ 1649, Søn af Dr. theol. Mathias Wineke, tysk Kapellan ved Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn, død $^{3}/_{2}$ 1702. Pers. Kap. i Taarnby 1672, Sognepræst i Grenaa (udn.) $^{16}/_{3}$ 1674—$^{9}/_{3}$ 1686.

Straks efter at Wineke havde tiltraadt Embedet, anskaffede han en Kirkebog, der sikkert har været Byens første. I hvert Fald er det den første, som findes bevaret i Landsarkivet i Viborg. Wineke skriver paa dens første Side saaledes: „Udj min Tilkomst her til Stedet fant ieg ingen Kirkebog, Alterbog eller andet, som Ordinancen tilholder. 1. Maj 1674, G. Wineke".

Bogen inddeltes i flere Afdelinger, og hver af disse forsynede Præsten med en lille bibelsk Sentens. Foran Afsnit 1 med Trolovelser og Brudevielser staar: „Det er ikke got, at Mennisken er Ene". Ved „Børnedaab" staar: „Uden saae er, at nogen igien føees ved Vand og Aand, da kand han ikke komme i Guds Rige". Og ved „Liig, som ere Begrafne" staar: „Salige ere de, som ere døde i Herren". Sidstnævnte Afdeling slap nu baade Wineke og den næstfølgende Sognepræst meget let over at føre, idet hele Bogføringen rent bogstavelig blot bestod i ved Aarets Slutning at skrive een enkelt Linie, nemlig: „Anno 1674 begrafen 25 Liig, Anno 1675 begrafen 27 Liig o. s. v." Saaledes vedvarede det til 1733, da man begyndte at indføre Navn paa de begravede

og Dato for Begravelsen. Dødsdagen nævntes derimod ikke. Der hengik endnu over et halvt Aarhundrede, inden man kom saa vidt.

Mens Wineke var Præst, brændte Præstegaarden, men Kirkebogen blev altsaa heldigvis reddet. Det var i Aaret 1683. Det er formodentlig et Minde fra denne Brand, som blev fremdraget nu i 1929, da Jernstøbergaarden blev nedrevet. Omtrent 2 Meter under nuværende Gadehøjde og hen under Ydermuren fandtes en Økse siddende fast i en stærkt forkullet Egebjælke. Nationalmuseet har erklæret, at det er en Arbejdsøkse, stammende fra Tiden omkring 1500. Den findes nu nede paa Museet.

Økse fra Middelalderens Slutning, fundet i 1929, da Jernstøbergaarden blev nedbrudt.

I 1686 tog Wineke Magistergraden, fik nyt Embede i København og blev samme Aar Sognepræst ved Holmens Kirke.

Hans første Hustru var Søster til Griffenfeld. Men dennes Storhedstid var jo allerede paa den Tid forbi. Saa det kan ikke have været dette Svogerskab, som gav W. Haab om at faa Bispeembedet i Ribe, da Biskop Ancher døde i 1701. Iflg. Wiberg lød Winekes Ansøgning til Kongen om Embedet saaledes:

„Stormægtigste Monarch! Bisp Ancher siges død, —
Hjælp fattig Holmens Præst til dette Stykke Brød".

Men Kongen svarede:

„Ærværdig Mester Gert! Bisp Ancher er vel død —
Men du ej værdig til at nyde saadant Brød".

Winekes Afløser i Præsteembedet i Grenaa blev den hidtilværende Kapellan ved Byens Kirke

OVE CHRISTENSEN BROCH

født 1647 som Søn af Sognepræsten i Hammelev Christen Jensen Broch, død her i Embedet 1729. Efter først en Tid at have været Feltpræst blev Broch res. Kapellan i Grenaa $^{4}/_{7}$ 1673. Sognepræst (udn.) $^{19}/_{3}$ 1686. Herredsprovst 1702. Gift 1) $^{20}/_{9}$ 1674 Anne Larsdatter Rafn, Datter af Sognepræsten i Ørum. Gift 2) Birgitte Christophersdatter Helsinge, død $^{25}/_{1}$ 1700. Gift 3) $^{19}/_{5}$ 1705 Mette Roede, begr. $^{26}/_{5}$ 1763.

Ove Broch var af Præsteslægt, idet foruden Faderen ogsaa 2 af hans Brødre var Præster. Han blev Stammefader til en talrig og meget anset Slægt af Købmænd her i Grenaa, som gennem hele Aarhundredet regnedes blandt Byens fornemste Fami-

lier, og som paa mange Maader spillede en betydelig Rolle i Byens Liv.

Broch var gift 3 Gange. Wibergs Præstehistorie nævner kun hans første og hans sidste Hustru. Nr. 2 kendes ikke. Men paa en Metalplade fra hendes Kiste fra Familiebegravelsen under Gulvet i Vaabenhuset i Kirken, en Plade, som nu findes i Museet, staar:

„Her hviler hæderbaarne Matrone Birgitte Christoffersdaatter Helsinge, barnefød i Holbech Pæstegaard d. 12. Martii 1641, død i Grenaae d. 25. Januar 1700, hvor hun lefvede i Echteskab i 24 Aar med Hr. Ove Broch Sognepræst og avflede tilsammen 7 Børn. Gud give hende en glædelig Opstandelse".

Det er altsaa netop denne Hustru, som er Moder til omtrent alle Brochs Børn.

Brochs 3dje Hustru var vistnok Datter af hans Nabo, Grenaakøbmanden Niels Christensen Skræder, tidligere Raadmand i Byen. Hun var sikkert Enke efter en Ritmester Johan Valentin Schubart. Ove Broch blev ved dette Ægteskab Svoger til sin egen Søn Christopher, som var gift med Mettes Søster Karen (se heri Side 43).

Brochs ældste Søn af andet Ægteskab hed Christen efter Bedstefaderen. Han studerede Theologi, tro mod Traditionen. I Grenaa Tingbog er bevaret et Tingsvidne, som Faderen erhvervede 8. Marts 1706 angaaende denne Søn.

En anden theologisk Student, Niels Sørensen Lung, havde i en Ansøgning til Kongen angaaende Præsteembedet i Dalbynedre fremsat den Beskyldning mod Christen Broch, at han skulde „saa godt som have tvunget den afdøde Præst i Dalbynedre, Sal. Lucas Friis, til, da han laa paa sit Dødsleje, at afstaa Embedet til ham", Chr. Broch.

Præsten vil nu paa Tinge føre Vidner paa, at Beskyldningen er Usandhed, bl. a. afhørtes den afdøde Præsts Enke.

Naa, hverken Chr. Broch eller Lung fik nu Embedet, der „ved en Hændelse" stod ubesat i over et Aar.[1]) Chr. Broch, som en Tid havde været Hører ved Latinskolen i Grenaa, „resignerede" senere og blev Hovmester paa Gl. Estrup, hvor han døde.

I Tingbogen fra 1707 er bevaret en anden lille Historie fra Ove Brochs private Liv. Han kunde ikke have sin Frugthave i Fred, og 24. Aug. lod han indstævne Jens Jensen Jep, som et Par Nætter før havde gjort Indbrud i Haven og villet bortstjæle Præstens Frugt. Han fremlagde som Bevis i Retten den Spade, som Gerningsmanden havde kastet fra sig, da han saa sig opdaget, og desuden en Pose, som han havde medbragt til at bortføre Æblerne i.

Der havde ogsaa nogle Nætter forinden været Indbrud, hvorved der var stjaalet en Del Frugt. Jens Jep nægtede, men blev alligevel arresteret.[1]) Imidlertid brød han ud af Arrestkælderen, og det var ikke til at faa fat paa ham igen. Da han tidligere havde stjaalet Frugt, bl. a. fra Ove Brochs Svigerfader Niels Christensens Have, idømtes han ved Dom af 10. Oktbr. s. A. „at miste sin Hud , det vil altsaa sige „kagstryges". Han havde ingen Boes Lod, altsaa fast Ejendom, som ellers efter Loven skulde have været forbrudt, og det ses ikke, om han senere blev fanget og kom til at udstaa sin Straf.

Grenaa Kirke havde ikke før Brochs Tid haft noget Orgel. Sammen med sin Kollega i Kirkeinspektionen, Byfoged Blichfeld, lod Ove Broch bekoste et saadant, som opstilledes i Kirken og toges i Brug 1. August 1696.[2]) Den første Organist hed Friderich Storm.

Han lønnedes med 32 Slettedaler aarlig, for hvilken Løn han tillige skulde „betiene Klochernes Tieneste".[3])

Ove Broch levede jo i Ortodoksiens Tidsalder. Om hans egen Forkyndelse haves ingen Efterretninger. Men Indtrykket, som man faar af flere spredte Smaatræk, er, at han har staaet i et vist patriarkalsk Forhold til sin Menighed.

Mens han var Præst, fik den danske Kirke et nyt Ritual, en ny Alterbog og sidst, men ikke mindst, en ny Salmebog, nemlig Kingos.

I 1702 døde den gamle Provst Niels Bøgh i Fjellerup, og Ove Broch blev hans Efterfølger i Provsteembedet, som han beholdt i 27 Aar. Broch var Præst i Grenaa i 56 Aar ialt. Han var altsaa, hvad man kaldte „Jubellærer", d. v. s. Præst i over 50 Aar, og er som saadan anført i Treschows Bog.

Af hans Afkom er tidligere nævnt Købmændene Christopher og Ove Broch, og flere vil følge.

I 1729 døde saa Provst Broch, 82 Aar gammel, — han bestred sit Embede til det sidste.

Hans Efterfølger blev

POUL WINTHER

født 1695, udn. til Sognepræst her $^{4}/_{11}$ 1729, død i Embedet $^{27}/_{6}$ 1743. Gift $^{9}/_{12}$ 1731 Christiane Marie Broch, Datter af den afdøde Provst. Hun begr. $^{24}/_{12}$ 1736.

Fra Poul Winthers Embedstid er bevaret et overmaade interessant Haandskrift angaaende Grenaa, forfattet af Præsten paa Anholt, Frid. Johs. Valentin Dauw, der formodentlig ofte har opholdt sig her i Grenaa paa Gennemrejse, naar han skulde frem

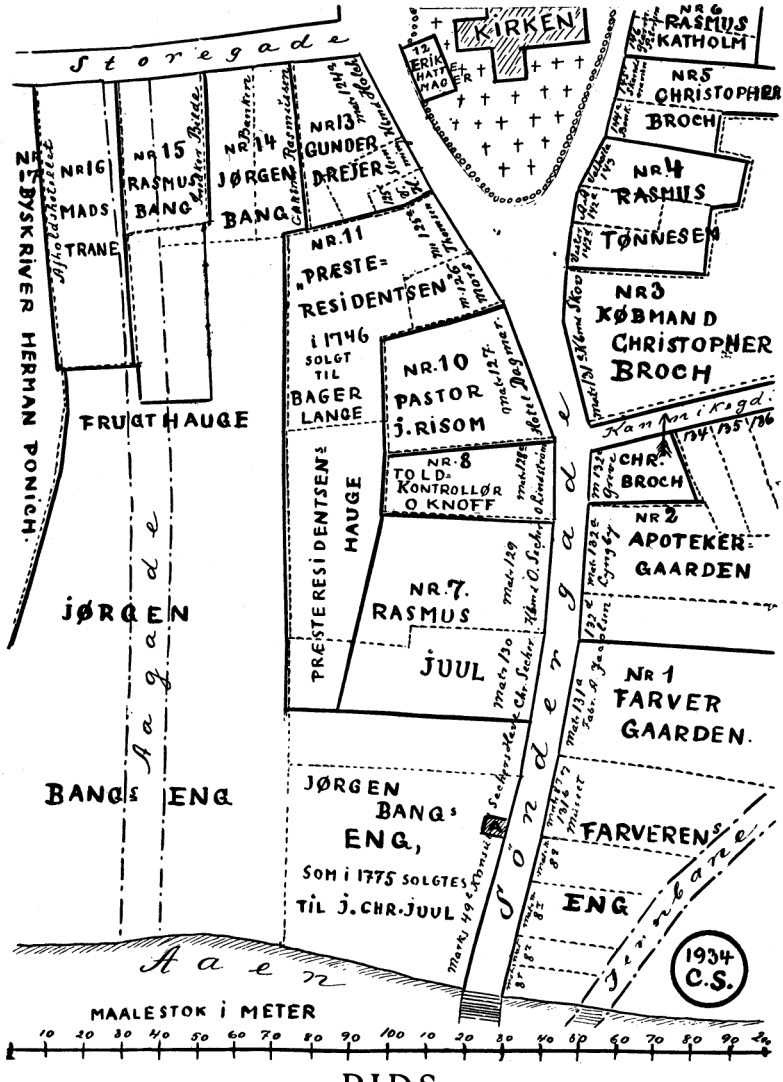

RIDS

over Søndergade omkring 1750

tegnet skønsmæssigt paa Grundlag af de ældste Skøde- og Pantebøgers Opgivelser og med Benyttelse af Landmaaler Storms Kort fra 1799 og det nuværende Bykort.

De stærkt optrukne Streger er de daværende Grænser for Ejendommene, de punkterede Linier er de nuværende Grænser, de stiplede Linier er Aagade og Jernbanen, som er indtegnet for Oversigtens Skyld. Nr. 12 ligger inde paa selve Kirkegaarden, lige ud for Storegade og tæt ved Kirketaarnet. Nr. 9 var en ganske lille Ejendom, som snart efter udgik af Brandforsikringen, da den indlemmedes under Naboejendommen. A er Søndergades Told- og Accisebod, som har ligget paa Jørgen Bangs Eng.

C. Svenstrup.

STAMTAVLE over Efterkommere af *Ove Christensen Broch*, Sognepræst og Provst i Grenaa, født 1647, død 1729.[1])

gift [1]) $^{20}/_{9}$ 1674 Anne Larsdatter Rafn vistnok — g. [2]) 1675 Birgitte Christophersdatter Helsinge, f. $^{12}/_{3}$ 1641, d. $^{25}/_{1}$ 1700 — g. [3]) $^{15}/_{5}$ 1705 Mette Roede, begr. $^{26}/_{5}$ 1763

- Jørgen Broch, f... g. 1705 Gjertrud Stephensdatter
  - fl. Børn, bl. a. Rasmus, Skipper i Grenaa
    - Jørgen, f. 1742, d. 1779, g. m. Cathrine Baasted
      - Niels Christan, f. 1770
      - Rasmus, f. 1771
      - Thomas, f. 1772, d. $^{2}/_{5}$ 1819 Borgerkapt. og Købmd. i Grenaa, g. [1]) Mad. Cath. Alberg, g. [2]) 1805 Jfr. Anne Kirstine Broge
        - Anne Sophie Cathrine, f. 1806
- Christen, f. 1677 cand. theol. Hovmester p. Gl. Estrup
- Johanne, f. 1679
- Christopher, dbt. $^{15}/_{4}$ 1680, d. $^{15}/_{6}$ 1761 Købmand og Konsumtionsforpagter i Grenaa, g. [1]) $^{23}/_{12}$ 1713 Karen Nielsdatter Busk, g. [2]) $^{19}/_{6}$ 1739 Anne Hansdatter Kleitrup
  - Ove Broch B., f. 1731
  - Christen Broch B., f. 1732
- Thomas, f. 1682
- Ane Marie, f. 1685
- Birgitte, f... d. $^{4}/_{11}$ 1742, g. $^{11}/_{8}$ 1729 Enkem. Konsumtionsforp. Jørgen Rasmussen Bang
- Christiane Marie, f... begr. $^{24}/_{12}$ 1736, g. $^{9}/_{12}$ 1733 Sognepræst Povl Winther
  - Jens Poulin W., db. $^{7}/_{7}$ 1734, d. $^{19}/_{1}$ 1802 Købmd. i Grenaa
- Thyge, dbt. $^{28}/_{3}$ 1706
- Birgitte Marie, f... død 1760, g. 1756 Jens Jørgensen Bang

- Birgitte, db. $^{21}/_{9}$ 1714
- Ove Broch, døbt $^{23}/_{12}$ 1739, død $^{16}/_{10}$ 1800 Kbmd., senere Konsumtionsoverbetjent i Grenaa, g. $^{25}/_{11}$ 1763 Anna Cathrine de Hemmer, 5. Børn, hvoraf
  - Ane Kleitrup, f. 1768, d 1837, g. $^{2}/_{11}$ 1797 Kbmd. Hans Broge i Gr.
  - Kirstine Marie, f. 1778, d. 1854 (?), g. $^{11}/_{2}$ 1819 L. C. Bergmann, Sognepræst i Karlby-Voldby
  - Hans de Hemmer Broch, f. 1781, d. 1855, Ejer af Bjelderup Ladegaard, g. Severine Møller
- Hans Kleitrup Broch, døbt $^{27}/_{11}$ 1740, død $^{6}/_{10}$ 1786 Kbmd. i Gr., g. [1]) $^{16}/_{12}$ 1763 Mdm. Hansd. Tørsleff, død 1769, g. [2]) Karen Rhode, død 1787
- Thyge Broch, db. $^{1}/_{4}$ 1742, Kbmd. i Grenaa, senere Forpagter paa Rugaard
- Karen Busk Broch, frst. $^{17}/_{7}$ 1744, g. $^{26}/_{3}$ 1762 Kbmd. Poul Helles Rhode

- Anne, db. $^{28}/_{7}$ 1765
- Hans, db. $^{1}/_{5}$ 1767
- Christopher, frst. $^{6}/_{8}$ 1768
- Else Cathrine, db. $^{3}/_{8}$ 1771, d. før 1787
- Jensine Elisabeth, frst. $^{1}/_{3}$ 1772, d. $^{28}/_{5}$ 1853, g. $^{4}/_{6}$ 1793 Kbmd. og Vicekonsul Amdi Chr. Kruse, f. 1764, død $^{29}/_{11}$ 1830
  - Karen Rhode Kruse, f. 1794, d. 1857 (?) g. 1819 Konsumtionskontrollør Niels Chr Justesen. 10 Børn, hvoraf
    - Ane Dominica, f. 1826, d. 1861, g. Johan M. Boserup, Slemminggaard ved Grenaa
  - Hans Broch Kruse, f. 1796, d... Kbmd. og Skipper i Grenaa, senere Kaptajn i Aarhus, g. 1826 Karen Møller
  - Anne Bolette, f. 1799, d. 1863, g. 1824 Kbmd. og Vicekonsul M. Fr. Jahnsen. 8 Børn, hvoraf
    - Else Hillerup Jahnsen, f. 1833, d... Musiklærerinde i Grenaa
  - Else Christine, f. 1797, d. 1875, g. 1831 Godsforvalter H. H. Sass, Benzon
  - Ove Broch Kruse, f. 1801, d. 1851, Kbmd. i Grenaa, g. 1832 Abigael Cathrine Bach. 6 Børn, hvoraf
    - Rasmus Bang Kruse, f. $^{14}/_{8}$ 1834, d. $^{6}/_{7}$ 1928 Købmand og Kæmner i Grenaa
    - Amdiline Christiane, f. $^{9}/_{10}$ 1839, d. $^{27}/_{4}$ 1881, g. 1866 C. F. Nobel, Grosserer i Grenaa
  - Lars Nicolai, f. 1805, død før 1830
- Anne, f. 1778, d...
- Anna, f. 1773, d. 1843, g. $^{6}/_{1}$ 1797 Kbmd. Lars Kruse i Gr.
- Else Cathrine, f. 1782 d..., g. $^{26}/_{10}$ 1822 Jens Pedersen, Lærer i Albøge.
- Mariane Dorthea

eller tilbage til den ensomme Ø. Han kalder det „Annotationer henhørende til Kjøbstaden Greenaae, Kirken og den Latinske Skole". Det er paabegyndt i 1738, og deri har Dauw samlet Afskrift af adskillige Dokumenter og Oplysning om mange Forhold angaaende Skolen og Kirken i første Halvdel af Aarhundredet. Bl. a. afskriver han deri Poul Winthers sædvanlige Kirkebøn før Prædiken. Den er meget lang og helt ud i Pietismens Aand. Den begynder saaledes:

> „O! høje og hellige Gud! for hvis Øjne al Synd er Vederstyggelighed og Syndere ej kunne bestaa, vi, dine usle Creature, syndefulde Tjenere og Tjenerinder komme i Dag frem for dit Ansigt, at vi ville afbede vore Synder med deres mange velfortjente og maaske overhængende Straffe og Plagerier. Men ak! . . . . vore egne Hjerter siger os, at vi intet mindre har fortjent end denne din Naade, den vi saa ofte har taget forgjæves og bortkastet bag vore Rygge".

Og den slutter saaledes:

> „Lad da, sødeste Jesu, de mange Vunder og Saar, Du for vor Skyld har faaet, være saa mange Munde til at bede for os om Naade og Syndernes Forladelse, dine Lidelser trøste os, din Dom frikiende os, din Torne-Krans ære os, dine Arme favne os, dine Hænder fatte os, dine Fødder fæste os. Bøj du dit Hoved ned til os, sig til enhver hjerteklemt og bedrøvet Sjæl og Samvittighed: vær trøstig min Søn, min Datter, dine Synder ere dig forladne, jeg er din Frelser, din Jesus og din Salighed I samme Jesu Navn er det, vi saa hjertelig og inderlig anmode dig Vor Fader etc." [1])

Om Poul Winthers Forhold til Embedet er bevaret nogle Træk i Justitsprotokollerne. Som det vil erindres fra nærværende Bogs Side 75 og flg., havde Tolderen, Mads Lysholt, anlagt Sag mod Kirsten Kabelslagers, fordi hun havde udlagt ham som Barnefader til hendes uden for Ægteskab fødte Barn, som blev døbt 5. Marts 1732. I Overensstemmelse med den Tids Skik ønskede hun efter at være kommen op af Barselsengen at møde i Kirken til offentlig Skrifte med derpaa følgende Absolution for hendes Overtrædelse af det 6te Bud. Det skulde finde Sted ved Kirketjenesten d. 21. Marts. Da Lysholt fik Nys derom, sendte han tidlig Søndag Formiddag Bud til Poul Winther og forsøgte at faa ham til at nægte at tage mod Kirstens Skriftemaal saavel som at meddele hende Absolution.

Men Præsten viste sig som et Mandfolk og ønskede ikke at handle efter Persons Anseelse. Han lod Underdegnen meddele Lysholt, at herpaa vilde han ikke indlade sig, medmindre Lysholt efter Lovens Ordlyd vilde stille „Sufficiant Caution for al Skade og Skadeslidelse, som kunde følge deraf".

Lysholt blev fornærmet over, at Præsten vilde byde en for-

nem Mand som ham en saadan Forhaanelse. Han slog paa, at det vel nok havde været Winther selv, der havde opfordret Kirsten til at gaa til Skrifte, for at han, Præsten, kunde faa Lejlighed til at tilføje ham, Lysholt, „Tort og Blame". Og han lod Underdegnen bringe Winther det Svar, „at han stillede ingen Caution, han selv var sufficiant og god nok og tilmed en kongelig Embedsmand". Det hele foregik lige før Kirketid. Men Winther lod sig ikke besnære af Tolderens Protest. Kirsten stod Skrifte og udlagde Tolderen som Barnefader og fik derpaa „Kirkens Absolution".

Lysholt forfulgte derefter Præsten med et levende Had. Han søgte at ramme ham ved at foranledige Sagen bragt for Provsteretten. Dens Møde holdtes i Kastbjerg Kirke 7. April 1732 under Forsæde af K. Bøg, der formodentlig har fungeret paa Provst Cappels Vegne. Men Lysholt naaede intet derved, idet Provsteretten selvfølgelig ikke kunde andet end frikende Winther.[1])

Det er formentlig Lysholt, som staar bag en Sag, der kort derefter skaffede Poul Winther stort Besvær.

Forgængeren, Ove Broch, havde af Grenaa Kirke forpagtet dennes Ret til Grenaa Kvægtiende for en aarlig Forpagtningsafgift paa 4 Rdl. 8 Sk. Han gik saa rundt til Folk og opkrævede denne Tiende samtidig med, at han opkrævede sine Omgangs- eller Præstepenge[2]), og havde selvfølgelig en ganske god Fortjeneste derved.

I 1733 nægtede en berygtet Voldsmand, Hans Hansen Nagelsmed, der var langt ude beslægtet med Lysholt og formodentlig paa Opfordring af denne, at betale nævnte Kvægtiende til Poul Winther, der havde overtaget Forpagtningen efter Ove Broch.

Præsten paaførte ham derfor en Proces. Mads Lysholt optraadte i Retten paa Nagelsmedens Vegne, og man faar det Indtryk, at han af et godt Hjerte vilde skære Præsten ned som Tak for sidst.

Som Vidne indkaldtes bl. a. Provst Brochs Søn, Christopher Broch, der erklærede, at Faderen havde taget, hvad Folk godvillig vilde betale, og aldrig paaført nogen Proces derom. Han vidste ikke, om Provsten havde oppebaaret Kvægtienden som en Ret eller som en Velvilje. Endelig efter en umaadelig lang Række Afhøringer, bl. a. af de dalevende Kirkeværger, faldt Dommen 12. Septbr. 1735. I den udtaltes, at Winther havde Ret til at opkræve Kvægtiende af Byens Beboere, og Hans Nagelsmed, som „mod bedre Vidende" havde paaført Præsten denne store Penge-

spilde, skulde betale ham 20 Rdl. i Sagsomkostninger.[1]) Men Hans Nagelsmed gav ikke op, men forfulgte Sagen til Højesteret, formodentlig animeret af Tolderen. Højesterets Dom afsagdes først 11. Juni 1738 og faldt sammen med Underrettens, kun var Omkostningerne vokset stærkt. Og kort før Jul blev der gjort Udlæg i Hans Nagelsmeds Hus paa Hjørnet af Storegade og Mellemstræde samt i et Par Smaahuse paa Lillegade, som ogsaa tilhørte ham.

Næppe var Underretsdommen i 1735 faldet i Sagen om Kvægtienden, før Lysholt anlagde en ny Sag mod Winther for 2 Prædikener, som han havde holdt henholdsvis 4. Aug. og 4. Septbr., „mig til Beskiemmelse og andre til Forargelse, saavel som ogsaa andet, angaaende Eders Forhold i og udenfor Embedet". Han beskyldte Winther for at have talt „af Eders egne hadske og private Affecter, søgt at purgere Eder selv og beskiemme andre, tvært imod Kgl. Majestæts Lov, og ikke at have undset Eder for paa dette hellige Sted at tale, hvad I selv haver lystet og saaledes udøse Eders Galde".

Sagen var for Provsteretten i Nørreherred og for Grenaa Byting, men hævedes ved gensidig Overenskomst „formedelst fornemme, gode Venners *Meditation*". Winther gav en skriftlig Erklæring om, at han ej med Hensigt havde talt noget til Lysholts eller andres Fornærmelse eller „*Dishoneur*", og at han under alle Omstændigheder fremtidig skulde „ære og elske Sr. Lysholt som en fornehme, fornuftig og velforstandig Mand og kongelig Betienter og en flittig Guds Huses Besøger og Elsker". Og Tolderen erklærede, at han fremtidig skulde vise sig mod Hr. Poul Winther og hans, som det sig en retsindig kristen andægtig Tilhører og oprigtig Ven egner og anstaar . . . „og ikke mod hannem forøve noget, der kan være til Fortrydelse eller give Anledning til *Dispute*". „. . . Og skal da al den Misforstaaelse, Proces og Uenighed, der har været imellem os, aldeles være død og magtesløs, og vi herefterdags leve med hinanden saa fortrolig som Christne anstaar, hvortil Gud give sin Naade, at vi i Aandens Enighed maa tjene Gud til Jesu Dag".[2])

Winther havde i 1733 købt Naboejendommen mod Syd, muligvis med Tanke om der at opbygge sig en ny og bedre Præstegaard. Men Hustruens tidlige Død har maaske faaet ham til at opgive Tanken. I den gejstlige Skifteprotokol er bevaret Registreringsforretningen for hendes Død. Den viser et meget righoldigt Indbo. Morsomt er det at se Møbleringen i Stuerne. I „Nye-Stuen" fandtes bl. a. „1 Speil 10 Rdl., 1 stort Ege Klædeskab 10

Rdl., 1 indlagt Dragkiste 8 Rdl., 1 Skienk 7 Rdl., 6 Guldlæders Stole paa den nyeste Mode 10 Rdl., 1 gammelt Bord og 2de gamle Keridoner 1⅓ Rdl." o. s. v. gennem Stuerne.

Den købte Gaard mod Syd er ansat til 100 Rdl. Det er ganske nøjagtig samme Sum, som Hustruens Begravelse har kostet, saa der maa visselig ikke have været sparet ved den Begravelse. Poul Winther har vistnok boet i „Præste-Residentzen" sammen med sine 2 Børn, en Dreng og en Pige, til sin Død i 1743.

Den nye Sognepræst J. Risom flyttede saa ind. Men Præstegaarden var meget forfalden, og han har vel klaget over dens Tilstand til Kirkeinspektionen og formodentlig tilbudt selv at opføre en ny Præstegaard mod behørig Godtgørelse.

Fra Stiftsøvrigheden kom der saa Ordre til Kirkeværgen, den tidligere omtalte Købmand R. Juul, til at lade „Præste-Residentzen" bortsælge ved Auktion. Ved 1. Auktion faldt Budene ikke højt nok. Den stilledes saa til 2. Auktion, som afholdtes 23. Febr. 1745, hvor den „uden videre Approbation til den Højstbydende absolute skal bortsælges". Risom købte Gaarden for 252 Rdl. Courant, klingende Mønt. Det var en ikke ubetydelig Sum for en Gaard, som erklæredes for meget forfalden og næsten ikke til at bebo. Men det maa erindres, at til Gaarden hørte en meget udstrakt Have, som strakte sig Vest for alle Ejendommene langs Søndergade ned til Jørgen Bangs Eng ved Aaen (se Kortskitsen Side 128).

Eftersom Pastor Risom havde købt Naboejendommen af Poul Winthers Dødsbo og var i Gang med at opbygge sig en ny Præstegaard der, havde han ingen Interesse af at beholde „Præste-Residentzen" og afhændede den derfor straks til Bager Niels Pedersen Lange. Han frasolgte straks et Stykke af den meget store Have til Købmand Rasmus Juul, men indrettede saa for Resten Bageri i den gamle Præstegaard og blev boende der i mange Aar. Lidt Tilknytning til Kirken havde Bager Lange, idet han foruden at passe sit Haandværk tillige var Klokker, Graver og Bedemand i Grenaa.

I 1760 maatte Gaarden atter til Auktion. Det var vistnok Tvangsauktion formedelst Udlæg. Den solgtes til en Købmand i Ebeltoft, som straks videresolgte den til Byfoged Behr for en Købesum af 200 Rdl.

NIELS ERICH BEHR

født i Koed $^{2}/_{3}$ 1733, død i Randers $^{13}/_{4}$ 1815. Ex. jur 1756, By- og Herredsfoged i Grenaa $^{24}/_{12}$ 1756—$^{19}/_{6}$ 1801, Postmester 1772, By- og Herredsskriver 1785, Birkedommer til Scheel 1785. Justitsraad, R. af D. $^{28}/_{1}$ 1813. Gift [1]) 1758 Jfr. Abigael Cathrine Giese, hun begr. $^{2}/_{6}$ 1762, gift [2]) $^{10}/_{12}$ 1766 Velbaarne Frk. Christiane Magdalene von Weinigell f. 1737, død $^{22}/_{11}$ 1802 (65 Aar gl.).

Behr var Søn af Degnen i Koed, Svend Nielsen Lund, og hans fulde Navn var altsaa Niels Erich Behr Lund, men han brugte aldrig sit virkelige Efternavn Lund. Det forekommer ingensteds i nogen af de nu tilgængelige Protokoller eller Papirer. Imidlertid var han ikke paa Mandssiden beslægtet med den jydske Familie Behr, der ejede Skafføgaard, Vedø m. m. [1])

Han blev som ganske ungt Menneske Skriver hos Prokurator Jørgen Rasch Bergen i Voldum ved Randers. Og Justitsprotokollen viser, at han allerede i Marts 1750 for første Gang mødte i Retten i Grenaa paa sin Principals Vegne i en Sag, som denne førte. Han har altsaa dengang kun været 17 Aar. To Aar senere kom han til Grenaa som Fuldmægtig hos Toldforpagter Jens Jensen Rohde ved Grenaa Toldsted, og i 1756 blev han Exam. juris som en af de første, der bestod dansk juridisk Eksamen.

Samme Aar ved Juletid konstitueredes han i Byfogedembedet. Da den gamle, 70 aarige Byfoged Bager var saa ynkelig arm og fattig, ordnedes det saaledes, at Bager for Resten af sin Levetid skulde beholde Embedets Indtægter og Behr altsaa gøre Arbejdet gratis i den Tid.

Ved Rettens Møde 10. Jan. 1757, hvor Bager endnu fungerede som Byfoged og Behr som Skriver, oplæstes og indførtes „Hans Kongl. Majestæts allernaadigst udgifne Bestallings Brev til Niels Erich Behr at være første Byefoget i Greenaae og Herritzfoged i Nørre Herrit saaledes lydende“:

„F. 5. 1756 8 Rdl.

Vii Friderich den Femte, af Guds Naade o. s. v. gør alle vitterligt, at eftersom Christian Bager, Byfoged udi vor Købstad Greenaae og Herredsfoged udi Nørre Herred i Aarhuus Stift udi Vort Land Nørre Jylland, formedelst hans 70 Aars Alder og dermed følgende store Svaghed, haver paa Vores nærmere allernaadigste Behag afstaaet bemeldte Byfoged og Herredsfoged Embede til en Person ved Navn Niels Erich Behr, imod at han i sin Livstid selv nyder Indkomsterne deraf; Da have Vi af sær kongelig Naade allernaadigst beskikket og forordnet saa og hermed beskikker og forordner bemeldte Niels Erich Behr til at være Byfoged udi bemeldte vor Købstad Greenaae og Herredsfoged udi Nørre Herred i bemeldte Aarhuus Stift udi forbemeldte Christian Bagers Sted. Dog skal førnævnte By- og Herredsfoged Christian Bager ifølge de imellem ham og Niels Erich Behr sluttede Konditioner nyde begge Embeds-Indkomster, saa længe han lever.

Thi skal merbemeldte Niels Erich Behr være Os som sin *absolut*

Jernstøbergaardens Indre i 1928.

og *Souveraine* Arve Konge og Herre huld og tro, Vores og Vores Kongelige Arvehuses Gavn og Bedste søge, vide og ramme, Skade og Fordærv af yderste Magt, Evne og Formue hindre, forekomme og afværge, saa og ikke for nogen aabenbare, hvad samme hans Embedes Forretninger vedkommer og hemmelig bør holdes.

I Særdeleshed skal han aarlig og i rette Tid sine Regnskaber for de uvisse Indkomster, som i Greenaae By falder, med tilbørlige Beviser i Vores Rentekammer indlevere og sig dermed, saavel som i alle andre Maader saaledes skikke og forholde, som det en ærlig, tro og oprigtig By- og Herredsfoged egner og vel anstaar efter den Ed, han Os derpaa allerunderdanigst gjort og aflagt haver, saafremt han samme Bestilling agter at nyde, og under Straf som vedbør.

Hvorefter Vi hermed byder og befaler Borgerskabet i forbemeldte Greenaae, at de titmeldte Niels Erich Behr for deres Byfoged agter og holder. —

Givet paa Vort Slot Christiansborg udi Voris Kongl. Residentz Stad Khafn., den 24. Decbr. Ao. 1756.

Under Vor Kongelige Haand og Zignet
Friderich R."

For den unge Toldfuldmægtig var det jo ingen daarlig Forretning at springe ind til By- og Herredsfogedembedet imod til Gengæld først at besørge Forretningerne gratis i en kortere Tid, i værste Tilfælde nogle faa Aar. Det blev ogsaa kun 2 Aar, idet Bager døde lige efter Jul 1758.

Samme Aar havde Behr ægtet Abigael Giese, vistnok en Søster til Pastor Risoms anden Hustru. Han havde hidtil kun boet til Leje, men nedrev nu, straks efter Købet af den gamle

Præsteresidens, dennes Bygninger og lod i Løbet af 1761 Gaarden genopbygge. Selvfølgelig var det af Ege-Bindingsværk. Midt paa var en Kvist. Men mærkværdigvis var Taget af Straa. Det var det jo paa de fleste Gaarde i Byen, men naar Byfogeden byggede sig en Gaard, skulde man jo have ventet, at han havde efterkommet Kongens Henstillinger om Tegltag.

Kort efter Indflytningen i det nye Hjem havde han den Sorg at miste sin Hustru.

Til Gaardens Opførelse havde Behr stiftet et Laan paa 400 Rdl. hos en velhavende, meget fornem Dame i Grenaa, Fru Obristlieutnant von Weinigell, der for Resten senere blev hans Svigermoder, idet han nogle Aar senere ægtede hendes Datter Christiane Magdalene.

Behr havde 2 Børn i første og 3 Børn i andet Ægteskab. Af disse blev Datteren Margrethe Cathrine (f. 1767) gift med Kaptajn i Søetaten, Albert de Thura, der var Kommandant paa et Linieskib. Han var med i Slaget paa Rheden i 1801 og faldt der.

En Datter Helene (f. 1768) blev gift med Herredsfoged Stabel i Randers. Og Sønnen Otto (f. 1769) var en lille Tid res Kapellan i Grenaa og døde som Sognepræst i Odder.[1])

Alting tyder paa, at Behr har været en fremragende Mand, som har passet sit Embede med Dygtighed og Paalidelighed. Han har tillige været en meget flittig Mand og ved Siden deraf været ude om sig. Derpaa tyder de mange Bestillinger, han fik i Tidens Løb.

Postmesterembedet for Grenaa, hvoraf selvfølgelig dengang intet Menneske kunde leve, havde oprindelig været forenet med Ebeltoft og betroet Byfoged Boserup der. Efter hans Afgang i 1772 deltes det, saaledes at hans Søn beholdt Ebeltoft, medens Grenaa blev selvstændigt, og Byfoged Behr blev Postmester.

Ved Byskriver Bays Afgang i 1785 forenedes Byskriverembedet i Grenaa med Byfogedembedet. Behr havde allerede flere Aar forinden sikret sig kongl. Tilladelse til denne Forening. Og endelig blev han samme Aar Birkedommer i Scheels Birk efter Christopher Friis' Afgang.

Af „filantropiske" Gerninger, som bør mindes, er kun at anføre, at Behr sammen med Sognepræst Risom i 60erne bekostede et nyt Orgel til Kirken til Afløsning af det ældre.

Efter at have taget sin Afsked i 1801 blev han endnu i en Aarrække boende i sin Gaard i Grenaa og udnævntes bl. a. til Forligskommissær for Kalø Amt. Først i 1811 rejste Behr fra Byen og tilbragte sine sidste Aar hos Svigersønnen i Randers.

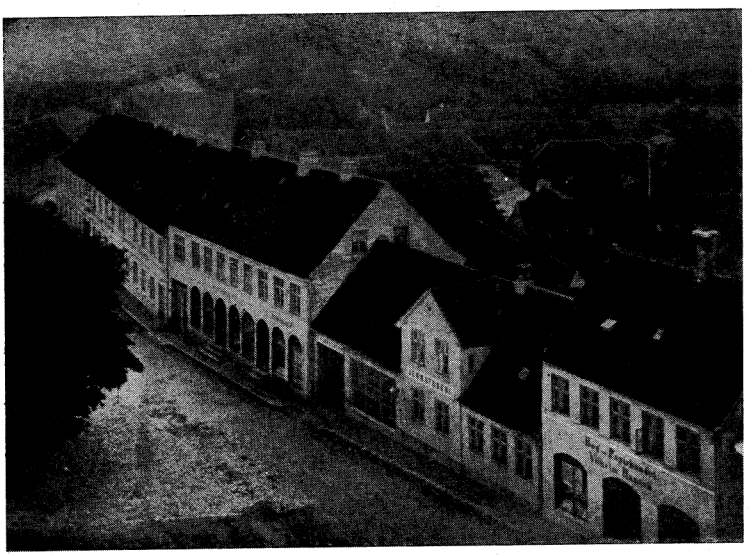

Jernstøbergaarden i 1880erne.

Ved hans Død i 1815 skrev Randers Avis i sin Nekrolog bl. a.: „. . . . I hans Manddoms Dage var han Egnens betroede Mand, Raadfører og Vejleder. Han var Embedsmand i 50 Aar. Gudsfrygt og Redelighed udmærkede hans Liv, hans Domme bleve ingenlunde underkendte. Paa hans Vandel var ingen Plet. Han bar sine graa Haar med Ære, hans Liv var hæderligt, hans Bortgang blid og rolig, Fred gærde om hans Gravhøj".

Behr havde ved Afrejsen fra Grenaa solgt Gaarden til en Enkefru Hingelberg for en Købesum af 3950 Rdl. Dansk Courant. Det var jo en betydelig Sum, men det maa erindres, at Pengenes Værdi allerede dengang var dalet meget stærkt, saa Købesummens Værdi i Sølv vilde kun have været en Brøkdel af Beløbet.

Fru Henriette Hingelberg, født Rothe, var Enke efter Sognepræst Hans Peter Hingelberg til Løsning-Korning Menigheder. Han var død i 1801, og Enken flyttede saa med sine 4 Børn til Grenaa.

Ikke længe efter Gaardkøbet giftede hun sig med Grenaakøbmanden Niels Kiersgaard. Hun maa have været ret velhavende, eftersom hun ved Skiftet med Børnene i den Anledning maa tilskrive dem i Arv 2280 Rdl. Sølv, hvilket altsaa var en ret stor Sum. Beløbet udbetaltes ikke straks, men blev staaende mod Prioritet i Gaarden. Niels Kiersgaard var Søn af en større Aarhuskøbmand, der boede i Mejlgade. Sammen med en

Broder var han flyttet her til Grenaa. Man faar Indtryk af, at han har været en stor „Spekulant", der begyndte paa mange Ting, men ikke fik noget ud af det. Maaske har de forvirrede og vanskelige Tider omkring 1813, som paa mange Maader lignede den Efterkrigstid, som vi nu gennemlever, haft sin Del af Skylden. Bl. a. havde Kiersgaard købt „Aftenstjernen" paa Lillegade. Men Handelen maatte gaa tilbage, fordi han manglede Penge. Det hedder meget oplysende derom i det i den Anledning oprettede „Forlig", som er afskrevet i Justitsprotokollen, „at da det formedelst Pengenes Forbedring og Prisernes deraf fulgte betydelige Nedsættelse paa faste Ejendomme fra Niels Kiersgaards Side er umuligt at opfylde de i Købekontrakten indgaaede Forpligtelser . . . . saa indvilger Sælgeren i at ophæve denne . . . ."

Kiersgaard, der havde indrettet „Krambod" i Gaarden og altsaa herfra har drevet Købmandshandel, oprettede i Fællesskab med Fuldmægtig Jens Harboe paa Herredskontoret og med „Klædefabriqueur" Søren Andersen en Klædefabrik uden for „Østre Port i Grenaa". Den gik ikke, og Bygningerne blev en Tid efter nedrevet. Det er vist desværre ikke muligt bestemt at paavise, hvor denne Fabrik har ligget.

Kiersgaard havde adskillige Retstrætter og Forlig med Folk, mest i Anledning af manglende Betaling. Han forpagtede senere „Kongsgaarden" ved Silkeborg og flyttede derned.

Gaarden her solgte han i 1814 til en Generalmajor Carl v. Telleqvist, der straks tog Gaarden i Brug.

Hvad Aarsagen har været til, at Generalen flyttede til Grenaa, ved jeg ikke bestemt. Maaske har det staaet i Forbindelse med den store Indkvartering under Napoleonskrigene, ved hvilken hans Søn, Major Conrad Vilhelm Ahlefeldt Telleqvist-Butler, maaske har været ansat.

Faderen døde i 1817 som en 80-aarig Mand. Majoren blev boende her en Del Aar efter og døde i Aarhus. Pastor Richter i Vejen, der er barnefødt i Grenaa, har fortalt mig, at Majoren efter gamle Folks Beretning gerne gik barhovedet paa Gaden, noget som dengang altsaa har været et saadant Særsyn, at det huskedes i over en Snes Aar derefter.

Majoren og de øvrige Arvinger solgte i 1825 Gaarden til J. L. Schack, senere Toldkasserer i Thisted, som altsaa har været ansat ved Toldvæsenet her.

1829 solgt til Købmand Hans Broch Kruse. Han var født i Grenaa omkr. 1797 og Søn af Købmand og Vicekonsul Amdi C. Kruse. Han indrettede paany Købmandshandel i Gaarden og

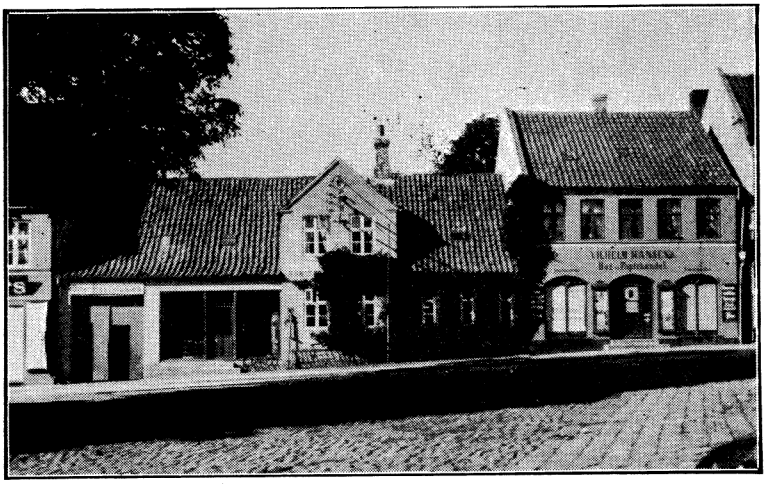

Jernstøbergaarden og Omgivelser 1927.

giftede sig det følgende Aar med Karen Møller, Datter af Købmand og Agent Rasmus Møller.

Mere end en halv Snes Aar blev Kruse ikke ved Forretningen. Saa maatte han opgive sit Bo og blev Kaptajn paa Svogerens, Konsul Jahnsens, Galease, der var hjemmehørende i Grenaa.

Han flyttede senere til Aarhus og blev Fører af Smakken til Kalundborg.

Fra Kruses Opbudsbo solgtes Ejendommen i 1838 til Brændevinsbrænder Jens Severin Møller, en meget ivrig Ejendomshandler, der har ejet mange af Byens Ejendomme, og som boede i et Sted, som laa, hvor nu Smed Hougaard bor. I 1844 solgte han til Kaptajn Knudsen i Nimtofte Mølle.

KNUD KNUDSEN

født ca. 1780, død $^{4}/_{1}$ 1860 (81 Aar gl.). Gift $^{13}/_{10}$ 1815 Margrethe Cathrine Bang.

Kaptajn Knudsen var af gammel Sømandsslægt og født paa en af de vestslesvigske Øer, enten Sild eller Føhr.

Under Syvaarskrigen 1807—14 med Englænderne blev han Reserveløjtnant i Flaaden og fik Overkommandoen over en af de i Hast byggede Kanonbaade. Med denne afskar han et engelsk Koffardiskib fra en engelsk Konvoj og indbragte Skibet til dansk Havn. Han fik saa store Prisepenge for dette Kup, at han selv kunde købe Skibet og sejle med det under dansk Flag.

Som Følge af denne Bedrift blev Knudsen endvidere dekoreret med Dannebrogskorset.[1])

Kaptajn Knudsen havde boet i Aalborg, indtil han i 1815

giftede sig med en Datter af den meget ansete Købmand Rasmus Bang i Grenaa. Han bosatte sig saa her i Byen og vedblev endnu en Tid at føre Skib. Den sidste Rejse varede i 2 Aar i det hele. Han skrev ikke hjem under denne Rejse, vistnok af Forsigtighed af Hensyn til Englænderne. Da han kom hjem, købte han i 1823 Nimtofte Mølle af Jens Nøragers Dødsbo. Købesummen var 10,000 Rdl. I Skødet kaldes han Skibskaptajn, Dannebrogsmand K. Knudsen.

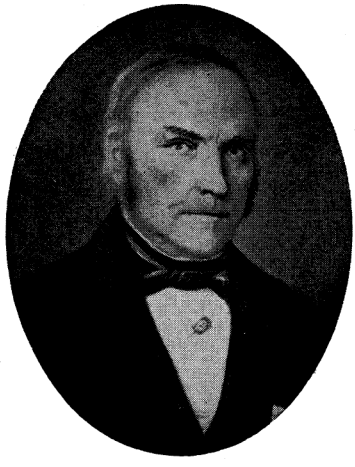

Kaptajn Knud Knudsen.

I Nimtofte Mølle boede derpaa Familien i over en Snes Aar. Fra deres Liv der er i den trykte Litteratur bevaret et lille Træk. Det er Præstedatteren Charlotte la Cour, som i „Minder fra gamle Grundtvigske Hjem, Bd. 4" fortæller, at hun ofte kom i Nimtofte Mølle hos Kaptajn Knudsens. „Her var en Flok Døtre, som alle sang godt. Vi kom meget sammen og havde stor Glæde af hverandre. Her saa jeg ogsaa som ganske lille i 1844 det første Juletræ. Det gjorde saa stærkt et Indtryk paa mig, at jeg aldrig har glemt det. Det naaede fra Gulv til Loft, og i Toppen sad der en stor Dukke til mig".

I 1846 solgte Knudsen Møllen, rejste atter til Grenaa og bosatte sig i den købte Gaard.

Kaptajn Knudsen var en anset Mand og dertil meget velsitueret. Vistnok havde han tjent godt, mens han fo'r til Søs, navnlig da i Kapertiden — det mente i hvert Fald Folk her i Byen. Møllen har vel ogsaa givet en energisk Mand et godt Udkomme. Og saa havde Knudsen endelig i Aarenes Løb handlet med adskillige større Ejendomme.

Af de 9 Børn, 3 Sønner og 6 Døtre, blev fire gift og bosatte i Grenaa eller nærmeste Omegn.

Knudline Margrethe (født 1821) ægtede Anker Jørgen Secher paa Vedø. Inge Cathrine (født 1818) blev gift med Købmand C. F. Lund, der boede paa Torvet, hvor nu Banken ligger. Dorthea Kathinka (født 1824) blev gift med Købmand J. N. Winding, og den yngste, den 17-aarige Gynthe Dorthea (født 1829), holdt Bryllup Ugedagen efter Søsteren med Forpagter Wilh. Bluhme paa Sjørupgaarden.

Kaptajn Knudsens boede deres sidste Aar paa Torvet i den

ene Fløj af Svigersønnens Gaard. Det var i den Lejlighed, hvor senere Barber Ejlertzen boede.

Allerede i 1849 havde Knudsen solgt Gaarden her til Svigersønnen, J. N. Winding, om hvem tidligere er fortalt tilstrækkeligt. I hans Tid var Butikken bl. a. udlejet til hans yngre Broder Ole Peter Falk Winding, som drev Isenkramhandel uden større Held. Han var ugift og en lystig Selskabsbroder. Navnene O. P. F. Winding udlagde Folkevittigheden som „Op Fatter Winding". Han døde i 1861 efter kun 2 Dages Sygdom.

1854 mageskiftede Winding Gaarden med

PETER ADAM SEVERIN LAURBERG

født $^{18}/_{4}$ 1819, død $^{27}/_{9}$ 1859. Exam. jur. 1839. Godsforvalter paa Hessel fra $^{1}/_{5}$ 1840. En Aarrække tillige Godsforvalter paa Katholm og Skjærvad. 1842—56 Ejer af Enslevgaard. Kommunal Revisor til sin Død. $^{13}/_{8}$ 1859 udn. til Prøveprokurator i Nykøbing S. Gift $^{7}/_{10}$ 1843 Johanne Georgine Schou fra Østergaard, født $^{15}/_{4}$ 1824, død $^{10}/_{7}$ 1907.

Laurberg var født i Randers, hvor Faderen var Amtsstuefuldmægtig. Han blev senere Godsforvalter paa Benzon med Bolig paa Voldbygaard, men døde i en ung Alder.

Sønnen var kun 21 Aar, da han blev Godsforvalter paa Hessel. Snart efter købte han Enslevgaard og erhvervede Fiskeriet paa Kolindsund i Arvefæste paa 99 Aar. Det gav betydelige aarlige Indtægter, men faldt jo bort ved Udtørringen.

Laurberg ejede en betydelig Del af Byens Jorder, havde yderligere en Del Jord i Forpagtning og drev i det hele et meget stort Landbrug. Mange af Byens Beboere, der ikke selv havde Køer, købte Mælk hos Laurbergs. Kendt i Byen var hans elegante Forspand af to snehvide Heste, der ofte saas i Gaderne. Laurbergs tog livligt Del i Byens muntre og selskabelige Liv.

Prokurator P. Laurberg.

I „Grenaa Avis" $^{11}/_{3}$ 1858 lod han indrykke flg. Opfordring:

„Da det har været et længe følt Savn, at der ikke her i Byen findes en Gartner, der vil paatage sig Haugers Vedligeholdelse og Beboernes Forsyning med Grøntsager til enhver Tid, saa tillader jeg mig herved at opfordre en, med gode Vidnesbyrd forsynet, duelig Gartner til at nedsætte sig her i Grenaa, og tilbyder

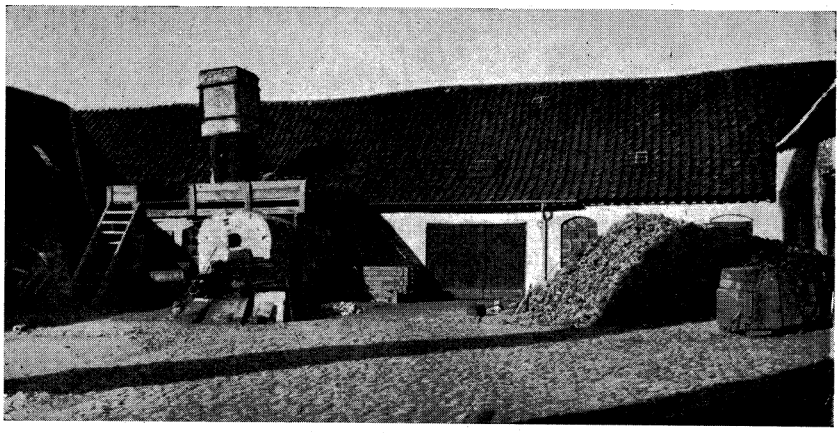

Jernstøberiet i Hasselbalchs Tid.

jeg derhos, naar han melder sig hos mig inden denne Maaneds Udgang, at ville overlade ham saavel Beboelseslejlighed som fornøden Havejord paa særdeles favorable Vilkaar.

Grenaa, 11. Marts 1858. P. Laurberg".

Tiden var jo dengang saaledes, at næsten alle Byens Beboere selv havde en lille Have ved deres Huse og derfra forsynede sig med de nødvendige Grøntsager. Enkelte, som f. Eks. Retsvidne de Fønss, averterede Grøntsager til Salg, men nogen egentlig Gartner fandtes altsaa ikke dengang i Grenaa.

Opfordringen bar Frugt, idet kort Tid efter Gartner Michelsen oprettede Gartneri „i et af Hr. Laurbergs Steder paa Grønland". Paa og bagved det nuværende Grønland ejede Laurberg betydelige Jorder. De kaldes i gamle Skøder „Gildhøj Vang" eller „Gylhøj". Denne Vang lod Laurberg udstykke i Smaalodder med Henblik paa Salg til Bebyggelse og averterede i „Grenaa Avis" disse til Salg under Benyttelse af Navnet „Gyldenagrene", et Navn, som jo aabenbart er en Forvanskning af det gamle Navn. Gyldenagrene omfattede alt det, som nu kaldes Grønland og adskilligt mere til.

Noget af det udparcellerede fik Laurberg selv solgt, og Resten afhændede senere hans Enke. Et Par af de ældste Huse paa Grønland, f. Eks. det tidligere Amtssygehus, opførtes i de Aar.

I 1859 om Efteraaret udnævntes Laurberg til Prokurator i Nykøbing S. Han naaede dog aldrig at tiltræde Stillingen, idet han døde 6 Uger efter og begravedes paa Kirkegaarden her, lige ved Indgangsporten.

Prokurator Laurberg var gift med Johanne Georgine Schou fra Østergaard. Hun var bl. a. Søster til Fotograf A. Schou og

Jernstøber K. Knudsen og Frue. (Jernstøberiets Grundlæggere).

til afdøde Fru Søht. Hun overlevede sin Mand i næsten 48 Aar og døde i København. En Datter er den nylig afdøde Hoffotograf Julie Laurberg. En Søn er fhv. Provst N. S. Laurberg, Stilling.

Fru Laurberg havde efter Mandens Død meget alvorlige Pengevanskeligheder. Kreditforeningen overtog alle hendes faste Ejendomme og solgte i 1865 Gaarden til Jernstøber Knud Knudsen.

Han havde tidligere drevet Jernstøberi i Skive i en lejet Ejendom og vistnok haft Held med sig, saaledes at han kunde købe Gaarden her. Han oprettede saa Jernstøberiet paa Torvet, der blev en god Forretning. Mange Aar før havde der været et Jernstøberi i Grenaa nede ved Vesterport, men det blev ikke af lang Varighed, og Ejeren maatte flytte fra Byen. Knudsen fik derimod Held til at oprette en Virksomhed, der blev af Betydning for Byen, og som fik en lang Levetid. De fleste af de gamle Jerngelændere og Jernkors, som tidligere saas paa Kirkegaarden, er støbt hos ham. Desuden var det naturligvis navnlig Kakkelovne, som fremstilledes, og de havde en stor Kundekreds i Byen og i Oplandet. Efter fleres Udsagn var det navnlig Fru Knudsen, født Nanna Leonhardt, som havde udmærkede Forretningstalenter. Hun passede selv Butikken og stod for Salget. Da Knudsen i „Grenaa Avis" i 1869 averterer om „et Egetræs Bindingsværks Hus, 36 Al. langt, til Nedbrydning", er det vist givet, at det er Forhuset og Sidebygningen, som han har nedrevet og genopført i den Skikkelse, som de stod i til 1930.

I 1880 forlod Knudsens som velhavende Folk Grenaa og drog til Viborg, hvor en Datter var gift.

Jernstøberiet solgtes til Eli Herman Jørgensen, født i Maribo, der tog Borgerskab $^{24}/_{4}$ 1889.

1890 til Anders Nielsen og J. Brinch Sørensen.

Fabrikant Otto Hasselbalch.

1891 til Fabrikant Otto Hasselbalch for en Købesum af 22,000 Kr. Hasselblach var født i Randers 13/1 1858, Borgerskab her 4/7 1891, død 19/10 1928.

Med Fabrikant Hasselbalchs Død var Jernstøberiets Saga forbi. Tiden var løbet fra de smaa Støberier, der ikke kunde klare sig i Konkurrencen med de store Sammenslutninger, og 27/11 1928 solgte Fru Hasselbalch hele det store Bygningskompleks med tilhørende Grund til Købmand Alb. Thomsen for omt. 50,000 Kr.

Thomsen lod straks Bygningerne nedbryde og opførte „Grenaahus".

TORVET NR. 4

Vilh. Hansens Boghandel Matr. Nr. 124 b og 125 b.

Det er en af de mindste Byggegrunde i Grenaa. Den er opstaaet ved, at Byfoged Behr, kort efter at han havde opbygget sin Gaard som omtalt Side 135, maa have fundet Bygningen for lille og derfor af sin Nabo mod Nord, Købmand Poulin Winther, i Aaret 1775 købte et lille Jordstykke paa 12 × 12 Al. i Kvadrat og derpaa opførte et 4 Fags Hus i Forlængelse af det allerede byggede. Det fulgte med Ejendommen i et Aarhundrede. I 1873 mageskiftede Jernstøber Knudsen med den daværende Nabo, Købmand J. A. Møller, et Stykke af sin Grund for at faa en Smule Gaardsplads til de 4 Fag. Han lod derpaa sætte en Etage paa Huset og solgte i 1874 den lille Ejendom til Rudolf Asmussen, som dèr begyndte en Manufakturhandel. Den gik ikke godt, og faa Aar efter udlejede, senere solgte, han Ejendommen til Boghandler Vilhelm Hansen og flyttede fra Byen.

Vilh. Hansen var født i Stege 20/2 1843, Søn af Urmager P. Hansen. Efter endt Uddannelse i sin Fødeby blev han i 1860 Bestyrer af C. F. Lunds Enkes Boghandel i Grenaa. Her forblev Hansen, indtil han 1/11 1879 selv etablerede sig paa Torvet i den Ejendom, som han 2 Aar senere købte af Asmussen, og hvor han blev boende til sin Død.

Boghandler Vilh. Hansen.

Boghandler Hansens Ejendom, da Jernstøberiet blev nedrevet.

Vilh. Hansen var en meget kunstelskende og kunstforstandig Mand. Han var en af de første Amatørfotografer i Grenaa og dyrkede Faget med virkelig Forstaaelse og Dygtighed. Efter hans Død i 1904 har Fru Hansen i Forbindelse med sin Søn og Datter fortsat Forretningen.

Ældste Brandforsikring Nr. 12.

ERICH HATTEMAGERS HUS
PAA KIRKEGAARDEN

Som tidligere er omtalt, og som Kortskitsen paa Side 128 viser, var fra de ældste Tider Størsteparten saavel af Torvets sydlige som dets nordlige Del udlagt til Kirkegaard. Inde paa selve Kirkegaarden, ud for Hjørnet af Storegade laa en lille Gaard. Den dannede Afslutning paa Søndergades Husnumre og kaldes i den ældste Brandtaksation Nr. 12.

I Taksationsforretningen over Købstadens Bygninger i 1761 beskrives den saaledes: „Nr. 12, Erich Hattemagers eiende og iboende Hus, beliggende tæt ved Kirken, vesten for Taarnet, bestaar af 3 Længder.

1 Forhus, vendende mod den store Gade, gammel Bygning og teglhængt, indrettet til Stue, Køkken og Brøggers 5 Fag.

1 Sidehus med den ene Gavl til Torvet og den anden til Kirkegaarden, ligeledes teglhængt, Stueværelser 7 Fag.

1 Tværhus i Gaarden, vendende øster og vester, ogsaa med Tegltag til Stald og Fæhus 4 Fag.

Taksationssum 140 Rdl."

Dette Hus tilhørte omkring 1700 Tolderen i Grenaa Laurits Hansen. Hans Enke, Karen Pedersdatter, testamenterede det ved „Skiøde eller Testamente af 17/1 1707 til sin kiære Søsterdatter Ingeborg Ottesdatter formedelst hendes Opvartning hos mig i min Alderdom". Det nævnes i Testamentet, at der i Huset findes en Kakkelovn og en indmuret Brændevinskedel.

Ingeborg Ottesdatter blev senere gift med Høreren ved Latinskolen Anders Basse, som tog sin Afsked og blev Købmand og boede paa Storegade. Efter hans Død solgte Enken i 1744 Huset til Erich Andersen Hattemager.

Ihvorvel der i saa mange af Byens Huse fandtes Brændevinskedel til Hjemmefremstilling af denne meget benyttede Drik, saa er der noget vist symbolsk i, at den nævnes i Testamentet. Thi som Justitsprotokollen i 1765 anfører, har den næste Ejers, altsaa Erich Hattemagers, Kone benyttet sig alt for rigeligt af den nemme Adgang til denne Drik. 25. Aug. nævnte Aar fremkom Hattemageren for Retten og „androg meget u-giærne, hvorledes hans Hustru, Ane Marie Sørensdatter, i en lang Tid havde været i hendes Opførsel forargelig, i hendes Omgang med ham u-forligelig, der vel til største Delen har haft sin Oprindelse af Drukkenskab. Hvilket altsammen, uagtet adskillige Formaninger til hende, saavel af hendes Siæle-sørger som og af Øvrigheden, saaledes har *continueret,* at hun tilsidst til hendes egen og andres Sikkerhed er bleven sat i Arrest her paa Grenaa Raadhus, hvor hun siden 14. *hujus* har været".

Erich Hattemager overgiver hende saa til Rettens Foranstaltning. Hun tilstod sig skyldig og indrømmede, at hun havde „paadraget sig saadan Straf, som er fastsat for Drikken og U-forligelses-Maal i Ægteskab". Men hun lovede med grædende Taarer Bod og Bedring og vilde, om det skulde gentage sig, være rede til at underkaste sig den haardeste Straf af Tugthus-Arbejde, som Øvrigheden vilde paalægge hende.

Under Hensyn hertil blev for denne Gang Straffen eftergivet, og hun løslodes af Arresten og kunde følge med Manden hjem.

Men ganske interessant er den Erklæring om hende, som oplæstes i Retten, og som var afgivet af Sognepræstens Successor, Hr. Steenstrup. Han skriver deri, „at uagtet hun ej er daare-

kiste-gal, men ved Vid og Samling, saa plages hun af urolige og slemme Tanker . . . saa at hun ofte forestiller sig offentlig som gal og afsindig til et stort Spektakkel og Vidunder. Hun foregiver at se Syner af gode og onde Engle, døde og endnu levende Folk, som kan være langt fraværende. Hun foregiver endogsaa at have Aabenbaringer, sigtende til den almindelige Roligheds Forstyrrelse . . . og mener at være et Sendebud fra Herren, fremstillende sig til Vidunder og Folks Skræk, forglemmende alle mine Formaninger, der sigter til hendes eget Bedste . . ."

Sognepræstens, J. Risoms, Erklæring gaar i Korthed ud paa, at det nærmest er Brændevinen, som har været Aarsag til hendes Opførsel.[1])

Konen synes heldigvis at have forbedret sig, jeg mindes i hvert Fald ikke at have set hendes Sag genoptaget.

Erich Hattemager var en Person, som var paafærde rundt i Byen. Han optræder ofte som Vidne i Retssager, han er ofte Synsmand, ofte en af de 8 Stokkemænd ved Retten, han er „assisterlig", naar Broksnideren opererer for Brok. Og naar Øvrigheden skal have Hjælp til at trække en urolig Fyr i Arrest, er Erich Hattemager adskillige Gange med, maaske fordi han boede saa tæt ved Raadhuset og derfor var lige ved Haanden.

Erich Hattemager blev gift 3 Gange, sidste Gang, da han var 61 Aar. Det var med ovennævnte Ane Marie Sørensdatter. Da han døde 4. Maj 1784, 87 Aar gammel, har formentlig Kirken, der havde en Panteobligation i Huset, benyttet Lejligheden til at erhverve dette og ved dets Nedrivning foretage en meget stærkt tiltrængt Udvidelse af Kirkegaarden. Noget Skøde desangaaende findes ikke tinglæst, men Huset er i hvert Fald ved næste Taksation forsvundet af Rækken.

STOREGADE

Storegade er rimeligvis — ligesom Lillegade og Søndergade — Byens allerældste Del og saa gammel som Byen selv. Paa Resens Atlas fra 1680, der er det ældste eksisterende Kort over Byen, kaldes den ligesom nu Storegade. Derimod benævnes den paa Kortet i Pontoppidans Danske Atlas, der er omtrent et Aarhundrede yngre „Store-Kongens Gade". Og i Teksten staar: „Der er alene to reelle Gader i Byen, store Kongens og lille Kongens Gade, samt nogle Gyder og Tværgader o. s. v." [1])

Det er min Overbevisning, at Navnet Store Kongens Gade, hvis Meddeler er Byens daværende Sognepræst J. Risom, fuldt ud maa staa for hans egen Regning. Thi i den lange Række Tingbøger og Justitsprotokoller fra ca. 1600 og fremefter, som jeg har gennemgaaet, mindes jeg aldrig at have fundet dette Navn. Der er dog een Undtagelse, idet Tingbogen Aar 1635 [2]) benævner en Gade som „Store Kongens alfar Gade", og et andet Sted er Storegade anført som Adelgade.[3]) Sidstnævnte er dog sandsynligvis en Skrivefejl. Ellers benævnes de to parallelle Gader altid „den store Gade" og „den liden Gade". Og naar ikke engang Byskriver og Byfoged, som jo dog var Folk med en lille Smule litterære Forudsætninger, nogensinde finder paa i Retsprotokollerne at sætte „Kongens" foran Navnene, saa vil det være ret utroligt, at den jævne Befolkning i daglig Tale har gjort det. Jeg mener altsaa, at Pastor Risom for at pynte paa Navnene, og i Lighed med hvad der findes i andre Byer, har sat Ordet „Kongens" ind. Det stemmer godt med, at han kalder Søndergade for Adelgade, uagtet den dog aldeles overvejende kaldes „den syndre Gade".

Hvad Storegades Retning og Udstrækning angaar, saa har den, saa langt det er muligt at skønne tilbage, altsaa til ca. 1680, haft ganske samme Forløb som nu, bortset fra de mange Fremspring, som i Tidens Løb er rettet ud til Gavn for Færdselen,

men ikke for Gadebilledets Morsomhed. Den har været bebygget fra Torvet og helt ud i dette Tidsrum og sandsynligvis meget længere tilbage. Men der har paa sine Steder ligget Haver ud mod Gaden og afbrudt Husrækken. Og i de ældste Skøder og Taksationer er der Vidnesbyrd om, at adskillige af Husene har ligget med Gavlen mod Gaden. Bygningernes Antal holdt sig ret ens i Aarhundreder. I Byens Grundtakst for 1682, der er den ældste, som findes, har Gaden 58 Numre, men nogle af disse betegner blot øde Pladser, og enkelte af Resten er ganske smaa Ejendomme paa et Par Fag.

Ved Brandtaksationen i 1771 har Gaden 47 Numre, der alle gælder virkelige Bygninger. Naar saa dertil kommer, at der beviselig efter de store Brande i Midten af Aarhundredet et Par Steder blev slaaet 2 mindre „afbrændte Pladser" sammen og derpaa opbygget større Huse eller Gaarde, saa vil det ses, at de to Tal ret nøje svarer til hinanden. Og derved holdt det sig til ca. 1800.

Paa Gadens sydlige Side har engang ligget en Kongsgaard, altsaa en Gaard, som Kongen ejede og forpagtede ud. „Kongsgaarden" nævnes i 1572, idet Kongen da overlader „Borgerskabet i Grindou en Gaard i Byen, kaldet Kongsgaardt, med 2 Fjerd. Jord, 2 Enge, kaldet Baarholm og Kongsholm, en lille Holm kaldet Boesholm og 11½ Fjerd. Jord i Grindou Byfred mod aarlig at svare Carl Skotthe, der for nogen Tid siden fik Godset i Forlening, men til Trængsel for Borgerne i Grindou har bortlejet det til andre, samme Landgilde og Rettighed deraf som nu eller en saadan Afgift, som det kan blive enigt med Carl Skotthe om. Efter Carl Skotthes Død skal Borgerskabet henvende sig til Kongen om videre Besked. Der skal holdes god Købstadbygning paa Gaarden".[1]) Hvor denne Kongsgaard har ligget, kan ikke bestemt afgøres. Men man har jo Lov at formode, at det store Møntfund i 1910 i Aagades øverste Del staar i Forbindelse med denne Kongsgaard, og at den altsaa har ligget i Nærheden af nuværende Aagade. Derpaa kunde maaske ogsaa den Omstændighed tyde, at Nabogaarden dertil mod Øst fra ældgammel Tid har haft kgl. Privilegium paa at drive en Hestemølle.

Et Par enkelte Steder i Tingbøgerne nævnes „Kongsgaards Tofter", (bl. a. Aarene 1588, 1729 og 1743). Navnet er knyttet til et Stykke Jord Syd for — eller maaske helt op til — nuværende Vestergades østre Del, altsaa omtrent Sportspladsen og eventuelt Grundene mellem denne og Gaden, altsaa „Messen"s, Lindgreens og Paullis.

I et Skøde fra 1729 paa en Gaard paa Storegade (nuv. Nr. 31 og 33, Maler Larsens og Fru Andreasens) staar om Grunden dertil, at den strækker sig i Syd „ud til den Kiørsel (d. v. s. Kørevej), som gaar imellem samme Ejendom og Konge Tofften". Og i et Skøde fra Aar 1775 paa samme Ejendom nævnes, at den strækker sig 65 Al. i Syd indtil „Kiør Veien".

Endvidere anføres i et Par Skøder paa den Gaard, som forhen var Graffs (Storeg. 25), at den „ligger østen for Kongsgaards Tofter". Det synes at være lidt misvisende at kalde det „Øst", men ellers bekræfter Angivelsen jo Rigtigheden af foranførte.

Og endelig stemmer det meget godt med Resens Atlas, der just Syd for Storegades midterste Del har Navnet „Kongsgaards Tofter".

Ved Branden under Svenskekrigen, altsaa 1626, led Storegade vistnok ikke Skade. Derimod hærgedes den i 1750 og 1751 af to Brande. Navnlig den sidste af dem var overordentlig voldsom og lagde hele den midterste Del baade af Storegade og Lillegade i Aske. Omtrent 40 Gaarde og Huse nedbrændte til Grunden i Løbet af faa Timer. Det brandhærgede Stykke gik i et Bælte tværs over Gaderne i en Udstrækning som fra nuv. Snedker Sørensens (Nr. 14) og ned til Tolboes (Nr. 44). Det er derfor let forklarligt, at der paa en Del af Bindingsværkshusene i det nævnte Kvarter findes Stolper med Aarstallet 1751 eller Aarene derefter. Smukkest fremtræder det paa en lille Plade over Nr. 53, hvorpaa staar:

„Herrens hielp og gode Aand
Signe Dem i tusind Led,
Som har rekket mig sin Hand
At opbygge dette Sted.
1751".

Ældste Brandforsikring Nr. 13.

STOREGADE NR. 1

Tidligere Edv. Hansens, nu E. Holchs, Matr. Nr. 124 a m. m.

Grunden, hvorpaa Købmand Holchs Ejendom ligger, har i det sidste Par Aarhundreder haft samme Udstrækning som nu, dog med Tillæg af Bager Christensens, Boghandler Hansens og en lille Strimmel bagved disse. Den regnes saa godt som altid med til Storegade, nævnes en enkelt Gang (Aar 1785) som liggende paa „det saakaldte Torv", men er i Grundtaksten fra 1682 regnet med til Søndergade.

Her laa 1682 „Kield Sørensens Gaard, som Michel Møller iboer, og er tegt med tegel, Taxten 90 Rdl. Grunden 11¼ Rdl.“ Det var dengang en ret høj Sum, saa Gaarden har været en af de større i Byen.

Noget senere ejedes Gaarden af Byskriveren Hermann Ponich, som i 1709 skødede den til „sin kiære Schwager Sr. Peder Jensen Klindt“. Gaarden støder mod Syd til Hr. Ove Brochs iboende Gaard, altsaa „Præste-Residentzen“.

Klindt havde lige før solgt sin tidligere Gaard paa Torvet til Tolder Jens Rasmussen. Han var Købmand, men maa have haft en Del boglig Uddannelse, thi han fungerer adskillige Gange som Byskriver, naar hans Svoger, Hermann Ponich, havde Forfald, ja, endogsaa som Dommer, og det endda flere Gange i længere Tid under Byfoged Blichfelds Sygdom.

Efter Klindts Død i 1714 kom Gaarden efter et Par Mellemled i 1718 til „Højagtbaarne og Velfornehme Mand Sr. Hans Jacobsen Tønder, Borger og Handelsmand i Randers“. Han flyttede til Grenaa og tog Borgerskab $^{23}/_{12}$ 1719. I hans Auktionsskøde paa Gaarden findes en lille kuriøs Oplysning angaaende Fremgangsmaaden ved Auktioner dengang. Der staar, at Gaarden tilsloges Køberen „efter ofter (?) Opbud og antændte Lyses Udbrændelse“. Det maa formodentlig betyde, at Lysenes Udbrænding dengang spillede samme Rolle som „Hammerslaget“ nu.[1])

Om Tønder eller nærmest om hans Søn er i Tingbogen bevaret en lille Episode angaaende Forsøg paa Konsumtionssvig. I den Anledning stævnedes han til at møde i Retten den paafølgende Fredag (det var $^{3}/_{6}$ 1722) „Kl. 7 Morgen slet“. Anklagen gik ud paa følgende:

Peder Hansen Tønder var om Natten Kl. 12 kommen kørende til Grenaa Sønderport. Han havde to læssede Vogne med sig og slog Allarm paa Porten, idet han raabte: „Er her ingen Penne-Knægt og Canalie at lukke Porten op?“

Toldbetjenten lukkede Porten op og spurgte, hvad der var paa Færde. Den unge Tønder svarede, at det var nogle Gryn, som de skulde gennem Byen med. Dog skulde de først ind i hans Faders Gaard og have dem over i andre Vogne, thi de Vogne, de var i nu, tilhørte Bønderne, hvor Grynene var købt.

Betjenten sagde dertil, at det maatte vente til Dag, saa man kunde se, om der var andet og mere end de 3 Tønder Gryn, som han angav, og som han paastod var det eneste, de medførte.

Men Tønder sagde til Bønderne: „Kør“, og holdt med det

samme Pisken over Hovedet paa Toldbetjenten og sagde: „Din Hundsfot, saadan 4 Penne-Knægte som dig kan jeg købe for 2 Skilling". Toldbetjenten hindrede saa Vognene i at køre igennem, men lod Tønder og hans Rejseselskab passere.

Tønder gik straks op i Byen og bankede paa Vinduet i Konsumtionskontoret, der laa i Storegade, lige ved Siden af hans Faders Hus. Han vækkede Toldbetjenten, Rasmus Nielsen, som opholdt sig der, og spurgte, om han ikke kunde komme gennem Sønderport med sine Gryn. Og han tilføjede: „Hvad er det for en Canalje, som haver Post der?" Til sidstnævnte Skældsord svarede Betjenten ganske tørt, at der „holdtes af hans Husbond, Konsumtionsforpagteren, ingen saadan". Men for Resten var han villig til at skrive en Seddel. I det samme kom Betjenten fra Sønderport til og fortalte, hvordan det var gaaet i Porten hos ham. Og Rasmus Nielsen sagde saa: „Haver I baaret jer saaledes ad mod Betienten, faar Varerne Lov at staa udenfor, til det dages, saa man kan se, hvad I farer med". „Hvortil Peder Tønder brugte adskillige haarde og u-bekvemme Ord, som for Ærbarheds Skyld ikke i Tingbogen kan indføres". Betjenten spurgte ham saa, om han havde et Lys, saa de kunde efterse Sækkene, men det havde han ikke. Det maatte altsaa vente til Dag.

Da Vognene om Morgenen blev kørt ind i Købmandsgaarden, kom Betjenten fra Sønderport „tilfældigvis" til og saa, at Grynene blev læsset over i andre Sække. Men derved opdagede han, at der i den ene Sæk havde været 4 „uangivne" Oste. Han tog dem derfor til sig som „forsvegne Varer" og bragte dem ind i det nærliggende Konsumtionskontor med Beretning om, hvorfra de var kommen, og gik saa til Porten igen „at opvarte sin Tieneste".

I et langt skriftligt Indlæg til Retten hævdede Peder Tønder, at det var ham, der havde lidt Uret. Betjenten havde været studs imod ham og hindret ham i at komme rettidig til Mellerup Færgested ved Randers Fjord, hvor han skulde levere Grynene til en norsk Skipper. Han forlangte derfor Undskyldning og Erstatning.

Dommen, der blev afsagt straks, lød paa, 1) at Tønder skulde give Betjentene en Undskyldning for Ordene Hundsfot, Penneknægt og Canalje samt bøde 1 Rdl. til Stedets fattige for disse fornærmelige Udtryk, 2) have de 4 Oste forbrudt, de tilfaldt Konsumtionsforpagteren, 3) betale 3 dobbelt Afgift af Ostene og 4) betale Omkostningerne med 6 Rdl. Det blev jo i Sandhed Peder Hansen Tønder nogle dyre Oste.[1])

Mens de boede paa Torvet, døde Hans Jacobsen Tønders Hustru, Anna Pedersdatter Karmark. Hun begravedes $^{21}/_{7}$ 1722 i Grenaa Kirke. Til denne Lejlighed skrev deres Genbo, Rektor Schmidt, en Gravsang, som blev sunget ved Ligbegængelsen. Den aftrykkes her som en Prøve paa hin Tids Poesi:

Saa er da Verdens Glæde
Kun som et Sole-Blink,
Et møysomt Steene-Sæde
Et svigtigt Fode-Skrinck.
Vort Liv er fuld af Møye
Paa denne syndig Øe,
Mand meget Ondt maa døye
Og siden slet bortdøe.

Jeg veed en større Glæde,
Hvortil min Siel far hen,
Fra Jorde-Stand og Sæde
Til min troefaste Ven.
Mit Legeme det hviler,
Og Orme det fortær',
Til Herlighed det iler
Naar jeg opstaar til Ær'.

Jeg vil da Gud befale
Dig, Hiertens Kiereste min,
Gud trøste og husvale
Dit høybedrøvet Sind.
Slet intet du maa grue,
Det er en stakket Stund,
Saa skal vi begge skue
De udvaldes Samfund.[1])

Det ser ud til, at det har været Tønders Hustru, som ejede Gaarden, thi Tingbogen nævner den som „hendes eiende og sidst iboede Gaard". Manden maa have siddet daarligt ved det. Og kort efter Hustruens Død stilles Gaarden til Auktion af Enkemanden „paa egne og Medarvingers Vegne til Stervboets vidtløftige Gælds Betaling".

Den købtes 1723 af Peder Christensen, Forpagter paa Lykkesholm, men maa ret snart være gaaet over til Thomas Christensen, der vistnok har været Broder til fornævnte og formentlig har faaet den uden tinglæste Papirer. Thomas Christensen maa ligesom Klindt have været en boglærd og noget lovkyndig Mand, thi ligesom Klindt vikarierede han mange Gange baade i Byskriverens og Byfogedens Embeder, naar en af disse havde Forfald. Der var jo dengang ikke noget, der hed Kontorbetjente, selvfølgelig endnu mindre Fuldmægtige. Embederne var smaa nok endda. Saa det var saa lige til, at den af Borgerne, der var mest egnet og ikke alt for uvillig, i Nødstilfælde maatte overtage Hvervet og betjene Retten.

Thomas Christensens Hustru hed Dorthea Christiane Gjørup, vistnok Datter af Forpagter Erik Jensen Gjørup paa Høgholm. Hun er Anledning til en meget lang Retssag, der findes i Tingbogen for 1730. Den oplyser adskilligt om Datidens Rejseforhold og anføres derfor her i stærkt forkortet Uddrag. Sagen var følgende: Christiane Gjørup skulde nævnte Aar paa en Rejse til Aarhus. Hun havde lejet en Mand i Grenaa, Jens Sørensen Dolmer, til at køre for sig. Hun havde med sig et „Rejse-Skrin",

hvori hun havde sine Kjoler, Undertøj, Smykker og rede Penge til Rejsen.

Da de var kommet til Ramten, altsaa et Par Mil fra Grenaa, „haver det behaget hende at leie en anden Vogn" under Foregivende af, at Jens Dolmers Heste var bleven trætte. Men da Damen skiftede Vogn, glemte hun at faa sit Rejseskrin med.

Af Forhørene synes at fremgaa, at Jens Dolmer muligvis godt har bemærket dette, men formentlig, fordi han var bleven fornærmet paa Fruen, ikke mindede hende om Skrinet. Han kom saa hjem samme Aften, men først hen paa næste Formiddag gjorde han Thomas Christensen opmærksom paa Sagen, og — hvad der var det værste, maatte meddele, at Skrinet var blevet ham frarøvet paa Vejen hjem til Grenaa. Christensen anmeldte selvfølgelig straks Sagen. Det synes ikke, at han sigtede Dolmer hverken som Gerningsmand eller som Medvider i Røveriet. Men han gjorde ham økonomisk ansvarlig for det forsvundne Skrin, og efter mange Forhør og 24 Ugers Forløb faldt endelig Dommen, der gik ud paa, at Dolmer skulde erstatte det bortkomne med det paastaaede Beløb 138 Rdl. I modsat Fald vilde der blive gjort Udlæg hos ham for Pengene.

Summen var jo det halve af den daværende Værdi af et Hus, saa det var jo nok en Ulykke af Rang. Det er ikke uden Interesse at se en Specifikation over det bortkomne:

Rede Penge	31	Rdl.			
1 rød og hvidblommet Damaskes Kjole	24	„			
1 fint Klædes Skørt	16	„			
1 Kamelhaars Trøje	3	„			
1 Kammerdugs Garnet med Kniplinger	2	„			
1 fint hollandsk Slør med Kniplinger	1	„	4	Mk.	
1 hvid rippet Kappe af Katun			2	„	
1 Par hvide Halvhandsker			1	„	8 Sk.
1 Par Traadhandsker			4	„	
18 Stk. Guld- og Sølv-Fingerringe, Armbaand og Ørenringe	50	„			
Desuden en hel Del Dameundertøj med Kniplinger o. s v.	9	„			8 „
Sum....	138	Rdl.[1]			

Vist har Madm. Gjørup været meget fint udhalet til Rejsen og det har næppe været ret mange af denne lille Bys Beboere, der dengang kunde møde med et sligt Rejseudstyr.

Thomas Christensen havde taget Borgerskab i Grenaa 1/10 1725. Han opsagde det i 1732 for at rejse til Ørndrup paa Mors som „Fuldmægtig", men kom atter efter faa Aars Forløb tilbage til Grenaa, hvor han døde i 1739. Enken giftede sig kort efter med Gunder Pedersen Drejer, Skipper og Købmand i Grenaa.

Som saa mange andre i de Tider mistede ogsaa han engang Skib og Ladning ved Skibbrud. Han var paa Rejse fra København. Jagten hed „Dorrethe Christiane" og var altsaa opkaldt efter Hustruen. Paa Hjemturen „blev den utæt, gik paa Pumperne og maatte sættes paa Land ved Fjellerup for at frelse Livet". En af Mandskabet omkom, Resten frelstes. Man var nu kommen saa langt op i Tiden, at der var stiftet Forsikringsselskaber, og enkelte af de „fremmeligste" Skippere, f. Eks. Drejer, havde tegnet Assurancer for deres Skibe. Summen var dog i dette Tilfælde ikke nær tilstrækkelig til at dække Tabet.

I 1750 solgte Ægteparret Gaarden og købte sig en anden nede paa Lillegade. Køberen var

ANDERS NIELSEN STIESEN

født i Ginderup, død (begr.) $^{4}/_{8}$ 1769. Gift m. Maren Andersdatter Møller, hun begr $^{6}/_{6}$ 1778. Borgerskab i Grenaa $^{15}/_{1}$ 1744.

Anders Stiesen var Søn af Niels Stiesen, Ejer af „Nederslemming", der var en meget velstaaende Mand og havde Penge staaende i mange Gaarde i Grenaa.

Stiesen lod efter et Par Aars Forløb de gamle Bygninger nedrive og opførte den engang smukke 2 Etages Gaard, som vi kender fra Edv. Hansens Tid. Synlige Minder om Ægteparret fandtes endnu før Branden, da der sad 2 indmurede Portstolper ind mod Gaarden henholdsvis fra 1754 og 57, som bar Anders Stiesens og Hustrus Navnetræk

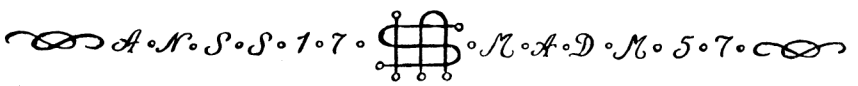

Stiesen var en overmaade velstaaende Mand. Han ejede flere Bøndergaarde i Omegnen af Grenaa. Hans Jagt hed „Jørgen Scheel" og var altsaa opkaldt efter Herren til Scheel (nuværende Benzon). Han maa have drevet et ikke ubetydeligt Brændevinsbrænderi, eftersom han ikke har mindre end 2 „Brændevinsredskaber", et paa $1^{1}/_{2}$ Td. og et paa $1^{1}/_{4}$ Td. Ogsaa han havde en Skibsulykke, dog af en noget anden Art. Da den oplyser noget om hine Tiders vanskelige Havneforhold, skal jeg her give et kort Uddrag af Begivenheden. Hans Galease „Jomfru Dorothea", 13 Læster drægtig, skulde lastes med Korn til København. Da Aamundingen, der var den Tids Havn, slet ikke var dyb nok for et fuldtlastet Skib, sejlede Galeasen ud paa Rheden efter at have indtaget en lille Del af Ladningen, og Resten sejledes derud i Baade. Der indskibedes den første Dag 76 Tdr. Havre, 30 Tdr.

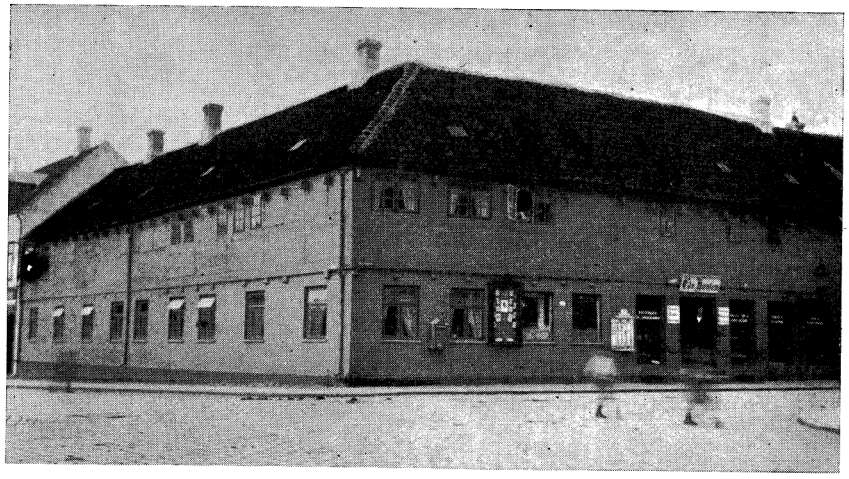

Edv. Hansens Købmandsgaard, bygget af Anders Nielsen Stiesen 1757.

Malt og 50½ Td. Boghvedegryn. Saa faldt Mørket paa, og der kunde ikke fortsættes mere den Dag. Mandskabet forlod Skibet, der laa godt fortøjet sammen med flere andre Fartøjer her fra Byen. Kun en Matros og Kokkedrengen forblev om Bord om Natten. Kort efter kulede det stærkt op. Stormen blev voldsommere og voldsommere, Ankertovene sprængtes, og Skibet drev til Søs. Det blev senere slaaet ind paa Stranden, hvor det knustes og Ladningen ødelagdes. De 2 Søfolk reddedes og afgav Søforklaring i Retten.[1])

Et andet lille Træk, som knytter sig til Gaarden her, bør ogsaa nævnes. Det gamle Raadhus laa jo nær ved. I de Dage var det kun smaat med Kakkelovne. Raadhuset maa jo formodentlig nok have haft en, men den har aabenbart ikke været ret meget bevendt, thi i Justitsprotokollen for 12. Marts 1770 staar, „at da for nærværende Tid ingen Varme paa Raadstuen kunde haves, og det var stærk Kulde og Frost, saa maatte Retten forflyttes ned udi Anders Stiesens Enkes Hus".[2])

Efter Stiesens Død solgte Enken i 1770 Gaarden paa Torvet. Det oplyses, at den bestod af „34 Fag Hus, dobbelt og enkelt Etage, assureret for 1290 Rdl." Den solgtes for 830 Rdl. til „Kjøb- og Handelsmand"

JENS POULIN WINTHER

født i Grenaa ca. 1734, begr. 19/1 1802. Gift m. Ane Strantz, f. 1742, begr. 16/7 1790. Borgerskab 21/2 1763.

Køberen var Søn af afd. Sognepræst Poul Winther og havde en Aarrække drevet Forretning i Storegade, nu Nr. 38 („Familie-

gaarden"). Hans ikke ubetydelige Arv efter Faderen maa længst være gaaet til, og han maa laane hele Købesummen. Pengevanskeligheder havde han stadig, og da Gaarden var fuldt belaant, maatte han senere pantsætte sit Indbo og sit Sølvtøj. Som et Kuriosum kan nævnes, at der imellem det pantsatte ogsaa anføres en Skinddyne. Man var ellers paa den Tid gaaet bort fra Skinddyner og over til Dyner af Olmerdug.

Men omsider maatte Winther give op, og fra hans Opbudsbo solgtes Gaarden ved Auktion $^{27}/_{5}$ 1786 til Naboen mod Syd, By- og Herredsfoged N. E. Behr. I en Aarrække var den derpaa udlejet, men ikke som Købmandsgaard, og i 1810, da Justitsraad Behr forlod Grenaa, solgte han den til Gaardejer og Sagfører i Tøstrup,

EXAM. JUR. RASMUS MØLLER

født ca. 1757, død $^{30}/_{1}$ 1825 (68 Aar gl.) Gift 1) Charlotte Amalie Møller, g. 2) Kirstine Marie Bang, f. $^{14}/_{11}$ 1764, d. $^{4}/_{12}$ 1857 (91 Aar gl.) Exam. jur., Sagfører, Sandflugtskommissær, Forligskommissær, Stempelpapirforhandler, konst. Postmester i Grenaa. $^{7}/_{8}$ 1820 Borgerskab som Detailhandler i Grenaa.

I Familien Lissners haandskrevne Slægtsbog fortælles om ham følgende:

„Rasmus Møller hed egentlig Grønfeld og stammede fra Byen paa Mols af samme Navn. Han var oprindelig Landmand og boede paa Sjælland, hvor han ægtede Charlotte Amalie Møller af Strølille Mølle. Hun døde ganske ung. Og derefter flyttede Enkemanden med sin lille Datter Mette Marie til Tøstrup ved Grenaa, hvor han beholdt Navnet Møller, som dengang altid knyttedes til den, der havde haft en Mølle. Nogen Tid efter ægtede han Kirstine Marie Bang, Datter af Degnen Hans Bang i Tøstrup. Efter en gammel Familietradition havde hun været forlovet med en Sømand. Men det var i de Tider, da Forældrene vilde have en Stemme med, og hun maatte ikke faa ham, hvorimod de stærkt tilskyndede hende til at tage Rasmus Møller, der bejlede til hende. Som lydig Datter giftede hun sig saa efter Forældrenes Ønske, og det blev et godt Ægteskab". Men, som Familietraditionen fortæller, „hendes første Ungdoms Kærlighed laa som en Poesi ind i hendes senere lange og meget virksomme Liv". „Degnen i Tøstrup var en ret velstaaende Mand, som havde sin Formue paa Kistebunden, som dengang var Skik og Brug. Da Degneboligen i Tøstrup brændte ($^{25}/_{3}$ 1793) gik hans Penge med og fandtes senere som en Klump, bestaaende af sammensmeltet Sølv og Kobber. Heraf lavedes siden Sølvskeer,

som havde en underlig graalig Farve paa Grund af det ismeltede Kobber. De eksisterer endnu i Slægten".[1])

Af Pantebøgerne ses, at Rasmus Møller af Ejeren af Vedø købte alt Bøndergodset i Tøstrup bestaaende af 6 Gaarde og 1 Hus og efterhaanden igen bortsolgte det, dels til Fæsterne, dels til andre, medens han selv beholdt en Hovedlod samlet under Navn „Tøstrupgaard", som han selv ejede og beboede.

Møller var altsaa Exam. juris og praktiserede af og til som Sagfører, men søgte ikke Bevilling som Prokurator. Der var dengang ikke i hele Jurisdiktionen nogen beskikket Prokurator.[2]) Og Møller anfører selv engang i et Andragende til Amtet om Konstitution i en bestemt Sag, at han ikke havde søgt Bevilling som Prokurator, „siden han ikke derved kunde finde Næringsvej, men blot være enkelte Mænd til Tjeneste".[3]) Han fortsatte i Grenaa Sagførervirksomheden, der dog ikke i de Dage kunde føde sin Mand, og det blev ikke hans Hovedbeskæftigelse.

Byfogeden i Grenaa var dengang tillige Postmester, men lod Embedet bestyre af en Postkontrahent og som saadan fungerede Møller i mange Aar og kaldtes i Almindelighed „konstitueret Postmester R. M." Og Gaarden paa Hjørnet benævnes flere Gange i Skøde og Panteobl. som „Postgaarden".

Efter kgl. Privilegium oprettede Møller en Handel i den gamle Købmandsgaard. Den var i Begyndelsen meget ubetydelig og „Butikken aabnedes kun, naar der kom Kunder".

Den kgl. Bevilling til denne Handel lyder efter Raadhusprotokollen saaledes: [4])

„Til Amtmanden over Randers Amt .... Vor Gunst! Eftersom Examinatus juris Rasmus Møller af vor Kiøbstad Grenaae udi Vort Land Nørre Jylland for Os allerunderdanigst har anholdt om Tilladelse til at handle en detail med Kiøbmandsvarer, saa ville Vi efter hans derom allerunderdanigst giorte Ansøgning, samt den af dig derover afgivne Erklæring, allernaadigst have bevilget: at han i bemeldte Grenaae maa handle en detail med de Vahre, hvormed Kiøbmændene i Almindelighed handler, dog at han først paa denne Næringsvei vinder Borgerskab. Derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette og Vedkommende saadant til Efterretning at tilkiendegive. Befalende Dig Gud! — Skrevet i Vor Kongelige Residentsstad Kiøbenhavn, d. 14 July 1820.

Efter hans Kongelige Maiestæts allernaadigste Befaling.

Cold. Monrad. Ørsted. Berner. Lassen. Hansen. Fischer."

Møller var Opbudsmand ved Katholms Falli, d. v. s. en Slags Administrator i Boet, men maatte dog efter nogen Tids Forløb frasige sig Hvervet paa Grund af Svaghed.

Postmester Møller døde i 1825. Hans Enke fik senere Klasselotteriets Kollektion.

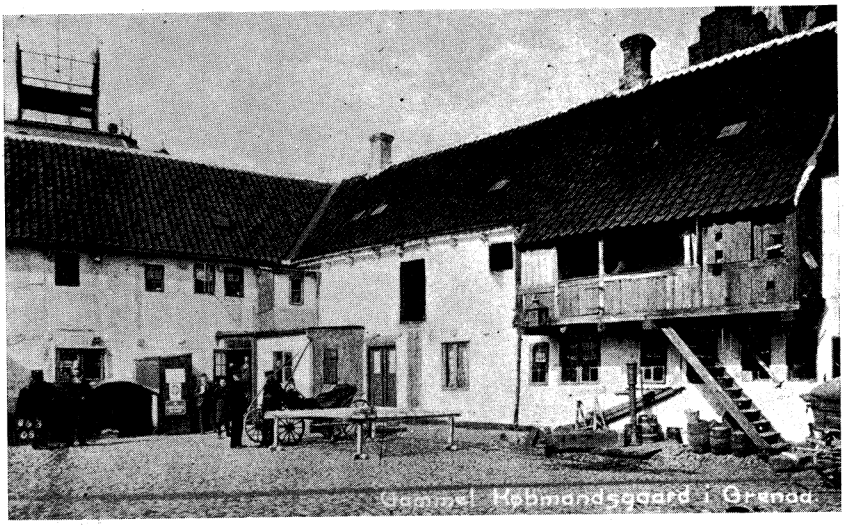

Købmandsgaardens Indre med Svalegangen.

Af Møllers Børn i sidste Ægteskab blev 2 Kæmnere, først Jens Bang Møller (f. $^{1}/_{10}$ 1801, død $^{19}/_{11}$ 1855), som tog sig af Dage formedelst Melankoli, og senere Peter Severin Møller (f. $^{24}/_{4}$ 1803, Kæmner $^{1}/_{1}$ 1861—$^{31}/_{12}$ 1879). Saa var der en Datter, Charlotte Amalie (f. $^{19}/_{2}$ 1805, d. $^{7}/_{9}$ 1882). Hendes Liv formede sig helt romantisk. Hun var meget smuk og tiltalende og til hende friede exam. jur. Hans Peter Fasting, som var Fuldmægtig paa Herredskontoret, og Niels Secher Mønsted, Provisor paa Apoteket. Hun foretrak Fasting, og Mønsted rejste kort efter til Norge.

Udstyret var færdigt, og Fasting havde købt en Gaard. Saa skete det, at han paa en Embedsrejse forkølede sig saa alvorligt, at det endte med Døden.

Paa sit Dødsleje sagde han til sin Kæreste, at hvis hun kunde tænke sig at gøre det, saa var det hans Ønske, at hun efter hans Død skulde gifte sig med deres gode Ven Mønsted.

Det skete ogsaa et Par Aar efter. Fasting havde indsat sin Kæreste som Arving, og for de arvede Penge købte hun og Mønsted Lyngsbækgaard nede paa Mols. De fik 8 Børn. Deres ældste Søn opkaldtes efter Fasting og kom til at hedde Hans Peter Fasting Mønsted. Nr. 2 var Otto Mønsted, der senere blev Storkøbmand og Margarinefabrikant i Aarhus.[1])

Efter Rasmus Møllers Død fortsatte Enken Forretningen i en halv Snes Aar og overdrog den derpaa til deres yngste Søn

JACOB AAGAARD MØLLER

født i Tøstrup $^{6}/_{3}$ 1809, død $^{4}/_{7}$ 1877. Overtog Forretningen $^{30}/_{5}$ 1836. Byraadsmedlem indtil 1852. Gift $^{8}/_{4}$ 1837 Louise Charlotte Jahnsen, Datter af Farver Jahnsen, født $^{2}/_{9}$ 1819, død $^{26}/_{7}$ 1851.

Møller var opkaldt efter Byfoged Aagaard, der altsaa nok har været Ven af Familien allerede før de flyttede til Grenaa. Han lærte Handelen hos Købmand Røse i Aarhus, hos hvem han derefter forblev nogle Aar og havde en betroet Stilling. Ved Dygtighed og Retsindighed oparbejdede han snart en god og solid Forretning her i Grenaa, og ved sit joviale og muntre Sind vandt han sig mange Venner og var kendt af alle i Byen. Han byggede et stort 2-Etages Pakhus nede ved Havnen. Det er dette, som nu er omdannet til Beboelseshusene „Granly" og „Havblink". Ligeledes byggede han et stort Pakhus ud mod Torvet (hvor nu Bager Christensen bor), og efter at han i 1847 af Købmand Agerup i Aarhus havde købt et godt Stykke af den store, ubebyggede Plads Nord for Torvet og Mogensgade, som kaldtes Jeppetoften, indrettede han der Have og Tømmerplads.

Købmand J. A. Møller.

Jeg kunde tidligere have tilføjet, at J. A. Møllers ældre Halvsøster, altsaa Mette Marie Møller, havde ægtet Landmand og Sagfører Jens Peter Harboe i Tøstrup. Han var imidlertid en noget uheldig Person, og Ægteskabet opløstes. Jacob Møller tog sig meget omhyggeligt af Halvsøsteren, som boede i et Hus, han havde, og som laa ovre i Jeppetoften. En af hendes Sønner, R. M. Harboe, lærte Handelen hos Jacob Møller og blev senere selv Købmand (Storegade 13, nu Købmand Bager).

Efter dette lille Indskud vender vi tilbage til Jacob Møller. Ældre Folk ved at fortælle mange Smaatræk fra Købmandsgaarden i hans Tid. I det lange, lave Hus i Jeppetoften var der bl. a. ogsaa Rullestue og Vognport. Her stod Møllers Karet, som dengang var Byens eneste „lukkede Vogn". Møller var en meget velvillig Mand, og naar Folk skulde have Barnedaab, og det var daarligt Vejr, saa laante man Møllers Karet og lejede en Vognmand til at køre. Men i Tidens Løb blev Kareten noget skrammet og medtaget. Saa en Dag sagde Møller til Karlen: „Jeg

synes, at Vognen begynder at se noget ramponeret ud, Jens!" „Ja, det tøkkes a osse, Hosbond!" „Ja, jeg har saamænd ogsaa nok tænkt paa det, for Folk bryder sig ikke saa meget om at laane den mere".

Møllers Rulle, der ligeledes stod ovre i Vognporten i Jeppetoften, benyttedes ogsaa af mange af Byens Folk. Det var kun meget faa Familier, som selv havde Rulle. Og ligesom det var ganske almindeligt, at man ved Vask bar Tøjet ned til Aaen og skyllede det ved det store „Lad" ved Sønderbro, saaledes var det ogsaa almindeligt, at naar Tøjet var tørret og lagt sammen, saa drog man op i Jacob Møllers Rullestue og rullede det der.

Købmand J. A. Møller.

I Møllers Velmagtsdage var det en fast Regel, at han hver Eftermiddag rullede til Havnen med sit lille Enspænderkøretøj, som han selv kaldte „Knalderkassen". Naar han kom hjem fra Turen, havde han altid Fisk med. Det var hans Livret. Hans gode Ven, Urmager Chr. Lund paa Nørregade, var meget tit hans Ledsager. Møller havde fra første Færd været Ekspeditør for Dampskibet „Randers", der var Byens første Dampskibsforbindelse med København. Og der var selvfølgelig altid nok for ham at se efter ved Havnen, baade i egne og i Dampskibsselskabets Anliggender.

Det var da heller ikke saa sært, at dengang i Slutningen af 60erne den første, spæde Spire til Badeliv ved Grenaa Strand lagdes, ved at der anskaffedes en „Badevogn", hvorfra Damer kunde bade, men som dog ogsaa 2 Dage om Ugen var til Brug for Herrer, saa var det Jacob Møller, som stod i Spidsen for Foretagendet. Det blev snart udvidet, saa der blev 2 Vogne, en for Herrer paa søndre Side af Havnen og en for Damer paa den nordre.[1])

Johan Frederik Møller.

Møller var gift med Farver Jahnsens Datter. Hun døde efter sin yngste Søns Fødsel, kun et Par og tredive Aar gammel. Det var vist Anledningen til, at Møller ved næste Valg til Borgerrepræsentationen trak sig tilbage derfra.

En af Møllers Sønner, Johan Frederik, var med i Krigen og faldt ved Bustrup $^2/_2$ 1864.

Faderen tog sig det forfærdelig nær og rejste omkring dernede i længere Tid for at finde Sønnens Grav. En Datter blev gift med C. P. Goldmand, daværende Toldfuldmægtig her, senere Overtoldinspektør for Jylland.

I 1869 overdrog Møller sin Forretning til

FREDERIK ANDREAS THYKIER

født i Ebeltoft $^{22}/_{2}$ 1839, d. $^{24}/_{12}$ 1911. Gift 1) m. Marie Wilhelmine Holst, f. 1853, d. $^{23}/_{5}$ 77, gift 2) m. Olga Terndrup, d. $^{28}/_{2}$ 1889. Borgerskab i Grenaa $^{30}/_{11}$ 1867, overtog J. A. Møllers Forretning $^{26}/_{9}$ 1869. Offentlige Hverv: Medlem af og Kasserer i Havneudvalget i en lang Aarrække, Kommunal Revisor 1889—1901, Medlem af Sparekassens Bestyrelse, desuden Æresmdl. af Grenaa Handelsforening.

Frederik Thykier, der havde lært Handelen i Fredericia og en Tid været Kommis i Kiel, kom oprindelig til Grenaa som Kompagnon i Broderens, Otto Thykiers Forretning paa Søndergade (nu Købmand Skovs). Et Par Aar efter overtog han derpaa Forretningen her paa Torvet og købte i 1878, da Møller var død, Købmandsgaard, Tømmerplads m. m. af Dødsboet.

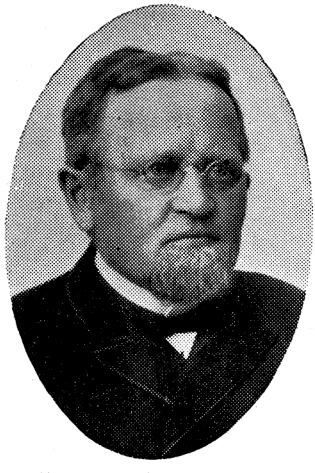

Tømmerhandler Fr. Thykier.

Dengang handlede de fleste Købmænd i Grenaa med Tømmer, men der fandtes ingen Specialforretning i Faget. Thykier opdagede snart, at der laa en Chance i at indrette en Trælasthandel efter virkelig moderne Metoder, og som var forsynet med alt til Faget henhørende og fuldt konkurrencedygtig. Som Følge deraf overdrog han faa Aar efter Købmandshandelen paa Torvet til Edv. Hansen og lagde al sin Kraft ind paa Tømmerhandelen. Den udvidedes senere til ogsaa at omfatte Handel med Cement, Støbegods, Kunstgødning m. m., og blev i Aarenes Løb en meget stor Virksomhed.

Paa Tømmerpladsens søndre Side, ud mod Torvet, hvor der oprindelig stod et højt Stakit, opførtes den nuværende Bygning, og efterhaanden erhvervedes flere og flere af de bagvedliggende Grunde til Tømmerplads. Thykier naaede ved sin ubestridelige Dygtighed og Redelighed, ved sin Godgørenhed og sit jævne, ligefremme Væsen at blive en af Byens højt ansete Borgere. Handelsforeningen hædrede ham paa hans 70 Aars Fødselsdag ved at udnævne ham til Æresmedlem.

EDVARD HANSEN

født $^{29}/_{8}$ 1852, død $^{21}/_{3}$ 1919. Borgerskab i Grenaa $^{28}/_{2}$ 1884. R. af Dbg. Medlem af Grenaa Byraad 1896—1908. Formand i Grenaa Handelsforening 1895—1919. Form. for Bankraadet i Grenaa Handels- og Landbrugsbank. Gift 1) m. Johanne Frederikke Ibsen, f. 1856, d. 1890, g. 2) m. Rasmine Andrea Sørensen, f. 1870, d. 1910.

Edv. Hansen var en Præstesøn fra Hvidbjerg. Han lærte Handelen hos Wassard i Hobro og var derpaa i mange Aar ansat i den kendte Salomonske Teforretning i København. Da hans Svoger, Købmand Joh. Hansen i Hobro, døde, rejste Edv. Hansen over og ledede en Tid Forretningen for sin Søster. Men da hun kort efter solgte denne, købte Edv. Hansen, som foran er nævnt, Thykiers Købmandshandel.

Edv. Hansen var en dygtig og flittig Købmand, og Forretningen var under ham en af Byens betydeligste. Den havde det gammeldags grundmurede Præg over sig, som passede godt til Bindingsværket og de smaa Ruder. „Traadte man ind i den langagtige, lavloftede Butik, slog der en i Møde en Duft med Mindelser fra en svunden, hyggelig Tid. Der hvilede en vis Patina over det hele Sceneri, og med lidt Fantasi kunde man tro sig hensat til Midten af forrige Aarhundrede, da Telefon og Elektricitet var ukendte Ting. Og inde i et lille, primitivt Kontor ved Siden af Butikken sad Købmanden selv, omgivet af tykke Protokoller, ved sin gammeldags Pult og førte den store Virksomheds Bogholderi. Han var en Mand af „den gamle Skole", strengt redelig i al sin Færd, stejl, noget af en Buldrebasse, men nydende en Anseelse i Byen og Oplandet, som var ret enestaaende". Saaledes bedømtes han i „Detailhandlerbladet" i 1919, da hans Saga var ude. Og det er ganske sikkert et virkelighedstro Billede af Edv. Hansen. Om hans Virksomhed udadtil skal kun tilføjes, at han fra 1895 til sin Død var Formand i Grenaa Handelsforening. Denne Stilling medførte, at han senere kom i Bestyrelsen for Centralforeningen af jydske Købmænd, og i denne Stilling var han en meget virksom Forkæmper for Oprettelsen af den jydske Handelshøjskole i Aarhus og for Skoleundervisningen af Handelsungdommen i det hele taget, ogsaa her i denne By.

Købmand Edv. Hansen.

Edv. Hansen var i en længere Aarrække Byraadsmedlem, valgt af de højstbeskattede. Han stod paa Højres yderste Fløj

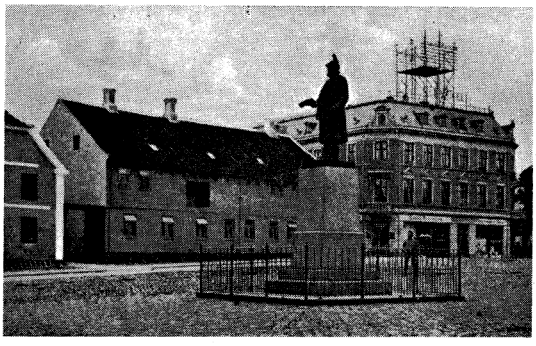

Edv. Hansens Gaard med et Hjørne af Pakhuset.

og betragtedes som en af den lokale Konservatismes sikreste Støtter.

Han var gift to Gange, men begge Ægteskaber var af kort Varighed og begge barnløse. Efter hans Død stiftede hans Svigerforældre, der var hans Hovedarvinger, et „Legat til Minde om Edv. Hansen". Det var paa 10,000 Kr. og Renten skulde anvendes til unge Handelsmænds Uddannelse. Det administreres af Grenaa Handelsforening.

Edv. Hansens overmaade flittige Liv fik en ret tragisk Afslutning. I Begyndelsen af 1919 havde han en Tid været syg og sengeliggende og bestemte sig omsider til at afstaa Forretningen og tilbringe sine sidste Dage i Ro og Fred. Gaarden paa Torvet var solgt og en Villa i Aagade købt, men endnu ikke overtaget.

Gaarden var fredet af Bygningsnævnet, men en af de første Aftener i Marts Maaned opstod der ved en Lærlings grænseløse Uforsigtighed Ild i Tagetagen. Og inden Ilden opdagedes, havde den grebet saadan om sig, at Bygningen ikke stod til at redde. Købmanden maatte selv bæres fra det brændende Hus ind til Naboen.

Han døde paa Læge Rahlfs Klinik i Aarhus faa Dage efter Branden, som ødelagde hans Hjem.

Paa den nedbrændte Gaards Plads opførte Købmand E. Holch det følgende Aar den nuværende Hjørneejendom.

Købmand Edv. Hansen, R. af Dbg.

Edv. Hansens Gaard Morgenen efter Branden.

STOREGADE NR. 3

Matr. Nr. 123 c-d,
(tidl. H. P. Rosenvinge, nu Gartner Rasmussen).

Grunden, hvorpaa denne Ejendom ligger, er den østlige, mindre Del af „Hennings Gaard", som vil blive omtalt i næste Afsnit.

Henning frasolgte dette Stykke i 1886, efter at den deri værende Butik i 4 Aar havde været udlejet til Køberen,

HANS PETER ROSENVINGE

født i Lemvig $^{24}/_{6}$ 1856, død $^{15}/_{1}$ 1935. Gift m. Elna Jensen, født $^{4}/_{2}$ 1860, død $^{19}/_{6}$ 1934. Købmandsborgerskab i Grenaa $^{22}/_{2}$ 1882. Fabrikant $^{24}/_{7}$ 93. Medlem af Grenaa Byraad 1897—1904.

H. P. Rosenvinge begyndte i Aaret 1882 en Manufakturhandel i den østre Del af „Hennings Gaard". Forretningen gik godt, men en halv Snes Aar efter overraskede Rosenvinge Byen ved at udleje Manufakturhandelen og bygge et Dampvæveri og Spinderi ude paa Havnevejen. Der var dengang adskillige, som mente, at det vist var uklogt af ham at opgive en Forretning, der var i god Gang, for den mindre sikre Udsigt til at faa noget ud af en nyanlagt Fabrik. Men Tiden viste, at Rosenvinge var Mand for at gennemføre sine Planer. Og fra en beskeden Begyndelse i 1893 oparbejdede han med overordentlig Dygtighed Foretagendet til at blive Landets største Tekstilfabrik.

Dampvæveriet begyndte med 16 Væve. Det var alt, hvad der foreløbig kunde skaffes Penge til. De første Aar var ret trange, dels fordi det ikke var let at faa Varerne fremstillet i saa

Storegade Nr. 1 og 3 omkring 1900.

fin Kvalitet som ønskelig, og dels fordi det var vanskeligt at faa Manufakturhandlerne i andre Byer til at købe fra et nyt Væveri i en saa lille By som Grenaa. Der var altsaa nok at kæmpe med. Men Aar for Aar gik det fremad, og i 1906 overgik Virksomheden til et Aktieselskab med Fabrikant Rosenvinge som administrerende Direktør. 25 Aars Jubilæet for denne Begivenhed er længst passeret, og endnu er Grenaa Dampvæveris Stjerne i Opgang. Der beskæftiges i den samlede Virksomhed tæt ved 600 Personer. Der er 640 Væve, hvoraf de 225 arbejder i 2 Skift. Aktiekapitalen andrager 2 Millioner Kr., og den samlede aarlige udbetalte Lønning er 1 1/4 Million Kr. Det er ikke for meget sagt, at dette Foretagende mere end noget andet har været den virksomste Aarsag til, at Grenaa i Løbet af de sidste 35 Aar fuldstændig har skiftet Udseende.

Fabrikant Rosenvinge var i en Aarrække et virksomt Medlem af Grenaa Byraad. Han var Medstifter af Grenaa Handels- og Landbrugsbank og af Handels- og Kontoristforeningen i Grenaa.

Endelig bør det nævnes, at Hr. og Fru Rosenvinge for faa Aar siden stiftede et Legat, hvis Renter skal anvendes til den aarlig tilbagevendende Julefest for gamle Mennesker, der oprindelig holdtes i Menighedshjemmet, men som nu af Hensyn til det voksende Besøg er henlagt til Pavillonen.

1904 solgte Rosenvinge Ejendommen paa Storegade til Na-

Direktør H. P. Rosenvinge og Frue.

boen Edv. Hansen, som benyttede den dels til Udvidelse af sin Butik, dels til Indkørselsport.

1920 Grenaa Handels- og Landbrugsbank.

1923 Gartner Rasmussen.

Ældste Brandforsikring Nr. 14.

STOREGADE NR. 5

oprindelig „Hennings Gaard", opført 1759, (der tillige omfattede Nr. 3 og udgjorde hele Matr. Nr. 123), nu „Grenaa Handels- og Landbrugsbank", Matr. Nr. 123 a + b.

Den Grund, som for et Par Menneskealdre siden tilhørte Købmand Henning, og som bestod af de Ejendomme, der nu tilhører Gartner Rasmussen og „Banken" samt hele den sydlige Del af Aagadekvarteret ned mod Aaen, havde i Aarhundreder forud været een samlet Ejendom, som yderligere omfattede Konsul Sechers Have og strakte sig helt over til Søndergade, saaledes som det vil ses paa Kortskitsen heri Side 128.

Her laa i 1680 Byens fornemste Gaard, som tilhørte Købmand, tidligere Raadmand

NIELS CHRISTENSEN SKRÆDER

I Byens Grundtakst for nævnte Aar, som altsaa er det ældste eksisterende Dokument over Byens Ejendomme, staar „Nr. 7. Niels Christensens Gaard och hauge hand sielf iboer, er tegt med tegel och tag under og sat for Taxt 240 Rdl., Grunden 30 Rdl." Det er den højeste Sum nogen Ejendom i Byen er sat til og omtrent det dobbelte af de næsthøjeste. Men til Gaarden hørte

yderligere en Hestemølle „i samme gaards biugning, sat for 40 Rdl., Grunden 5 Rdl."

Niels Christensen Skræder, Købmand og Raadmand i Grenaa, har altsaa nok været den Tids „første Mand" i Grenaa. Desværre gaar Kirkebøgerne ikke saa langt tilbage, at de besvarer Spørgsmaalene om, hvem han ellers var. Men mange Bemærkninger i Tingbøgerne giver dog et Billede af Manden.

Omkring 1681 maa hans første Hustru, Mette Eskildsdatter, være død. Nævnte Aar gør han nemlig Skifte med sine 7 Børn, 5 Sønner og 2 Døtre. Og da hver af Sønnernes Arvepart er 527 Sldlr. og Døtrene 263½ Sldlr. eller ialt 3,162 Sldlr., vil det ses, at dette efter de Tiders Forhold har været en overmaade stor Sum. Han indgik derpaa Ægteskab med „Maren Henriksdatter Ræfuen". Efter flere Sidebemærkninger i Tingbøgerne at dømme, skulde man tro, at hun var Enke efter Præsten i Ørum. Bl. a. staar der et Sted om en Grund, hun lader sælge, at det er „Sal. Hr. Lauritz' øde Plads af Ørum".

Det lader sig imidlertid ikke forlige med Oplysningerne i Wibergs Præstehistorie angaaende Præsterækken i Ørum og kan foreløbig ikke afgøres.

Imidlertid er det fuldkommen sikkert, at Niels Christensen Skræder spillede en meget fremtrædende Rolle i Byen i mange Aar, hvad ogsaa hans Stilling som Raadmand viser, men at han efterhaanden satte sin Rigdom til og fik økonomiske Vanskeligheder. Han ejede adskillige Ejendomme i Grenaa, men naar de sælges, staar der stadig „Maren Henriksdatter Ræfuens Gaard", saa hun maa altsaa have bevaret sine Ejendomme som Særformue.

Møllernæringen var jo dengang privilegeret, saa ingen kunde udøve den uden Kongens Bevilling. Det ses da ogsaa, at Niels Christensen 28. Maj 1708 faar meddelt — eller formentlig stadfæstet — Privilegiet paa at drive denne Hestemølle.[1]) Grundtaksten viser jo tydeligt nok, at der allerede i 1682 var Hestemølle i Gaarden.

Niels Christensens Hustru døde i 1723, og Gaarden her solgtes straks efter. Der staar udtrykkelig i Skødet, at Auktion holdtes „udj Sal. Maren Henrichsdatter Ræfuens, Sr. Niels Christensens, Sterfboe... med dessen priviligerede Heste-Mølle og med Frugt- og Eng-Hauge". Aaret efter døde Niels Christensen selv. Af hans Børn var en Datter (muligvis Steddatter) gift med Provst Ove Broch (se heri Side 125). En anden Datter var gift med Købmand Christopher Broch (se heri Side 43).

Den nye Ejer var:

JØRGEN RASMUSSEN BANG

født i Albøge 1689, død $^{10}/_{5}$ 1774 (85 Aar). Gift 1) $^{17}/_{2}$ 1722 m. Else Abildgaard Fæveile, Steddatter af Kbmd. Christopher Broch, gift 2) $^{11}/_{8}$ 1729 m. Birgitte Broch, Datter af Provst Ove Broch, hun død $^{4}/_{11}$ 1742. Borgerskab i Grenaa $^{24}/_{2}$ 1710. Konsumtionsforpagter 1743—54. Stempelpapirforhandler m. m.

Jørgen Rasmussen var Søn af Rasmus Jørgensen, der boede i Albøge og var Herredsfoged i Sønderherred og Birkedommer til Baroniet Høgholm. Han var først til Søs i nogle Aar og lærte derpaa Handelen hos sin Svoger, „Gamle Jens Jensen Bang" i Grenaa.

Han kaldtes oprindelig Jørgen Rasmussen Albøge efter Fødebyen. Men man hæftede senere Navnet Bang til hans Navn, fordi gamle Jens Bang, der altsaa var hans Søsters Mand, og hos hvem han havde været i Tjeneste, var en af Byens mest ansete Mænd. Der var for Resten endnu 2 af Datidens Købmænd, der paa samme Vis hæftede eller senere fik hæftet Bang til deres Navn.

Allerede nogle Aar før Jørgen Rasmussen alias Bang købte Gaarden her, havde han af meromtalte Jens Bang købt alle dennes Jorder paa Grenaa Mark, som bestod af ialt 62 Tdr. Land, fordelt paa mere end en Snes Agre, og var derved bleven langt den største Jordbesidder i Grenaa.

Ligesom et Par af de tidligere heri nævnte Købmænd vikarierede Jørgen Bang af og til i Byskriverens og Dommerens Embeder, ja havde endogsaa en Gang i længere Tid fast Konstitution i sidstnævnte Embede.[1]) Og efter det Indtryk, man faar af Manden gennem en Mængde Smaatræk, spredt omkring i Retsprotokollerne, er det ganske sikkert, at han var fuldt kvalificeret dertil. Det er tidligere omtalt, at Kongerne i lange Aarrækker forpagtede Konsumtionen bort, fordi en lokal Mand, der altid selv var ved Haanden, bedre kunde faa noget ud af den end Kongens Embedsmænd. Og Kongens Kasse fik jo saa i Form af Forpagtningsafgiften mindst lige saa meget ind som forhen. Justitsprotokollen viser, at Jørgen Bang i 1743 afløste Christopher Broch som Konsumtionsforpagter og beholdt Stillingen indtil 1754, altsaa i 4 treaarige Perioder. Den aarlige Afgift var ca. 685 Rdl. Det var ikke altid nogen behagelig Stilling at være Konsumtionsforpagter. Navnlig var det ofte galt med Indhegningen, altsaa Konsumtionsdiget, omkring Byen, der laa mod Vest, Nord og Øst, og hvoraf Grønlandsstien er en lille Rest. Det skulde hindre Indsmugling, men holdtes ikke ordentlig i Stand, og Bang klagede Gang paa Gang derover. Men hverken Bangs Klager eller Kongens Forordninger hjalp ret meget.

I den store nordiske Krigs Tid var Jørgen Bang en af de

Skippere, som sejlede i Kongens Tjeneste og bragte Korn og andre Varer fra Jylland til København.

Hans Skib „Jomfru Marie", 27 Læster drægtig, var antaget til for en maanedlig Betaling af 4 Rdl. pr. Læst at sejle, hvor det beordredes hen. „Skulde Skibet af Fjenden (som Gud naadig afvende), blive opbragt, saa bliver Amtsforvalteren ham paa Hs. Majestæt Kongens Vegne ansvarlig med 1400 Rdl., hvortil det af søfarende Folk er taxeret".[1]) Anledningen til, at denne Overenskomst er anført i Tingbogen, er, at der opstod Uenighed om Prisen, som derfor maatte til Rettens Afgørelse, og hvori Bang fik Medhold i sin Paastand.

Det var Skik, at Byens „fornemste Borgere" begravedes under Kirkegulvet, altsaa i selve Kirken. Graven dækkedes derefter til med en stor, flad Sten med afdødes Navn m. m. Kirkens Gulv kunde efterhaanden helt komme til at bestaa af saadanne Gravsten, saaledes som det den Dag i Dag er at se f. Eks. i Mariekirken i Lübeck.

En enkelt af disse Sten er bevaret nede i Museumsgaarden. Men der var jo ret kneben Plads i Kirken, og der handledes derfor med Gravstederne. I Justitsprotokollen for 1738 ses, at Jørgen Bang af en Slægtning, Skoleholder Niels Jensen Brun, der da var flyttet til Ebeltoft, erhvervede et saadant Familiegravsted i Grenaa Kirke,[2]) „hvilket findes i Kirkens søndre Side i den Gang, som er ved Vaabenhusdøren og strækker sig til Kirkens vestre Mur med sit Luft-Hul ud til Kirkegaarden". Jørgen Bang maa bruge dette Begravelsessted til sig og sin Slægt. „Men saa længe Kirken og Begravelsesstedet er ved Magt, skal alle Ligene af Sælgernes Forældre derudi *u-disputerlig* blive staaende", dog har Jørgen Bang Lov til „for at forlænge eller fordybe Graven midlertidig at optage de jordiske Levninger af de deri hvilende afdøde".

Paa sine ældre Dage fik Jørgen Bang Livets Omskiftelighed at føle. Han mistede sin Velstand og solgte Gaarden til sin Søn af første Ægteskab, Jens Nicolai Bang, der havde gjort et rigt Parti med Else Hansdatter Tørslef, Datter af Hans Tørslef paa Estruplund.

Nogle Aar efter flyttede Jørgen Bang ned i en anden Gaard, han ejede paa Storegade (nu Nr. 20 og 22) og levede der Resten af sit Liv. Huslige Sorger havde han nok af. Sønnen Jens Nicolai døde kort efter sit Ægteskab. Den næste Søn, Ove Broch Bang, der en temmelig lang Tid havde været Fuldmægtig for Byskriveren, var en raa, forfalden Person, som Gang paa Gang var an-

klaget for Voldsomheder i Ord og Gerning. Han slap dog i Begyndelsen med Løfter om Bod og Bedring og med kortere Ophold i „Arrest-Kiælderen". Flere Gange maatte han afgive skriftlig Erklæring om sin „liderlige, strafværdige Opførsel og sine grove Optøier" og højtidelig love at forbedre sig samt kalde alle de fornærmelige Udtryk tilbage. Ja, i Erklæringen af 5. Sept. 1772 maa han endogsaa „høit og helligt forsikre, at han sin Livs Tid aldrig mere skal smage Brændevin, siden han maa erkiende, at han ei kan bruge den Slags Drik til Maade". Hvis han atter i Drukkenskab gjorde Optøjer eller Uskikkeligheder, skulde han være underkastet Tugthusstraf.[1]) Men alle Løfterne om Forbedring hjalp ikke. Næste Aar var det atter helt galt. Han fremstilledes som Arrestant og maatte indrømme, at han havde opført sig saa slet mod sin gamle Fader Jørgen Bang, „at han for min Skyld har maattet forføje sig ud af sit eget Hus og med største Føje har ladet mig sætte i Arrest som et uroligt og af Drik overilet Menneske her paa Raadstuen".[2]) Han havde overfaldet den gamle Fader og truet ham med Bøsse i Haand, men den gamle havde „stedse vist en utidig Ømhed over sin gienstridige Søn". Han var truffet „i skammeligt Slagsmaal med sin Faders Tienestepige, da han til stor Forargelse en Søndag ved Aftensangstid ganske nøgen undtagen Strømper paa Benene laa i fuldt Slagsmaal med hende og forbigaaende Folk maatte ind i Huset til dem for at skille dem ad".[3]) Fornylig, da han efter Løfte om Forbedring var til Altergang, „mødte han der overmaade beskiænket og farer fort dermed".

Alt dette førte til, at Ove Broch Bang ved Dom af 26. Juli 1773 karakteriseres som „en Løsgænger, der har ført et liderligt og forargerligt Levned og foraarsaget grove Optøjer saavel mod andre som mod hans gamle Fader.... Af hvem man yderligere kan vente Ulykker, hvis han ikke ved nogen corporlig Straf, som han for længe siden har fortient, bliver spæget,.... og som derfor idømmes at arbejde som Arrestant i Viborg Tugthus i eet Aar". Det har jo visselig været et haardt Slag for den gamle, ansete Jørgen Bang. Aaret derefter, $^{10}/_{5}$ 1774, døde han 85 Aar gammel og begravedes „i hans Ejendoms- og Familie-begravelse i Grenaa Kirke".[4])

Efter at have fulgt Jørgen Bangs Liv til Afslutningen vender vi tilbage til 10. Decbr. 1753, da Jens Nicolai Jørgensen Bang fik Skøde paa Fædrenegaarden med paaliggende Hestemølle og de dertil liggende store Enghaver, for en samlet Sum af 700 Rdl.

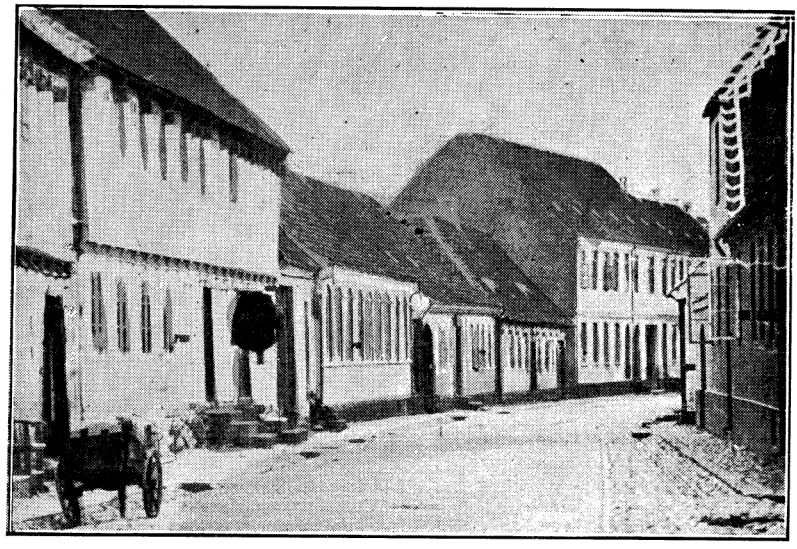

Hennings Gaard, Præstegaarden, G. M. Jensens, Th. Wessings og Harboes Gaarde ca. 1865.

Noget senere købte han ogsaa Jorderne paa Grenaa Mark og Barholmen ved Sønderbro.

Kort efter at Jens Nicolai Bang havde købt Gaarden af Faderen, tog han fat paa at ombygge den, og i Maj 1759 var den færdig og har da fremtraadt i omtrent samme Skikkelse som f. Eks. nuværende Købmand Skovs, d. v. s. i 2 Etager og med Svalegang ind mod Gaarden. En lille Bemærkning om denne Svalegang findes anført under en uhyre lang Proces angaaende uberettiget Aalefangst i Aaen. Der staar i Justitsprotokollen, „at Tienestekarlen efter Bangs Ordre lagde Ruserne op paa Svalen". Til Gaardens Opførelse laante Bang hos Fru Oberstlieutnant Weinigel (se heri Side 136) 1000 Rdl.

Jens Nicolai Bang døde i en meget ung Alder. Allerede senest 1763 er Else Tørsleff Enke, og i 1764 er hun gift paany, denne Gang med Hans Kleitrup Broch, Søn af Christopher Broch paa Søndergade og altsaa Sønnesøn af Provst Ove Broch.

HANS KLEITRUP CHRISTOPHERSEN BROCH

født $^{12}/_{11}$ 1740, død $^{6}/_{10}$ 1786. Borgerskab $^{26}/_{3}$ 1764. Gift 1) 1764 m. Else Hansdatter Tørsleff, Enke efter Jens Nicolai Bang, død 1769, gift 2) m. Karen Jensdatter Rhode, født i Ebeltoft $^{6}/_{3}$ 1737, død $^{15}/_{3}$ 1787.

Hans Broch var saa ung, da han tog Borgerskab, at han ikke engang var myndig. Hans første retslige Papirer medunderskrives derfor af hans Morbroder, Købmand Erich Kleitrup, som var hans Kurator. Allerede 1769 døde Else Tørsleff og efterlod sig

2 Sønner, Hans og Christopher, og et Aarstid efter indgik Hans Broch Ægteskab med Karen Jensdatter Rhode af den kendte Købmandsslægt fra Ebeltoft.

Af Christopher Brochs Sønner var Hans vistnok den, der havde mest Held med sig i timelige Ting. Han var en af Byens største Købmænd, havde udstrakte Jorder, ejede flere Ejendomme i Byen, Skibe og „Søboe" ved Stranden. Han nævnes i Begtrups „Calløe Amt Beskrivelse" sammen med de to andre Brødre, Ove og Thyge, som Byens fornemste Købmænd.

Begge Ægtefæller døde tidligt og med kun 1/2 Aars Mellemrum. De begravedes paa Byens Kirkegaard paa Torvet. Formentlig har Begravelserne under Kirkens Gulv været saa fuldt belagt, at ingen Plads var at faa. Deres Gravsten flyttedes senere ud paa den nye Kirkegaard og er endnu bevaret. Den er „rejst" af de 2 Sønner af første og de 4 Døtre af sidste Ægteskab i taknemligt Minde om Forældrene. Dens Indskrift anføres her som en typisk Prøve paa hin Tids Gravskrifter:

„Her under hviler
Velædle og Høyfornemme
Hr. Hans Christophersen Broch,
som blev født i Greenaae d. 22. Novbr. Ao 1740.
Nyttede sig selv og andre som en ærlig Borger og god Handels Mand indtil sin Død, der skeede sammesteds d. 6. Oct. Ao 1786
og hans Hustrue
Velædle og Gud elskende
Madame Karen Jens-datter Rhode,
som blev født i Ebeltoft d. 6. Martii Ao 1737, i sit ganske Forhold, gift og ugift, var et smukt Exempel [paa?] anstændig Ærbarhed og borgerlig Dyd
døde i Greenaae d. 15. Martii Ao 1787.
Deres Efterladte 4 uopdragne Døttre begræde billig deres tidlige Afgang. Hendes tvende Stedsønner elskede hende som deres sande Moder og tilligemed Døttrene ærer begges Støv som Ihukommelse værdige Forældre.

Lær Levende ved disse Dødes Graver,
Som du, saa de og forhen været haver,
Besieled Muld med Borgere i Tiiden,
Men nu afsielede henlagt til Siden.
Hast med din Aand til reene Aanders Bolig,
At den ved Jesu Tro kan være rolig,
Betryged, at den og sin Ret der haver,
Saa kand du glad besee de Dødes Graver,
Midt under Tiidens Kummer trøstig smile
Til Grav Sted, hvor Dit mødig (?) Støv skal hvile,
Ved Jesu Tilkomst dette og skal nyde
Sin Borger Ret, selv aandelig sig fryde."

Kort efter Enkens Død holdtes Auktion i Dødsboet. En saadan større Auktion bekendtgjordes dengang „ved Publication i

de Kiøbenhavnske Aviser samt Viborg og Aalborg Stiftstidender; ved Trommeslag og Bekiendtgiørelse med Placater". Ved mindre Auktioner nøjedes man uden Meddelelse i Aviserne.

Gaarden solgtes $^{30}/_{6}$ 1787 sammen med alt sit Tilliggende med Hestemølle og Gaarden mod Vest, som Hans Broch havde købt et Par Aar før, for en Købesum af 1850 Rdl., til Sr. Rasmus Christensen paa Vedø i Kommission for hans Svoger

TORBIØRN TORBIØRNSEN

født i Svendborg 1763, død i Grenaa $^{29}/_{5}$ 1811. Cand. jur. 1787. Konst. Dommer og Byskriver i Grenaa adskillige Gange. Birkefoged og Birkeskriver i Katholm Birk ca. 1789—1812. Do. do. i Høgholm Birk. Borgerskab som Købmand i Grenaa $^{28}/_{4}$ 1788. Gift m. Cathrine Marie Biering.

Om Torbiørnsens Købmandsskab i Grenaa haves ingen Efterretninger. Det har næppe været ret betydeligt. Derimod optraadte han tit i Retten, dels som konst. Skriver eller Dommer, dels som beskikket Sagfører. Ingen af Delene gav ham ret store Indtægter. 1797 solgtes Gaarden her til Sognepræsten, Peter Krøyer. I Handelen var indbefattet hele Ejendommen samt Frugthave og Eng for 650 Rdl. Det var ikke engang Halvdelen af Taksationssummen. Der var dog undtaget Maltmøllen og den vestre Sidelænge, hvori den laa. Disse lagdes til Naboejendommen, som Torbiørnsen beholdt. I Skødet specificeres de enkelte Bygninger. Gaarden er som Helhed teglhængt, men der er dog endnu tilbage et straatækt Sidehus. Den østre Sidelænge i Gaarden benævnes som „den saakaldte Jødekammer-Rad". Navnet lyder jo meget romantisk, men jeg ved ikke, hvad det hentyder til.

Torbiørnsen beholdt saaledes i Hovedsagen tilbage Nabohuset mod Vest, indbefattet Maltmøllen. Ogsaa disse solgtes et Par Aar efter, og Torbiørnsen flyttede til Hjørnet af Østergade og Søndergade.

Den nye Ejer var Sognepræsten

ANDREAS PETER KRØYER

født i Systofte $^{18}/_{7}$ 1751, hvor Faderen var Skomager, død i Grenaa $^{8}/_{5}$ 1827. Cand. theol. 1782 (haud). Hører i Helsingør. Sognepræst i Branderup 1788. Sognepræst her (udn.) $^{19}/_{8}$ 1796. Provst Juli 1797. Entlediget $^{4}/_{5}$ 1827 — 4 Dage før sin Død. Gift 1) m. Nille Hansdatter, f. 1765, død $^{16}/_{6}$ 1799, gift 2) 1801 m. Marie Christine Thorsager, død $^{11}/_{8}$ 1840.

Om Krøyer har jeg ikke ret mange Efterretninger. Hans første Hustru var fra Helsingør. Hun døde i Barselseng faa Aar efter, at de var kommet til Grenaa. De havde 4 Børn. Hans anden Hustrus Søster var gift med Kordegn Borups Søn, der var Præst. Hun blev Enke og omkom paa en Sørejse fra Grenaa til København.

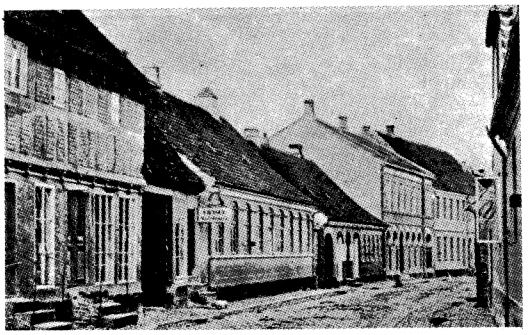

Til venstre: Hennings Gaard, bygget 1759 af Jens Nicolaj Bang.

Krøyer beskikkedes til Værge for de efterladte Børn, „men paa Grund af Alder og Svagelighed bad han sig fritaget". Skifteprotokollen efter Provst Krøyers Død viser, at han ikke har efterladt sig synderlig meget. Dog havde han en forholdsvis fyldig Bogsamling af teologiske og historiske Værker. Ganske morsom er en af de til Boet indkomne Regninger fra Skomager Jens Møller. Dens Poster gaar tilbage helt til 1821, saa Provsten har ikke været nogen særlig fin Betaler. Krøyer er den første Præst, der ligger begravet paa Grenaa Kirkegaard. Det er Hjørnegravstedet Sydvest for Generalkrigskommissær de Fischers.

Krøyer havde solgt denne Gaard længe forinden og var flyttet til Søndergade (nu Nr. 4). Køberen i 1810 var

PEDER LAURIDSEN TOLSTRUP

født ca. 1776, død $^{29}/_{8}$ 1833 (57 Aar gl.) Exam. jur., Fuldmægtig ved Udskrivningsvæsenet. Forligskommissær, Kancelliraad. Gift m. Karen Knudtzon, f. 1786 i Norge, død $^{27}/_{10}$ 1848.

Tolstrup var en Landmandssøn, vistnok fra Sønderherred, og kom som ung Jurist hertil i Begyndelsen af Aarhundredet som Fuldmægtig i „det 2det jydske Land- og Søe-Krigs Commissairiat-District", altsaa med andre Ord som Fuldmægtig hos Udskrivningschefen Fischer. I Folketællingen for 1801 anføres han som boende hos Fischer og opgiver at være 22 Aar, hvilket ikke stemmer med Opgivelsen ved hans Død. Tolstrup var Forligskommissær, afløste vistnok Justitsraad Behr, da han flyttede herfra. Jeg har tidligere heri (Side 50) nævnt, at den jævne Mands Opfattelse af Tolstrup var den, at han efter at have været Fuldmægtig hos Fischer selv senere blev Udskrivningschef. Det passer næppe. Men det er vistnok rigtigt, at i Udskrivningsdagene kunde Toften bag Gaarden her i Storegade staa fuld af stort og smaat Kvæg, som Bønderkarlene havde haft med til Sessionsherren. Jeg har hørt fortælle, men det er jo muligt, at Historien ikke er paalidelig, at en Bondekarl engang kom, da Sessionen var ved at slutte, og at Tolstrup i en bøs Tone raabte til ham: „Hvorfor kommer den Bondekarl først nu?" Karlen

svarede, at han havde medbragt en fed Stud til Kancelliraaden, men Studen var stædig og havde ikke været til at drive af Sted.

Kancelliraaden skulde saa have permitteret Karlen med de sikkert kærkomne Ord: „Naa, ja saa herut med ham".

Et mere tiltalende Billede af Kancelliraad Tolstrup giver hans eneste Søn Carl Vilhelm Tolstrup (født i Grenaa 18/11 1819), senere Præst ved Roskilde Domkirke, i en lille Bog „Fra Sømandslivet". Den udkom i 1885. Han fortæller deri om et Besøg, som han som ældre Mand gjorde i sin Barndomsby og i sit Fødehjem, og dvæler ved, hvor meget der var bleven forandret siden dengang: „... Vor Storstue var bleven omskiftet i et Klædemagasin. Derinde stod hans Kiste, min alvorsfulde, retsindige Faders Kiste, der laa han kold og stiv, da min fromme Moder førte mig, der tidlig blev faderløs, ind til hans Lig..."

„Der var lagt ubarmhjertig Haand paa den gamle Svalegang, der engang var Drengens Tumleplads, fordi den tog af for det, som Nutidens Beboere, og vel ikke ganske med Urette, satte mere Pris paa, nemlig Lys og Luft — men endnu stod dog den gamle Trappe dèr, ad hvilken Barnet engang forsøgte en hovedkuls Nedfart paa Stenbroen...."

„Og nu Haven! Stod endnu ikke Lindelysthuset dèr saa frisk og grønnende, i hvis Løv vor Moder og vi Børn ved Midsommertide, naar det var Faders Fødselsdag, indflettede unge Roser og holdt Fest i Fryd og Hjertens Enfoldighed?... Og Engen derude, hvor redte den ikke endnu sin Blomsterseng som i de gamle Dage, da Barnet dèr blev Græsrytter, men faldt blødt og godt? Og Aaen, der slyngede sig igennem den og hastede mod det dybe Hav, løb og løb, og blev aldrig træt af at løbe, hvor løb den ikke ogsaa den Dag, og Smaafiskene spillede og sprællede i de klare Vande, ret ligesom for et halvt, ja langt mere end et halvt Aarhundrede siden, da Drengen, der nu snart var bleven den gamle Mand, gjorde Jagt paa dem i det Dybe, og var glad og stolt, naar han kunde bære sit Sejrsbytte, sin, i hans Tanker rige Fangst, til Hjemmet".[1])

Kancelliraad Tolstrups Hustru Karen Knudtzon var fra Norge. De havde kun den ene Søn Carl Vilhelm Tolstrup. Han havde en udmærket Sangstemme og uddannede sig ved et fleraarigt Ophold i Paris hos Garcia til Sanger. Men han opgav dog uagtet sin sjældne Sangstemme at gaa den Vej. Han søgte Præsteembede og var 1866—86 Andenpræst ved Roskilde Domkirke, i hvilket Embede han døde under et Kurophold i Karlsbad 2. Aug. 1886.[2])

Derimod havde Kancelliraadens flere Døtre, der var ældre

end Sønnen. En af dem, Christiane Frederikke, blev som 17-aarig Pige gift med den langt ældre Vinhandler H. F. Brügman v. Munch fra København. Ægteskabet var nærmest en Tragedie. Munch døde her i Grenaa efter faa Aars Forløb og ligger begravet i det Tolstrupske Familiegravsted paa Grenaa Kirkegaard. En af Kancelliraadens Brødre, Søren Tolstrup, var Gaardejer i Nødager.

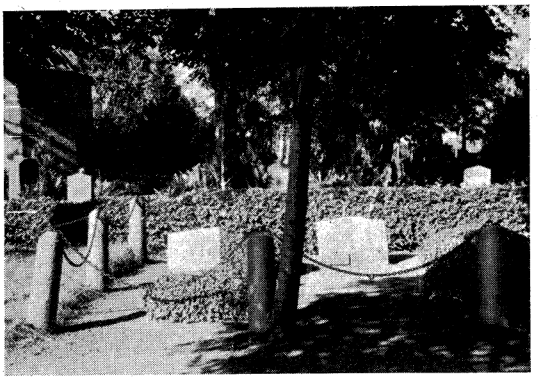

Kancelliraad Tolstrups Gravsted paa Grenaa Kirkegaard.

Efter Tolstrups Død i 1833 beholdt Enken Gaarden i nogle Aar, men solgte den i 1840 og flyttede fra Byen.

CHRISTIAN RASMUS ARENDRUP

født i Næstved $^{16}/_{3}$ 1803, død i Odense $^{31}/_{1}$ 1871. $^{7}/_{6}$ 1833 Garnisonskirurg i Frederikshavn. $^{24}/_{6}$ 1837 Distriktslæge i Grenaa. $^{22}/_{11}$ 1856 Stiftsfysikus i Odense. Justitsraad. Gift $^{30}/_{10}$ 1831 m. Nanna Marie Henne, f. 1811, d. 1899.

En Ting, som alle de meget gamle Folk i Grenaa enstemmig straks fortalte om Arendrups, var, at de havde en overmaade stor Børneflok, der var 16 Børn, hvoraf 9 Sønner og 5 Døtre levede, og at de fik en meget spartansk Opdragelse. Men hvad mere er, næsten alle disse Børn, og da navnlig Sønnerne, var overordentlig godt begavede og kom frem til meget fremragende Stillinger.

Distriktslæge Arendrup og Frue.

Jeg nævner nogle af de mest kendte: Adolph Arendrup (1834—75), Kaptajn i Artilleriet, kom senere til Ægypten og reformerede Hærvæsenet der. Han faldt under en af Krigene dernede som ægyptisk Oberst. Albert Arendrup (f. i Grenaa 1852) ligeledes fremragende Militær. Generalmajor og Chef for jydske Brigade, Kammerherre. Hans pludselige Afskedigelse af Forsvarsminister Klaus Berntsen i

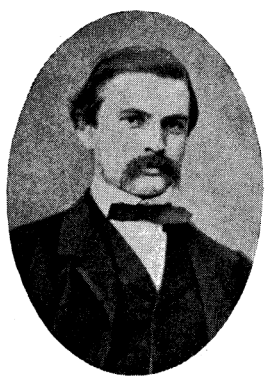
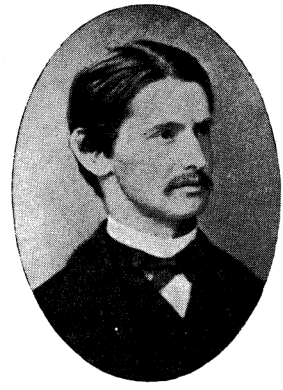

Ungdomsbilleder af Adolph og Christian Arendrup.

1911 er sikkert endnu i nogles Erindring. Christian Arendrup (1837—1913) ogsaa Militær. Ingeniøroberst og Chef for Søminekorpset. Senere Guvernør i Dansk Vestindien 1881—93.[1])

Andre Sønner blev navnkundige Læger. En af dem, Emil Arendrup, døde i 1871 som Overlæge ved Ambulancen i St. Cloude i Frankrig, hvorhen han var draget som frivillig under den fransk-tyske Krig.

Jo, vist! Arendrups havde Ære af deres Drenge. Og de oplevede jo, heldigvis for dem, ikke at se en af disse berømte Sønners Søn ende som Storsvindler og Bedrager i Efterkrigstidens Ragnarok.

Om Arendrup som Læge er det ikke saa let at udtale sig nu. Han siges at have været noget bøs og haardhændet, som jo næsten alle Datidens Læger var. Men hans betydelige Avancement er vel en Borgen for, at han har været en Dygtighed baade i sit Fag og som Administrator.

Som nævnt før havde Arendrups Forgænger, Tolstrup, købt Nabogaarden med Maltmøllen og dermed Møllerprivilegiet, som jo fra Arilds Tid havde hørt til Ejendommen her. Det medfulgte, da Arendrup købte Gaarden. Og det har muligvis givet ham Lyst til at give sig af med Mølleriet. Faktisk er det, at han i 1848 købte 5 Skpr. Land af Grenaa Byfogedjord paa Bavnhøj og derpaa i 48 eller 49 lod bygge en Vejrmølle, som han forpagtede ud. Folk fortæller, at det gik saaledes til, at Møller Rødkjær paa Sdr. Mølle var bleven Uvenner med Arendrup over et eller andet og derfor havde været med til at skaffe en ny Læge til Byen, nemlig Doktor Richter, og at Arendrup saa til Gengæld vilde drille Møller Rødkjær ved at skaffe ham en Konkurrent paa Mølleriets Omraade. Pastor Richter, for hvem jeg

har nævnt Historien, mente ikke, at den havde noget paa sig. Men det er i hvert Fald en Kendsgerning, at Rødkjær var med til at skaffe Richter hertil, og at Richter en Tid, indtil han blev gift, boede paa Sønder Mølle.

Distriktslæge Arendrup forlod Grenaa i 1856 og solgte i 1859 Gaarden til Søren Pedersen Muurmand (g. m. Jensine Marie, født Henning), som var Gaardejer i Saldrup. Han lod indrette Butikker i nederste Etage i den gamle Gaard.

Af Grenaa Avis for Aarene derefter ses, at mange forskellige Forretningsfolk har forsøgt sig der, men næsten alle med saare ringe Held og flere med Fallit.

I den store Gaard holdt Karlene fra Byen og nærmeste Omegn Ringridning om Fastelavnen. Og Frk. Fr. Dantzer, der som Barn har boet i Nabogaarden og fra deres Vinduer kunde se herind, fortæller, at det altid var en stor Festdag for dem den Dag, da Ringridningen fandt Sted.

Distriktslæge Arendrup.

Den eneste af de mange Forretningsfolk, som boede her, der skal fortælles lidt om, er A. C. Henning, som oprindelig var Lejer, men senere blev Ejer, og efter hvem Gaarden af alle ældre kaldes „Hennings Gaard".

ANDERS CHR. ERICHSEN HENNING

født $^{8}/_{1}$ 1829, død $^{17}/_{6}$ 1889. Købmandsborgerskab i Grenaa $^{2}/_{12}$ 1859. Kgl. Vejer, Maaler og Vrager. Gift m. Emma Kahlen, f. 1834, d. $^{20}/_{3}$ 1923.

A. C. Henning var gammel Grenaaenser, idet han var Søn af Opsynsmand Erich Rasmussen Henning. Han havde nogle Aar uden Held været Købmand i Aarhus og kom derpaa her til Grenaa og begyndte en Kolonialhandel, men fik senere Manufakturhandel.

Det maa have været hans Forretning, som Pastor Tolstrup tænkte paa i den foran citerede Vending om deres Storstue, der var blevet til et Klædelager.

Henning havde ikke mere Held med sig end de andre og gik Fallit i 1871. Han indrettede derefter en lille Restauration og havde Keglebane i Haven. Fra den store Urtehave solgte han tillige Grøntsager til Byens Folk. Der var jo dengang ikke nogen egentlig Gartner i Grenaa og endnu mindre Gartnerbutikker, saa næsten alle, som ikke selv havde Have, købte hos

Det Indre af Hennings Gaard.

Hennings. Paa sine ældre Dage blev Henning Vejer og Maaler, hvad nu dengang ikke indbragte ret meget. Folk, som kender ham nøje, karakteriserer ham som en brav, flittig og stræbsom Mand, men som ustandselig maatte kæmpe med økonomiske Vanskeligheder.

Henning var i mange Aar kun Lejer af Gaarden, og først i 1883 fik han Skøde paa den. Aaret før blev den østlige Del af Ejendommen udlejet til H. P. Rosenvinge, som deri begyndte Manufakturhandel og i 1886 købte denne Del, som han senere ombyggede.

Efter Hennings Død beholdt hans Enke Gaarden i en lang Aarrække og havde den stadig udlejet i Smaabutikker. I den morsomme lille Tilbygning Vest for Porten, i hvilken i sin Tid havde været Karlekammer for Dr. Arendrups Kusk, havde Sadelmager J. Jensen Værksted i mange Aar.

I 1904 solgte Fru Henning Gaarden til A/S Grenaa Handels- og Landbrugsbank, som derpaa lod opføre den nuværende Bankbygning. Haven solgte Fru Henning samme Aar til A/S Grenaa Byggeforening, og det er den, som nu danner Hovedparten af Aagadekvarteret.

A/S GRENAA HANDELS- OG LANDBRUGSBANK

stiftedes i Foraaret 1895 og aabnedes under beskedne Forhold 15. Maj s. A. i et Lokale i Isenkræmmer Poulsens Ejendom. Samtidig med Starten overtoges et mindre Pengeinstitut „Grenaa Bank". Men det var dog først, da man det følgende Aar overtog Likvidationen af „Landbrugssparekassen for Grenaa og Omegn", at der kom rigtig Vækst i Foretagendet.

Landbrugssparekassen var et gammelt, solidt Landboforetagende, hvis Leder fra første Færd havde været Kancelliraad Lütken, og som havde haft Lokale i hans Ejendom paa Østergade. Den tilførte den nystiftede Bank baade et betydeligt Antal Kunder og navnlig en ikke ringe Sympati og Anseelse i Egnens Landbokredse.

Bankens Direktion var ved Stiftelsen Kammerherre Dinesen, Katholm, Rentier I. E. Knudsen, Grenaa, og daværende Sagfører N. Bonke, der i Forvejen var Direktør for den nævnte „Grenaa Bank", der altsaa straks optoges i den nye Bank.

Det var Bonke, der havde den egentlige Ledelse, og som sammen med H. Buhl, der ved Bankens Stiftelse var Bogholder og fra 1907 Meddirektør, bragte Grenaa Handels- og Landbrugsbank frem til en førende Stilling i Byens og Omegnens Pengevæsen.

Forbindelse med Handelslivet i Grenaa havde Banken bl. a. gennem A. Sørensen, der i en Aarrække var Meddirektør, og ved Edv. Hansen, der var et betydende Medlem af Repræsentantskabet.

Som Formand for dette fungerede Hofjægermester Neergaard, Løvenholm, fra Stiftelsen indtil 1901. Kammerherre Juel, Meilgaard, til 1918. Købmand Edv. Hansen til sin Død i 1919. Lærer A. Andersen, Aalsø, til 1929 og siden da Proprietær Gowertz Jensen, Lyngdalsgaard.

Et Mindeaar i Bankens Historie var 1905, altsaa Tiaaret for Stiftelsen, idet den da rykkede ind i de store, praktiske Lokaler i den nyopbyggede, smukke Ejendom.

I Aaret 1918 overgik Banken til „Den danske Landmandsbank" som Filial.

Aktiekapitalen var i 1895 60,000 Kr., men forhøjedes senere flere Gange og var i 1918 ved Overgangen til Landmandsbanken $^1/_2$ Mill. Kr. Bankens Balancesum, der Aar 1900 var ca. 1 Mill. Kr., var i 1918 ca. $12^1/_4$ Mill. Kr.

En nærmere Omtale ud over de anførte rent historiske Kendsgerninger hører ikke hjemme her om et Foretagende, der endnu staar midt i sin Virksomhed. Kun ligger det nær at tilføje en kort Biografi af den af Bankens Direktører, hvis Liv er afsluttet, og som altsaa nu tilhører Historien.

NIELS BONKE

født $^{18}/_{12}$ 1856, død $^{30}/_{10}$ 1926. Exam. jur. 1883 Sagfører i Grenaa. 1886 Bankdirektør i „Grenaa Bank". 1895 til 1923 Direktør i „Grenaa Handels- og Landbrugsbank". 1900—09 Medl. af Grenaa Byraad. 1903—16 Skatteraadsformand. 1919—26 Borgmester i Grenaa. Gift $^{18}/_1$ 1884 m. Cathrine Müller, f. $^{14}/_{12}$ 1857, d. $^{25}/_2$ 1934.

N. Bonke var født i Vistoft paa Mols, hvor Faderen var Møller, men efter Møllens Brand flyttede han til Grenaa. Efter at være bleven Exam. jur. nedsatte Bonke sig som Sagfører i Grenaa. Faa Aar efter blev han Direktør i den lille „Grenaa Bank", og da den gik ind i den i 1895 oprettede „Grenaa Handels- og Landbrugsbank", var Bonke selvskreven som Direktør for denne. I

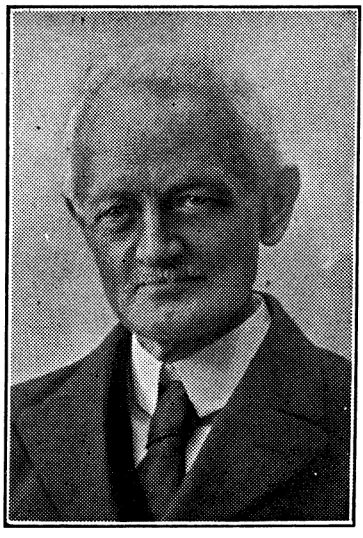

Borgmester N. Bonke.

1896 havde Bonke optaget Fr. Viale som Kompagnon i Sagførerforretningen, og en halv Snes Aar senere trak han sig ud af denne, hvorved Viale blev Eneindehaver.

Efter i et Par Perioder at have været Medlem af Grenaa Byraad, var Bonke i en halv Snes Aar uden for aktiv Deltagelse i kommunal Politik. Men efter at den nye Kommunallov var traadt i Kraft, hvorefter Byraadene selv valgte Formand, og efter at Sagfører Andersen havde frasagt sig Valget til Borgmester, rykkede Bonke ind som den første egentlig fungerende folkevalgte Borgmester i Grenaa. Han gjorde et godt og redeligt Arbejde som Formand i Byraadet og var en klog og forsigtig Leder af Kommunens Pengevæsen. Personlig var han en stilfærdig Mand af et vindende Væsen. Den sidste Del af sin Borgmestertid var Bonke syg og legemlig svækket, men havde sine Aandsevner fuldt ud i Behold. Og med en stærk Energi og Pligtfølelse kæmpede han for at udfylde den Post, som han ved det foregaaende Valg kun modstræbende havde taget imod. Ganske faa Maaneder før sin Død frasagde Bonke sig Borgmesterstillingen.

Ældste Brandforsikring Nr. 15.

STOREGADE NR. 7

Tidligere Pastor Blochs og Pastor Dantzers Præstegaard. Senere Dyrlæge Dyekjærs, nu Frøknerne Bildes Ejendom med Købmand Brændstrups Butik. Matr. Nr. 122.

Byens Grundtakst Aar 1682 nævner her „Hendrich Tonisen Kuolbye, hans Datter Cathrina Hendrichsdaatters Huus, som Byefogdens Enke, Boel Lauridsdaatter iboer. Er noget gammel, tegl paa. 30 Rdl."

Nævnte Boel Lauridsdaatter maa formodentlig være Enke efter Byfoged H a n s L a n g, som døde omkring 1674.

Huset ejedes senere af Niels Christensen Skræder, som er

omtalt heri Side 167, og som ogsaa ejede Nabogaarden. Han nævnes som Ejer bl. a. 1710 og 1722. Sidstnævnte Aar var Gaarden pantsat til Magister Jacob Buch, Sognepræst til Aalsø og Hoed, for 98 Rdl. med udtrykkelig Bemærkning om, at hvis Renterne ikke svares i rette Tid, er Gaarden „uden videre Dom og Indførsel" hjemfalden til Kreditor. Det nævnes endvidere, at Facaden er 29½ Al. og Dybden „To Hundrede og flere Alen".[1]) Renterne betaltes ikke, og Mag. Buch fik derfor i 1722 Dom for, at Stedet var hans. Han udlejede Huset til Konsumtionsforpagter Søren Jørgensen. Ved den lille Smuglerhistorie, som er nævnt heri Side 152, anføres netop, at Konsumtionskontoret laa paa dette Sted.

„Edle Sr. Søren Jørgensen" var Birkefoged ved Høgholm Birk fra 1715 til sin Død 1732 og gift med Kiersten Marie Gjørup. Han boede personlig i Albøge paa en Gaard, „som af mit Herskab, Højvelbaarne Hr. Geheimeraad Palle Kragh og Hendes Naade Sal. Fru Geheimeraadinde Helle Trolle [Katholm] deres Højrespektive Arvinger er given for mig, min Hustru og vores Arvinger til evindelig Arv og Ejendom".[2])

Han var Konsumtionsforpagter i Grenaa 1722—27 for en aarlig Afgift af 755 Rdl.[3]) Som Kautionist for ham overfor Kongen stod Hans Rosborg paa Haraldslund. Da nu Birkedommeren i 1727 ikke kunde betale sin Forpagtningsafgift, der skulde erlægges kvartalsvis, maatte Rosborg flere Gange træde til, saa Beløbet sammen med anden Gæld kom op paa 935 Rdl. Han anlagde derfor Sag mod Forpagteren. Under denne fremlagdes Kautionsdokumentet. I det staar bl. a., at hvis Jørgensen undlader i rette Tid at betale sin Afgift, saa Rosborg maa træde til, saa har „bemeldte Hans Rosborg Ret til uden foregaaende Dom selv som Forpagter at tiltræde udj mit Sted Grenaa Bys Konsumtion og oppebære denne lige saa fuldkommen, som om den var stilet paa hans Navn". Yderligere staar der i Dokumentet en Bemærkning, som viser, at Kautionisten ikke optraadte helt af uegennyttig Kærlighed: „For samme Kaution betaler jeg til Hans Rosborgs Kieriste [d. v. s. Kone] aarlig, inden December Maaneds Udgang en *Descretion* af 20 Rdl., hvilke jeg som en vitterlig Gæld er pligtig til skadesløs at betale".[4]) Altsaa, Kautionistens Frue faar et lille Gratiale paa 20 Rdl. aarlig i Julemaaneden for Mandens velvillige Kaution.

Naa, Følgen blev altsaa, at der blev gjort Udlæg i Birkedommerens Midler. Rosborg overtog Konsumtionens Oppebørsel for Resten af Perioden, og der indsattes nye Konsumtionsbetjente.

Det løb ikke af uden Spektakel, idet navnlig en af Betjentene, Jørgen Winther, der havde Post ved Vester- og Dolmer Port, nægtede at udlevere Nøglerne dertil og i flere Dage „bandtes og droges med Rosborgs Betjente om Konsumtionen, af hvem som kom ind ad besagte tvende Porte", ja, at baade han og Hustru optraadte saa voldsomt, at han idømtes en Mulkt, der gik — pas nu vel paa, ærede Læser! — „til Grenaae fattige Skibshaufns Bedste".[1])

I de følgende Perioder blev derpaa Christopher Broch og senere Jørgen Bang Konsumtionsforpagtere, saaledes som allerede før er nævnt heri.

Den næste Ejer er Peder Michelsen Bang, fra hvem Retten i 1741 sælger Gaarden til Major Hoff paa Hessel. 1750 Hoff til Parykmager Ludvig Phødenfant, der sammen med Guldsmed Christen Madsen Kiersgaard i en Aarrække havde været Lejere.

Phødenfant kom til Grenaa og tog Borgerskab 17/2 1749. Men det har næppe været nogen indbringende Forretning at være Parykmager i Grenaa selv i denne Parykkernes Tidsalder. Enkelte Steder i Skifteprotokoller nævnes mellem Præsternes Efterladenskaber nogle Parykker. Et Sted i Tingbogen anføres, at en Voldsmand rev Parykken af Dommerens Hoved. Men i Hübertz Aktstykker[2]) nævnes i 1710 i Anledning af Parykskatten, at der dengang i Ebeltoft var „9 Parykker, 3 Fontanger og 23 Topper og Sætter" og i Mariager 14 Parykker, men derimod er Grenaa slet ikke nævnet. Det ligger nu ganske vist flere Aartier forude, og det maa antages, at Grenaa siden er kommet lidt med. Men Forretningen var altsaa sløj, og Phødenfant flyttede til Fjellerup og solgte 1758 Huset her til Skipper Rasmus Jensen Bang. Han var Søn af den meget ansete, Side 169 omtalte „Gamle Jens Bang" og Stedfader til 3 senere meget kendte Købmænd, Rasmus, Søren og Michel Mau, om hvem siden vil blive fortalt. Rasmus Bangs Historie hører til paa Lillegade, hvor han ejede en stor Gaard.

1766 efter Rasmus Bangs Død til Sønnen Søren Rasmussen Bang. 1774 efter dennes Død til Hans Broch, som ejede Nabogaarden. Atter ved dette Auktionsskøde er der en morsom Oplysning om Fremgangsmaaden ved Auktioner i de Tider, der var ganske modsat den, som vi nu bruger. Der staar: „Eiendommen opraabtes til Vurderingspris 160 Rdl., men da derpaa ikke skete Bud, blev samme indsat for 130 Rdl., men endnu af Mangel paa Bud opraabt for 100 Rdl., da Sr. Jens Chr. Juel

her i Grenaa paa Sr. Hans Brochs Vegne, ibid., bød derpaa 101 Rdl. Og høiere Bud blev ikke gjort, hvorfor han med Arvingernes Samtykke blev fornævnte Gaard og Ejendom tilslagen".[1])

I 1788 fulgte Gaarden sammen med Nabogaarden ved Salget til Birkedommer Torbiørnsen. Men i 1797, da denne solgtes til Provst Krøyer, beholdt Torbiørnsen Gaarden her og fik Hestemøllen, der altsaa laa i Sidebygningen mellem de 2 Ejendomme, overført til Gaarden her, naturligvis indbefattet Privilegiet til Møllens Drift. 1798 Torbiørnsens Svoger, Rasmus Christensen til Vedø. 1799 Sr. Peder Peerstrup, vistnok Ejer af Kirkens Menzalgaard i Dolmer. 1801 Auktionsskøde til Maltmøller Peder Rasmussen Krogh. 1820 Skøde fra Krogh til Naboen, Kancelliraad Tolstrup, paa Ejendom og bagved liggende Eng.

De 2 Ejendomme var saa samlet i en Menneskealder, først under Tolstrup, senere under Arendrup. Og da denne omkring 1849 opførte Møllen paa Toppen af Bavnhøj, saa har han formodentlig søgt og faaet Tilladelse til at overføre sit Privilegium paa Hestemøllen til den nyopførte Vindmølle.

Engen beholdt Arendrup selv. Men Bygningen til Gaden solgte han i 1848 til Stedets nye Sognepræst,

FREDERIK CHRISTIAN BLOCH

født $^{30}/_{3}$ 1805 i Kvong, død $^{14}/_{4}$ 1879 i Svendborg. Cand. theol. 1830 (laud). 1834 Sognepræst i Kvong-Lyne. Sognepræst i Grenaa (udn.) $^{22}/_{6}$ 1846. Sognepr. i Ringe $^{9}/_{5}$ 1857. Entl. vistnok 1874. Folketingsmand for Randers Amts 4. Kreds $^{14}/_{6}$ 1855—$^{14}/_{6}$ 58. Gift $^{17}/_{10}$ 1834 m. Emilie Leerbech, f. $^{15}/_{8}$ 1808, d. $^{31}/_{3}$ 1900.

Bloch var af en udpræget Præsteslægt. Baade hans Fader og Bedstefader var Præster, førstnævnte i Kvong i Ribe Stift, hvilket Embede Bloch selv senere fik. Ogsaa Hustruens Fader var Præst. Det var i Ringe paa Fyn, altsaa netop i det Embede, hvortil Bloch flyttede, da han rejste fra Grenaa.

Jeg vil antage, at det er Pastor Bloch, der ombyggede Ejendommen, hvori der saa var Præstegaard i hele hans og hans Efterfølgers Tid. Bloch er den eneste Præst her i Byen, der har taget aktiv Del i Politik, og han var valgt som Rigsdagsmand for Randers Amts 4. Valgkreds i en Periode. Af Blochs Børn var Sønnen Hans Fotograf og grundlagde Atelieret i Mogensgade. Datteren Ottilia blev gift med deres Genbo, Prokurator Hanson. Paa Grund af den store Aldersforskel, hun var godt 18 Aar og Hanson ca. 40, var Pastor Bloch imod Partiet, hvad

Pastor Bloch og Frue.

der er meget forstaaeligt. Ved sin Afrejse fra Grenaa 1857 solgte Bloch Ejendommen til sin Efterfølger i Embedet.

CARL ULRICH DANTZER

født i Kbhvn. $^{6}/_{4}$ 1815, Søn af Stenhuggermester, Kaptajn Peter D., død i Gr. $^{27}/_{12}$ 1878. Cand. theol. 1841 (haud.) 1844 Lærer ved Fruë Skole i Kbhvn. 1851 ord. Kateket i Grenaa. Sognepræst her (udn.) $^{16}/_{7}$ 57. Entl. $^{2}/_{7}$ 77. Gift 1) 1846 m. Christiane Elisabeth Jensine Harboe, f. $^{22}/_{5}$ 1814, d. $^{8}/_{7}$ 57, gift 2) $^{28}/_{10}$ 58 m. Manon Louise Krebs, f. $^{8}/_{12}$ 1815, d. $^{22}/_{5}$ 1904.

Pastor Dantzer var altsaa efter adskillige Aars Skolevirksomhed i København i 1851 kommet til Grenaa som Kateket, d. v. s. Andenpræst og Leder af Skolevæsenet. Denne Forbindelse imellem Præsteembede og Førstelærerembede var noget, som der baade her og i mange andre Byer efterhaanden var kommen en ret stærk Stemning imod, fordi Kateketen i de fleste Tilfælde følte sig mere som Præst end som Lærer og kun blev ved Embedet som et Gennemgangsled, indtil der blev Mulighed for at faa et andet Embede som Sognepræst, eller res. Kapellan.

Imidlertid kan det vistnok siges, at Pastor Dantzer var en god Mand i denne Plads, bl. a. fordi han havde en lang Lærergerning bag sig.

Som Kateket havde Dantzer haft Bolig paa Skolen i Førstesalslejligheden Vestergade 7. Da han nu som Sognepræst maatte opgive denne, var det, at han købte Forgængerens Præstegaard, hvor han blev Resten af sit Liv.

Om Dantzer som Præst har jeg hørt sige, at han var en hjertelig og velmenende Mand, men noget tør i sin Prædiken. Han var meget liberal og forstaaende overfor det stærke Røre, der i hans Embedstid udgik fra Ørum Præstegaard, hvor den unge Vilh. Beck rejste Indre Missions Fane, og til hvis Kirke

Fru Christiane Dantzer, født Harboe.

Pastor C. U. Dantzer.

Fru Manon Dantzer, f. Krebs.

ogsaa mange Familier i Grenaa søgte. Beck var jo en overmaade veltalende Mand med et kraftigt, til Tider temmelig drastisk Sprog og med Ild og Voldsomhed. Det var langt fra Dantzers Temperament. Men dog aabnede han Kirken her for Becks Forkyndelse og tog venskabeligt mod ham uden dog selv at slutte sig til den „Indre Mission".

Dantzer var i mange Aar en svagelig Mand og maatte holde Kapellan. I 1864 havde han en Pastor J. C. Olsen, der havde været Præst i Sønderjylland, men var fordrevet derfra, da Tyskerne fik Herredømmet. Siden havde han en Tid J. J. Bjerre, den senere Kultusminister i Ministeriet Sehested. Bjerre talte dengang med stærk vestjydsk Accent, og Folk i Grenaa klagede over, at de ikke kunde forstaa ham.

De sidste Aar (1871—77) var Sofus Ulrich Borch pers. Kapellan, og da han fik Præsteembede og forlod Grenaa, bestemte Dantzer sig til at søge sin Afsked.

Dantzers første Hustru døde just i de samme Dage, da han modtog Udnævnelsen som Sognepræst. Hans anden Hustru, Manon Krebs, var kommen til Grenaa som Bestyrerinde af en Privatskole, som en Del Grenaaborgere, f. Eks. Ritme-

Pastor Dantzers Gravsted paa Grenaa Kirkegaard.

Frk. Frederikke Dantzer.

Frk. Helene Dantzer.

ster Gether, Distriktslæge Arendrup og Prokurator Lunøe havde oprettet for deres Pigebørn. Denne Skoles Undervisning foregik i et Par Lokaler i Lunøes Gaard. Dantzer var Religionslærer ved Skolen, og han har altsaa der stiftet Bekendtskab med Manon Krebs. Hun overlevede sin Mand i 25 Aar og blev 90 Aar gammel.

Fru Dantzer havde den trange Lod i mange Aar at være omtrent blind, men fik den kærligste Pleje af sine 2 Steddøtre Frederikke og Helene. Førstnævnte var i mange Aar Lærerinde ved forskellige Skoler i Grenaa, bl. a. nogle Aar ved den private Realskole. Begge var udpræget „Præstedøtre", der paa den mest uegennyttige og venlige Maade udførte et stort Arbejde for syge, fattige, gamle og Børn i Grenaa. Blandt andet er deres Navne levende knyttet til „Asylbørnenes Juletræ".

Pastor Dantzer blev syg i Kirken Juledag 1877, maatte bæres hjem og døde faa Dage efter.

I 1882 solgte Fru Dantzer Ejendommen til J. C. Bøjstrup, som straks videresolgte den til Sagfører Hans West. Han var exam. jur. og havde i nogle Aar været Fuldmægtig paa Herredskontoret og et Par Gange konstitueret Byfoged. Senere begyndte han selv en Sagførerforretning med Bopæl Storegade nu Nr. 16, men flyttede efter Købet herop. West var gift med Ane Cathrine Bonke, Datter af Gæstgiver Bonke. Han oparbejdede en betydelig Praksis, men forlod Byen i 1895, og Fogedretten afhændede Ejendommen til Dyrlæge Dyekjær. Den var dengang kun i en Etage, men der blev kort efter sat endnu en Etage paa. 1903 Skøde fra Dyrlæge Dyekjær til Snedkermester S. Bilde.

1904 fra denne til A/S „Grenaa Byggeforening", der vistnok i Hovedsagen bestod af Sælgeren selv og hans Broder, Tømrermester A. Bilde.

AAGADE

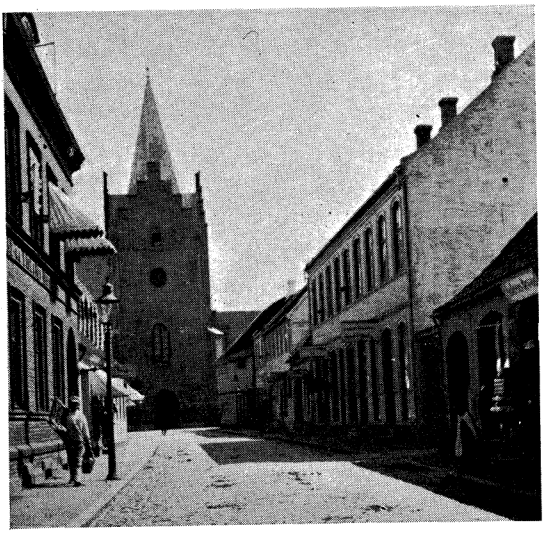

Storegade. Længst tilhøjre ses Holstvigs Hus, derpaa Dyrlæge Dyekjærs.

I de nærmest følgende Aar erhvervede Selskabet yderligere Holstvigs gamle Gaard, der var nærmeste Nabo mod Vest, samt hele „Hennings Have". Den gamle Præstegaard ombyggedes til den nuværende Hjørneejendom, dog at den vestligste Del af den udlagdes til Gade. Paa samme Maade med Holstvigs, som nedreves og gav Plads for Afholdshotellet, og hvis østligste Del indgik som Aagades anden Halvdel. Og i 1910, da Gasledningen nedlagdes i Aagade, hvorved det store Møntfund blev gjort, var Kvarteret altsaa i Hovedsagen færdigt til Udstykning og Salg af Byggegrunde. Det varede dog en Snes Aar, inden Aagade gik over til at blive offentlig Gade og undergik en betydelig Forbedring med Planering, Asfaltering, Flisefortov m. m.

Der var i 1910 adskillige, der holdt paa, at Gaden skulde hedde „Brødregade" til Minde om de to, der havde skabt den, nemlig Brødrene Bilde. Byraadet bestemte imidlertid i Mødet 2. Febr. 1905, at den skulde hedde Aagade.

Hvis man vil se historisk paa det Areal, som nu udgør Aagadekvarteret, vil det være praktisk at tage Kortskitsen heri Side 128 for sig. Det vil da ses, at hele den sydlige Halvdel og begge Bygningsrækkerne med Haver ligger paa den Grund, som Jørgen Bang ejede omkring 1750, og som altsaa siden var „Hennings Have". Hvorimod Aagades nordre Del helt ud til Storegade er 1) Rasmus Bangs Grund mod Øst og 2) Mads Tranes mod Vest, eller i Nutidssprog 1) Dyrlæge Dyekjærs og 2) Holstvigs.

Ældste Brandforsikring Nr. 16.

STOREGADE NR. 9

„Cornethuset". Tidligere G. M. Jensens, 1885 Holstvigs, nu „Afholdshotellet". Matr. Nr. 121.

Ejendommen, som omkring 1740 laa her, var en lille Bygning paa 5 Fag, tækt med Straa, men havde tidligere været paa 11 Fag. Dens Grund strakte sig 130 Al. mod Syd og grænsede til den bagved liggende Eng, som tilhørte Jørgen Bang. Grundtaksten 1682 har „Nr. 9 Inger Jensdaatters Gaard og Hauge, hun self eier og iboer, som er hendes Daatters, er tegt med [straa] tag, med en liden Hauge. 50 Rdl."

Her boede i lang Aarrække Søren Rasmussen Cornet, efter hvem Huset i mange Aar, ogsaa længe efter hans Død, blev kaldt „Cornethuset".

Efter den lange Række Købmandsgaarde træffes endelig her som Ejer en Mand af anden Stand. Han findes ikke anført i Raadstueprotokollen og har altsaa ikke haft Borgerskab. Hvad hans egentlige Bestilling har været, er derfor uvist. Hans Navn forekommer adskillige Gange i Tingbøgerne. I 1707 i Anledning af en Strid med Hessels Ejer angaaende Kragsø nævnes Søren Cornet som „Hessels Fisker i Søen". Han er indstævnet i Sagen, men bliver borte under Foregivende af, at Ridefogeden paa Hessel havde forbudt ham at give Møde paa Tinge.

Omtrent samtidig er han indstævnet, fordi han havde nedbrudt 6 Fag af sit Hus. Dette var ulovligt. Hvor underligt det end lyder for os, var det strafbart at nedbryde Bygninger uden at opføre mindst lige saa meget til Gengæld.

Søren Cornet indrømmede, at han havde „nedbrødt nogle Gulv Huses af nordre Ende, ud mod Gaden, men havde til Gengæld sat 2 Gulv Huus til den søndre Ende, og 2 Fag havde han solgt til en anden Mand her i Byen".[1])

Det fremgaar altsaa, at Huset har ligget med Gavlen mod Gaden. Og det er et Eksempel paa det ikke ualmindelige, at man nedbrød Bindingsværkshuse og opførte dem igen paa et andet Sted. De var jo meget ofte slet ikke af Sten, men lerklinede, saa det var ikke saa farligt at flytte dem.

Søren Cornet laaner i 1715 af Sr. Niels Pedersen Bang 33 Rdl. „som hand mig udj min store Nød og Trang Tid efter anden laant og forstrakt haver". Han pantsætter til Sikkerhed „med min Hustru Anna Nielsdaatters Vilje og Samtøcke udj kraftigste Maade mit iboende Hus og Eiendom med tilliggende Haugested".[2])

Søren Cornet nævnes flere Gange som Stævningsmand. En

Gang anføres han ogsaa som Fangevogter. Det sidste blev ham nu en dyr Historie, idet han „formedelst Søvnagtighed" lod nogle farlige Fanger undslippe af Arresten og derfor selv fik en meget streng Straf.

Sagens Indhold er i korte Træk følgende: 8. Juli 1721 var en Mand fra Hammelev, Peder Møller, bleven dræbt i Nærheden af Mastrup. 3 Mænd og 1 Kvinde fra denne By anklagedes for Mordet. De indsattes i Arrestkælderen i Grenaa og „blev slaget i Jern", d. v. s. forsynet med Jernlænker om Haandledene, eventuelt ogsaa om Fødderne. Fuldmægtigen paa Sostrup (nu Benzon) havde paa sit Herskabs Vegne sluttet Akkord med 2 Mænd i Grenaa om, at de, i den Tid Fangerne sad i Arrestkælderen, skulde holde forsvarlig Vagt over dem Dag og Nat mod en Betaling af 12 Sk. pr. Døgn til hver. Og paa det Vilkaar, at Fangevogterne, som var Niels Nielsen Olufsen og førnævnte Søren Rasmussen Cornet, forpligtede sig til „under Livs, Æres og Boes Fortabelse, at Fangerne ikke ved deres Forsømmelse skulde undkomme eller escapere". Kvinden blev senere løsladt, men de 3 Mænd sad tilbage. Saa skete det Natten mellem d. 11. og 12. Oktober 1721, at alle 3 Fanger brød ud af Arresten. Fangevogterne havde sovet et Par Timer, og da Søren Cornet ved 2-Tiden om Morgenen vaagnede og gik ned i Fangekælderen for at se, hvorledes det stod til, saa han, at der var et Hul under den yderste Dør. I Mørket troede han, at det var Genboens, Rasmus Katholms, Hund, som havde skrabet Jorden bort under Døren. Men ved nærmere Eftersyn viste det sig, at Hullet gik helt ind, og at Fangerne var borte. Han og Olufsen løb straks ud i Byen for at søge. Men det var forgæves. Fangerne var og blev borte. Sr. Erich Rammel, der var beskikket Aktor imod Fangevogterne, mødte ved Forhøret og forlangte dem arresteret. Det skete ogsaa, og de blev altsaa selv puttet ned i Arrestkælderen, hvorfra de havde ladet Fangerne undslippe. I senere Forhør forklarede Søren Cornet, at en af dem altid havde været med Vægteren nede, naar Fangerne skulde have Mad og derfor fik Jernene aftaget, og at de som Regel ogsaa havde paaset, at Fangerne derefter atter „blev slaget i Jern". Men han maatte jo indrømme, at de den paagældende Nat havde sovet en Tid og derfor var Skyld i, at Fangerne var brudt ud.

Ved Landsrettens Dom blev kun den ene af de undvegne Fanger erklæret skyldig og dømt. Og kort efter, nemlig 12. Jan. 1722, faldt saa ogsaa Dommen over de to uheldige Fangevogtere. De havde jo egentlig forpligtet sig til at svare med deres Liv for

Fangernes Tilstedeværelse. Dommen gik dog ud paa, at da de ikke ved egentlig Skødesløshed, ej heller ved Drik eller forsætlig Uagtsomhed havde forset sig, „men aleniste ved den menneskelige Naturs Tunghed at falde i Søvn", saa kendes for Ret, at begge de to Fangevogtere, der nu i 13 Uger havde siddet i Arrest, „for bemeldte deres Søvnagtigheds Skyld bør: 1) have deres Boeslod forbrudt til Kongen og 2) ydermere, andre til Exempel, at gaa udj Jern og arbeide et Aar paa Holmen".[3])

I 1734 solgtes Sal. Søren Rasmussen Cornets sidst iboede og fradøde Hus til Skipper

PEDER MICHELSEN BANG

Han var Søn af Michel Bang og muligvis Sønnesøn af gamle Jens Bang. Samme Peder Bang var af et meget hæftigt Sindelag, hvorom adskillige Retssager bærer Vidnesbyrd.

I 1739 faar han en Dom, fordi han — denne Gang paa en forholdsvis undskyldelig Maade — var kommen i Klammeri og Slagsmaal med en Kone ved Stranden.

Uenigheden havde fundet Sted om Morgenen den 2. Juni, og det fremgaar af Forhørene, at Fiskerne, naar de om Natten havde draget Vod, om Morgenen samledes ved et Sted mellem Stranden og Byen, som kaldtes „Skiftestedet", og der „skiftede" Fiskene, saaledes at hver, der var Parthaver i et Vod, fik sin Del af Fangsten. Den paagældende Kvinde, Kirsten Erichsdaatter, der boede i Dolmer, ejede Fjerdeparten i et Vod. Hun beklagede sig over, at de havde delt Fiskene, før hun kom. Ordstriden udartede til Haandgribeligheder fra Peder Bangs Side. Den afgjordes dog med en Bøde, fordi Kvinden selv havde udfordret.[1])

I 1740 overfaldt Peder Bang med ærerørige Fornærmelser en Snedker, der arbejdede i Major Hoffs Gaard paa Lillegade, og slog Plankeværket, som han arbejdede paa, i Stykker. Det kostede ham en større Erstatning, Bøde og Undskyldning.

Hans Hus stilledes kort efter af Retten til Auktion, vistnok til Betaling af den idømte Erstatning. Det solgtes til Kobbersmed Trane. Men hverken Bang eller hans Hustru, Sara Mathiesdatter, vilde lade Trane komme ind i det købte Hus. De truede ham ligefrem paa Person og Velfærd og vilde afbrænde Huset, saa Trane maatte til Retten, hvor det ogsaa denne Gang ordnedes med en ydmyg Undskyldning, 1 Rdl. i Bøde til Fattigkassen og Sagens Omkostninger.[2])

Men rent galt gik det sidst paa Aaret. Efter i lang Tid at have „ført et u-lovligt og u-christeligt Lif og Lefnet mod sine

Forældre og Søskende", kom han d. 22. Decbr. om Aftenen ved 8-Tiden ind i Faderens Hus og begyndte at yppe Klammeri med Søsterens Kæreste, Skrædder Michel Fiil, som sad der ved sit Skrædderhaandværk. Han slog ham paa Munden, og da Søsteren ilede til og vilde hjælpe sin Kæreste, greb Bang dem begge i Haaret og slog dem. Faderen, der var gaaet i Seng, kom saa op og gav Peder nogle Slag over Armen med en Kæp, for at han skulde slippe dem. Men snart efter laa Peder Bang paa Gulvet og sloges med Faderen. Organisten, Søren Fisker, der var deres Genbo, kom ind og vilde skille dem ad. Men Peder var helt ustyrlig, og der blev sendt Bud til Byfoged Bager om at komme.

Ogsaa ham angreb Peder Bang med Skældsord, og derefter, da han mærkede, at han skulde arresteres, rev han Hat og Paryk af Byfogden og tilføjede ham en Rift i Ansigtet. Organisten og andre overmandede den rasende Person, og han blev sat i Arrest paa Raadstuen. Men samme Nat brød han ud af Arresten og truede i sit Raseri „Byen med Ildebrand og Godtfolk paa Livet". Han blev saa indstævnet, mødte ikke, men sendte et skriftligt Indlæg, hvori bl. a. staar, at „sidste Gang den gode Mand (d. v. s. Dommeren) lod mig paa Raadhuset henkalde, saa lod han Tingdøren lukke for mig og truede mig med Arrest og ond Medfart, om jeg ikke vilde vedgaa og tilstaa. Og skulde jeg møde nu, vilde han nok gøre mig samme Overfald igen". Sognepræsten, Poul Winther, afgav saadan Erklæring, at han efter de mange Klager, som var indløbet over Peder Michelsen Bang, paa Embeds Vegne efter foregaaende Fremstilling af den Elendighed, han ved saadant et begrædeligt Væsen paadrog sin arme Sjæl, havde formanet ham til Omvendelse o. s. v.

Efter mange Opsættelser faldt saa endelig Dommen $^{1}/_{5}$ 1741, afsagt af Amdi Bang fra Løvenholm Birk, som var Sættedommer. Efter Lovens forskellige Paragraffer idømtes Peder Bang 1) forskellige Bøder til samlet Sum ca. 100 Rdl., 2) at miste al Arv efter Forældrene og 3) efter den nye Forordning af $^{27}/_{11}$ 1739 Fæstningsarrest i 3 Aar.[1])

Inden vi forlader Peder Michelsen Bang skal blot bemærkes, at flere Aar efter, at han var løsladt, nemlig i 1748, er han og Hustru atter i Retten. Denne Gang er det dog Hustruen, det er galt med, og Peder Bang er kun opkaldt som Vidne. Det drejede sig om Drukkenskab og andre slemme Ting. Og det er ej heller at undres over, at den stakkels Kone, efter alt, hvad der var gaaet forud, havde slaaet sig paa Flasken. Kæmneren, Bager Niels Pedersen Lange, anklagede hende paa Byens og Borgernes

„Hennings Gaard" ca. 1895, tilhøjre den lille Tilbygning, hvori Sadelmager Jensen havde Værksted. Her boede tidligere Dr. Arendrups Kusk.

Vegne for Drukkenskab, højst forargeligt Levned, Slagsmaal med Mand og Børn samt Smaatyveri. Og hun dømtes til som Arrestant at arbejde i Viborg Tugt- og Manufakturhus i 8 Aar.[1])

Dermed forlader vi dette sørgelige Hjem. Ved Auktionen i 1740 solgtes, som før er nævnt, Huset til Kobbersmed Mads Christensen Trane. Prisen var 40 Rdl. Trane var gift med en Datter af Naboen, Byskriver Ponich. Hun hed Birgitte. Ved en Pantsættelse af deres Indbo nævnes bl. a. Genstande et stort Tin Stegefad mærket M. C. S. T.—B. H. D. P. (Mads Christensen Trane—Birgitte Hermansdatter Ponich).

Trane fungerede enkelte Gange som Skriver for Svigerfaderen. Hans Skrift var ikke særlig egnet for en Protokol og Retskrivningen endnu mindre. Han udnævntes i 1744 til at være Bedemand, Klokker og Graver. Birgitte Trane døde Juleaften 1765, men da var hun forlængst Enke og Huset solgt.

1756 til Matthias Lind. 1760 til Byfoged Behr. 1761 til Hans Broch. 1764 til Guldsmed Johan Daniel Planitz, født 1721, begr. $^{10}/_{5}$ 1776 (56 Aar). Borgerskab i Gr. $^{2}/_{1}$ 1747, gift m. Maren Pedersdatter.

Guldsmed Planitz var født paa Amaliegaard i Nærheden af Hornslet. Han kom til Grenaa i 1747 sammen med sin Broder,

Kobbersmed Didrich Perch. De købte en stor gammel Gaard paa Storegade, nuv. Nr. 15-17-19, og delte den mellem sig. Men Planitz maatte nogen Tid efter gaa fra Gaarden og købte saa „Cornethuset", som det endnu dengang kaldtes baade i Tale og Skrift. Og her arbejdede Planitz sig i Aarenes Løb godt op, saaledes at han endogsaa kunde laane Penge ud til andre mod Pant i Huse. Det var jo dengang den eneste Maade, hvorpaa man kunde anbringe sit jordiske Mammon, naar man vilde have Renter og ikke gemme hen i Strømpeskaftet i Dragkisteskuffen. Det er vistnok ogsaa Planitz, som har ombygget Huset i den Skikkelse, som det stod i, indtil Afholdshotellet blev opført. Det var nemlig Bindingsværk til Gaarden, hvorimod Facaden, der var Grundmur, selvfølgelig var af nyere Dato.

Efter Planitz' Død i 1776 overtog Sønnen Huset.

Hans Planitz var Guldsmed ligesom Faderen. Han døde $^{15}/_{7}$ 1805, 47 Aar gammel. I Kirkebogen staar, at han døde ganske pludselig, „frisk og sund Søndag, døde han Mandag Morgen". I 1807 solgte Enken til Bogbinder Frantz Ramshart, født 1782, Søn af gamle Bogbinder og Kirkeværge Christian Ramshart. Det bemærkes, at Navnet findes skrevet baade hart, hardt og hard.

Fra Englænderkrigens Tid, da der her i Grenaa var indkvarteret mange Soldater, navnlig af Hensyn til Kystforsvaret, er opbevaret en lille Episode, som angaar Ramshart. Soldaterne var for en Del af 1. jydske Infanteri-Regiments 4. Bat. under Kommando af Kaptajn v. Kreii og laa indkvarteret hos Borgerne. Ramshart havde en Underofficer, Søren Poulsen Thorsager. Efter Forordningen skulde han have Varme i sit Værelse eller i Mangel deraf Adgang til et opvarmet Værelse. Det gav Anledning til forskellige Smaasammenstød, og under et af dem optraadte Ramsharts Svoger, Snedker Severin Schou, med knyttet Næve og Trusel mod Underkorporalen. Sagen ordnedes dog tilsidst ret fredeligt.[1])

Ramshart var dobbelt besvogret med Schou, idet denne var gift med hans Søster, Karen Ramshart, medens Ramshart var gift med Schous Søster Mariane. Ægtefællerne levede ikke ret godt sammen, og Ægteskabet opløstes. Det fælles Hjem med Have og Toft solgtes i 1814 for 2520 Rdl. Courant = 523 Rdl. Sølv til Fuldmægtig P. Tolstrup. Man ser af Pengeangivelserne, at vi er lige i Pengekrisens Dage. Tolstrup solgte straks efter til Søren Schmidt, men forbeholdt sig den bagved liggende Toft, som han lagde til sin i Forvejen meget store Eng. Saaledes er

altsaa Hennings Have og hele det store Aagadekvarter i sin Tid sammenstykket.

Ramshart døde faa Aar efter ($^{24}/_{11}$ 1816), og hvor sjælden en Begivenhed en Skilsmisse dengang har været, kan ses af, at Kirkebogen ved hans Død tilføjer: „Levede i de sidste Aar separeret fra sin Kone, Mariane Schou". Samme Aar indgik Mariane Schou Ægteskab med Husets nye Ejer. Hun var da 38 og han 27 Aar gammel.

Om Købmand og Postmester Søren Jacobsen Schmidt er der fortalt tilstrækkeligt paa Søndergade, hvor han boede sine sidste Dage hos sin Datter (se heri Side 33). Det skal kun lige bemærkes, at i Ejendommen her begyndte Schmidt sin Manufakturhandel, som han drev i mange Aar. Her blev han i 1837 Postmester, da dette Embede langt om længe adskiltes fra Byfogedembedet, og her har han uden Tvivl haft Postkontor, saaledes at „Cornethuset" i en Række Aar har været „Postgaard". I 1845 solgte Schmidt sin Forretning til G. M. Jensen og flyttede over i Genbohuset, som han ogsaa ejede. Det er nuværende „Sparekassen", og i den var saa Posthuset i de næste 5 Aar, indtil Schmidt i 1850 flyttede ned til Datteren i Søndergade, hvor han entledigedes som Postmester i 1851, men først døde 12 Aar senere.

Køberen i 1845 var Købmand

GRAVERS MATHIAS JENSEN

født 1816 i Viborg, død $^{31}/_{3}$ 1872. Købmandsborgerskab $^{6}/_{7}$ 1841. Medl. af Borgerrepræsentationen 1846—48 og 1853—60, Medl. af Skolekommissionen m. m. Gift $^{18}/_{12}$ 1844 m. Jfr. Jacobine Hanson, f. 1814, død $^{3}/_{10}$ 1891 (77 Aar gl.)

G. M. Jensen havde lært Handelen og senere været Kommis hos Købmand Hartvigson, indtil han selv etablerede sig som Manufakturhandler. Han oparbejdede en udmærket Forretning, der havde et mere „storstadsagtigt" Præg end de andre lokale Manufakturhandleres. Det var en kendt Sag, at G. M. Jensen selv gjorde sine Indkøb i Udlandet, og han undlod da heller ikke i sine Avertissementer i „Grenaa Avis" at gøre opmærksom derpaa.

G. M. Jensen deltog meget i det offentlige Liv. Han var i en lang Aarrække Medlem af Skolekommissionen og Byraadet og var vistnok en Mand af udmærkede Evner. Men han havde den tunge Skæbne, at en tiltagende Blindhed i hans senere Aar nødte ham til Uvirksomhed. Gamle Grenaaborgere fortæller, at han desuagtet til Stadighed sad nede i sin Butik og hørte, hvad der foregik, talte med de gamle Kunder og spurgte, hvem det

Købmand G. M. Jensen og Frue.

var, naar der kom nye, hvis Røst han ikke kendte. Jævne Folk kaldte ham altid „Blinde Jensen". Jeg har hørt fortælle, at det var under et Ophold i Paris, at Jensen en Aften i et Teater pludselig følte et hæftigt Stik i Øjet, og at det var Begyndelsen til Blindheden. En af Jensens Slægtninge fortæller, at det skete i København, idet han gik over Kongens Nytorv.

I Ægteskabet var 3 Børn: Datteren Pouline blev gift med Købmand P. Topp, som senere udvandrede til Amerika, Vilhelmine ægtede Apoteker Jensen, Brønderslev, og endelig var der en Søn, Jens Jensen, født $^{29}/_{3}$ 1845, død $^{24}/_{4}$ 1909, af alle ældre Grenaaensere kendt under Navnet „Løjtnant Jensen". Han var vistnok et fortræffeligt begavet Menneske og havde i sin Ungdom ligesom Faderen rejst en Del i fremmede Lande. Han havde et vindende Væsen og var paa flere Omraader i Besiddelse af særdeles gode Kundskaber. Men formedelst tiltagende Hang til Drikkeri drev han det aldrig til det, som hans Evner havde berettiget ham til.

Jensen, der som Barn var Elev i „Student Hansens Skole", studerede i sin første Ungdom paa polyteknisk Anstalt, men naaede aldrig at faa nogen afsluttende Eksamen. Det slaar vel ikke fejl, at han har haft saa mange andre Interesser, at han ikke har passet sit Fag.

Som Militær blev han derpaa Løjtnant i Garden, men laa visnok ikke inde ret længe. Noget borgerligt Erhverv fik han aldrig. Han havde en brændende Interesse for Arkæologi og erhvervede, delvis ved Selvstudium, gode Kundskaber i Faget. Adskillige Afhandlinger i „Aarbøger for nordisk Oldkyndighed", særlig da en i 1866 om 2 Gravhøje, som han udgravede i Enslev Sogn, er efter kyndiges Mening af virkelig arkæologisk Værdi.

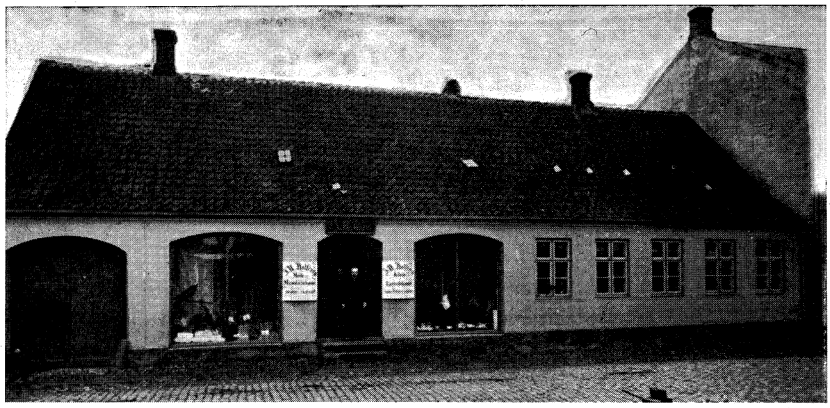

Storegade Nr. 9 i Holstvigs Tid.

Jensen slog sig i forholdsvis ung Alder til Ro i Grenaa, hvor han boede hjemme og havde sit Ophold. Efter Faderens Død boede han sammen med Moderen, saa længe hun levede.

Han ledede Udgravninger flere Steder og var Assistent for Nationalmuseet. Han købte og solgte ogsaa Oldsager og gav sig af med Landmaaling. Dette i Forbindelse med nogen Arv fra Forældrene gav ham i en Aarrække det nødtørftige Udkomme. Senere maatte han tit og ofte paakalde sine mere velsituerede gamle Skolekammeraters Hjælp. Det var Johs. Jørgensen og navnlig Overretssagfører Brokmann. Sidstnævnte var ham en uegennyttig Ven og Financier, og i hans Hus var „Løjtnanten" en daglig Gæst i mange Aar.

For en Mand, der som Løjtnant Jensen havde hele sin Dag til Raadighed, og som virkelig havde en levende Kærlighed til sin Fødeby og dens Fortid, var det en naturlig Sag at undersøge, hvad der forekom eller forelaa af Minder fra Byens ældre Tid. Og for at nævne et Par af de mest nærliggende Ting, saa har Jensen Hovedæren for, at der i sin Tid virkelig blev foretaget en grundig Undersøgelse af Ruinhøjene ude ved Søndre Mølle, hvor det gamle Spedalskhospital „St. Jørgens Gaard" har ligget. Og ligeledes var det ham, som senere ledede Gravningen paa Bavnhøjbakken, hvor Fundamentet af Grenaa gamle Kirke udgravedes og kortlagdes. I „Jyllandsposten" og i „Grenaa Folketidende" skrev Jensen Smaastykker om disse Fund og mange andre lokale Emner. Men at udarbejde nogen samlet Beskrivelse af Byens Fortid, endsige nogen egentlig Byhistorie, hvad han med sine Evner og overmaade gode Tid havde kunnet gøre, fik han aldrig samlet sig til.

Løjtnant J. Jensen.

Han var en af Byens Originaler, hvis Skæbne i de senere Aar var ret trist, men skyldtes hans egen Mangel paa Karakter. Men hvem der, som bl. a. nærværende Bogs Forfatter, har Interesse for „det gamle Grenaa", kan ikke undgaa at mindes Løjtnant Jensen med Sympati.

Vi vender tilbage til G. M. Jensen. Paa Grund af tiltagende Svaghed udlejede han i 1870, et Par Aar før han døde, Forretningen til Alexander Lund og efter dennes Fallit til J. N. Holstvig, som mange Aar efter (i 1892) købte Ejendommen af Fru Jensens Dødsbo.

Jørgen Nielsen Holstvig var født i Ørum $^{2}/_{6}$ 1855, Borgerskab i Grenaa $^{22}/_{8}$ 1879. Gift $^{2}/_{6}$ 1880 m. Dorothea Jensen, født $^{14}/_{7}$ 1859, død $^{30}/_{6}$ 1929.

Forældrene døde, da han var ganske lille, og han kom derfor i Huset hos Spækhøker H. S. Henriksen i Grenaa, der selv ingen Børn havde. Der tilbragte Holstvig sine Barndomsaar og lærte at bestille noget hos sine særdeles flittige og arbejdsomme Plejeforældre, i hvis Butik han ekspederede allerede som Dreng. Efter Konfirmationen kom han i Lære hos Købmand P. Jensen. Efter flere Pladser udenbys, vendte han tilbage til ham og blev der, indtil han selv etablerede sig og overtog G. M. Jensens Butik.

Holstvig var en solid og reel Forretningsmand med et behageligt, stilfærdigt Væsen. Men det faldt ham alle Dage svært at klare sig i Konkurrencen med Naboen mod Vest, Johs. Jørgensen, og Livet var for ham en Kamp for det daglige Udkomme for sig og Familie.

1902 forlod Holstvig Byen og udlejede Forretningen til Andreas Bruun. Efter et kortere Ophold i København overtog han i 1904 Hoed Kro og havde derefter 1914—25 Manufakturforretning i Kolind, hvor han lever endnu.

I 1904 solgte Holstvig Ejendommen til Johs. Jørgensen. Han afhændede den kort efter til A/S Grenaa Afholds- og Højskolehotel, der opførte den Bygning, som nu danner Aagades vestre Hjørne. Den vestlige Halvdel af Aagade ligger paa det Stykke af Grunden, hvor Holstvigs Port befandt sig.

Ældste Brandforsikring Nr. 17.

STOREGADE NR. 11

1839 Th. Wessing. Opbygget i 1870 til Johs. Jørgensen, „Magasin du Nord". 1934 bl. a. det nye Biografteater.
Matr. Nr. 120 a.

Efter Byens Grundtaxt 1682 har her ligget „Niels Bredstrup, Gaard og Hauge, hand selv ibor, er tegt med tegel og tag, 76 Rdl."

Gaarden solgtes i 1719 af Skipper Mads Nielsen til Byskriveren,

SR. HERMAN PONICH

født (?), død 1746. Byskriver i Grenaa og Nørreherred $^{12}/_{8}$ 1699—1746. Birkeskriver i Scheels Birk $^{13}/_{12}$ 1726—46. Gift $^{4}/_{12}$ 1695 m. Else Jensdatter, Datter af Raadmand i Grenaa Jens Rasmussen Vern.

Ponichs Fornavn Herman findes skrevet baade med enkelt n, dobbelt n og nd. Førstnævnte er det almindeligste.

Til Ponich i Egenskab af By- og Herredsskriver knytter sig paa Forhaand en vis Interesse, idet det er i hans Tid, at de ældste bevarede fortsatte Retsprotokoller indrettedes: Tingbogen i 1705, Justitsprotokollen i 1725 og Skøde- og Panteprotokollen i 1740. Ponich skrev en ikke særlig læselig Haand og med uhyre smaa og gnidrede Bogstaver. Bladene i hans Protokoller er saa tæt beskrevet, at hver Side rimeligvis vilde udkræve 5 Sider i en Nutidsprotokol. Men de var ogsaa beskrevet helt ud til Randen paa alle 4 Kanter, og der er bogstavelig ikke en Millimeter ledig Plads paa Ponichs Papir.

Man forbavses over denne fænomenale Økonomi med Papiret, men forstaar den bedre, naar man erfarer, at Skriveren selv skulde bekoste sin Protokol. Paa anden Maade kan man i hvert Fald ikke udtyde en Vending, han engang fremkom med i et Indlæg i Anledning af, at der i en Sag var beskikket en Sætteskriver. Ponich skriver, „at han haaber, at hans Salarium for denne Sag ikke fratages ham, fordi det er hans fattige Levebrød for ham og Hustrue, og deraf maa han svare alle kgl. Paabud og selv holde sin Protokol".[1])

„Det fattige Levebrød" vilde man jo paa Forhaand stille sig noget tvivlende til. Dog er det sikkert rigtigt. Der er mange Smaatræk i Retsprotokollerne, som ganske afgjort peger imod, at Ponich altid har siddet smaat i det. Sidst og mest afgørende et Skøde, som han i sin Alderdom udsteder paa sin iboende Gaard til Svigersønnen, Farver Svend Pedersen Alberg, og hvori han skriver: „.... Kiendes sig underskrevne Hermann Ponich, Byskri-

ver i Grenaa o. s. v. og hermed for alle vitterlig giør, at jeg med min frie Villie og velberaad Hu haver solt og skiøt i min store Trang til min Giælds Afbetaling i mit levende Live min nu iboende Gaard o. s. v. ....".[1]) Det er næsten som den gamle Byskrivers Afskedsbrev, udgivet ganske kort før han døde.

Lige saa betegnende er det, at hans Søn, Peder Ponich, der allerede længe før havde faaet Ret til at være hans Efterfølger i Embedet, altsaa være hans *Successor,* som man dengang altid skrev, uden videre lod Embedet bestyre af en lokal Mand som et Bierhverv. Da Stiftamtmanden fulde 8 Aar efter, altsaa i 1754, fik Paalæg fra højere Sted angaaende at erkyndige sig om, hvorledes det forholdt sig med Byskriveren og hans Betjening af Embedet, afkrævede han P. Ponich, der var Prokurator i Aarhus, en Erklæring.

Den gaar ud paa, at hvis det ikke blev ham tilladt at afstaa Embedet til en anden, eller at nyde en anden kgl. Betjening, saa maa han declarere By- og Herredsskrivertjenesten i Grenaa vacant; „thi at reysse dertil med Koene og talriig Familie, hvor jeg ikke kand have 2 Sk. daglig pro persona, er ey anderledes end at give mig selv frivillig ind i et Fængsel for at crepere af Hunger .....".[2])

Vi vil se paa nogle Smaabegivenheder fra Ponichs Privatliv i den lange Aarrække, han var Byskriver i Grenaa. 3. Marts 1705 lader han indstævne sin Svoger, Studiosus Theologiæ Kield Sørensen, som har boet hos ham fra 4. Novbr. 1701 til Dato og faaet „Øl og Mad, Lys og Varme, Kammer og Opvartning til en aftalt ugentlig Pris af 3 Mark, ialt 132 Sldlr., og som han ikke vil betale". Da det er en gejstlig Mand, det drejer sig om, indstævnedes Kield Sørensen i den Anledning af Provst Broch til at møde for den gejstlige Ret „i Voldby Kirke $^{31}/_{3}$ 1705 Morgen Kl. 8 slet til Sagens Afgørelse".[3]) Altsaa: fuld Pension for 3 Mark om Ugen!

Ponich ejede sammen med Byfogeden og et Par andre Mænd den Eng, som laa mellem Kannikegade og Aaen og benævntes „Øster Hauge". De indhegnede den og lod paa Tinge lyse Forbud imod Færdsel derover. Alligevel blev der truffet „Bæster og Qvæg deri, som havde opædt Kornet", og Ponich kræver nu Ejeren af Kreaturerne dømt til at betale i Erstatning „et godt, fuldkomment Læs Korn eller dets Værdi, 1 Sldlr." [4])

Saa en Episode af anden Art: 20. April 1711 lader Byskriveren indstævne 2 Kvinder, Kirsten Hansdatter og Ellen Sørensdatter, fordi de 2. og 3. Paaskedag nævnte Aar med ærerørige

Ord, med Puf og Stød havde forulempet hans Hustru og Datter i Kirken. Det synes, at alle 3 Familier har haft Kirkestol sammen. Ponich anførte i Retten, at Ellen Sørensdatter havde sagt til hans Datter, „at om hun kom i Kirken tiere, saa skulde Diævelen fare i hende". Sagen har flere komiske Træk, men er for langtrukket til at refereres som Helhed. Heldigvis endte den, da Gemytterne var kommet lidt til Ro, med hjertelig Undskyldning og uden Dom.[1])

I 1717 var Ponichs Tjenestepige, Anne Marie Jensdatter, ulovlig entveget af sin Tjeneste. Hun var derpaa atter kommet tilbage, men havde vist Opsætsighed, [havde formentlig derved paadraget sig en korporlig Revselse, hvad dengang var fuldt tilladelig efter Chr. den 5. Lov, der da gjaldt i alle Punkter] og var saa for anden Gang *excaperet.* Hun idømtes at bøde ½ Aars Løn, 2 Rdl., og Processens Omkostninger, 4 Rdl.[2])

Og saa tilsidst endnu et lille Træk: Byens Rektor hed Schmidt. Det var ikke let for ham at faa de Tiendepenge o. a. Ydelser ind, hvoraf han skulde leve, og han laa i evindelige Processer med forskellige Borgere i den Anledning. Ponich havde faaet en Del Penge tilgode hos ham i Salær for at levere Udskrifter m. m. af disse Sager. Men Rektor Schmidt betalte ikke. Saa sagsøgte Byskriveren ham i 1721. Schmidt fremlagde en Kontraregning, som bl. a. indeholdt flg.: „For at informere Byskriverens Søn paa extraordinære Tider udi det tyske Sprog 4 Rdl. Noch for samme hans Søn at informere paa Fløyte 2 Rdl. o. s. v." Byskriveren paastod, at han aldrig havde bestilt denne Undervisning. Rektoren anførte herimod, at Ponich skulde have sagt, „at det ham tilkommende Salarium skulde være Rector foræret for den U-mage han hafde med Ponichs Sønner i Skolen, saasom Seign. Ponich gaf iche Rector endten til Nyt Aar eller andre Tider de sædvanlige *Honoraria,* som her og andre Steder gives Lærerne af honette Folch for deres Børn". „Da Ponich nu krævede ham for Salæret, maatte han være berettiget til at skrive Informationen paa sin Modregning".

Dommen gik ud paa, at de fleste Poster paa begge Regninger var tvivlsomme og maatte udgaa eller gaa lige op med hinanden. Tilbage blev en lille Difference paa faa Rdl., som Rector dømtes til at betale.

Af Ponichs Børn var Datteren Anne gift med Farver Svend Pedersen Alberg (se heri Side 3). En anden Datter, Birgitte, var gift med Kobbersmed Mads Trane (se Side 194). Sønnen Jens blev Byfoged i Stege, og endelig var Sønnen Peder Prokurator

i Aarhus og udnævnt til Faderens *Successor* i Embedet her. Det var ham, som udtalte, at det at rejse til Grenaa som Byskriver var som „frivillig at give sig i et Fængsel og dø af Hunger".

Det ses da ogsaa, at i den næsten 10-aarige Periode, hvori han havde Embedet, var han kun en ganske enkelt Gang tilstede i Retten, men lod ellers det hele besørge af andre. Først af Kordegn Hygom, senere af Konsumtionsbetjent Chr. Qvist.

I 1756 solgte Arvingerne Gaarden til

HANS JØRGEN SCHIØTT

Han var Organist ved Grenaa Kirke, udn. dertil $^{28}/_{11}$ 1752 af Byfogeden og med kgl. Konfirmation derpaa $^{22}/_{12}$ s. A.

Det var efter Schiøtts Udnævnelse, at der opkom en ret bitter Strid, som kort er omtalt heri Side 113.

Den forrige Organist, Søren Fisker, opgav Bestillingen, fordi han ikke kunde leve deraf. Byfogeden fik det, oprindelig i god Forstaaelse med Sognepræsten, ordnet saaledes, at den aarlige Løn fremtidig skulde forhøjes til 40 Rdl., samt at Organisten skulde have Ret til paa de 3 store Højtider, Jul, Paaske og Pinse samt ved Bryllup og Barnedaab at sætte sit Offerbræt frem og modtage Offer i Lighed med Præsten og Kordegnen.[1]) Men da Organisten var udnævnt, og det kom til Stykket, gjorde Pastor Risom voldsom Modstand mod dette Offer, som han formodentlig mente vilde skade hans Offer.

Først efter aarelang Proces og Modsigelse fra Præstens Side, og efter at Byfogeden havde sat al sin Kraft ind paa at faa Sagen ført igennem, maatte Risom bøje sig og tilstede Organisten at fremstille et Offerbræt ved Siden af Kordegnens. Der kom nemlig et kgl. Rescript af 3. Decbr. 1756 til Stiftamtmanden, der udtrykkelig og med rene Ord fastslog, at saaledes skulde det være.

Det ser ud til, at Schiøtt ved Siden af Organistgerningen tillige har været Urmager. Jeg kan ikke se, at han nogensinde har taget Borgerskab. Men et Sted i et Pantsættelsesdokument, som en Grenaaborger udsteder, nævnes „et Sølv Lomme Uhr, hvis Zifferplade er mærket Schiøtz, Greenaae". Og imellem Schiøtts eget Indbo nævnes „et engelsk Drejelad med 2 Drejestole og en Del Messinginstrumenter".

Naa, begge de to „Bestillinger" tilsammen kunde nu ikke skaffe Organisten Udkommet, og $^{23}/_{5}$ 1769 gjordes der Udlæg i Gaarden, og den solgtes ved Auktion til Panthaveren, Søren Andersen Saldrup. I 1770 solgte denne Gaarden til

Christian Gotlob Webel, „Amts Chirurgus og Medici Practicus i Calløe Amt".

Denne fine Titel viser, at der altsaa nu omsider kom en praktiserende Læge til Byen, vistnok den første virkelige Læge, vi har haft. De foregaaende havde kun været „Badskjærere" og „Broksnidere" uden anden Uddannelse end som Barberer. „Mester Wolff" var jo f. Eks. af Fag Barber og erklærede rent ud, „at en Chirurgus umuligt kunde subsistere i en saadan liden Kiøbstad uden tillige at være Barber".[1])

Webel døde allerede 3 Aar efter, og Gaarden solgtes $^{23}/_{10}$ 1773 til Johan Henrich Melchior, residerende Kapellan i Grenaa (1765—77), derpaa Sognepræst (1777—84), omtalt Søndergade (Side 87).

1782 solgte Melchior til sin Svoger, Christopher Tikiøb, der var hans Efterfølger i Kapellanembedet (1777—86). De var gift med 2 Søstre, Døtre af Magister Olrog ved Trinitatis Kirke i København.

1786 solgtes Gaarden til en tredje Svoger „kgl. Pensionist Niels Liunge".

1799 Kgl. Majestæts Landmaaler Friderich Nicolai Berg. Her er en af de Livets Tragedier, som Protokollernes tørre Tal saa ofte røber. Straks efter at Berg havde købt Huset, giftede han sig med en ung Pige, Jfr. Mathilde Bergenhammer, Steddatter af Provst Brøchner i Grenaa. De havde Bryllup $^{11}/_{12}$ 1799. I Maj næste Aar døde hun, kun godt 25 Aar gammel. Senere giftede Berg sig med Jfr. Ane Marie Broge, der var Datter af Købmand Hans Broge. Det var dengang omtrent Byens rigeste Parti. — Landinspektør Bergs Sønnesøns Søn, Oberstløjtnant O. Berg, Viborg, fortæller, at det er en Familietradition, at der en Dag, mens Landinspektøren var fraværende, kom et stort, forseglet Brev til ham. Det var en Udnævnelse som kgl. Landinspektør i Aarhus med fast aarlig Gage. De forlod altsaa Grenaa, og Gaarden solgtes i 1817 til Kammerraad Ole Esmark, Marienhoff. 1821 Postmester Rasmus Møller. 1829 exam. jur. Herredsfuldmægtig Hans Peter Fasting. Det var ham, som var forlovet med Postmester Møllers Datter. Han havde testamenteret sin Kæreste Gaarden, og hvad han ellers ejede, og paa sit Dødsleje gav han hende sin Velsignelse til at ægte hans og hendes fælles Ven, N. Secher Mønsted, den senere Ejer af Lyngsbækgaard (se heri Side 159). Mønsted solgte 1836 (?) Gaarden til Lars Olsen, Andenlærer ved Grenaa Skole, som havde været Lejer der nogle Aar i Forvejen.

1839 Skøde til Bagermester

THOMAS WESSING

født i Skanderborg 1794, død i Grenaa $^{16}/_{7}$ 1867. Borgerskab $^{16}/_{5}$ 1820. Gift $^{30}/_{11}$ 1817 m. Mariane Ritto, født 1794, død $^{10}/_{7}$ 1868.

Th. Wessings Hustru var Datter af Bager Ritto, og de havde i mange Aar beboet og ejet Svigerforældrenes Gaard paa Lillegade (nuv. Nr. 37), som de nu solgte til Sadelmager Henrichsen.

Ejendommen her paa Storegade saa i Wessings Tid ifølge en gammel Grenaaborgers Beskrivelse saadan ud: Et meget lavt Bindingsværkshus med grønne Stolper. Indgang midt i Huset til en lang, mørk Gang, hvorfra Døre førte ind til begge Sider. Yderst mod Vest var en Port. Wessing havde foruden sit Bageri Beværtning med Keglebane. Der spillede Byens mindre Haandværkere Kegler om Aftenen, og det kunde godt trække ud — stundom til om Morgenen Kl. 4. Saa skulde de hjem og se efter, at Køerne kom ud, til Byhyrden gik igennem Gaderne. Wessing passede selv Beværtningen, medens en af Sønnerne, Peter Wessing, stod for Bageriet.

Gamle Wessing døde i 1867. P. Wessing, der var gift med en Datter af Skipper Skjødt, fortsatte et Par Aar, men udvandrede derpaa sammen med en Del andre Grenaafamilier (Brødrene Appeldorf, Drejer Carlsen, Urmager Nielsen m. fl.) til Amerika. En Del af dem søgte til Utha, Mormonstaten.

Huset solgtes i 1869 til Slagtermester J. A. Jørgensen for en meget billig Pris. Jørgensen var hovedrig og havde kun een eneste Søn. Han lod straks det gamle Hus nedrive og opførte paa Grunden en tip-top moderne Forretningsbygning, hvori Sønnen $^{17}/_{9}$ 1870 aabnede en Manufakturhandel.

NIELS JOHANNES JØRGENSEN

født $^{19}/_{1}$ 1847, død $^{5}/_{10}$ 1912. Borgerskab $^{16}/_{10}$ 1872. Skøde paa Ejendommen 1898. Medlem af Grenaa Byraad 1889—97. Gift $^{16}/_{10}$ 1872 m. Marie Mariane Wessing, Datter af Malermester H. C. Wessing og Sønnedatter af Husets tidligere Ejer, Th. Wessing.

Johs. Jørgensen var endnu ikke myndig, da han aabnede Forretningen, og hans Farbroder, Købmand R. A. Jørgensen, beskikkedes derfor som hans Kurator. Han løste først selv Borgerskab samme Dag, han holdt Bryllup.

Johs. Jørgensen havde det Held, at nøjagtig samtidig med, at han averterede om, at han aabnede „en velassorteret Mode- og Manufakturhandel", averterede Naboen, G. M. Jensen, om Handelsoverdragelse. Og ganske kort Tid efter ophørte en anden af Byens gamle solide Forretninger, nemlig J. H. Brokmanns.

Købmand Johs. Jørgensen og Frue.

Der var altsaa ganske særlig gode Betingelser for en lokal Mand af gammel, anset Grenaaslægt. Naar saa dertil kommer, at Johs. Jørgensen havde betydelige Evner som Købmand, han var ikke for ingenting „Gamle Jørgensen"s Søn, saa er det meget naturligt, at han i Løbet af faa Aar fik Byens bedste Manufakturforretning og den mest velhavende Del af Byens og Omegnens Folk som Kunder.

Johs. Jørgensen sad i et Par Perioder i Byraadet. Han kom ind ved et Suppleringsvalg i 1889, da Købmand Kruse gik ud, fordi han var blevet valgt som Kæmner.

Jørgensens store Interesse var Oldsager og Antikviteter, og det slaar vist ikke fejl, at denne Interesse var vakt eller da i hvert Fald næret ved Omgang med Løjtnant Jensen, der var hans Skolekammerat og gode Ven. Og Jørgensen, der snart blev ret velstaaende, satte betydelige Beløb i Indkøb af Oldsager og Antikviteter og erhvervede sig en meget smuk og fyldig Samling. Pens. Lærer Højfeldt fortæller, at Johs. Jørgensen til ham havde udtalt, at hvis der engang kunde blive et Museum her i Grenaa, saa var det en Selvfølge, at hans Samling, der jo i udpræget Grad stammede her fra Djurslands østlige Del, skulde indgaa i dette. Saaledes gik det nu ikke. Efter Jørgensens Død kom hans Samling fra Byen, og i de senere Aar er den for en betydelig Sum solgt til en udenlandsk Samler.

1919 Skøde paa Ejendommen til Ægteparrets eneste Søn Albert Jørgensen, der allerede før Faderens Død var Indehaver af Forretningen. Ved hans Bortrejse fra Byen udlejedes Forretningen til Fonnesbech og Pii, der drev den som Filial af Magasin du Nord. 1933 Johannes Ring. Ejendommen blev derpaa fuldstændig omlavet. Bl. a. har Biografteatret siden 1934 Lokale deri.

Ældste Brandforsikring Nr. 18.

STOREGADE NR. 13

Opført 1857. Forhen Købmand Søchting, nu S. H. Bager. Matr. Nr. 119.

I Byens Grundtakst 1682 „Christen Smeds gaard og hauge, hand self iboer, er tegt med tegel og tag, Taxt 60 Rdl."

Retsprotokollerne fortæller meget lidt om de tidligste Beboere af denne Gaard. Men en stor Gravsten af rødt Skiffer, som staar nede i Museets Gaard, og som engang har ligget over Beboernes Begravelse i Grenaa Kirke, fortæller lidt af deres Historie.

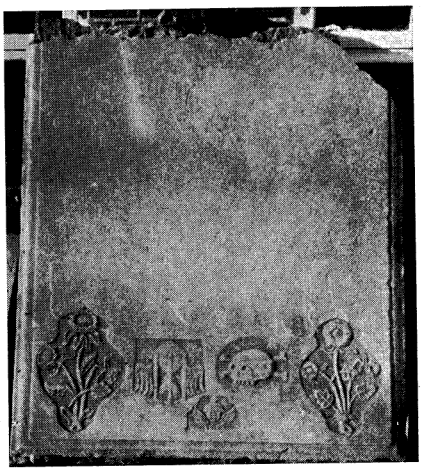

Christen Smeds, Anne Pedersdatter Bangs og Jens Hansen Graabechs Gravsten fra Grenaa Kirke. Nu i Djurslands Museum.

Stenen har haft den omskiftelige Lod, at den, efter at være fjernet fra Kirkens Gulv ved Restaurationen i 1865, solgtes til Vejvæsenet og benyttedes i Stenkisten over Kejserbækken. Da denne for faa Aar siden optoges, kom ogsaa Gravstenen frem og skænkedes af Entreprenøren til Djurslands Museum.

Stenens Indskrift er næsten udvisket ved de mange Aars Slid paa Kirkegulvet. De helt ulæselige Partier er nedenfor gengivet med Prikker, Resten lyder saaledes:

.....
.....[CHRISTEN SMED], Borger og Overformynder her i G[reenaae]. Kommen i Ægteskab med Gud og Dyd elskende Mad ANNE PEDER[sdatter] BANG 1691 den....og levede udj et kierligt Ægteskab i 14 Aar uden Børn. [Der] paa død 1705 den.....Juni, hvorpaa hun efter Guds Villie Anden Gang kom i Ægteskab Anno 1706 den 28. November med den Velfor nemme og meget gudfrygtige nu Salige Mand JENS HANSEN GRAABECH Borger og Handelsmand udj Greenaae samt Over Formynder ibid udj 27 Aar..... Barnefød i Aalsrode Anno 167[1] den..... Februar og døde udj Greenaae 1741 den 10. September i sin Alders 70 Aar, levede sammen med sin Hustrue i 35 Aar et meget kierligt Ægteskab, hvilket Gud velsignede med [2de] Søner og en Datter..... Hustrue ANNE PEDERSDATTER.....
..... Anno..... og døde Anno 1754 i sin Alders 90 Aar, Enke efter hendes tvende erlige Mænd udj 12 Aar og 10 Maaneder. Gud give dennem og os alle en glædelig og ærefuld Opstandelse paa den yderste Dome Dag.

Det vil let ses, at de symbolske Figurer forneden paa Stenen forestiller 2 Planter med Blomst, et Timeglas, et Dødningehoved og nederst et Englehoved med 2 Vinger. Figurerne skal symbolisere Livet, Forgængeligheden, Døden og Opstandelsen.

Christen Smed, Borger og Overformynder i Grenaa, der i 1691 havde ægtet Anne Pedersdatter Bang, døde altsaa i 1705, hvorefter Enken ægtede Jens Hansen Graabech, der ligesom Formanden var Skipper og Købmand og kort efter blev Overformynder ligesom denne.

Han var født i Aalsrode 1671 og tog Borgerskab i Grenaa $^{31}/_{1}$ 1707, giftede sig $^{28}/_{11}$ 1706 med Formandens Enke, hvorved han altsaa blev Ejer af Gaarden, død $^{10}/_{9}$ 1741. Enken døde 1754 i sit 90. Aar.

Et Par Sønner døde i ung Alder, og Datteren, Karen, der var gift med Rasmus Juul (se Søndergade Side 82) synes at have været Forældrenes eneste Arving.

Jens Hansen Graabech, der jo altsaa maa have været en meget anset Borger, siden han valgtes til Overformynder, har levet et meget stille Liv, siden der saa godt som intet er bevaret om ham i Arkivsager. Men han passede sin Virksomhed og sad i saa gode Kaar, at der overhovedet ikke findes noget Laan eller anden Forpligtelse tinglæst i hans Gaard.

Efter hans Enkes Død i 1754 overtog Datteren, Karen Jensdatter Graabech, gift med Rasmus Juul Gaarden. 1774 ved Arv deres Søn Jens Chr. Juul. Om disse Skifter findes ingen tinglæste Papirer.

I 1779 solgte Jens Chr. Juul „til min kiære Svoger, Handelsmand Christen Munch Gaard og Enghauge, som han nu selv iboer".

Christen Munch var født paa Rodendahl (?) ved Hobro 1747, død i Grenaa $^{16}/_{1}$ 1803. Borgerskab i Grenaa $^{6}/_{4}$ 1779. „Opbud" $^{27}/_{11}$ 1784. Gift m. Anne Marie Munch, f. 1759, d. $^{12}/_{2}$ 1809.

Det har maaske været ham, som ombyggede Gaarden. Det meget høje Laan, 1100 Rdl., som han fik i den i 1783, da den pantsattes til hans Broder, Niels Fuglsang Munch, Ejer af Baritzøe-Lund (?) under Frijsenborg, tyder derpaa. Den maa ogsaa have været noget over det almindelige. Der nævnes dens „Pompe-Vand, Fortoug, Tømmergaard, Haugeplads, Eng, 3 Stk. Jern-Vindovne og 1 Bilæggerovn".

En Pumpe var i de Tider en Sjældenhed. De fleste havde kun en Brønd. Og 3 moderne Vindovne i een Lejlighed er ogsaa en Luksus i en Tid, da de fleste nøjedes med Bilæggerovne.

Bemærkningen om Fortovet viser, hvad ogsaa kendes fra andre Steder, at Brolægningen ud for Huset besørgedes af Ejeren selv og altsaa paa en Maade var hans Ejendom.

Men Herligheden varede kun kort. Justitsprotokollen viser, hvorledes Pantegælden havde hobet sig op i uhyggelig Grad, og 5 Aar efter maatte Munch gøre „Opbud". Auktionen varede i 4 hele Dage. Sidst solgtes Gaarden sammen med en anden Gaard, som Munch ejede paa Lillegade (nu Nr. 4, Skomager H. Bager). Begge disse Gaarde købtes af Broderen, Niels Fuglsang Munch. Et andet lille Træk, der viser den Knibe, Munch har siddet i, er, at han nogle Aar før pantsætter alt sit Sølvtøj til Byfoged Behr. Dog er der den udtrykkelige Klausul derpaa, at Munch havde Lov at beholde alt til Brug i sit Hus. Der er Kaffekande, Sukkerskaal, Flødekande, Tepotte og Mængder af Skeer, alt af ægte Sølv og mærket: C. M.—A. M. M. 1779. Da det er ganske oplysende at se Priserne paa et saadant „finere" Indbo fra de Tider, aftrykkes her nogle enkelte Poster fra Auktionsprotokollen.

	Rdl.	Mark	Sk.
1 Vindovn Kakkelovn	12	0	8
1 Chatol	16	0	4
1 Stue-Ur	6	0	1
1 rødmalet Fløjbord	3	0	0
6 Stole	6	0	2
1 Thebord, indlagt med Sten	6	3	0
„3 optrækchendes Gardiner"	1	0	1
1 Canapet, 6 Stole og 2 Lænestole	24	0	0
1 To Etages Vindovn	18	0	0
1 stor Ege Kiste	6	0	0
2 Guldlæders Lænestole	1	4	1
1 lille Speil i forgyldt Ramme	1	1	0
„1 Natt-Skrien"		1	4
1 Brændevins Redskab nemlig:			
1 Kobber Kiedel vog 3 Lispund	12	4	1
1 Kobber Hat og Laag vog 2 Lispd. 7 Pd.	9	4	8
1 Svaletønde med 4 Jern Gjorde	6	0	0
1 ny Kiærne med Stang	0	1	0
1 Tønde 3 Skp. Stenkul	1	1	0[1]

o. s. v.

Christen Munch fortsatte Forretningen som Lejer, blev senere Fuldmægtig ved Toldkassen og døde 1803.

I 1798 solgtes Gaarden til „Told- og Consumtions-Inspektør, Velædle og Velbyrdige Hr. Lieutnant C æ s a r L æ s a r G a d e", f. 1752, d. $^{12}/_{10}$ 1807. Told- og Konsumtionsinspektør i Gr. 1792

—1807. Gift med Elisabeth Krog, f. 1758, d. 18/11 1817. Gade havde tidligere været Kontrollør i Assens, han døde altsaa i Embedet her. Et Par Aar efter hans Død, nemlig i 1810 solgte Enken Gaarden til Premier-Lieutnant og Adjutant ved 1. jydske Infanteriregiment 4. Bataillon.

MOGENS LANGHOFF

født ca. 1771, død 22/8 1819. Gift m. Anne Magdalene Simonsen, født ca. 1776, død 23/8 1824.

Langhoffs Svigerfader var fhv. Hospitalsforstander i Haderslev. Svigermoderen laante dem 2000 Rdl. D. C. til Køb af Gaarden. Langhoff boede her i Byen i hvert Fald fra 1805 til sin Død. Grunden ligger lige for. Det er den store og langvarige Indkvartering til Kystforsvar i Anledning af Englænderkrigen, hvor Befalingsmændene for at faa nogenlunde Beboelsesforhold under den aarelange Indkvartering købte Hus eller Gaard i Byen, naar der bød sig en Lejlighed. Men ogsaa efter Krigen blev Familien boende her, mens Langhoff gjorde Tjeneste forskellige andre Steder.

Man faar af Justitsprotokollen et levende Billede af Levevilkaarene i et saadant Embedsmandshjem, hvor Indtægten ikke svarede til Levefoden. Det var Svigermoderen, der holdt Hjemmet oppe. Hun maatte betale omtrent alt, hvad de fik hos de handlende, selv var de intet betroet. I en Vidneerklæring i 1820 oplyser Agent Rasmus Møller, der i Begyndelsen havde bestyret Svigermoderens Pengesager, „at det var almindelig bekendt, at Løjtnant Langhoff og senere hans Enke intet har været betroet af nogen, og at hele deres Husaffærer har været bestyret ved Mdm. Simonsen og i hendes Navn, og at hun foruden at have tilsat hele sin ikke ubetydelige Kapital, som hun fik sendt fra Haderslev, endogsaa i de senere Aar har maattet sælge af sine Senge- og Gangklæder for at klare Udgifterne til Husleje og andet". Ligeledes forklarede Vidnet, „at der for at faa den afdøde Langhoff begravet maatte ske Sammenskud af Byens Indvaanere, da Enken ikke kunde udrede samme, og hun undsaa sig for at begære saadant af Byens Fattig-Kasse".[1])

I 1813 havde Langhoff solgt Gaarden til Carel Gotfred Bayer, Proviantforvalter ved Grenaa Roflottille. 1814, efter Krigens Slutning, Købmand Jens Kiersgaard fra Aarhus. 1819 Handelsmand Niels Arentzen, f. i Horsens 1785, d. 4/3 1834. Borgerskab 18/2 1822. Eligeret Borger 1831—34. Gift m. Lene Christensen, d. 29/9 1858.

I Skødet fra Kiersgaard staar, at Arentzen „allerede en Tid lang paa Grund af min Tillid til hans Redelighed og Retskaffenhed har haft det nu købte i Besiddelse". Arentzen kaldes Farver, da han i 1817 giftede sig i Grenaa med Lene Christensen fra Virkelund. Senere kaldes han Købmand. Da han i 1822 søgte Borgerskab som saadan, fremlagde han en kongelig Tilladelse til at vinde nævnte Borgerskab „uanset, at han ikke har tient i 3 Aar ved Handelen som Karl". Det har antagelig været en Manufakturhandel, han havde. Efter Arentzens Død fortsatte Enken Forretningen med Sønnen Rasmus som Bestyrer og solgte i 1853 Gaard og Forretning til sin Svigersøn, Hans Lange, født i Rimsø $^{18}/_{7}$ 1821, Søn af Lærer Michel Lange, død i Sverrig ca. 1911. Borgerskab som Købmand $^{5}/_{8}$ 1845. Gift $^{4}/_{5}$ 1849 m. Jfr. Else Hillerup Arentzen, f. $^{9}/_{4}$ 1819, d. i Aarhus $^{2}/_{6}$ 1860. Lange var altsaa gift med Forgængerens Datter. Han havde en Tid været i Kompagni med Konsul Koch paa Lillegade (nuv. „Aftenstjernen"), men overtog i 1850 Svigermoderens Forretning, som han altsaa købte faa Aar efter. Han flyttede allerede i 1854 fra Grenaa til Aarhus, hvor han drev Grossererforretning og blev en meget velhavende Mand. Efter Hustruens Død ægtede han Cathrine Ostenfeld. Deres Søn er den højtansete Videnskabsmand, Hans Ostenfeld Lange, tidl. Overbibliotekar ved det kgl. Bibliotek og Professor i Ægyptologi ved Universitetet. H. Lange døde 90 Aar gammel i Sverrig paa en Ejendom, som han ejede der.

Ved Bortrejsen solgte Lange i 1855 til

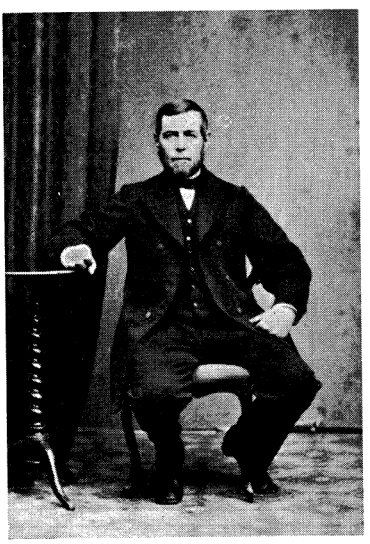

Købmand R. M. Harboe.

RASMUS MØLLER HARBOE

født i Tøstrup $^{18}/_{1}$ 1825. Borgerskab $^{25}/_{9}$ 1854. Gift $^{18}/_{3}$ 1859 m. Kirstine Marie Westergaard.

Harboe var Søn af Landmand og Sagfører Jens Peter Harboe og Hustru, Mette Marie Møller, Postmester Rasmus Møllers Datter af første Ægteskab med Møllersken fra Strølille Mølle (se heri Side 160).

R. M. Harboe havde lært Handelen hos sin Onkel, Jacob Møller, og senere været Førstemand hos ham i en halv Snes Aar.

I 1857 nedrev han den gamle Bindingsværksgaard, der muligvis har stammet helt fra Jens Graabechs Tid. Det er ganske interessant at se, at i

Købmand Anders Thykier.

Gr. Avis for 21/2 57 averterer Harboe, at 36 Al. stærkt Egebindingsværkshus med Loft, Gulve, Vinduer og Døre kan købes til Nedbrydelse i Juli Maaned. Hvem der blev Køberen, og i hvilket Grenaahus det nævnte Bindingsværk eventuelt nu sidder, vides ikke. Det er muligt, at det er i et af Husene i Nederstræde, der netop opførtes i 1857.

Ti Aar efter forlod Harboe Byen og rejste til Helsinge. Forretningen forpagtede han ud til Købmand Anders Thykier, der var en ældre Broder til Frederik og Otto Thykier. Han havde lært hos H. Lange, altsaa i samme Forretning, som han selv overtog. Han døde 24/11 1867, kun 36 Aar gl.

Senere Lejere var Johannes Sørensen, P. G. Sandberg, A. R. Fridberg, Severin Rasmussen, men ingen af dem havde Held med sig, hvad Forretningen angik.

I 1882 havde Harboe solgt Gaarden til J. Chr. Bøjstrup. 1892 Bøjstrups Enke til Købmand Georg Søchting, født i Aarhus 9/5 1862, død 5/10 1913. Borgerskab i Grenaa 30/7 1889. Gift [1]) m. Marie Christine Knudsen, død 6/7 1900, gift [2]) m. Anna Claudine Greiersen.

1924 Skøde fra denne til Gaardens nuværende Ejer, Købmand S. H. Bager.

Ældste Brandforsikring Nr. 19.

STOREGADE NR. 15

forhen Drejer P. S. Jørgensen,
nu Grosserer N. C. Kjølhede. Matr. 118.

De 3 Ejendomme, som nu udgør Storegade Nr. 15, 17 og 19, altsaa Kjølhedes, Stoffregens og A. Nielsens østre Halvdel, hørte indtil 1747 sammen til een Gaard.

Den ældste Ejer, jeg kan paavise i Gaarden, er Købmand

JENS JENSEN BANG

til hvem flere Gange er hentydet i det foregaaende. I Giessings Danske Jubellærere III Del fra 1786 staar om ham flg.: „Jens Bang, født 4/7 1646, Købmand i Grenaa, blev nævnt gamle Jens

Stamtavle over „GAMLE JENS BANG“ og hans Slægt.

A. Se Storegade Nr. 15 - 19. JENS JENSEN BANG („Gamle Jens Bang“).
Købmand i Grenaa, født i Fløjstrup 4/7 1646, død i Gr. før 1730. Borgerskab 30/1 1694. Gift m Anne Rasmusdatter, Datter af Herredsfoged Rasmus Jørgensen, Albøge. Hun død 1730.

Jens Bang	Rasmus Bang	Maren Bang	Karen Bang	Anders Bang	Gjertrud Cathrine Bang
f. 1691, d. 15/8 1756 Kammerraad og Renteskriver g. m. Johanna Schurmann, Datter af Provst S. ved Holmens Kirke i Kbhvn.	f. i V. Alling 1693, d. 26/5 1766 Købmd. i Grenaa. Borgersk. 9/4 1721 g. 1) 14/3 1721 m. Søren Maus Enke, Kirsten Rasmusdatter, g. 2) 14/3 1725 m. Maren Michelsdatter, f. 1703, begr. 23/2 1782	f. 11/8 1695 g. m. Johan Farenhausen i Kbhvn.	f. 1697, d. 1698	f. 1699, d. 1775 Præst i Gjessing-Nørager	f. 22/3 1702, d. (?), „som beboede sin egen smukke Gaard i Grenaa, hvor hun døde Jomfru“.

Jens Rasmussen Bang	Maren Bang	Michel Bang	Søren Bang	Anne Dorthea Bang
f. ca. 1735, d. efter 1788, Skipper i Gr. Borgerskab 21/12 1767 g. 1) 5/12 1766 m. Maren Jensdatter Høy, f. 1742, begr. 26/7 1780 g. 2) m. Frederikke Louise Toxward	f. c. 1736, d. efter 1788 ugift	d. paa Langfart før 1766 ugift	f. ca. 1740, begr. 22/10 1788 ugift	f. ca. 1741, d. efter 1788 ugift

Jens Høy Bang	Mariane Bang	Ane Severine Bang
døbt 16/8 1767, død paa Søen	døbt 19/5 1769, g. m. Rebslager Anders Casper	g. m. Rebslager Chr. Erichsen

B. Se Storegade Nr. 5. JØRGEN RASMUSSEN [Albøge] BANG (Svoger til Jens Jensen Bang, efter hvem han tog Navnet Bang).
Købmand og Konsumtionsforpagter i Grenaa, Borgerskab 24/2 1710, født i Albøge 1689, død i Gr. 10/6 1774
g. 1) 17/2 1722 m. Else Abildgaard Fæveile (Steddatter af Christopher Broch), g. 2) 11/8 1729 m. Birgitte Broch (Datter af Provst Ove Broch) hun d. 4/11 1742

Rasmus Jørgensen Bang	Jens Nicolaj Jørgensen Bang	Eskild Busk Bang	Ove Broch Bang	Christian Broch Bang
død som Barn	Købmand i Grenaa, Borgerskab 31/7 1752, begr. 13/4 1763 g. 1) 17/1 1756 m. Jfr. Birthe Marie Winther, begr. 15/9 1760 g. 2) m. Else Hansdatter Tørslev, d. 1787. Hun ægtede 16/12 1763 efter Bangs Død Hans Christophersen Broch	død som Barn	f. 1731. Skriver hos Byfogeden i Grenaa, død ugift	d. Jan. 1780, ugift

C. Se Storegade Nr. 45—47. NIELS PEDERSEN [Lønborg] BANG (Slægtning af Jens Jensen Bang, efter hvem han tog Navnet Bang)
Købmand i Grenaa, Borgerskab 27/1 1710, født i V. Alling 5/9 1683, død i Gr. 5/5 1747
g. m. Anna Rasmusdatter Koed af Tøstrup, født 16/3 1695, død 3/4 1759

Kirsten Marie Bang	Peder Nielsen Bang	Jens Nielsen Bang	Dorthea Sophie Bang	Thomas Andreas Bang
f. 1719, d. 29/10 1792, g. m. Hans de Hemmer, Sognepr. til Lyngby-Albøge. Han g. 1) m. Anna Sophie Østergaard 17 Børn. Et af disse er:	f. ca. 1725, d. 10/5 1776 Købmd. i Gr., Borgersk. 22/4 1748 g. 1) 11/12 1754 m. Anna Rasmusdatter Mau, begr. 24/5 1765, g. 2) 6/5 1766 med Maren Sørensdatter Kier. Hun ægtede efter B. Død 29/9 1779 Otto Mulvad	f. ca. 1713, begr. 12/8 1797 Købmd. i Gr., Borgersk. 13/1 1755 g. 1758 m. Cathrine Tørslev, f. 1735, begr. 6/1 1796, Enke efter Forp. Mulvad, Mejlgaard	g. m. Negotiant Peder Møller i Randers	f. ca. 1737, Sejl- og Kompasmager i København.

Ane Sofie de Hemmer, f. 1744, g. m. Ove Christophersen Broch i Grenaa	Rasmus	Niels	Anne	Anne Marie

Bang til at gøre Forskel paa nogle, som stode i Tjeneste til ham og skulle have optaget hans Tilnavn. Han var gift med Anna Rasmusdatter, født i Bistrup, (Datter af Rasmus Jørgensen, Herredsfoged i Sønderherred og Birkedommer til Baroniet Høegholm og Hustru Giertrud Jørgensdatter)". Herefter nævnes deres Børn, se omstaaende Stamtavle. De 3 andre, som antog Navnet Bang efter „Gamle Jens Bang", var 1) Jørgen Rasmussen fra Albøge, der var Broder til Bangs Kone og lærte Handelen hos dem. Om ham er fortalt heri Side 169. 2) Niels Pedersen, født i Vester Alling, som ligeledes lærte Handelen hos Jens Bang og siden selv blev en af Byens største Købmand, og om hvem der vil blive fortalt Storegade Nr. 45. 3) Jens Sørensen Bang, Selvejerbonde i Ørsted By, gift med Kirsten Borup. En Sønnedatter af dem var Kirsten Bang, som blev gift med Skipper Hans Kruse, der senere boede i Grenaa. Denne Hans Kruse var Oldefader til gamle Kæmner Kruse i Grenaa.

Jens Bang, som ifølge førnævnte Bog vistnok nedstammer fra Skjalm Hvide, var født i Fløjstrup og havde boet i Nabobyen Vesteralling, indtil han flyttede til Grenaa. Han tog Borgerskab her $^{30}/_{1}$ 1694. Hvornaar han døde, kan ikke afgøres, da det er, forinden Kirkebogen anfører Dødsfald. Men Skiftet efter den længstlevende af Ægtefællerne er sluttet $^{6}/_{10}$ 1730, altsaa er de begge døde før den Tid. Og i 1731 findes i en Fortegnelse over de Gaarde, hvori Latinskolen havde Pant, ogsaa nævnt „Afgangne Jens Bangs Arvingers Gaard, søndre Side af den store Gade, vesten for Jens Hansen Graabechs Gaard, forhæftet til Latinskolen for 50 Rdl." [1])

Den yngste af Jens Bangs Børn var Gjertrud Cathrine Bang, f. $^{22}/_{3}$ 1702, om hvem førnævnte Bog bemærker: „Hun beboede sin egen smukke Gaard i Grenaa, hvor hun døde Jomfru".

Om Gjertrud Bang har boet i Gaarden, til hun døde, er meget tvivlsomt, i hvert Fald boede hun iflg. Underskriften paa en Panteobl. fra 1754 dengang i Albøge. Og det er under alle Omstændigheder sikkert, at hun ved Skøde af 3. Aug. 1747 solgte Gaarden til de 2 Brødre Johan Daniel Hansen Planitz, Guldsmed i Grenaa, og Diderich Hansen Perch, Kobbersmed ibid. Dens Længde langs Gaden var 66 (jydske) Al. og Dybden 186 j. Al. I en Bemærkning i et andet Skøde anføres, at hun iflg. Kgl. allern. Bevilling af 22. Aug. 1730 maa være sin egen Værge.[2])

Jfr. Bang var vistnok en ikke helt almindelig Pige. I Løbet af en Række Aar i 40 og 50erne bortsolgte hun alt sit arvede

Jordegods. I flere af Skøderne skriver hun ligeud „til min Gælds Betaling", saa hun maa jo nok have været en Dame med flotte Vaner.

Ganske oplysende angaaende et andet Forhold er det at erfare, at de ca. 50 Tdr. Land, som Forældrene efterlod hende, har bestaaet af over 90 Smaastykker, Agre, Varp eller Klepper, altsaa Stykker paa fra 2 til 10 Skp. Land hver, spredt over hele Bymarken. Saaledes laa alle Jorderne dengang. De indbragte hende tilsammen omkring 945 Rdl., altsaa i Gennemsnit 18 à 19 Rdl. pr. Td. Land.

Et Par Træk af Gjertrud Bangs Liv: I 1739 indstævnes hun af en Slægtning, Købmand Niels Pedersen Bang, for 95 Rdl. for leveret Rug, Mel, Malt, 1 Td. Spegesild, Salt, Humle, fransk Brændevin m. m. I 1740 af sin Broder, Sognepræst Anders Bang i Gjessing, til Betaling af en 5 Aar gl. Fordring paa 229 Rdl. Og samme Aar af Morbroderen, Jørgen Rasmussen Bang, for 86 Rdl., som bl. a. er for Varer, som han har leveret ved hendes Moders Begravelse i 1730.

Hermed nok om Gjertrud Bang. De to Brødre Planitz og Perch delte Gaarden mellem sig, saaledes at Planitz fik den østlige Del (altsaa nuværende Nr. 15, hvorom her tales) og Perch den vestlige Del. De oprettede herom en Kontrakt, hvori staar, at Planitz faar den Ende Stuehus, som vender Gavlen mod Gaden, medens Perch beholder for sig den Rad Stuehus, som vender Siden mod Gaden.

Pengene til Gaardens Køb laante Guldsmeden hos Pastor Risom, men da han formodentlig ikke i rette Tid betalte Renterne, lod Risom i 1756 Gaarden sælge til Peder Jensen Høy. Planitz købte et Hus længere oppe i Gaden (se heri Side 194). 1757 Snedker Niels Iversen. Dennes Datter, Anne Marie, gift med Skrædder Ole Bech, arvede Gaarden, men da Ægtefællerne blev skilt, solgtes den i 1810 til Rebslager Rasmus Kruse. 1840 Mageskifte med Drejer Johannes Jørgensen, der var Søn af gamle Glarmester Jørgen Madsen og altsaa Broder til Organist Jacob Møller og til Glarmester Jørgen Jørgensen. Han var Rokkedrejer og kaldtes efter den Tids Skik altid Johannes Drejer. Han var gift med Christiane Lische Schmidt.

Rokkedrejer Johs. Jørgensen.

I 1857 tilskødede han sin Søn, Pibe-

drejer Poul Schmidt Jørgensen, Huset med Forretning og tilhørende Toft. Sidstnævnte lod sætte ny Facade i det ældgamle Hus og forhøjede det med en Etage. Men som senere Forandringer har vist, sad indtil 1926 endnu det mægtige, svære Egetømmer fra den gamle Bangske Gaard i Bygningen. Baghuset er rimeligvis opbygget af Egebindingsværket fra den nedbrudte Forside.

P. S. Jørgensen spillede Fløjte i Byens Orkester og havde et ikke ringe musikalsk Talent, der gik i Arv til flere af Børnene. Han var iøvrigt en overmaade stilfærdig Mand og en typisk Haandværker af den gamle Slags.

Pibedrejer P. S. Jørgensen.

I hans Tid var det endnu Skik, at Haandværksfolk ved de store Markeder havde Telt paa Torvet, hvorfra de forhandlede deres Varer. Og Pibedrejer Jørgensen var, saa længe han levede, en fast Mand ved Markedet, og hans Varer var meget skattet af Landboungdommen.

Pibedrejer Jørgensen var gift med Helene Bayer, Datter af Pottemager Bayer i Emmelev, der for Resten ogsaa var en sikker Mand paa Markedspladsen, hvor han forhandlede sine mange forskellige Lervarer.

Jørgensen var meget ældre end Hustruen, der overlevede ham i mange Aar. Hun solgte i 1917 Ejendommen til Grosserer Yde Poulsen og rejste til København. 1926 Auktionsskøde til A. P. Larsen. 1928 Skøde til S. Yde Poulsen. 1934 Fogedudlægsskøde til N. C. Kjølhede.

Ældste Brandforsikring Nr. 20.

STOREGADE NR. 17-19

Nr. 17 er tidl. Materialhandler Th. Thomsens, nu Stoffregens. Matr. Nr. 117 a.

Nr. 19 er tidl. Lerches, nu „Messen"s østre Halvdel. Matr. Nr. 117.

Side 212 er fortalt, at denne Ejendom sammen med Naboejendommen mod Øst udgjorde en Gaard, som tilhørte Købmand Jens Bang og senere Datteren Jfr. Gjertrud Bang, og at hun i 1747 solgte den til de 2 Brødre Planitz og Perch, der i 1754 fik tinglæst Delingskontrakt, hvorefter sidstnævnte beholdt den vestlige Del af Gaarden, den der har ligget, hvor

nu Nr. 17 og 19 befinder sig. Den var i Familien Perch's Eje i ca. 90 Aar.

DIDERICH HANSEN PERCH

født ca. 1721 i Amaliegaard i Hornslet Sogn, død (begr.) $^{25}/_{9}$ 1779. Borgerskab i Gr. $^{15}/_{7}$ 1747. Gift m. Johanne Margrethe Schalstrup. Hun f. ca. 1720, d. $^{5}/_{5}$ 1797.

Kort efter at Brødrene havde købt Gaarden, opkom den forfærdelige Ildebrand i 1751. Den angreb ogsaa Gaarden her og den vestlige Del, altsaa Perch's Part, nedbrændte, men Ilden standsedes mærkværdigvis midt i, saaledes at Guldsmed Planitz' Del stod uskadt. Perch maatte derfor efter Branden opføre nye 6 Fag Hus i Stedet for de nedbrændte „dels til Forhus, dels til Værksted". Disse 6 Fag flyttedes senere, da Huset blev nedrevet, over og blev til Baghus og staar den Dag i Dag inde i Gaarden. En Stolpe bærer Perch's og hans Hustrus Johanne Margrethe Schalstrups Navnetræk og Aaret 175[?].

ANNO ¤ DHP ¤ ⊞ ¤ IMGRS ¤ 1754

I Justitsprotokollen er bevaret et Dokument, som Perch fik udfærdiget, og som er af en vis kulturhistorisk Interesse.

Det er et „Geburts-Brev", som han erhvervede for Sønnen Hans, da denne i 16 Aars Alderen skulde i Lære hos „velfornehme Sr. Hans Pedersen, Borger og Kaabersmed i Aarhus". 2 ansete Borgere af deres Bekendtskab aflagde Vidnesbyrd om, at den unge Mand var Søn af de og de Folk. De oplyste, hvor gammel han var, og at baade han og Forældrene havde forholdt sig „som det skikkelige og ærlige Folk anstaar". Herefter skrev saa Retten et med dens Segl forsynet „Geburts-Brev". Det var jo en ret omstændelig Maade at faa en Fødselsattest paa. Samme unge Mand blev senere Faderens Efterfølger i Forretningen og som Ejer af Ejendommen. Den gamle Perch døde og begravedes samme Dag som deres 26-aarige Datter Elisabet.

Hans Diderichsen Perch, født 1747, død $^{11}/_{10}$ 1817. Borgerskab $^{3}/_{2}$ 1783. Gift $^{17}/_{3}$ 1784 med Elisabet Marie Pedersdatter, f. 1752, d. $^{18}/_{1}$ 1841 „som Fattiglem" (89 Aar gl.) Hans Perch overtog Ejendommen i 1781. Om en Perch i 3die Generation har jeg hørt fortælle, at i 80erne levede endnu en gammel Kobbersmedsvend Diderich Perch, som havde arbejdet hos Kobbersmed Christensen. Han boede paa Fattiggaarden, var ikke helt normal og havde altid en Flok Drenge efter sig, naar han

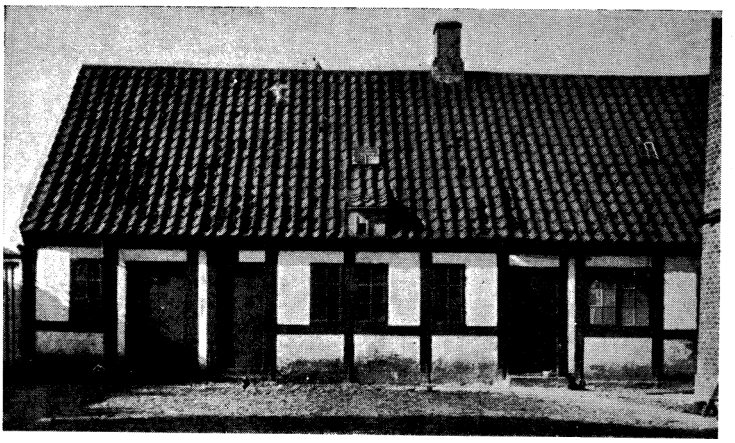

Det af Kobbersmed Perch ca. 1754 opbyggede Bindingsværkshus, som senere af P. Jensen flyttedes over som Baghus og endnu findes i „Messen"s Gaard.

viste sig paa Gaden. Folketællingslisten for 1834 viser, at Enken endnu dengang havde Forretningen, og at ovennævnte Søn boede hos hende. I 1838 solgte hun Ejendommen til Kobbersmed

JENS CHRISTIAN CHRISTENSEN

født i Horsens $^{11}/_{1}$ 1804, død $^{22}/_{1}$ 1878. Borgerskab her ca. 1834. Medl. af Borgerrepræsentationen 1844—60, Formand i Grenaa Haandværkerforening 1855–57. Gift [1]) Else Justine Justesen, g. [2]) $^{29}/_{7}$ 1854 Elisabet Fromholt, død $^{9}/_{4}$ 1884.

Kobbersmed Christensen var i et Par Aartier Byens førende Mand blandt Haandværkerne. Han var Medlem af Borgerrepræsentationen, Bestyrelsesmedlem og en Tid Formand i Haandværkerforeningen og betragtedes i det hele som sine Standsfællers Repræsentant ved enhver given Lejlighed. Hans Mundheld var „Noget maa der gøres". Han var i sine Velmagtsdage en meget velstaaende Mand, men han havde den Skæbne, at Faget efter Aarhundredets Midte gik sin Undergang i Møde. Konkurrencen med „Fabriksvarerne", navnlig fra Kobbermøllen ved Flensborg, var ikke let. Kobbervarer gik mere og mere af Brug, Blikkenslagerne overtog det meste af Kobbersmedenes Arbejde, og Christensen levede sine sidste Aar i meget trange Kaar. Haandværkerforeningen bevilgede ham ved de aarlige Uddelinger ekstraordinært høje Understøttelser, men det var jo alligevel kun Nødskillinger. Efter at have solgt Ejendommen boede han endnu en Tid nede i Sidehuset, hvor han havde sit Værksted, men flyttede senere helt bort og fik en lille Lejlighed paa Lillegade.

1859 delte Christensen Gaarden her og solgte den østre Halvdel til Bomuldsvæver P. Jensen, som nogle Aar efter nedrev og genopbyggede dette Stykke og der indrettede en Manu-

fakturhandel. Det er altsaa nuværende Stoffregens Ejendom. I 1874 købte Jensen ogsaa den vestlige Halvdel af Kobbersmedens Gaard og lod ogsaa denne opbygge, men med en endnu mere „moderne" Butik, hvor han saa flyttede ind. Det er nuværende østre Halvdel af „Messen". Den fraflyttede Butik udlejedes til cand. pharm. Th. Thomsen, som i 1890 blev Ejer af Huset. Da Thomsen efter Hoffmeyers Bortrejse købte Apoteket, udlejede han i en Aarrække Butikken til forskellige Lejere. 1918 Skøde til Blikkenslagermester Alfred Stoffregen.

PEDER JENSEN

født $^{4}/_{10}$ 1828 i Skanderborg, Søn af Markmand Jens Madsen Thyboe, d. $^{21}/_{1}$ 1905. Borgerskab i Gr. som Bomuldsvæver $^{6}/_{10}$ 1853, senere som Detaillist. Medlem af Gr. Byraad 1867—85. Gift m. Marie Elisabeth Siim, død $^{20}/_{5}$ 1897.

P. Jensen var altsaa født i Skanderborg. I Thanes Bog om denne By staar: „Som ung Væversvend vandrede Jensen sammen med sin Ven og Kammerat, Farversvend Johan Fr. Qvist, fra Skanderborg til Grenaa, hvor de begge nedsatte sig og hver for sig ved Flid og Sparsommelighed oparbejdede en betydelig Virksomhed". Det var i Aaret 1853. Qvist forpagtede Farveriet af den ældre Farver Graff og stod for dette, medens P. Jensen passede Butikken, modtog Tøj til Farvning og solgte Alenvarer. Desuden havde han sin Væv staaende i en Stue bag Butikken og sad ved den, naar der ingen Kunder var. Senere, efter at Graffs Søn havde overtaget Faderens Forretning, flyttede P. Jensen op til Storegade Nr. 14 og fik en lille Butik og opnaaede — det var forinden Næringsloven kom — Borgerrepræsentationens Anbefaling paa et Andragende til Indenrigsministeriet om „at maatte tildeles Bevilling til i Forening med Væveriet at drive Traadhandel, eftersom Væverprofessionen, navnlig her i Byen, ei kan give en Familie endog nødtørftigt Udkomme". Borgerrepræsentationen anbefalede Andragendet, men dog med den forsigtige Tilføjelse, at man maa forudsætte, „at der ved denne Handel ej gjøres videre Indgreb i de Handlendes Rettigheder".[1]) Denne Klausul fik nu ingen virkelig Betydning, thi efter at have købt og opbygget Kobbersmed Christensens Ejendom og indrettet en Butik, som man dengang fandt højmoderne, gik Jensen over til at drive almindelig Manufakturforretning og fik i Tidens Løb en meget betydelig Handel, navnlig med Landboerne. Han havde en aldeles enestaaende Evne til at huske alle Familieforhold, der angik hans Kunder. Og det tiltalte disse, at Jensen saadan kunde huske ud og ind, hvad der angik deres Familieliv,

og snakke med dem derom. Og han erhvervede mange Kunder paa den Konto.

P. Jensen, der først og fremmest var Forretningsmand, tog dog ogsaa Del i Byens offentlige Liv. Han var en Tid Medlem af Ligningskommissionen, Byraadsmedlem 1867—85 og navnlig et interesseret og virksomt Medlem af Havneudvalget. Det var jo netop i hans Tid, at den nye Havn byggedes. Han var ogsaa stærkt interesseret i Kolindsunds Udtørring, der foregik i samme Periode. Alt sammen meget naturligt, da det jo skaffede nye Kunder til Byen.

Købmand P. Jensen.

I Løbet af en god Snes Aar havde P. Jensen tjent sig en efter Datidens Forhold uhyre Formue. Nogle siger 1/3 andre 1/2 Mill. Kr., og dermed rejste han saa til København. P. Jensens Børn antog Moderens Navn Siim. En Broder til P. Jensen er den meget kendte Planteskoleejer, Mads Jensen, „Skovdal" ved Aarhus.

Manufakturbutikken udlejedes i 1895 til Leopold Løvenskjold Lerche. Efter hans Død solgte P. Jensen i 1903 Ejendommen til Naboen J. F. Qvist, der forenede de to Butikker og derved baade fik mere Plads og undgik en Konkurrent. De to Naboejendomme har siden fulgtes ad ved Ejerskifter.

Ældste Brandforsikring Nr. 21

STOREGADE NR. 21

Opført 1879. Tidligere J. F. Qvist, nu Anders Nielsen („Messen"). Matr. Nr. 115.

Den Gaard, som laa her ved Byens Grundtakst i 1682, er vistnok den, som tilhørte „Borgmester Johan Velou, og som han selv iboer, tegt med tegl og tag. Taxt 90 Rdl."

Nævnte Johan Velou var Byfoged her til 1668. Hans Efterfølger i dette Embede var Hans Lang. Men det synes, at Velou derefter er bleven Borgmester i Grenaa. Han nævnes som saadan enkelte Gange, bl. a. altsaa i ovennævnte Taksation. Ifølge Forordningen af 28/1 1682 skulde der i Grenaa være en Borgmester og 2 Raadmænd. Men allerede ved aabent Brev af 13/12

s. A. afskaffedes baade Borgmester og Raad, og fremtidig fungerede den kongl. Byfoged som Borgmester.

Velou blev altsaa den sidste Borgmester i Grenaa i den Periode. Han var ikke elsket. Folk kaldte ham „den vindesyge".[1]) Aarsagen hertil var maaske bl. a. en Strid, han havde med Byens fattigere Indvaanere, de saakaldte „Lejere". Navnet kom af, at de ikke selv ejede Hus, men boede til Leje. De løste ikke heller Borgerskab. Disse Folk havde vist hans Forgænger i Borgmesterembedet, Peter Trøy, den Villighed gratis at forrette en Dags Høsttjeneste for ham en Gang om Aaret. Dette fordrede senere Velou som en Ret og pantede hos dem, der ikke vilde udføre Arbejdet. I Aaret 1682, da der kom 3 kgl. Kommissarier til Grenaa for at sætte Byens Grundtakst, henvendte Lejerne sig til disse med Klage over dette og et andet lignende Forhold. Og de 3 høje Herrer afgav saa 22. Maj 82, mens de endnu var i Grenaa, et skriftligt Svar paa Klagen, som gik ud paa, at det ikke kunde paalægges Lejerne at gøre nogen særlig Dags Tjeneste.[2]) Samme Kommissarier har formentlig gjort Indstilling om, at Magistraten i Grenaa godt kunde undværes, siden det kgl. aabne Brev derom kom saa kort efter deres Besøg her. I „Hüberts Aktstykker" staar om Velou, at han „ved en kongelig Kommission blev afsat".[3]) Det turde dog være en Misforstaaelse, eftersom det vel nærmere var Institutionen, der ophævedes, end Personen, der afsattes. Velou forpagtede i en Aarrække Fiskeriet i Kragsø af Hessels Ejer og havde nogle Folk til at udføre Arbejdet.

Hans eneste Datter, Dorthea Sophie, var gift med Rasmus Pedersen, Ejer af Ingvorstrup. Efter hans Død ægtede hun Peder Laursen Begtrup, Hovmester paa Skærsø, tidligere Hører ved Latinskolen i Ebeltoft. Det synes, at Velou har boet hos dem paa sine sidste Dage.

Efter disse Bemærkninger om Borgmester Velou gaar vi til Ejerrækken her. Erich Pedersen, Skomager, tog Borgerskab $^{10}/_{7}$ 1728 og boede her til sin Død. 1754 Skipper og Købmand Anders Stiesen. 1756 Knud Rafn Guldberg, der var Toldkontrollør her 1756—61 og derpaa Tolder 1761—1779. Han var født 1709, begr. $^{30}/_{5}$ 1786 (77 Aar gl.) Gift 1) m. Anna Faxø, begr. $^{19}/_{8}$ 69, gift 2) Karen Kopmann, død ca. 1828. 1815 Købmand og kgl. Agent Rasmus Møller. 1830 for Restance af kgl. Skatter ved Auktion solgt til Toldkasserer Chr. Asfergs Enke. 1832 Knud Plesner Monrad, vistnok Fuldmægtig paa Herredskontoret. 1833 Sophie Elisabet

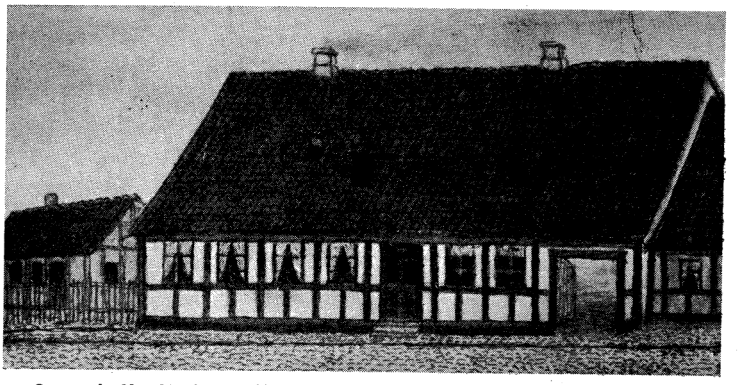

Storegade Nr. 21 efter en Tegning af E. Hartmann, som var Qvist's Svigersøn.

Monrad, Enke efter Præsten i Østervelling og Moder til fornævnte Ejer. 1836 Farver Anders Jahnsen, Aarhus. 1850 Jfr. Kirstine Skifter Kruse. 1853 Købmand Rasmus Arentzen, Søn af den Side 210 nævnte Købmand A. Og saa endelig i 1856 for 2650 Rdl. til Farver

JOHAN FREDERIK QVIST

født $^{23}/_{8}$ 1825 paa Bernekildegaard i Vester Skerninge Sogn, død $^{9}/_{4}$ 1907. Borgerskab som Farver $^{18}/_{6}$ 1853 (kgl. Bevilling af $^{19}/_{2}$ 1853). Medstifter af og i 1853 Æresmedlem af Gr. Haandværkerforening. Gift 1) m. Marie Andersen, f. $^{7}/_{12}$ 1823, d. $^{6}/_{10}$ 1868, gift 2) med Ottilia Schmidt, f. $^{10}/_{3}$ 1848.

Som tidligere omtalt kom Qvist sammen med sin Rejsekammerat, Peder Jensen, til Grenaa i 1853 og forpagtede gl. Farver Graffs Farveri. Efter et Par Aars Samarbejde i dette fik P. Jensen sin egen Traadhandel og tilhørende Væveri, og Qvist flyttede hen i Gaarden, hvorom her tales, og indrettede Farveri.

Dette blev oprindelig anlagt nede ved den gamle Aa, omtrent paa det Sted, hvor siden Badeskærmen stod, altsaa et Par Hundrede Meter fra den smalle Bro. Den østlige Side af Aaen spærredes af et Stigbord, og inde ved den vestlige Bred var saa Vandhjulet, som drev Virksomheden. Det var jo længe før Sundets Udtørring, og der var dengang tilstrækkelig Vandmængde i Aaen.

Kort Tid efter føjede Qvist et Spinderi til Farveriet. Det gik saaledes til, at Fabrikant Stallknecht i Viborg havde sendt nogle Spindemaskiner til Grenaa til en Farver Hjorde, der vilde til at drive Spinderi. Indtil Hjorde kunde præstere en Udbetaling, deponeredes Maskinerne hos Købmand Winding. Hjorde kunde ingen Penge skaffe og havde for Resten kun Farveri her i Byen i faa Aar. Winding henvendte sig da til Jahnsen, som var den ældste Farver i Byen, men han vilde ikke have dermed at gøre.

Et Familiebillede fra Krinolinernes Tid. Nr. 2 fra venstre, Damen med den hvide Kappe, er Fru Marie Qvist, Nr. 3 er hendes Søster, der var gift med Skrædder J. A. Lyngbye.

Saa var det, at P. Jensen, der var en smart Forretningsmand, anbefalede Qvist, som var noget mere forsigtig, at købe Maskinerne. Det gjorde han ogsaa og føjede dermed Spinderi til det begyndte Farveri. Angaaende Virksomheden nede ved Aaen er at bemærke, at Sejladsen paa denne i de Dage ikke var saa helt ubetydelig. Og naar Baade skulde passere, maatte Stigbordet drejes ved Hjælp af et Reb, saa det tillod Gennemsejling.

Forretningen voksede støt og jævnt, thi Qvist var en flittig og reel Mand, og efter nogle Aars Forløb bestemte han sig til at flytte Virksomheden op til Ejendommen paa Storegade og saa at anvende Dampkraft. Dertil bidrog ogsaa, at han var kommen i Strid med Møller Rodkier paa Sønder Mølle, der paastod, at denne Opstemning af Vandet ødelagde hans Enge. Det gik endogsaa saa vidt, at han søgte Sag mod Qvist derom. Omkring 1870 byggede Qvist saa Lokaler oppe bag sin Ejendom og indrettede der baade Farveri og Spinderi, og det blev drevet af en Dampmaskine. Qvist havde allerede dengang det største Farveri i Byen. Der havde ellers været en haard Konkurrence. Thi medens gamle Jahnsen oprindelig havde været omtrent eneste Farver i Byen og tjent sig en Formue derved, saa dukkede der i 50erne en alt for stor Flok af unge Farvere op, som ganske umuligt alle kunde ernære sig her. Foruden Qvist og den før omtalte Hjorde var der yderligere den unge Jahnsen, Graff, M. S. Kruckow og T. Hansen. Af disse havde ikke færre end 4 taget Borgerskab i 1853.

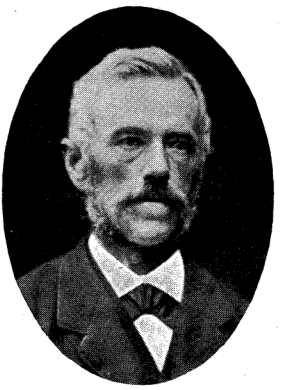

Farver J. F. Qvist.

Fru Ottilia Qvist.

Da Qvist opførte Farveribygningen, stod endnu det gamle Bindingsværks Forhus til Gaden, som var opført efter Branden i 1751. Foranstaaende Billede efter en Tegning af Maler Hartmann, der var Qvists Svigersøn, viser dets Udseende.

I 1879 lod Qvist det nedrive og opførte den nuværende Bygning. Han søgte Købmandsborgerskab og fik efterhaanden en betydelig Manufakturhandel. Det er værd at lægge Mærke til, at Rækken af 2 Etages Bygninger fra „Magasin du Nord" og ned til Qvist næsten alle er opført i en forholdsvis kort Aarrække, nemlig i eller tæt ved 70erne. S. H. Bagers var det første og „Messen" det sidste. Gadebilledet undergik i Løbet af en lille Snes Aar en fuldkommen Forvandling.

I 1903, efter Lerches Død, købte Qvist Naboejendommen af P. Jensen og lagde de to Butikker sammen. Han overdrog i 1906 Forretningen til sin Søn, Andreas Qvist, der allerede i en længere Aarrække i Faderens Alderdom havde været den egentlige Leder. Men unge Qvist magtede ikke Foretagendet, og Enkefru Qvist udlejede saa i 1909 Ejendom og Forretning til Anders Nielsen, der i sin Tid havde lært Handelen hos dem. Efter et 10-aarigt Lejemaal købte Nielsen i 1919 begge Ejendommene. Tiden var forlængst løbet fra de mindre Farverier og Spinderier, og Forretningen, der er en af Byens største, drives nu udelukkende som Manufakturhandel.

Ældste Brandforsikring Nr. 22

STOREGADE NR. 23

W. Lindgreen. Matr. 112, 113 og 114.

Ejerrække:

Ved Branden i 1751 Kandestøber Chr. Jessen, der genopførte Huset. 1765 hans Søn Jes Christiansen (Post). 1798 (?) Købmand Thomas Broch. 1806 Væver, senere Bagermester, Niels Mathiasen Lind. 1811 Snedker Hans Nielsen Høeg. 1826 Købmand Amdi C. Kruse. 1832 Peder Rasmussen.

Der nævnes i dette Skøde, at Ejendommen ligger ved eller i „Posthaugen".

1840 Møller J. P. Rodkier, Sdr. Mølle. 1842 Skipper Christian Rasmussen. 1851 Murermester C. F. Chramer. Denne, der var af indvandret tysk Slægt, havde i Tiden 1850—80 en meget betydelig Forretning i Grenaa og regnedes blandt Byens førende Haandværkere. Han havde lært hos gamle Marthinus. Sidst i 70erne købte Chramer sammen med Slagtermester J. A. Jørgensen en stor Byggegrund ude paa Havnevejen, som dengang endnu var omtrent ubebygget, og der opførte de i Fællesskab en Ejendom, hvoraf hver fik Halvdelen.

I Aarene kort efter 1870 havde Chramer købt et godt Stykke af Farver Jahnsens Toft, der dannede Kannikegades sydlige Side. Han havde det Held, at da Banen kort efter planlagdes, skulde den benytte et betydeligt Stykke af den købte Grund, som han derved fik afhændet med særdeles god Fortjeneste.

1877 Bogbinder J. P. Jørgensen. 1899 Smed Wilhelm Lindgreen.

Ejendommen er, som Matr. Nr. viser, samlet ved Køb af flere Smaaejendomme. Den vestlige Halvdel købtes allerede i 1869 af Smed Lindgreen senior og gik 1895 over til den nuværende Ejer af hele Ejendommen, Gas- og Vandmester W. Lindgreen.

Murermester C. F. Chramer.

VESTERGADE

Fra gammel Tid har der paa Vestergades søndre Side ligget en Bygning, den som nu tilhører Murer Paulli. Den nuværende Bygning er sikkert opført efter Branden i 1751. Paa den nordlige Side laa derimod vistnok kun Haver, som hørte til Ejendommene ved Storegade, og des-

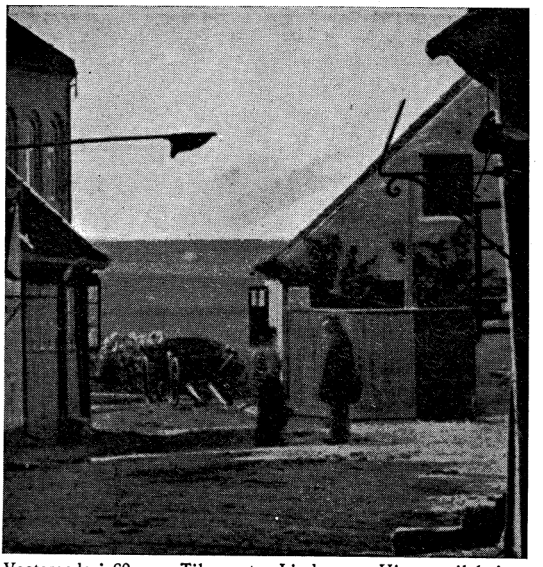

Vestergade i 60erne. Til venstre Lindgreens Hjørne, til højre Graffs. Læg Mærke til den fri Udsigt ud over Kæret.

uden maaske enkelte Baghuse. Langs Gadens nordre Side gik et stort Kampestensdige, hvis sidste Rester først fjernedes omkring 1917, da Købmand S. Gissels Hus opførtes.

Gaden var i sin oprindelige Skikkelse en Vej, man kunde vistnok godt sige en Markvej, som førte ud til Byens Fælleskær. Den passeredes daglig af Byens godt 200 Køer og henlaa selvfølgelig i en forfærdelig Tilstand, naar Hensyn tages til, at det var en Købstadgade.

Som anført heri Side 150 kaldes den i et Par Skøder fra 1729 og 1775 for „Kiør Vejen", og i det første af dem nævnes, at den gaar langs „Konge Toften", hvilket vistnok svarer til „Kongsgaards Toften".

I 1848—49 byggedes en Kommuneskole ved denne Vej. Det er den gule Toetages Bygning, nu Nr. 7. Der indrettedes i denne Bygning 3 Skolelokaler forneden, hvad dengang var store Ting i Sammenligning med de 2 gammeldags Lokaler i Skolen paa Torvet. Paa 1. Sal indrettedes Bolig for Kateketen, som var Førstelærer og Hjælpepræst, samt 2 Værelser til Tredjelæreren, som var ugift. Andenlæreren, Kordegn Johannsen, havde derimod selv privat en Gaard omme paa Storegade.

Foruden Skolen laa endnu en Bygning paa Vestergade, nemlig Jordemoderhuset, opført i 1853. Det var en ganske lille Bygning, som oprindelig laa vestligere end Skolen. Men da denne i 1866 skulde udvides mod Vest, blev Jordemoderhuset nedrevet og flyttedes til den aabne Plads lige Øst for Skolen, hvor det blev liggende, indtil Vejen forbi den nye Skole anlagdes i 1912, den Vej, som Byraadet nu meget passende har givet Navnet „Posthaven".

Vestergade var i høj Grad Byens Stedbarn. Da en Indsender i „Grenaa Avis" i Oktb. 1857 klagede over, at „Bag Byen" fra Indkørselen mod Vest og helt til Nørregade under indtræ-

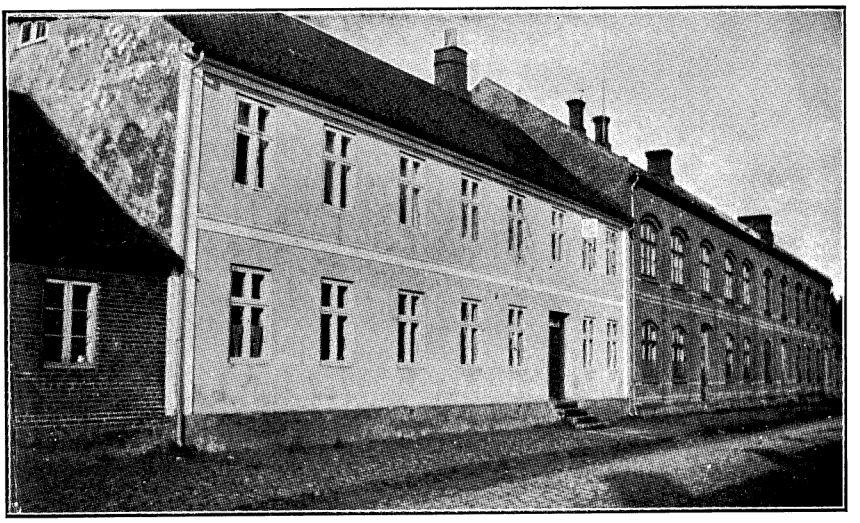

Vestergade ca. 1910. I Forgrunden ses et Par Fag af Jordemoderhuset. Derpaa følger den ældste Skolebygning fra 1849 (nu Lærerbolig), derpaa de senere Skoler fra 1867 og 1887.

dende fugtigt Vejr var omtrent ufremkommelig,[1]) skrev en anden Indsender Dagen efter, at han maa opfordre Redaktøren til at „giøre en Tour ned forbi Skolebygningen, og De vil da vistnok finde stærk Opfordring til at bringe dette Terrain i Sundhedspolitiet eller andre Vedkommendes behagelige Erindring.

Deres ærbødige Hader af Stank".

Bladet maa ganske give Indsenderen Ret og tilføjer, at det vistnok er den almindelige Mening. „Men rette Vedkommende synes ikke at have Øjne og Øren derfor". „Men hav blot Taalmodighed, Højstærede! De kan være vis paa, at om end Vedkommendes Samvittighed for en Tid sover, saa vil den dog nok engang vaagne, og Ordsproget siger jo: Bedre sent end aldrig".

Gaden havde næppe dengang noget officielt Navn, hvad Indsenderens Betegnelse af den jo ogsaa tyder paa. Men man har jo nok efter Skolens Opførelse begyndt at kalde den Vestergade. Paa Kortet i Traps I. Udg. 1858 er den uden Navn. Paa et Kort af Landmaaler Strøver i 1855 kaldes den Vestergade. Og da Kommunalbestyrelsen endelig i 1859 fastslog Gadernes Navne og fik dem malet paa Gadehjørnerne, fik ogsaa Vestergade sit Navn. Men først ved et Byraadsmøde $^{26}/_{9}$ 1871 blev det vedtaget at regulere og brolægge Gaden.

Grunden, hvor nu Asylet ligger, var i de Tider Kommunens Oplagsplads for Sten til Brolægning. Paa Bakken bagved, der hvor nu den nye Gymnastiksal ligger, var en Sandgrav, hvor

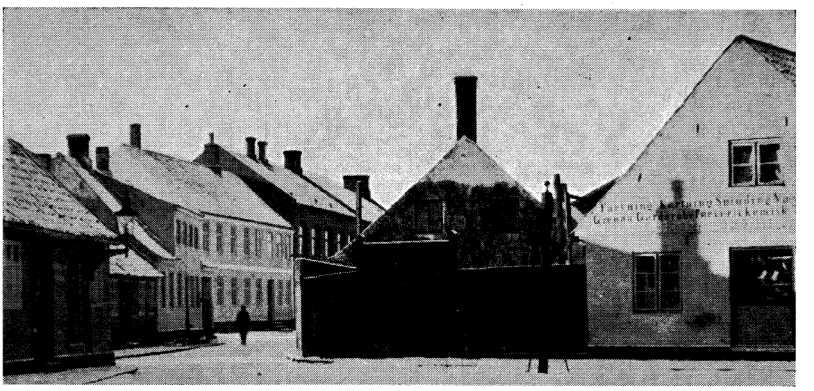

Vestergade og Graffs Hjørne omkring 1910. I Forgrunden ses Vandposten, som stod paa „Svinetorvet", omtrent hvor nu Benzintanken har Plads.

man hentede Sand. Og da Kælderen gravedes til nævnte Gymnastiksal, fandt man i Grunden denne gamle Sandgrav, hvori endnu fandtes en ikke ringe Aflejring af det fineste hvide Havsand fra urgamle Tider.

Det vil være naturligt her at ofre et Par Ord paa Fremstilling af Sportspladsens Historie. Efter hvad der er sagt lige før og sammenholdt med Side 149—50 i nærværende Bog, maa det anses som bevist, at denne Plads i Hovedsagen er, hvad Resens Atlas kalder Kongsgaards Toft, altsaa en eller maaske to smaa sammenstødende Tofter, som tilhørte Kongen, men som han i 1572 overlod Byen i Forpagtning sammen med Kongsgaarden. Hvornaar den saa er gaaet over til Byen som Ejendom, derom vides intet.

Da Postvæsenet indrettedes omkring 1750, overlod Byen Pladsen til Græsning for Postrytterens Hest, og den fik deraf Navnet „Posthaven". Det angives udtrykkelig i en Forhandling mellem Byfogeden og 8 af Byens „bedste Borgere" i 1772, at Pladsen benævnes Posthaven, og at den fra endnu ældre Tid har været udlagt til fri Græsning for Posthesten, samt at den ogsaa i Fremtiden skal vedblive dermed.[1]) Senere hen, i hvert Fald forinden 1846, faldt denne Ret bort, og Posthaven udlejedes til en af Byens Borgere paa Livstid for en vis aarlig Afgift til Kæmnerkassen.[2]) I 1896 nedsattes denne Leje til 35 Kr. aarlig, men med den Bemærkning, at Ejeren skulde finde sig i „at afgive Pladsen til Dyrskuet, naar det forlangtes, og at ingen Del af den maatte opdyrkes".[3])

Og endelig gik saa Pladsen kort efter Aar 1900 over til at være Lege- og Idrætsplads, navnlig for Skolen, og ved et Byraadsmøde i 1907 [4]) fik denne Vedtagelse officiel Bekræftelse.

Den lille aabne Plads paa Storegade, hvor Vestergade drejer fra, har fra ældre Tid heddet Svinetorvet eller Grisetorvet. Navnets Oprindelse og Alder kan jeg foreløbig ikke gøre Rede for. Jeg har ikke fundet det anført i ældre Arkivsager, men de allerældste Folk i Byen mindes, at det har været brugt i deres allertidligste Barndom. Der stod paa dette Torv en Vandpumpe til offentlig Afbenyttelse. Den fjernedes i Slutningen af Tyverne, da Benzintanken anlagdes.

Ældste Brandforsikring Nr. 23.

VESTERGADE NR. 1a-c

1 a Murer Paulli Matr. Nr. 112
1 c Snedker Martinussen „ - —

Den Bygning, som fra meget gammel Tid har ligget her og afsluttet Husrækken ud mod Vest, har altid været regnet som hørende til Storegade, indtil Vestergade i 50erne begyndte at blive bebygget.

Ejeren fra ca. 1720 og fremefter var Peder Amme. Ved Branden i 1751 nævnes som Ejerinde Peder Ammes Enke. Hun har næppe ladet Huset genopføre, men derimod Niels Brant, hvis Enke nævnes i Skattelisten for 1757. I 1761 nævner Brandtaksatiónen som Ejer Hans Wiborg. Huset er da nyt med 8 Fag. Der er Stentag til Gaden, Straatag til Gaarden. I 1771 er Jørgen Carstensen Ejer. 1796 fra Carstensen til Niels Rasmussen Schaarup. 1822 fra Schaarups Enke til Peder Rasmussen Kier. Han var hendes Svigersøn. Købesummen var 100 Rdl. Sølv samt „fri Husly, Ildebrændsel samt alt fornødent til mit Underhold lige med ham selv og Kone". „Men hvis jeg skulde forlange det, leveres mig i Stedet: til Ildebrændsel 6 gode Læs Tørv; til Underholdning 1½ Td. Rug, 1 Td. Byg, 1 Lis-

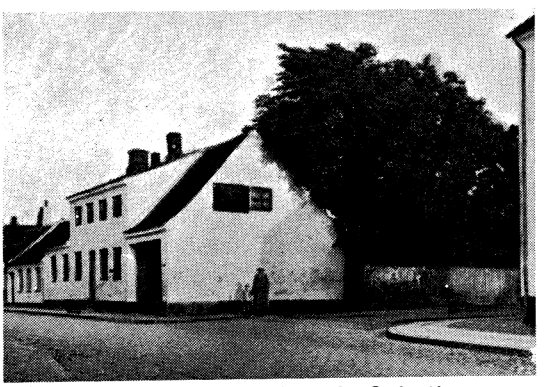

Hjørnet af Vestergade og Posthaven før Ombygningen.

Vestervej med Frøknerne Johannsens Have i Baggrunden ca. 1900.

pund (= 16 Pd.) røget Flæsk, 1 Lispund Smør, ½ Lispund Ost foruden de mig nødvendige Kaal og Urter af Haven samt ved min dødelige Afgang en anstændig Begravelse".[1])

P. Kjærs Enke ægtede i 1846 Peder Sørensen Møller. 1889 efter Møllers Enkes Død deres eneste Søn Typograf S. Møller. 1895 Murer Chr. Paulli Pedersen. 1912 Pedersen til Sønnen Murer Peder Paulli paa den østre Halvdel, hvorimod den vestre Halvdel efter Pedersens Død tilfaldt Datteren, der er gift med Snedker Martinussen.

VESTERGADE NR. 3,

opført i 1854 af Tømrer A. Christensen, nu Fru G. Hansen, Matr. Nr. 111.

Denne Bygning er opført paa en Grund, som tillige var Have til foregaaende, men som Peder Sørensen i 1854 afhændede til Tømrermester Anders Christensen, som straks opførte en Bygning derpaa. Næste Aar solgte han den til Vognmand Jens Christian Petersen. Der staar udtrykkelig i Skødet „beliggende paa Storegade, med Grund, Gaard og Have". Efter Sigende var Bygningen indrettet med Salget til Vognmanden for Øje. Porten var derfor gjort saa bred, at Vognmanden, der kørte Fragtkørsel til Randers og dertil benyttede 3 Heste, kunde komme igennem den med fuldt Forspand. 1871 til Drejer P. F. Tolboe. 1874 til Niels Peter Hansen. I 1904 Arveudlægsskøde til Kaffebrænder Chr. Hansen, som i 1925 ved Nybygning forandrede den vestlige Del af Ejendommen.

„POSTHAVEN", Matr. Nr. 110.

Som lige berørt paa Side 226 laa Byens Jordemoderhus oprindelig lidt Vest for den ældste Skole. Da Nr. 2 af Skolerne paa Vestergade opførtes i 1867, blev Jordemoderhuset nedrevet og flyttet lige Øst for Skolebygningen, med hvilken den sammenbyggedes. En Tid beboedes den af Jordemoder Mdm. Hoff. Men senere skaffede Jordemødrene sig selv Bolig, og det lille Hus udlejedes til andre. Det blev nedrevet i 1912, da den nye Mellemskolebygning opførtes, og dets Grund og Have er altsaa den Vej, som fører ned til Sportspladsen, og som nu har faaet Navnet „Posthaven".

Ældste Brandforsikring Nr. 24.

STOREGADE NR. 25-27-29

Nr. 25 tidl. Farver Graffs, nu Smed Hartvigsen Matr. Nr. 100-101
„ 27 - Guldsmed Bræmers nu do. - - 102
„ 29 - Sadelmager v. Seelen nu do. - - 103

De tre ovennævnte Ejendomme udgjorde indtil 1815 een Ejendom, fra 1815 til 54 to Ejendomme og derefter som nu tre Ejendomme.

Byens Grundtakst fra 1682 har: „Nr. 14 Peder Møller ved Nimbtofte Mølle handz Gaard, hans Søn Peder Møller iboer, tegt med tegel og tag. Taxt 50 Rdl." Og iflg. et Skøde fra 1681 havde han købt den af Byskriveren, Niels Simonsen, og Hustru, Sophie Jensdatter. Simonsen var Byskriver i Grenaa og Nørre Herred fra 1665 til 1681.[1])

I 1708 Skøde fra Maren Pedersdatter, Sal. Peder Møllers i Nimtofte Mølle til Jens Rasmussen Slemming. Der tilføjes i Skødet den meget værdifulde Oplysning, at Gaarden er beliggende „Østen for Kongsgaards Toften og vesten for Peder Sørensen Kandes Arvingers Hus". Det ser lidt sært ud, at den benævnes „Øst for Kongsgaards Toften". Efter Kortet at dømme, maa det jo dog nærmest blive Nord for. Men da Udtrykket gaar igen, da Gaarden sælges næste Gang, saa er det vel ikke rimeligt at betragte det som en Skrivefejl.

1743 Skøde fra Jens Rasmussen Slemming til

SØREN RASMUSSEN FISKER

Han var Søn af Skoleholder Rasmus Rasmussen Fisker i Gjessing. Dansk Skoleholder og Organist i Grenaa $^{25}/_{2}$ 1732—$^{15}/_{11}$ 1751. Gift [1]) m. Anna Jørgensdatter Bruun af Ørsted (død $^{10}/_{4}$ 1745), gift [2]) m. Dorthea..... Først en Bemærkning om Man-

dens Navn. Han kaldes i Skødet her og enkelte andre Steder Lauritsen, men hans rigtige Navn er altsaa ganske sikkert Rasmussen. Efternavnet findes skrevet Fischer, men det er vistnok en senere, forfinet Form.

Han var dansk Skoleholder i Grenaa, udnævnt dertil $^{25}/_{2}$ 1732 af Byfoged J. N. Ulsøe, og tillige Organist ved Grenaa Kirke.

Hans Bestallingsbrev lyder:

6 tus

En half Rixdaler No 1190:

„Johannes Nicolai Ulsøe, Kgl. Mayst.s Byefoged i Grenaae og Herritsfoget i Nørreherredt, giør vitterlig, at ieg tillige med Kirkens Med-Inspecteur, Velærværdige Herr Pouel Winther, alt efter foregaaende hans Højærværdighed Doctor Johan Ocksens høistbehagelige Resolution og Tilladelse haver andtaget og beskicket, som ieg og hermed tillige antager og beskicker Mons. Søren Rasmussen Fisker til at være Organist her til Grenaae Kirke, saa hand alene skal være Orgelverket under Gudstienestens Forretning at *Tractere* og forestaa. Og nyder hand derfor foruden den Løn, som hands Formand har nødt, som var 20 Slettedlr., endnu derudover aarlig i Tillæg 10 Rdl., som udgiør et hielt Aars Løn 35 Slettedlr. Og skal han nyde og beholde samme Organist Tieneste, saa længe hand den forsuarlig forestaar og beviser sin tilbørlige Lydighed mod sin af Kongen her ansatte Øfrighed. Ligeledes skal det og tillades ham at oppebære *„en par Discretion"* efter Skik og Brug i andre Kiøbstæder ved een og anden Færd af Brudefolch, Barnedaab og deslige, naar han *à parte* giver Opvartning paa Værket.

Endnu foruden Organist Tienesten hafver ieg tillige andtaget og beskikket, som ieg og hermed antager og beskikker bemeldte Organist under Eet og tillige at være alleene Dansk Skoleholder her i Grænaae sampt tilhørende Sogne og Byer og det paa selv samme Maade, Condition og Vilkaar, som dend hid indtil bestalte og endnu til førstkommende Paaske blifvende Danske Skoleholder, Mons. Knud Nielsen Børgelum, der til har været andtagen, indsat og berettiget.

Til hvilken Ende mehrberørte Mons. Fisker her med Transporteres, overlades og med lige Rettighed indhændiges fornefnte Mons. Børgelums Bestallingsbref paa Behørige sort stemplet Papir, som hannem i alle de udi den af Byens samptlige velfornemme Borgerskab og øfrige Indvaanere indgangne Puncter og Clausuler uryggelig i alle Maader skal vorde holden og gotgiort og det saa meget desto vissere, som de fleste velfornemme Borgere ved skriftlig Erklæring af 15de hujus derudi hafver givet Tillids Samtøcke og enstemmende Vota. Detz til Bekræftelse under min Hand og Zignet for Retten paa Grænaae Bye- og Nørreherredsting, Mandagen d. 25. February 1732.

Johannes Nicolai Ulsøe.

Testeres som constitueret Sette Skrifuer.

Peder Erichsen Sallingboe".[1])

Ulsøe døde kort efter, og hans Efterfølger, Byfoged Chr. Bager, konfirmerede Udnævnelse, idet han skriver:

„Thi blifuer samme af mig saaledes konfirmeret, at hand beobagter Orgelværket i Kirken ved Guds Tienestens Forretning, saa og lader sig finde aarle og silde i Skolen, naar Børnene ere forsamlede og Self med Information er nærværende, som Instruxen formelder, sampt i Kirken, naar de Tider er, *Vigilerer* for at Børnene sig smuk og sømmelig andstiller. Naar hand da saaledes u-paaklagelig forretter sine Tienister, nyder hand sin Rettighed efter for anmeldte *Instruxens* Indhold, og skulde Nogen efter Dags giøre hannem Indpasz i sit Skolle-Embede, hafver hand det for Øfrigheden at andrage, som der udi skal være ham assisterlig i alt det som ret og billigt er.

Grænaae, d. 5. Novbr. 1732.

Christian Bager".[1])

Fisker havde en Aarrække ejet et Hus længere oppe i Gaden, men flyttede nu hertil. Saa kom den store Ildebrand i 1751, og hans Gaard fortæredes af Ilden som alle de omliggende.

Samme Efteraar flyttede Fisker til Horsens. Der staar udtrykkelig i Justitsprotokollen, at han frasiger sig Embedet formedelst dets ringe Levebrød. I Afskedsansøgningen af $^{15}/_{11}$ 1751 skriver han selv, at han frasiger det i Henseende til at han har erholdt et andet Embede. Som Følge deraf opbyggede han ikke Huset, og det laa i en Aarrække hen og benævntes „Organist Fiskers afbrændte Plads". I det seneste 1757 er den solgt til Købmand Jens Nielsen Bang, som derpaa lod opbygge den Gaard, som ligger der endnu. I 1763 solgtes den til Kleinsmed

MICHAEL ADAM SCHULTZ

Født i Glückstadt, Borgerskab i Grenaa $^{29}/_{3}$ 1762.

Om ham er der bevaret en lille Efterretning i Justitsprotokollen for samme Aar. Han havde en Læredreng, Anders Falsløv, som ulovligt, og „uden skellig Aarsag ved Nattetide bortrømte fra sin Lære". Schultz indstævnede nu for Retten de to „Forlovere" og paastod sig [1]) Drengen, der nu opholdt sig i Aarhus, tilbageleveret og hans Læretid forlænget med et Aar, samt en Erstatning, [2]) for Tab i sin Næring paa 2 Mark pr. Uge, siden Drengen rømte, og [3]) Sagens Omkostninger. Men Drengens Sagfører i Aarhus skriver i sit Indlæg: „..... at Kongen har tilholdt Mestrene i de smaa Købstæder hvor der ikke er saa mange af et Fag, at de kan udgøre et Laug, at de skal give sig i Københavns Laug og der lade deres Drenge ind- og udskrive, paa det de efter saadan Lære kan passere for Svend i alle Stæders Amter, og deres Aar ej spildes ved at staa i Lære-forbundt paa nye..... Adam Schultz har foragtet saadan Kongens Naade og søgt ved egen Nytte at spilde min Tid, forbundet mig i Lære hos sig som en Fusker i 5 Aar, medens jeg hos en Amts-Mester efter Smede-

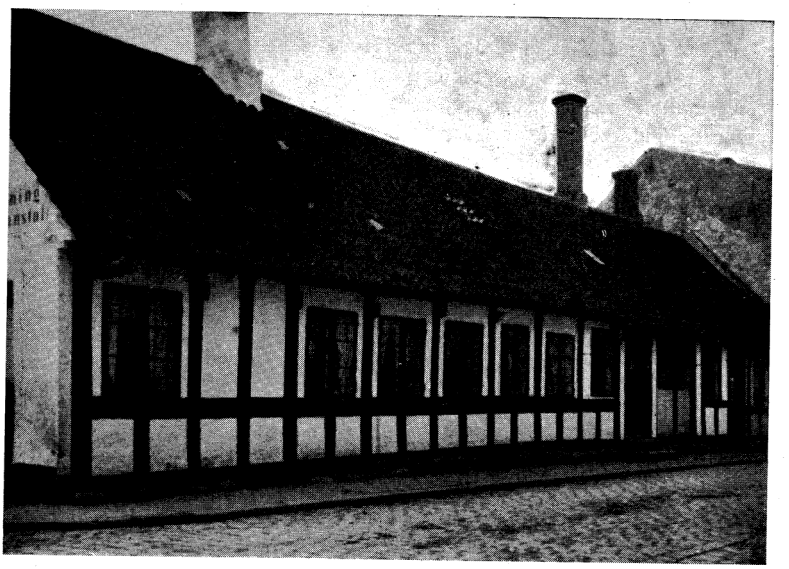

Farver Graffs Ejendom omkr. 1915.

Laugets Artikler havde kun at staa 4 Aar og følgelig, (da jeg ved Ankomsten hos ham var 17 Aar) maatte efter de 5 Aar atter staa i 2 à 3 Aar, førend jeg kunde tjene noget til Klæder og kongelige Skatter..... Derom vidste jeg vankundige Dreng eller min gamle Moder ingen Besked, inden jeg af ærlige og vittige [d. v. s. oplyste] Folk var advaret og oplyst om saadan lovstridig Adfærd."

Iøvrigt oplystes det under Sagen, at Drengen havde været bortlejet i Høst-Arbejde, „dog ikke ud over, hvad der var aftalt, og han havde derfor faaet det halve af det fortjente Høstkorn".[1]) Endvidere gav Drengen Erklæring om, at han i sin Tjeneste havde været brugt til at begaa Konsumtionssvig.

Det hjalp nu altsammen intet. I Dommen fastslaas, „at det er en frivillig Sag, om en Mester vil indtræde i et Laug i en anden By. Ej heller er det ham forbudt at tage en Dreng i Lære og lære ham Professionen. Dette kan han gøre lige saa godt som en Laugs-Mester, da Laugsrettigheden ikke gør en Haandværksmands Arbejde hverken bedre eller ringere. Det synes ej heller at være større Tidsspilde at staa Læretiden ud end nu at give sig i Skomagerlære og begynde forfra".

„Thi kiendes for Ret: Forloverne bør straks skaffe Drengen tilbage og betale Processens Omkostninger. Kan de ikke skaffe Drengen tilbage inden 14 Dage, skal de betale Schultz 13 Rdl. 2 Mk. i Erstatning under Lovens Tvang".[1])

Da der her frembyder sig en Anledning til at aftrykke en saadan, Aarhundreder gammel Lærekontrakt, der jo ikke er uden kulturhistorisk Interesse, og da en saadan Kontrakt næppe ellers nogetsteds findes bevaret her fra Byen, aftrykkes den nedenfor efter den i Justitsprotokollen værende Afskrift:

No 20
1761 F. 5tus 24 sk.

Kiendes ieg underskrevne Andreas Sørensen Falsløf, barnefødt her i Greenaae og hermed vitterlig giør, at ieg i den *Hellige Trefoldigheds Navn* med min kiære Moder og paarørendes Villie og Samtykke og min egen velberaad Hu, haver givet mig i Lære til den ærlige og velagte Mand Sr. Adam Schultz, Kleinsmed her i Greenaae, at lære hos hannem det lovlige Kleinsmede Haandværk udj fem fulde Aar, beregnet fra 1761 d. 2. April til, om Gud vil vi lever at skrive 1766 d. 2. April. Med efterskrevne Conditioner, at ieg skal være min kiære Lære-Mester og hans Kone, samt om hand holder Svende, hørig og lydig i alt det, som Erligt og Louligt er, *Item* flittig i alle deres Forretninger og holde mig som en ærlig Lære-Dreng bør at giøre i alle Maader, saa de over for mig intet have at klage, og i samme min Lære Tid hverken gaa eller giøre mig noget Ærinde ud af deres Hus uden min Lære-Mesters eller Mesterindes Tilladelse eller Befaling, og om — som Gud forbyde mig — at ieg skulde faa sligt i Sinde at blive en Nat uden deres Villie, da forpligter ieg mig for hver Gang ieg bemeldte Forseelse begaar, at staa som en Dreng et Fierdingaar længere end ovenmeldte 5 Aar. Og lover ieg underskrevne Drengens Moder Karen Sal. Søren Falsløfs at se ind i Drengens Gavn efter min Leilighed med Klæder og Renlighed det bedste ieg kand.

Imidlertid forpligter vi os underskrevne Christen Broch og Terchel Erichsen, begge her af Grenaae som Drengens tvende Forlovere, at om saa skulde ske — det Gud afvende — at forberørte Andreas Sørensen Falsløf, inden hans Læres Udgang undviger fra bemeldte hans Lære Mester, hand da aldrig bliver antagen eller skal vorde sat i nogen anden Lære eller Forretning, førende vi have lovlig erstattet og fornøjet bemeldte hans Lære Mester. — Og hvis hand i nogen Utroskab befindes, vorde sig og hvad det er, som hannem kand overbevises, lidet eller meget, Da vi som Forlovere lover at erstatte og betale al berørte Adam Schultz'es lidte Skade og Drengen igien at lide, som det sig bør.

Derimod lover ieg Adam Schultz Kleinsmed som Drengens Lære-Mester at forholde mig imod Drengen Anders Sørensen med Undervisning og Lærdom og skaffe hannem nødtørftig Føde som ieg for Gud og denne Christelige Øvrighed vil forsvare, og lover ieg at give hannem aarlig 1 nye Skjorte og hver anden Aar et Par nye Sko. Og paa det alt som foreskrevet staar uryggelig skal efterkommes, haver vi underskrevne denne Contract oprettet og underskreven.

Greenaae, Ut supra.

Michel Adam Schultz. Andreas Sørensen Falsløf.
Karen Sal. Søren Falsløfs
som Drengens begge Forlovere
Christen Broch. Terchel Erichsen,
Tømmermand".[1])

I 1765 solgte Schultz Gaarden til Bager

HANS JACOBSEN RITTO

født i Randers 1713, begr. i Gr. $^{5}/_{10}$ 1779. Borgerskab her $^{5}/_{11}$ 1743, flytter til Fredericia 1754, men vender tilbage hertil 1763. Gift [1]) 1755 m. Enke Anne Lauritsdatter, gift [2]) m. Birthe Sørensdatter. Hun gift [2]) $^{21}/_{1}$ 80 m. Bagersvend Rasmus Ovesen.

Bager Ritto er en Mand, hvis Navn ofte forekommer i Rettens Protokoller, og han maa have været en Mand af et kraftigt Temperament. Jeg skal forbigaa den Bagatel, at der straks opstod Vanskeligheder angaaende Købet af Huset, og nævne et Par andre Tildragelser.

I 1770, da en Lejer skulde flytte fra ham, fratog Ritto ham en Jernkakkelovn under Paaskud af, at Lejeren havde foraarsaget Skade paa Lejligheden. Dommen gaar ud paa, at da der hverken er foretaget Syn paa Lejligheden før Indflytningen eller efter Fraflytningen, er Paastanden ubeviselig, og i hvert Fald strider denne Selvtægt mod Loven. Ritto idømtes derfor at udlevere Kakkelovnen, maa desuden for „brugt selvraadig og utilbørlig Omgang" bøde 4 Mark til Byens Fattigkasse og endelig betale Processens Omkostninger med 2 Rdl. 3 Mk.

Ritto havde i sin Tid indgaaet en Kontrakt med sin Moder, der var Enke, om at forsyne hende med „Ophold og Forplejning", imod at hun overlod ham en Sum Penge, som hun ejede. I 1757 sagsøges Ritto paa Moderens Vegne af en Broder, fordi den gamle Moder ikke var tilfreds med Opholdet og derfor var flyttet fra ham til Ebeltoft.

Ritto afgav en kraftig Forsikring om fremtidig at opfylde sin Pligt og i modsat Fald tilbagebetale hende hver Skilling. Hun kunde være forvisset om, „at hun i sin Alderdom ei skulde vederfares noget undt, og at han skulde besørge hendes sømmelige Begravelse, saafremt han hende skulde overleve".[1])

Ogsaa Hans Ritto og Hustrus indbyrdes Forhold var af en noget uheldig Art. Saaledes maatte Byfogeden i 1757 „holde en Extraordinære Ret, som *dependerede* af Politi og Justitien, i en Sag, som han paa Embeds Vegne har maattet paatale imellem Hans Ritto Bager og hans Hustru, hvilke begge hidindtil haver ført et saa ugudeligt og forargeligt Levned udi deres Ægteskab, at hverken deres Sognepræsts eller Øvrigheds mangfoldige til dennem gjorte Formaninger har i mindste Maade frugtet noget til Forbedring".

Paa begge Ægtefællers indstændige Løfte om Bod og Bedring og af Hensyn til Vanskeligheden med deres to smaa, sammen-

bragte Børns Opdragelse, hvis Forældrene bekom deres fortjente Straf, sluttede Sagen denne Gang uden Dom, men saaledes, at Straffen for denne Sag stod dem aaben, hvis de atter optog deres ugudelige Levevis.[1])

Og saa endelig en Sag til Belysning af Tyendeforhold i de Tider. I Chr. d. 5. Lov, som jo dengang stod ved Magt i alle Enkeltheder, staar i 6. Bogs Kap. 5 [5] „Husbond maa refse sine Børn og Tyende med Kæp eller Vaand og ej med Vaaben. Men .....slaar han dem Lemmer sønder eller skader dem paa deres Helbred, da straffes hand som om hand en Fremmet hafde giort Skade". Det var altsaa en ret udstrakt Revselsesret, men at denne ogsaa kunde overskrides, ses af en Sag, som blev anlagt mod Ritto af hans Tjenestepige, Maren Jensdatter Albøge.

Tirsdag den 8. Marts 1746 kom hun „grædende og hylende løbende til Chirurgus Wolfs Hus og berettede, at hendes Madfader, Hans Ritto Bager, havde ilde slaget og tracteret hende. Hun begiærede, at Chirurgus vilde syne og efterse hende, hvilket og skete". Wolf fandt hele den højre Side af Slag ganske opsvulmet, „saa han maatte bruge Medicamenter for Hævelsen at fordrive og desuden opholde hende med Øl og Mad". „At ieg det saaledes befundet haver, kand ieg med min Æd bekræfte saa sandt hiælpe mig Gud og hans hellige Ord.

Greenaae, 20. Marts 1746. Johan Frederich Wolf."

Bageren nægtede ikke, at han havde givet Pigen en ret kraftig Omgang, men han anførte til Gengæld hele 12 Punkter, hvori hun havde vist Efterladenhed og daarlig Opførsel. Han dømtes desuagtet til at udlevere Pigen hendes efterladte Klæder og hendes resterende Løn, samt at betale 1 Rdl. i Bøde til Fattigkassen og Sagens Omkostninger med 4 Mk. Pigens Svie og Smerte har derimod maattet gaa lige op med hendes daarlige Opførsel, idet hun ikke tilkendtes nogen Erstatning.

Hans Ritto døde i Efteraaret 1779 og 3 Maaneder efter giftede Enken sig med Bagersvend Rasmus Ovesen, som altsaa derved blev Gaardens Ejer. Men Forholdet, der i første Ægteskab ikke havde været godt, blev nu rent galt.

I 1782 indstævnedes Ægtefællerne til Doms for deres onde Forligelse-maal i deres Ægteskab „.... især Rasmus Bager som den forargeligste af begge disse onde Ægtefolk til saadan følelig Straf, som om muligt kan tjene til at spæge den skyldige og sætte andre god Folk i Rolighed ..."

Sognepræsten har allerede forlængst paa Naboernes Opfordring været hos dem og bl. a. „formanet dem at afholde dem

nogen Tid fra den hellige Nadvers Brug, indtil de viste Forbedring". Det hjalp kun kort Tid. „Hun er slem i Munden med Banden og Skiælden og lader sig ikke tvinge til at tie, om hun end slaas nok saa meget af Manden. Det har hun været bekiendt for ogsaa i hendes forrige Ægteskab med Hans Bager, som jeg ogsaa i hans Levetid maatte søge at stifte Forligelse hos, naar hun for sit arrige Sinds Skyld havde følt hans truende Haand. Men hendes nuværende Mand, Rasmus Ovesen, giør den forrige god..... idet han ogsaa tager for meget af stærke Drikke, saa han ikke ved, hvad han giør, og hun maa fly af Huset og raabe om Hjælp for hans Voldsomheder". Præsten har tabt Haabet om Forbedring og slutter sin Udtalelse saaledes: „Derfor til Tugthuset med dem, saa kan Drankeren blive ædru og Skiændegasten lære at tæmme sin Tunge!..... 9/7 1782. Johan Henrich Melchior".

Begge Ægtefæller lovede paa det kraftigste Bod og Bedring, og „Retten lod denne Sag usluttet henstaa nogen Tid for at maale Rasmus Ovesen og Hustru Skippen fuld og for at prøve, hvorvidt de vilde holde deres Løfter, især han, om at føre et skikkeligt Liv og Levnet herefter.....".[1])

Da det ikke ses, at Ægtefællerne senere har været tiltalt, synes Byfogeden i dette Tilfælde at have haft mere Held med sig end Præsten. Iøvrigt maa Læserne ikke af de enkelte her i denne Bog refererede uheldige huslige Forhold lade sig forlede til at tro, at saadanne var almindelig Sæd og Skik i Grenaa i fordums Dage. Efter det mest indgaaende Studium af samtlige Byens gamle Retsprotokoller er det tvært imod mit bestemte Indtryk, at det har været en særdeles brav og lovlydig Befolkning, som har beboet denne By i gamle Dage, og at de enkelte voldsomme Optrin, som nu og da forekommer, har været Undtagelser. Der kan ofte være flere Aar mellem slige Haandgribeligheder, der altsaa ingenlunde har hørt til Dagens Orden, men som blot anføres for at give et paalideligt og usminket Billede af det daglige Liv i hine fjerne Tider.

Vi fortsætter med Ejerrækken: 1787 Rasmus Ovesen til Købmand Frederik Møller. 1790 ved Dødsboauktion solgt til Genboen, Købmand Mads Møller. 1798 ved Dødsboauktion solgt til Skomager Jacob Høvinghoff. De foregaaende 2 Ejere har næppe boet her, men haft Gaarden udlejet. Den kaldes f. Eks. i 90erne „Mads Møllers Lejevaaninger". Derimod har sidstnævnte boet her en Tid. Da Høvenhof, (hvis Navn findes stavet paa flere forskellige Maader), uden Tvivl i mange Aar var en af Byens mest kendte Mænd, der navnlig var en stor Ejendomshandler, og

som i Tidens Løb har ejet adskillige Grenaaejendomme, anføres her hans Data. Johan Jacob Høvenhof var født i Nærheden af Slagelse i 1748, døde her 2/7 1826 (78 Aar gl.) Borgerskab i Grenaa 26/5 1777. Gift [1]) 22/11 1776 med Enke Maren Jensdatter. Hun levede og blev 87 1/2 Aar gammel. Efter hendes Død giftede den 73-aarige Ægtemand sig [2]) 27/7 1823 med Enke Magdalene Larsdatter fra Norge.

I 1801 havde Høvenhof solgt Gaarden til Felbereder

JENS PETER UDSEN

f. ca. 1774, d. 11/6 1839, g. 3/10 1801 med Jfr. Mariane Lindberg, Datter af Skipper Peder Lindberg, som boede ved Nørreport.

I Udsens og hans Families Beboelse forblev Gaarden i et halvt Aarhundrede. Jeg skriver udtrykkelig Beboelse og ikke Besiddelse, thi i 1812 maatte Udsen, formodentlig formedelst Pengevanskeligheder, sælge Gaarden til Fuldmægtig P. Tolstrup, som dog nogle Aar efter solgte den tilbage til Udsen, men vel at mærke saaledes, at Udsen kun købte den østre Halvdel, medens den vestre Del afhændedes til Drejer Tolbo. Den store Have, som dengang laa Vest for Gaarden baade ud til Storegade og til nuværende Vestergade, deltes mellem dem, saaledes at Tolbo fik den Part, som laa mod Storegade, og Udsen Resten.

Af en meget gammel Grenaaborger har jeg ladet mig fortælle, at Ejendommens Grund dengang gik uden for Bygningen og strakte sig i en Spids ud paa det lille Torv, som kaldtes Svinetorvet. Men da dette Stykke ikke var indhegnet, gik det i Tidens Løb over til offentlig Benyttelse og inddroges til Gade uden at nogen sagde noget dertil. Stykket var da oprindelig heller ikke brolagt, blev det vistnok først i 70erne. Det er altsaa en mundtlig Beretning, som jeg ikke har kunnet finde skriftlige Beviser for.

Udsen blev senere Told- og Consumtionsbetjent og boede som saadan i Boden ved Sønderport. Det er Forklaringen paa det underlige Forhold, at ved Folketællingen i 1834 nævnes Hustruen her, men med den Tilføjelse „gift med J. P. Udsen, se Nr. 8 Acciseboden". Udsen døde længe før Hustruen, som blev boende i Stuerne op mod Torvet. De havde et Par Døtre som var sindssyge, og jeg har hørt fortælle, at der i Stuen stod en Stolpe, hvortil de var bundet, for at de ikke i et ubevogtet Øjeblik skulde slippe ud og komme til Ulykke.

I 1845 solgte Enken sin Part af Gaarden til Farver Graff, men forbeholdt sig for Livstid Ret til Beboelse af Stuen mod Øst.

JOHAN FREDERIK GRAFF

født i Tyskland $^{8}/_{11}$ 1794, død $^{27}/_{2}$ 1867. Gift m. Caroline Willaume, Datter af Ernst Eberhard Willaume, Ejer af Marienhoff ved Ryomgaard. Borgerskab i Grenaa $^{11}/_{12}$ 1846.

Graff, der altsaa var indvandret Tysker, havde først i nogle Aar forinden haft Farveri i Vordingborg. Han havde opgivet dette og faaet Kgl. Bevilling til at anlægge og drive et „Farveri samt Silke, Uldent, Linned og Bomuldstrykkeri i Grenaa". Sønnen, Ernst Eberhard Herman, der altsaa var opkaldt efter Morfaderen, var i Konfirmationsalderen, da de kom hertil. Da de ikke straks kunde faa Lejlighed, boede Familien en Tid i Hemmed hos Lærer Jensen, der var Graffs Svoger, og der blev Sønnen konfirmeret.

Ernst Herman Graff lærte Farveriet hjemme og drog derpaa ud paa Rejsen som Svend.

Imens kneb det den gamle Farver at passe Bedriften, og han udlejede den derfor til de to tidligere omtalte Venner, Fr. Qvist og P. Jensen, der drev den i nogle Aar. I Marts 1857 averterede Graff i Gr. Avis, at Farveriet nu atter var overtaget af ham, og at han ved sin „Søn Herman fortsætter sammes Drivt og anbefaler sig med smukke og ægte Couleurer samt billige Priser".

De 2 Forpagtere havde imidlertid taget de fleste af Kunderne med sig, og unge Graff begyndte omtrent paa bar Bund.

Guldbrudeparret Farver E. H. Graff, Dbm., og Hustru.

E. H. GRAFF

født i Svendborg $^{2}/_{2}$ 1831, død $^{1}/_{7}$ 1916. Borgerskab som Farver i Grenaa $^{15}/_{8}$ 1860, g [1]) Josephine Henriette f. Sørensen, f. $^{13}/_{10}$ 1839, d. $^{29}/_{8}$ 64, g [2]) Frederikke Kristiane f. Jensen, f. $^{20}/_{6}$ 1842, d. $^{21}/_{10}$ 1923.

Da Krigen i 1864 udbrød, blev Graff straks indkaldt. Han var bleven gift kort før, og næppe var han kommen hjem fra Krigen, før hans Hustru døde.

Da Selskabet „De danske Vaabenbrødre" stiftede en Afdeling i Grenaa, var Graff et meget ivrigt Medlem og i flere Aar i Bestyrelsen. Det samme gælder Haandværkerforeningen. Og der er navnlig Grund til at mindes, at Graff var en af de første og mest utrættelige i Arbejdet for

at faa oprettet en Haandværkerskole.

Det var dengang kun en Søndagsskole, hvor Haandværkslærlinge Søndag Eftermiddag kunde faa nogen Undervisning og høre belærende Foredrag. Den opretholdtes ved frivillige Bidrag, og i mange Aar var Graff den, der tog mod Indmeldelser og — sammen med et Par andre — havde Tilsyn med Skolen.

Graffs Butik. Bagved ses Seelens Hus.

Graff var en typisk Haandværker af den „gamle Skole", en anset, brav og grundredelig Mand, som med Flid passede sit Haandværk og den lille Farverbutik, som laa ud mod Storegade, og over hvilken det sorte Farverflag var udhængt efter Datidens Skik. Men Tiden blev efterhaanden trang for de smaa Farverier, og det var en Støtte for Graff, at han saa fik Udsalg fra Stampes Væverier i Aarhus.

Da de 2 tidligere frasolgte Naboejendomme henholdsvis i 1871 og 1896 var til Salg, købte Graff dem tilbage. En Broder til Graff var den gamle Kobbersmed i Ebeltoft. Deres Søster var gift med Urmager Rasmussen.

Efter Graff og Hustrus Død solgtes Ejendommen i 1923 til Smed Hartvigsen.

STOREGADE NR. 25 b, Matr. Nr. 101
„ - 27 „ - 102

Som omtalt paa Side 239 tilbagesolgte Fuldmægtig P. Tolstrup i 1815 den østlige Halvdel af Gaarden til Felbereder Udsen, medens den vestre Halvdel solgtes til Drejer

PEDER CHRISTENSEN TOLBOE

Tolboes Stykke blev i Tidens Løb delt i 2, en Tid endogsaa 3 mindre Ejendomme med skiftende Ejere, hvoraf den ene var Graff, der forenede Stykket med sin oprindelige Ejendom.

Men alle disse Forandringer berørte saa godt som ikke Gaardens Forside, saaledes at den endnu den Dag i Dag i det ydre

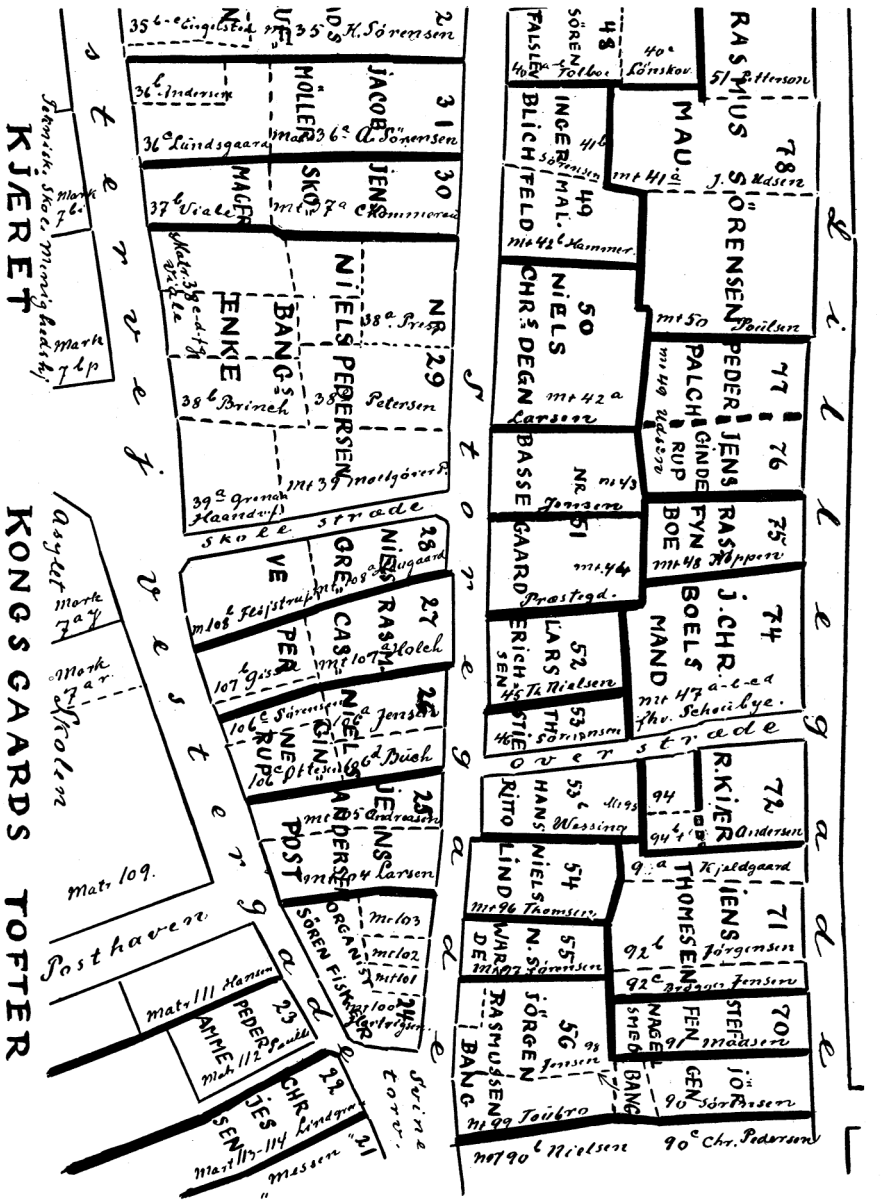
Storegade
Lille Lergade
Skolestrade
Overgade
Vestergade
KJÆRET
KONGS GAARDS TOFTER
Posthaven
Skolen
Mark 7 ap
Mark 7 ap
Mark 7 ap
Mat. 109.
Mat. 111 Hanem
Mat. 112
Mat. 113-114
Mat. 39
Mat. 38
Mat. 37
Mat. 36
Mat. 35
Mat. 40
Mat. 41
Mat. 42
Mat. 43
Mat. 44
Mat. 47
Mat. 48
Mat. 51
Mat. 50
Mat. 49
Mat. 46
Mat. 53
Mat. 54
Mat. 55
Mat. 56
Mat. 57
Mat. 58
Mat. 59
Mat. 60
Mat. 61
Mat. 62
Mat. 63
Mat. 64
Mat. 65
Mat. 66
Mat. 67
Mat. 68
Mat. 69
Mat. 70
Mat. 71
Mat. 72
Mat. 73
Mat. 74
Mat. 75
Mat. 76
Mat. 77
Mat. 78
Mat. 79
Mat. 80
Mat. 81
Mat. 82
Mat. 83
Mat. 84
Mat. 85
Mat. 86
Mat. 87
Mat. 88
Mat. 89
Mat. 90
Mat. 91
Mat. 92
Mat. 93
Mat. 94
Mat. 95
Mat. 96
Mat. 97
Mat. 98
Mat. 99
Mat. 100
Mat. 101
Mat. 102
Mat. 103
Mat. 104
Mat. 105
Mat. 106
Mat. 107
Mat. 108
Mat. 109
Mat. 110
Mat. 111
Mat. 112
Mat. 113
Mat. 114
JACOB 31
JENS 30
NIELS PEDERSEN 29
BANG'S ENKE
MAGER
MØLLER
SKO
NIELS 28
GREVE
CASPER 27
PER
NIELS 26
JENS 25
POST
ANDERSEN
SØREN FISKER
ANNE PEDERSDATTER 23
JES CHRISTENSEN 22
MASSEN 21
RASMUS SØRENSEN 78
MAU
INGER MALLICHFELDT 49
NIELS CHRS DEGN 50
BASSE GAARD 51
ERICHSEN 52
LARS THORSEN 53
HANS RITTO 53
NIELS LIND 54
N. SØRENSEN WARDE 55
RASMUSSEN SØRGEN 56
BANG 98
PEDER JENSEN 77
PALCH GINDE RUP 76
RASMUS BOE 75
J. CHR. BOELS MAND 74
R. KIERKEGAARD 72
JENS THOMESEN 71
STEFFEN NAGEL SMED 70
JØRGEN 90
Chr. Pedersen
Nielsen
Jensen
Andersen
Thomsen
Sørensen
Hansen
Larsen
Pedersen
Christensen
Rasmussen
Jørgensen
Nielsen
Jensen
Andersen
Pedersen
Larsen
Hansen
Sørensen
Thoms

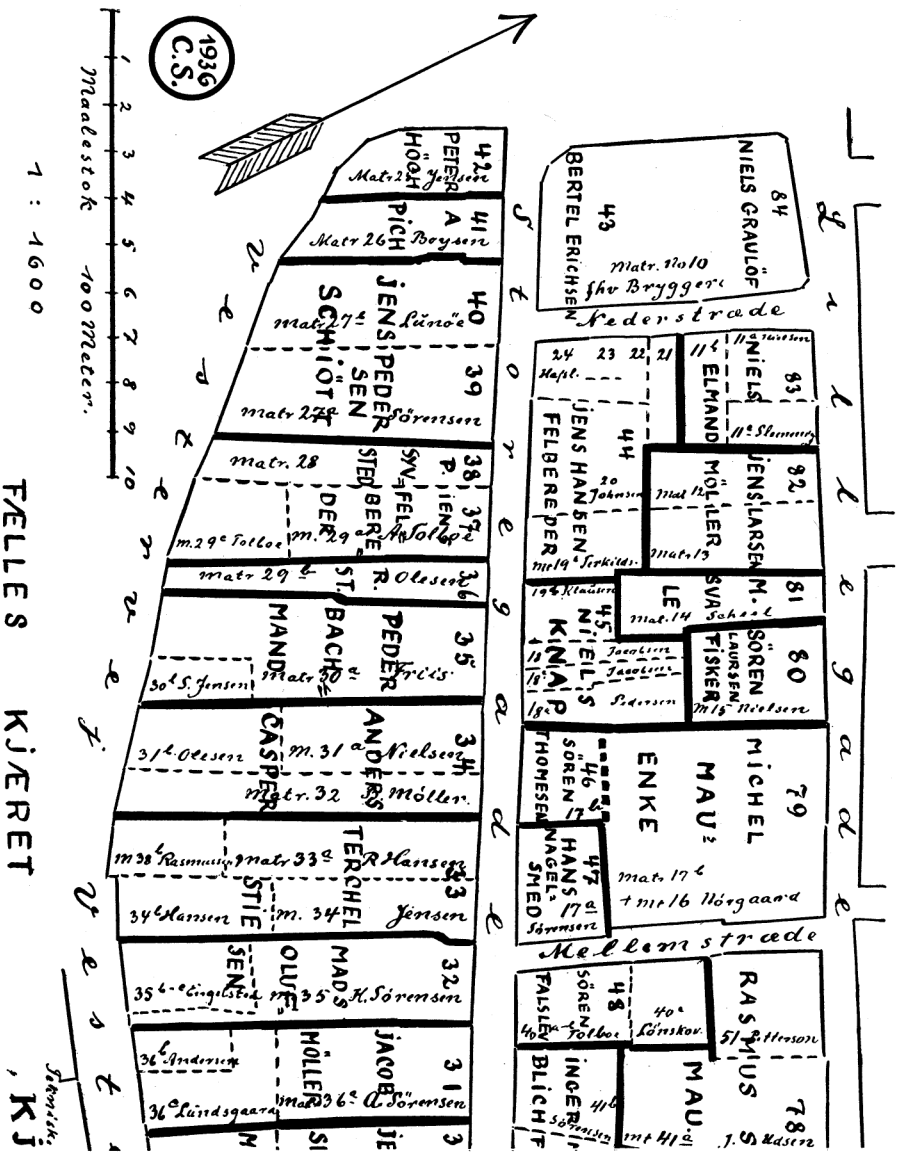

RIDS

over Storegades vestligste Del omkring 1740—50.

De stærkt optrukne Streger er de daværende Grænser for Ejendommene. Numrene svarer til Byens ældste Brandtaksationsprotokol fra 1761, og Navnene angiver Ejerne i Tiden lige før 1750. De punkterede Linier er de nuværende Grænser. De „skrevne" Navne angiver de nuværende Ejere, og Tallene er Matrikelnumrene, i k k e Gadenumrene.

Carl Svenstrup.

fremtræder som een sammenhængende Bygning og som en karakteristisk Prøve paa den Række Huse, som efter Branden i 1751 byggedes ned ad Storegade.

Af Hensyn til Pladsen er jeg nødt til at fatte mig i Korthed og skal kun nævne, at Tolboe, der altsaa tilsidst kun beholdt den allerøstligste Ende af sin Halvpart, den som nu er indbefattet i Nr. 25, var indvandret til Grenaa, hvorfra vides ikke. Han var født ca. 1780, gift [1]) m. Anne Marie Tussenel og g. [2]) m. Ane Marntine Fischer. I begge Ægteskaber var en Mængde Børn, og Tolboe var Stamfader til en meget talrig Slægt, som dog nu paa en ganske enkelt Undtagelse nær er rejst fra Grenaa.

Efter Tolboes Enkes Død solgte Sønnen, Peter Funder Tolboe, i 1869 til Drejer P. O. Carlsen, som udvandrede til Australien og i 1871 afhændede til førnævnte Farver Graff.

Den vestre Side, altsaa nuværende Storegade Nr. 27 (Matr. Nr. 102) solgte Tolboe til Sadelmager E. F. v. Seelen, der atter i 1854 afhændede det til Guldsmed, Borgerrepræsentant C. U. Bræmer, om hvem der vil blive fortalt under Lillegade Nr. 12. Bræmers blev boende her til deres Død. 1877 Skifteudskrift som Adkomst for deres Datter, Frederikke Louise Bræmer, der i mange Aar var Lærerinde ved Pogeskolen i Grenaa. Efter hendes Død Skøde i 1919 til Chr. Laursen. 1920 Laursen til Georg Lindgreen. 1928 Lindgreen til H. Hartvigsen.

STOREGADE NR. 29,

opført 1854 af Sadelmagermester E. F. v. Seelen, nu Smedemester Hartvigsen.

Grunden, hvorpaa dette Hus er opført, var fra de ældste Tider Have til de lige omtalte Bygninger, Storegade 25—27. Den købtes sammen med et Stykke af Ejendommen i 1846 af Sadelmager

ERNST C. F. v. SEELEN

født $^{13}/_{2}$ 1821, død $^{23}/_{10}$ 1898, Borgerskab i Grenaa $^{15}/_{6}$ 1846. Gift m. Frederikke Rommel, død $^{2}/_{4}$ 1895.

Sadelmager Seelen, der i mange Aar var en af Byens fremtrædende Haandværkere, var født i Braunschweig, lærte Haandværket i sin Fødeby og havde siden arbejdet forskellige Steder i Tyskland, inden han kom til Danmark. I Aarhus arbejdede han hos Sadelmager Rommel, med hvis Datter han blev forlovet og siden gift.

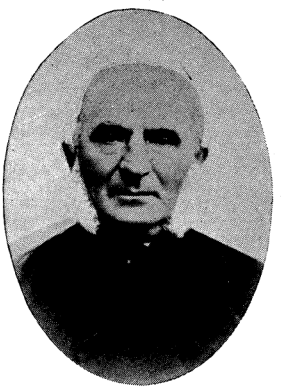

Sadelmagermester E. F. v. Seelen og Frue.

Sadelmageriet — som for Resten ogsaa flere andre Haandværk — dreves dengang saaledes, at Varerne lavedes færdig hjemme paa Værkstedet i større Partier, og saa kørte Mesteren rundt paa Markederne og afhændede dem til Folk. Seelen opdagede snart, at der her i Grenaa, hvor der dengang kun var 2 Sadelmagere, Henrichsen og Sørensen, var gode Muligheder. Han flyttede hertil og giftede sig. Som før omtalt købte han ret snart et Stykke af Tolboes Ejendom og opførte altsaa senere i Ejendommens Have en Bygning, der dengang kun havde 1 Etage med en meget høj Kælder (se Billedet Side 241), der udlejedes, medens Seelen selv havde Butik og Lejlighed i Stuen. Opgangen var gennem den høje, hvælvede, mærkelige Port, som nu er tilmuret. Efter Seelens Død købte E. H. Graff i 1896 Ejendommen og forhøjede den med en Etage, en Forandring, som ikke har pyntet paa den. 1924 fra Graffs Dødsbo til H. Hartvigsen.

Ældste Brandforsikring Nr. 25.

STOREGADE NR. 31-33

Nr. 31 Malermester O. Larsen, Matr. Nr. 104 a+b.
Nr. 33 Fru Musikdirektør Andreasen, Matr. Nr. 105.

Disse to Ejendomme var efter Branden i 1751 samhørende under et. Der laa et 8 Fags tegltækt Bindingsværkshus til Gaden, det samme, som siden flyttedes og nu ligger ud mod Vestergade. Det har ligget omtrent hvor nu Fru Andreasens Hus ligger. Pladsen Øst derfor, hvor nu Malerm. Larsens Hus er beliggende, var Have og Toft.

Efter Byens ældste Grundtakst at dømme har der oprindelig

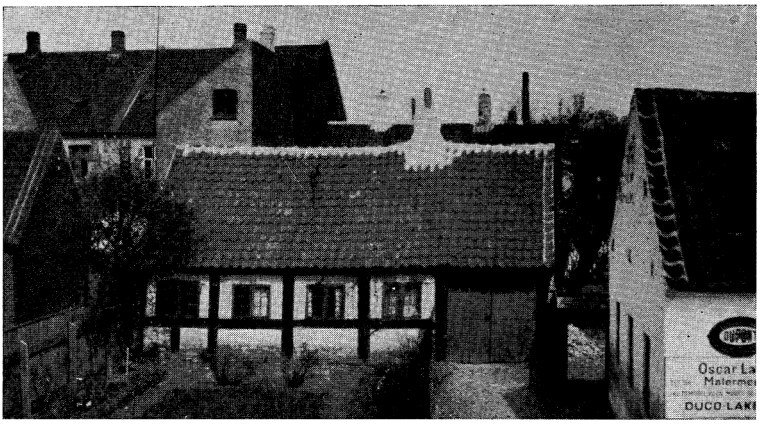

Det lille Bindingsværkshus, som ca. 1865 flyttedes til Vestergade, men som oprindelig efter Branden i 1751 opførtes som Storegade B. F. Nr. 25.

ligget flere Smaahuse. I Skødet paa et af disse fra 1729 siges, at Huset ligger med Gavlen mod Gaden, og det indeholder den meget værdifulde Oplysning, at Ejendommen strækker sig i Længde ned til „den Kiørsel, som gaar imellem samme Ejendom og Kongsgaards Tofter" (eller Toften?) [1]) Det er altsaa et meget tydeligt Vidnesbyrd om, at man dengang intet Navn havde til Vestergade, og om, at man endnu dengang kaldte den aabne Plads fra denne Kjørsel (det vil formodentlig sige Kørevej) og ned til Aaen for „Kongsgaards Tofter". Skødet indeholder en anden Oplysning af Værdi, nemlig den, at Sælgeren, Niels Pedersen Greve, afhænder til Køberen, Handskemager Anders Jensen, „den halve Kielde", men dog saaledes, at de øvrige Smaahuse, som ligger Øst derfor og tilhører Sælgeren „ubehindret skal nyde deres Vand deraf, naar de sammen med ham holder den forsvarlig vedlige."

Det er altsaa et af de mange Eksempler her fra Byen paa, at ikke blot 2, men 3 eller endnu flere Huse er fælles om een Brønd („Kielde").

Efter Branden opbyggede Anders Jensens Søn Skrædder Jens Andersen Post Huset og udstedede i 1755 Panteobl. for et Laan paa 80 Rdl., idet han til Sikkerhed pantsatte sit „af nye opbygte Hus imellem forrige Organist Søren Fischers øde Plads paa østre og Niels Enslefs Hus paa vestre Side".

Ejerrækken er derpaa følgende: 1775 Jens Andersen (Kildahl) til Garver Hans Guldbrandsen. Grundens Længde mod Gaden er da 39½ Al. og Dybden ud mod Kørevejen 65 Al. 1778 Ove Christophersen Broch. 1794

Skrædder Rasmus Schuster. 1800 Mads Sørensen, Smedebonde, „tidligere Smed paa Landet". 1829 Arb. Mads Christensen. 1836 Johannes Sørensen. 1838 Anders Møller.

Han delte i 1848 Ejendommen i 2 Dele og solgte den østre Side, altsaa Toften, ialt godt 1000 Kvadratal., fra til Slagtermester J. A. Jørgensen, som derpaa opbyggede det Hus, som nu tilhører Malerm. Larsen. Senere købte Jørgensen ogsaa den anden Halvdel, nedrev det derpaa liggende Hus og opbyggede nuværende Fru Andreasens. Det har vistnok været ca. 1865. Det nedrevne Forhus flyttedes om til Vestergade som Baghus. Og det lille Hus ser altsaa den Dag i Dag ud, som dengang det laa ud til Storegade og var Forhus.

JØRGEN ABEL JØRGENSEN

født $^{5}/_{3}$ 1823, Søn af Slagter Niels Jørgensen og Hustru Mariane Nielsdatter i Grenaa. Død $^{23}/_{7}$ 1896. Borgerskab i Grenaa $^{26}/_{5}$ 1846. Gift m. Marie Cathrine Kyster, f. 1822, d. $^{10}/_{12}$ 1889.

Den gamle Slagter Niels Jørgensen havde 6 Sønner, der næsten alle nedsatte sig i Grenaa. Mest kendt af dem alle var J. A. Jørgensen, almindelig kendt under Navnet „Gamle Jørgengensen", uagtet der kun var faa Aar imellem Brødrenes Alder og han ikke engang var allerældst.

Jørgensen havde lært i Aarhus og faaet en meget grundig Uddannelse. Borgerskabsprotokollen udviser, at han havde staaet i Lære derude i $6^{1}/_{2}$ Aar. Han byggede straks en Bygning paa den indkøbte Grund og begyndte der, hvad man nu vilde kalde et Eksportslagteri. Han opkøbte Køer, fedede dem op til Slagtning og udførte saa det nedsaltede Oksekød i store Tønder til Norge. Jørgensen rejste selv rundt og opkøbte Kreaturerne. Stald og Salteri var i den lille Bygning mod Vestergade, hvori nu er Malerværksted, og Slagteriet var i Mellembygningen. Det var en Forretning, som blev drevet i stor Stil og indbragte mange Penge. Jørgensen handlede ogsaa med Ejendomme. En Mængde Gaarde i Omegnen havde været i hans Hænder, og han havde det rette Talent til at faa noget ud af det.

I Krigsaaret 1864 fik Jørgensen i Forbindelse med Konsul Kock og med sin Broder Peter Jørgensen i Ebeltoft overdraget Leverancen af de store Mængder af Kød, som Byer og Landsbyer paa Djursland skulde levere til de indkvarterede tyske Soldater. Det drejede sig ikke om den nærmeste Omegn alene, men om hele Djurslands østlige Del, og det var en Forretning, som gav Overskud.

Slagtermester J. A. Jørgensen og Frue.

J. A. Jørgensen var en særdeles smart Forretningsmand af et vindende Væsen og meget vel anset af alle. Han var meget godgørende med sine store Rigdomme, baade i Stilhed og offentlig. Ikke mindst var han en Velgører, der støttede Haandværkerforeningens Uddelinger til trængende, og Haandværkerforeningen udnævnte ham i 1885 til Æresmedlem. Af offentlige Hverv kan nævnes, at han i en Aarrække var Medlem af Ligningskommissionen og navnlig, at han i mange Aar var i Bestyrelsen for de fattiges Kasse. Det var et Hverv, som vistnok stod i god Samklang med hans udprægede Glæde ved at hjælpe, hvem der var i Nød.

I en Del Aar samarbejdede han med Broderen E. F. Jørgensen (som Folk kaldte „Brille-Jørgensen"). I 1875 solgte han Ejendom og Forretning til denne Broder og flyttede ud paa Havnevejen i en nyopført Ejendom, som han og Murer Chramer havde opført i Forening. Det er nuværende Nr. 29, som ejes af Slagtermester Chr. Hansen. Ejendommen laa dengang uden for Byen, næsten helt omgivet af Marker. Derude gav Jørgensen sig kun af med Kreaturhandel. — En af sine bedste Forretninger gjorde J. A. Jørgensen, da han i 1869 for et Par Tusinde Kr. købte en Gaard paa Storegade af Th. Wessings Arvinger og der lod opføre en højmoderne Forretningsbygning til sin eneste Søn Johs. Jørgensen. Se nærværende Bind Side 205.

Ferdinand Jørgensen beholdt Ejendommen her paa Storegade i 10 Aar. Han flyttede saa ud paa Østergade, hvor han byggede en smuk lille Ejendom, der laa i en Have, hvor nu Apoteket ligger. Køberen i 1884 var Slagter A. Larsen. 1885 Malermester Sophus Larsen, en velanset Borger, mangeaarig Lærer i Teknisk Skole i Tegning og Maling. Han boede her til

sin Død 1907, hvorefter hans Søn, Malermester Oskar Larsen overtog Forretningen og senere (1910) Ejendommen.

Musikdirektør A. Andreasen.

DEN VESTRE HALVDEL

hvor altsaa den oprindelige Bygning havde ligget, den som J. A. Jørgensen havde ladet nedrive og nyopføre, solgte han i 1865 til Bødker Johannes Møller. I 1873 Kurvemager J. N. Hedegaard. 1875 Bødker Knud Plesner Møller. 1918 dennes Svigersøn, Musikdirektør A. Andreasen. Han var født 1/8 1870, død 29/4 1930. Musikdirektør i Grenaa fra ca. 1900.

Ældste Brandforsikring Nr. 26

STOREGADE NR. 35-37

Nr. 35 - 37 tidl. Farver Hansens I { nu Enkefru Buch, Matr. 106 d. / - Tømrer Jensen, - 106 a.

Fra de ældste Tider og indtil 1903 udgjorde Grunden til disse 2 Huse samt til de 2 bagved, mod Vestergade liggende Huse een samlet Gaard.

I Byens Grundtakst af 1682 anføres her „Nr. 22 Anders Christensens Gaard hand sielf beboer og en liden Hauge — tegt med tegel Taxt 180 Rdl."

Nævnte Anders Christensen med Tilnavn Skræder var Broder til Raadmand Niels Christensen Skræder (se heri Side 167). Ingen af dem var dog Skræddere. De var begge Skippere og Købmænd, men rimeligvis er de Sønner af en „Christen Nielsen Skræder og Hustru Anne Mogensdaater, som døde Anno 1655" og hvis Gravsten nu findes nede paa Museet. Den er sikkert optaget fra Begravelserne under Kirkens Gulv og er paa en Maade særdeles interessant, fordi den under Navnet bærer Billedet af en Skrædderssaks. Begge de 2 Brødre var en lang Overgang mellem Byens førende Mænd og ejede de højst takserede Gaarde i Grenaa. Og begge kom de paa deres gamle Dage i store økonomiske Vanskeligheder.

Om Gaarden her beviser Søren Jensen i 1708 ved Doms Udskrift „at have gjort Udlæg i den Gaard, som Anders Chri-

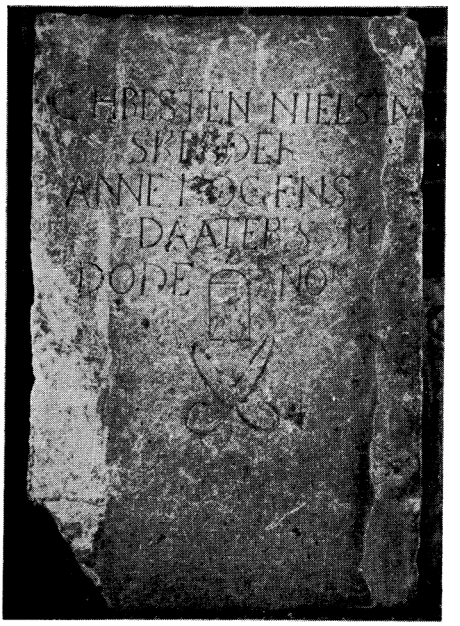

Christen Nielsen Skræder og Hustrus Gravsten fra 1655, nu i Djurslands Museum.

stensen Skræder forhen iboede, og i hvilken han havde 300 Sldl. tilgode". Han faar derfor Rettens Skøde derpaa.

Samme Søren Jensen er ganske sikkert den samme, som ellers kaldes Søren Jensen Mau og som var Fader til de 3 senere meget kendte Grenaaskippere Rasmus, Michel og Anders Mau (ved en Fejlskrivning er sidstnævnte heri Side 184 kaldet Søren).

Søren Mau døde tidligt, og hans Enke ægtede nogle Aar senere ($^{14}/_{3}$ 1721) Skipper Rasmus Jensen Bang, Søn af gamle Jens Bang (omtalt og med Stamtavle heri Side 212—13). Da han imidlertid senere flyttede til Lillegade, omtales han der (Lillegade Nr. 16 og 18). Men Gaarden, som har ligget her paa Storegade, er altsaa Mauslægtens Barndomshjem. 1744 solgte Bang Gaarden til Skipper Niels Pedersen Ginderup. Han var Ejer af den, da Branden i 1751 indtraf. Og i Brandforhøret oplyste han, at den havde bestaaet af 44 Fag Hus. Desuden havde han ved Branden mistet Størsteparten af „sit Indbo, Korn og Fetualier". Gaarden genopførtes i 1753 og „indsattes i den nyoprettede Brandkasse i Hobro".

Fra det følgende Aar findes i Justitsprotokollen omtalt en lille Begivenhed, som har fundet Sted her i Gaarden, og som oplyser noget om Folkelivet i de Tider.

Ved en kgl. Forordning, vistnok fra Slutningen af Chr. VI.s Tid, var der udstedt Forbud mod Afholdelse af Julestuer og Drikkegilder. Byfogeden i Grenaa, den gamle Christian Bager, havde 5. Jan. 1754 ved en Bekendtgørelse paa Raadhuset ladet minde om denne Forordning og indskærpet, at der vilde blive taget haardt fat paa dem, som ikke holdt sig dette Forbud efterretteligt. Faa Dage efter lod Niels Pedersen Ginderup og Niels Lind ved sidstnævntes Søn forespørge, om de ikke nok kunde faa Lov til at afholde et Julegilde med „Spil og Dantze-Stue" i Niels Ginderups Hus. Byfoged Bager maatte selvfølgelig afslaa

Andragendet i Henhold til ovenstaaende Forordning og den skete Indskærpelse af den. Men Julestuen blev alligevel afholdt og fandt Sted i Niels Ginderups Hus d. 17. Januar. Paa Embeds Vegne anlagde Byfogeden derefter Sag mod de to Mænd. Som Sættedommer konstitueredes den unge Toldfuldmægtig Niels Behr, der for Resten kort efter selv blev Byfoged i Grenaa.

De paagældende to Mænd indstævnedes sammen med en Række Vidner, der bestod af Deltagerne i Gildet. Iblandt dem var de to Spillemænd: Byens Kirurgus, Friderich Wolf, og Murermester Hieronimus. De var indstævnet til 4. Februar, men da næsten alle Vidnerne var udeblevet, opsattes Sagen i 14 Dage. Ved de følgende Forhør fremkom en detailleret Beskrivelse af Julegildets Forløb.

Niels Ginderups Tjenestepige, Ingeborg Pedersdatter, forklarede, at Julegildet var begyndt lidt efter, at der var blevet tændt Lys om Aftenen, og at der ved den Lejlighed „blev brugt baade Dans og anden Lystighed. Danse- og Dobbelgildet varede — efter hendes Forklaring — indtil ungefær Kl. 10 om Aftenen, da de tilstedeværende Mand- og Kvindfolk gik bort. Men noget efter kom Mandfolkene igen og de var i Huset Natten over til Dag". Efter hendes Mening passerede ingen Dans efter Kl. 10 Aften, „men alleniste, Mandfolkene sad og drak, hvad som for Penge til dem blev udtappet".

Et andet Vidne, Jens Post, maatte indrømme, at han havde været med ved omtalte „Dobbel-Gilde med Dantz og Legestue hos Niels Ginderups. Men da Vægteren raabte 9, var han allerede hjemme og i Seng".

Derimod vidnede Hieronimus Murmester og Friderich Wolf, at Niels Lind havde bestilt dem til at spille til Lystigheden. De havde spillet til Kl. 4 om Morgenen og „ungefær til Kl. 3 blev der af Mand- og Qvindfolk mestendels stedse danset". Paa Byfogedens Spørgsmaal, om Ingeborg da ikke havde danset med, svarede de jo, men om hun havde danset efter Kl. 10, kunde de ikke med Vished sige. Paa Spørgsmaal, om de ikke vidste, at „Byfogeden d. 5. Jan. sidstleden havde ladet oplyse paa Raadstuen, at ingen Dobbel-Gilder eller Dantze-Stuer maatte holdes", svarede de, at de nok havde hørt det fortælle af andre.

Niels Linds Kone maatte indrømme, at hun ved sin Søn, Peder Nielsen, havde ladet forespørge, om de maatte holde Dobbelgilde og Legestue, og faaet Afslag. Men hun tilføjede, „at Niels Ginderup havde tilladt det og sagt, at det kunde være hans

Sag, og paa den Maade lod hun og hendes Mand sig overtale til at holde bemeldte Dobbelgilde".

Sagen udsattes i 14 Dage, men synes at være sluttet uden Dom.[1])

Efter Niels Ginderups Død solgtes Gaarden i 1757 til den forrige Ejers Stedsøn, Skipper Anders Sørensen Mau. Om hans Død ved en ulykkelig Hændelse beretter Justitsprotokollen for 7/7 1760, at hans Broder Michel Mau nævnte Dag indfandt sig i Retten og berettede, at Anders Mau ved et Ulykkestilfælde var faldet over Bord her paa Grenaa Rhed. „Thi vilde han begjære og formaade, at ifald samme hans salig Broder skulde blive dreven i Land af Søen her nogen Steds omkring i Egnen, at de, som hannem forekommer, da vilde lade hannem bevogte saa længe, indtil det var bleven berettet ham, Michel Mau, som da straks vilde besørge Broderen afhentet og tilstaa vedkommende for deres Umage en skikkelig (d. v. s. passende) Belønning".

I 1759 til Skipper Peder Jensen Høy. 1763 Høys Enke til Skipper Rasmus Udsen. 1770 Udlægsskøde til Skipper Jørgen Rasmussen Broch. 1780 efter hans Død til Bogbinder Christian Frandsen Ramshard. Han var født i Aarhus 1747. Borgerskab i Grenaa 30/6 1777. I 1796 blev han efter Farver Struchs Død dennes Efterfølger baade som eligeret Borger og som Kirkeværge. Han døde 12/4 1804. Ramshard var gift med Købmand Mads Møllers Steddatter, Ane Cathrine Rasmusdatter, og derved besvogret med to af Byens meget kendte Borgere, Rebslager Seyer og Agent Rasmus Møller.

Efter Ramshards Død giftede Enken sig med Felbereder Jens Sørensen Lind, som altsaa derved blev Gaardens Ejer.

1813 Jens Lind til Dorthea Marie Aastrup, Enke efter Pastor J. P. Aastrup, Sognepræst for Karlby-Voldby. Hun var flyttet hertil efter sin Mands Død og blev en meget gammel Kvinde, idet hun ved sin Død (20/12 1846) var 96 Aar. 1832 Skøde fra Fru Aastrup til Sønnen, Forvalter Villum Aastrup. 1852 dennes Enke til Høker, fhv. Konsumtionsbetjent Johannes Mathisen, der ejede Naboejendommen, hvor han selv boede. Ejendommen her var udlejet til en Række skiftende Lejere. 1860 efter Mathisens Død ved Arv til Farver T. F. Hansen. 1903 efter Farver Hansens Enkes Død til Murermester J. P. Sørensen jun., der delte den i 4 Parceller, to til Vestergade og to til Storegade, hvorpaa i de nærmeste Aar derefter opførtes 4 Ejendomme, nu tilhørende henholdsvis Partikulier

Ottesen og Lærerinde Frk. Margr. Sørensen mod Vestergade, Buntmager N. Th. Buchs Enke og Tømrer J. P. Jensen mod Storegade.

Ældste Brandforsikring Nr. 27.

STOREGADE NR. 39

Tidligere Farver Hansens II, nu Frk. I. M. Holch, Matr. Nr. 107 a.

Ejendommen her gik i tidligere Tid ligesom den foregaaende ud til Vestergade. Den ejedes iflg. ældste Panteprotokol omkring 1700 af en Terchel Pedersen Saugmann. Det stemmer med, at Grundtaksten af 1682 har „Nr. 23 Terchel Saumandz Huus, som er Schollens — hand self iboer, tegt med tag. Takst 16 Rdl."

Efter hans Enkes Død solgtes det i 1718 ved Auktion til Rasmus Rasmussen Casper. Og efter hans Navn benævntes det i en lang Aarrække som „Casperhuset". Casper tog sig selv af Dage ved Hængning. Selvmord var dengang en Sag, som Retten tog meget alvorligt paa. Chr. V.s danske Lov skriver herom: „Den, som sig selv ombringer, have sin Hovedlod forbrut til sit Herskab, og maa ej begravis enten i Kirke eller paa Kirkegaard, med mindre hand giør det i Sygdom eller Raseri".[1])

Hvis vedkommende altsaa havde været ved Fornuftens Brug, skulde Liget af Natmanden føres uden for Byen og nedgraves, omtrent som man gjorde ved et selvdødt Kreatur.

Retten forhørte her nogle indstævnede Vidner om, hvornaar Casper sidst havde „været ved Guds Bord". Det var 3 Aar siden, og Casper havde oven i Købet ved den Lejlighed „udstaaet Kirkens Disciplin", d. v. s. staaet offentlig Skrifte, fordi han i længere Tid ikke havde brugt Alterens Sakramente.

Vidnerne erklærede, at efter deres Mening havde Casper været ved sin Fornufts fulde Brug kort før Gerningen fandt Sted. Han havde hverken i Sygdom eller Raseri ombragt sig selv, men havde været hengiven til Drukkenskab og havde i flere Aar ikke været til Guds Bord. Altsaa kunde han ikke begraves paa Kirkegaarden efter Lovens Pag. 897 Art. 21, „men af Natmanden henføres og jordes, hvor det bliver anvist, og skal den dødes Boes Lod at være Hs. Majestæt hjemfalden, om noget er, naar Gjælden bliver betalt".[2])

Ejendommen solgtes i 1738 ved Auktion til Sognepræsten Poul Winther, der straks samme Aar afhændede den til Smed Søren Christensen Hammelef, som var Ejer, da Branden i 1751 indtraf, og som derefter lod den genopbygge. Huset, der selvfølgelig var af Bindingsværk, havde Tegltag til Gaden, men Straatag til Gaarden og stod færdigt i 1755. Brandtaksten var 80 Rdl. Der var ved denne Lejlighed et lille oplysende Træk. Søren Hammelef havde pantsat Skødet til Anders Mau, men det var „forkommet" ved Branden. Han henvendte sig nu til Retten og anmodede om en Kopi, saafremt Skødet havde været tinglyst. Det fandtes at være tinglyst 20. Oktbr. 1738, og en Afskrift udfærdigedes. Men nu kommer det interessante. Der bemærkes i Tingbogen, at der udmeldtes nogle Mænd „til at eftermaale det i Naboernes Paasyn".[3]) Det maa formodentlig have været almindelig Skik, at de i Skøderne anførte Maal blev efterset ved Salg, og at Naboerne, der jo var interesseret i Sagen, overværede denne Maalen. Men det er blot en Episode, som ellers næsten aldrig nævnes i Tingbøgerne.

I 1760erne tilhørte det Niels Lind. I 1770erne og 80erne Brødrene Jens og Søren Nielsen Kildahl, af hvilke førstnævnte var Smed og Fattigforstander, sidstnævnte Skomager. 1793 Skøde fra Jens Kildahl til Skomager Jens Larsen Møller. I Skødet gives den meget værdifulde Oplysning, at Huset ligger „imellem Bogbinder Ramsharts Gaard og Spindeskolen". Altsaa har Huset, som laa, hvor nu Smed Hougaards Hus ligger, i 90erne været „Spindehus" for Kvinder.

Kirkebogen oplyser, at „Skomager og Borgerlieutnant Jens Larsen Møller døde 4/3 1808, 44 Aar gl. Han blev meget pludselig syg, tabte straks Viddet og døde efter 2 Dages Forløb". Enken giftede sig 20/5 samme Aar med Jens Severin Møller, der var Skomager ligesom Forgængeren. Han var en uhyre foretagsom Mand, der f. Eks. senere blev Brændevinsbrænder i ret stor Stil og var en meget aktiv Ejendomshandler, der købte og solgte ikke saa ganske faa af Datidens Grenaaejendomme. I 1824 døde hans 65-aarige Hustru, og Møller giftede sig saa med den 24-aarige Jfr. Hansine Friis, der var lige saa meget yngre end Møller, som hans første Hustru havde været ældre. Det er Historien fra Poul Møllers Bog om „Lægdsgaarden i Ølsebymagle" lige om igen. Og det er et Fænomen, som ogsaa her i Grenaa forekommer mangfoldige Gange, dette, at den ene Part først er gift med en Ægtefælle, der er mange Aar ældre end

vedkommende og derpaa anden Gang med en anden, der er et tilsvarende Antal Aar for ung.

1840 Skøde til Told- og Konsumtions Underbetjent Johannes Mathisen. Han var senere efter Konsumtionens Ophævelse en lille Tid Høker. Han havde om Sommeren store Flokke af Gæs, 50—75 Stk., som en Dreng passede, og som fik Føden paa Grønningen nede bag hans store Have, der altsaa gik ned til Vestergade, hvor den var indhegnet af et Stendige. Mathisen, som var ugift, var en ualmindelig raa Person, der var frygtet og ilde set af Naboerne. Som Lejer boede hos ham Thyco Frederik Hansen, der var Farver og Katunstrykker og gik rundt med sine Varer og solgte dem til Markederne. Hans Hustru Ane Cathrine (kaldet Trine) Bøtrop var Ven med Mathisen, som i en lang Aarrække boede i Huset hos dem, og som ved sit Testamente gjorde hende og Manden til Universalarving til begge sine Ejendomme. Mathisen døde 1/10 1860. Farver T. F. Hansen, der stammede fra Randers, hvor han havde haft Farveri, før han kom til Grenaa, døde 11/6 1869 (72 Aar gl.) Hans Enke overlevede ham i 33 Aar og døde som en meget gammel Kone 15/9 1902. Derefter solgtes Ejendommen i 1903 sammen med Naboejendommen til Murermester J. P. Sørensen jun. 1911 Buntmager N. Th. Buch. 1929 af Enkefru Buch til Frk. Inger Marie Holch.

Ældste Brandforsikring Nr. 28.

STOREGADE NR. 41

Smed Hougaard, Matr. Nr. 108 a

Her laa omkring 1700 et Hus, som tilhørte en Hagen Michelsen, efter hvem det nuværende Skolestræde en Tid havde Navnet „Hagensgyde".[1]) I 1718 staar her „Sl. Hagen Michelsens Arvingers Hus". I 1720erne Thor Christensen Cannik. 1731 til Sadelmager Johan Jespersen. 1740 til Skipper Niels Pedersen Greve, der var Ejer, dengang Branden indtraf. Der staar i Skødet en Tilføjelse om, at der i det solgte desuden er indbefattet „en tilhørende Eiendom Syd for Huset med Sten omgiærdet". Det er ganske interessant at læse denne Tilføjelse, idet gamle Smed Hougaard fortæller, at

der ved Gravninger mod Syd i Haven, altsaa hvor nu „Pigeskolen" ligger, er fundet Levninger af en Bygning, opført af de store, gammeldags Munkesten. Det maa altsaa være Resten af en Bygning fra Middelalderen, som har ligget paa den Plads, som Skødet angivet. Selve Stendiget laa som bekendt ud mod Vestergade, lige til „Pigeskolen" byggedes. Han genopbyggede det som en lille Gaard med en Huslængde mod Gaden og en mod Gyden, begge tegltækte. Brandtakst 280 Rdl. Efter Greves Død til Svigersønnen Peder Jensen Ginderup. 1786 Skøde fra denne til Organisten, Sr. Otto Haderup, f. ca. 1753, begr. $^{25}/_{10}$ 1785 (32 Aar). Gift $^{8}/_{2}$ 1775 med Pigen Martha Marie Strantz. Hun gift [2]) 1794 med Krigskopist P. Anchersen Mohr.

Otto Haderup var Organist i Grenaa fra 1771 til sin Død. Han nævnes i 1777 som Fuldmægtig ved Konsumtionen og har altsaa saa lidt som de foregaaende Organister kunnet leve for Embedets meget ringe Indtægter, men haft et Erhverv ved Siden af.

Som omtalt Side 254 fandtes i Gaarden her i 1790erne en *Spindeskole.* Det var en Institution, som indrettedes af Kommunen, vistnok efter en kgl. Anordning. Den oprettedes i 1791 og var beregnet „til Arbejde for de fattige og disses Børn". Den sorterede under Byens Fattigvæsen og eksisterede i 10 Aar, altsaa indtil 1801. Til dens Drift medgik foruden den Indtægt, som Spindeskolen selv frembragte, en Sum af 759 Rdl. Beløbet blev i Hovedsagen taget af 2 Legater, stiftet af et Par rige Grenaaborgere, nemlig Peter Amthi og Søren Mau. Spindeskolen har næppe svaret til Forventningerne og ophævedes i 1801.[1])

Det maa altsaa have været Haderups Enke, som helt eller delvis har haft Gaarden udlejet dertil. I 1794 ægtede hun „fhv. Toldvisiteur og Krigs-Copist i Norge, Peter Winding Anchersen Mohr", som efter Hustruens Død i 1802 fik Skøde paa Gaarden, men straks samme Aar solgte den til Bødker Christian Jørgensen og oprettede en „Fledføringskontrakt" med sin Genbo, Distriktskirurgus Hans Wulff, hvorved han betinger sig Pleje paa sine gamle Dage. Det hedder i denne Kontrakt: „... da jeg formedelst tiltagende Alder og dermed forbunden Svaghed ej længere kan pleje mig selv og ingen Slægt eller Venner har, som vil eller kan tage imod mig"..., saa indgaar jeg Fledføringskontrakt paa flg. Vilkaar, „... alt, hvad jeg ejer, eller ejendes vorder, overdrages til Hr. Hans Wulff med Undtagelse af: 1) Den danske Lovbog, 2) mit Sølv Lomme-Uhr, 3) min Stok, samt 4) mine nuhavende Gangklæder. Af 75 Rdl., som jeg overgiver Hr. Wulff, skal han svare mig aarlig 4 pCt.

Rente". Wulff forpligter sig til for Mohrs Livstid at „... forsørge ham med Spise og Drikke, saaledes som Wulff selv nyder", desuden Værelse, Lys, Varme, Opvartning og Klæder og endelig ved Mohrs Død en sømmelig Begravelse. Opholdet hos Wulff varede kun knap 2 Aar, da Mohr døde 25/11 1804 (76 Aar gl.)

Som lige nævnt solgte Mohr i 1802 Gaarden til Bødker Christian Jørgensen. I 1810 denne til Skomager og Brændevinsbrænder Jens Severin Møller, der — som før nævnt — ejede Naboejendommen. Han havde sin Butik ved Hjørnet af Gyden. Meget gamle Folk har hørt fortælle, at han ogsaa havde „Apotek" eller i hvert Fald Udsalg af Apotekervarer. Det maa nu vistnok bero paa en Misforstaaelse. Den eneste „Medicin", som Jens Møller har solgt, har nok været „Aqua vitæ".

1840 Skøde fra Møller til

OLE JENSEN JYDE

Det er ham, som blev reddet af Søren Kanne, og som gennem Blichers Digt er blevet kendt over det ganske Land, ganske vist uden Navns Nævnelse. Som bekendt er Digtet jo ogsaa i nogen Grad en lidt fri Gengivelse af de virkelige Forhold. De historiske Kendsgerninger om Ole Jensen Jyde er følgende: Han er født i Hornbæk ved Helsingør 24/6 1790 og boede i sin Fødeby som Skipper, da han 14/11 1833 i Grenaa Kirke ægtede Jfr. Jensine Marie Seyer. Hun var Datter af Rebslager Hans Jensen Seyer, der havde en stor Gaard nederst paa Storegade (nuv. Nr. 73), hvor Fru Direktør Lunøe bor. Datteren var en af Byens rigeste Piger, eftersom hendes Moder var Datter af Købmand Hans Broch (se heri Side 172) og ved sin tidlige Død havde efterladt sine 2 Børn en meget stor Arv.

De nygifte drog til Hornbæk. Et Par Aar efter skete saa den Stranding, som er blevet saa meget omtalt. Den 15. Febr. 1835 sejlede Ole Jyde fra Helsingør med en Ladning Salt, bestemt til Hustruens Fødeby, Grenaa. Foruden ham var der 2 Matroser, Jens Larsen og Rasmus Svendsen med om Bord. Samme Dags Aften omtrent Kl. 8 kom der en voldsom Bræksø over Skibet, der borttog Kompasset, slukkede Lyset og bortrev Skibsdækket, som gik til Søs. Omtrent 1/2 Time derefter kom Skibet paa Grund under Hovedgaarden Hessels Forstrand, tæt ved Grenaa Havn. Skipperen og begge Matroser søgte at gaa i Land i Skibsbaaden, men denne fyldtes straks med Vand og maatte forlades. Den ene Matros skyllede over Bord og omkom. Den anden svømmede i Land næste Morgen og tilkaldte

Husmand Søren Mikkelsen Kanne, som saa, ridende paa sine Heste, fik Forbindelse med Skibet, og under stor Fare for sit eget Liv reddede Ole Jyde.[1])

Da Digtet om Søren Kanne andetsteds vil blive omtalt, ligeledes hvad der angaar Redningsmanden selv, skal her blot anføres, at Søren Kanne tog de to reddede med til sit Hjem paa Heden og plejede dem. Men Ole Jyde var saa stærkt medtaget, havde bl. a. Koldbrand i Benene, at han maatte bringes til Grenaa, hvor han laa syg i 3—4 Maaneder. Ole Jydes Hustru kom herover for at pleje sin Mand, og de vendte ikke mere tilbage til Sjælland. De boede først nede paa Nørregade i et lille Hus, „Mdm. Brochs Lejevaaninger", som laa, hvor nu den nye Bankbygnings Have ligger, og som i 1839 blev nedrevet for at give Plads for Købmandsgaarden. Derfra flyttede de saa i 1840 ned paa Storegade i den Gaard, som her omtales.

Smed Hougaards Hjørne ca. 1895 før Ombygningen.

I denne tilbragte Ægteparret Resten af deres Liv, og her opvoksede Sønnen, Hans Jensen Sejer, der senere blev Brevsamler i Glæsbord og opnaaede en meget høj Alder. Han var bl. a. tilstede, dengang Mindesmærket for Søren Kanne afsløredes paa Heden 1926. Strandingen havde ruineret Familien, og Ole Jyde levede her i Grenaa som Fisker under meget beskedne Kaar. Han tog ikke ud paa Havet, men pilkede Torsk fra en Pram, som han roede et lille Stykke ud fra Havnen. Han døde $^{19}/_{3}$ 1863, faa Aar efter sin Redningsmand, Søren Kanne.[1])

Sønnen, Hans Sejer Jensen, der havde lært Bageriet, aabnede faa Dage efter Faderens Død et Bageri i Fædrenehuset. Det gik ikke. Han maatte lukke et Aars Tid efter, og ifl. Gr. Avis solgtes „Ole Jensen Jydes Sted paa Storegade $^{15}/_{3}$ 1865 ved Auktion til Smed Jens Hougaard for 800 Rdl."

JENS HOUGAARD

født $^{14}/_{2}$ 1822, død $^{17}/_{8}$ 1866. Borgerskab i Grenaa $^{1}/_{12}$ 1847. Gift med Ane Kildahl.

Han var Søn af en Anders Jensen, som havde været med i

den langvarige Krig i Begyndelsen af foregaaende Aarhundrede, og som i Tjenesten havde faaet Navnet Hougaard hæftet til sit Navn efter en Gaard paa Thorsageregnen, hvor han havde tjent. Han bosatte sig saa i Grenaa, giftede sig med en Pige her fra Byen, Datter af Smed Niels Kildahl, og fik 2 Sønner, Jørgen og Jens, der begge lærte Faderens Profession.

Jens Hougaard havde først indrettet sig Smedje omme paa Nytorv, men købte altsaa ved Auktionen Ole Jydes Gaard. Efter Jens Hougaards Død ejedes den stadig af Enken, Ane Hougaard, medens Sønnen, Jørgen Hougaard overtog Forretningen og paa Moderens gamle Dage (i 1895) ogsaa Ejendommen, som han i Aaret 1905 nedrev og genopførte.

„Gamle Smed Hougaard", der er født $^{21}/_{9}$ 1850, er uagtet sin høje Alder en ualmindelig rask Mand, der er paa Færde fra tidlig Morgen til sildig Aften, som passer sit Haandværk, og som ikke om Søndagen gaar af Vejen for en Spadseretur paa 20—30 km.

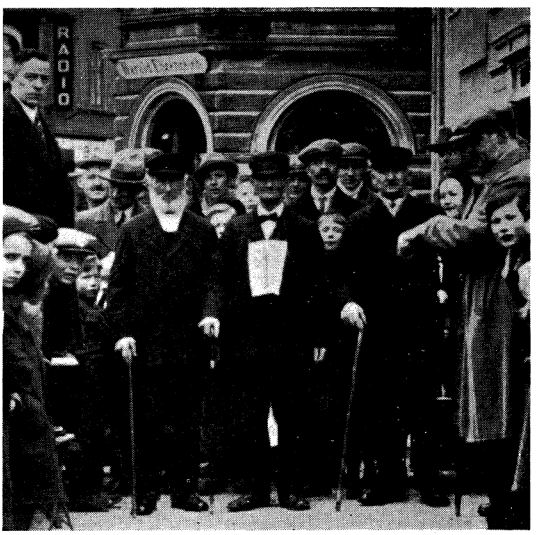

Smed J. Hougaard, Adrian Nielsen og J. P. Jensen ved Starten til Kolonnemarchen i 1933.

STOREGADE NR. 43

Forhen Gl. Gæstgivergaards Have, Matr. Nr. 39 b.
Bygningen opført 1894 af Maltgører R. Jensen.

Grænsen mellem denne Ejendom og Naboejendommen mod Vest (altsaa nuv. Nr. 45) har for Aarhundreder siden slet ikke gaaet, hvor den nu gaar. En nærmere Redegørelse for dennes Forskydning vil imidlertid sikkert ikke have Interesse nok til, at det kan betale sig at ofre Plads derpaa. Kun saa meget skal siges, at den nuværende Grænse er fremkommet ganske simpelt

som Følge af, at denne og følgende Ejendom havde fælles Ejer i 1751.

Denne Ejer, Niels Pedersen Bangs Enke, lod efter Branden paa hele den samlede Grund fra disse Ejendomme opføre en smuk Gaard i 2 Etager. Den blev lagt omtrent midt paa med en aaben Plads til begge Sider. Grunden mod Øst, altsaa nærværende, udskiltes som en Ejendom for sig i 1829, da Naboejendommen solgtes til Søløjtnant Wigelsen, medens Ejeren selv beholdt denne. Den omfattede da Grunden helt ud til Vestervej, saaledes som hele Rækken af Ejendommene ned ad Storegade gjorde.

Efter saaledes at have gjort opmærksom paa, at den nuværende Grænse slet ikke falder sammen med den oprindelige, gaar vi tilbage til Byens Grundtakst fra 1682. Der nævnes her et Par Smaaejendomme, formentlig Nr. 25 og 26 i Fortegnelsen. Det anføres, at de er eller „skal udlægges for Skatten og for Gæld".

Jeg formoder, men det er uden klare Beviser, at de begge eller i hvert den ene maa være erhvervet af den Side 249 omtalte Anders Christensen Skræder og af ham ombygget. I hvert Fald nævnes han som Ejer fra 1697 eller før, og da han har en Prioritet paa ca. 400 Sldlr. foruden en Gæld paa 50 Rdl. til den latinske Skole, formodentlig Rest fra et af de samme Huse, tyder det jo stærkt paa, at han maa have opbygget sig en Gaard, da de 2 Smaahuses Takst kun tilsammen havde været ca. 100 Rdl. Anders Skræder afbetalte en Del af Gælden, hvis Prioritetshaver var Sr. Erich Henrichsen paa Vedø. Men da han i 1708 i 7 Aar hverken havde betalt Renter eller Afdrag, lod Henrichsens Enke, Madame Anne Svendsdatter, nævnte Aar gøre Udlæg i Gaarden og fik den overdraget for de resterende 325 Sldlr.

Deres Datter, Nielle Marie Erichsdatter Behr, var gift anden Gang med Magister Friderich Thomsen Lyngbye, Sognepræst i Lyngby-Albøge fra 1685 til 1734. Hun havde i tidligere Ægteskab en Søn stud. theol. Niels Erich Behr.

Og denne Søn — ikke at forveksle med den senere By- og Herredsfoged i Grenaa af samme Navn — fik „af sin Sal. Grand-Mama, Edle nu Sal. Madame Anna Svendsdatter, Gaarden overdraget ved Donationsbrev af 11. Juni 1712".[1])

Gaarden havde tidligere været beboet af „Velbyrdige Hr. Capitain Oldenburg", der var Overbefalingsmand over de indkvarterede Tropper.

I 1730 solgte Studiosus Theologiæ N. E. Behr Gaarden til

Anna Rasmusdatter Albøge, Enke efter den meget berømte „gamle Jens Bang", der er omtalt heri Side 212. Hun døde selv kort efter, og et Par af Børnene, Anders Bang, der senere blev Præst i Gjessing-Nørager, og Gjertrud Cathrine, arvede Gaarden og afhændede den senere til Naboen Niels Pedersen Bang, der var deres nære Slægtning. Et Stykke solgtes straks i 1731; hvornaar Resten fulgte med er ukendt, da ingen Adkomst derpaa er tinglæst. Det maa dog være sket længe før 1751, da der ved Brandforhørene paa dette Sted nævnes „Niels Pedersen Bangs Lejewaaninger".

Paa denne Grund blev altsaa ingen Bygninger opført efter Branden. Den laa hen som Tømmerplads, Have eller Toft og hørte til Gaarden, der opbyggedes, og som ligger der endnu (Nr. 45) og fulgte med, da denne i 1807 ved Auktion solgtes til Genboen, Købmand Just Møller (nuv. Nr. 36 i Storegade) i Forening med Byfoged Aagaard. I 1812 solgtes Gaarden, som tidligere omtalt, til Søløjtnant Wigelsen, medens Haven blev ved at tilhøre de følgende Ejere af Genbogaarden. Det nævnes udtrykkelig i Skødet fra 1812, at Ejeren forbeholder sig „den Øst for Huset liggende Have, som gaar helt ned til Diget i Sønder". Den var mod Storegade og mod Strædet indhegnet med et Stakit, men mod Vestervej med et stort Stendige. Denne Have fulgte altsaa med de skiftende Ejere af Nr. 36, og dengang denne Gaard, formentlig i 30erne, blev Byens Gæstgivergaard, blev Haven et søgt Forlystelsessted. Ud mod Vejen lod Madm. Bendixen, der ved Arv efter Forældrene var kommet i Besiddelse af Gaarden, i 40erne anlægge een, senere to Keglebaner. Til dem knytter sig et lille Minde, nemlig dette, at her tjente Skipper Niels Broges Søn Hans sine første Penge — som Keglerejser. Det var den senere saa berømte Hans Broge i Aarhus, hvis Moder var Enke og i Drengens Barndom levede i yderst trange Kaar, efter at hendes Mand var omkommet paa Søen.

Mdm. Bendixens Gæstgiveri og Have søgtes af Embedsmænd og Købmænd og regnedes for Byens fineste. Der var jo i Aarenes Løb vokset en Del Gæstgiverier op, men deres Indehavere kaldtes Værtshusholdere. Der var kun een Gæstgivergaard, nemlig denne. Og i Haven her blev altsaa til Stadighed om Sommeraftenerne spillet Kegler af det „finere" Borgerskab, medens Byens Drenge stod op ad Stendiget eller laa paa Maven paa det og med spændt Interesse fulgte Begivenhederne indenfor.[1]) Og her i Haven holdtes under de store, gamle Træers Kroner i 50erne

Parti af Storegade med Nr. 41, 43 og 45 omkring Aar 1895.

Musik- og Sangaftener, stundom med Illumination ved Hjælp af farvede Papirlygter. Og mange søde Minder knyttede sig for Datidens Ungdom til den gamle, skyggefulde Have. Som et Kuriosum kan anføres, at her i Haven og i Plantagen blev de første fotografiske Portrætter i Grenaa optaget. Det var før der endnu var indrettet Atelier indendørs. I Oktober 1859 averterer fhv. Købmand Balle i Grenaa Avis, at han daglig i Gæstgivergaardens Have „aftager Portraiter".

Senere afløste „Plantagen" Gl. Gæstgivergaards Have som Sommerforlystelsessted og Hotel „Dagmar" afløste „Gæstgivergaarden". Og i 1883 solgte dennes daværende Ejer, P. Mortensen, hele Haven til Grenaa Haandværkerforening for 3000 Kr. I den sydlige Halvdel opførte Haandværkerforeningen saa følgende Aar (1884) sit Alderdomshjem til Afløsning af det gamle, der laa og endnu ligger yderst paa Lillegade, og som var erklæret for ubrugeligt.

Haven mod Storegade laa hen i en halv Snes Aar. Da man endelig indenfor Foreningen var kommet til Vished om, at man ikke vilde bygge paa den eller havde anden Anvendelse for den, solgtes den i 1894 til Maltgører Rasmus Jensen, som derpaa opførte den nuværende Ejendom og i den indrettede et stort og tidssvarende Maltgøreri, som han drev med Dygtighed til sin Død, og som gjorde ham til en meget velhavende Mand. 1934 af Enkefru Jensen solgt til Karl Petersen.

Ældste Brandforsikring Nr. 29

STOREGADE NR. 45-47

Nr. 45 opført ca. 1752, tidl. nu Frk. Marie Petersen, Matr. 38b
- 47 Kordegn Johannsens - Sagfører P. Press, - 38a

Det er umuligt af Byens Grundtakst fra 1682 med Paalidelighed at finde ud af, hvilke Ejendomme det er, der har ligget paa nærværende Grunde.

Men i den Panteobligation fra 1697 paa Naboejendommen mod Øst, hvortil er hentydet heri Side 260, findes en Bemærkning om, at den ligger op til „Anders Sørensen Dolmers Huus, Gaard og Ejendom".

Det er altsaa givet, at i 1697 ejedes nærværende Gaard af Anders Dolmer. Han var Skipper, besvogret med Bangslægten og en velstaaende Mand. Muligvis har han købt en eller to af de Smaaejendomme, som Grundtaksten her nævner, og i deres Sted ladet opføre en Gaard.

Denne er før 1731, maaske ved Arv, i hvert Fald uden tinglæst Adkomst, gaaet over til en Slægtning, Niels Pedersen Bang. Hvordan og hvornaar er ubekendt. Derimod er det en Kendsgerning, at Bang boede her i 1731, da han købte et Stykke af Nabogaarden og udtrykkelig nævnes som „boende ved Siden af" og med tydelig Angivelse af, at det er forhen Sal. Anders Dolmers Gaard,[1]) han ejer.

NIELS PEDERSEN BANG

født i Vester Alling $^{5}/_{9}$ 1683, død $^{5}/_{5}$ 1747. Borgerskab som Købmand og Skipper i Grenaa $^{27}/_{1}$ 1710. Gift m. Anna Rasmusdatter Koed af Thøstrup, f. $^{16}/_{3}$ 1695, d. $^{3}/_{4}$ 1759.

Niels Bangs Navn var egentlig Niels Pedersen Lønborg; saaledes underskriver han, da han i 1710 tog Borgerskab i Grenaa. Men som en Slægtning af „gamle Jens Bang" tog han dennes Navn (se Stamtavlen Side 213). Niels Bang var en anset og dygtig Købmand. Han var en Aarrække Kirkeværge for Grenaa Kirke.

Til lidt nærmere Oplysning om Manden og som et lille Tidsbillede fra Datiden skal her fortælles om en Ulykke, som overgik ham i 1720, og som gengives efter Tingbogen.

Nytaarsaften nævnte Aar drev hans Fartøj, en Krejert, som laa fortøjet i Grenaa Aa, ude nær Mundingen, til Søs paa Grund af stærk Storm. Der var ingen Folk om Bord. Krejerten havde været fortøjet, men rev sig løs formedelst overmaade stærk Storm og Højvande „og drev ganske værsløs bort i Søen". Et Forlydende vilde senere vide, at den var drevet over til Svenske-

kysten, til Halland, og Bang begærede derfor til Legitimation et Tingsvidne angaaende Skibets Udseende. 4 Borgere, der kendte Skibet, erklærede, at det var bygget Efteraaret før, var af „Ege-Carvelt o. s. v.“, og forsynet med dette Tingsvidne drog Bang til Sverrig for at søge efter sin Krejert.

Medens han var derovre, sagsøgtes han af en af sine Medborgere, Skipper Søren Sjørup. Anledningen var den, at da Niels Pedersens Skib den 31. Decbr. rev sig løs i Grenaaens Munding og drev til Søs, saa stødte den Søren Sjørups Krejert „Fortuna“ løs fra dens vel befæstede Fortøjning, saa at ogsaa den drev til Søs „og skal være aldeles bortkommen for Citanten“. I den Anledning søger Sjørup Niels Pedersen Bang til Vederlag og skadesløs Betaling.

Ved Niels Pedersen Bangs Hjemkomst fra Sverrig fortsattes Sagen. Byfogeden spurgte de indkaldte sagkyndige Vidner, om Grenaa Aa ikke var saaledes beskaffen, at et Skib kunde ligge der uden Fare selv under Storm og Uvejr, naar det blot var godt fortøjet. Dertil svarede de jo, naar det var forsynet med forsvarlige Ankre og Tove. De vidste ikke Eksempel paa, at Skibe ellers saaledes var drevet til Søs som nu de 2 omtalte, „men det kunde jo vel være, at et Tov brast i Stykker i stærk Storm“. De 2 paagældende Skibe havde ligget med Forstavnen mod hinanden, men der havde ligget nogle smaa Jagter imellem dem, „og Sjørups Skib laa saaledes, at det nok kunde have ligget trygt, om det ikke var blevet *forceret*. En af Sjørups Baadfolk vidnede, at da de ved Mortensdags Tider havde lagt Sjørups Krejert ind til Vinterleje, gik han til Niels Bang og advarede ham om „at forsyne hans Skibrom bedre end det var, paa det han og andre ikke skulde lide Skade, om det rev sig løs“. Bangs Kone sagde da til sin Mand, „at han kunde da nok have fortøjet Skibet saa vel, at han ikke havde fornøden at løbe derned ved Nattetide. Han kunde vel nok huske, hvordan det gik med Anders Skræders Skibrom“.

Og endelig erklærede et andet Vidne, at nævnte Nytaarsaften, da Ulykken skete, saa han og en anden Mand, der skulde sejle til Anholt, at Bangs Krejert, da den rev sig løs, først stødte paa 2 Anholter Jagter og knuste den ene, medens den anden rev sig løs og drev ud af Havnen. „Da raabte han og sagde til alt Folket, som var paa Skibrommene i Havnen: „Bierger eders Liv“, og i samme Øjeblik blev en Karl borte og to andre bleve ilde stødt og slaget“.

Derpaa drev Bangs Krejert imod endnu en mindre Jagt og

brød Masten i Stykker og rev Skibet løs, og drev saa endelig ind mod fornævnte Sjørups Krejert og stødte den løs, hvorefter Bangs Krejert drev alle de nævnte Fartøjer foran sig ud i Søen.

Men Sagen fik en mærkelig Udgang. 21. Juli erklærede Sjørup, at han var kommet til den Overbevisning, at Bangs Krejert havde været godt nok fortøjet, og at kun „det haarde Guds Vejr var Aarsag i den Skade, som overgik dem alle. At han derfor i Henseende til at undgaa Tid- og Penge-Spilde ved Rettergang har indgaaet Forlig med Bang og frafalder alle Krav", og at „vi herefter lever med hinanden i Venlighed og Fredelighed, som det gode Venner og Naboer anstaar".[1])

Man studser lidt over denne Udgang og bringes til at tænke, at de to maaske har lavet en lille privat Overenskomst for at ikke en eventuel Dom skulde foranledige Søgsmaal fra de 3 andre, hvis Jagter led samme Skæbne.

Niels Pedersen Bang døde faa Aar før den store Brand. Han havde da forlængst købt den tidligere omtalte Naboejendom. Hans Enke opgjorde i Brandforhørene den Skade, hun havde lidt, til 3026 Rdl., da omtrent al deres Ejendom var brændt. Og det var hende, som lod Gaarden opbygge „prægtigt af ny" efter Branden. Den var dengang i 2 Etager og har altsaa været i Smag med „Aftenstjernen".

Ved Brandtaksationen i 1761 beskrives den i alle Enkeltheder, og det ses, at det har været en i alle Henseender god og moderne Gaard. Det er en af de 7 Gaarde i Byen, som Pontoppidans Danske Atlas i 1768 karakteriserer som „smukt opbyggede efter Branden i 2 Etager".

Mange Aar efter har en senere Ejer ladet den øverste Etage fjerne, uvist af hvilken Grund. Det har været i Tiden mellem de 2 Brandtaksationer 1801 og 1810, men Aaret kan ikke bestemt paavises.

Straks efter at Gaarden var opført, solgte Enken den for „830 Rdl. courant Mynt" til sin Søn

JENS NIELSEN BANG

født 1731 [ved en Trykfejl er Tallene ombyttet paa Stamtavlen Side 213], begravet $^{12}/_{8}$ 1797. Borgerskab i Grenaa $^{13}/_{1}$ 1755. Gift 1758 (?) med Cathrine Tørslef, Datter af Sal. Hans Tørslef til Estruplund. Hun født ca. 1735, begr. $^{6}/_{1}$ 1796, Enke efter Forp. Peter Christensen Mulvad paa Mejlgaard. — Om hende staar der i Giessings før omtalte Bog „Danske Jubellærere" „en dydig Datter af Sl. Hans Tørslef til Estruplund. Gud lade hans Sæd og Afkom være i Velsignelse".[2])

Jens Bang forpagtede i 1770 for 6 Aar „Brændevinsbrænderiet udj Grenaa Kjøbstads Friheds-District" for en aarlig Afgift af 55 Rdl. 40 Sk. til den kongelige Kasse. Brændevinsbrændin-

gens Saga er saa vekslende, med en Uendelighed af kongelige Paabud, Forbud og Indskrænkninger, som næsten ikke er til at holde Rede paa eller gengive i nogenlunde overskuelig Form. Men Foranstaltningen her vil formentlig betyde, at Brændevinsbrændingen paa Landet paa den Tid ikke har været forbudt, men blot paalagt en mindre aarlig Afgift til Kongen, og at Kongen saa forpagtede Retten til at opkræve denne Afgift ud til den højestbydende. Den eneste By, som faldt uden for Jens Bangs Forpagtning, var Hammelev. Der var Møller Niels Erichstrup bleven højestbydende med en aarlig Afgift af 2 Rdl. 48 Sk.

En anden ganske morsom Rettighed, som Jens Bang erhvervede, var Jagtretten paa Grenaa Jorder. Denne Rettighed var Kongens. Men Kongen havde i 1770 for 20 Aar forpagtet Jagtretten ud til Stiftamtmanden over Aarhus Stift, Peder Rosenørn, for en aarlig Afgift af 1 Rdl. 16 Sk. Da der var gaaet nogle Aar, maa Stiftsbefalingsmanden være blevet træt af Jagten. Han overdrog den i 1776 til Jens Bang paa samme Vilkaar, som han selv havde den.[1])

Mange Smaabemærkninger rundt omkring viser, at Jens Bang har været en af Bangfamiliens mest ansete Medlemmer. Han anføres f. Eks. altid med Sr., d. v. s. Sieur (Herre) foran Navnet og benævnes Negotiant og ikke som de fleste andre af sine Standsfæller for „Skipper og Købmand". Og i Begtrups „Kalø Amts Beskrivelse" fra 1763 nævnes han udtrykkelig som en af Byens fornemste Købmænd. Men som saa mange andre af Bangslægtens Medlemmer har han ikke kunnet sætte Tæring efter Næring. Der stilledes jo dengang lige saa vel som nu Krav til dem, der var Byens „Spidser". Og Skippernæringen var jo tilmed af den Art, at den, navnlig den Gang, lige saa godt kunde bringe sin Mand Knald som Fald, snart op i jævn Velstand og snart ned i Armod. Og Sr. Jens Bang fik sit at døje med i Henseende til Gæld. I 1788 overgik ham en Dom til Betaling af 1600 Rdl., som han skyldte en Svigerinde Anna Margrethe Tørslef. Han havde kort før 2 andre lignende Domme ogsaa paa ret betydelige Beløb. Og Enden blev, at Svigerinden i 1790 fik Auktionsskøde paa Gaarden, og Bang maatte flytte som Lejer op i Rasmus Schifters Gaard paa Torvet. Men heller ikke der kunde han betale sin Husleje. Hustruen købte saa paa eget Navn, formodentlig ved Hjælp fra sin Familie, en Gaard paa Lillegade (nu Nr. 33), og der tilbragte de deres sidste Dage.

Anna Margrethe Tørslef, der altsaa blev Ejerinde i 1790, var Søster til Købmand Rasmus Schifter paa Torvet og

Enke efter Sal. Laurs Tørslef til Estruplund. Hun flyttede til Grenaa og beboede Gaarden.

I 1807 solgte hun den ved Auktion til Bygmester Just Møller, der ejede den over for beliggende Gaard („Gl. Gæstgivergaard" Nr. 36). Gaarden var assureret for 2160 Rdl., men indbragte kun 605 Rdl. Den har i disse Krigstider rimeligvis været udlejet til nogle af de skiftende Befalingsmænd ved Kystforsvaret, hvoraf mange boede i Grenaa. Og det var da ogsaa en saadan, nemlig „Sølieutnant, Ridder Broder Wigelsen, Chef for Ro-Flottillen ved Grenaa Havn",[1]) som i 1812 købte Gaarden for en Købesum af 3500 Rdl. D. C. Summen er i Dansk Courant. Og da Pengesedlernes Værdi i disse forfærdelige Kriseaar svingede mellem 1/4 og 1/7 af Sølvværdien af det paalydende Beløb, er Stigningen i Pris altsaa i Virkeligheden ikke stor. Ved dette Salg forbeholdt Sælgeren sig „den Hauge, som ligger Østen for Husets østre Hjørnestolpe og lige i Syd til Diget", (se heri Side 261), og denne Have fulgte saa de skiftende Ejere af „Gl. Gæstgivergaard", indtil Haandværkerforeningen i 1883 købte den. „Kaptain-Lieutnant Wigelsen", nu i København, solgte i 1829 Gaarden til Peter Bjerring Holm. Denne i 1844 til Kordegn R. Johannsen, i hvis Families Besiddelse Gaarden saa forblev i 3/4 Aarhundrede.

RASMUS JOHANNSEN

født 5/11 1810, død 6/11 1883. Lærereksamen 1830. Hjælpelærer hos Førstelæreren i Grenaa Maj 1832. Andenlærer i Gr. 6/1 1839—6/1 1881. Kordegn s. st. 1842—81. Kirkeværge for Grenaa Kirke 1847—79. Dbm. Gift 22/10 1844 med Nicoline Schoubye, f. 26/6 1820, d. 13/9 1889.

Det er ikke nogen Overdrivelse at sige, at Kordegn Johannsen i en ganske særlig Grad var en kendt og afholdt Mand i Grenaa.

Som Lærer ved Byens Skole i over 50 Aar, som Kordegn i omtr. 40 Aar, som Kirkeværge i over 30 Aar, som en saare virksom Mand indenfor Byens Musikliv og indenfor den frie Fattigpleje kom

Kordegn Johannsens Gaard ca. 1910.

Kordegn R. Johannsen og Frue.

han i det lange Tidsrum i Forbindelse med næsten alle Byens Mennesker. Og det er mit bestemte Indtryk, at han virkelig i sjælden Grad havde sine Medborgeres Sympati. Jeg mener derfor, at det kan forsvares at ofre Plads paa at gengive et Uddrag af en Nekrolog, som en af hans Elever og senere Medlærere, Overlærer J. K. Møller i Nykøbing S., skrev om ham i Lærerforeningens Medlemsblad, da han var død.

„... R. Johannsen var en Husmandssøn fra Blegind ved Skanderborg. Da han tidlig viste stor Lyst til Bogen og gode Evner, tog Sognepræsten sig af ham, saa at han fik Undervisning sammen med dennes Sønner og blev forberedt saaledes, at han 1828 kom paa Seminariet i Lyngby, efter at han et Par Gange havde været Lærer i en Vinterskole. 1830 blev han dimitteret med „meget duelig", og var saa Medhjælper ved en privat Skole i Randers, indtil han til Maj 1832 blev Hjælpelærer hos Førstelæreren i Grenaa. Den 6. Januar 1839 blev han ansat ved Skolen sammesteds som Andenlærer og virkede som saadan indtil 6. Januar 1881, da han tog sin Afsked. Et Par Aar efter sin Ansættelse blev han tillige Kordegn. Han havde sjældne Gaver som Lærer og forstod i en ualmindelig Grad at vinde Elevernes Kjærlighed og Hengivenhed. Da han kom til Grenaa, var Forholdene ved Skolen ikke af de letteste for en ung Lærer. Der var kun een Skole i Byen, der søgtes af alle Byens Børn, baade Drenge og Piger. Skolen var delt i 4 opadstigende Klasser, og Førstelæreren havde yngste og ældste Klasse. I denne Klasse var der altsaa Børn fra de mest forskellige Hjem i en Alder fra 12 til 15 Aar, og disse havde da i Reglen tilbragt 4 à 5 Aar hos Andenlæreren, der var en svagelig Mand, hvis Interesser desuden gik i anden Retning, hvorfor han ogsaa senere gik over til anden

Kordegn Johannsens Gaard set indvendig fra ca. 1890.
Ved Kældertrappen ses Frk. R. og A. Johannsen.

Virksomhed. Johannsen forstod imidlertid ved sin aldrig svigtende Kærlighed i Forbindelse med stor Besindighed at skabe en god Aand i Skolen, og det fortjener at bemærkes, at skønt det den Gang langt mere end nu var Stokkens Tid, var legemlig Revselse næsten noget uhørt i hans Klasse. At han vidste at holde Opmærksomheden fast, kom af den store Gave, han havde til at tale jævnt og naturligt med Børnene. Desuden følte de snart, at han var deres Ven, og blev derfor hans allierede mod den enkelte, som kunde have Lyst til at hidføre Forstyrrelse... Da han i 25 Aar havde været offentlig ansat, sammentraadte en Del af hans tidligere Elever, som ønskede at vise ham deres Taknemlighed, og deres Henvendelse til ældre og yngre Elever fandt rig Tilslutning. ... Den 28. Oktober var Johannsen som sædvanlig i Kirke og om Eftermiddagen til Børnegudstjeneste, men om Aftenen blev han syg og sengeliggende og kom ikke op mere. Af Tillidshverv maa nævnes, at han i en Aarrække var Medlem af Ligningskommissionen. I 32 Aar Kirkeværge, indtil han i 1879 bad sig fritaget for denne Post. Ved Afgangen derfra udnævntes han til Dannebrogsmand. I en Række af Aar var han Formand for den fri Fattigkasse, og ethvert sundt Velgørenhedsanliggende kunde være vis paa, at han fuldt ud var med, hvorfor trængende ogsaa med Tillid søgte ham". Møller slutter: „Har jeg med Varme talt om den afdøde, da hidrører dette fra, at jeg i 7 Aar har været hans Elev og i 16 Aar hans Medlærer, men jeg trøster mig derhos til at udtale, at jeg ikke har sagt mere, end hvad mange trindt omkring ville bekræfte Sandheden af".

At Møllers Ord virkelig var Udtryk for den almindelige Opfattelse i Byen, bekræftes af, at „Grenaa Folketidende", der i de Dage ellers var giftig nok i sin Omtale af Borgerskabet, ved Johannsens Død i forholdsvis faa, men lige saa anerkendende Ord omtaler den afdødes Virksomhed.

Johannsen var gift med en Datter af gamle Købmand Schoubye, der var Overformynder, eligeret Borger og en meget anset

Frøknerne Rygaard efter Fotografi fra ca. 1890.

Mand. I Ægteskabet var ingen Sønner, men to Døtre. Begge disse, Frk. Andrea og Rasmine Johannsen, fortsatte Faderens Gerning i Søndagsskolen og Omsorg for fattige, ligesom de havde arvet Kordegnens musikalske Interesse. Førstnævnte var i mange Aar en meget søgt Musiklærerinde i Grenaa.

Efter Forældrenes Død arvede de Ejendommen og blev boende der til 1910, da de solgte den og flyttede til København, hvor de levede endnu en lang Aarrække.

I den østre Lejlighed i Ejendommen boede i mange Aar tre gamle Grandtanter til dem, det var de gamle Frøkner Rygaard, Døtre af Skipper Rygaard, der havde boet paa Nørregade, og hvis Hustru var Søster til gamle Købmand Schoubyes Hustru. Det var tre hjertensgode, lidt pudsige Gammeljomfruer, som altid optraadte sammen, naar de gik deres sædvanlige Spadsereture, og som altid var rørende enige om alt og alle. De var paa en Maade Originaler. Jeg vedføjer et Amatørbillede af dem, som vil faa mange gamle Grenaaensere til at nikke med et genkendende Smil.

Ejendommens vestlige Halvdel, der vistnok engang havde været Ladebygning, var i Johannsens Tid udlejet til Kornmagasin, bl. a. til gl. Bager Hartmann. Den omdannedes senere til Beboelseslejlighed for Frk. A. og R. Johannsen selv.

I 1910, da Damerne flyttede til København, solgte de den hele Ejendom med den mægtig store, gamle Have, som laa ud mod Vestervej (se Billedet Side 230), til Købmand Jens Sørensen, som i Løbet af de nærmest følgende Aar udstykkede den i 4 Dele. De 2 Grunde ud mod Vestervej solgtes til henholdsvis Bygningsinspektør Brinch og Sagfører Viale, som hver især byggede derpaa. Bygningen til Storegade deltes i 2 Parceller. Deraf solgtes den østlige i 1912 til Syerske Frk. Marie Petersen. Den

vestlige solgtes i 1917 til Tømrer J. Chr. Nielsen. Den ejes siden 1930 af Sagfører P. Press.

Ældste Brandforsikring Nr. 30.

STOREGADE NR. 49

Opført ca. 1860 af Tømrer Anders Christensen, ejes nu af Elektriker M. Chommerou, Matr, Nr. 37 a.

Ved denne Ejendom lader det sig ikke gøre med nogenlunde Paalidelighed at anføre Ejerrække før ca. 1750. Ved Branden i 1751 var Ejeren Jens Nielsen Skomager. Han var en af de faa, som to Gange havde den Ulykke, at hans Hus brændte, idet det efter Branden i 1750 nyopførte Hus atter i 1751 blev Ildens Bytte.

Her var nemlig den østre Grænse for Branden i 1750. Det genopførte Hus var paa 5 Fag, altsaa et jævnt lille Borgerhjem, som i 1757 efter Jens Nielsens Død gik i Arv til hans Søn, Bødker Hans Jensen med Tilnavnet Allelef. 1759 Hans Hjort. Ved Arv uden tinglæst Skøde ca. 1795 til dennes Søn, Skomager Niels Hansen Allelef. Ligeledes uden tingl. Skøde til dennes Søn Peder Nielsen, som i 1808 solgte til Hattemager Jacob Madsen. Købesummen er da 260 Rdl., og Ejendommen er forlængst udvidet til 14 Fag.

Hos denne Hattemager Jacob Madsen passerede nogle Aar efter et Tyveri, som der kan være Grund til at omtale, fordi det oplyser Træk af den Tids Liv, som vi nu ikke længere kender noget til, nemlig Blegning af Lærred.

Det var Skik, at naar man fik Lærred hjem fra Væveren, blev det bragt ud til Bomhuset ved Sønderport, hvor Bommanden lagde det ud paa Blegdammen og holdt Øje med det i den Tid, det tog, indtil det var bleget færdigt. Hvis man derimod selv havde en Toft bag sit Hus, lagde man Lærredet derned til Blegning. Uagtet et saadant Stykke Lærred, der kunde være 25—50 Al. i Længde, repræsenterede en meget betydelig Værdi, og uagtet det laa ude baade Nætter og Dage, var det overmaade sjældent, at det blev stjaalet. Her er nu et enkelt Tilfælde paa det modsatte.

Søren Ask Svendsen, der var „Altmuligmand", bl. a. Murer og Opsynsmand ved Befordringsvæsenet, havde den 16. Septbr.

1813 truffet Aftale med Rebslager Anders Casper om, at denne skulde køre Svendsens Kone til Randers. Casper havde først paa Aftenen drukket Kaffe i Svendsens Hus for „at styrke sig til Rejsen". Hen mod Midnat mødte han med Vogn ved Svendsens Bopæl, og præcis Kl. 12 Nat kørte de ud af Byen. Svendsen fulgte sin Kone et Stykke paa Vej, gaaende ved Siden af Vognen. Nede ved Vesterport kom Anders Caspers Kone dem i Møde og sagde: „Nu er Porten lukket". Ved den Lejlighed sagde Casper til Svendsen: „Hvis Han nu er klog, saa følger Han med min Kone hjem". Svendsen havde imidlertid lovet sin Kone at følge hende til Enslev og fortsatte derfor.

Da de var kommet omtrent ud til „Tyreleddet", bemærkede Svendsen pludselig, at Murer og Væver Poul Rabe kom hen til Vognen, bærende paa en Sæk. Casper gjorde Holdt, og Rabe kastede Sækken op i Vognen til ham med de Ord: „Jeg skal hilse dig fra din Kone, her er noget, som du glemte hjemme", hvortil Casper svarede, at det var godt. Han sagde saa til Svendsen, at nu vilde han til at køre hurtigere. Svendsen tog derfor Afsked med sin Kone og fulgtes med Rabe hjem til Byen.

De to øvrige fortsatte Rejsen til Randers. Den tilkastede Sæk med Indhold fyldte saa meget, at Jacobine Svendsen sad paa den et Stykke af Vejen. Hun havde Indtryk af, at Indholdet var „Linned". Da de kom til Kristrup tæt ved Randers, gjorde Anders Casper Holdt hos Willum Slagter. Manden var ikke hjemme, hvorpaa Casper i Enerum talte noget med Konen. Det viste sig senere, at han havde forhandlet med hende, om hun vilde købe Indholdet af Sækken, som bestod af ca. 30 Al. Lærred. Da hun ikke vilde handle, tog Casper Lærredet med sig til Randers og solgte det ved Markedet om Lørdagen til en Aalekræmmer.

Næste Søndag var Casper atter tilbage i Grenaa. Han gik straks efter Ankomsten ned til Poul Rabe og leverede ham Sækken samt 100 Rdl. danske Bancosedler med de Ord, at her var Betaling for Lærredet. Desuden gav han ham et stort Knippe Aal paa 1½ Lispund. Det var en ganske latterlig lav Pris, da Bancosedlerne — det var i „det forbandede Pengeaar 1813" — kun var en Brøkdel værd af det paalydende Beløb, og Casper havde selv faaet det flerdobbelte Beløb for Lærredet.

Straks Fredag Morgen havde Hattemager Madsen opdaget, at hans Lærred var stjaalet. Han anmeldte selvfølgelig Tyveriet. Da nu Politibetjent Jens Kildahl tilfældigvis havde været i Caspers Hus Aftenen før og hørt, at han og Hustru traf en hemmelig Aftale med Poul Rabe, og da Ask Svendsen ikke lagde

Skjul paa, at Rabe om Natten havde kastet en meget stor Pakke op i Caspers Vogn, var det ikke svært at komme paa Spor efter Gerningsmanden til Tyveriet.

Allerede i det første Forhør gik baade Caspers Kone og Poul Rabe til Bekendelse, hvorimod Anders Casper haardnakket holdt paa, at han havde handlet i god Tro og ment, at det var noget Lærred, som Rabe selv havde vævet, og som han skulde sælge for ham ved Markedet i Randers. Og uagtet Rabe i flere Forhør sagde Sandheden lige op i Ansigtet paa Casper, var denne ikke at bringe til Bekendelse. Derimod erklærede hans Kone, at hun havde sagt ja til Rabes Plan om at tage Lærredet. Det var hende, som havde skaffet ham Sækken og gemt den om Aftenen, indtil det var ved den Tid, at Casper kørte hjemme fra for at hente Svendsens Kone. Ligeledes tilstod Rabe, at han havde ligget i Grøften og ventet paa, at Casper skulde komme kørende. Men selvfølgelig havde det været dem en slem Streg i Regningen, at Svendsen fulgte sin Kone saa langt paa Vej og saa, hvad der gik for sig.

Paa Grund af Caspers Benægtelse trak Sagen ud ½ Aar. I hele den Tid sad de paagældende i Arrest. Først i Maj 1814 faldt Dommen, der lød paa 2 Maaneders Tugthusarbejde i Viborg for Rabe og 1 Maaned for hver af de andre, der kun dømtes for Hæleri.[1]) Selvfølgelig erklærede alle tre sig tilfredse med denne Dom, hvis Mildhed vel i nogen Grad har staaet i Forbindelse med den usædvanlig lange Varetægtsarrest.

Efter denne lille Episode gaar vi videre med Ejendommens Historie. I 1823 delte Madsen den i 2 Dele og frasolgte den østre Halvdel til Snedker Jens Peter Ritho. Denne i 1829 til Klejnsmed Jesper Hald. Auktionsskøde i 1860 efter Halds Enkes Død til Tømrer Anders Christensen. Han havde nogle Aar i Forvejen af Jacob Madsens Enke købt den anden Halvdel og var altsaa Eneejer af Huset. Da han sidst paa Aaret 1860 solgte „de nu sammenbyggede Ejendomme", er det rimeligt at formode, at det er ham, som nævnte Aar har

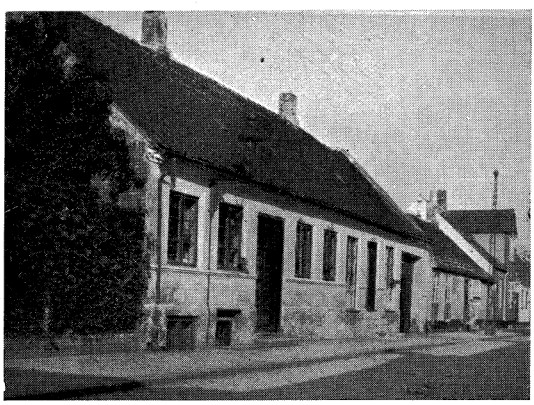

Storegade Nr. 49. M. Chommerau.

nedrevet det oprindelige Bindingsværkshus og opbygget Huset i den Skikkelse, som det nu har.

Køberen i 1860 var Jørgen Johan Mundrup Aabel, født i Sæby 20/3 1824, Borgerskab som Brændevinsbrænder i Grenaa 11/6 1856, ombyttet med Borgerskab som Ølbrygger 11/7 1860. Aabel havde oprindelig for 5 Aar forpagtet Kochs Brændevinsbrænderi paa Lillegade. Ved Udløbet af denne Periode fik han saa sit Borgerskab ombyttet og indrettede et Ølbryggeri i den købte Ejendom, altsaa denne. Det bestyredes af en fuldt uddannet Brygger, nemlig Hermann Handlos, der var født i Schlesien, men havde opholdt sig i Danmark et Par Aar. Det kunde ikke gaa, og Handlos flyttede til Ebeltoft. Aabel forlod ligeledes Byen, og Kreditforeningen overtog Ejendommen og solgte den i 1871 til Murer, senere Marskandiser Gunder Langberg. Denne i 1882 til Sadelmager J. F. Lindstrøm.

I Ejendommen boede i en lang Aarrække som Lejer en Snedker Rasmussen. Han var noget af en Original og eksperimenterede med mange Ting. Han gik i Byen i Almindelighed under Navnet „Mirakelsnedkeren", altsaa noget lignende som „Fut-Jørgensen". Men i Modsætning til „Fut" havde han ikke rigtig Forstand paa at lave noget, som duede. En af hans Yndlingsplaner var Tanken om Flyvning. Engang havde han lavet sig et Par store Vinger af tyndt Træ, som han havde spændt paa sine Arme. Fra Baghuset var lagt et Par Bjælker ud. Dem kravlede han ud paa, begyndte at baske med Vingerne og sprang saa ud i Haab om at kunne holde sig svævende. Det var rygtedes i Byen, at Mirakelsnedkeren vilde prøve at flyve, og en Del Folk var kommet derned for at se, hvad dette kunde føre til. Forsøget mislykkedes komplet. Mirakelsnedkeren faldt ned, og Folk lo, indtil det viste sig, at Snedkeren ikke kunde rejse sig, men havde brækket det ene Ben.

Illustration fra Drachmanns „Dædalus", hvori en af Hovedpersonerne stærkt minder om „Mirakelsnedkeren".

Historien minder jo ganske levende om Drachmanns „Dædalus",

men skal ikke desto mindre være ganske sandfærdig. Maaske har Drachmann, der et Par Somre boede i Gerrild Kro, hørt Historien og gennem den modtaget Inspirationen til sin smukke, lille Fortælling.

I 1903 solgte Lindstrøm til J. Brinch Sørensen. Han fraskilte den sydlige Halvdel af Grunden, der dengang var en stor Have, og opførte i den en 2 Etages Dobbeltejendom. Resten mod Nord solgte han i 1916 til Elektriker M. Chommerau, der er den nuværende Ejer.

Ældste Brandforsikring Nr. 31.

STOREGADE NR. 51

„Brænderigaarden",
nu Skorstensfejermester A. Sørensen, Matr. Nr. 36a.

Paa det Sted, hvor denne Gaard er bygget, laa før Branden i 1750 to smaa Huse, som ikke var genopført, da Branden atter indtraf det følgende Aar. Det østre af disse Huse havde siden 1739 tilhørt Konsumtionsbetjent Laurits Mortensen, det andet Stine Malmøe, Enke efter Johan Hansen Udenchier.

De 2 „afbrændte Pladser" solgtes til en Jens Pedersen Juul i Emmedsbo, som her lod opføre et godt og solidt Hus, som han Lillejuleaften 1757 tilskødede sin Svigersøn Jacob Rasmus Møller, Skipper i Grenaa. Efter dennes Død giftede Enken sig i 1774 med Skipper Rasmus Udsen. Faa Aar efter blev hun atter Enke og ægtede saa 1780 Ungkarl Jens Sørensen Lind, som altsaa blev Husets Ejer. Han var Felbereder, d. v. s. Hvidgarver, men nævnes ogsaa som „Oldermand for Byens nye Liig-Laug", hvilket altsaa vil sige det samme som Formand for Ligbærerforeningen. Han boede her til sin høje Alderdom og døde 1829, 82½ Aar gl. Hustruen var da forlængst død, og Lind havde giftet sig med Enken efter Bogbinder og Kirkeværge Chr. Ramshart (se heri Side 252).

1824 Avlsbruger Laurs Andersen. 1834 Købmand Johan Hansen. 1842 Spækhøker og Vognmand Niels Jensen.

I 1857 solgte Jensen Gaarden til Vicekonsul N. L. Kock, men beholdt muligvis den lille Butik som Lejer. Konsul Kock var i mange Aar en af Byens allerbetydeligste Mænd. Han ejede og beboede „Aftenstjernen", Lillegade Nr. 39, men ejede ogsaa Nabogaarden, som laa Vest for og havde yderligere tilkøbt sig det bagved denne, mod Storegade liggende Hus, som laa, hvor

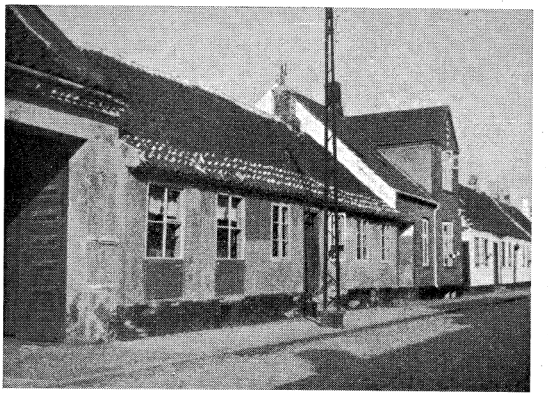

„Brænderigaarden".

nu Købmand J. Sørensen bor (altsaa Nr. 42), og hvor han havde en Bestyrer i en lille Købmandsbutik. Konsul Kock drev et betydeligt Brændevinsbrænderi i Gaarden paa Lillegade. Og den Gaard paa Storegade, som her omtales, erhvervede han for at indrette Fedestald for de mange Stude, som han købte og fedede op med Bærmen fra Brænderiet. Fedestaldene var i Sidebygningen, som endnu delvis ligger i Gaarden, og for at faa Bærmen til de mange Kreaturer transporteret derover paa en nem Maade, fik Kock, der var Borgerrepræsentationens Formand og en meget mægtig Mand, Tilladelse til at lægge en Ledning under Storegade, hvor igennem Bærmen saa løb over i Stalden og blev pumpet op til Studene. Resten af denne Træledning, der var særdeles vel bevaret, er senere fundet underneden Gaden ved Gravning til Nedlægning af Gas og Kloak.

Det var især Slagter J. A. Jørgensen, „Gamle Jørgensen", som han kaldtes (se Side 247), som var Opkøber af Kreaturer til Kock. Tit var det elendige, magre Køer og Stude, som købtes for næsten ingenting, naar det kneb for Landboerne med Foder, og som saa efter en Tur paa Bærmestaldene blev saa vel i Stand, at de kunde sælges for gode Penge herhjemme eller sydpaa eller slagtes og sendes som Tøndekød til Norge. Der kunde til Tider staa mere end 100 Stk. Kvæg i Staldene dernede.

I 60erne forpagtede Hercules Hoeck, der var Ejer af Christiansminde, Brænderiet af Konsul Kock. I hans Tid førtes en Del af Bærmen til Christiansminde med Vogne, som daglig gik frem og tilbage mellem dette Sted og Grenaa. Hvad Hoeck hverken kunde bruge paa Christiansminde eller i Fedestaldene, solgtes. Saaledes averterer han i Grenaa Avis for $^{22}/_{6}$ 1865, at han ønsker at sælge daglig 2 Læs Bærme. Prisen var 1 Td. fuldvægtig Byg for 1000 Potter Bærme. Man faar af ovenstaaende et Begreb om, hvilket mægtigt Foretagende Brænderiet i Grenaa var i de Aar.

Ajlen fra alle de Kreaturer, som stod paa Stald her, løb ned

Gaarden set udvendig fra omkr. 1900. I Midten ses Maler P. Sørensen og Hustru.

ad Skraaningen, hvor nu Haverne ligger, og videre ned i Faarekæret. Den løb ud i en lille Dam, som laa omtrent, hvor nu Teknisk Skole er bygget, og som man dengang kaldte Organistens Dam, eftersom den laa tæt neden for Organist Møllers Have. For Nutiden, der har faaet Forstand paa Ajlens Værdi som Gødningsstof, er det jo ufatteligt, at man dengang lod slige Værdier gaa til Spilde.

Forhuset var i Kock's og Hoeck's Tid udlejet til Beboelse. Bl. a. boede en Skipper Flørnæs en lang Tid i den ene Lejlighed. Han sejlede med en stor Baad paa Kolindsund og bragte baade Personer og Gods til og fra Grenaa, indtil han engang havde et alvorligt Uheld, hvorved Baaden sank og Virksomheden dermed ophørte. Hans Hustru havde en Skole for Smaabørn.

Fra Skifteretten i Kocks Dødsbo solgtes Gaarden i 1883 til Maler P. Sørensen, der allerede i en Snes Aar havde drevet Malerforretning i Ejendommen.

1912 solgte Maler Sørensen Gaarden til sin Søn, Skorstenfejermester Alfred Sørensen, der er dens nuværende Ejer, og som straks nedrev og ombyggede Ejendommens mest karakteristiske Del, som laa mod Vest.

Christoph Wolff,
Grenaa Bys Skorstensfejer 1881-1904

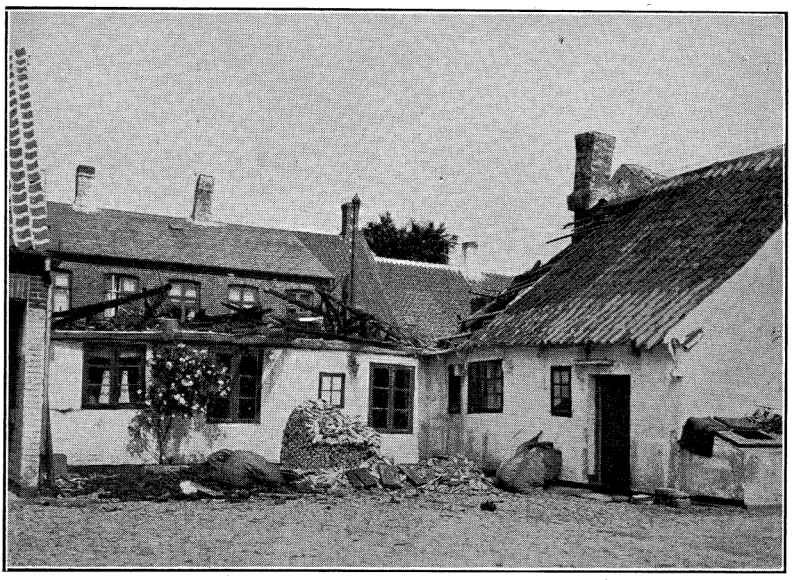

Gaardens Indre efter Branden Dyrskuedagen den 21. Juni 1930.

Den lille Butik i Husets østre Ende udlejedes allerede omkring 1876 til J. S. Udsen, en Mand af gammel Grenaaslægt, der oprindelig havde været Maler, derpaa en Tid Værtshusholder, men som her i halvhundrede Aar drev en lille Detailhandel, efter at han i 1866 havde overdraget Malerværkstedet til P. Sørensen. Udsen døde i en meget høj Alder i 1926.

Det kan ogsaa nævnes, at i Gaarden boede i mange Aar Byens gamle Skorstensfejer, Christoph Wolff, som var gift med Maler Sørensens Datter.

Wolff, der var Tysker af Fødsel, var kommunalt ansat som Skorstensfejer her i Grenaa fra $^{1}/_{1}$ 1881—$^{1}/_{11}$ 1904; han levede omtrent en Snes Aar efter sin Afskedigelse.

Ejendommen gik oprindelig ud til Vestervej som alle de andre Naboejendomme. Haven frasolgtes i 1898 til Fabrikant Wolther, der opførte en lille Villa.

Gaarden her, som altsaa i 1757 byggedes paa en Brandtomt, endte atter som en Brandruin, idet dens Forhus $^{21}/_{6}$ 1930 nedbrændte og i Sommerens Løb erstattedes af den nuværende Bygning.

Ældste Brandforsikring Nr. 32.

STOREGADE NR. 53

Tidligere Murer Jens Sørensen, nu hans Datter Frk. Cathinka Sørensen, Matr, Nr. 35 a, opført 1751.

Saaledes lyder Indskriften paa en lille Trætavle af Eg, som er anbragt over Porten paa Huset Storegade 53. Den havde i mange Aar ligget upaaagtet i Husets Kælder, fortæller den nuværende Ejerinde, men hendes Fader fik den taget frem og anbragt over Porten ud mod Gaden i den nye grundmurede Facade.

Det er beklageligt, at den Mand, som lod Tavlen forfærdige, ikke satte sit Navnetræk i den. Men selv uden dette maa man vel være berettiget til at gaa ud fra, at den oprindelig har siddet i Ejendommen her og prydet den tidligere Bindingsværksfacade.

Det ældste Dokument, som knytter sig til dette Hus, er fra 1719. Nævnte Aar „skøder Peder Andersen Malmøes Hustru paa egne og sin vanvittige Mands Vegne til deres eget og deres Børns Underholdning til Ehrlig, Agtbar og Velforstandig Mand Ole Jensen Glarmester sit tilhørende Sted, beliggende paa den søndre Side af den stohre Gade".

Hans Søn, Mads Olufsen Glarmester, der tog Borgerskab 29/1 1742, har faaet Huset overdraget uden tinglæst Skøde. Han var Ejer ved Branden i 1750.

Og det er sandsynligt, at det er ham, der har ladet Huset genopbygge, og som saa i de ovenfor anførte Linier har udtrykt sin Taknemlighed mod dem, der har hjulpet ham dermed.

Ved Brandforhøret 26/10 1750 forklarede førnævnte Mads Glarmester for Retten angaaende den „ulykkelige Hændelse og overfaldende Ildebrand, som antændtes Kl. 11 à 12 slet om Natten imellem den 24. og 25. Oktober 1750 her i Byen hos hans Genbo", at han ved den Lejlighed „ej alleniste mistede sin iboende Gaard med en stor Del Guds Velsignelse af Korn og Foring, saa og en Del Creaturer, ja saa godt som alt sin Indbo, der var i skickelig Stand, og med Kone og hendes ældgamle Moder samt fire umyndige Børn maatte retterere sig næsten nøgne fra Ilden, siden Stedet var bespændt, før de af Søvne blev opvakte. .....

....hvorudover han med Hustru og Børn er geraaden i yderste Armod".[1])

Kort efter Husets Genopførelse, nemlig 29/8 1752, døde Mads Glarmester. Der er overvejende Sandsynlighed for, at Enken derefter har ægtet Glarmester Peder Christophersen, der var kommet hertil fra Sjælland, som tog Borgerskab i Grenaa 6/12 1753, og som i hvert Fald i 1757 nævnes som Husets Ejer. Han døde 29/8 1783, og hans Søn Christopher Pedersen Lynge, der ogsaa var Glarmester, arvede Ejendommen, stadig uden tinglæst Adkomst. Det ældre Panteregister oplyser, at der ingen Skøder eller tinglæste Papirer findes paa dette Hus, „men kun et gammelt Adkomstbrev til Ejerens Formand, ifølge hvilket Huset er gaaet i Arv fra en til en anden".

Glarmester Lynge døde 23/2 1829, 76 Aar gammel, og Fattigvæsenet overtog Huset. Det havde altsaa da i 110 Aar uafbrudt været ejet og beboet af Glarmestre, rimeligvis oven i Købet alle af samme Familie.

1837 solgte Fattigvæsenet Gaarden til Væver Niels Mathiasen Lind. Han giftede sig senere med en Datter af Bager Woldum paa Lillegade, overtog Svigerfaderens Bageri (nu Nr. 31, Bernhard Andersen) og flyttede derover. Stedet var derpaa i en lang Aarrække udlejet og solgtes i 1855 af Linds Arvinger til Snedker Johan Kandelsdorff, der var gift med deres Søster, Mette Kirstine Lind.

JOHAN KANDELSDORFF

født 14/12 1801 i Aarhus, død i Grenaa 12/9 1869. Borgerskab her 15/3 1832; ditto som Gæstgiver 9/4 62. (Hans Navn findes skrevet paa flere forskellige Maader, men i Dødsannoncen staar der i hvert Fald som ovenstaaende).

Huset var dengang Bindingsværk — ogsaa til Gaden — med 2 Lejligheder og Indgang til dem fra Porten. I 60erne begyndte Kandelsdorff at drive Gæstgiveri. Det kom vistnok af, at han overtog Haandværkssvendenes Herberg. I Sidehuset var der Køkken og tillige et Par smaa Stuer til Herbergslokaler. Her samledes saavel Byens faste Svende som de tilrejsende om Aftenen, og „Kanels-Dorf", som Værten altid vulgært kaldtes, var Herbergsfatter for dem.

Det kan maaske være rimeligt paa dette Sted at meddele en Smule om Herbergs- og Svendelivet her i Grenaa i lidt ældre Tid. Det kan kun blive enkelte spredte Træk og ikke i fjerneste Maade nogen samlet Beskrivelse, bl. a. af den simple Grund, at der aldrig har været egentlige Haandværkslaug i denne lille By, og at der af den Aarsag intet som helst skriftligt foreligger.

Efterfølgende er derfor kun bygget paa mundtlig Beretning fra stedlig Kilde, sammenholdt med „Den zünftige Haandværker", hvis Forfatter, Rasmus Berg, forøvrigt er af gammel Grenaaslægt.

Naar Haandværkssvendene kom her til Grenaa, gik de straks ned til Herberget hos Kandelsdorff med deres Felleisen, en stor Tornyster, lavet af Sælskind. Det var mere anseligt at have en Felleisen end en „Berliner", som kun bestod af Voksdug. I denne Felleisen havde den rejsende sine Klæder og eventuelt noget Værktøj. En Haandværkssvend skulde være overmaade godt ekviperet, hvis han skulde have mere med end det, der kunde rummes i hans Felleisen.

Ethvert Fag havde sin „Gruss". „Midlet til at vise, at man var en ærlig Svend og kendte sit Haandværks Skik og Brug var, at man kunde sige dets „Gruss", d. v. s. den Hilsen, hvert Fag gav sig til Kende med. „Grussen" kunde være mer eller mindre lang og undertiden kun bestaa af ganske faa Ord som f. Eks. „Glück von wegen des Handwerks". Den brugtes, naar man henvendte sig i Herberget enten for at faa „Geskænk", oprindelig en Drik efter Tid og Lejlighed, senere baade Mad og Natteleje eller Penge, eller naar man søgte Arbejde".[1])

Fra Herberget gik Svenden saa rundt paa Værkstederne. Naar han kom ind paa et Værksted, rejste den første Svend sig og „sprach" den rejsende „an". Lad os tænke, os at det var en Sadelmager. Det Fag tilhørte den gamle Haandværker, som har givet mig denne Beskrivelse, og i hvis Fag der var særlig mange Tyskere. Det begyndte saa med, at den rejsende Svend kom ind og sagde: „Fremder Sattler". Førstesvenden svarede derpaa: „Versehen mich nicht", idet han rejste sig og hilste paa militær Vis med Haanden. Derpaa bad han den fremmede sætte sig ned. Han spurgte ham saa, hvor han kom fra, hvor han sidst havde arbejdet, hvor længe han havde været paa Rejsen, hvis han var Udlænding, hvad Landsmand han var o. s. v. Hvis der saa ikke var Arbejde, gav hver af Svendene ham en „Geskænk", som Regel 4 Skilling, og Mesteren gav ham 1 Mark. Dermed gik den rejsende saa ned paa Herberget for at hvile sig og faa noget at spise.

Fik han derimod Arbejde, saa skulde den yngste af Læredrengene ned til Kandelsdorff for at hente hans Felleisen.

Naar en Svend efter at have arbejdet her en Tid skulde forlade Byen, gav alle Fagets Svende ham „Geleide", d. v. s. fulgte ham et Stykke paa Vej. Det blev som Regel en meget munter Afsked. Paa Vejen sang de:

„So leben wir, so leben'wir, so leb wir allentage
Nach (?) der allerschønste Saufkompagni,
Am Abend bei dem Brantwein, und morgens bei dem Bier,
Und so geht es allentage".

De havde Brændevinsflasker med, bundet til en Stok med et Lommetørklæde. Dem bar de paa Skulderen, og naar Verset var sunget, fik hver af Deltagerne en Slurk af Flasken.

Som Regel fulgte de med til Hessel, og Tiden var lagt saaledes, at den rejsende Svend kunde naa Tirstrup Kro, inden Natten faldt paa.

I Forbindelse med foranstaaende Vers kommer jeg i Tanker om, at jeg har hørt om en Person, som i mange Aar boede nede paa Fattiggaarden, og som vistnok var Søn af Glarmester J. Jørgensen, at han i Folkemunde gik under Navnet „Zu leben Per".

Svendene maatte ikke komme paa de almindelige Beværtninger, kunde for Resten heller ikke, da den lille Løn — de tjente ca. 7 Mark om Ugen og Kosten — slet ikke kunde slaa til. Naar de om Aftenen kom ned paa Herberget, havde Arbejdssvendene deres eget Bord, hvor de rejsende ikke maatte sætte sig. De havde et Bord for sig selv. Men Arbejdssvendene kunde godt opvarte dem med en Snaps og et Glas Øl.[1])

Efter Kandelsdorffs Død ($^{12}/_{9}$ 1869) blev Murer Lind Herbergsfatter. Han var gift med Økonom Mejlstrups Søster, blev senere Skorstensfejer og boede oppe paa Lillegade. Dermed var det altsaa forbi med Svendenes Tilhold her.

Kandelsdorffs Enke solgte i 1876 Huset til Murer Jens Sørensen, men forbeholdt sig Bolig for Livstid. Fra 1923 ejes Huset af Sørensens Datter, Frk. Cathinka Sørensen.

Murer Sørensens Gaard set indvendig fra.

Som alle de andre Ejendomme havde ogsaa denne en Toft eller Have ud til Vestervej. Et Stykke af den frasolgtes i 1893 til Murermester Marius Petersen, som derpaa opførte en lille Villa, der nu tilhører Bogbinder Engelsted.

Ældste Brandforsikring Nr. 33

STOREGADE NR. 55

Tidligere Organist Møller,
nu Gotfred Jensen, Matr. Nr. 34 a.

Huset, som laa her forinden Branden, ejedes før 1741 af Kobbersmed Christian Rasmussen og solgtes nævnte Aar til Ungkarl Rasmus Jørgensen Stie. Ved Branden i 1750 ejedes det af hans Søn Terchel Rasmussen Stie, der et Par Aar senere opførte det Hus, som ligger der endnu, ganske vist med fuldkommen ombygget Forside, saaledes at det er helt ukendeligt. 1766 tilskødede Stie's Enke Datteren Boel og hendes tilkommende Mand, Ole Rasmussen, Huset, imod til Gengæld at erholde Værelse og Ophold Resten af sit Liv. Ole Rasmussen fik foruden Huset ogsaa Navnet Stie. I 1796 solgte han Huset til Organist

JACOB JØRGENSEN MØLLER

født $^{6}/_{1}$ 1774, død $^{15}/_{2}$ 1858. Organist i Grenaa 1791—1858. Gift $^{20}/_{9}$ 1796 med Maren Hjersing Bergenhammer, som døde 1848.

Organist Jacob Møller var ældste Søn af Glarmester Jørgen Madsen, som boede i Naboejendommen. Han var i 1791 blevet Organist efter Remtes Bortgang fra Embedet og varetog Bestillingen i 67 Aar lige til sin Død. Det er saa langt den længste Tid nogen Organist har virket ved Grenaa Kirke. Og i hele denne Tid fra sit Ægteskabs Begyndelse til sin Død boede Møller her i dette Hus.

Muligvis har der været en kort Afbrydelse i 1811 under Englænderkrigen, da det synes, som om Ejendommen en Tid har været afhændet til en Regimentskvartermester Reiersen. Møllers Hustru var Datter af Sognepræst Mads Bergenhammer i Ørting. Hendes Moder havde — efter at være blevet Enke — ægtet Provst Brøchner, der en Tid var Præst i Grenaa, og som altsaa var Fru Møllers Stedfader. Ved Organist Møllers Død skrev Grenaa Avis bl. a. følgende: „... Den 20. September 1846 holdt Møller sit Guldbryllup med sin, for 10 Aar siden afdøde Hustru; den højtidelige og smukke Maade, hvorpaa denne Fest fejredes, afgav et skjønt Bevis paa den særdeles Agtelse og Velvillie, som det bedagede Brudepar nød blandt Byens Indvaanere. Med Samvittighedsfuldhed og Punktlighed røgtede den hæderlige Olding alle de ham overdragne Bestillinger, og det indtil 8 Dage før sin Død, i hvilken Tid han var fængslet til Sygeleiet. Den 15. ds. indfandt Døden sig og førte, saa haabe vi, den gamle tro

Tjener ind til hans Herres Glæde".[1]) Organist Møllers havde adskillige Børn. Saa vidt jeg kan se i Kirkebøgerne, var det alle Sønner.

En af de ældste af dem var Jørgen Møller, født 6/7 1802, død 13/6 1874, der blev Faderens Efterfølger i Embedet. Han var da allerede en lidt ældre Mand, 56 Aar. Efter hvad jeg kan opspore, havde han ernæret sig af at undervise i Musik og vedblev ogsaa dermed, efter at han var blevet Organist. Han havde bl. a. Elever paa flere af Egnens Herregaarde og foretog selv til Fods Turen derud, naar han skulde give Timer. Organist Jørgen Møller var ugift. Efter Forældrenes Død havde han købt Huset af sine Medarvinger og beboede selv den ene af Lejlighederne deri, medens den anden var udlejet til en Murer Peder Nielsen, hvis Hustru holdt Lejligheden i Stand for Møller som en Del af Huslejen.

Efter Organist Møllers Død i 1875 overtog førnævnte Peder Nielsen og Hustru Huset, vistnok som Arv. Det var i hvert Fald dem, der bekendtgjorde Organistens Død, og i Annoncen benævner de ham som „vor kiære Velgiører".

1882 solgte Nielsens Enke „Gammel Ane" Huset til Søren Peter Jensen og flyttede som en af de første Beboere om i Haandværkerforeningens Alderdomshjem, hvor hun mange Aar efter døde som Byens ældste Indbygger. 1907 Snedker P. Friis Mikkelsen. Denne var en noget ustadig Natur, der gav sig af med adskilligt, ikke havde Ro paa sig til noget og omsider rejste til Aarhus, hvor han døde. Om ham har jeg hørt en lille Historie fra Arbejderbevægelsens tidligste Tider i Grenaa. Det var dengang Snedkersvendenes Fagforening dannedes. Der var da ingen af Svendene, der ønskede at være Formand, fordi det i de Tider undertiden kunde have uheldige Følger for vedkommende. Saa fandt man paa at henvende sig til Friis Mikkelsen. Og uagtet han ikke selv længere var Svend — eller maaske netop derfor — tog han mod Valget og blev saaledes den første Formand i Snedkersvendenes Fagforening her. 1910 J. P. Sørensen. 1917 Arbejdsmand Gotfred Jensen.

STOREGADE NR. 57

Matr. Nr. 33 a.

Dette Hus er opført ca. 1860 paa en Grund, som førnævnte Organist Møller frasolgte til Tømrermester Anders Christensen, almindelig kaldet „Kludder-Anders", fordi han ikke altid var lige heldig med sit Arbejde. Han havde imidlertid i

60erne og 70erne en ikke ubetydelig Forretning og har opført en Del Huse her i Byen. I en Bygning ud til Vestervej, som nu ejes af Emil Rasmussen, havde han indrettet et Savskæreri, vistnok det første i Grenaa. Efter en lang Række skiftende Ejere solgtes Stedet i 1916 til Rasmus Hansen.

Østre Halvdel af ældste Brandforsikrings Nr. 34

STOREGADE NR. 59

Tidligere Jens Jensen Kyradser, nu Musikdirektør B. Møller, Matr. 32.

Huset her var oprindelig en Del af Naboejendommen mod Vest, som tilhørte Jørgen Glarmester, og som vil blive omtalt i det følgende. Han frasolgte i 1863 denne „Halvdel af sit Hus med tilhørende Have og Toft" til Skomager Martin Thomsen, som vistnok snart efter forsynede det med den nye, grundmurede Facade, som det nu har. I 1874 efter hans Enkes Død solgt til Maler J. S. Udsen. 1876 Jens Jensen Kyradser. 1881 dennes Enke Nielsine Christensen. 1926 fra hendes Arvinger til Musikdirektør Bartholin Møller.

Vestre Halvdel af ældste Brandforsikrings Nr. 34

STOREGADE NR. 61

Huset opført mellem 1750 og 60. Tidligere Ejer Jørgen Glarmester, nu Frk Petrine Nielsen, Matr. Nr. 31 a.

Oprindelig var denne og foregaaende een sammenhængende Ejendom. Det ser ikke ud til, at den Bygning, som har ligget paa dette Sted, er gaaet med, hverken ved Branden i 1750 eller den i 1751 og heller ikke ved den endnu senere Brand i 1768. Dens ældste Ejerrække er meget mangelfuld og forekommer kun som Sidebemærkninger ved Naboejendommene. Omkring 1708 er Ejeren Rasmus Sørensen Basse. Omkring 1740—50 Jens Jensen Hammelef.

Det ældste virkelig sikre, som vides om Bygningen, er, at den i Brandtaksationen i 1761 findes anført som tilhørende Anders Casper og med Tilføjelsen „samme Hus bestaar af næstendels nye Bygninger". Forhuset til Gaden er 6 Fag med Straatag. Uagtet Huset altsaa ikke synes at være nedbrændt, er det alligevel opført paa nøjagtig samme Tid som alle de øvrige Huse i Rækken, altsaa i Tiden mellem 1750 og 60.

Storegade Nr. 59 og 61, tidligere Jørgen Glarmesters Gaard.

Anders Casper, der var Avlsbruger, solgte i 1773 til Glarmester Jørgen Madsen. Men Skødet blev først tinglæst 53 Aar senere, da Huset næste Gang skiftede Ejer.

JØRGEN MADSEN

født i Grenaa ca. 1739, død $^{25}/_{2}$ 1829 (ca. 89 Aar gl.) Borgerskab i Grenaa $^{11}/_{7}$ 1774, gift $^{20}/_{10}$ 1773 med Karen Jacobsdatter Møller.

Jørgen Glarmester var en af Byens mest ansete Haandværkere. Han er en af de faa, som flere Aar i Træk udnævntes til Kæmner. Det var i de Tider, da Kæmnerne ellers skiftede fra Aar til Aar. Han var Oldermand for Liglauget og ligeledes en Tid Byens Oldermand for Markjorderne. Som et Vidnesbyrd om, at han havde et ganske særligt Kendskab til Byens Anliggender i mere „historisk" Forstand og til Personer og Begivenheder baade fra sin egen og tidligere Tid, skal anføres, at naar der i Retten skulde æskes et Tingsvidne om et eller andet i den Henseende, var Jørgen Madsen næsten altid en af de tilkaldte. Engang i hans høje Alderdom, da han formedelst Svaghed ikke kunde møde i Retten og afgive Vidnesbyrd i en saadan Sag, begav Byfogeden og Stokkemændene sig til hans Bolig og optog Tingsvidnet der.[1])

Jørgen Glarmester blev Stamfader til en ret talrig Slægt, hvoraf adskillige i foregaaende Aarhundrede hørte til Byens kendte Personer, men hvis Efterkommere — saa vidt jeg ved —

nu alle er bortflyttet fra Grenaa. Af Ægteparrets Børn kender jeg kun de 3 Sønner. 1) Jacob Jørgensen Møller, født $^{6}/_{1}$ 1774, og som altsaa havde Moderens Efternavn. Han blev Organist i Grenaa og er omtalt heri Side 283. 2) Jørgen Jørgensen Madsen, født 1789. Han var Glarmester ligesom Faderen, en Mand, der sad i beskedne Kaar, men som var en klog og udmærket begavet Mand og nød almindelig Agtelse hos alle her i Byen. Og endelig 3) Johannes Jørgensen, f. $^{11}/_{7}$ 1792, som blev Drejer, og som er omtalt heri Side 215.

Den gamle Jørgen Glarmester boede her i Huset i 55 Aar fra den Dag, da han købte det, og til han døde 89 Aar gammel.

I 1826, altsaa et Par Aar før han døde, havde han givet Skøde paa Huset til den føromtalte Søn, Glarmester

JØRGEN JØRGENSEN MADSEN

født 1789, død $^{31}/_{5}$ 1874, Borgerskab $^{30}/_{12}$ 1813. Gift $^{25}/_{6}$ 1813 med Karen Marie Larsdatter Peerstrup.

De havde en overordentlig stor Børneflok, langt over en halv Snes Børn, af hvilke den mest kendte var Jørgen Jørgensen, der senere var en af Byens Originaler og gik under Navnet „Fut-Jørgensen".

Ligesom Faderen havde ogsaa Jørgen Jørgensen Madsen stor byhistorisk Interesse og Viden. Og jeg har af enkelte spredte Bemærkninger af Maler Hartmann og gennem Avisartikler af Løjtnant Jensen faaet Indtryk af, at Jørgen Glarmester havde en fortræffelig Hukommelse og Evne til at gengive Historier fra gamle Dage i Grenaa, Historier, som desværre aldrig er blevet optegnet.

Ligesom Forældrene blev ogsaa Glarmester Jørgen Madsen meget gammel. $^{25}/_{6}$ 1863 fejrede han og Hustru deres Guldbryllup. Gr. Avis havde 8 Dage før bragt en Notits derom. Den sluttede saaledes: „Vi tillader os at henlede Opmærksomheden paa disse retskafne og værdige Gamle for det Tilfælde, at Nogen vilde bidrage til at glæde dem paa denne deres Højtidsdag". Og om selve Guldbryllupsdagen berettes sammesteds: „I Dagens Anledning vajede Flag over hele Byen. I Morges Kl. 6 aabnedes Festen med Kanonsalut, hvorefter Medlemmer af Musikforeningen udførte flere Numre i Brudeparrets Have. Kl. 10 kjørte de gamle, ledsaget af en talrig Familie, til Kirken, hvor mange af Menigheden havde forsamlet sig, og hvor Hs. Velærværdighed Hr. Pastor Dantzer efter Festtalen tildelte de gamle Nadverens Sacramente. Mange Gaver var indløbne og de gamle havde desuden i Dagens Løb kunnet glæde sig ved personlig Lykønskning

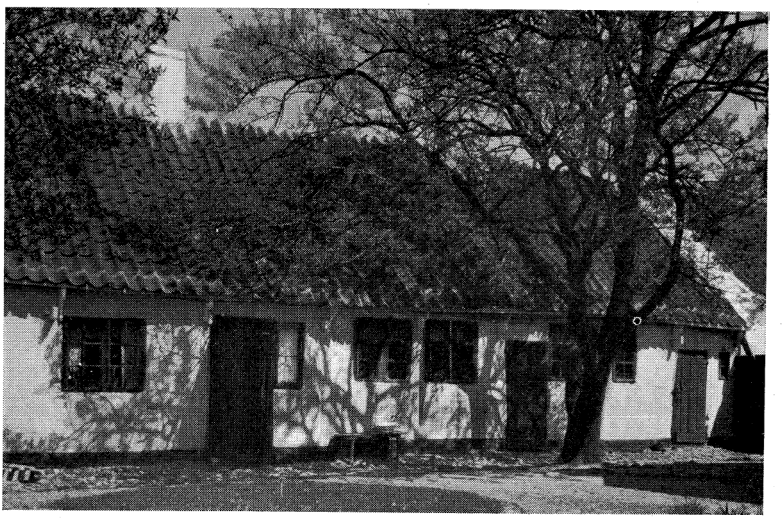

Den forhenværende „Jørgen Glarmesters Gaard" ved Løvspringstid, naar Æbletræerne staar i Blomst.

af mange Medborgere. Brudgommen er 74 og Bruden 70 Aar gamle og begge er paa deres gamle Dage rørige og raske".

Det maa her bemærkes, at Flagning i Byen dengang var en langt mere sjælden Begivenhed end nu, og ligeledes, at 70 Aars Alderen vistnok dengang i langt højere Grad end som nu regnedes for en høj Alder.

Der var nedsat en Slags Komité til at foretage en Indsamling. Formanden for denne var Kommunalbestyrelsens Formand, Konsul Kock. Det meddeltes et Par Dage derefter i Avisen, at der var indkommet 56 Rdl., hvoraf de 20 var indsat i Sparekassen og de 36 anvendt til forskellige Fornødenheder til de gamle. Ægteparret levede og opnaaede at faa Diamantbryllup. Derom findes dog ingen nærmere Meddelelse i Avisen. Men da Jørgen Glarmester døde i 1874 skrives der følgende: „Vor Bys ældste Borger, gamle Glarmester Jørgen Madsen, har nu, som det vil ses af Bekendtgørelsen, omskiftet det Timelige med det Evige i sin Alders 85. Aar. Han holdt som bekendt Diamantbryllup ifjor St. Hansdag, og han har i al sin Tid boet i det samme Hus paa Storegade, som Faderen, der døde 1828, ca. 90 Aar gammel, kiøbte i Aaret 1774 [73] og fra den Tid som Glarmester beboede. Fra 1812 indtil omtrent 1860 virkede han her i Byen i sin Profession, indtil legemlig Svaghed nødte ham til at trække sig tilbage fra Værkstedet, der siden 1850 var overtaget af en af hans Sønner, som imidiertid for tre Aar siden ved en ulykkelig Hændelse tilsatte Livet paa Kolindsund. — Den efterlevende Enke,

som endnu er frisk og rask, er 81 Aar gammel. I deres lange Ægteskab have de været velsignet med 13 Børn, hvoraf nu kun 7 ere tilbage tillige med 15 Børnebørn og 1 Barnebarnsbarn".

I 1854 havde Jørgen Madsen solgt Huset til en af Sønnerne, Lars Peerstrup Jørgensen. Han var Glarmester ligesom Faderen og Farfaderen, men havde ikke disses fordelagtige Egenskaber. I god Overensstemmelse med gamle Tiders Skik havde saa vist ingen af disse været „Afholdsmænd". Men hos Lars Peerstrup gik det over de rimelige Grænser. Jeg maa antage, at det er ham, om hvem der i Avisartiklen siges, at han ved en ulykkelig Hændelse i 1871 druknede i Kolindsund. — I 1862 havde den gamle Glarmester selv igen maattet overtage Huset, og formodentlig for at skaffe Penge bortsolgte han straks efter den østre Halvdel af Ejendommen (nu Nr. 59) til Martin Thomsen. Se heri Side 285.

1876 Auktionsskøde til Fiskehandler Anders Andersen Svensk. 1882 Smed P. Thomsen. 1886 Vognmand Thomas Nielsen. 1902 dennes Søster, Frk. Petrine Nielsen, der er Stedets nuværende Ejerinde. Som Billederne viser, er det et af Byens smukkeste og mest velbevarede Smaaborgerhuse fra næstforrige Aarhundredes Midte.

Ældste Brandforsikring Nr. 35.

STOREGADE NR. 63

Avlsbruger Friis, Matr. Nr. 30 a.

Vi er nu Vest for det Bælte, som raseredes af Brandene i 1750 og 51, og Øst for Bæltet for Branden i 1768.

I nærværende Ejendoms ældste Ejerrække — altsaa fra ca. 1700 til ca. 1750 — er der et Par Skifter, som jeg ikke er helt sikker paa. Jeg nøjes derfor med at anføre, at ligesom det foregaaende Hus gennem et Aarhundrede var beboet af Byens Glarmester gennem tre fortløbende Generationer, saaledes har her Byens Grovsmed boet i et lige saa langt Tidsrum. Det er ogsaa her gaaet i Arv indenfor samme Familie, dog vistnok med en enkelt Undtagelse.

Omkring ca. 1750 nævner Skattelisterne her Grovsmed Niels Nielsen Knap. Brandtaksationen i 1771 anfører dennes Søn, Anders Nielsen Knap. Huset var meget simpelt og vendte efter gammel Skik Gavlen til Gaden, det havde Straa-

tag og lerklinede Vægge, men var selvfølgelig ellers bygget af Egebindingsværk. Den tilhørende Smedje laa lige overfor paa Gadens modsatte Side. 1795 Skøde fra Knap til Smed Poul Hansen Allelef. 1821 Allelefs Enke til Claus Kyhl, der var deres Svigersøn. Han var født i Bustorff i Slesvig. Foruden at være en dygtig Smed var han en dygtig Fløjtespiller. Maler Hartmann har fortalt mig, at Byens Drenge fandt stort Behag i Kyhls Musik og tit kom ned til ham om Aftenen. Som Paaskud kom de saa med en Laas, der skulde repareres, eller i andet Ærinde. Og saa hed det altid: „Aa, Kyhl! Vil De ikke spille et lille Stykke for os ovre i Haven?" Dertil var Kyhl altid villig. Saa fik han Fløjten frem og spillede den om Grisen, mens Drengene sang med:

„Grisen faldt og brak sit Laar, didelum, didelum, dejde
Ja vor Sorrig den var stor, didelum o. s. v.
Vi har ædt vor bedste Ven, didelum o. s. v.
Men vi har faa't en nøj igjæn, didelum, didelum, dejde".

Saa gav Kyhl et voldsomt Hyl i Fløjten og sagde: „Nu stikker de den gamle Gris". Og derpaa spillede han en rask Galopade, idet han sagde: „Nu kommer de med den ny, bette Gris". Derefter spillede Kyhl „Mallebrok er død i Krigen" og andre gamle Melodier, alt sammen til stor Glæde for Drengene. I 1852 flyttede Kyhl fra Byen og blev Smed i Mastrup. Smedjen, der altsaa laa Nord for Gaden, solgtes til Købmand Thomas Meiniche, som ejede Nabogrunden. Han lod den nedrive og lagde Grundstykket, hvorpaa den havde staaet, til sin Have.

Ejendommen solgte Kyhl til Karetmager Fr. Nielsen. Det er formodentlig ham, som har ladet den nuværende Ejendom opføre. 1873 til Sagfører G. Neess. 1882 S. E. Elsborg. 1887 Mageskifte til R. Pallesen i Tøstrup, der flyttede til Grenaa og blev Avlsbruger. 1911 Vognmand Chr. Friis, der er den nuværende Ejer.

Ældste Brandforsikring Nr. 36.

STOREGADE NR. 65

Tidligere Have til Ejendommen Nr. 67, Matr. Nr. 29 b.
Nuværende Ejer Vognmand J. Olesen.

Byens Grundtakst for 1682 nævner paa dette Sted Nr. 33 „Peder Tomesen i Aastrup hans Huus og Eiendom Niels Aalbøge iboer, tegt med tag, och et lidet Jorsmon hos. 26 Rdl. Taxt". Ejerrækken er derefter følgende: I 1706 og 07 nævnes

Maren Stie i Aastrup, formodentlig Tomesens Enke eller Datter. I 1726 og 47 nævnes „Rasmus Steffensen Anneboes iboende Gaard". Navnet Anneboe viser, at han stammer fra Anholt. Brandtaksationen i 1761 har: „Rasmus Pedersen Tolstrups iboende Hus. En gammel Bygning, straatækt og med Gavlen mod Gaden". Der er Grund til at bemærke, at Ejendommen ikke berørtes af de store Brande i Aarhundredets Midte. 1770 er Ejeren Christen Christensen Smed i Hammelev, som nævnte Aar sælger til Anders Andersen Casper. I 1804 sælger denne Huset til Væver Laurs Christensen Qvist og flytter selv til Fjellerup.

Hos Væver Qvist tildrog sig en Tyverisag, som i sig selv var ganske ubetydelig, men som dog paa Grund af Tyvens meget plettede Fortid affødte en af de haardeste Domme, som er afsagt af Byfoged Aagaard, og vistnok den sidste Dom lydende paa Kagstrygning, som er afsagt i Grenaa.

Genfortalt i de knappest mulige Træk er Sagen følgende: Den 12. August anmeldte Laurs Qvist, at der ude i hans Tørvehus, skjult under Tørvene, var fundet en temmelig stor Pakke. Den indeholdt en Mængde Garn, noget Traad og enkelte Beklædningsstykker, nemlig et Dametørklæde og en Særk. Det fundne syntes at hidrøre fra et Tyveri, som var forøvet hos Købmand Amdi Kruse paa Storegade i Slutningen af den foregaaende Maaned. Ved Forhøret næste Dag rettedes Mistanken straks mod Væversvenden, Christian Mathiasen, der var kommet i Tjeneste hos Qvist i April Maaned, og som den foregaaende Vinter havde opholdt sig hos Proprietær Petersen paa Ingvorstrup. Han skulde til Efteraaret forlade Qvist, og efter hans egen Forklaring agtede han sig saa atter til Ingvorstrup, hvis Ejer havde lovet at anskaffe en Væv til ham. Af en hel Række Vidneforklaringer fremgik, at Pakken sandsynligvis oprindelig havde været henlagt i den Toft, som tilhørte Naboersken, Poul Allelevs Enke, og hvori der var saaet Rug. Der var i denne Toft fundet tydelige Spor af, at en Pakke havde været gemt, og ligeledes Fodspor, som førte ind til dette Gemmested. Da Garnet og de øvrige Ting endnu var temmelig fugtige, var det jo et ret stærkt Indicium. Et Vidne havde bemærket, at Svenden ofte fra Stien mellem Qvists og Allelevs Tofter havde set ind over Rugsæden paa saadan en mistænkelig Maade. Endvidere var Tørvene først kommet i Hus ganske kort, før Pakken fandtes, og ved den Tid, Rughøsten stod for Døren. Og Qvist og hans Hustru maatte indrømme, at da Bryggers- og Tørvehusdøren stod i direkte Forbindelse med

deres Lejlighed, var det ikke rimeligt at antage, at nogen fremmed kunde have lagt Pakken hen under Tørvene, uden at han var blevet set af dem. Derimod stod Svendens Kammer i direkte Forbindelse med Tørvehuset. Da Qvist den 12. August havde været ude i Byen for at hente Politibetjenten, Jens Kildahl, havde han truffet Svenden. Denne var da straks gaaet hjem og havde forsøgt at aabne Døren til Tørvehuset, men opgav det, da han saa, at Qvists Hustru var der.

Den Nat, da Tyveriet hos Kruses fandt Sted, havde Svenden været ude meget sent og var først kommet hjem hen paa Morgenstunden.

I Dagene efter, at Mathiasen var blevet arresteret, holdtes lange Forhør over ham. Han nægtede ganske bestemt at være skyldig. Men allerede den tredje Nat derefter gjorde han et Forsøg paa at flygte fra Arresten. Han brækkede Krogene fra Arrestvinduet, bøjede Jernstængerne til Side og havde af sit Lagen lavet et Toug til at betjene sig af under Flugten. Men det mislykkedes, fordi nogle Laase omkring Jernstængerne var ham for stærke. Og Arrestforvareren fandt ham næste Morgen ganske nøgen og blodig liggende i Sengen. Saarene havde han faaet ved at skære sig paa det sønderbrudte Vindue. Mathiasen forklarede i det paafølgende Forhør, at han havde tænkt at flygte og derpaa at drukne sig, „fordi han syntes, at den indeværende Sag saa saa farlig ud for ham".

Paa Dommerens Spørgsmaal om, hvad han mente dermed, svarede han, „at han frygtede, at hans Arrest skulde vare længe".

Ved Undersøgelse af Mathiasens Konfirmationsattest fandtes det, at der var raderet i Aarstallet, og der skete bl. a. af den Grund Forespørgsel til København og andre Steder, hvor Arrestanten havde opholdt sig.

Imidlertid forsøgte han endnu en Gang at bryde ud af Raadhuset, men atter forgæves. Og Følgen var, at han blev anbragt i den inderste og sikreste Celle, lige op ad Arrestforvarerens Værelse, saaledes at denne stadig kunde høre, om der skete noget mistænkeligt inde hos Fangen. Desuden blev han „belagt med svært Arrestjern, nemlig baade Feldtjern fra Haand til Fod og Springbolte og Lænker til Benene". Yderligere skulde Politibetjenten 3 Gange daglig visitere baade Arrestanten og Arrestværelset. Men trods alle disse Sikkerhedsforanstaltninger lykkedes det dog for Mathiasen at flygte fra Arresten Natten til den 13. Novbr. Han havde med et Søm dirket Laasene op paa Jernene. Endvidere havde han banket et Søm fladt og anbragt det i et Skaft,

tildannet af et Ben af Sengen. Dermed havde han nedbrudt et Stykke af Væggen ved Arrestdøren. Han var saa krøbet ind i Arrestforvarerens Køkken og derfra flygtet igennem et Vindue.

Da Arrestforvareren, Thøger Jensen, tillige var Vægter, formodedes det, at Flugten var sket, mens han var paa sin Runde i Byen.

Der var imidlertid indløbet Efterretninger fra København, der gik ud paa, at Mathiasen havde et meget langt Synderegister paa sin Samvittighed. For Tyveri, Kirkeran m. m. var han allerede som halvvoksen blevet idømt Kagstrygning og livsvarig Tugthusstraf. Ved kgl. Resolution var han fritaget for Kagstrygningen, men indsat i Forbedringshuset paa Livstid. Han var blevet konfirmeret i Tugt-, Rasp- og Forbedringshusets Kirke 9. Oktbr. 1814. I 1820 skænkedes han Friheden, imod at han, der var født i Sverrig, udvistes af Riget. Han kom dog kort efter tilbage, indsattes atter i Forbedringshuset, men fik straks efter Lov til at komme ud, imod at han kunde paavise, at han formaaede at ernære sig ved lovligt Erhverv, dog med Tilføjelse af, at hvis han paany gjorde sig skyldig i nogen Forbrydelse, skulde han straks uden videre Dom hensættes til Straffearbejde paa Livstid.

Den 29. Novbr. 1821 faldt Dommen over ham paa Raadhuset her i Grenaa. Han var paa det Tidspunkt endnu paa fri Fod, og det ses ikke af Sagens Akter, om han overhovedet blev paagrebet.

Dommens Slutning lød saaledes: „Tki kiendes for Rett. Tiltalte Christian Mathiasen bør, naar han paagribes, kagstryges og brændemærkes paa Panden samt indsættes i Kiøbenhavns Fæstning sin Livstid til Arbejde under streng Bevogtning. Desuden betaler han alle Sagens Omkostninger, forsaavidt han dertil maatte have Formue. .... Grenaae, 29. Novbr. 1821. Aagaard".

Qvist blev boende her til 1838, i hvilket Aar han solgte Ejendommen til Naboen mod Vest, Erik Rasmussen Henning. Huset maa have været ganske faldefærdigt, det blev straks nedbrudt, og Køberen udlagde Grunden til Have. Ved Matrikuleringen i 1863 forenedes det med Hennings eget beboende Hus til Matr. Nr. 29 og fulgte derefter med denne Ejendom som Have, indtil en senere Ejer, Søren Pedersen Skiffer, i 1908 solgte den til sin Søn, Slagtermester Carl Petersen, der opførte det nuværende Hus. 1914 Rasmus Jensen. 1917 Niels Kroer. 1925 Vognmand J. Olesen Jensen, der tidligere havde ejet Baunhøj Mølle, som han havde solgt til Kommunen.

Ældste Brandforsikring Nr. 37

STOREGADE NR. 67

Tidligere Erik Rasmus Henning,
nu Adolf Tolboe, Matr. Nr. 29 a.

Ejendommen var oprindelig samhørende med næstfølgende og er altsaa dennes østre Halvdel. Idet der iøvrigt henvises til Nr. 69, skal her kun anføres Ejerrækken. I 1682 Terchel Sørensens Gaard og Ejendom. Derefter Kirsten Michelsdatter Rambten, som skænkede Huset til Grenaa Skole. Auktionsskøde til Johan Kietzeling. 1726 Thomas Christensen Wendelbo. 1741 Søren Rasmussen til Jens Hansen Felbereder. 1753 Peder Sørensen Bachmand. Imellem 1761 og 65 „tilforhandler Jens Pedersen Rebslager sig Huset af Bachmands Enke". 1765 til Skrædder Søren Jensen Carlby. Han var Ejer, da Huset brændte Natten mellem 22. og 23. Maj 1768, og det var ham, som lod det genopføre. 1778 solgt til Forpagter Peder Hansen Amthie. 1790 efter Amthies Enkes Død til Snedker Henrik Froms Enke. 1824 Auktionsskøde efter hendes Død til Træskomand Erik Rasmussen Henning. Han var født 1793 og stammede fra Bredstrup, hvor han endnu boede i 1822, da han ægtede den jævnaldrende Kirsten Rasmusdatter. Henning blev senere Kommunens Opsynsmand. Han var Fader til Manufakturhandler A. C. Henning, som ejede den store Gaard paa Storegade, der laa, hvor nu Grenaa Handels- og Landbrugsbanks Bygning og en stor Del af Aagade ligger. I 1838 købte Erik Henning Naboejendommen, nedbrød Huset og lagde Grunden til sin Have. 1877 Hennings Arvinger til Søren Pedersen Skiffer. 1916 Arveudlægsskøde til dennes Søn Slagter Carl Pedersen, som straks solgte til Avlsbruger Gustav Pedersen. 1917 R. Holm Nielsen. 1927 Adolf Tolboe.

Huset er formodentlig ombygget af Søren Pedersen. Det er en af de faa Ejendomme, som endnu har Grund helt fra Storegade og ud til Vestervej.

Ældste Brandforsikring Nr. 38.

STOREGADE NR. 69

Tidligere Jfr. Johanne Munk,
ombygget 1930, nu Th. Rasmussen, Matr. Nr. 28 a.

Vejrfløj paa „Munkebo".

Det gamle Hus, som laa her indtil for faa Aar siden, var opført 1769, efter hvad en Stolpe oplyser. Det stod indtil 1930 omtrent uforandret, som det havde staaet i de ca. 160 Aar. Der var aabent Ildsted, aaben Skorsten, Kampestens Gulv i Køkkenet o. s. v. Huset var opført i Stedet for et andet Hus, der var nedbrændt ved Branden i 1768.

Her er et af de Steder, hvor det med Sikkerhed er muligt at føre Ejerrækken tilbage til Grundtaksten af 1682. Denne nævner her Nr. 34 „Terchel Sørensens Gaard och Eiendomb hand sielf iboer, tegt med tag. 34 Rdl. Taxt".

Det har dengang omfattet baade denne og foregaaende Ejendom og kom senere hen ved Køb til en velhavende Grenaa-Købmand „Anders Pedersen Rambten", som ejede flere andre Huse, og hvis Enke, Kirsten Michelsdatter $^{23}/_{9}$ 1707 testamenterede denne og en mindre Gaard til Skolen i Grenaa.

I Testamentet, som er afskrevet ordret i Tingbogen, nævnes denne Ejendom udtrykkelig som „Store Terchels Gaard kaldet". Den beboedes dengang af 3 ældre Kvinder, der var Svigerinder til Giversken. De skulde beholde fri Beboelse deri Resten af deres Livstid, hvorefter Gaarden skulde tilfalde Skolen. Den skulde tjene som Bolig for en dansk Skoleholder, hvorimod Lejen af den anden Gaard skulde tilfalde Skoleholderen som Hjælp til hans Ophold.[1])

Da Tiden kom, var Gaarden imidlertid i saa simpel Tilstand, at Skoleholderen bestemt nægtede at kunne være tjent med at bo der. Et Synsvidne gav ham Medhold deri, og Gaar-

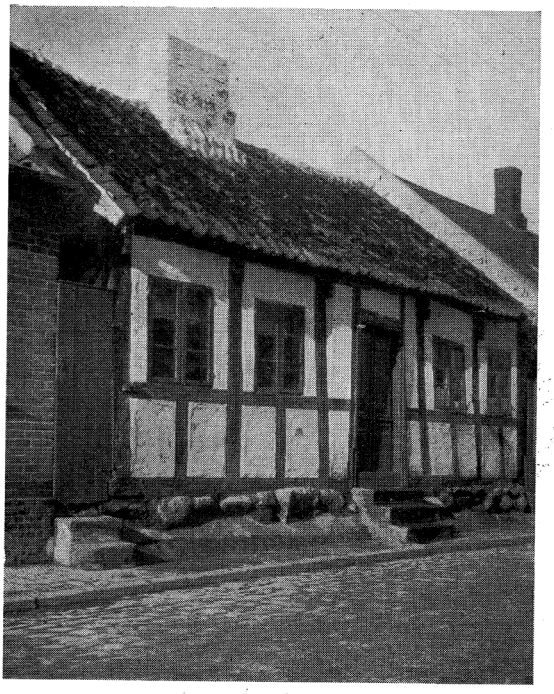

Storegade Nr. 69, Jfr. Munks Hus ca. 1915.

den solgtes derfor ved offentlig Auktion paa Raadhuset til Skomager Johan Kietzeling, der var indvandret hertil fra Kønigsberg og tog Borgerskab i Grenaa 1721. Han delte i 1726 Gaarden i 2 Dele, frasolgte den østre Del og beholdt selv den vestre Del, altsaa denne. Han afhændede den senere til Skomager Søren Faldslev og denne igen i 1739 til Peder Jørgensen Syvested. 1765 Skrædder Peder Pedersen Tørslef, som var Ejer, da Branden indtraf. Det er formodentlig ham, som genopførte Huset, og det skete altsaa i 1769, som Tallet paa førnævnte Stolpe udviser. Pengene laante han af Skipper Jens Høys Enke, som kort efter (ca. 1771) overtog Huset for Pantegæld. 1791, efter hendes Død, Rasmus Basland i Dolmer, der ejede adskillige Grenaaejendomme, som han udlejede. 1795 Tømmermand Søren Thomasen. 1804 Sømand Peder Nielsen Høeg. Han var født i „Strandhuset i Aalsø Sogn, Hessel Gods", altsaa Kannegaarden ved Grenaa Strand. Han havde været med i Slaget paa Rheden, hvor han fik forskellige Kvæstelser. Høeg opnaaede senere paa dette Grundlag en lille Pension og blev ansat som Opsynsmand ved en ved Grenaa Strand under Englænderkrigen „oprettet Baune (?)". Han havde lige giftet sig med Else Schifter, der var Enke efter afdøde Organist Remte og Datter af en af Byens første Købmænd, Rasmus Schifter paa Torvet. Snart efter sad Else Schifter imidlertid atter Enke, idet Høeg døde under førnævnte Krig, vistnok (?) under en Rejse for Kongen fra Grenaa til Anholt i 1810. 1824 Madam Ane Cathrine Juul, Enke efter Birkedommer Juul paa Benzon. De havde haft Bolig paa „Voldbygaard", mens Birkedommeren levede. Hun flyttede nu herud og

boede med sine Børn. 1847 Slagtermester J. A. Jørgensen (se heri Side 247), der købte Huset til Bolig for sine gamle Forældre, Slagter Niels Jørgensen og Hustru Mariane Nielsdatter. De stammede vistnok fra Aarhus. I hvert Fald oplyser Kirkebøgerne, at de ældste af deres Børn er født i denne By. De fleste af Børnene var Sønner og flere af dem blev meget kendte Borgere i Grenaa. Foruden Jørgen Abel og Ferdinand, som allerede er omtalt heri, kan nævnes Rasmus Anton, i mange Aar Købmand i Storegade Nr. 38, og Niels Peter, der var Slagter, som saa mange andre af Familiens Medlemmer, og som senere flyttede til Ebeltoft.

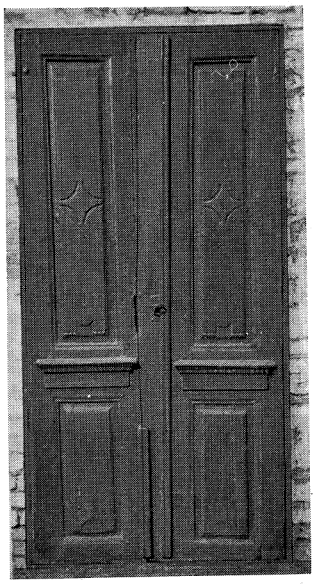

Gadedør i Jfr. Munks Hus.

I 1853 efter Forældrenes Død solgte J. A. Jørgensen Stedet til Niels Jensen Munk, der var Arbejdsmand paa Ølbryggeriet, som laa skraas overfor. Efter Munk og Hustrus Død arvede deres Datter, Johanne Munk, Huset. Hun var noget af en Original og lod alt staa uforandret, saaledes at Bygningen faktisk endnu ved hendes Død i 1924 fuldkommen lignede et Hus fra „Holbergtiden". Det var det sidste Sted i Grenaa, hvor der endnu fandtes aabent Ildsted med direkte Træk op i den aabne Skorsten, saaledes som vedføjede Billede viser. Og Jfr. Munch passede for saa vidt udmærket ind i Billedet, som ogsaa hun mindede om en fjern og svunden Tid.

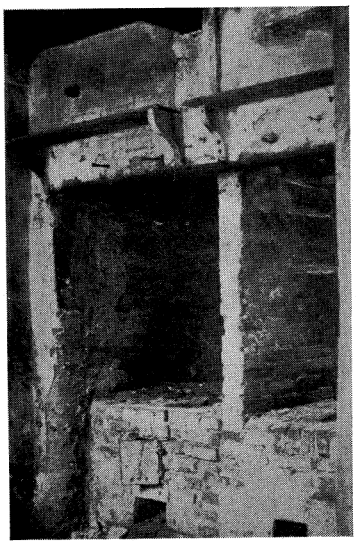

Aabent Ildsted i Jfr. Munks Hus.

Efter Jfr. Munks Død købte Direktør S. Lunøe Ejendommen, han beholdt Haven og solgte Huset til Uldspinder G. Rasmussen.

I 1930 nedreves det gamle Hus af den følgende Ejer, og det nye opførtes.

Nuværende Ejer af dette er Th. Rasmussen.

Ældste Brandforsikring Nr. 39-40

STOREGADE NR. 71-73

Tidligere Meiniches Gaard. I 1888 delt i 2 Parceller.
Nu Nr. 71 Fru Nicolaisen, Matr. Nr. 27 a.
- 73 Fru Direktør Lunøe, — - 27 b.

Paa den Grund, hvor disse 2 Huse nu ligger, laa tidligere, helt tilbage til 1768, en Gaard, som var opført efter en Brand nævnte Aar, men som i endnu ældre Tid havde bestaaet af 2 mindre Huse. Det er formentlig det østlige af disse, som Grundtaksten i 1782 nævner som Nr. 35 „Sal. Anna Gierilds Børns Huus, som Niels Skoemager iboer, tegt med Tag. 32 Rdl." Det solgtes straks efter til Hans Hansen Skomager, hvis Enke Maren Andersdatter ved Skiftebrev af $^{21}/_{9}$ 1719 fik Huset overdraget og derefter giftede sig med den tidligere nævnte Skomager Johan Kietzeling. 1733 Skøde fra denne til Handelsmand Anders Pedersen Ring. 1736 Rings Enke til Skipper Anders Christensen Schmidt. 1750 Skøde til Rebslager Jens Pedersen Schiøtte paa Skipper Anders Schmidts efterladte Gaard samt et tilhørende, vest derfor beliggende „saakaldt Peder Fanderups Hus". Det er sidstnævnte, der faar Brandfors. Nr. 40. Det nedbrænder sammen med Nr. 39, og de opføres derefter som een sammenhængende Gaard, der først deltes i 2 Parceller i 1888.

JENS PEDERSEN SCHIØTTE

født i Østertørslev ca. 1715. begr. $^{21}/_{6}$ 1785. Borgerskab $^{5}/_{8}$ 1748. Hustruen begravet $^{10}/_{7}$ 1784 (75 Aar).

En Snes Aar efter, at Jens Rebslager havde købt Gaarden, indtraf den tredje store Brand paa Storegade, idet der Natten mellem 1. og 2. Pinsedag 1768 opstod Ild i Rebslagerens Gaard. Den bredte sig til et Par Nabohuse og til en Genbogaard og var altsaa af betydelig mindre Omfang end de 2 foregaaende. Brandfolkene vidnede i Retten, „.... at ved Guds Bistand, nogenlunde stille Vejr og de bedste Anstalter af menneskelig Hjælp, som muligt var, blev Ilden dog dæmpet, saa farlig den end saa ud, at ikke flere Bygninger end de nævnte deraf blev beskadiget".[1])

Jens Rebslager forklarede selv „meget væmodig", at „Ilden opstod ganske uformodet og pludselig Kl. 1 om Natten, uden at han dertil vidste mindste Aarsag eller Grund. Han, hans Hustru og Børn fik næppe Tid til at bjerge deres eget og enkelte af Kreaturernes Liv. Resten af deres Faar, Høvder og Smaakreaturer, samt alt deres Indbo og hvad han ellers ejede, maatte over-

lades til Ilden, saa han nu var ganske og aldeles ruineret". Men i Slægten gik der et Sagn om, at lige i Forvejen havde der været et Par Zigøjnere inde hos dem for at betle. De var blevet afvist og havde truet med at tage Hævn. Og dem skulde det have været, der i den stille Sommernat havde ladet den røde Hane gale over Gaarden. Det er den gamle, nu afdøde Postholder Hans Sejer Jensen i Glæsborg, der var Efterkommer i 4. Generation af Rebslager Schiøtte, der har fortalt mig om denne Familietradition, som han bestemt hævdede var historisk Sandhed. Rigtigheden deraf kan jo ikke pure benægtes; men i hvert Fald har intet af Vidnerne, heller ikke Rebslageren selv, med et eneste Ord omtalt Zigøjnerne under Forhørene.

Rebslageriet var dengang et ret indbringende Erhverv. Desuden havde Schiøtte ét ikke ubetydeligt Landbrug, saa uagtet han angav sig som „ganske ruineret" ved Branden, fik han dog i Løbet af dette og næste Aar opført en smuk, ny Gaard paa 23 Fag, som brandassureredes for 440 Rdl., stadig med Bibeholdelse af Numrene 39 og 40.

I 1773 havde Jens Rebslager, som han jo altid benævntes, en mindre Sag for Retten angaaende Konsumtionssvig. Ved en „Inkvisitionsforretning", som foretoges d. 13. Maj, havde han haf 5 Skp. Ærtemel i Behold, som ikke var angivet til at svare Konsumtionsafgift af. Konsumtionsforpagteren, Jens Chr. Juul, ønskede Sagen udsat i 3 Uger for at give Rebslageren og flere andre, der var indstævnet for lignende Forhold, Lejlighed til at ordne Sagerne i Mindelighed. Men Rebslageren var meget stejl og vilde have Dom, uagtet Sagen var ret oplagt og meget let i Henhold til Konsumtionsforordningen kunde afgøres med en Bøde.

I Dommens Præmiser staar da ogsaa saaledes: „... eftersom Jens Rebslager endelig vil lade det ankomme paa en Dom, saa kan jeg ikke andet end hermed kende for Ret ..., at foranførte 5 Skp. Ærtemel bør være forbrudt af Jens Rebslager saavel at betale sammes Værdi til Consumtionsforpagterne med 1 Rdl. 4 Mk., som og Consumtion deraf 1 Mk. 4 Sk. og endelig ikkun 1 Rdl. i denne Sags Omkostninger, siden samme er anlagt mere vidtløftig end Consumtionsforordningen tilholder, og hvilket heller ikke havde passeret, naar derimod ikke var sket nogen Indsigelse...." [1])

Da Schiøtte og Hustru var blevet gamle, overdrog de ved Skøde af 1784 Gaard og Forretning til Sønnen Hans, som havde været hjemme hos dem i en Aarrække og bestyret Forretningen,

men som nu holdt Bryllup med Købmand Mads Møllers 16-aarige Steddatter, Birthe Marie. Sønnen skulde kun betale 200 Rdl. fra Gaard og Forretning, men saa overtage et Laan paa 200 Rdl. for Gaardens Opførelse. Desuden skulde Forældrene have Ophold hos ham Resten af deres Liv; „... men skulde, som jeg ej formoder, min Hustru eller jeg enten begge eller en af os blive nødsaget af Mangel paa Ophold eller kærlig og god Omgang at drage ud fra min Søn og søge andet Opholdssted, da skal han uvægerlig eller hans Arvinger efter ham være forbunden straks at udbetale for dette Gaardkøb til hans Moder eller mig endnu 200 Rdl., der i saa Fald bliver 400 Rdl." For det sidste Beløb beholdt Forældrene fornuftigvis Pant i Ejendommen. Det hele fik nu ikke stor praktisk Betydning, da Moderen døde samme Aar og Faderen Aaret efter.

HANS JENSEN SEYER

født ca. 1750, død $^{20}/_{7}$ 1822 ($72^{1}/_{2}$ Aar gl.) Borgerskab $^{16}/_{7}$ 1781. Gift 1) $^{8}/_{12}$ 1784 m. Birthe Marie Rasmusdatter, f. 1768, d. $^{23}/_{2}$ 1796. Gift 2) $^{10}/_{8}$ 1796 m. Jfr. Else Cathrine Broch, f. ca. 1778, d. $^{30}/_{12}$ 1809 ($31^{2}/_{3}$ Aar gl.) Gift 3) $^{5}/_{4}$ 1810 m. Jfr. Mette Marie Andersdatter, f. ca. 1770, som overlevede sin Mand.

Den 35-aarige Hans Jensen Seyer gjorde ved sit Ægteskab „et rigt Parti", idet Birthe Marie altsaa var Steddatter af Byens største Købmand, Mads Møller. Hans Seyer blev ved dette Ægteskab Svoger til Købmand, senere kgl. Agent R. Møller, til Bogbinder og Kirkeværge Chr. Ramshart og til Købmand Søren Munck Juul (se Søndergade Side 89).

Han byggede et Stykke til Gaarden, saa at den blev paa 43 Fag, og købte mere Jord til af Bymarken, saaledes at han fik et meget betydeligt Landbrug. Hans Navn er et af dem, som man oftest støder paa i Arkivsager fra de Tider.

Som større Avlsbruger havde Seyer selvfølgelig adskillige Heste og Køretøjer. Der var dengang ved kgl. Forordning paalagt Jordbrugerne i de Byer, hvor der ikke fandtes „Vognmands-Laug", en Pligt til paa Omgang at levere Køretøj til Raadighed for Postvæsenet. Det vil altsaa sige, at de, selvfølgelig mod en takstmæssig Betaling, skulde afgive Heste, Vogn og Kusk til Befordring af rejsende, som vilde fra Grenaa og til Nabobyerne. Der var udnævnt en Opsynsmand for Befordringsvæsenet, som saa efter Tur tilsagde, hvem der skulde køre. Denne Tilsigelse var ikke altid lige velkommen, og i nærværende Bogs Bind A. vil der blive fortalt nærmere om hele dette Forhold. Her skal kun efter Bergsøes Bog om det danske Postvæsen gengives en Sag, som tildrog sig i 1816. Rebslager Seyer havde henvist til,

at han under Hensyn til visse Mangler ved sine Heste ønskede sig fritaget for denne Pligt til at stille Vogn til Raadighed for Befordringsvæsenet. Men Generalpostdirektionens Svar gik ud paa, at hertil kunde ikke tages Hensyn. Seyer maatte uden Henstand sørge for, at disse Mangler rettedes, saaledes at den Befordring, som han efter Forordningen skulde afgive, blev forsvarlig, og at han ellers selv maatte tage Følgerne, alt i Henhold til Forordn. af $^{27}/_{1}$ 1804. Det er et af de meget faa Steder, hvor en Grenaaborger findes omtalt i trykte Værker, hvorfor jeg har fundet det rimeligt at gengive Sagen paa dette Sted.[1]) I Grenaa Justits- og Raadstueprotokoller er der ellers Materiale nok til at belyse Forholdet med, og det vil altsaa ske i den almindelige Byhistorie.

Hans Jensen Seyer var gift 3 Gange, først med den 16-aarige Birthe Marie Rasmusdatter. Hun døde som 28-aarig „af et Slagtilfælde i Barselseng" og efterlod sig 2 Børn, Rasmus og Jensine Marie. 2det Ægteskab var med den 18-aarige Else Cathrine Broch, Datter af Købmand Hans Broch (se heri Side 172). Hun døde som 31-aarig og efterlod sig 2 Pigebørn, Benthe Marie og Ane Charlotte Louise. Og endelig 3dje Ægteskab 3 Maaneder efter med den 40-aarige Mette Marie Andersdatter. Ægteskabet var vistnok barnløst.

Af ovennævnte Børn er der kun Anledning til at nævne Jensine Marie, som $^{14}/_{9}$ 1833 giftede sig med Enkemanden, Ole Jensen Jyde af Hornbæk. Det var ham, som et Par Aar efter, nemlig $^{16}/_{2}$ 1835, med sit Skib „Benthe Marie" — opkaldt efter Svigerinden — strandede nær ved Grenaa Havn og som reddedes fra Døden af Søren Kanne.

Det gik med Hans Jensen Seyer som med saa mange andre her i Grenaa, der i deres Manddom havde spillet en betydelig Rolle, at han paa sine ældre Dage fik Vanskeligheder nok, ikke mindst af økonomisk Art. Vedvarende Sygdom plagede ham ogsaa, og dog er der i Justitsprotokollen bevaret et Vidnesbyrd om, at han endnu som 70-aarig Mand havde saa meget „Krudt" i sig, at han kom i regulært Slagsmaal med en anden Grenaaborger, Snedker Peder Madsen. De fulgtes i Høstens Tid ad til Nakkebjerget, Seyer støttet til sin Stok, Madsen med en Le i Haanden, og de kom undervejs op at skændes. Madsen paastod senere i Retten, at Seyer først slog ham i Nakken med sin Stok. Seyer holdt paa, at Madsen med Vilje havde hugget ham med Leen. Han klagede derfor til Retten, men maatte senere frafalde

Klagen, „da indstævnede ikke vilde vedkende sig Fakta og ingen Vidner var at føre til Bevis for Klagen".[1])

Seyer døde 20/7 1822. Der er det underlige Forhold, at Børnene, navnlig af første Ægteskab, sad særdeles vel i det, fordi deres Arvepart stod fast i Byens Overformynderi, medens Enken sad i overmaade vanskelige Kaar og endogsaa maatte pantsætte Indboet, der var baade godt og rigt, for at udrede Børnenes Arvepart efter deres Fader. Hun rejste senere til Frederikshavn, kort efter at Ole Jydes var kommet her til Byen, og der døde hun.

I 1826 solgtes Gaarden ved Auktion til Farver N. F. Jahnsen i Aarhus. 1829 til Konsul Amdi C. Kruse. Den var saa udlejet i mange Aar, bl. a. til Hans Henrich Sass, Fuldmægtig paa Herredskontoret og gift med Kruses Datter. 1840 Skøde fra Kruses Enke til Peder Rasmussen Bonde, som drev Avlsbrug og Vognmandsforretning. En Søn af ham, Rasmus Rasmussen, var en Tid Købmand her i Grenaa. En Datter, Nicoline Rasmussen, var gift med Skoleinspektør Reventlow.

1867 afhændede Arvingerne Gaarden til Vognmand Jørgen Ludvig Sørensen [Meiniche]. Han havde i en Aarrække tjent hos Proprietær Thomas Meiniche paa Enslevgaarden. Folk føjede derfor Meiniche til hans Navn som Kendingsnavn, og det fik efterhaanden Plads baade i Retsprotokoller og Kirkebøger. Meiniche kørte Fragtkørsel til Aarhus og havde en ret betydelig Vognmandsforretning. Efter Fragtmand Jørgen Meiniches Død 26/11 71 overtog Sønnen, Vognmand Henrik Jørgensen Meiniche Gaard og Forretning. 1877 Peder Nielsen Busk. 1884 Jens Robertsen Nielsen. 1888 solgte Auktionsretten Ejendommen, delt i 2 Dele, saaledes at den østre Halvdel (nu Nr. 71) afhændedes til Lærer S. N. Munch og den vestre Halvdel til Skolebestyrer J. Bertelsen.

VESTRE HALVDEL NR. 71

Matr. Nr. 27 a.

SIMON NIELSEN MUNCH

født 23/7 1839, død i København 11/8 1923. Lærereksamen i 1862 fra Lyngby Seminarium, s A. Lærer i Gerrild. 1/1 67 Fjerdelærer i Grenaa. Afsked som Lærer 1/4 1908. Medlem af Grenaa Byraad 8/9 1882—2/1 1888. Medlem af Ligningskommissionen 1881—1897. Kommunal Revisor 1895—1901. Gift 1) Constance Lerche, f. 17/7 1848, d. 26/2 1879, gift 2) Julie Steenstrup, f. 25/12 1853, d. 8/1 1912.

Munch fandt som Lærer meget hurtigt sit Speciale, og det var Sang. Det var et Fag, som hidtil vistnok slet ikke havde

figureret paa Timeplanen, og nogen metodisk Undervisning med Nodesang var i hvert Fald ikke dengang praktiseret i Grenaa. Munch søgte Kursus i København og kom hjem som en ivrig Forkæmper for Sang efter Noder. Og efter manges samstemmende Udtalelser, sammenholdt med adskillige Bemærkninger i de ældre Grenaa-Aviser fik Munch i Løbet af forholdsvis kort Tid etableret en virkelig systematisk Sangundervisning ved Grenaa Skolevæsen.

Et Udvalg af hans Elever optraadte ved et Par Sangstævner i fremmede Byer. Og ved mange hjemlige Festligheder sang Munchs Elever flerstemmige Sange, som blev modtaget med stor Velvilje af Tilhørerne. Selvfølgelig kunde Sangundervisningen kun udfylde en lille Del af Munchs ugentlige Timetal. Men det var alligevel den Del af hans Undervisning, som gjorde ham kendt, og som vedblev til hans sidste Skoledag at have hans store Interesse. Det er da ogsaa betegnende, at han yderligere som Ekstratimer en Tid lang besørgede Sangundervisningen i den private Realskole.

Lærer S. N. Munch.

Munch interesserede sig ikke saa lidt for Kommunalvæsen og var i en Aarrække Medlem af Byraad og Ligningskommission, en Del af Tiden Formand for sidstnævnte. Sammen med Købmand Fr. Thykier var han endvidere i en lang Periode kommunal Revisor.

I denne Egenskab kom han i Strid med Byraadet i Anledning af et bestemt Principspørgsmaal, nemlig om de kommunale Revisorers Pligt til at revidere et Regnskab, indrettet efter det „dobbelte Bogholderis System". Og uagtet Byraadet strakte sig langt, strandede enhver Forligsbestræbelse paa Munchs meget stejle Afvisning. Det er vistnok ikke for meget sagt, at Sagen forbitrede Munch mange Aar og bidrog til, at han forlod Grenaa kort efter, at han havde taget sin Afsked som Lærer. Han tilbragte sin Alderdom i København, hvor han døde i 1923.

Munch havde ladet sætte en ny Forside i sin Del af Huset, men gaar man ind gennem Porten, ser man, at Rebslager Seyers gamle Bindingsværksbygning endnu delvis findes indad mod Gaarden. I 1903 solgte Munch Ejendommen til Fru Sophie Læssøe, der havde været gift med Kunstmaler Thoral Læssøe. 1915 Hestehandler Marius Bloch. 1919 Gdr. Søren Nicolaisen. 1931 efter Nicolaisen og Hustrus Død til Frk. Frederikke Sørensen.

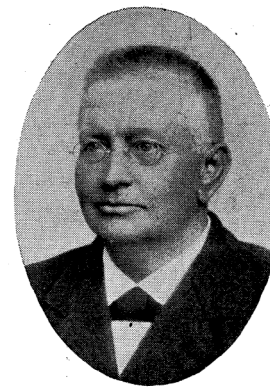

Læge A. de Neergaard og Frue.

VESTRE HALVDEL NR. 73

Matr. Nr. 27 b.

Denne Halvdel købtes ved Auktionen i 1888 af Realskolebestyrer J. Bertelsen, der i Tidens Løb ejede og handlede med adskillige af Byens Ejendomme. Det er formodentlig ham, som omkring 1890 har ladet den gamle Bygning nedbryde og den nuværende opføre.

Han bortbyttede den i 1893 til en Direktør A. Jensen, der som ældre Mand var kommet hertil fra København og levede af sine Penge. Jensen solgte i 1896 til Læge A. de Neergaard.

ARTHUR HJALMAR DE NEERGAARD

født $^{24}/_{4}$ 1846 paa Julianeholm ved Randers, død i Grenaa $^{22}/_{4}$ 1916, Medicinsk Eksamen 1874 (haud I). Straks derefter Reservelæge i Hæren, Sessionslæge m. m. Læge i Brønderslev 1876—79. Læge i Grenaa Septbr. 1879. Flere Gange konst. Distriktslæge. Jernbanelæge. Gift $^{27}/_{7}$ 1877 m. Julie Ulrikke Marie Kold, der var en Præstedatter fra Nibeegnen, f. $^{3}/_{12}$ 1851.

Neergaard, der selv var Godsejersøn, blev ganske naturligt snart Læge paa de fleste af Omegnens Herregaarde og fik ogsaa en Del Praksis i Byen. Han var en jævnt dygtig Læge, afholdt af mange Patienter, men af et overmaade hæftigt Temperament, saaledes at han uundgaaelig maatte støde sammen med mange andre. Doktor Neergaard havde to store Interesser, Jagt og Oldsager. Lidenskaben for Jagt havde han selvfølgelig medbragt fra Hjemmet med dets rigelige Adgang til Udøvelse af denne „Sport". Og her paa Djursland var han en selvskreven og velset Gæst til Efteraarsjagterne paa mange af Herregaardene. Vittig, skarp og slagfærdig, som han var, har han altid været i sit Es ved Jagtmiddagene, men maaske dog allermest, naar han med Bøssen paa Nakken og Hunden ved sin Side travede ude i det fri.

Interessen for Djurslands Historie, dets Oldtidsminder og dets Oldsager var ogsaa dybt rodfæstet hos Læge Neergaard. I en lang Række Aar opkøbte han Stensager, Antikviteter o. a., og havde en staaende Annonce derom i Avisen. Læge Neergaard og Købmand Joh.s Jørgensen var de to mest fremtrædende Samlere her i Grenaa og erhvervede hver især en særdeles smuk Djurslandssamling af Oldsager og Antikviteter. Begge disse Samlinger kom desværre senere bort fra Byen. Det var jo endnu forinden Djurslands Museums Oprettelse.

Læge Neergaard med Bøssen og den gamle, tro Jagthund.

Foruden de ovenfor nævnte to købte i de Aaringer ogsaa Løjtnant Jensen og Brandinspektør Ferdinand Rasmussen. Men begge disse var af økonomiske Grunde nødt til kun at købe med Videresalg for Øje.

Efter Læge Neergaards Død solgte Fruen i 1916 Huset til Grosserer André Olsen. 1922 Olsen til S. Lunøe.

Direktør Søren Mørup Lunøe, Søn af Chr. Lunøe, Ejer af Fjellerup Mølle, var født 17/3 1846 og tog efter nogle Aars praktisk Arbejde Eksamen som Landbrugskandidat. Han knyttedes tidlig til Kolindsundselskabet som Inspektør og havde hele sin Manddomsgerning dèr. Han blev senere Ejer af Enslevgaarden, men flyttede paa sine gamle Dage til Grenaa, hvor han foruden flere offentlige Hverv havde sit daglige Arbejde som Meddirektør i Sparekassen for Grenaa og Omegn. Direktør Lunøe var en overordentlig retlinet Karakter. Med levende Interesse og med sin fulde Arbejdskraft i Behold virkede han til sit 85. Aar og døde efter faa Maaneders Sygdom 24. Decbr. 1931, just som Kirkeklokkerne ringede Julen ind.

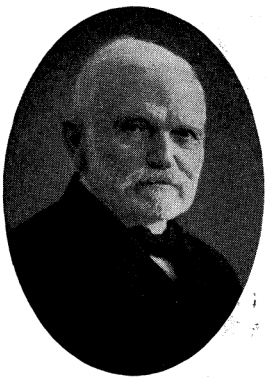

Direktør S. Lunøe.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 41. Peder Miller.

STOREGADE NR. 75

Matr. Nr. 26.
Tidligere Frk. v. Bülow nu Frk. M. Boysen.

Her er vi Vest for den Linie, som angiver Brandenes Hærgen paa Storegade.

Den ældste Ejer af det Hus, som laa her, er Anders Pichs Enke, som nævnes i Skattelisten for 1757. Brandtaksationslisten i 1761 nævner Peder Jørgensen Miller som Ejer og anfører „et gammelt straatækt Hus af 2 Længder". 1771 nævnes Niels Olufsen ogsaa kaldet Tønnesen. Huset er kort efter nedrevet og Grunden laa omkring 1776 hen som „Niels Tønnesens Haveplads". Samme Mand maa senere have opført et nyt Hus. Hans Enke stiftede i 1785 et Laan paa 40 Rdl. og pantsatte til Sikkerhed dette Hus. Hun underskriver sammen med „sin trolovede Fæstemand Peder Christensen Pich". Han var Væver, og Ægteparret boede her deres hele Levetid. Efter deres Død solgt til Poul Pedersen i Kastbjerg, som snart efter, ca. 1829, afhændede det til Vicekonsul Amdi C. Kruse. Efter Enkefru Kruses Død solgt til Arbejdsmand Carl Lindwald i 1854. Lindwalds Arvinger i 1889 til Frk. Alba Christiane v. Bülow. Det beskrives dengang overensstemmende med Brandtaksationsprotokollen som et gammelt Bindingsværkshus, der vendte Gavlen mod Gaden. Tre Trin af Brædder førte op til den højtliggende Gadedør. Indkørsel til det var gennem Meiniches Port. Vest for Huset ud mod Gaden laa et Stykke Havejord.

Det maa sikkert have været Frk. Bülow, som har ladet det gamle Hus nedbryde og det nuværende opbygge. Frk. Bülow, der var ret velhavende, var en Slægtning af Generalen af samme Navn. I adskillige Aar havde hun nogle af Realskolens Lærere og Lærerinder i Pension, vistnok nærmest for Selskabs Skyld. Og da en af disse, cand. theol. M. Laursen, efter Bertelsens Afrejse fra Grenaa i 1898 overtog den private Realskole, fulgte Frk. v. Bülow med op i Realskolebygningen og ledede Husholdningen der.

I 1901 solgte hun Huset til Agent Chr. Andersen Bjerregaard. 1910 Lærer J. Kahr. 1922 Massøse Frk. M. Boysen.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 42 Peder Hoegs Enke

STOREGADE NR. 77

Matr. Nr. 25.
Tidligere Peder Grund, nu Aug. Jensen.

Vi er her ved Storegades yderste Hus mod Vest, og det er sandsynligt, at hertil har Bebyggelsen gaaet i mange Aarhundreder. Ved Brandtaksationen i 1761 er Ejeren Peder Jensen Hoegs Enke. Bygningen er et lille, gammelt Hus, straatækt og med Gavlen mod Gaden. Assurancesummen 50 Rdl.

Om Peder Hoeg findes der i Justitsprotokollen berettet mange slemme Ting. I Sommeren 1751 klages der saa stærkt fra Naboer og Genboer over hans Drukkenskab, Slagsmaal og forargelige Levned, at han en Tid arresteredes og staar paa Nippet til en Tugthusdom. Saa kom Branden og al den Forvirring, som fulgte med den. Byfoged Bager, der var gammel og skrøbelig og selv brandlidt, fik andet at tænke paa. Og Hoeg fik sin Sag stillet i Bero mod kraftigst mulig Løfte om fremtidig at afholde sig fra sit onde Levned.

Men i 1754 var det atter rent galt. Sr. Jens Severin Hadslund, Borger og Handelsmand i Grenaa, fremkom paa Borgerskabets og egne Vegne med en alvorlig Klage. Hoeg arresteredes og sad i Kælderen nogle Uger til Forhøret fandt Sted og han kunde fremstilles. Foruden de andre slemme Ting, som omtrent svarer til, hvad der er berettet foran, anklagedes han navnlig for grov Mishandling af Konen samt, og det er nærmest det, jeg vil pointere, *for grov Uforsigtighed med Ild.* Hans Nabo, Jens Rebslager, forklarede i Retten, at han flere Gange havde set Peder Hoeg „... røge paa Tobacspibe paa farlige og utilladelige Steder, særdeles en Nat, da han for nogen Tid siden havde jaget Kone og Børn ud af Huset og bundet Døren for dem. Da havde han selv i Uforsigtighed røget Pibe derinde, saa Ilden flammede, hvorfor der ogsaa blev holdt Vagt ved Huset af Frygt for Ildsvaade". Et andet Vidne erklærede, at man hvert Øjeblik kunde befrygte, at Hoeg kunde gøre en Ulykke paa Konen ved Vold eller paa Byen ved Ildebrand, siden han ofte havde ligget i saadan sin Forvildelse paa Loftet under Straatag med sin Tobakspibe.

Man mærker, at Skrækken for Ilden rigtig levende sad Folk i Blodet, og ikke uden Grund.

„Yderligere fremkom Søren Muurmand og Laurs Thomsen, som begge ere Vægtere og Byens Tienere. De vidnede begge om Peder Hoegs ugudelige Levned med Drikken, Banden og

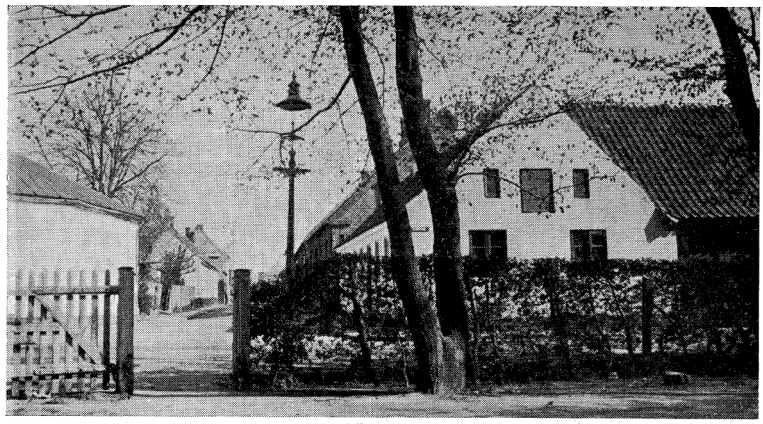

Vestligste Del af Storegade ca. 1910. I Forgrunden Laagen ind til „det nye Anlæg", til venstre Bryggeriets Iskælder, til højre Peder Grunds Hus.

Skiælden endog i hans Arrest i disse Dage ... samt om, at han ved at brække en Jernstang fra Arrestkælderens Vindue en Nat var udbrudt af Arresten, men dog senere blev fanget og indsat igen".

Under Byfoged Bagers Svaghed var den unge Byfoged in spe, N. E. Behr, konstitueret som Sættedommer. Hans Dom over Hoeg gik ud paa, at Hoeg „for hans uforligelige Forhold over for Hustruen med Skjældsord, Drukkenskab og Overfald, for hans Ukvemsord over for andre Medborgere og for uforsigtig Omgang med Ild — paa det, at han ikke ved sin desperate Opførsel fremtidig skal være til Fare for Byen ... bør arbeide som Arrestant i Viborg Tugthus i 4 Aar. Desuden skal han efter Straffens Udstaaelse selv i Tugthuset aftjene Processens Omkostninger. .... Thi hvis hans fattige Bo skulde betale det, saa var hans Hustru og Børn hjemfalden til den rene Armod og maatte straks betle og af Fattigkassen underholdes".

Det var Hoegs sørgelige Tragedie. Han er altsaa død i Tugthuset eller muligvis kort efter Hjemkomsten, siden Konen er Enke i 1761.[1])

I 1782 skøder Ejerinden til sin „kiære Svigersøn, Skomager Rasmus Christensen Stinck og Hustru Karen Pedersdatter" sit Hus „allervæsterst i Byen paa Storegades søndre Side".

1829 Auktionsskøde til Christen Jacobsen. Mens han var Ejer, maa Huset være blevet nedbrudt paa Grund af Ælde eller ogsaa nedbrændt, thi i 1844 solgte Auktionsretten „Pladsen, hvor Huset Nr. 77 har staaet, til cand. med. Fr. Chr. Hansen". Denne var Læge i Grenaa fra 1830 til sin Død 1852 og havde sin Bolig i det lille Bindingsværkshus, som endnu ligger paa den

vestre Side af Nederstræde, og som forhen hørte til Bryggeriet. Allerede i 1845 solgte Doktor Hansen sin „Have- eller Byggepladsen" til Daglejer Therkild Therkildsen, der opførte det Hus, som ligger der endnu. 1849 Mageskifte til Købmand Niels Ahrensens Enke. 1856 Vognmand Søren Simonsen. I Krigen 64 blev Simonsen indkaldt og var blandt dem, som ofrede Livet for Fædrelandet. Hans Enke ægtede senere (1878) Peder Pedersen Grund. 1916 solgte deres Arvinger Huset til Chr. Vogel. 1917 Chr. Christensen, der i Efterkrigstiden med den stærke Boligmangel indrettede Staldbygningen mod Vestervej til Beboelseslejligheder. Og velholdt og med gode Forhold i Bygningerne, som Huset er, danner det nu en smuk Afslutning af Husrækken ned mod Byens Anlæg. 1932 solgte Christensens Arvinger til Aug. Jensen.

STOREGADES NORDRE HUSRÆKKE

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 43 Bertel Erichsen.

STOREGADE NR. 62

Matr. Nr. 10 a.
Søndre Del af det tidligere Bryggeri.

Den nordre Del af Storegade har i hvert Fald i et Par Aarhundreder og sandsynligvis endnu meget længere tilbage i Tiden været bebygget lige saa langt ud mod Vest som nu, hvilket altsaa ganske svarer til, hvad der blev sagt om den søndre Side af Gaden.

Det vil altsaa sige, at den bebyggede Plads, som tidligere var Bryggeriets, ogsaa for et Par Aarhundreder siden har rummet Huse.

Dog maa det bemærkes, at Bebyggelsen i hvert Fald 1761 har indskrænket sig til, at der har ligget et Hus paa hvert Hjørne, et mod Lillegade, som vendte Forsiden mod Gaden og Gavlen mod Gyden, et mod Storegade, hvor det var ganske omvendt, idet Huset der vendte Gavlen til Gaden og Siden til Gyden. Resten har enten været Have eller en aaben Plads.

De ganske smaa Huse, som i Byens Grundtakst fra 1682 anføres som liggende i Storegades vestre Ende, og som staar ansat til en Takst fra 8 til ca. 30 Rdl. pr. Stk., har været saa ubetyde-

lige, deres Grænser ikke længere til at finde og deres tidligste Ejerrække saa ufuldstændig, at det er haabløst at tænke paa at trække en nogenlunde paalidelig Forbindelseslinie fra dem og ned til Nutiden.

Det længste, man med Sikkerhed kan naa tilbage, er til Brandtaksten for 1761. Da den foretoges laa paa nærværende Grund et lille Hus, som altsaa vendte „Gaflen til Gaden og Siden til en derved Øst for liggende Gyde. Straatække. Indrettet til Stue, Kiøcken og Brøggers i de 7 Fag. Resten til Lade og Fæe-hus. Taxeres for 100 Rdl."

Det ejedes af Skomager Bertel Erichsen. Han frasolgte senere (1783) en Del af sin Nord for liggende Have til Naboen, Toldbetjent Schuemann, der beboede og vistnok havde opført det kønne lille Bindingsværkshus, der nu ligger ud mod Strædet, nærmest op mod Lillegade efter.

I 1786 solgte Erichsen Resten af Ejendommen til sin Genbo, den heri Side 300 nævnte Rebslager Hans Jensen Seyer, for 31 Rdl. Huset var da gammelt og blev senere nedbrudt, og Pladsen laa i en Aarrække hen under Navn „Rebslager Seyers øde Plads". Den blev i 1826 solgt til Naboen mod Nord, anlagdes til Have og vil blive omtalt under Lillegade Nr. 61, Bryggeriet.

NEDERSTRÆDE

Nederstrædes østre Side.
I Forgrunden de smaa Huse, som opførtes i 1855.

er efter al Sandsynlighed lige saa gammel som Husrækkerne ved Siden. Paa Resens Atlas fra 1680 og paa et Par andre beslægtede, samtidige Kort, som findes paa det kgl. Bibliotek, er det ganske tydeligt aftegnet, selvfølgelig uden Navn.

I Brandtaksationen fra 1761 nævnes et Par Huse, som ligger op ad det, kun som „grænsende til en derved beliggende Gyde". I et

Nederstrædes vestre Side. Bindingsværkshuset, som formentlig er opført ca. 1782 af Konsumtionsbetjent Schuemann.

Skøde fra 1728 paa en af Ejendommene mod Lillegade staar ligeledes kun „Vesten den Gyde, som er mellem forne Hus og Niels Elmands Hus".

Paa Kortet i Pontoppidans Danske Atlas fra 1768 er Gyden aftegnet, ligeledes uden Navn. Derimod har Storms Kort fra 1799 Navnet *Bertelsgyde,* som altsaa har sin Oprindelse fra, at Bertel Skomager tidligere havde boet paa Hjørnet.

Paa et Bykort fra 1855 af Landmaaler Strøver staar *„Dr. Hansens Gyde"*. Det har været det almindelige Navn i en længere Aarrække. Det træffes ligeledes, da et Par Ejendomme derved brandtakseres i 1855. Derimod er Kortet i Traps 1. Udgave 1858 endnu ikke kommet videre end til det gamle Navn *Bertelsgyde,* uagtet Bertel Skomager var død over 60 Aar før. Navnet er aabenbart taget fra Storms Kort. I 80erne sagde alle Mennesker *„Brygger Kroghs Gyde",* selv om det da officielt forlængst var døbt *Nederstræde.*

Angaaende Bebyggelsen derved kan det siges, at i de ældre Tider har den rimeligvis indskrænket sig til et Hus ved hvert af Hjørnerne. Et Par af disse, nemlig dem ud mod Lillegade kan spores tilbage til ca. 1650. Men selvfølgelig har der ligget Huse Aarhundreder længere tilbage. I umiddelbar Nærhed heraf laa 2 af Byens Acciseboder: „Vester Port" og „Dolmer Port".

Imellem Husene paa Gydens Hjørner, altsaa langs Gydens midterste Del, har der vistnok ikke været Bebyggelse, men kun

Nederstræde i Sne.

Haver. Huset paa vestre Side er antagelig opført ca. 1782 af en Konsumtionsbetjent Jochum Schuemann.

Paa østre Side af Strædet var der ubebygget indtil 1855. Naar et Par af Husene paa den Side alligevel er opført af gammelt Bindingsværk, maa det skyldes, at Tømmeret til dem stammer fra en ældre Bygning, som er nedrevet og ført hertil.

* * *

De gamle Stræder med de Huse smaa,
Som minder om en Tid, der længst har Ende.
Dem gaar jeg ofte ned og stirrer paa,
Og ud og ind jeg gerne gad dem kende.

Ved Strædet her laa Rebslaar Sejers Gaard
— Han, som var Svigerfar til Ole Jyde —
Og Lægebolig var her mange Aar,
og Strædet kaldtes „Doktor Hansens Gyde".

I Gaarden Schou paa Bryggeri sig slog,
Da Købmandsboden ej ham bragte Glæde,
Og Seiling siden hen og derpaa Krogh
Fik Navnet knyttet til det gamle Stræde.

Og tæt herved laa Byens vestre Bod,
Hvor Folk for Told og „Sise" slemt man plukked',
Ja, vel at mærke, hvem der ej forstod
At smugle ind, naar Port og Led var lukket.

Nu ligger som en sidste Rest det her,
Købstads-Idyl fra længst henrundne Dage,
Og maner frem en Tid, som vi har kær
Og mindes — men dog ønsker ej tilbage.

C. S.

OVERSIGT OVER AREALET STOREGADE NR. 60—46

Vi vil derefter betragte Arealet imellem Nederstræde og Mellemstræde.

Ejerrækken for Husene i dette Kvarter fremgaar ikke helt tydeligt af Panteprotokollerne, fordi flere Ejerskifter er foregaaet uden tinglyste Papirer. Men ved Hjælp af Brandtaksationsprotokollerne fra 1761, 1771 og 1801 lader Billedet sig rekonstruere med ret stor Sikkerhed.

Det vil vistnok være bekvemmest for Læserne, at der gives en ganske kort orienterende Oversigt over samtlige Ejendommes Beliggenhed omkring 1750. Det anbefales derfor, at man blader om til Skitsen paa Side 243 og følger med der.

Som det vil ses, var Arealet optaget af 4 Grunde, daværende Nr. 44, 45, 46 og 47.

1) Længst ud mod Strædet laa Nr. 44, som var en meget stor Grund, som optog omtrent Halvdelen af Arealet mellem de to Stræder. Den tilhørte i 1761 Jens Hansen Felbereder. Paa Grunden laa et lille faldefærdigt Hus, som vistnok nedbrændte ved Branden i 1768. Det genopførtes af Thomas Møller i Brøndstrup Mølle, der ejede det en Aarrække. Huset var ikke stort, laa omtrent hvor nu Nr. 58 (Fru Johnsens Hus) ligger og var altsaa omgivet af en stor Plads paa de 3 Sider. Grunden udgør de 3 nuværende Ejendomme Storegade Nr. 60 (Lærer Hajslund), Nr. 58 (Enkefru Johnsen) og Nr. 56 (Rentier Chr. Therkildsen).

2) Derpaa fulgte Nr. 45, en Gaard som tilhørte Niels Jepsen Knap. Han delte senere Ejendommen i 2 Dele og omtrent midt i den ene, et Stykke fra Gadelinien, opførte hans Søn, Anders Nielsen Knap, en Smedie. Anders Knap boede privat i den over for liggende Gaard, som han havde købt, (se heri Side 289). Den Grund, som her omtales, omfattede det Stykke, hvorpaa de 3 nuværende Smaahuse Nr. 52, 50 og 48 er opført, desuden vistnok ogsaa „Toetagen", Nr. 54 (Gasværksarbejder J. Clausen.)

3) Den tredje Ejendom, Nr. 46, tilhørte Tømmermand Søren Jensen Thomsen. Han boede der i en meget lang Aarræke, omtrent til Aarhundredets Slutning. Det er den Grund, hvor senere Trampenbergs Have laa, og hvor nu Købmand Nørgaards nye Ejendom er bygget.

4) Og endelig laa saa i 1761 paa Hjørnet mod Mellemstræde Anders Christensens Enkes Hus, Brandf. Nr. 47, som vender „Gaflen mod Gaden". Det havde tidligere tilhørt Hans Hansen Nagelsmed og kom siden til at tilhøre Anders Fisker, efter hvem Strædet kaldtes „Fiskergyde". Ejendommen er nuværende Storegade Nr. 46, som ejes af Rentier P. Sørensen.

Efter denne Oversigt gaar vi til en Gennemgang af de 4 forskellige Ejendomme, som af Hensyn til Pladsen i Hovedsagen maa indskrænke sig til kun at blive en Ejerliste.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 44. Jens Hansen.

STOREGADE NR. 60-58-56

Nr. 60 Lærer Hajslund. Matr. Nr. 24.
Nr. 58 Enkefru Johnsen. — - 20.
Nr. 56 Rentier Chr. Therkildsen. — - 19 a.

Denne store Grund, som altsaa omkring 1750 bestod af en mægtig Have eller i hvert Fald ubebygget Plads, hvorpaa stod et forholdsvis lille Hus, ejedes af Jens Hansen Felbereder.

Ved Branden, som opstod hos Genboen, Rebslager Seyer, brændte (vistnok) Huset. Den „afbrændte Plads" maa være erhvervet af Thomas Møller i Brøndstrup, som dèr opførte et Hus, som maa have ligget omtrent, hvor nu Enkefru Johnsen bor. Hjørnet mod Strædet og Stykket mod Øst var ubebygget. 1779 Skøde fra Brøndstrupmølleren til Anders Olesen „boende i Kruusberg Huuset i Giessing Sogn". 1789 til den tidligere omtalte Rebslager Hans Jensen Seyer. 1796 til Skipper Hans Kruse. Rebslageren skriver: „Skøde .... paa mit Hus beliggende mellem Smeden og den Tværgyde, der gaar fra den Liden til Store Gade og lige over for min Bopæl", og det nævnes, at Grundens Længde fra Gyden til Smeden er 84 Al. Det passer med Afstanden fra Gyden hen til „To-Etagen". I 1797 solgte Hans Kruse der var Skipper, og som blev Stamfader til den senere saa navnkundige Kruseslægt i Grenaa, Huset til sin Svigersøn, Skipper Jens Christian Møller. Kirkebogen oplyser, at „enrouleret Matros Jens Chr. Møller 17. Aug. 1790 ægtede Skipper Hans Kruses Datter Ane Marie". 1806 solgte Møller Huset til sin „kiære Svoger, Borger og Kiøbmand Amdi Kruse", men blev selv boende som Lejer. Kort efter døde Hustruen og snart efter ogsaa Møller selv. Jeg har ikke kunnet finde hans Død anført i Kirkebøgerne, saa formentlig er han død paa Søen. Retsprotokollerne viser, at de forældreløse Børn blev anbragt rundt om-

kring ved Slægtninge. En Sønnesøn, der ligesom Farfaderen hed Jens Christian Møller, var senere en Aarrække Lærer ved Gr. Kommuneskole og døde som Overlærer i Nykøbing S.

I 1851 solgte Konsul Amdi Kruses Enke Huset til Arbejdsmand Peder Hansen. Denne P. Hansen, ogsaa kaldet P. Fynbo, var Bestyrer for Hoeck paa Christiansminde af en lille Butik længere oppe paa Storegade. Han delte den store Grund i 5 Parceller og bortsolgte i de nærmeste Aar de 4 af dem. Den femte, hvor Huset laa, beholdt han selv.

3 af de frasolgte Grunde laa ud til Nederstræde. Derpaa opførtes i 1855 3 Smaaejendomme. De to af dem var af Bindingsværk, som vistnok stammede fra en ældre Bygning.

STOREGADE NR. 60

nu Lærer Hajslund (opf. 1856) Matr. Nr. 24.

Hjørneejendommen solgtes af P. Hansen i 1855 til Christian Jensen Mols, som derpaa opførte det grundmurede Hus, som ligger der endnu.

Jensens Enke ægtede Tømrer Hans P. Nielsen. 1873 til Brolægger Peder Nielsen Busk. Han var flyttet hertil fra Dolmer og var i en Aarrække Byens Brolægger. 1877 Lærer S. N. Munch (se heri Side 301), som kort efter købte Genbohuset og udlejede dette til Branddirektør J. J. Christensen, som mange Aar senere selv købte Huset af Munch.

JENS JØRGEN CHRISTENSEN

var oprindelig Gaardejer i Heager (No Sogn ved Ringkøbing). Han var tidlig politisk interesseret og valgtes som Rigsdagsmand for Ringkøbing 5. Kreds (1861—66). Han var, saa vidt jeg ved, en af de saakaldte „vise Bønder", der stemte for den reviderede Grundlov, og faldt paa den Historie. Han valgtes igen $^{18}/_{3}$ 1868 i Ribe 1. Kreds og sad til $^{14}/_{11}$ 73. Rigsdagstidende viser, at han i alle Samlinger jævnlig havde Ordet ved mange forskellige Lovforslags Behandling.

Christensen var gift med Jørgine Marie Fjord, Søster til den meget kendte og fremragende Docent og Forsøgsleder N. J. Fjord. Et Par af deres Sønner er Præster, en af dem er Askøpræsten Jesper Fjord Christensen.

Ved politiske Venners Hjælp havde Christensen efter sin Rigsdagsvirksomhed faaet denne lille Retrætepost som Branddirektør i Grenaa.

Selvfølgelig vedblev Politiken at have hans store Interesse. I Grenaatiden tilhørte han helt ud „Højre" og passede godt ind i

Byens daværende Borgerskab. Dog havde baade hans politiske Meningsfæller og Modstandere meget vel Øje for den lille pudsige Mands „Kanter" og gjorde nu og da Løjer med dem. „Branddirektøren" var en skattet Medarbejder ved Grenaa Avis, og i Aarene efter Redaktør Færchs Død, da Enkefru Færch selv udgav Bladet, var Branddirektøren vist nærmest Bladets politiske Redaktør, i hvert Fald Hovedraadgiver.

I 1902 købte Christensen selv Ejendommen af Munch, men flyttede faa Aar efter fra Byen og solgte den i 1908 til N. Lauritsen. 1915 til Brændehandler Carl Jensen. 1918 til Sagfører Fr. Viale. 1924 den nuværende Ejer, Lærer L. M. Hajslund.

STOREGADE NR. 58

nu Enkefru A. Johnsen. Matr. Nr. 30.

Her laa — som nævnt i det foregaaende — det lille Hus, hvortil den store omliggende Grund hørte. Det maa altsaa siges at være Hovedparcellen.

Da Peder Hansen Fynbo omkring 1855 skilte Resten fra, beholdt han selv denne Parcel. Huset udlejede han en Tidlang til Maler, senere Detaillist J. S. Udsen. Imens Kolindsund udtørredes i 70erne, havde Udsen Gæstgiveri her, og i dette Tidsrum opkom der Ild og Huset brændte af. Det opførtes straks igen paa samme Plads og i samme Størrelse som det gamle. 1886 solgte Hansen til Lærer Fr. Chr. Krøll, der var Fjerdelærer i Grenaa fra $^{2}/_{9}$ 1885 til sin Død $^{7}/_{11}$ 87. Han havde i en Aarrække været Lærer i Aastrup, passede ikke ret vel ind i Forholdene i Grenaa og døde altsaa efter faa Aars Ansættelse her.

Krølls Enke solgte 1896 Huset til Lærer Dines Hansen, senere kaldet Islev. Han var i adskillige Aar en meget skattet Matematiklærer ved den private Realskole. 1900 til Anders Andersen. 1903 til Landpost Johnsen.

STOREGADE NR. 56

nu Rentier Chr. Therkildsen. Matr. Nr. 19a.

Dette ubebyggede Grundstykke frasolgte Peder Hansen i 1855 til Snedkermester Jørgen Jørgensen („Fut Jørgensen"). Han byggede ikke derpaa, men lod det ligge hen som Have, da han lige i Forvejen havde købt en Nabogrund, hvorpaa han opførte et Hus, „To-Etager", som den altid kaldes af rigtig gamle Grenaamennesker.

Jordstykket blev liggende som Have, lige til Murermester

Falk Børgesen omkring 1903 købte det og opførte den nuværende Bygning.

Da Grenaa By i 1908 havde købt den private Realskole og omdannet den til kommunal Skole, oprettedes her en privat Forberedelsesskole, som først bestyredes af Fru Eliza Ravnkilde, senere gift Carbel, og derpaa af Fru Toft Andersen. Forberedelsesskolen gik ind af Mangel paa Elever, og Huset solgtes i 1918 til Chr. Therkildsen.

Vestre Halvdel af ældste Brandf. Nr. 45. Niels Knap.

STOREGADE NR. 54

Matr. Nr. 19 b

„To-Etagen", opført 1856, nu Gasværksarbejder J. Clausen.

Her er Grænsen for de fra noksom omtalte B. F. Nr. 44 frasolgte Grunde. Omtrent hvor nu „To-Etagen" ligger har før 1771 ligget „et Smedehus", altsaa en Smedje, som tilhørte Grovsmed Niels Knap og hans Efterfølgere, som havde deres private Beboelse paa Gadens modsatte Side (se heri Side 289).

I 1770 Smed Anders Nielsen Knap. 1795 til Poul Hansen Allelef. 1820 til Claus Kyhl. Da Smed Kyhl i 1851 flyttede til Mastrup, købte Naboen, Købmand Th. Meiniche baade Have og Smedje. Han nedrev Smedjen og solgte et Stykke af Grunden til Urmager Valeur, som havde tænkt paa at bygge. Han opgav det igen og solgte i 1855 sin „Bygge- og Hauge"plads til Snedkermester Jørgen Jørgensen, populært kaldet „Fut Jørgensen". Denne byggede her den nuværende Ejendom, som Folk straks døbte „To-Etagen". Det var det første grundmurede Hus i 2 Etager, der var opført i Grenaa, saa det er ikke at undres over, at Datidens Grenaamennesker betragtede det med betydelig Interesse. Hidtil havde man jo kun kendt de faa 2 Etages Købmandsgaarde af Bindingsværk, som alle var et Aarhundrede gamle.

Jørgen Jørgensen, „Fut Jørgensen" var født $^{28}/_{11}$ 1819. Søn af Glarmester Jørgen Madsen og Hustru. Død omkring 1900. Borgerskab som Snedkermester i Grenaa $^{21}/_{4}$ 1844. Gift $^{5}/_{11}$ 1847 med Ane Kirstine Hornslet, født $^{11}/_{9}$ 1819.

Jørgensen havde lært Snedkerhaandværket hos Kandelsdorff her i Grenaa. Han havde et udmærket Haandelag til mange forskellige Ting og var foruden Snedker tillige Musiker, Orgelbyg-

ger, Kunstfyrværker og meget mere og forstod sig paa at reparere næsten alt, hvad der kunde forefalde. Men han manglede ganske al Stadighed til at passe sit egentlige Haandværk, hvoraf han skulde leve. Og Hjemmet var derfor sølle og forarmet.

Han var gift med gamle Gæstgiver Hornslets Datter, kaldet Stine. Hun havde sit Kors med ham, og i hendes Familie saa man ikke med milde Øjne paa „Fut Jørgensen", der i ret høj Grad forsømte sit Hjem. Det gjorde heller ikke Sagen bedre, at han efterhaanden kom til at elske Flasken lovlig højt.

Jørgensens største Interesse var at være Arrangør af Fester og at optræde som Kunstfyrværker. Studiet af de gamle lokale Aviser giver et overordentlig rigt Materiale til Belysning af den Side af Jørgensens Virksomhed. Det første jeg mindes at have set i den Retning er, at han i April 1858 i Byens daværende, ganske lilleputagtige Avis averterer, at han af Gaardejer Boserup har faaet overdraget Retten til at holde Fester i Enslev Skov, og at fremtidig ingen vilde faa Adgang til Udskænkning i Skoven uden ved Henvendelse til ham. 2. Pinsedag aabnedes Sæsonen deroppe med Dans og Festlighed. Og saa følger det Slag i Slag: St. Hansdagen, Isteddagen og hen i September en Høstfest. Og paa lignende Vis fortsættes de følgende Aar. Der illumineredes med kulørte Papirlamper, opsattes Raketter og holdtes Koncert og Dans.

I Aarenes Løb blev Fyrværkeriet mere og mere det afgørende, og Skuepladsen forlagdes ogsaa andre Steder hen: „Wauxhall med 6 à 700 kulørte Lamper" i Plantagen ved Grenaa, Fyrværkerifest i Lykkesholm Skov, Fyrværkerifest i Hofjægermester v. Benzons Skov („Musikalsk Wauxhall og Fyrværkeri") o. s. v. „Fut Jørgensens Glansperiode som Festarrangør var i 60erne og 70erne. Men endnu helt hen i 90erne var det ham, som leverede og afbrændte Fyrværkeriet ved de fleste Sommerfester i Grenaa.

Som alle Jørgen Glarmesters Børn var Jørgensen meget musikalsk, og jeg mener at have hørt eller læst, at han en Aarrække spillede i Byens Orkester. „Fut Jørgensen" har boet flere Steder her i Byen. Sine sidste Dage, da Hustruen forlængst var død, boede han nede i det gamle Haandværker-Alderdomshjem paa Lillegade. Det er den aller vestligste Bygning, lige over for det nu nedlagte Bryggeri. Han reparerede der bl. a. Ure, og i Vindueskarmen hængte enkelte Instrumenter, Redskaber og Ure. Han maa være død hen mod 1900 i en Alder af ca. 80 Aar. „Fut Jørgensen" var uimodsigelig en af Byens store Originaler: begavet, fingernem, interesseret i mangt og meget, kun ikke i det, som

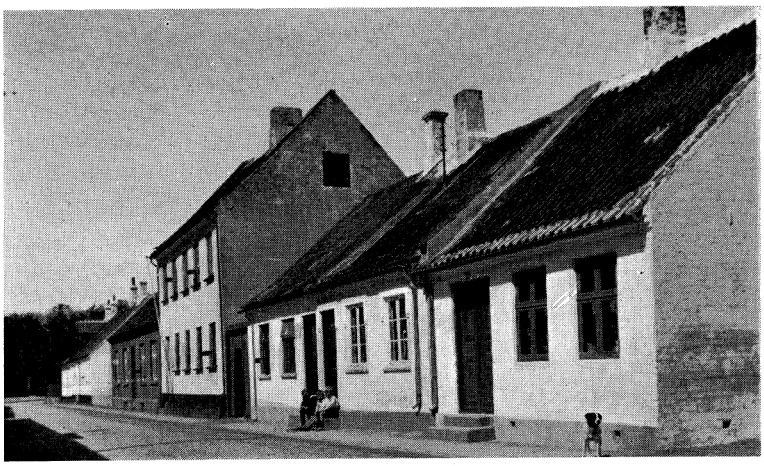

Vestlige Ende af Storegade ca. 1925.
„To-Etagen“ og de 3 smaa Ejendomme Nr. 52, 50 og 48.

skulde skaffe ham og Familie Udkommet. Der eksisterer desværre intet Billede af Manden.

Naa, „To-Etagen“ opførtes altsaa af Jørgensen, men solgtes ret snart efter (i 1858) til Konsul Koch, der var Borgerrepræsentationens Formand og ejede „Aftenstjernen“. Koch kom under Pengekrisen i Slutningen af 50erne i svære økonomiske Vanskeligheder og bortforpagtede først sit Brænderi, senere sin Handel. I 60erne flyttede han herned paa Storegade og blev boende her til sin Død i 1881.

Næste Aar Auktionsskøde til Skomagermester Carl F. Ostermann, 1884 til Snedker Bertel Jensen, s. A. til Poul Nielsen. 1886 til Jens Poulsen. 1903 Auktionsskøde til Murer Jørgen Falk Børgesen, der — som tidligere nævnt — opførte en Nybygning i Haven (nuv. Nr. 56). I 1914 efter et Par Mellemled til Gasværksarbejder Jens Clausen, som er den nuværende Ejer.

Østre Halvdel af ældste Brandf. Nr. 45. Niels Knap.

STOREGADE NR. 52-50-48

Nr. 52 nu Carl Jacobsen.	Matr. Nr.	18 b
Nr. 50 nu Samme.	— -	18 c
Nr. 48 nu Anton Pedersen	— -	18 a

Som tidligere omtalt maa Smed Jens Knap mellem 1761 og 71 have skilt sin Gaard i 2 Dele og selv beholdt den vestre Del, nemlig en Have med paastaaende Smedje, medens den østre Del før 1771 er solgt til en Jens Laursen.

Ejerrækken er derefter: 1795 Købmand Jens Poulin Winther. 1803 Skomager Jens Pedersen Trap. 1819 Skomager Jacob Høvenhoff. 1821 Drejer Johannes Jørgensen (se Storegade Side 215). 1840 (tinglyst) Mageskiftebrev til Rebslager Kruse. 1840 Fledføringskontrakt som Adkomst for Sadelmager Henriksen. 1842 til Thomas Meiniche. 1857 til Købmand J. N. Winding. 1857 til Prokurator Laurberg. 1866 til Ny jydske Købstad-Creditforening. 1867 til Hans Simonsen. Sidstnævntes Enke skiller i 1876 Ejendommen i 3 smaa Parceller, hvorpaa de nuværende Ejendomme er opført. Nr. 52 (nuv. Gasværksarbejder Carl Jacobsen) solgtes til Karetmager Fr. Andersen. Nr. 50 (nu ligeledes Carl Jacobsen) til Fr. Jansen Hansen og Nr. 48 (nuværende Anton Pedersen) til Bengt P. Bengtson.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 46. Søren Thomesen.

STOREGADE NR. 46 a

Matr. Nr. 17 b
Tidl. Trampenbergs Have, nu Købmand F. Nørgaards nye Ejendom, opf. 1931.

Her laa i 1761 og langt frem i Tiden Søren Jensen Thomesens ejende og iboende Gaard. Nævnte Søren Thomesen, der fik Borgerskab i Grenaa som Snedker og Tømmermand $^{22}/_{1}$ 1759, var i en meget lang Aarrække en af Byens mest ansete Haandværkere og nød en udstrakt Tillid. Han optræder mangfoldige Gange som Vurderingsmand, Synsmand o. s. v. Og dengang i 1779 den første svage Spire til „Byraad", nemlig „Fire eligerede Borgere", valgtes i Købstæderne, var Søren Thomesen en af de fire, som af „det samlede Borgerskab udj Grenaa eenstemmig udvalgtes".[1])

Dette Æreshverv gjaldt som Regel paa Livstid. Søren Thomesen, der var gift med en Søster til Fattigforstander Jens Nielsen Kildahl, blev boende her til 1795. Han maa være død kort efter Fraflytningen. 1795 til Købmand Hans Broge, der købte hele Ejendommen for 56 Rdl. Omkring 1800 er Huset forsvundet af Ejendomslisten. Om det er sket ved Brand eller Nedrivning ses ikke. Den lave Købesum tyder paa det sidste. Hans Broge ejede de tilgrænsende Grunde ud mod Lillegade, altsaa den store Købmandsgaard og har alt-

Søren Thomesens Segl.

saa været interesseret i at udvide sin Gaardsplads. Og Grunden her kaldes da ogsaa i Fortegnelsen for 1803 „Hans Broges øde Plads".

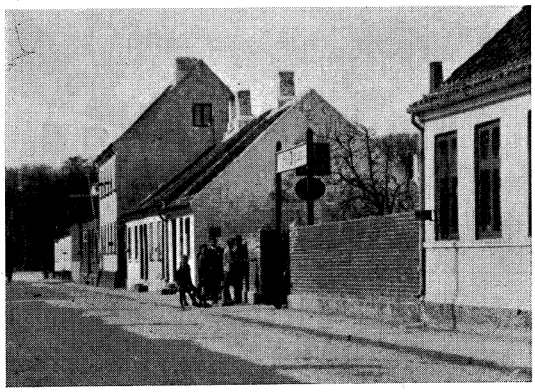

„Trampenbergs Have" før Ejendommen Nr. 46 a opførtes i 1931.

I Tiden siden dengang har den stedse hørt til Købmandsgaarden paa Lillegade (dog med Undtagelse af en Periode i 60erne, da Kreditforeningen overtog den mod Lillegade liggende Del, men ikke denne. Det var netop i den Periode, da Byens Matrikulering fandt Sted, og der har man altsaa Forklaringen paa, at de 2 Ejendomme nu har forskelligt Matr.-Nr.

Med Undtagelse af denne korte Periode i 60-erne har Grunden her altsaa stadig hørt sammen med Købmandsgaarden paa Lillegade og henligget, snart som Tømmerplads, snart som Have.

I 1931 byggede Købmand Nørgaard her paa den gamle Grund en moderne Beboelsesejendom, der jo ganske vist ikke staar helt godt til den gammeldags, smaaborgerlige Idyl i den Del af Byen, som populært kaldes „Ramten".

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 47 Anders Christensens Enke.

STOREGADE NR. 46

Matr. Nr. 17 a.

Hjørnet af Mellemstræde, nu Rentier P. Sørensen.

Hjørneejendommen, som laa ved Mellemstrædes vestre Hjørne, har i Tiden ca. 1700—1750 været Hjemsted for den mest stridbare og berygtede Slægt, der nogensinde, mig bekendt, har levet i Grenaa By. En Slægt, hvis forskellige Medlemmers Voldshandlinger, Æreskænderier, Retsstridigheder og andre Meriter har fyldt et overvældende Antal, vel hen imod 200 Sider i Justitsprotokollerne.

Da hele denne Slægts Historie giver et godt samlet Tidsbillede, er det min Hensigt at gemme den til den almindelige By-

historie og her paa selve Aastedet kun give et Par Enkeltheder i kortest mulige Træk.

Den ældste kendte af „Nagelsmedslægten" er Hans Jacobsen Nagelsmed, som altsaa er Slægtens Stamfader. Om han har boet her, derom kan intet bestemt siges. Han staar i Slutningen af 1670erne et Par Gange offentlig Skrifte for begangen Lejermaal med Pigen Maren Steffensdatter fra Anholt, men gifter sig omsider med hende (19. Januar 1681). De havde ialt (5 eller 6) Børn, Hans, Niels, Margrethe, Karen og Steffen, hvoraf de første 2 eller 3 er født før 1681. Det var den gamle Hans Jacobsen Nagelsmed og navnlig Sønnen Hans Hansen Nagelsmed, det oftest var galt med. Det traf sig nemlig for Byens Vel saa heldigt, at Sønnen Niels i 1716 ved et Uheld druknede i den gamle Havn, og derved var han altsaa ude af Sagaen.

I 1709 havde den gamle Nagelsmed og de to Sønner overfaldet og saaret et Par af Kaptajn Oldenburgs Korporaler ved Navn Grøn og Danielsen, som laa indkvarteret her i Grenaa. Det førte til en uhyre lang Retssag med en Mængde Forhør og Dom over de to af dem, nemlig den gamle og Niels. Da Nagelsmedene ikke havde noget, der havde nævneværdig Værdi, hverken til at gøre Udlæg i for Dommen eller for de idømte Omkostninger, saa puttedes de i Fængsel, „hvorfra de dog straks *escaperede*". De var saa borte fra Byen nogle Aar, men maa i hvert Fald være kommet tilbage før 1716, idet — som før er nævnt — det for Byens Fred heldige „Uheld" skete, at Niels i 1716 druknede i den gamle Havn.[1])

I de følgende Aar er det navnlig Sønnen Hans, det er galt med. Overfald paa Toldkontrolløren, grove Skældsord mod Byfogeden i Funktion, adskillige Krænkelser af Rettens Værdighed, hvorved han bl. a. greb til rent korporlige Argumenter og under Voldsomhederne spildte Blæk i den højhellige Justitsprotokol, Nægtelse af at betale Tiende o. s. v. Alt førte til, at der endelig paa Grundlag af en Højesteretsdom i 1738 blev gjort Udlæg i hans iboende Gaard beliggende „østen for Rasmus Fugls og vesten for den liden Gyde .... Nagelsmedgyden kaldet". Det er altsaa den nuværende Ejendom.

Lad mig her indskyde den Bemærkning, at Læserne ikke af ovenstaaende maa lade sig forlede til at tænke, at Nagelsmedslægten var en Slags Frihedens Martyrer, der kæmpede mod Embedsmænds Magtsyge og uden egen Skyld tirredes op til Overgreb. Slet ikke! Der er Eksempler nok paa, at Slægtens Medlemmer kom i Slagsmaal og Stridighed med deres egne Ligemænd og

Medborgere, selv om det skal indrømmes, at de havde et særlig godt Øje til alt, hvad der havde „Magt og Myndighed".

Naa, Nagelsmedgaarden stilledes altsaa til Auktion og solgtes til Købmand Sr. Jens Pedersen Høy (Skøde af 14/11 1738). Imidlertid kom Hans Hansen Nagelsmed (formentlig efter Hjemkomsten fra Fængslet) atter i Besiddelse af Ejendommen, uden at der dog ses nogen tinglæst Hjemmel derfor. I hvert Fald er det givet, at han sidder som Ejer og Beboer hen imod 1750. Og om Natten mellem 24. og 25. Oktober nævnte Aar var det saa, at den store Ulykke skete, at der opstod Brand i hans Hus, hvorved hans eget og 7 andre Gaarde og Huse i det nærmeste Nabolag brændte af til Grunden.

Næste Aar mortificeredes Auktionsskødet, idet Høy fik sine udgivne Penge tilbage af Nagelsmeden, som saa opbyggede et nyt Hus ved Hjælp af et Laan fra hans Svigersøn, Sr. Knud Hansen i København.

Det siges i Gældsbeviset til Svigersønnen „mod Pant i det Hus, som jeg agter at bygge imellem Snedker Fugls Hus paa væstre Side og *Hagens Gyde* paa østre".[1])

Et Par Aar før Branden var Nagelsmedens Kone død. Selv døde han i Marts 1752. Han har altsaa lige naaet at se Gaarden genopført — det vil sige i en meget beskeden Skikkelse, nemlig foreløbig som et lille, straatækt 3 Fags Hus med Gavlen mod Gaden.

I Brandtaksationen 1761 nævnes som Ejer Anders Christensens Enke. Ca. 1781 nævnes Anders Sørensen Fisker, efter hvem Strædet altsaa en Tid kaldtes Fiskergyde bl. a. paa Bykortet fra 1799.

Anders Fiskers Enke blev i 1792 gift med Matros Jens Peder Jessen. 1811 Skøde til Snedker Hans Hoeg. 1813 Apoteker C. A. Dahl ved Auktion for 675 Rdl., et godt Bevis for Pengenes uendelig ringe Købeevne i de Aar, eftersom Ejendommen kun var brandforsikret for 100 Rdl.

I en Menneskealder var Huset derpaa udlejet og solgtes af Apoteker Dahls Arvinger i 1845 som „en ubebygget Grund" til Th. Meiniche, som ejede Naboejendommen, altsaa Købmandsgaarden mod Lillegade. Den fulgte saa med denne i en Aarrække, men solgtes i 1874 af F. C. Winding til Tømrer Anders Christensen, der vistnok straks efter opførte den nuværende lille Hjørneejendom.

Tømrer Christensens Øgenavn var „Kludder-Anders", udtalt med langt u. Han byggede i Aarene før og efter 1870 adskillige

Huse her i Byen. Men hans Øgenavn tyder jo paa, at det ikke alt har været til Folks Tilfredshed. I en Aarrække var Ejendommen saa paa skiftende Hænder til A. Christensen i 1891 atter købte den tilbage og blev boende her til sin Død. I 1911 til R. Pallesen. 1918 til P. M. Sørensen. Derefter Fink-Jensen 1925 til P. Sørensen.

MELLEMSTRÆDE

Udsnit efter Resens Atlas 1680, som viser Storegade (4) og Lillegade (5) samt 2 Gyder imellem dem. Det maa bemærkes, at Kortet hos Resen er tegnet med Nord nedad og Syd opad. Følgelig ligger Torvet med Kirken til venstre og Vesterport til højre — altsaa modsat paa vore Kort.

Paa det ældste eksisterende Grenaakort, altsaa Resens fra ca. 1680, er der kun tegnet 2 Gyder som Forbindelsesaarer mellem Store- og Lillegade. Den ene er uden Tvivl Nederstræde. Den andens Beliggenhed er mere tvivlsom. Den synes bedst at passe paa Overstræde. Men da der ikke er Navn paa nogen af Gyderne, og da Kortet er tegnet med en ophøjet Ligegyldighed for nøjagtige Maal, lader det sig ikke sige med Sikkerhed, om der er tænkt paa Overstræde eller Mellemstræde. Det er vel endogsaa allermest sandsynligt, at de 3 smaa Gyder alle har eksisteret i 1680 og endda længe før, selv om altsaa kun de 2 af dem er kommet med paa Kortet.

Ligesom ved Nederstræde har der ogsaa her ved Mellemstræde i Aarhundreder ligget Bygninger ved de 4 Hjørner, hvorimod det midterste Stykke paa begge Sider sandsynligvis først senere er bebygget. Bygningen paa vestre Side, altsaa Sidebygningen til Købmand Nørgaards Gaard, er ældst og stammer nok del-

Mellemstrædes vestre Del ca. 1920.

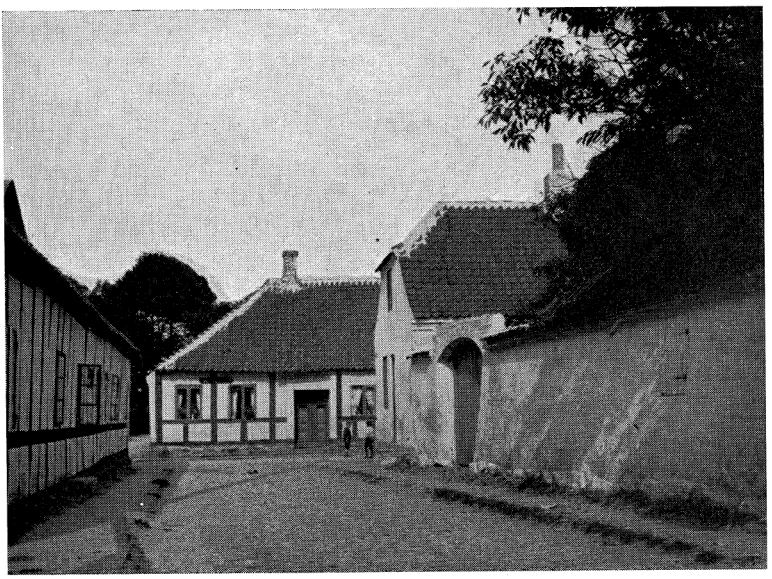

Mellemstrædes østre Del ca. 1910. Huset med Porten tilhørte gamle Urmager Valeur.

vis fra før 1761. Derimod er den grundmurede „Toetage" paa den østre Side først blevet bygget i 1857 af Snedker Juul.

Mellemstræde har i Tidens Løb haft et stort Antal forskellige Navne, dels i Folkemunde, dels i retslige Dokumenter, indtil det endelig i 1858 fik sit nuværende Navn.

I 1731 kaldes det i Justitsprotokollen for *Hagensgyde.* Det er lidt mærkeligt at finde Navnet her, da det samme Navn en Snes Aar før er anvendt om nuværende Skolestræde, og dèr med fuldkommen Ret, da der boede en Mand ved Navn Hagen Michelsen. Derimod har jeg ikke kunnet finde nogen „Hagen" boende ved Mellemstræde, men det beror maaske kun paa Kildernes Mangelfuldhed. I 1738 staar i Justitsprotokollen *Nagelsmedgyden.* Navnet er ligetil, da den meget omtalte (og berygtede) Nagelsmedslægt i en lang Række Aar havde Bolig paa Hjørnet mod Storegade. I 1751 staar atter *Hagensgyde.* I 1799 paa Storms Bykort *Fiskergyde.* Ejeren af Huset paa Hjørnet hed dengang Anders Sørensen Fisker, saa Navnet falder af sig selv. Dette Navn anvendes i mange Aar og findes endnu i Traps 1ste Udgave Aar 1858.

I Brandassuranceprotokollen for 1857 staar der ved Købmandsgaarden paa Hjørnet, altsaa nuv. Købmand Nørgaards, at Forhuset ligger dels mod Lillegade, dels til den saakaldede „*Harboes Gyde*". Der maa Forklaringen være, at Fuldmægtig paa Herredskontoret, exam. jur. Jens Harboe i 30erne og 40erne havde ejet begge Hjørneejendommene mod Lillegade. Selv efter, at det nuværende Navn var fastslaaet ved Byraadsbeslutningen i 1859 træffer man dog i daglig Tale *Snedker Juuls Gyde, Bager Tolboes Gyde* og *Trampenbergs Gyde.* Et Par enkelte Gange er Navnet skrevet saa fornemt som *Middelstræde.* Det er vistnok i en Annonce i Gr. Avis i 50erne, at sligt Krukkeri findes.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 48. Søren Falslefs Enke

STOREGADE NR. 44

Matr. Nr. 40 a
Nu Enkefru Pouline Tolboe.

Hvor dette Hus ligger, var der omkring 1700 „2 Vaaninger", hvilket fremgaar af en Bemærkning i et Skøde fra 1730.

Der er en vis Sandsynlighed for, at den ene af disse er det Hus, som i Grundtaksten for 1682 er Nr. 47 og benævnes saaledes „Schierperhuuset Peder Skollemester tilhører og ingen

iboer, tegt med [Straa]tag. 10 Rdl. Taxt". Et Hus, der ansættes til 10 Rdl., har jo nok været faldefærdigt og snart trængt til Fornyelse. Hvordan saa den Bygning, som har ligget her før Branden i 1750 har set ud, derom haves ingen Efterretninger. Men i et Skøde fra 1739 omtales, at der samtidig med dette Skødes Udstedelse overleveres Køberen „et Pergamentskiøde fra 1597 udstedt af den daværende Magistrat". Det er vistnok det ældste Skøde her i Byen, som kan henføres til en nøjagtig bestemt Ejendom.

I 1702 er Ejeren Søren Pedersen Veggerslef. Ca. 1720 Dines Pedersen i Aarhus. Derefter Byfoged Knud Henrich Blichfeld i Grenaa, som vistnok ikke har boet her. 1730 sælger Blichfelds Enke Gaarden til Infanteriløjtnant Niels Rasmussen Colding, som var bosiddende her i Grenaa i nogle Aar. 1739 Skøde fra Colding til Søren Christensen Falslef. Denne Familie var Ejer i over 50 Aar. Og da Gaarden sammen med en Række andre afbrændte 25. Oktober 1750 ved den Ildsvaade, som opstod ved Nagelsmed Hansen, var det Søren Falslef, som lod den genopføre. 1801 Skøde fra Falslefs Svigersøn, Snedker Jens Jensen Ginderup til Skomager Johan Jacob Høvenhof. Om denne Høvenhof er der allerede tidligere fortalt, at han var en meget ivrig Ejendomshandler og i Tidens Løb har været i Besiddelse af mange af Byens Huse. I de fleste har han rimeligvis ikke selv boet. Men i dette maa det antages, at han en Tid har haft Bolig og Forretning. Gamle Bager Tolboe har nemlig fortalt, at ved Gravning i Gaarden i Anledning af Kloaknedlægning, er der fundet Rester af mange Garverkar. Og i de Tider var det som bekendt Skik, at nogle af Skomagerne og Sadelmagerne undertiden tillige var Felberedere, altsaa Garvere og selv tilberedte deres Læder.

Høvenhof kan nævnes som et typisk Eksempel paa det Forhold i gamle Dage, at Manden ofte giftede sig med en Kone, som var meget ældre end han. Efter hendes Død tog han saa Revance ved at gifte sig med en meget yngre Kone, der saa atter overlevede ham og efter hans Død tog en ung Mand o. s. v. Altsaa Historien som kendes fra det klassiske Eksempel i Poul Møllers „Lægdsgaarden i Ølsebymagle". Den 26aarige Ungersvend, der var kommet hertil fra Sjælland, giftede sig $^{22}/_{11}$ 1776 med den 43aarige Enke Maren Nielsdatter, hvorefter han tog Borgerskab her som Mester. Han kom ved Ægteskabet i Besiddelse af et Hus paa Nørregade. Konen døde $^{19}/_{10}$ 1821, $87^{1}/_{2}$ Aar gammel. Et Par Aar efter giftede den 73aarige Enkemand sig med Magdalene Larsdatter, Enke efter en norsk Sømand. Han døde $^{2}/_{7}$ 1826,

78 Aar gammel. For at gøre Ægteskabsrækken komplet kan tilføjes, at Enken, der nu var over halvhundrede Aar, i 1833 giftede sig med den 24aarige Murersvend Johan Jacob Schottman. Det maa vel antages, at det har været paa samme Vis som ved de gamle Præsteembeder, hvor Efterfølgeren ofte fik Kaldet ved at gifte sig med Enken, nemlig, at det tit har været Ejendommen eller Forretningen, der har været det afgørende, mere end den indbyrdes Sympati. Og det er jo i hvert Fald en kendt Sag, at man i gamle Dage tog mere haandfast og mindre romantisk paa Spørgsmaalet om Ægteskabs Indgaaelse end nu.

Schottman solgte i 1838 Ejendommen. Samme Aar videresolgtes den til Politibetjent

JENS CHRISTIAN HANSEN JUUL

født 1788, død $^{22}/_{10}$ 1858. Borgerskab som Bødker i Grenaa $^{30}/_{12}$ 1813. Politibetjent sammesteds..... Gift $^{15}/_{11}$ 1811 med Caroline Levring, født 1789, død $^{31}/_{12}$ 1864.

Politibetjent Juul er vistnok ikke af de Grenaa-Juul'ers Slægt. Borgerskabsprotokollen oplyser ikke, hvorfra han stammer. Hans Hustru var Datter af en pensioneret Embedsmand, der var flyttet her til Byen. Juul, der altsaa oprindelig havde været Bødker, blev Politibetjent, vistnok engang i 30erne og blev i Embedet til kort før sin Død.

Huset, som jeg erindrer det fra min Barndom, var et langt Bindingsværkshus med Indgangsdør mod Vest. Foran denne laa 2 a 3 Trappetrin, som havde nogle mærkelige Figurer. Jeg har senere erfaret, at det var gamle Ligsten. Ved flere Lejligheder, da Stykker af Kirkegaarden sløjfedes, og navnlig efter Kirkens Restaurering i 1865, hvor de i Kirkegulvet værende Begravelser sløjfedes, bortsolgte Kirkebestyrelsen de optagne Ligsten. Juul og flere andre har saa købt en Del af dem og brugt dem til saa profant Brug som Trappesten.

1848 solgte Juul Ejendommen til sin Søn, Snedkermester Svend Nielsen Juul. Til Ejendommen hørte en meget stor Have, som strakte sig langs Strædet helt ned til Urmager Valeurs paa Lillegade. Her opførte Snedker Juul den nuværende 2 Etages Bygning til Værksted i 1857.

Juul havde dengang Byens største Snedkeri, havde mange Folk paa Værkstedet og regnedes for en af Byens betydeligste Haandværkere. Han var gift med Oline Hjersing, Datter af Pastor Hjersing i Gjerrild, hvis 3 Døtre alle blev gift med Grenaaborgere.

Pengevanskeligheder, bl. a. i Anledning af Ejendommes Opførelse og Kreditforeningens Fallit, bevirkede, at Snedker Juul

ikke kunde klare sig, og Fogedretten udlagde i 1878 Ejendommen her til Musikus Peder Hansen, kaldet „Pued Peder".

Han var Svigerfader til Musikdirektør Carl Møller og spillede i hans Orkester. Da Møller senere rejste til Aarhus og blev Musikdirektør der, fulgte Hansen med og fik ogsaa der en Ansættelse i Orkestret.

Lærerinde Margrethe Juul.

Politibetjent Juuls havde mange Børn foruden Snedkeren. En af dem var Guldsmed her i Grenaa. Men særlig ligger det nær at nævne Datteren Kirstine Margrethe Juul, født 17/8 1829, død 3/8 1908. Hun var ugift, en elskelig, meget religiøs Kvinde, som uden nogen særlig pædagogisk Uddannelse, men med fortræffelige Evner til at undervise Smaabørn, i en overordentlig lang Aarrække drev en lille Forskole, som hun fortsatte med op i sin høje Alderdom, ja næsten til hun døde tæt ved de 80 Aar gammel.

1885 solgtes Ejendommen til Bager Peder Tolboe, Søn af Drejer P. Funder Tolboe. Han nedrev og ombyggede det gamle Hus i 1891.

Efter Tolboes Død 26/12 1930 ejes Huset nu af hans Enke, Fru Pouline Tolboe.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 49. Terchild Erichsen

STOREGADE NR. 42-40

Tidl. Brænderiets Butik Nr. 42 nu Købmand Jens Sørensen, Matr. Nr. 41 b.
„ 40 - Direktør O. Hammer, Matr. Nr. 42 b.

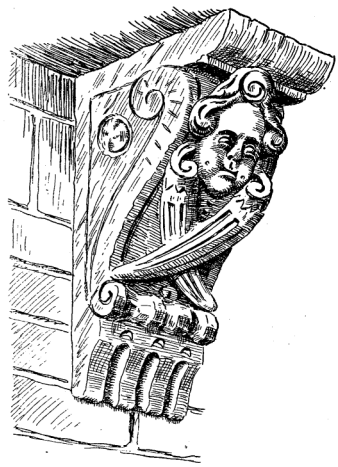

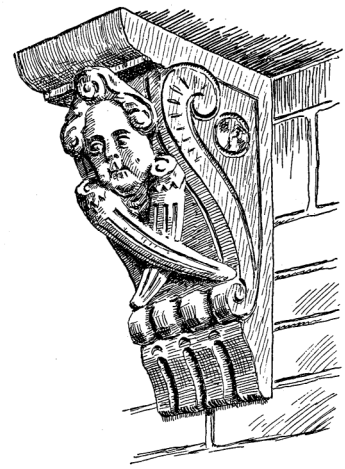

Det er muligt, at disse Ejendommes Beliggenhed svarer til det, som Grundtaxten fra 1682 kalder „[Nr. 49] Sal. Anders Sørensens Arfuingers Gaard, Enchen iboer med en liden Hauge. Taxt 110 Rdl." Men nogen bestemt Linie ned hertil kan ikke føres.

Den Gaard, som laa her ved Branden i 1750, tilhørte omkring Aar 1700 Anders Mikkelsen Busk. 1705 solgt til dennes Stedsøn Jens Andersen Fævejle. 1707 til Anders Nielsen Busk (Søn af den navnkundige Raadmand Niels Christensen Skræder). 1713 til „Velfornemme Sr. Rasmus Sørensen Fævejle".

Fævejles Enke giftede sig med Jens Nielsen Graulef, som i 1720 solgte til Sejer Jeremiasen Pind, Borger og Handelsmand i Grenaa. Han var født i Viborg og tog Borgerskab her i Grenaa $^{31}/_{5}$ 1719.

I Sejer Pinds Hus fandt en af den Side 322 omtalte Voldsmand Hans Hansen Nagelsmeds mange Meriter Sted, idet han her 20. Oktober 1724 overfaldt Tolderen Peder Themsen baade med Trusler og Haandgribeligheder. Begivenheden skal ikke omtales nærmere paa dette Sted, men derimod et andet Forhold, som fremgaar af Vidneforklaringerne i Sagen.

Hans Nagelsmed havde sammen med en anden Person, som ikke var indblandet i Overfaldet, men som maa optræde som

Vidne, drukket 3 a 4 Potter Øl i Sejer Pinds Hus, hvorefter de siden fortsatte hos den nærboende Jens Pedersen Høy. Da Loven nu ved Straffeudmaalingen skelnede skarpt imellem, om Skældsord var faldet paa en Krostue eller om de var faldet i et privat Hus, udspurgte Dommeren en Række Vidner for at høre, om de ansaa disse 2 Skippere og Købmænds Huse for at falde ind under Benævnelsen „Krostue".

Et af de afhørte Vidner gaar i sin Forklaring ud fra, at det er noget som alle ved, at Sejer Pinds og Jens Høys Huse er Værtshuse, hvor man for Betaling kan faa baade Øl, Brændevin og Tobak[1]). Og da Dommeren spørger Vidnet, „om Sejer Pinds og Jens Høys Huse i højere Grad kaldes for almindelige Værts- eller Krohuse end som andre fornemme Huse i Byen, saasom den ene er Købmand og den anden Skipper", saa lyder Svaret, at Øl, Brændevin og Tobak kan faas „lige saa vel hos de „villeste" og andre som hos bemeldte tvende Mænd".

Et andet Vidne erklærede, „at han kunde lige saa vel faa et Krus Øl hos Christopher Brochs, Jørgen Bangs, Niels Pedersens, Jens Graabechs og andre „smukke" Steder, som hos Sejer Pind og Jens Høys"[2]).

Det fremgaar altsaa med al ønskelig Tydelighed, at alle Byens Skippere og Købmænd, lige saa vel de fornemste som de mere jævne, mod Betaling udskænkede Øl og Brændevin i deres Bod [d. v. s. „Butik"] ogsaa til Fortæring paa Stedet. Det er derfor ikke at undres over, at man aldrig i Fortegnelsen over de forskelliges Haandtering træffer en Kromand el. lignende, naar Forholdet var det, at alle Købmænd og Skippere i Virkeligheden havde en Art Krohold, blot uprivilegeret.

Sejer Pind kommer i Forhørene med mange rappe Svar. Et Sted staar der i Tingbogen, at han indrømmede, at han solgte saavel Øl og Brændvin som andre Varer baade til Byens Folk og Bønder og til „tilrejsende Logerende, alt for Betaling, men hafde han ikke anden Brug end Krohold, da kunde han ikke lefve deraf". Paa Sættedommerens Spørgsmaal, om det ikke var rigtigt, at han var i Slægt med P. Themsen og Byfoged Blichfeld, svarede Sejer Pind, at det kendte han ikke noget til „saasom han hafde ingen Slægt-Register derpaa uden det, at man var fra Adam af".

Sejer Pind forlod efter en halv Snes Aars Forløb Byen, vistnok formedelst Pengevanskeligheder, og Byfoged Blichfelds Arvinger overtog i 1731 Gaarden for resterende Pantegæld. Den gik senere, formentlig ved Arv, over til Sønnen,

FRANTZ KNUDSEN BLICHFELD,
døbt $^{20}/_{4}$ 1697, begr. $^{23}/_{2}$ 1737. Efter at have taget teologisk Embedseksamen var Blichfeld i nogle Aar „Hører", altsaa Andenlærer ved Latinskolen her i sin Fødeby. Han blev i 1729 kaldet til Sognepræst i Sahl og Gullev i Viborg Stift. Blichfeld var gift med Mette Christensdatter Winding, en Præstedatter fra Haasum. De var barnløse, men meget rige og stiftede derfor flere ret store Legater. Bl. a. betænktes baade Kirken og Latinskolen i Grenaa med meget betydelige Midler, f. Eks. ved Donationsbrev af $^{18}/_{12}$ 1736 til Latinskolen 300 Rdl. og til Kirken 200 Rdl.[1]). I disse skriver Præsten selv, at han formedelst tiltagende Svagelighed og da deres Ægteskab er barnløst har overvejet, hvad de skal gøre med de Midler, som de efterlader sig, og han og Hustru har bestemt, at en Part deraf skal komme Skolen og Kirken i Grenaa til gode.

Pastor Blichfeld begravedes i Grenaa Kirke, formentlig i Familiegravstedet under det store pragtfulde Epitafium, som dengang hængte i selve Kirken, men som nu er flyttet ud i Vaabenhuset.

Efter Pastor Blichfelds Død solgtes Gaarden ved Auktion i 1743 til Hæderlig og vellærde Mons. Frands Pedersen Blichfeld, Sognedegn for Hammelev og Enslev for 100 Sl.dlr. Den benævnes i Skødet som „Sejergaarden kaldet", altsaa en Mindelse om den tidligere Ejer Sejer Pind. — Degnen i Hammelev var Fætter til Præsten i Sahl og havde ligesom denne først i nogle Aar været Hører ved Latinskolen i Grenaa.

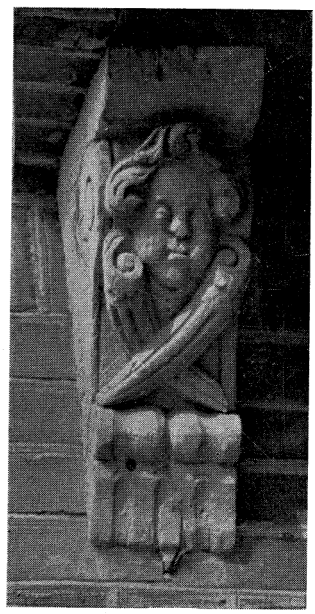

Renæssanceknægt fra Porten Storegade 40.

Efter hans Død gik den over til Datteren Inger Mallene [Magdalene] Blichfeld. Og hun var Ejerinde, dengang Gaarden nedbrændte ved den store Brand i Oktober 1750. Hun siger i Brandforhøret udtrykkelig „min eiende Gaard, som jeg delvis selv iboede og som bestod af 27 Fag Hus". Hun var dengang 24 Aar gammel og ernærede sig som Sypige, men giftede sig Aaret efter med Snedker Terkel Erichsen, der for Resten allerede tidligere havde faaet Købekontrakt af Svigerfaderen paa Gaarden. Det er altsaa ham, der har ladet Gaarden opbygge. Hvordan det saa kan

Storegade ca. 1900. Længst til venstre ses Bindingsværkshuset, nu Nr. 42, hvor tidligere Brænderiets Udsalg fandtes.

forklares med de to smaa morsomme Renæssanceknægte, der sad i Porten ud mod Gaden, og som nu sidder i Nybygningen, er ikke godt at vide. De er jo i hvert Fald meget ældre end fra 1750. Muligvis er selve Porten ikke brændt og disse Knægte overført efter Genopførelsen.

Efter Terkild Erichsen og Hustrus Død solgtes Gaarden i 1786 til Hattemager Peder Johansen Ross. Han boede her ikke længe. Kirkebogen beretter, at han forulykkede i Krag-Søe, hvori han blev fundet 6. Decbr. 1792. Enken giftede sig senere med Hattemager Niels Andreasen Aarsberg. 1834 Skøde til Teglbrænder Johann Jensen. 1842 Auktionsskøde til Købmand H. Hartvigson. 1846 til Høker Johannes Mathisen, der straks videresolgte til Købmandsfirmaet Koch & Lange. Koch blev faa Aar efter Eneejer af Firmaet. Naar han havde stor Interesse af at erhverve Gaarden her, saa laa det simpelt hen i, at den var beliggende i Forlængelse af hans Gaard og Brændevinsbrænderi paa Lillegade og endvidere var Genbogaard til Nr. 51 paa Storegade, som Koch ligeledes ejede, og hvor han havde store Stalde til Studefedning. Den skulde altsaa tjene som Gennemkørselsled fra Forretningen og Brænderiet paa Lillegade og ud til Storegade. Desuden fik Konsul Koch senere Tilladelse til at lægge en Rørledning under Gaden, hvorigennem Bærmen fra Brænderiet førtes over i Fedestaldene, hvor den direkte pumpedes op som Foder til Studene (se heri Side 276). Da Koch i 1862 solgte Brændevinsbrænderiet til Proprietær Hercules Hoeck paa Christians-

minde, medfulgte baade nærværende Gaard og Gaarden Nr. 51 med Fedestaldene.

Koch og senere Hoeck solgte Brændevin til Byens Købmænd. Der var dengang opfundet en Forbedring med Brændevinen, saaledes at den filtreredes, vistnok for at gøre den fuselfri. Jeg har hørt fortælle, at et saadant Apparat var meget kostbart (vist 12,000 Kr.), og at Hoeck derfor ikke vilde anskaffe det. Købmændene her klagede da over, at hans Brændevin ikke var saa god som den udenbys og vilde ikke handle med den. Som et Modtræk indrettede saa Hoeck selv en lille Købmandsbutik hernede i Storegade Nr. 42, som han lod bestyre af den tidligere omtalte Peder Hansen, af Folk kaldet Per Fynbo og af Børnevittigheden „P. Finbrød". Han forhandlede selvfølgelig fortrinsvis Hoecks Brændevin, men for øvrigt ogsaa andre Købmandsvarer. Saa vidt jeg mindes har jeg i Grenaa Avis fra engang i 70erne læst om en Krig, som opstod mellem Hoeck og Købmændene angaaende Prisen paa Brændevin, som Hoeck nedsatte for at skaffe sig større Afsætning.

I 1882 solgte Hoeck Hus og Forretning til nævnte Peder Hansen. 1890 Skifteretten til Arrestforvarer Peder Koppel. Dennes Svigersøn, Købmand Jens Sørensen, fortsatte nogle Aar Forretningen i den lille gammeldags Butik. Derpaa lod Koppel i 1900 det gamle Hus med Renæssance-Knægtene nedbryde og opbyggede den nuværende Ejendom.

Efter at have taget Afsked som Arrestforvarer flyttede Koppel herned, tilskrev sin Datter Karoline Koppel Huset, men solgte det efter hendes Død i 1911 til den nuværende Ejer, den ovenfor omtalte Købmand J. Sørensen.

SØREN PEDER KOPPEL

født $^{12}/_{3}$ 1832, død $^{18}/_{8}$ 1921. Borgerskab som Bødker $^{2}/_{7}$ 1860. Arrestforvarer 1864—1899. Gift med Andrea Møller, (Datter af Hattemager Møller i Grenaa), født $^{19}/_{4}$ 1836, død $^{29}/_{11}$ 1912.

P. Koppel var af gammel Grenaaslægt, idet han var Søn af Bødker Frederik Koppel, der var af jødisk Oprindelse, men hvis Moder boede her i Byen. Koppel lærte Haandværket hjemme hos sin Fader og blev selv senere Bødkermester. Men kort efter blev han Kommunens Opsynsmand og atter faa Aar efter, nemlig i Krigsaaret 1864 efter Arrestforvarer Svendsens Død dennes Efterfølger. Lønnen som Arrestforvarer var dengang ganske ringe, og til Fangernes Forplejning ydedes kun 10 Øre pr. Dag. Men ved megen Flid og Sparsommelighed og ved en dygtig Hustrus Hjælp klarede Koppel sig godt. Han var en pligtopfyldende Mand

og samtidig dermed velanskrevet hos sine Medborgere. Koppel fik i Aarenes Løb mange offentlige Smaahverv. Han udnævntes i 1896 til Dannebrogsmand og blev i 1914 Æresmedlem i Grenaa Haandværkerforening, hvor han i ca. 35 Aar havde været Bestyrelsesmedlem og Kasserer.

I 1899 søgte Koppel paa Grund af Hustruens Svagelighed Afsked som Arrestforvarer. Men da han selv var fuldt rask og rørig, beholdt han endnu i lang Tid sine Smaahverv og var paa Færde fra aarle Morgen og Dagen lang som den særdeles virksomme Mand han var.

Arrestforvarer P. Koppel.

I sin høje Alderdom havde han det Uheld at falde og brække sit Ben, saa han siden havde Besvær med at gaa. Han levede dog flere Aar efter og døde efter faa Dages Sygeleje i sit 90' Aar som en af Byens ældste Mennesker og en af dens mest kendte Skikkelser.

STOREGADE NR. 40

nu Direktør Hammer, Matr. Nr. 42 b.

Til den lige omtalte Ejendom mod Vest, altsaa Nr. 42, hørte fra de ældste Tider en stor Have, som strakte sig baade bagved og ud mod Øst. I 1831 frasolgte den daværende Ejer, Hattemager Niels Andreasen Aarsberg, et Stykke af denne Have og 7 Fag Hus til sin Naboerske mod Øst, Enkemadam Jensine Elisabet Kruse. Disse 7 Fag Hus og Have var udlejet, bl. a. en Tid til Konsul Koch, og fulgte med ved Gaardens følgende Ejerskifter. Omkring ved 1884 fik 2 Murermestre, Andreas og Marius Pedersen hele Komplekset udlagt. De udskilte de omtalte 7 Fag med Have, opbyggede der det nuværende Hus og solgte det i 1887 til Realskolebestyrer J. Bertelsen. 1893 Mageskifte fra Bertelsen til Direktør A. Jensen. 1896 Skøde fra Jensen til Tandlæge O. Hammer. Det er altsaa gaaet saadan med Grunden til denne Ejendom, at den oprindelig er en Del af Naboejendommen mod Vest, som i 1831 frasolgtes, formodentlig for at skaffe Penge, og forenedes med Naboejendommen mod Øst. Men som saa i 1887 atter solgtes fra Ejendommen mod Øst og udskiltes som en selvstændig Ejendom. Imellem disse to Aarstal ligger Byens Matrikulering (iflg. Lov af 1½ 1863), der jo altsaa har givet sig Udslag i, at Ejendommen har Matr. Nr. 42 b, uagtet den oprindelig har været en Del af nuværende Matr. Nr. 41.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 50. Gotfrid Witmar.

STOREGADE NR. 38

Slægten Kruses oprindelige Hjemsted,
nu „Familiegaarden" (Ejer Gartner V. Larsen).
Matr. Nr. 42 a.

I Byens Grundtakst fra 1622 følger [som Nr. 50—51—52 og 53] en Række Ejendomme, som alle tilhører en vis Rasmus Michelsen. De beskrives saaledes, idet Tallene i Parentes angiver Rækkefølgen. I Taksten staar de uden Tal.

[50] Rasmus Michelsens øde Ejendom.

[51] „Den gaard Peder Foged tilforn beboede, tegt med tag, og nu tilhører Rasmus Michelsen, og [som] Anders Giødsen beboer. 8 Al. Gulf Huus och ingen endnu beboer flere derudj. — Taxt 60 Rdl."

[52] „Nock den gaard Rasmus Michelsen self beboer, tegt med tag, Taxt 120 Rdl."

[53] „Nock tvende Lejewaaninger, som beboes af Peder Hiord og Boel Vefpige. Taxt 20 Rdl."

Der er ingen som helst Mulighed for at føre noget Bevis for, hvor langt disse 4 større og mindre Ejendomme har strakt sig. Men efter bedste Skøn og naar alle de forhaandenværende Efterretninger tages i Betragtning, vil jeg mene, at disse 4 Grunde, som altsaa dels har ligget øde hen, dels haft en Gaard, der er en af Byens højst takserede (120 Rdl.), og dels endelig 2 smaa Lejehuse, at disse Grunde tilsammen svarer til nuværende Storegade 38, 40 og 42, altsaa „Familiegaarden", „Gl. Gæstgivergaard" og „Præstegaarden".

40 Aar senere er Ejeren Søren Nielsen Dolmer [eller Dolmergaard], efter hvem Gaarden en Tidlang kaldes *„Dolmergaard"*.

I 1726 bliver hans Søn, Jens Sørensen Dolmer Ejer. Han har Borgerskab af $^{20}/_{2}$ 1702 og er gift med Dorthea Sophie Rasmusdatter, Datter af Rasmus Jørgensen, der boede i Albøge og var Herredsfoged i Sønderherred og Birkedommer i Baroniet Høgholm. Hun var altsaa Søster til den meget ansete Jørgen Rasmussen Bang (se heri Side 169) og til Jens Jensen Bangs Kone (se heri Side 212).

Jens Dolmer var en af Byens mest ansete Borgere. Han var en Tidlang den ene af Byens Oldermænd, d. v. s. at han havde Tilsyn med, at Grandebogens mange Bestemmelser angaaende Fælleskæret og af en hel Række andre Forhold, som udsprang af hele Byens daværende landlige Forhold, overholdtes. Han maa

i den Egenskab sagsøge nogle Borgere, som havde holdt Faar og Lam i Fælleskæret uden om Byens Hyrde, og som med Magt sætter sig imod, at Dyrene blev drevet ind i „Vangehuset", hvorfra de kun kunde „udløses" mod Betaling af Bøde.[1])

Paa nærværende Bogs Side 153 og 154 er endvidere fortalt, at Jens Dolmer lod sig leje til at befordre Madam Gjørup til Aalborg (ved en Fejlskrivning er der det paagældende Sted kommet til at staa Aarhus i Stedet for Aalborg). Paa den Rejse mistede Madam Gjørup et Rejseskrin med et meget kostbart Indhold. Jens Dolmer gjordes ansvarlig derfor, og efter en meget langvarig Proces idømtes han at erstatte det stjaalne (eller bortkomne) Skrin og Indhold med 138 Rdl. I modsat Fald vilde der blive gjort Udlæg hos ham for Pengene. Det var dengang et uhyre Beløb, og det ser ikke ud til, at Jens Dolmer har kunnet udrede det. Sagen har sikkert fremskyndet hans Død, som indtraf kort efter Dommen, og i 1731 solgtes Gaarden ved Auktion til „Velforn. Sr. Niels Christensen Degn, Skipper og Borger i Grenaa, for 53 Rdl., hvilke Penge er anvendt til Afbetaling paa Boets Gield".[2]) Dommen maa jo have været et knusende Slag for ham, siden den drejer sig om et Beløb, som er halvtredje Gange saa stort som hele det, hans Gaard indbragte.

Dolmerslægten var i Tiden omkring 1700 ubetinget sammen med Slægten Bang, med hvem den var besvogret, Byens fornemste Skipper- og Købmandsslægt. Byens Borgerskabsprotokol viser, at ikke mindre end 7 Personer med Efternavnet Dolmer tager Borgerskab i Tiden mellem 1694 og 1710. Men ved Jens Dolmers Død var det altsaa gaaet meget stærkt tilbage.

NIELS CHRISTENSEN DEGN

var født paa Helgenæs. Borgerskab i Grenaa $^{13}/_{1}$ 1723, begravet $^{18}/_{5}$ 1755, gift med Karen Hansdatter, begr. $^{8}/_{10}$ 1757.

To store Ulykker ramte Niels Christensen, mens han boede her, en til Vands og en til Lands. I 1748 strandede hans Jagt „Imanuel" paa Stavnshoved „i et haardt Guds Vejr" og gik helt til Grunde. Den var lastet med Brænde fra Bønnerup Strand, som var bestemt til København. Saa havde han faa Aar i Forvejen opført sig et nyt, smukt Stuehus. Mange byggede jo endnu dengang med Straatag og lerklinede Vægge uagtet Brandfaren. Men Huset her var med Tegltag og murede Vægge, og til Opførelsen laante Degn 200 Rdl. mod Pant i Huset, der bestod af 40 Fag. Faa Aar efter, det var i 1751, kom saa den store Brand, hvor ogsaa dette Hus fortæredes af Ilden. Af alt sit Indbo fik

Ejeren kun reddet et Chatol og en Sengs Klæder. Ved Brandforhøret erklærede han, at hele Resten af hans Indbo tillige med Korn og Kiøbmandsvarer var brændt. Og 4 Vitterlighedsvidner afgav det Vidnesbyrd, at Degn var „geraaden i yderste Armod og havde fornøden at søge sine Venner og andre Christne om en villig Hjælp i Jesu Navn".[1]) Det varede da ogsaa 2 Aar, inden han fik Gaarden genopført. Inde i Porten sidder endnu en Stolpe fra den Tid, som bærer hans og hans Hustrus, Karen Hansdatters, Navnetræk.

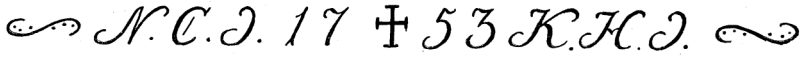

I 1757, kort før sin Død solgte Niels Christensens Enke Gaarden til „Edle og Velforn. Chirurgus Sr. Johan Gotfred Witmar" for en Købesum af 250 Rdl.

Nævnte Chirurgus Witmar ægtede samme Aar ved Juletid Naboens Datter, Jfr. Cathrine Marie Jensdatter Høy, hvis Fader ejede Gaarden, som laa lige Øst for denne. Hvor længe Witmar har været „Læge" i Grenaa, vides ikke. Bestillingen var jo dengang „hverken til at leve eller dø af". I Skattelisten for 1761 ses, at han overhovedet ikke var ansat til en Skilling i Skat ud over 10 Skilling i Vægterpenge og 1 Mark i Sprøjteskat, Afgifter, som paahvilede alle Ejendomme, uanset Ejerens økonomiske Forhold. Men maaske kommer det af, at han som Kirurg hørte til de priviligerede, der var fritaget for at svare „borgerlig Tynge". I Foraaret 1762 solgte hans Hustru Gaarden. Salgssummen var 290 Rdl. Hun skriver i Skødet: „med min kiære Mands Villie og udi hans Fraværelse". Om Witmar har været i Felten eller ude at søge en bedre Virkeplads, vides ikke. Køberen, Jens Poulin Winther, var Søn af Sognepræsten Poul Winther. Han tog straks Borgerskab som Købmand og boede her en halv Snes Aar, men flyttede derefter i 1770 op paa Torvet, idet han byttede Gaard med Anders Stiesens Enke. (Om Winther se nærmere heri Side 156). Hendes Datter, den 20aarige Anne Cecilie, ægtede $^{18}/_{10}$ 1776 Skomager Mads Andersen Muurmand. Han var af gammel Grenaaslægt og fik uden særligt Skøde Gaarden overdraget af Svigermoderen kort efter Brylluppet. Anne Cecilie døde faa Aar efter, og Muurmand ægtede „Anne Jensdatter Busch, hans Tienistepige", som der staar i Kirkebogen. Muurmand kom efterhaanden i økonomiske Vanskeligheder, og som et Kuriosum kan nævnes, at han engang ved en Pantsættelse af Indbo ogsaa lader anføre „1 Bibel taxeret til 4 Mark og 1 Huus-Postille til 1

Rdl.“ Det er det eneste Tilfælde, hvor jeg mindes at have set disse Bøger sat i Pant, og et af de faa Tilfælde, hvor Bøger overhovedet i hine Tider nævntes som Panteobjekter.[1]) Tilsidst gjorde Svogeren fra første Ægteskab Udlæg i Gaarden for sin indestaaende Arv, og den stilledes med Mads Muurmands paategnede Tilstaaelse til Auktion. Den blev „indsat“ for 200 Rdl. og siden for 150 Rdl., men ingen Bud skete. Endelig blev den „indsat“ for 124 Rdl., og Panthaveren bød 125 Rdl., med Tilføjelse, at hvis Muurmand inden 6 Uger kunde skaffe tilstrækkelig Kaution for dette Beløb + Omkostninger, maatte han beholde Gaarden. Det skete ikke, og Niels Stiesen blev Ejer. Han solgte den i 1792 med Tab til Skipper Hans Kruuse for kun 90 Rdl. Gaarden kom derved i Slægten Kruuses Eje og forblev der i et Par Menneskealdre. Det bemærkes, at Slægten i de første Generationer skrev Navnet med dobbelt u og først hen i næste Aarhundrede bortkastede det ene. Det vil formentlig være mest praktisk, straks naar vi kommer til Sønnen Amdi at skrive med enkelt u.

HANS LAURENTIUS KRUUSE

var født 1733 i Holbæk paa Sjælland, død i Grenaa $^{3}/_{1}$ 1809, $75^{3}/_{4}$ Aar gl. Borgerskab som Skipper i Grenaa $^{16}/_{6}$ 1792. Gift [1]) med Kirstine Amdisdatter Bang, f. 1733, d. $^{21}/_{6}$ 1796. Gift [2]) „Enkemadam Schaarup i Aarhus, som er af lige Alder med ham“.

Hans Kruuse var, da han købte Ejendommen, allerede en noget ældre Mand. Og det følgende Aar, nemlig $^{30}/_{5}$ 1793, tilskødede han sin næstældste Søn, Amdi Chr. Kruuse „Gaarden, 3 Tdr. Sædeland, Kreaturer, Indbo og Købmandsvarer for 600 Rdl.“ og flyttede fra Byen. Og 4 Dage efter Købet holdt Sønnen Bryllup.

AMDI CHRISTIAN KRUSE

født i Hollandsberg ved Ørsted, frst. $^{14}/_{3}$ 1762, død $^{29}/_{11}$ 1830 (66 Aar gl.) Købmandsborgerskab i Grenaa $^{26}/_{1}$ 1795. Vicekonsul. Eligeret Borger $^{9}/_{8}$ 1804 til sin Død. Overformynder $^{9}/_{8}$ 1804. Kæmner 1796 og 97. Gift $^{4}/_{6}$ 1793 m. Jensine Elisabeth Broch, frst. $^{1}/_{3}$ 1772, d. $^{28}/_{5}$ 1853.

For en Ordens Skyld maa jeg gøre opmærksom paa, at naar Grenaa Kirkebog ved Amdi Kruses Død angiver ham til at være 66 Aar gl., saa er det et af de mange Eksempler paa, hvor upaalidelige den Slags Angivelser tit var i ældre Tid. Efter dette skulde han være født i 1764. Gravpladen paa hans Kiste angiver 1761(?) og det virkelige Forhold, som fremgaar af Ørsted Sogns Kirkebog, er, at han er frst. i Ørsted Kirke $^{14}/_{3}$ 1762, altsaa sikkert ogsaa født samme Aar.

Amdi Kruse kom ved sit Ægteskab straks ind i Byens „bed-

ste Kredse" og blev samtidig en meget velstaaende Mand, eftersom Hustruens Arv, som han fik udbetalt kort efter Brylluppet, var 867 Rdl.[1])

Elisabeth Broch var Datter af Købmand Hans Broch, der havde ejet den „Henningske Gaard" paa Storegade (se heri Side 172).

Elisabeth Broch var den ældste af 4 Pigebørn og var tidlig blevet baade fader- og moderløs. Det er om hende og hendes Søstre, at der paa Forældrenes Gravsten, som endnu ligger paa Grenaa Kirkegaard, anvendes det i vore Øren mærkelige Udtryk: „deres efterladte 4 uopdragne Døttre", der imidlertid er mere skikkeligt, end det ser ud til, og blot betyder noget som, at de endnu var i Barnealderen.

Hun var af en af Byens ældste Slægter, idet hendes Oldefader var Provst Ove Christensen Broch (Sognepræst i Grenaa 1686—1729, se Side 125), og hendes Farfader og Fader begge var Købmænd her.

Amdi Kruse arbejdede sig hurtigt op til økonomisk gode Kaar. Han havde Part i flere Skibe, og førte i egen Person i en Række Aar et af dem. Ved Skiftet efter Faderen, Hans Kruse, nævnes saaledes, at Amdi Kruse var „fraværende paa Sørejse". Men efterhaanden har Virksomheden hjemme lagt saa stærkt Beslag paa hans Tid, at han har maattet betro den Del af Arbejdet til andre. Han blev senere Eneejer af flere Fartøjer og havde sin egen „Søboe" ved Stranden. Af Naboen mod Vest, den før omtalte Hattemager Aarsberg, købte han et Stykke af dennes Gaard og Have og indrettede der en større Tømmerplads, og af Naboen mod Nord, nemlig Hans Broge, der ejede „Aftenstjernen" og tilliggende Naboejendomme, købte han en Gaard (Halvdelen af nuværende Lillegade Nr. 37, Charles Udsens), hvorved han fik fri Udkørsel til Lillegade.

Mad. Elisabeth Kruse
født Broch.
Efter samtidigt Maleri.

Amdi Kruse fik en Mængde Tillidshverv og kom ret snart til at spille en Hovedrolle i Byens Liv. Han blev omtrent alt, hvad en Borger dengang kunde blive: Overformynder, Kirkeværge, „Eligeret Borger", d. v. s., at han sammen med 3 andre Borgere og Byfogeden skulde træffe Bestemmelse i en Række kommunale Sager, altsaa noget i Retning af det senere Borgerrepræsentant. Det var et meget anset Hverv og gjalt som Regel paa Livstid. Desuden var han mangeaarigt Medlem af Havne-

kommissionen, der var oprettet ved kgl. Resolution af $^{25}/_{4}$ 1798 og var en selvstændig Institution uden Forbindelse med „de eligerede Borgere". Og endelig blev Amdi Kruse Vicekonsul, vistnok den første af den Slags, der forekommer i Byens Historie.

Amdi Kruse døde $^{30}/_{11}$ 1830 og begravedes med stor Honnør paa den nye Kirkegaard ved Nørreport. Paa hans Kiste var sat en sølvbelagt Plade, som ved hans Sønnesøn, gamle Kæmner Kruses Begravelse kom for Dagens Lys, og som nu findes paa Djurslands Museum. Enkelte Ord af den er forsvundet, men dens Indskrift lader sig dog nogenlunde læse og lyder saaledes:

„Denne Kiste
indeslutter det Forgiængelige af
Kjøbmand og Consul Amdi Christian Kruuse
født i [Hollend]sberg i Rougsøe Herred d.... Februari 1761(?)
død her i Greenaae d. 30. November 1830.
En talrig Families Taarer og Venners
varme Deeltagelse vidne om hans Værd,
men kalde ei den savnede tilbage fra Lysets Egne,
hvor hans Aand nu boer.

Saa slumrer her en Fader, Mand og Ven,
Omkring hans Kiste Længsels Klager lyde,
Tidt Børn og Hustru til hans Støv gaa hen
Med Graad og Blomster Sorgens Hjem at pryde.
O, Held Enhver, der vel tilfreds som han
Med al sin Daad tør ende sine Dage,
Og hver, der saa begrædt som Ven og kærlig Mand,
Mod Jorden glad fra Himlen seer tilbage."

Det var en Skik fra den ældre Tid, da fornemme Folks Kister nedsattes under Kirkens Gulv, at der paa Kistelaaget blev fastslaaet en saadan Metalplade, som berettede om den afdødes Liv og Virke. Efterhaanden som det blev Regel, at alle Kister sænkedes i Jorden, faldt Skikken med Kisteplader bort. Men vi har altsaa her et Bevis for, at den endnu, om end maaske undtagelsesvis, har været anvendt her i Byen for godt 100 Aar siden. Foruden ved Kruses Grav mindes jeg kun 2 à 3 Tilfælde, hvor der er gravet slige Plader op, og ingen af dem har været helt læselige.

Amdi Kruses Enke, Jensine Elisabeth, fik Bevilling til at hensidde i uskiftet Bo og drev i en Snes Aar derefter Gaarden med dens Avlsbrug og dens Handel. Hendes Navn forekommer ofte i Retsprotokollerne ved Handler o. l., og man faar Indtryk af, at hun har været en særdeles betydelig og dygtig Kvinde.

Af deres 6 Børn blev 2 Skippere og Købmænd i Grenaa. Hans Broch er omtalt Side 138. Ove Broch Kruse ægtede Køb-

Storegade Nr. 38, Gaarden.

mand Rasmus Bangs Plejedatter Abigael Cathrine og overtog Bangs Købmandsgaard paa Lillegade (Nr. 30), som alle ældre kender under Navnet „Kæmner Kruses Gaard", og hvori Slægten i de to næste Generationer hørte hjemme. En Datter blev gift med Fyrinspektør Justesen, en anden Datter med Godsforvalter Sass, en tredje med Købmand og Vicekonsul M. Fr. Jahnsen (Storegade Nr. 16—18).

Endelig kan nævnes en Plejedatter Jacobine Thorsen, hvis Familieskab med Kruserne jeg ikke kender. Hun opholdt sig som Husbestyrerinde hos Plejemoderen, der gjorde hendes Bryllup, da hun senere ægtede Købmand J. H. Brokmann.

Paa sine gamle Dage udlejede „Enkemadam Kruse" Gaard og Handel til Handelsbetjent Niels Frederik Arentsen. Naar den ikke gik i Arv i Slægten, kom det ganske simpelt af, at begge Sønnerne paa det Tidspunkt forlængst selv havde etableret sig. Jorderne solgtes til Sønnen O. B. Kruse. Efter Elisabeth Kruses Død i 1853 købte førnævnte N. F. Arentsen, der ogsaa var en Købmandssøn fra Grenaa, Gaarden af Arvingerne, men døde selv faa Aar efter. 1856 ved Skifteudlæg til Grosserer A. C. Meulengracht, Aalborg(?) s. A. til Købmand R. A. Jørgensen.

RASMUS ANTON JØRGENSEN

født $^{18}/_{2}$ 1825, død $^{26}/_{12}$ 1877. Købmandsborgerskab $^{28}/_{4}$ 1852.

Købmand R. A. Jørgensen var Broder til den meget kendte Kreaturhandler og Slagter I. A. Jørgensen „Gamle Jørgensen" (Side 247) og havde selv først en Tid været Kontorist hos Toldkasserer, Ritmester Gether. Han nedbrød den gamle Bindingsværks Facade og opførte den Forside, som staar der endnu.

Storegade Nr. 38 (Familiegaarden).

Indad mod Gaarden er Forhuset derimod nogenlunde uforandret. Jørgensen skildres som en dygtig og energisk Købmand. Men han havde foruden Købmandsgaarden en stor Landejendom, hvis Drift ikke indbragte ham noget, men tvært imod ofte direkte kostede ham Penge. Han opkøbte Huder og Skind, modtog Tøj til Stampning fra Fannerup Mølle og var Fremstiller af Mjød i stor Stil.

Han opkøbte i det Øjemed Honning og nøjedes ikke med at købe, hvad der bragtes til ham, men rejste selv ud paa Opkøb. I en Aarrække ses i Grenaa Avis hans Avertissementer om, at han den og den Dag er at træffe i den og den Landsby og er Opkøber af Honning. — Formodentlig maa Smagen for Mjød i Tidens Løb være aftaget, saa der ikke længere var saa stor Afsætning. Og i 1868 averterer Jørgensen i Gr. Avis, at han ophører med Fabrikationen, og at de til Mjødbryggeriet anvendte Redskaber er til Salg.

Paa Grund af Optagethed af flere andre Foretagender forpagtede Jørgensen i 1872 Forretningen til Frederik Jensen. Efter Jørgensens Død i 1877 Frantz Fridberg, der først var Forpagter, senere Ejer. Men den tidligere blomstrende Forretning var nu gaaet helt tilbage, og der blev ikke mere Købmandsgaard. 1884 Udlægsskøde til Murer Andreas Pedersen. 1909 Auktionsskøde til Maltgører Rasmus Jensen (f. $^{31}/_{7}$ 1861, d. $^{21}/_{9}$ 1923).

Denne havde begyndt paa bar Bund, som man siger, og sad oprindelig til Leje hos Murer Pedersen. I Gaardens østre Sidelænge indrettede han et lille Maltgøreri, som han ved stor Flid, Dygtighed og Paapasselighed oparbejdede. En Tid efter købte Jensen den lige over for liggende „Gl. Gæstgivergaards Have", som ejedes af Grenaa Haandværkerforening, og der opførte han

et fuldt moderne Maltgøreri, der gjorde ham til en velstaaende Mand, og hvorom er fortalt Side 262. — Ejendommen her solgte han i 1918 til Jens Chr. Nielsen. 1919 til Slagter Andreas Larsen, hvis Enke i 1927 solgte til Sønnen, Gartner Valdemar Larsen. Den gamle Købmandsgaard kaldes nu populært „Familiegaarden", naturligvis formedelst dens mange Smaalejligheder og mange Beboere. Jeg har ogsaa hørt den benævne som „Stengaarden", men dette Navns Oprindelse synes uforklarlig.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 51. Sr. Erich Kleitrup.

STOREGADE NR. 36-34

oprindelig Gl. Gæstgivergaard,
nu Nr. 36 Enkefru Jensen Matr. Nr. 43
„ Nr. 34 Præstegaarden — - 44

Den saakaldte „Gl. Gæstgivergaard", altsaa Storegade Nr. 36, omfattede tidligere ogsaa Nr. 34, altsaa den nuværende Præstegaard. Disse 2 Ejendomme har i over halvandet Aarhundrede været samhørende, indtil de i 1867 skiltes ad, ved at Ejeren, Grosserer Kjørboe, frasolgte den østre Halvdel (d. v. s. Gæstgivergaardens Dansesal m. m.) til Byens daværende Distriktslæge S. A. Steenberg. Det er den Parcel, som i 1880 købtes af Grenaa- og Gammelsogns Sognekald til Præstebolig.

Efter disse orienterende Betragtninger gaar vi tilbage til 1682 til Byens Grundtakst.

Efter hvad der er udviklet i Indledningen til foregaaende Gaard, hørte sandsynligvis dengang ogsaa Grundene, hvorpaa „Gl. Gæstgivergaard" og Præstegaarden nu ligger, til omtalte Rasmus Michelsen. Den østligste Del af Ejendommene ejedes i Begyndelsen af 1700erne af forskellige Medlemmer af Familien Knap. Det er en Slægt, som i Aarhundredet før har haft mange fremtrædende Medlemmer her i Grenaa. Nogle har været Raadmænd, en endog Borgmester. Men fra 1720 eller deromkring træffes de ikke mere hverken i Skattelister eller Skødeprotokoller.

Den midterste Grund, altsaa den med Gaarden, ejede og beboede Rasmus Michelsen selv. Borgerskabsprotokollen viser, at han har taget Borgerskab 7/2 1698 som en af de allerførste, der findes anført ved Raadstueprotokollens Indretning. Den næste Ejer er Jens Rasmussen Smed. Han solgte 4/2 1709 Gaarden, som da har en Bredde til Gaden paa 42 Al. og en Dybde paa

54 Al. til „Hæderlig og Vellærde unge Mand Sr. Anders Michelsen Basse, Collegæ udj den latinske Skole her i Byen".

ANDERS MICHELSEN BASSE

oprindelig Hører ved Latinskolen i Grenaa. $^{27}/_{1}$ 1710 Borgerskab [som Købmand]. Gift [1]) Maren Sørensdatter Ginderup. Gift [2]) Ingeborg Ottesdatter, død ca. 1741.

Det er Dauws Annotationer, som oplyser, at Anders Basse i en Aarrække havde været Hører ved Latinskolen, mens Schmidt var Rektor.[1]) Og Skødets Ordlyd viser, at han endnu var ved Skolen, da han købte Gaarden. Rector Schmidt fortæller selv i et Brev, at han og Anders Basse havde „siddet sammen i Mesterlectien [d. v. s. øverste Klasse] i Aarhus Latinskole et Aar".

Men Basse „kvitterede" altsaa i rette Tid Skolevæsenet og slog sig paa Handelen. Og Tiden viste, at han havde Evner i den Retning og blev en af Byens største Købmænd.

Justitsprotokollerne giver rigt Stof til Belysning af Anders Basses Liv, mere end Pladsen tillader at benytte. Jeg skal blot minde om et Optrin, som er gengivet heri Side 76, og hvori fortælles, at han engang i et Selskab, hvor det gik meget lystigt til, træffer sammen med en tidligere Elev, Rasmus Katholm, som i Samtalens Løb bebrejdede ham, at han i hans Skoletid „havde givet ham for mange Hug". Men Basse gav ham straks igen ved at sige, at havde han (Rasmus Katholm) faaet nogle flere Hug, saa havde han nok ikke levet et saa forargeligt Liv som Tilfældet var.

Basse var en af de Borgere, som i sin Tid (1728) rettede et meget skarpt Angreb paa Rector Schmidt, fordi han undlod at katekisere med Byens Ungdom. De spørger i Klagen Rector, om han ikke „med aller-forderligste vilde bekvemme sig til at catechisere for al Menighedens Ungdom her i Greenaae Kirke, saa at de saa vel som andre Guds Børn kand blive undervist i deres Catechismo og Børne-Lærdom og sjunge de Psalmer i Meenigheden, som af Høye Øvrighed er ordineret...", eller om han i modsat Fald vil frasige sig Degnestolen og det Tillæg, den gav til hans Indtægter, „saa at en anden skichelig Persohn kand blive foreslagen til Embedet til Høyærværdige Biskoppens Approbation ..".[2]) I sit Svar herpaa nævner Rector Schmidt bl. a., at han... „iche for den alviidende Gud veed, hvorledes han haver forskyldt dette, at Monsør Basse, som den, der har frekventeret Mester-Lectien i Aarhuus Dom-Skole med ham, saa og været hans Hører her ved Skolen paa 3 Aars Tid..." kan rette et saadant Angreb paa ham og ikke engang betror ham sine Børn til

Undervisning. Der har altsaa været et meget spændt Forhold mellem de to tidligere Kolleger.

I 1723 har Basse en Sag mod 2 Medborgere, fordi de havde taget en Tømmermand fra ham, der havde lovet at bygge Basse et Skib og levere det færdigt til en bestemt Tid. Der staar i Vidneforklaringen derom en morsom lille Vending. „Jens Christensen erklærede at have lovet Basse at bygge ham et Skiberom (d. v. s. Fartøj), som ved Syn skulde være uden Last og Klage i alle optænkelige Maader..... Og skulde Anders Basse i nogen optænkelig Maade finde Arbejdet forhugget, maatte han uden ringeste Proces lade ham (altsaa Jens Christensen) *sætte i Bremerholms Jern* og ikke præstere ham en Skillings Værdi for det udførte Arbejde....."[1]) Se, det kan man da kalde en Garanti for Arbejdets Kvalitet, som nok kan sige Sparto til alt, hvad der præsteres nu om Stunder.

I en selvstændig Artikel har jeg engang givet en paa de retslige Aktstykker bygget, udførlig Skildring af en lille Kærlighedshistorie, som Basses Datter Anna havde. Jeg gengiver den her i kortest mulige Træk. En Farversvend, Jacob Holst, var i Utide kommet af sin Plads hos Farvermester Morten Eskesen paa Søndergade. Basse gav ham „Logement" i et Værelse i sin Gaard. Og da Holst nogen Tid efter blev syg, plejede Anna Basse ham. Det endte med, at de to unge blev forelsket i hinanden og forlovede sig. Holst mente, at han nok kunde faa kgl. Privilegium paa at nedsætte sig som Farver i Ebeltoft, og at de saa kunde gifte sig. Men dette mislykkedes, og Holst drog saa til København for om muligt ved personlig Fremstilling for Kongen at opnaa sit Ønske. Men det var forgæves. Kongen havde givet Farveren i Ebeltoft Privilegium paa at være ene om Farveriet og kunde saaledes ikke imødekomme Holst.

Han drog saa til Randers for at søge Arbejde der. Under sin Fraværelse fra Byen havde han sendt Breve til Anna og bl. a. sendt hende en Vest som Foræring. Men Faderen skøttede ikke om at faa ham til Svigersøn, saaledes som Sagerne nu stod, især da en af Byens Borgere havde anholdt om hendes Haand. Det var Købmand Jens Pedersen Høy. Han var ganske vist Enkemand og betydelig ældre end Anna, men han sad til Gengæld „i en god Næring". Anders Basse skrev derfor et Brev til Jacob Holst og sendte ham samtidig den Vest tilbage, som han havde tilsendt Anna.

I Brevet, som er afskrevet i Justitsprotokollen Fol. 112 o. flg., stod bl. a.:

„..... Min Datter takker og er meget Ære skyldigst for haft Æresbevisning og Comportement af Dem. Hun saavel som os hendes Forældre undser sig for at paaføre Mons[ieur] nogen Bekostning, i hvorvel vi vel ved, at det er sket i god Intention og Erkendelse af Dem for Opvartning for Dem i sin [altsaa Deres] Svaghed, men som det gøres aldeles ikke nødig at recompensere Deres ringe Tieneste, sendes udskikkede og vel optagne Present tilbage, saasom min Datter er forsiunet med flere af de Slags Sorter. Takkendes ellers saa højt for som den haver været af høj Værdi, og saasom det Forslag af Mons[ieur] med at nedsætte sig i Ebeltoft mislingede sig, saa være det langt fra os at gøre Mons. en Slave af sin Parol, men løsgiver Dem paa Friheds Bane. Der kan altsaa staa Eder mange gode Raad og Lykke for og kan søge sin Fortun lykkeligen paa anden Sted.....

Greenaae, d. 18. August 1729.

A. Basse".

Man mærker jo nok paa Sproget, at det var en tidligere Latinskolelærer, der havde skrevet det og udstyret det med mange smukke Sprogblomster.

Men Realiteten var jo dog den, at Jacob Holst afvistes som Svigersøn, og han var ikke fornøjet med at blive kasseret. Han sendte straks Anders Basses Brev til Grenaa til sin Fætter, den tidligere omtalte Tolder Mads Lysholt, der var en stiv Lovtrækker og altid var rede til at faa sat Processer i Gang. Det endte saa med Stævning, Vidners Indkaldelse og Breves Fremlæggelse. Mads Lysholt forlangte paa Fætterens Vegne Erstatning for brudt Ægteskabsløfte efter de bedste nyere Mønstre. Anders Basse maa imidlertid have set sin Regning ved at faa fredeligt Forlig i Stand og maa paa en eller anden Maade have overtalt Holst til en venskabelig Ordning. Et Par Retsdage senere fremlægges nemlig i Retten et „Ophævelses-Brev" fra ham, som gik ud paa, at Sagen var forligt.

Brevet, som var skrevet af Holst til hans tidligere Kæreste, lyder saaledes:

„Højtærede Ven og Mademoiselle Basse! Saasom fornemmes, at Deres Ægteskabs-Løfte til mig skulde være forandret, og De paany til Sr. Jens Pedersen Høy skulde være forlovet, da med Fornøjelse ophæves mit Forbud og Prætention i alle Maade og har consideret hos mig selv, at Lykken bliver mig med Guds Hjælp lige saa god. Derfor agter ikke at gøre mere Bekostning paa saadant unyttigt, men overleverer Dem til den, De har fattet større Inclination til, og takker for Deres gode Fornøjelse til mig og Æres Bevisning, samt ikke har andet paa Deres Person at sige end det, der er skikkeligt og honnet, og det saa imellem os rigtig clareret og rigtig qvitteret.

Næst Kiærligheds og Velstands Forønskning lever jeg Deres beredvilligste Tjener.

Jacob Jacobsen Holst.
L. S."

Mads Lysholt mødte paa Fætterens Vegne med Fuldmagt til at forlige Sagen og skulde paa hans Vegne betale Rettens Salarium og de paa Sagen anvendte Bekostninger.

Om Annas Følelser og Mening findes intet bevaret. Det var jo dengang Forældrenes Vilje, som afgjorde Ægteskaberne. Hun ægtede Jens Pedersen Høy, og de arvede senere Gaarden, som længe efter baade skriftlig og mundtlig benævntes *Bassegaarden.*

Anders Basse maa være død i det seneste 1734. Nævnte Aar fik nemlig Enken kgl. Bevilling til at hensidde i uskiftet Bo. Hun døde i 1741. Der opstod i den Anledning en Strid mellem de to Sønner, Michel Basse, der boede i Aarhus, og Laurentius eller Lauritz Basse, som var Farver i Hobro, angaaende 800 Rdl., som sidstnævnte skulde have modtaget som Laan af Moderen i 1738. Da Ingeborg Basse ikke selv havde Beløbet, havde hun nemlig laant det af Sognepræsten i Karlby, nu Sal. Kjeld Bøg, og straks overgivet Sønnen Pengene som Laan „til hans Professions Fortsættelse". Som Sikkerhed havde hun til Kjeld Bøg pantsat Vistoft Sogns Konge-Tiende. Det var altsaa et Beløb, som Lauritz Basse skyldte Stervboet, men som han havde undladt at indbetale. Der fremlægges i den Anledning i Retten et meget hjerteligt Brev, som Moderen, Ingeborg Ottesdatter, havde skrevet til Lauritz faa Maaneder, før hun døde, og hvori hun lægger ham paa Sinde at sende hende en Kvittering for, hvad han har modtaget. Man mærker den gamle Moders Omhu for, at der ikke efter hendes Død skal blive Splid mellem de tre Børn om Arven. Det er et saa smukt menneskeligt Dokument, at jeg synes, at det bør aftrykkes:

„Min hierteelskede kiære Søn, Lauritz Andersen Basse!

Som ieg hiertelig og inderlig længes efter at vide Tilstanden hos eder, helst siden ieg i lang Tiid ikke har erholdt nogen Skrivelse, vil ieg dog ønske, at dette maatte antræffe eder begge udj god Velstand, som da skulde være mig en Hiertens Glæde. Hos os er Tilstanden Gud skee Lov god, saa vi ikke kand fuldtakke den gode Gud, der hidindtil har forleenet os samtlige Helsen og Helbred.

Ellers har ieg denne Sinde at formane min elskelige Søn for Levned og Døds Skyld det først mulige skee kand, at gifve efter Løfte fuldkommeligen Afkald og Qvittering for Fædrene og Mødrene Arf, som ieg ikke har ringeste Tvifl paa jo sønlig vorder efterkommet, thi du min hierte Søn er jo bevidst, at du allerede har bekommet meere, end nogen af dine andre Søskende nogen Tid kan vente, og at sligt des bedre kan erindres og mig være videndes. Skulde Hierte Søn imod Forhaabning ikke føye mig derudj, som hand dog har forsikret skulle skee, naar forlangtes, vil i det Stæd nødvendig *extraderes* reede Penge, hvilket ikke just nu kand være din Leylighed; og ellers som før er meldt med aller første her paa Begiæring Hierte Søns udførlige Meening og *cathegoriske*

Svar, hvilken af Deelene du vil *præstere*, paa det at Sagen kand afgiøres i Kierlighed, og ikke desaarsag formedelst dessen Efterladelse i siin Tiid skulde foraarsages nogen *Despute* iblandt eder, det ieg ikke vil formode. Næst Ønske, at ald Guds Velsignelse maa være over eder begge med allerhierteligste Hilsen til dig og gode Kieriste fra os samtlige lever ieg stædse og aldtiid til Døden min hierteelskede kiere Søns hulde Moder.

Ingeborg Sl. Basses".

Greenaae d. 6. Juuni 1741.

Lauritz maa jo imidlertid ikke have sendt det ønskede „Afkald", og der blev altsaa Uenighed mellem Brødrene angaaende de 800 Rdl. Sagen ses ikke afgjort i Tingbogen her, og formentlig er det kommet til en mindelig Overenskomst.

Søsteren Anna og hendes Mand fik Gaarden her med Jordegods, Indbo og alt hvad ellers nævnes kan.

JENS PEDERSEN HØY

født ca. 1686, død $^{4}/_{3}$ 1763. Borgerskab i Grenaa $^{14}/_{1}$ 1722. Kirkeværge bl. a. 1729. G. [1]) $^{10}/_{12}$ 1723 med Enke Birgitte Kirstine Andersdatter Ring. G. [2]) iflg. kgl. Bevilling $^{9}/_{11}$ 1729 med Anna Andersdatter Basse, døbt $^{2}/_{8}$ 1709, død ca. 1790.

Maa jeg straks her indskyde en lille Oplysning, der viser, med hvor stor Forsigtighed man skal benytte de ældste Kilder, og hvor forklarligt det er, at der undertiden kan opstaa Fejl ved deres Anvendelse: Kirkebogen kalder i 1723, da Høy 1. Gang indgaar Ægteskab, hans trolovede Hustru „Birthe Kirstine Nielsdatter, Enke". Skifteprotokollen efter Høys Død kalder hans første Hustru Birgitte Kirstine Andersdatter Ring. At det sidste er det rigtige ses af en Retssag i 1736, hvor Høy udtrykkelig nævnes som Anders Rings Svigersøn.

Efter dette lille Indskud gaar vi over til Jens Høy. Efter Svigermoderens Død i 1741 blev — som før nævnt — Anna Basse og hendes Mand Ejer af Bassegaarden. Men Høys maa vistnok allerede længe i Forvejen have ejet og beboet en Gaard ovre paa Lillegade. I hvert Fald opbyggede han sig paa Lillegade den smukke Bindingsværksgaard, som vi kendte under Navn „Bine Lunds Gaard" (Lillegade Nr. 46). Og der boede han til sin Død. Gaarden her paa Storegade var udlejet, bl. a. en Tidlang til Byfoged Chr. Bager, som netop boede her i 1751 under den store Brand, hvorved han mistede alt, hvad han ejede.

Høy angiver ved Brandforhøret følgende: „Ved dend ulyckelige Brand, som skeede d. 7. Juni 1751, mistede ieg detzværre, som blev ganske fortæret og lagt i Aske: 1 stor Gaard paa dend Store Gade, som Byefogden Christen Bager sidst iboede: Isteraden [d. v. s. Stuehuset], som bestod af 5 Stuer, Kiøcken og Brøg-

Sidebygningen Storegade 36, som Jens Høy lod opbygge efter Branden i 1751.

gers, 3 Skorsteene, 2 Ovne og Maltkølle og en stor Kiælder, alt [med] Loft og teiglhængt og muurede Vægge, bestod af 20 Fag Huus à 20 Rdl. = 400 Rdl. Desuden blev spoleret og gandske i Støcher en Kachelovn paa 3 Skipund = 10 Rdl. Boehave = 10 Rdl. Packhuuset, 5 Fag teiglhængt, ialt 16 Fag à 15 Rdl. = 240 Rdl. 2 Boeder østen for samme Gaard 60 Rdl. Noch paa dend Liden Gades nordre Side en Længe Huus mod Gaden, hvorudj boede 6 Familier i goed Stand, bestod af 16 Fag „de syv Møller" kaldet à 10 Rdl. = 160 Rdl. Summa 880 Rdl."[1])

Høy lod Gaarden genopføre, men saaledes, at de 2 smaa Lejevaaninger mod Øst inddroges i den. Det blev en anselig og solid Gaard af mægtigt Egetømmer, saaledes som det endnu den Dag i Dag er at se i Sidebygningen, som er bevaret. Gaarden var paa 34½ Fag og assureredes for 550 Rdl.

For faa Aar siden fremdroges et Minde fra Gaardens Brand. Maltgører Jensen, som dengang ejede Nr. 36, lod foretage Gravninger under Gulvene i den omtalte Sidebygning. Det var vist med en Udvidelse af Kælderen for Øje. I Grunden fandt man da i godt 1 Meters Dybde under Jordoverfladen en Mængde brændt Korn. Her har altsaa ligget et Kornmagasin, og man har følgelig, da Gaarden opbyggedes, ikke engang givet sig Tid til at fjerne det helt eller halvt forkullede Korn, men lagt Gulvet til den nye Bygning direkte oven paa. Øjenvidner fortæller, at Kornet saa ud, som om det ikke var mere end ganske faa Aar gammelt.

Den saaledes opbyggede Gaard solgte Jens Høy i 1756 for 700 Rdl. til Edle og Velfornemme

SR. ERICH HANSEN KLEITRUP

Denne var af gammel og meget anset Grenaaslægt, Søn af Købmand og Skipper Hans Kleitrup (se Søndergade Side 81). Han var besvogret med Familien Broch, idet hans Søster var gift med Byens fornemste Købmand, Christopher Broch paa Søndergade. Han var ligeledes besvogret med Apoteker Herman Ponich Alberg, idet de var gift med 2 Søstre Lasson af Dragør.

Kleitrup begyndte straks en Handel i stor Stil. Han havde flere Skibe, bl. a. Jagten „Haabet" paa 11½ Læster og Galeasen „De tre Søstre", 17 Læster drægtig. Sidstnævnte, der havde kostet 1200 Rdl., lod han ombygge og kaldte den „Kammerherre Rosenørn" efter Ejeren af Katholm, der havde laant ham 500 Rdl. til Ombygningen, og som fik Pant for Beløbet i Galeasen.[1])

Erik Kleitrup har vistnok haft betydelige Evner, men synes at have været Købmand af et Format, som var alt for storslaaet til en lille By som Grenaa. Hans Dispositioner vidner derom. Og det endte da ogaaa med, at han allerede i 1764 maatte indgive Begæring om Konkurs. Han skriver selv i sin Konkursbegæring til Byfogeden saaledes:

„Kgl. Mayestæts Bye-Foged i Greenaae og Herritz-Foged over Nørre Herred og Birchedommer til Katholm Birch, Velædle og Velvise Hr. Niels Erich Behr!

En og anden indtruffen *Fatal* Omstændighed for mig i den Tid, ieg har boet og brugt Kiøbmandsskab her i Byen og deriblandt adskillige store Tab, som ieg paa Korn-Vahrer har tagen, har forvoldt, at ieg uden nogen min vitterlig Forseelse eller Forsømmelse er geraaden i saadan betrychelig Omstændigheder, at ieg ikke mere seer Udvej til at udbetale mine Creditorer, saaledes at ieg kan *conservere* min Credit og *continuere* min Handel, helst da den største Deel af dem, ieg er noget skyldig, nu trænger mig paa for deres Betaling. . ..... Jeg ser derfor for nærværende Tid ingen anden Udvej end at opgive min Boe til Øvrighedens Behandling ..... ligesom ieg da herved til velædle Hr. Byefoged som Øvrighedens og Rettens Middel her paa Stedet ganske opgiver og overleverer mine beholdende Effecter, rørendes og urørendes med Kiøbmands-Lager, Brefskaber og Kiøbmands-Vahre, intet undtagen, og saaledes *declarerer* min Boe Fallit ..... bedende tienst ærbødigst, at samme af Deres Velædelhed paa Rettens Veigne maa blive tagen under lovmæssig Behandling til min Giælds Betaling saa vidt kan tilstrække.

Jeg *recommanderer* mig ogsaa i Rettens *Affection* og forbliver med største *Estime*

Velædle og Velvise Hr. Byefoged Behr Deres tienst-ærbødigste og skyldigste Tiener

E. Kleitrup.

Greenaae, d. 14. July 1764."

En af de Poster, hvorpaa Kleitrup havde lidt de største Tab, var Tobakshandelen. Tobaksfirmaet P. Borres Opgørelse til Boet er paa 1912 Rdl. Derpaa var tabt 1407 Rdl., altsaa kun tilbage 25 pCt.[1])

Angaaende denne Side af Kleitrups Forretning vedføjer jeg et Par Oplysninger. Tobakshandelen var monopoliseret og Kleitrup var af „Hof Agent P. Borre, København" antaget og autoriseret som Eneoplagshaver af Tobak for Grenaa og Omegn med Forpligtelse [1]) at afregne Kontant, dog at have 2 à 3 Maaneders *Delation* med Indbetalingen, [2]) altid at have et rigeligt Oplag af de forskellige Røg-Tobakker, og [3]) at stille Kaution for indtil 150 Rdl.

Som Kautionister for ham stod Købmændene Rasmus Schifter og Jens Nielsen Bang. Og da Borres Tab paa Tobakken som nævnt blev 1407 Rdl., saa fandt han sig beføjet til at indkræve de 150 Rdl. hos de to Cautionister.

De protesterede og henviste til, at Borre havde ladet Kleitrup faa et aldeles urimeligt Oplag af Tobak og en aldeles meningsløs Kredit, der var langt ud over de Forudsætninger, som de var indgaaet paa, og som derved delvis var Skyld i hele Ulykken. Men det hjalp ikke, de maatte betale. Og i Aarene derefter førte de saa Proces med Kleitrup om Tilbagebetaling og fik ogsaa endelig Dom derfor i 1767.[1]) Men hvad hjalp det? Kleitrup ejede ikke længere noget og trods hans bedste Ønsker derom kunde han intet betale. Han erklærer selv i et Brev derom: „..... Mine Venner undskylde mig, er og kan ogsaa nok være ked af længere at vise mig Assistance, da de nu paa fjerde Aar har opholdt mig og mine /: og i andre Tilfælde, vist mere end de burde, til deres store Skade :/ alt uden at se det ringeste af deres Haab opfyldt....."

Ved Konkursen i 1764 var Gaarden blevet solgt til Kleitrups Søstersøn, Thyge Broch, Forpagter paa Rugaard, for 951 Rdl. Hele Indboet solgtes til samme for 161 Rdl. Han udlejede Gaarden til Morbroderen og overlod ham Brugsretten til Indboet. Dette specificeres i alle Enkeltheder, og det kunde være fristende at aftrykke Listen som Helhed for at give et Billede af Møbler

og Inventar i et saadant større Købmandshjem. Af Pladshensyn maa jeg indskrænke mig til at anføre, at Størsteparten af Bordservicet endnu er af Tin. Efter Tidens Skik angives ved Fade, Tallerkener, Kopper o. s. v. Vægten, idet Værdien ansættes i ligefremt Forhold til, hvor mange Lod Tin der er. En Del af Servicet er dog af „Porcellain": 4 brune Kaffekopper, 2 krusede røde og hvide Do., 2 Spølkummer, 5 Stk. røde og hvide Tallerkener med blomstret Glassering, 5 Do. med Bygningstegning, 2 Do. med Guldglassering „hvoraf den ene er lidt i Støcker" o. s. v. Man ser, at Porcellæn dengang har været sjældent og højt i Kurs, siden saadanne enkelte Par Kopper, hvoraf endog „en er lidt i Støcker", anføres i en Specification.

Af Møbler fandtes Tidens sædvanlige, som hørte til i et velstaaende Hjem: 1 Ege Skrive Chatol, 1 Egetræs Do. med Dragkisteskuffer, 1 indlagt Dragkiste, 1 lidet Fløjbord med drejede Fødder, 1 lang Fyhre Bord med aaben Fod, 1 blaamalet Skab med Laas og Nøgle, 1 rødmalet Kiste af hele Planker, 1 Lænestol med lukket Bagstykke og Ryslæders Overtræk, 4 Ryslæders Stole og — hvad der var en stor Sjældenhed i de Tider — 1 lidet Bogskab med 2de Glas Laager. Saa er der selvfølgelig andre Møbler, adskillige Senge af den Tids d. v. s. Alkovesenge med 4 Stk. Sirtses Gardiner og 2 Kapper over hver o. s. v.

Hvor længe Kleitrup saa er blevet boende i Grenaa, og hvorhen han siden er flyttet, ser jeg mig ikke i Stand til at oplyse. Men Thyge Broch staar altsaa i en Del Aar som Gaardens Ejer. Da han ikke er bosiddende her, men dog paa mange Maader havde med Byen at gøre, kan det være rimeligt her at fortælle en lille Episode, som angaar ham. Forholdet var paa den Tid, at Bønderne skulde bidrage til Militærtjenesten ved at stille en Soldat for hver 32 Tdr. Hartkorn. De var derfor inddelt i Læg, saadan at de, der var i samme Læg, i Fællesskab skulde sørge for at skaffe en Soldat, der skulde møde nede i Holsten under Danmarks Deltagelse i den prøjsisk-engelske Syvaarskrig. Da Thyge Broch nu i Dolmer ejede ca. 16 Tdr. Hartkorn, var han sat i Læg sammen med nogle Strøgods- og Selvejer-Bønder i Nørreherred og skulde i Forening med dem „levere en virkelig Soldat". I 1764, da de sidst skulde stille en Mand, tilbød Thyge Broch dem, at hvis en af dem vilde levere en Soldat, som plejede at koste 60 Rdl., saa skulde han som Ejer af de ca. 16 Tdr. Hartkorn nok betale Halvdelen af Udgiften. „Men da ingen af dem kunde eller vilde tage sig det paa, var de alle enige om, at Thyge Broch skulde paatage sig at kiøbe Karlen og de andre betale deres Part

af Udgiften i Proportion til deres Hartkorns Størrelse". Dette skete ogsaa. Thyge Broch „købte og betalte saa paa alles Vegne en Karl, der var fremmed" og ikke fra denne Egn. Men da nu Bønderne skulde refundere Broch deres Part af Udgiften, blev der Vrøvl med en Del af dem. Det synes ikke, at de nægtede Brochs Ret til Refusion, men de gik ud fra, at ikke de, men Jordejerne, til hvem de betaler deres aarlige Afgift — altsaa bl. a. Aarhus Hospital, der havde en Del Jord i Dolmer — skulde betale.[1]) Sagen synes ikke at have fundet sin endelige Afslutning ved Retten her.

I 1778 solgte Thyge Broch, der nu var Købmand i Ebeltoft, Gaarden til Michael Lerche Munch, der ligeledes var Købmand i Ebeltoft. Munch var gift med en Datter af Forpagter Søren Mønsted paa Hessel. Han beholdt kun Gaarden i 2 Aar og flyttede saa ud til Sønder Mølle, som han i Slutningen af 1779 forpagtede af Svigerfaderen. Som bekendt hørte Sønder Mølle dengang under Hessel. Som et Kuriosum kan nævnes, at Munch, der var en Præstesøn fra Kolind og selv cand. theol., flere Gange, mens han var Møller ved Sønder Mølle, prædikede i Grenaa Kirke.

I 1780 solgte han til

SR. CHRISTIAN HERBST

født paa Constantinsborg ved Aarhus ca. 1749, død $^{17}/_{1}$ 1808. Borgerskab i Grenaa $^{4}/_{12}$ 1780. Gift med Jfr. Amalie Magdalene Steenstrup, Datter af Pastor Steenstrup i Grenaa, pers. Kapellan hos Sognepræst Risom i Grenaa, hvis Svigersøn han var.

Det bliver lovlig ensformigt at fortælle, at ogsaa for Herbst var der mange økonomiske Vanskeligheder. Det er, som om disse Købmænd, der stammede fra lidt „finere" Hjem, havde svært ved at indordne sig under den jævne, slidsomme og nøjsomme Levevis, som jo nu engang var nødvendig i en Smaaby som Grenaa, og som dengang var det faste Grundlag for de Købmænd og Skipperes Velstand, der havde arbejdet sig op til Kaar, der var over det almindelige.

En af Pantsættelserne — det var paa en samlet Post bestaaende af 307 Lod Sølvtøj — viser ved de indgraverede Navne I. P. S. og A. C. B., at det stammer fra Hustruens Bedsteforældres Hjem i Aalsø Præstegaard. Naa, Herbst slog sig nogenlunde igennem i en Række Aar, og da han i 1803 solgte Gaarden, blev han Fuldmægtig paa Konsumtionskontoret i Grenaa, i hvilken Stilling han døde faa Aar efter.

Enken ægtede Kompagni-Feltskiær Frederik Wilhelm Schu-

bert. Han var født i Danzig og boede paa Nørregade i Grenaa. Hans Ophold her i Byen har uden Tvivl staaet i Forbindelse med de store Indkvarteringer af Soldater til Kystforsvaret i Anledning af Krigen med England.

Gaardens Køber i 1803 var Handelsmand

JUST MØLLER

født ca. 1744, død $^{19}/_{2}$ 1808 (64 Aar gl.), gift 1) Maria Mathiasdatter, gift 2) $^{18}/_{4}$ 1798 Ellen Margrethe Bang, begr. $^{20}/_{1}$ 1834.

Just Møller var egentlig Snedker og Tømmermand i Fjellerup. Af Justitsprotokollen ses, at hans Hustru Maria Mathiasdatter var svagelig og sengeliggende. Og da deres Hus nedbrændte „af uopklarede Aarsager d. $^{23}/_{1}$ 1795 Kl. 9 Aften, da de alle laa i den sødeste Slummer", var det paa et hængende Haar, at hun var indebrændt. Hun døde kort efter. Efter Branden flyttede Just Møller til Grenaa, hvor han købte et Hus, som han dog snart efter solgte og flyttede til Ebeltoft. Mens han boede der, indgik han i 1798 i Grenaa Kirke nyt Ægteskab med Ellen Margrethe Bang. Snart efter vendte han saa atter tilbage til Grenaa og købte altsaa i 1803 den Gaard, hvorom her tales. Han kaldes undertiden Handelsmand, men oftest Bygmester. En af de Bygninger, han har opført i Grenaa, nemlig det gamle Raadhus paa Torvet, staar den Dag i Dag som et smukt Minde om ham og vidner baade om en fint kultiveret Smag og om solidt og godt Arbejde. Som bekendt paabegyndtes det i 1805. Kunstforstandige Folk siger, at Just Møllers Stil i Raadhuset lader sig efterspore i adskillige smukke Bygninger paa Djursland f. Eks. Lykkesholms Hovedbygning og Sønder Møllegaard ved Grenaa. Om man deraf direkte kan udlede, at Just Møller ogsaa har opført disse, kan jeg ikke afgøre. Kort efter Raadhusets Fuldførelse døde Just Møller, ja det forekommer mig endogsaa, at jeg har set Regnskaber, der viser, at den endelige Opgørelse først fandt Sted efter hans Død.

Enken ægtede Koffardikaptajn Jens Johan Storm fra Porsgrund i Norge. Da Forloverne ved dette Bryllup er Købmændene Ras. Bang og Amdi Kruse, slaar det næppe fejl, at Ellen Margrethe Bang er Søster til førstnævnte. Af mundtlige Overleveringer ved jeg i hvert Fald, at hun er af Bang-Kruse-Slægten. Kirkebogen anfører „viede i Kirken uagtet Kongebrevs Havelse".

Det ser ud til, at den gamle Købmandsgaards Rolle som saadan dermed er udspillet, idet Storm indrettede Gæstgiveri i Lokalerne. Og nu fulgte der en halvhundredaarig Periode, hvor den var Byens Gæstgivergaard, længe den eneste, længere endnu den mest søgte. Det var ikke saa mange Aar i Forvejen, at Byfoged

Aagaard i en officiel Indberetning om Byens Tilstand (1806) anføte følgende under Beboernes Næringsveje: „Gjestgivergaarde haves ikke her, men samme ansees ei heller for nogen Mangel, da Byens Beliggenhed er saaledes, at kun faa Reisende hertil ankomme".[1])

Storm døde i 1833 og hans Enke Aaret efter. Ved Testamente havde de bestemt, at deres ældste Datter Petrine Møller, der havde været hjemme hos dem, skulde arve Gaarden og Forretningen, som hun altsaa fortsatte efter deres Død. „Gæstgiverske Jfr. Petrine Møller 41 Aar gammel giftede sig „hjemme i Huset" 13. Febr. 1841 med Ungkarl candidatus philosophiæ Peter Hovenbech Bendixen 44 Aar gl." (Gr. Kirkebog).

Bendixen var vistnok Søn af Raadmand, Justitsraad Eske Bendixen i Randers og Dattersøn af Generalkrigskommissær de Fischer her i Grenaa. Det blev et kortvarigt Ægteskab, idet han døde allerede $^{12}/_{4}$ 1845 af Strubetuberkulose. Og saa fortsatte „Madam Bendixen" altsaa Forretningen, som hun jo nok selv havde staaet for i en lang Aarrække. Af Folk, som har kendt hende, har jeg hørt, at hun var en særdeles velbegavet Kone, der var forud for de fleste af Datidens Kvinder baade i Forstand og i politisk og kommunal Interesse. Og det er næppe forkert at antage, at det er hende, som i de 20 Aar fra godt 1830 og til godt 1850 har været den ledende og styrende i „Gæstgivergaarden", og som skabte de Traditioner, som senere bevaredes der.

Som tidligere omtalt paa Side 261 havde Just Møller i 1807 købt Genboejendommen (den senere „Kordegn Johannsens Gaard"). Da Storm, der altsaa ved Giftermaal med Møllers Enke var bleven Ejer af denne Ejendom, i 1812 solgte den til Søløjtnant Wigelsen, forbeholdt han sig „den til Ejendommen hørende Have, som ligger fra Bygningens østre Hjørnestolpe og ned til Diget i Sønder", altsaa den Grund, hvor nu baade Maltgøreriet og Grenaa Haandværkerforenings Alderdomshjem ligger. Og den Have vedblev at høre til Ejendommen indtil 1883 og var kendt af alle Grenaaensere under Navnet Gl. Gæstgivergaards Have. Om denne Have og det Liv, som rørte sig der, er allerede fortalt paa Side 261.

Ved Aarhundredets Midte er vi kommet til det Tiaar i Byens Historie, hvor et bestemt Navn er det aldeles dominerende, nemlig J. N. Windings. I 1851 havde han købt Gaarden paa Torvet (nuv. Købmand Skovs). I 1852 købte han Gaarden her af Madam Bendixen. I den Anledning fik han „allerhøjeste Bevilling til at fortsætte det deri drevne Giæstgiveri" og fik ligeledes ($^{20}/_{6}$ 1854) tildelt Gæstgiverborgerskab i Grenaa. Mdm. Bendixen flyt-

tede over paa Lillegade til sine Slægtninge, Kruserne, og opførte i Kruses Have et Hus, hvor hun tilbragte sin Alderdom. Hun døde $^{22}/_{6}$ 1875 og overlevede saaledes sin Mand i 30 Aar.

Vi vender tilbage til Gæstgivergaarden. J. N. Winding kom vistnok ikke i denne Omgang til selv at drive den, idet han samme Aar, han fik Borgerskab som Gæstgiver, nemlig 1854 solgte Gaarden til Carl Eduard Emil Rye. Der kom nu en Række hurtigt skiftende Ejere og Lejere, af hvilke ingen „spandt Silke" dernede, og af hvilke flere rent ud gik fallit. Thi selv om der i Folks Bevidsthed stod en egen festlig Glans over Navnet „Gl. Gæstgivergaard", saa var det altsaa ikke mere et Foretagende, der var fulgt af økonomisk Held. For Oversigtens Skyld nævnes Ejerne her i Rækkefølge, og senere vil der blive fortalt lidt om Livet i Gæstgivergaarden.

Om Rye skal det siges, at Brandtaksationerne viser, at han i Løbet af det Par Aar, han ejede Gæstgivergaarden, forbedrede dens Bygninger og Indre i en overordentlig Grad. Der lavedes en Række gode Gæsteværelser i den vestre Sidefløj og Staldbygning i den østre. Ogsaa Bygningerne til Gaden fik en gennemgribende Forbedring, saa Taksationssummen, der i 1853 var godt 7000 Rdl., i 1856 steg til ca. 11,500 Rdl. — Men Rye kunde ikke magte Foretagendet. Han rejste derfor samme Aar Ombygningen var færdig og blev Fotograf i Aarhus, i hvilken Stilling han havde mere Held med sig.

1856 Købekontrakt til Jørgen Gleerup. Han var en Gaardmandssøn fra Gjerrild og havde ikke Forudsætninger for at kunne drive et Gæstgiveri, men gik fallit allerede Aaret efter. Gleerup skildres som et meget dannet og kundskabsrigt Menneske af tiltalende Væsen. Han blev efter Grenaaperioden Skuespiller, rejste bl. a. en Tid med Cortes's Skuespillerselskab. Han blev siden Danselærer og tilsidst Fotograf i Gjerrild. Han udgav en lille Bog „Erindringer fra min 3-aarige Rejse i Norge" (Grenaa 1881), der viser, at han har haft nogen journalistisk Begavelse. I Slutningen af 1857 var Gaarden forpagtet ud til Forvalter H. Bruhn, der havde været Forpagter af Kalkværket ved Havnen, og senere blev Assessor i Randers og som for Resten en Tid var Byraadsmedlem i Grenaa.

Jørgen Gleerup.

Ved Auktion i 1858 blev J. N. Winding atter Ejer af Gæstgivergaarden for et

Bud paa 7,500 Rdl., uagtet den var vurderet til over 11,000 Rdl. Han udlejede den til Gæstgiver J. A. Brechwoldt. I 1861 er det stormende Tiaar, i hvilket Winding bogstavelig tog Vejret fra Grenaa, og i hvilket han ustandselig købte, solgte og byggede, omsider til Ende, og hans Fallit indtraf ($^{30}/_{3}$ 1861). Gæstgivergaarden blev overtaget af Kreditforeningen og af denne i 1861 solgt til Grosserer F. W. Kjørboe i København, der først forpagtede og derpaa i 1862 solgte den til Frederik Emil Baagøe.

1867 fra Baagøes Fallitbo tilbage til Grosserer Kjørboe. 1873 til Gæstgiver Hans B. Bonke, der tidligere havde været Gæstgiver ved Havnen, men nu flyttede op til Byen. 1877 Mageskifte fra Bonke til Købmand Duusgaard i Ringkøbing m. fl. Bonke flyttede op paa Torvet, hvor han drev Gæstgiveri til sin Død (se Side 64).

Efter denne lange og tørre Ejerrække, vilde jeg gerne paa Grundlag af de ældste Grenaa-Avisers Beretninger og paa mundtlige Meddelelser fra gamle Grenaaborgere give et lidt mere muntert Billede af Livet i den gamle Gæstgivergaard.

Hvordan der har været i Gæstgivergaarden i Storms og Bendixens Dage, derom haves ingen som helst Efterretninger. Men i Slutningen af Mdm. Bendixens Tid stiftedes „Grenaa Musikforening", hvis Leder var den musikalske Postassistent Christian Bigum, og i hvis første Bestyrelse bl. a. sad Købmand Starck og Garver Nørregaard. Foreningen stiftedes 15. Januar 1850. De indledende Møder afholdtes i Raadhussalen, der dengang var Byens eneste „større" Lokale. Men straks efter flyttede man ned til Mdm. Bendixen, hvor Møder, Koncerter og Dans holdtes den følgende Tid. Det var det faste Program, at der den første Onsdag i hver Maaned holdtes en Koncert for Medlemmerne, den begyndte Kl. 7 og efterfulgtes af Dans, som sluttede Kl. 12 præcis. Uagtet Foreningen ved en meget skrap Ballotering afviste en stor Del af Byens Borgere, navnlig Haandværkerne, fra at blive Medlemmer og deltage i Koncerterne og Ballerne, var Tilstrømningen dog stor og Pladsen alt for lille. Saaledes skriver en Indsender i Gr. Avis ($^{20}/_{2}$ 1850):

„Efter at de, ifølge Indbydelse af Musikforeningen foranstaltede Concerter nu have taget deres Begyndelse, udtaler Indsenderen heraf vist Manges Tak for den behagelige Nydelse og Adspredelse disse giver, og som fortjener saa megen mere Paaskiønnelse, som herved, for en Bagatel, ydes en Opmuntring, der ellers var uerholdelig, da Byen forøvrigt er temmelig blottet for Fornøjelser.

At Nydelsen imidlertid meget hæmmes, som Følge af det lille Locale, hvori Concerterne og de paafølgende Assembléer finde Sted, er saa indlysende og ofte følt af Grenaa og Omegns Beboere, at dette ikke behøver videre at udvikles. Indsenderen nærer imidlertid det Haab, at ligesom Mange glæde sig ved den Nydelse, der ydes, saaledes vilde vist ogsaa Mange være beredvillige til at understøtte en Opfordring, der gik ud paa at tilveiebringe de fornødne Midler til Erhvervelsen af et større Locale, ved hvis Erholdelse ikke alene de saa heldigen paabegyndte Concerter og Assembléer kunne foretages i en større og behageligere Udstrækning, men hvorved Udsigt ogsaa blev aabnet for andre Fornøjelser, saasom Skuespil saavel af Dilettanter som af omrejsende Selskaber.

Vilde derfor et Par af Byens driftige og sagkyndige Mænd sætte sig i Spidsen for et saadant Foretagende, er der neppe Tvivl om, at det vilde krones med Held, saa meget mere, som et Par Udveje formentlig staae aabne for Realisering deraf, nemlig for det første ved at søge at formaae Madam Bendixen til, enten for egen Regning, eller ved Actier, at lade opføre et hensigtsmæssigt Locale, eller for det Andet ved muligen at foranledige Raadstuesalen givet en forøget Dybde ved en Tilbygning paa Piller, eller endelig for det Tredie ved at træffe en Overenskomst med Kjøbmand Winding om, at erholde et passende Locale i den Bygning, som af ham, efter Sigende, er paatænkt opført til Foraaret. Indsenderen heraf har ikke tilstrækkelig Sagkundskab til at bedømme, hvilket Foretagende, der kunde være det hensigtsmæssigste til at fremme ovennævnte Øiemeed, men har ved disse Linier ikkun til Hensigt, at henlede Kyndiges Opmærksomhed paa en Foranstaltning, hvis Udførelse i høi Grad vilde fortjene Paaskjønnelse. 6 n".

Hvilken Nybygning det var, at Winding paatænkte at opføre i Foraaret 1851, og hvori der eventuelt kunde blive Plads til et Lokale, ved jeg ikke. Men det kan næppe fejle, at den ovenanførte Artikel har givet Winding Mod paa at skaffe Byen en tiltrængt Koncert-, Danse- og Forsamlingssal. Og det er rimeligt at antage, at det er med Henblik derpaa, at han i 1852 købte Gæstgivergaarden af Mdm. Bendixen. Han lod straks efter det østlige af de to Bindingsværks Forhuse nedrive og opførte paa Grunden en Nybygning. Det er den nuværende Præstegaard.

Ved Brandtaksationen den 10. Oktober 1853 beskrives den saaledes: a) Forhus til Gaden 19 Fag. 37 Al. langt, 14 Al. dybt, 6 Al. højt, opført af Grundmur i 1. Etage. Tegltag, 2 Skorstene,

Fjællegulv, Gipsdække overalt. Indrettet til Forstue, Sal og 4 andre Værelser. Takseres à 170 Rdl. pr. Fag til 3,220 Rdl.

Den anden Halvdel af Forhuset, altsaa den vestre Del, som var af Bindingsværk, blev staaende uforandret og stod takseret til 1000 Rdl. Sidebygningerne var ligeledes uforandrede. Det er altsaa den Bygning, som blev Gæstgivergaardens Dansesal, og hvori en Række muntre Fester afholdtes de følgende Aar.

Den tidligere nævnte Musikforening, der altsaa i Begyndelsen havde været generet af Pladsmangel, kunde nu bedre udfolde sig. Og til Musiklivets Fremme stiftedes nogle Aar senere ($^{30}/_{11}$ 1856) yderligere en Sangforening, som begyndte med 40 Medlemmer. Dens Bestyrelse var Chordegn Johannsen, Læge Richter, Sadelmager Henrichsen, Apoteker Dahl og Købmand Starck. Den Mand, som ledede dens første Øvelser, var en Syngelærer Jean Berg fra København, der i Avisen tilbyder Sangundervisning, og som desuden gav sig af med Portrætmaleri. Senere blev Chr. Bigum Sangforeningens Leder. Foruden de aktive Medlemmer havde Sangforeningen mange passive, som forlystedes med visse aarlige Koncerter med paafølgende Bal. En Indsender klager i Gr. Avis over, at Medlemmerne faar for lidt for Pengene. Læge Richter svarer ham i næste Nummer med, at det er umuligt med de Pengemidler, der er til Raadighed, at give mere end 3 Koncerter med Bal om Aaret.

Undertiden slog Sangforeningen og Musikforeningen sig sammen om en fælles Koncert. Og en Gang om Sommeren arrangerede de en fælles Udflugt, under hvilken de forlystede Medlemmerne med Sang og Musik. Et Aar var de i Ebeltoft, et andet Aar paa Anholt. Sidstnævnte Tur var saa vellykket, at en Indsender i Gr. Avis opfordrede en af Deltagerne til at give en Beskrivelse af Turen og faa den optaget i Avisen, hvad ogsaa skete.

Imidlertid var det ikke blot Musik- og Sanglivet, der blomstrede inden for Gæstgivergaardens Vægge. Ogsaa Dilettantkomedien havde sine ivrige Dyrkere. Blandt de virksomste var i Begyndelsen Købmand C. N. Balle, som havde Forretning paa Hjørnet af Østergade og Nørregade. Han var, som man siger, ligefrem „bidt af en gal Skuespiller". Han brillerede som Klokker Link i „Nej" og „Ja", som Skytten i Erik Bøghs „Fastelavnsgildet" o. l. Ogsaa Værten selv, den omtalte Gleerup, der senere blev virkelig Skuespiller, var ivrig Dilettantskuespiller. Ellers kan nævnes Læge Richter, Bogtrykker Lemmich og Arrestforvarer Svendsens Datter, den smukke Amalie Svendsen, som kort efter blev gift med Lemmich. Af andre Stykker, som opførtes

paa Gæstgivergaardens Scene, kan nævnes „En Søndag paa Amager", „Aprilsnarrene", „Intrigerne", „Eventyr paa Fodrejsen", „Valbygaasen", „De Uadskillelige", „Genboerne" o. a.

Det hændte ogsaa, at de unge Grenaamennesker, der gik paa Latinskolé, naar de var hjemme i Ferierne, forsøgte sig i den dramatiske Kunst og som kvindelige Partnere havde deres jævnaldrende Søstre eller Veninder. Og det gav selvfølgelig Anledning til et paafølgende Bal og eventuelt en lille „Film". Og endelig kom saa ogsaa „rigtige Skuespillere" af de omrejsende Selskaber hertil og gav Forestillinger. Det var som Regel Selskaber, som blev her i Byen en længere Periode og optraadte 5, 6 eller flere Aftener paa Rad. Der kan med god Grund nævnes C. F. Raus Selskab, som vel i over en Menneskealder, altsaa længe, længe efter, at Gæstgivergaardens Saga var forbi, vedblev at komme hertil. At komme nærmere ind paa alle de Festligheder, som har fundet Sted i Gæstgivergaardens Sal, og som for den ældre Generation stod i Eventyrets Feglans, er ugørligt af Hensyn til Pladsen. Jeg skal kun give nogle enkelte Stikord, saa maa Læserne tænke sig til Resten: „$^{14}/_{1}$ 57 En Række Dilettantforestillinger". „$^{22}/_{1}$ 57 Afdansningsbal i Hr. Gleerups store Sal. Eleverne fra Kl. 6—10. Derefter kunne ogsaa voksne deltage. Johanne Weise". *„Bal en masque,* Mandag d. 23. Febr. hos J. Gleerup"! Meget fornemt! Det kan ikke engang gøre det at skrive ganske simpelt „Maskebal". „$^{6}/_{10}$ 57 Hs. Majestæt Kongens Fødselsdag fejredes ved et Fællesmaaltid paa Gæstgivergaarden. Da ingen af Byens højere Embedsmænd imod Forventning havde villet forskiønne Festen med deres Nærværelse, udbragtes Hs. Majestæts Skaal af Konsul Kock". „$^{27}/_{12}$ 57 Julebal i Gæstgivergaardens store Sal". „$^{26}/_{9}$ 58 Georginefest og Bal i den store Sal". „$^{3}/_{1}$ 59 Ved Sangforeningens Concert vil der ikke denne Gang blive serveret koldt Kiøkken, hvorimod varm Mad, naar man derom henvender sig til Værten senest Dagen før. Skaaret Smørrebrød vil til enhver Tid kunne erholdes i Buffeten. H. Bruhn". „2.—15. April 1861 Raus Selskab giver Forestillinger". „$^{6}/_{10}$ 61 Kongens Fødselsdag fejres af Borgerskabet ved Festspisning i Byens offentlige Localer. Paa Gæstgivergaarden havde et talrigt Selskab af Embedsmænd og Borgere indfundet sig, og under den gemytligste Stemning blev her udbragt Skaaler for Kongen af Konsul Kock, for vort gamle 1000 aarige Fædreland til Ejderen af Postmester Skjerbæk o. s. v....." „19.—31. Marts 62 Teater af det Schäfferske Selskab". „$^{10}/_{7}$ 63 Det Hoffmannske „Circus gymnasticus" giver Forestillinger, og Direktørens to Døtre Flora og Josephine begynder 10.

Juli 63 et Dansekursus for Børn og Voksne paa Gæstgivergaarden. Indmeldelse modtages i deres Logis hos Læge Richter". 1/4 62 overtager Baagøe Gæstgivergaarden og averterer, „at han lader en Fjedervogn holde ved Damperen og kjøre derfra til Gjæstgivergaarden — ligeledes fra Gjæstgivergaarden til Stranden, naar Damperen afgaar". „5/3 64 afholdes Valg til Rigsraadets Folketing i Gæstgivergaarden". Dette var et lille Udpluk af Begivenheder, der har fundet Sted i disse muntre Haller. Til Borgernes Adspredelse var stiftet en Klub „Foreningen", som i Januar 1860 aabnede sine Lokaler paa „Gaarden". „Der tilbragte saa mangen Familiefader som Klubmedlem sin Aften ved Kortspil og de fyldte Puncheglas. Gik det end i Reglen sømmeligt til, var det dog ikke heldigt for Familielivets Trivsel, naar Hjemmene paa slige Aftener forsømtes". „Foreningen" vedblev i en meget lang Række Aar at være Byens selskabelige Klub. Den flyttede ned paa Hotel „Dagmar" i 1867, straks da dette Hotel aabnedes, og afgik, saa vidt jeg husker, først ved Døden, da Handels- og Kontoristforeningen stiftedes. Naar der var Teaterforestillinger i Gæstgivergaardens Sal, blev ogsaa Klublokalerne taget i Brug, og Avertissementer viser, at de ikke stod til Afbenyttelse i de Uger, hvor der var Teater.

Det var ikke alene Byens Folk, som deltog i Festerne, ogsaa Omegnens Honoratiores kom kørende hertil. Herskaberne fra de større Gaarde som Katholm, Hessel, Benzon kom altid kørende med 4 for, og Kusken svingede ind gennem Gaardens Port, hvad ikke altid var let, naar man tager den ret smalle Gade i Betragtning. Hestene sattes ind i Gaarden, hvor der i Sidebygningen mod Øst var 2 store Stalde, der kunde rumme en Snes Heste. Saadanne Festaftener var der Tilskuere i Gaden, og Festen varede tit til næste Morgen. Og lad mig saa slutte med at sige et Par Ord om Gæstgivergaardens allerstørste Dag, som var Onsdag d. 12. Maj 1861. Da holdt Kong Frederik VII og Grevinde Danner samt deres Følge og en Del af Byens og Egnens Honoratiores Taffel i Gaardens Sal. Kongen og Grevinden var under en Rundrejse i Jylland paa et kort Besøg i Grenaa og boede under deres 2 Dages Ophold hos Justitsraad Nyeborg. Selve Festtaflet stod derimod her i „Gæstgivergaarden". Der var i den Anledning fra Politiet givet den Ordre, at „under Taffelet anmodedes Publikum om ikke at tage blivende Plads paa Gaden uden for Localet, men bevæge sig frem og tilbage, saaledes at Enhver, som maatte ønske at se Hs. Majestæt ved Taffelet, kan faa Adgang dertil". Alle Hunde skulde holdes bundne. Støjende og upassende Opførsel var forbudt, ligeledes al Skyden.

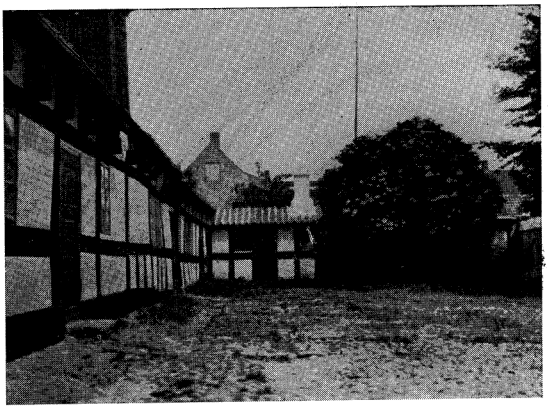

Et Sommerbillede fra Gl. Gæstgivergaard, som den ser ud nu.

Festen forløb til gensidig Tilfredshed, og dette Kongebesøg mindedes i lange Tider af unge og gamle, og har ganske afgjort været den største Dag i „Gaardens" Historie. Men Æren alene kan jo ikke gøre det, naar det økonomiske svigter. Winding arbejdede paa at skabe et Konkurrenceforetagende, et Hotel efter højmoderne Principper, og byggede med det for Øje en Nybygning nede paa Søndergade.

Baagøe havde foruden Pengevanskelighederne, som alle Ejerne havde haft, ogsaa Vanskeligheder af privat Art. Den 14. April 1867 aabnede Winding „Hotel Dagmar". Samme Dag averteres Baagøes Møbler, Inventar, Service o. s. v. til Tvangsauktion. Bygningerne var kort før overtaget af Hovedkreditoren, Grosserer Kjørboe. De fleste af Gæstgivergaardens Kunder gik straks over til „Hotel Dagmar". Dog ses det, at Musikforeningen endnu den 21. April (2. Paaskedag) holdt en Koncert og Bal i „Gl. Gæstgivergaards store Sal". Det er vel nok første Gang, at „gammel" sættes foran Navnet. Hidtil havde den jo været alene om Værdigheden.

Efter Aabningsfestligheden paa Hotel Dagmar skrev Avisen: „..... Skjøndt det tidligere, nu nedlagte Gæstgiveri ingenlunde hørte til de daarligste i Landet, maa det dog indrømmes, at dets Indretning, der skrev sig fra en Tid, da Publicums Fordringer vare mindre, lod Adskilligt tilbage at ønske, og om de ikke faa Reisende, der jævnligt giæste vor By, end ikke have havt særlig Grund til Utilfredshed, ville de dog sikkert paaskjønne Hr. Windings Bestræbelser for at indrette sit Gjæstgiveri saa tidssvarende og comfortabelt som muligt... ...."

Redaktøren bruger i sin Anmeldelse Ordene „det nu nedlagte Gjæstgiveri..." Helt kom det ikke til at passe. Kjørboe udlejede straks „Gl. Gæstgivergaard", som den fremtidig hed, til Gæstgiver Bonke fra Havnen, som med det samme flyttede derop. Og det ses, at her ogsaa fremtidig afholdtes baade Baller, Koncerter og andre Selskabeligheder, ligesom der selvfølgelig var almindelig Restauration.

Men Glansperioden var forbi. Bonke købte senere Ejendommen, men flyttede faa Aar efter op paa Torvet og solgte i 1877 Gl. Gæstgivergaard til en Købmand i Ringkøbing.

I de næste 10 Aar var der 7 forskellige Ejere, delvis udenbys, hvis Navne jeg dog skal skaane Læserne for. I 1887 solgtes Ejendommen endelig til Maltgører R. Jensen. Han opførte faa Aar efter paa Gadens modsatte Side et moderne Maltgøreri. „Gl. Gæstgivergaard" „moderniseredes" med en ny Facade og udlejedes til Beboelseslejligheder. I Sidebygningen var Maltlager. Det ejes efter Maltgører Jensens Død af Enkefru Jensine Jensen.

STOREGADE NR. 34

Præstegaarden, opført 1853, Matr. Nr. 44.

Som mange Gange tidligere nævnt ligger Præstegaarden paa den østre Del af „Bassegaardens" Grund. Og efter Branden i 1751 opførtes paa den samme Grund en stor Gaard med Sidebygninger til begge Sider og med to selvstændige Forhuse til Gaden, adskilt ved en bred Port i Midten. Det var det østre af disse, som Winding i 1853 lod nedrive og i Stedet opføre en moderne Nybygning til Dansesal og Restaurationslokale. Sidebygningen benyttedes til Køkken i den Del deraf, som laa nærmest op mod Forhuset. Resten var Hestestalde for Gæstgivergaardens Gæster.

Da Kjørboe i 1867 efter Baagøes Fallit overtog Gl. Gæstgivergaard, delte han den straks i 2 Dele, som adskiltes ved en Mur. Det skete lige i de Aar, da Byens Matrikulering fandt Sted, og hver af Parcellerne fik derfor sit selvstændige Matr. Nr.

Køberen i 1867 var Distriktslæge S. A. Steenberg, der omdannede Bygningen til Privatbolig. Men endnu ser man, bl. a. paa den meget betydelige Højde i Stuerne, at den er bygget til andet Formaal.

SCHACK AUGUST STEENBERG

født $^{5}/_{9}$ 1808 i Gjerlev ved Frederikssund, død $^{27}/_{12}$ 1885 i Frederiksberg. Kir. Eks. 1838. Derpaa Bataillonskirurg og Underlæge i 10 Aar. $^{14}/_{3}$ 1848 Distriktslæge i Grenaa og Læge ved Amtssygehuset her. R. af D. $^{1}/_{3}$ 78. Afsked som Justitsraad $^{16}/_{3}$ 1880. Privatiserede i Frederiksberg fra 1881 til sin Død. Gift $^{25}/_{11}$ 1848 med Kathrine Elisabeth Lemvig, født $^{14}/_{5}$ 1823, Datter af Hørfabrikant, Oberstløjtnant ved borgerl. Artilleri Fr. L. Lemvig, København.

Jeg er ikke i Besiddelse af nævneværdige Efterretninger om Steenbergs Liv her i Grenaa. Kun bør det bemærkes, at Steenberg og Hustru i 1881, altsaa kort efter, at de havde forladt Byen, oprettede et Legat paa 2000 Kr., hvis Renter uddeles til Personer,

Distriktslæge Steenberg og Frue.

som „ved Sygdom ere komne i Nød". Det tyder jo paa, at de har næret helt venlige Følelser over for den lille By, hvor de virkede i 23 Aar.

Da Distriktslæge Steenberg i 1880 forlod Byen, solgte han Ejendommen til Sognekaldet for Grenaa og Gammelsogn, som indrettede den til Præstebolig. Siden „Præsteresidentzen" paa Torvet solgtes i 1745 (se heri Side 133), havde der i de forløbne næsten halvandet Aarhundrede ikke været nogen fast Præstebolig i Grenaa. Præsterne havde selv købt eller lejet Bolig, hvor det passede dem bedst. Saa vidt jeg ved, var det Byens unge Sognepræst C. Jacobi, der rejste Spørgsmaalet om Køb af en fast Præstegaard og fik det gennemført. Og her paa Storegade, hvor han i 1880 flyttede ind med sin unge Frue, blev da deres Hjem i Resten af deres Grenaatid.

CARL HUGO EDVIN JACOBI

Præst her $^{10}/_{10}$ 1877—$^{31}/_{12}$ 1895, født $^{5}/_{6}$ 1843 i Ribe, Søn af Sognepræst Carl L. T. Jacobi, død $^{11}/_{5}$ 1914 i København. Cand. theol. 1869 h[1]. Lærer ved Københavns Skolevæsen 1867—72. Drev samtidig teologiske Studier særlig i de systematiske Fag sammen med den senere Biskop P. Madsen. Res. Kapellan Horbelev—Falkerslev 1872. Res. Kapellan Viborg Domkirke 1874. Sognepræst Grenaa—Gammel Sogn udnævnt $^{10}/_{10}$ 1877. Stiftsprovst i Aalborg Siift og Sognepræst til Budolfi Kirke $^{31}/_{12}$ 1895. R. af D. $^{26}/_{5}$ 1892. D. M. $^{3}/_{10}$ 1908. Entlediget $^{13}/_{9}$ 1913. Gift $^{2}/_{7}$ 1878 i Viborg med Henriette Zahrtmann, født $^{12}/_{10}$ 1852 i Hatting Præstegaard, død $^{25}/_{10}$ 1930 i København.

Efter ovenstaaende statistiske Oplysninger, der i Hovedsagen er taget fra Grahshenning og Hauch-Fausbøll: Danm. Præstehistorie, og hvortil kunde føjes den Karakteristik, som nævnte Værk giver af Jacobis Præstevirksomhed i Grenaa, nemlig „at det lykkedes ham her at tilvejebringe en ordnet og omfattende Menighedspleje, der kunde tages til Mønster paa andre Steder", er det rimeligt at tilføje en Smule, til nærmere Belysning af Jacobis Gerning i Grenaa.

Som udgaaet af en gammel Præstefamilie og som havende tilbragt saa lang en Tid af sit Liv i to saa fornemme gamle Bispebyer som Ribe og Viborg, havde det været forstaaeligt, om der over hans Optræden havde været et udpræget embedsmandsmæssigt Præg. Det kan der næppe siges at have været, selv om Jacobi og Frue ganske naturligt følte sig mest hjemme blandt Byens Embedsstand. Over Præstens Optræden var der saa meget jævnt menneskeligt, at han straks kom i et godt Forhold til største Delen af Befolkningen. Af politisk Anskuelse var Jacobi „Højre" som næsten alle Embedsmænd, ja næsten alle Byboere dengang. Og i de stærkt politiske Stridens Aar i 80erne og 90erne var han adskillige Gange fremme paa politiske Møder for at fremsætte sine Anskuelser. Det kan vist godt siges, at Pastor Jacobi var en af den Tids konservative Spidser i Grenaa. Og at der maaske ogsaa en enkelt Gang kunde komme Udtalelser fra Prædikestolen, som med „god Vilje" kunde tages til Indtægt i den Henseende, ses af en Notits i Gr. Folketidende for $^{6}/_{11}$ 1883. Redaktør Skjødsholm foregiver, at en anonym Indsender har indleveret en Artikel under Overskrift „Pastor J. paa Prædikestolen", hvori han havde paastaaet, at Jacobi i en Prædiken skulde have antydet, at „Vorherre nærmest var til for at fordømme Venstre og velsigne Højre". Redaktøren forjætter, „at han ved given Lejlighed selv agter at undersøge, om det i Virkeligheden er i den Grad graverende, som den anonyme Brevskriver antyder. I saa Fald skal han [Redaktøren] ikke i nogen Maade holde det tilbage for Offentligheden".

Der er vist overvejende Sandsynlighed for, at det er en fingeret Indsender, og at det mere er Skjødsholms Ønske om at finde en Lejlighed til at overfalde en politisk Modstander end streng Saglighed, som har dikteret Angrebet.

Jacobi var en overordentlig samfundsinteresseret Mand, og i saa godt som alle de sociale og velgørende Foretagender, der stiftedes i de Aar, var han en virksom Medarbejder eller Formand. Det maa erindres, at det var i de Tider, da det offentlige ikke som nu paa alle Maader tog sig af dem, der var paa Samfundets Skyggeside, men hvor der var en vid Mark for det private Initiativ. Og naar der stundom med en vis Bilyd i Tonen er sagt „Byggepræsten" om ham, saa maa det nærmest tages som et Hædersnavn og viser hans store Interesse for, hvad der tjente Byens og dens Indbyggeres Vel. Jacobi var Hovedmand for Asylets Opførelse (1884), Ligkapellets (1881), Menighedshjemmets (1895) og stærkt medvirkende for at skaffe Teknisk Skole en

Pastor Jacobi og Frue.

selvstændig Bygning (opf. 1891), for at nævne nogle af de betydeligste Foretagender.

Ordene i Indledningen om „at det lykkedes ham at tilvejebringe en ordnet og omfattende Menighedspleje" sigter bl. a. til Oprettelsen af Stefansforeningen, der som en Slags Generalnævner stod bag Asylvirksomheden, Søndagsskolerne, Menighedsplejen o. m. m. Eller som Pastor Jacobi i sin sidste aarlige Indberetning til Biskoppen skriver om de kirkelige Tilstande i Pastoratet: „..... saaledes foranlediget skal jeg tillade mig at oplyse, et der i de sidste 12 til 14 Aar i det herværende Pastorat har udviklet sig en organiseret Menighedspleje, i hvilken foruden 2 Diakonisser en fast Kreds af velegnede Mænd og Kvinder have arbejdet, omfattende Syge- og Fattigpleje, Husbesøg, Søndagsskole, Pige- og Konemøder, Børneasyl og andre beslægtede Foretagender. Menighedsplejen har i afvigte Efteraar faaet sit eget, efter Byens Forhold anselige Hjem, der indviedes 27. Okt. 1895....

Gr. Præstegaard, 7. Jan. 1896.

C. Jacobi".

Pastor Jacobi tilhørte nærmest, hvad man kalder „Kirkeligt Centrum". Han skriver selv engang (2/3 1889) i et Brev til Professor Westergaard: „.... i Byen findes kun faa Grundtvigianere, ... de to andre Retninger ere derimod fyldigt repræsenterede, og skjøndt der endnu er meget tilbage at ønske i Henseende til gjensidig Tillid og Forstaaelse, har man dog den Forvisning, at Maalet vil kunne naaes og et ærligt og flittigt Fællesarbejde i Menighedsplejen vil blive det bedste Middel til et smukt og broderligt Fællesliv".

Jeg har det Indtryk, at Jacobi uagtet de bedste Ønsker om et godt Samarbejde med Indremission tit dèr stødte paa en Mur, uden at jeg er i Stand til at give en ganske objektiv Fremstilling

Præstegaarden paa Storegade inden Ombygningen.

af Aarsagerne. Et lille haandgribeligt Eksempel kan jeg dog fremdrage: Ved de indledende Arbejder til Opførelse af et Menighedshjem var Indremissions Medlemmer med og havde som saa mange andre tegnet sig for Bidrag. Men i sidste Øjeblik sprang de fra, trak deres Tegning tilbage og opførte selv Missionshuset ved Nørreport.

Pastor Jacobi udnævntes Nytaarsaftensdag 1895 til Stiftsprovst i Aalborg og drog fra Grenaa i Februar næste Aar.

Stiftsprovst Jacobis officielle Afsked med Grenaa fandt Sted ved hans sidste Menighedsmøde, som afholdtes i det nye Menighedshjem 14. Febr. 96. „Før selve Mødet overraktes der ham forskellige Gaver som en Tak for hans Virksomhed i den svundne Tid. Overrækkelsen fandt Sted ved Stedets nye borgerlige Øvrighed, Borgmester Rothe, der i en jævn og naturlig Tale pegede paa de synlige Monumenter, som stod om Jacobis Virksomhed i Grenaa, og paa det Eftermæle, han efterlod sig som Præst og Menneske. Gaverne bestod af en Række smukke Billeder fra Grenaa og en større kontant Pengegave".[1])

I Aalborg fik Stiftsprovst Jacobi derefter atter en Række gode Arbejdsaar. Han kom i godt Forhold til Budolfi Menighed og det hele Stift og virkede der til sit 70' Aar.

Han var legemlig syg, da han i Efteraaret 1913 forlod Aalborg, og døde efter faa Maaneders Ophold som Emeritus i København.

Jacobis Efterfølger som Præst i Grenaa blev:

Provst Nørregaard og Frue.

JACOB LAURITZ NICOLAI NØRREGAARD

Præst her $^{27}/_{2}$ 1896 – $^{31}/_{12}$ 1914, født $^{18}/_{12}$ 1844 i Kbhvn., S. af Kancellisekretær Fr. Chr. Nørregaard, død $^{29}/_{5}$ 1916. Cand. theol. 1871 h[1], Lærer ved forsk. københavnske Skoler 1862—79. Kateket i Helsingør 1879—82. Sognepræst Rye—Sonnerup 1882—96. Udnævnt til Sognepræst i Grenaa og Gammel Sogn 27. Febr. 1896. Provst for Rougsø, Sønderhald og Nørre Herred $^{10}/_{2}$ 1900. Suppleant i det kirkel. Udvalg. R. af D. $^{20}/_{12}$ 1910. Formand for Asylbestyrelsen, Teknisk Skole, Velgørenhedsselskabet, Menighedshjemmet og Grenaa Blindeforening. Desuden Formand for Santalkommissionens Lokalkomité for Aarhus Stift. — Udgivet i 1896 „Til Herrens Pris", Salmer til hele Kirkeaaret. Entl. fra $^{31}/_{12}$ 1914. Gift $^{12}/_{10}$ 1878 med Hansine Mathilde Skoubo, født $^{19}/_{8}$ 1849, Datter af Læge Skoubo, Kirkesaaby, død $^{23}/_{7}$ 1932.

Stedets nye Præst var Broder til den landskendte Højskoleforstander, Dr. theol. Jens Nørregaard, Testrup. Paa Forhaand var Befolkningen vistnok derfor indstillet paa, at Nørregaard nærmest tilhørte den grundtvigske Retning. Det kan dog næppe siges. Nørregaard var ikke udpræget „Retningsmand" og havde betydeligt lettere end sin Forgænger ved at samarbejde med Indremission, i hvis Forsamlingshus han ofte talte. Hvad der er sagt om Pastor Jacobi med Hensyn til hans Interesse for Samfundsspørgsmaal gælder ogsaa for Nørregaard. Blot er der det at mærke, at medens førstnævnte fra omtrent bar Bund grundlagde disse mange Foretagender og Institutioner, fik Nørregaard den næppe lettere Opgave at holde dem i Gang.

Som det biografiske Rids foran viser, blev Nørregaard, der faa Aar efter sin Tiltrædelse blev Provst, i sin Embedstid Formand for Størsteparten af netop de Institutioner, som hans Forgænger havde stiftet.

Provst Nørregaards Embedstid ligger saa nær ved Nutiden, at jeg vel skal vogte mig for nærmere at berøre den. Skal man kort og neutralt karakterisere Provsten, maa man vistnok navnlig fremhæve hans store Flid og Arbejdsevne og hans Lyst til Ar-

Interiør fra Præstegaarden i Provst Nørregaards Tid. Provstinden sidder ved Vinduet og Frk. Gerda Nørregaard ved Flygelet, medens Provsten sidder i Midten med Celloen, som var hans Yndlingsinstrument.

bejdet. Han var en grundig og nøjagtig Embedsmand, havde et lyst og muntert Sindelag, og det faldt ham ikke svært at omgaas de mange Mennesker, han paa Embeds Vegne kom i Forbindelse med. Provst Nørregaard havde overmaade let ved at finde træffende Udtryk for sine Følelser ved officielle Lejligheder og maa sikkert siges at have været et samlende Mærke for det kirkelige Liv i Grenaa. Som Provst var Nørregaard en god Mand paa sin Plads, selv om det ikke kan skjules, at han vel nok havde lidt mere af den gammeldags gejstlige Selvfølelse og Værdighed over sig, end Nutidsmennesker skøtter om at møde.

Hjemmet i Præstegaarden prægedes af Provstens store Anlæg for og Kærlighed til Musik, som var gaaet i Arv til flere af Børnene. Saaledes vil det mindes, at Frk. Gerda Nørregaard efter en grundig musikalsk Uddannelse fik Embede som Organist ved Grenaa Kirke. Frk. Nørregaard var i en Aarrække den stilfærdige, men meget kyndige Leder af Byens Musikliv og bidrog ved en lang Række baade større Kirkekoncerter og smaa, kortere Kirkemotetter til at vække Folks Interesse for Kirkemusikken. Ved en Afskedskoncert, som Frk. Nørregaard afholdt, og hvor Husets gamle Ven, Komponisten Fini Henriques medvirkede, modtog hun en stærkt følt Tak for, hvad hun havde været for Byens Musikliv.

Provst Nørregaard søgte sin Afsked med sit fyldte 70 Aar

(fra $^{31}/_{12}$ 1914). Korrekt Embedsmand i det som i alt andet. Hans Afskedsprædiken i Grenaa Kirke holdtes d. 21. Marts 1915. „Der var overfyldt af en stor og hengiven Menighedskreds. Om Eftermiddagen bragte Menighedsraadet paa egne og en større Kreds's Vegne en Tak og en Erindringsgave ved en Sammenkomst i Præstegaarden".[1])

Provst Nørregaard tilbragte sin sidste Tid i Helsingør, men levede kun et Aarstid efter sin Bortrejse fra Grenaa.

Jeg maa lige nævne, at Ægteparrets yngste Barn, Sønnen Jens Nørregaard, blev Teolog ligesom Faderen. Han tog den teologiske Doktorgrad i 1920 og udnævntes i 1923 til Professor i Kirkehistorie ved Københavns Universitet, hvor der i Øjeblikket sidder 3 gamle Grenaadrenge som Professorer, nemlig foruden Nørregaard, Nobelpristageren August Krogh og Litteraturprofessoren Ejnar Thomsen.

JENS JØRGEN ALFRED FRANTZEN

Præst her $^{27}/_{2}$ 1915—$^{31}/_{10}$ 1930. Født $^{17}/_{4}$ 1865 i Gangsted Skole ved Horsens, Søn af Lærer Søren Frantzen. Død i Holte $^{3}/_{1}$ 1936. Cand. theol. 1891 h[1]. Lærer ved de Kellerske Aandssvageanstalter 1887—91. Uord. Medhj. i Levring—Hørup (Lysgaard Herred) 1891. Sognepræst Leerup—Tranum (Øster Han Herred) 1892. Sognepr. ved Nathanaels Kirken i Kbhvn. $^{28}/_{6}$ 1905—$^{27}/_{2}$ 1915. Sognepr. i Grenaa $^{27}/_{2}$ 1915. Entlediget fra $^{31}/_{10}$ 1930. Gift [1]) $^{14}/_{9}$ 1892 med Dorthea Madsine Bastue, født $^{14}/_{10}$ 1869, død $^{18}/_{6}$ 1893. Gift [2]) $^{16}/_{5}$ 1900 med Hermine Magdalene Bastue, født $^{26}/_{9}$ 1867, begge Døtre af Fyrmester J. A. Bastue.

Pastor Frantzen var den første Præst i Grenaa, der udnævntes efter Menighedsraadets Oprettelse. Han var af dette indstillet med saa stort Flertal, at det paa Forhaand var at forudse, at han vilde blive kaldet. Pastor Frantzen var, da han kom til Grenaa, ikke nogen rask Mand. Det er vistnok rigtigt, at Arbejdet i det store Nathanaelssogn i København, som talte over 20,000 Indbyggere, havde slidt haardt paa ham og taget hans bedste Kræfter. Og han søgte vistnok til Grenaa bl. a. for under mere rolige Forhold at genvinde sit Helbred. Helt lykkedes det ikke. Selv om Pastor Frantzen i sin 15-aarige Embedstid i Grenaa havde gode Perioder, saa var han dog mærket af Sygdom og kunde ofte i længere Perioder være sygemeldt. Og kun ved stor Viljestyrke og Nidkærhed lykkedes det ham at passe sin Gerning.

I Modsætning til sine to Forgængere sluttede Frantzen sig afgjort til Indremission. Men han var ikke en skarp Retningsgænger, og det laa langt fra ham at være en ensidig Fanatiker. Det er vistnok Sandheden om ham, hvad der blev skrevet ved hans Død, „..... at han i de Aar, han virkede i Grenaa, blev agtet og afholdt af alle, som kom i Berøring med ham. I sin

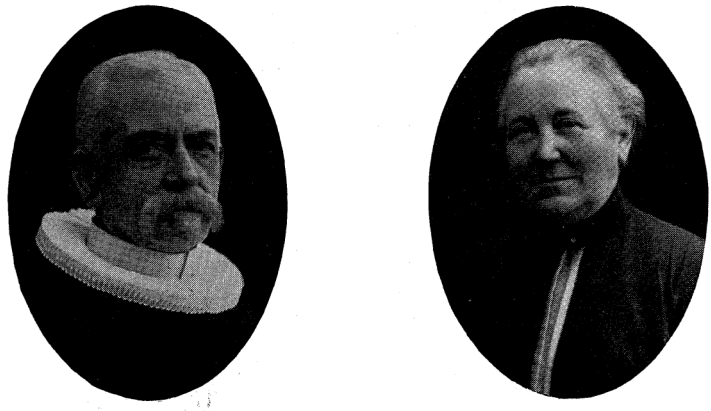

Pastor Frantzen og Frue.

Forkyndelse som i hele sin Færd var han jævn og stilfærdig. Skarpe Ord og udfordrende Standpunkter laa ham fjernt, og han var forstaaende og fordragelig over for anderledes tænkende, der stilede mod samme Maal. Han var en retliniet, hjælpsom og elskværdig Mand, der søgte at gøre Ret og Skel til alle Sider".[1])

Ligeledes i Modsætning til sine to Forgængere, der ved Siden af deres kirkelige Arbejde havde taget flittig Del i de rent samfundsmæssige Opgaver, viede Frantzen udelukkende sine Kræfter til det kristelige og kirkelige Arbejde. Det laa dels i hans hele Livssyn, dels ogsaa i, at han — som før nævnt — var en svagelig Mand og ikke besad sine Forgængeres store Arbejdsevne.

I Pastor Frantzens Tid og i ikke ringe Grad netop fordi han trængte til en Medhjælp, ansattes der en præsteviet Medhjælper, som oprindelig tillige var Kordegn og Timelærer ved Skolen, men senere lønnedes udelukkende af kirkelige Midler. I 1927 omdannedes Stillingen til et residerende Kapellani.

Medens de to første Kapellaner: Svend Rehling og Ove Nielsen tilhørte henholdsvis „K. F. U. M.-Retningen" og Indremission, sluttede den tredje, Edv. Pedersen sig til den grundtvigske Retning.

Men uagtet den Aflastning i Arbejdet, som Kapellanembedet bød, maatte Pastor Frantzen i 1930 af Helbredshensyn søge sin Afsked. Han flyttede til Nordsjælland og levede der i 6 Aar.

Pastor Frantzens Fritidsglæde var Havedyrkning. Her i Grenaa saa man hver Morgen Præsten komme i Arbejdstøj og med Træsko paa og begive sig ned til den lille Have, han havde ved Aaen. Der fandt han Sindets Ro og Hvile. Og ovre i Holte fortsatte han med Havearbejdet, saa vidt Kræfterne tillod. Efter et kort Sygeleje døde Pastor Frantzen 3. Jan. 1936. Ved hans Jordefærd fra Lyngby Kirke var der ikke mindre end 2 af Talerne,

der berørte det symbolske i, at den afdøde i sin Manddomstid havde haft sin Gerning ved Nathanaelskirken, og at det netop kunde passe paa ham, hvad der blev sagt om Nathanael „en Israelit, i hvem der ikke var Svig".

Efter Pastor Frantzens Bortrejse fra Grenaa blev den daværende Andenpræst, nuværende Provst H. K. Hein, kaldet til Sognepræst og flyttede ind i Embedsboligen. Men forinden hans Indflytning blev Præstegaarden grundigt moderniseret, ja nærmest ombygget i hvert Fald i det Ydre.

HANS KARL HEIN

født i København $^{22}/_{4}$ 1895, Søn af Urtekræmmer H. Cand. theol. 1919 (l.) Ord. Medhjælper Islands Brygges S., Kbhvn. 1920. Kaldskapellan sst. 1921. Res. Kap. Haslev—Frerslev 1924. Res. Kap. Grenaa og Gammelsogn $^{22}/_{8}$ 1930. Sognepræst sst. $^{1}/_{12}$ 1930. Provst for Randers Nr. og Sdr. Herreder $^{16}/_{6}$ 1936. Gift $^{13}/_{3}$ 1923 med Johanne Margrethe Baden, D. af Bogbindermester B., Kbhvn.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 52 Lars Erichsen

STOREGADE NR. 32

Tidligere J. Udengaard,
nu Enkefru M. Nielsen (opf. ca. 1880) Matr. Nr. 45.

Grundtaksten af 1682 nævner her: „[Nr. 54] Morten Sørensens Huus tegt med [Straa]tag hand self iboer Taxt 30 Rdl."

Omkring 1700 ejes Huset af Rasmus Sørensen Fævejle udj Bredstrup. 1714 Skøde til Erich Terchildsen, som var Glarmester. Han er dog vistnok død inden Branden i 1751, saaledes at det er hans Søn Jørgen Erichsen, som lader Huset genopbygge. I Brandtaksationen 1761 nævnes som Ejer Felbereder Lars Erichsen, der muligvis ogsaa er Søn af Glarmesteren. 1802 solgt til Snedker Søren Sørensen Svarre. 1803 til Sadelmager Niels Frandsen. 1812 til Bager Christian Svantemann. 1820 til Skomager Rasmus Andersen Casper. 1821 til Told- og Konsumtionsbetjent Jens Bigum, i hvis Slægts Besiddelse det saa endelig blev i en længere Aarrække (ca. 50 Aar). Jens Christian Bigum var gift med Maren Mortensdatter. De maa være indvandret hertil. Navnet forekommer ikke før i Grenaas Historie. Ægteparret havde 2 Børn, Datteren Anna Sophie Kirstine (f. $^{12}/_{2}$ 1819) og Sønnen Morten Christian (f. $^{20}/_{3}$ 1814). Christian konfirmeredes i 1828. Der staar om ham i Kirkebogen „Kundskaber fortrinlige, Opførsel god". Aaret efter rejste han

som „15aarig Skriverdreng til Randers", sammen med en jævnaldrende Kammerat, Peder Brændstrup, Søn af Hattemager Brændstrup, som ligeledes boede paa Storegade. Hvornaar han er kommet tilbage til Grenaa ses ikke i Kirkebogen, men i 40erne var han paa Byfogedkontoret hos Justitsraad Aagaard og lidt senere paa Postkontoret hos Postmester Skjerbæk. Bigum var meget musikalsk, og som omtalt under Gl. Gæstgivergaards Historie var han meget virksom ved Stiftelsen baade af Grenaa Musikforening og af Grenaa Sangforening.

Bigum var et godt Hoved, velbegavet, kvik og havde altsaa udmærkede musikalske Anlæg. Ved Dilettantkomedierne indstuderede han Sangene med de optrædende. Han var en flittig Deltager i Sangforeningens Øvelser, en Tid endogsaa Dirigent. Det var i disse 2 Foreningers Glansperiode i 50erne. Hvervet var vistnok ganske ulønnet, men det ses et Par Gange, at der i Annoncen staar, at „Nettooverskuddet gaar til Musikkens Dirigent, Hr. Bigum". Bigum var altsaa Kontorist ude hos Postmester Skjerbæk, hvor han gjorde det meste af Arbejdet, som nu for Resten ikke dengang var saa overvældende stort. Posthuset laa paa Østergade. Det er den Bygning, som nu tilhører Læge Madsen. Postmesterens Løn var ikke ret stor, og den Løn, han gav sin Kontorist, var selvfølgelig endnu langt mindre. Bigum var ugift, men boede sammen med den før omtalte Søster. I Tidens Løb blev dette begavede Menneske mere og mere forfalden til Drik, saaledes at han vistnok kom fra Postkontoret endnu før Skjerbæk gik af. En god Bekendt af Bigum fra de yngre Aar karakteriserer ham saaledes: „i Grunden en stor Melankoliker, hvis Dagligliv forbitredes af en arrig Søster, som holdt Hus for ham". Men det er vel nok gensidig Virkning. Thi Broderens Drikfældighed har vel nok fremkaldt eller i hvert Fald fremmet Søsterens Arrigskab. Men det med den arrige Søster har jeg hørt omtale af flere. Hun brugte den forfærdeligste Mund, naar der var det mindste i Vejen, og skældte ud, til stor Forfærdelse eller maaske

Chr. Bigum i hans Alderdom efter en Tegning af Aage Hoffmeyer.

snarere Fornøjelse for Naboerne. Men til Gengæld gjorde ogsaa mange et og andet for at drille Jfr. Bigum. Som et Eksempel paa, hvor onde og uvorne Byens Drenge eller snarere unge Mennesker kunde være mod hende, skal nævnes, at engang til Nytaar stillede nogle af disse raa Spadsemagere en Brønding Halm ind i hendes Forstue og tændte Ild i den.

Jfr. Bigum med sin Hund paa Skødet.

I 1848 havde Chr. Bigum af Moderen, der var Enke, faaet Skøde paa Huset. I 1877 skødede han det til Søsteren. Det maa vel have været dengang, han var kommet saa langt ud i Armod, at han frygtede, at Kreditorerne skulde tage det. Men Skødet blev omstødt, og i 1878 stilledes Huset til off. Auktion og solgtes til en Træhandler Kjær.

Bigums sidste Tid var meget sørgelig. Han var et Vrag, der var ganske forfalden til Drik. Han boede nede paa Fattiggaarden, men gik om Dagen rundt i Byen. Hvis nogen gav ham et Par Øre, blev de straks omsat i Brændevin, som jo dengang var billig. Han maa være død noget før 1900.

Træhandler P. Kjær købte altsaa Huset i 1878. Han nedrev den gamle Bygning og genopførte den. Ejerrækken er derefter: I 1883 til Niels Svend Nielsen. 1884 til Bent Nielsen. 1887 til Jørgen Peter Petersen Damgaard. 1887 til Jens Nielsen Udengaard, som drev Træskohandel deri til 1898, da han solgte til Hans Thomsen. 1899 til Thomas Nielsen. Han var Vognmand og den første i Byen, som var med paa Moden og anskaffede en Bildrosche. Ejendommen ejes nu af Th. Nielsens Enke, Fru M. Nielsen.

Vestre Halvdel af ældste Brandf. Nr. 53 Pastor J. Risom.

STOREGADE NR. 30

Tidligere Skrædder A. J. Lyngbye. Matr. Nr. 46, nu Karetmager S. Sørensen (opf. ca. 1756).

Ved Brandtaksationen i 1761 hørte de 2 Ejendomme Nr. 30 og Nr. 28 samt Porten over Overstræde sammen til een Ejendom. Det er fuldkommen notorisk, eftersom Ordlyden i Brandtaksationen er saalydende: „Sogne Præsten Hr. Johan Risoms bortleiede Huus til adskillige smaa Familier. Dette Huus bestaar ickun af een Længde og med teigl tæcke, nye Biugning. Et Forhuus til Gaden, hvorpaa i Midten er en lucket Port med Tag og Loft over, med fri Indkiørsel igiennem til en Gyde imellem Store og Liden Gade. Er indrættet til Leie-Værelser, Logementer af Stue og Kiøcken og er i alt med Porten ibereignet 17 Fag. Taxeris for 370 Rdl." Men det er lige saa sikkert, selv om Beviset ikke kan leveres med saa faa og tydelige Ord, at der før Branden i 1751 har ligget 2 selvstændige, smaa Ejendomme. Vest for Strædet boede Therkild Stie og Øst for Strædet Hans [Ritto] Bager.

Vi betragter her foreløbig kun den vestre, altsaa Karetmager Sørensens Ejendom.

Efter Grundtaxten 1682 maa her have ligget „[Nr. 55] Lauridz Molsis Huus tegt med [Straa]tag och et lidet Haugested, hand self iboer. Taxt 12 Rdl." I 1705 nævnes her Rasmus Udsen Skomager. I 1713 Karen Nielsdatter, Sal. Jens Sørensen Fæveiles. En Række Aar senere Sadelmager Johan Jespersen. 1733 til Terchel Jørgensen Stie, der var Ejer i 1751, da Branden indtraf. Terchel Stie's Gaard har været en jævnt god Gaard. Den anslaas til 212 Rdls. Værdi, og det brændte Indbo, Sæd o. s. v. til 186 Rdl., hvilket ogsaa er over middel. Det ser ud til, at Stie ikke har kunnet komme over Tabet. I hvert Fald naaede han ikke at faa sin Gaard genopført. Den afbrændte Plads laa hen i flere Aar, og i Skattelisten for 1756 ses det, at den nu er gaaet over til Pastor Risom, uden at der dog foreligger noget som helst tinglæst Papir derpaa.

Samtidig købte Pastor Risom ogsaa den anden „afbrændte Plads" paa Strædets østre Side, hvor Ejeren, Bager Ritto, heller ikke gjorde Miner til at ville bygge noget nyt op. Heller ikke fra Ritto findes der noget Skøde paa Grunden til Pastor Risom. Maaske har Betalingen for disse Grunde været ganske forsvindende, en halv Snes Daler eller mindre. Men det er altsaa Pastor

Risom, som opførte en samlet Ejendom paa disse 2 Pladser, og som fik den morsomme Idé at forbinde dem med en overbygget Port. Det er jo noget ret enestaaende og nærmest en ikke ubetydelig Seværdighed ved Byen, men det havde vel næppe kunnet lade sig gøre nu til Dags!

Huset indrettedes til 4 Lejevaaninger, 2 paa hver Side af Porten, altsaa ganske ligesom nu. I 1783 solgte Risoms Enke, Cecilia Giese, først den østre og kort efter den vestre Halvdel og aabenbart saaledes, at Loftet over Gyden tilfalder den først solgte østre Del. Der staar nemlig i Skødet paa den østre Halvdel: „.... Skøde.... paa mit tilhørende Hus, indrettet til Leie Vaaninger med en aaben Port, hvorigennem gaar en Gyde fra Store til Liden Gade. Den østre Ende eller de 8 Fag Hus, som bestaar af 2 Leie Vaaninger, til hver Vaaning en Stue, et Kammer og et Kjøkken, men af Lofts-Rummet og Taget fra Husets østre Gavl og heel over Porten til det Sted, hvor Loftsrummene med Fjæl-Skjællerum er adskilt i tvende Parter, og af hvilket Skjællerum Schrøder herefter vedligeholder den halve Del i tæt og forsvarlig Stand. For samme 8 Fag Hus og beskrevne Overdel eller Tag og Lofts Rum..... er mig betalt 80 Rdl..... Husets Bygninger ialt 17 Fag er vurderet og assureret..... til 370 Rdl., som bliver at regne for 22 Rdl. pr. Fag ungefæhr, og i den Propertion svarer Schrøder herefter Brandskat og i paakommende Ulychelige Tilfælde /: dend Gud afvende :/ hæver Brand-Hiælp...."[1])

Ovenstaaende gælder altsaa den østre Halvdel, d. v. s. nuværende Wessings. Den vestre Del, altsaa den, hvorom her tales, solgtes først i 1790, altsaa nogle Aar efter Mdm. Risoms Død til fhv. Krigs-Kopist Peter Winding Anchersen Mohr „nu hjemmehørende i Grenaa". Købesummen er 100 Slettedaler = 66 Rdl. 4 Sk., altsaa endnu lidt billigere end den østre Halvdel, og ikke engang Halvdelen af Brandtaksationssummen. Da Mohr ikke kan betale Købesummen straks, pantsætter han til Sikkerhed foruden Ejendommen tillige flg. „1 Sølv-Kaarde med hvid Traad Gehæng af Possementmagerarbejde og Tombaks [d. v. s. Messing] Spænde, 1 Hirsch-Fænger med forgyldt Messing Beslag uden Gehæng og 1 indvendig forgyldt Snuf-Tobachs-Daase, hvilke Kammer-Raaden, [d. v. s. Byfoged Behr, som var Svoger til Mdm. Behr] beholder, indtil Afdragene ere betalte". Om Mohr se yderligere heri Side 256.

1795 Skøde til Organist Jacob Jørgen Møller. Han var kun 21 Aar gammel dengang og underskriver derfor sammen med

sin Fader, Glarmester Jørgen Madsen, som var hans Kurator. Organist Møller købte samme Aar endnu en Ejendom længere mod Vest i Storegade (se Side 283), og i den har han sikkert boet al sin Tid, medens Ejendommen her har været brugt til „Leie-waaning", hvilket ganske tydeligt fremgaar af en Lejekontrakt. I sin høje Alderdom solgte Organist Møller i 1855 Huset til Skræddermester

ANDREAS JØRGEN LYNGBYE

født $^{17}/_{3}$ 1827, død $^{17}/_{11}$ 1908. Borgerskab i Grenaa $^{21}/_{6}$ 1852. Dbm. F. M. Medlem af Grenaa Byraad i 27 Aar ($^{4}/_{1}$ 1864 til $^{23}/_{1}$ 1891). Kgl. Vejer, Maaler og Vrager m. m. m. Gift [1]) Mettine Bolette Hornsleth, født $^{6}/_{5}$ 1824, død $^{24}/_{6}$ 1861. Gift [2]) Johanne Kirstine Augusta Andersen, født 1836, død $^{20}/_{6}$ 1871.

A. J. Lyngbye var Søn af gamle Høker og Graver Anders Rasmussen Lyngbye og var altsaa Broder til Barber Chr. Lyngbye, Købmændene Conrad og Adolf Lyngbye samt til Gartner Lyngbye paa Hessel.

Han deltog med Udmærkelse i 3 Aars Krigen, og han var hele sit Liv levende optaget af Minderne herfra. I 1865, da Selskabet „De danske Vaabenbrødre" stiftedes, blev Lyngbye Formand for Grenaa-Afdelingen, hvilken Post han beholdt til sin Død. Og det er næppe for meget sagt, at han stadig var den anspo-rende Kraft inden for Afdelingen.

I 1864 blev Lyngbye Medlem af Byraadet og beklædte dette kommunale Tillidshverv i 27 Aar, hvorpaa han efter eget Ønske fratraadte. Han var et dygtigt og interesseret Medlem og afholdt af sine Byraadskolleger. I alle lokale Festligheder, navnlig da de nationale som Grundlovsfesterne, var Lyngbye selvskrevet som Komitémedlem og næsten altid tillige som Taler. Og det er et uendeligt Antal Gange, han i sin stilfulde, sorte Frakke, hvide Vest, med det lange, hvide Skæg og det kloge, muntre Blink i Øjnene har staaet paa Tribunen nede i det gamle Anlæg, senere paa den nye Festplads i „Kæret" eller foran Frederik VII.s Statue paa Torvet og holdt Taler for Konge, Fædreland, Aanden fra 48, de nationale Minder o. s. v.

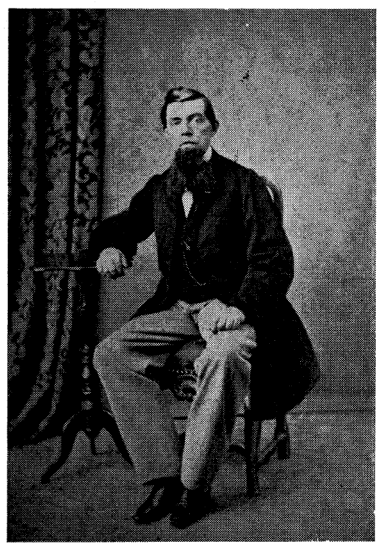

Ungdomsbillede af Skræddermester A. J. Lyngbye.

Lyngbye havde et ganske kvikt Sprog, og skønt de fleste af disse Taler jo bestod af faste Klicheer, saa var der dog en stærk Understrøm af personlig Varme og Grebethed, som ikke kunde undgaa at virke paa Tilhørerne.

Lyngbye havde i mange Aar en god Forretning med mange Folk paa sit Værksted. Efterhaanden gik det tilbage, delvis maaske paa Grund af hans stærke Optagethed af offentlige Sager, og han kom til at sidde meget smaat i det. Det var derfor et ganske retfærdigt Ønske blandt Byraadets Medlemmer, da Pladsen som kgl. Vejer og Maaler i 1895 skulde besættes, at Lyngbye skulde have den som en lille Paaskønnelse for lang offentlig Virksomhed og en haardt tiltrængt Hjælp i hans Alderdom. Borgmester Rothe indstillede imidlertid Købmand Kruse, men det endte dog med, at Lyngbye fik Pladsen.

I sin Egenskab af Formand for Vaabenbrødreafdelingen blev Lyngbye Dbm. og fik senere F. M.

Husets nye Forside er formentlig indsat af Lyngbye. Til Gaarden staar endnu det gamle Bindingsværk fra Aarene lige efter 1756. Lyngbye var gift 2 Gange, men Enkemand i mange Aar. Efter hans Død solgte Arvingerne i 1909 Huset til Karetmager Søren Sørensen, hvis Søn nu er Ejer.

OVERSTRÆDE

Den Omstændighed, at Overstræde er overbygget i Enden mod Storegade, kunde faa Folk til at tro, at det oprindelig ikke havde været offentlig Færdselsvej mellem de to Gader, men — som f. Eks. Købmand Nielsens Gaard — kun en privat Gennemgang, der efterhaanden havde faaet Alders Hævd som offentlig Gade. Det paa Side 377 udviklede, nemlig at Porten først er opført ca. 1756 som Forbindelse mellem 2 oprindelig forskellige, men paa dette Tidspunkt sammenkøbte Ejendomme, rokker jo imidlertid stærkt ved denne Tro. Men vi vil se, om der findes klare historiske Vidnesbyrd om Gydens Eksistens fra ældre Tid.

Skræddermester A. J. Lyngbye.

Resens Kort fra 1680 beviser intet bestemt. Det paagældende Stykke af Kortet er gengivet heri Side 324, og det ses, at der kun er aftegnet 2 Gyder. Efter Beliggenheden skulde det ganske vist nærmest være Neder- og Overstræde, men det er

Overstrædes Port set fra Storegade, ca. 1900.

ingenlunde givet. Men i et Skøde fra 1713[1]), udstedt til en Niels Pedersen Nibe, staar der om en Ejendom, at den ligger „Vest for *Søren Skifvers Gyde*". Navnet „Skifver" er saa utydeligt skrevet, at man ikke kan stole alt for fast paa det. Men man bestyrkes mægtigt i Troen paa, at det dog passer, ved at slaa efter i Byens Grundtakst fra 1682 og der se, at just paa dette Sted findes „[Nr. 73] Søfren Schifars Børns Huus, tegt med [Straa]tag, hand self iboer. 20 Rdl. Taxt".

Det kan altsaa fastslaas, at Strædet har eksisteret længe før Aar 1700, at der allerede før 1682 har ligget et Hus ved det, som beboedes af en Søren Skiffer, og at det en Tid har været kaldt „Søren Skifvers Gyde". I 1750 (altsaa Aaret før Branden) staar der i et Skøde paa et Hus paa Gadens modsatte Side (det er nuværende Landstingsmand Josiassens), at det er beliggende „udj den saakaldede *Jens Nibes Gydes* østre Side".[2]) Sælgeren har først faaet det i Pant og senere „for rede Penge købt det af Søren Sørensen Schifard".

I en Panteobligation fra 1756 staar „..... Pant i den mig tilhørende Bygning paa Jens Kjærs afbrændte Plads næst Østen for den Liden Gyde kaldet *Jens Fiils Gyde*".[3]) 1789 kaldes Porten „den saakaldede Luckede Port".

I 1798 „Skøde paa et Hus i den saakaldede *Jens Nibes Gyde* nu kaldede Tugthuus Gyden".[4]) 1810 paa 2 Steder „den saakaldede *Tugthuusgyde* her i Grenaae".[5]) 1800 „Skøde paa... et Sted... beliggende i „*Den blinde Gyde*" ved Tugthuus-Porten.."[6])

Dette med Tugthusporten og Tugthusgyden maa aabenbart

hentyde til „Spindehuset", som netop i 1790erne var indrettet skraas over for i Storegade (se Side 256). Og Porten, som vendte ud dertil, har man saa kaldt „Tugthusporten" og Strædet „Tugthusgyden".

I 1800 er det første Gang, at Ordet „Blinde Gyde" findes i Arkivalier. Dette Navn blev ved at være i Brug blandt ældre Folk lige op til ca. 1890 og er anført paa et Kort af Landmaaler Strøver fra 1855.

Paa Storms Kort fra 1799 staar *„Præstegyden"*. Dette Navn var mig oprindelig gaadefuldt, men Forklaringen er jo saa lige til, naar man husker paa, at Pastor Risom i ca. 1756 har bygget begge de to Huse ved Gydens interessante Udgang i Storegade og ejet dem i en lang Række Aar, nemlig til henholdsvis 1783 og 1790.

Det er en Selvfølge, at Gyden i nyere Tid ofte er blevet kaldt „Skrædder Lyngbyes Gyde" eller „Bager Hornsleths Gyde". Disse Navne har været brugt i Folkemunde i 70erne, 80erne og 90erne. Først da Byraadet omsider gik til officielt at fastslaa Gadernes Navne og anbringe dem paa Gadehjørnerne, kom det nuværende Navn frem.

Som Resultat af det ovenfor udviklede kan altsaa fastslaas følgende: 1) Overstræde har sandsynligvis eksisteret i mange Aarhundreder, maaske lige saa længe som Store- og Lillegade. 2) Beviselig har det ligget der og haft Bebyggelse i og før 1682. 3) Den overbyggede Port er sikkert intet oprindeligt Fænomen, men noget, man uden Indvendinger har fundet sig i, da Pastor Risom, der var en meget rig og mægtig Mand, ca. 1756, i den store Forvirring efter Brandene købte de 2 øde Pladser ved begge Sider af Gydens Udløb i Storegade, hvor ingen syntes at ville bygge, og der opførte en samlet Ejendom med 4 smaa Lejligheder, 2 ved hver Side af Gyden.

Og endelig 4) at Gyden har haft et Utal af Navne: I og før 1713 „Søren Skiffars Gyde", 1750 „Jens Nibes Gyde", 1756 „Jens Fiils Gyde", 1798 „Tugthusgyden", 1800 „den blinde Gyde ved Tugthusporten", 1799 „Præstegyden". Desuden „Bager Hornsleths Gyde" og „Skrædder Lyngbyes Gyde", der sammen med „Blindgyden" brugtes i Folkemunde mangfoldige Aar efter, at Gyden havde faaet sit officielle Navn fastslaaet.

Da en eneste af Byens meget gamle Ejendomme har ligget ved Overstræde, nemlig nuværende Nr. 2, foretrækker jeg at anføre dens Ejerrække paa dette Sted, uagtet Stræderne i alle ældre Fortegnelser og Dokumenter anføres ved Lillegade, og deres Numre er passet ind der. Det maa bemærkes, at Nr. 2 er det

Overstræde set fra Lillegade, ca. 1920.

eneste Hus, der oprindelig er en selvstændig Ejendom i nogen af alle de 3 Stræder. Resten har oprindelig hørt henholdsvis til Ejendommene paa Storegade eller Lillegade og er først langt op i Tiden udskilt som selvstændige Ejendomme.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 73. Søren Amme.

OVERSTRÆDE NR. 2

Matr. Nr. 94 a, (opført ca. 1890).
Tidligere Politibetjent Andersen, nu Landstingsmand N. P. Josiassen.

I Byens Grundtakst for 1682 nævnes paa dette Sted „[Nr. 73] Søfren Schifars Børns Huus, tegt med [Straa]tag, hand self iboer, Taxt 20 Rdl."

Ejendommen er ikke anført som liggende ved en Gyde, men under Lillegade mellem 72 og 74. Af det i Indledningen fremførte er det imidlertid ikke til at tage fejl af, hvor den har ligget, og at Gyden virkelig har eksisteret under Navn *Søren Skiffars Gyde*. Hvor længe denne Ejer har levet, vides ikke, men efter ham blev den solgt til en rig Gaardejer Niels Stiesen i Nederslemming, der ejede adskillige Huse og Gaarde i Grenaa. I 1750 Skøde fra denne Niels Stiesen til Søren Sørensen Ahme „paa et mig tilhørende Hus og Ejendom beliggende udj den saakaldte Jens Nibes Gydes østre Side". Købesummen var 10 Rdl. 4 Mark. Dette Hus, der laa mellem Store- og Lillegade, nedbrændte selvfølgelig i 1751. Det har nok heller ikke været synderlig bevendt efter Købesummen at dømme, altsaa kun var ca. 10 Rdl., men Søren Ahme (eller Amme), der var Skomager,

ansætter det dog i Brandforhøret til 48 Rdl. Det vil sige, Søren Ahme mødte først i Retten hele 2 Aar efter. 12/3 1753 fremkom for Retten han og en anden fattig Skomager ved Navn Christen Elmand „som med Hjertens Væmod gaf tilkiende, at de ved Branden den 7. Juni 1751 Formiddag, hvorved Ilden fortærede Gaarde, Huse og ejende Effecter for 57 Familier, mistede deres iboende Huse samt Indbo og Huder og Redskaber til Skomager Haandværket", og at de derfor nødtvunget havde maattet modtage Daglønner Arbejde. De „haver ej før nu haft Lejlighed til at besøge langt herfra boende medlidende Christne om en liden Hjælp i Jesu Nafn". De fremstillede nu hver især 4 Borgere og begærede et Tingsvidne. Det vil maaske sige et „Brandbrev", som gav dem Ret til at drage rundt og bede „medlidende Christne" om lidt Hjælp til Livets Ophold eller maaske til Husets Opførelse.

For Søren Ammes Vedkommende [Navnet er nu skrevet med dobbelt *m*] kan det i hvert Fald siges, at ved Brandtaksationen i 1761 er han Ejer af et ny opbygget Hus, som skrevet staar „een Længde nye Bygning med teigl Tag .... taxeris for 60 Rdl."

Søren Amme maa have solgt til Fattigforstander Jens Nielsen Kildahl, uden at noget Skøde derpaa er tinglæst. 1798 Skøde fra Kildahls Enke til Købmand Søren Juel paa mit tilh. Hus „beliggende ved den saakaldede Jens Nibes Gyde, nu kaldet Tugt-Hus Gyden...."

1800 Skøde fra Juels Enke, nu gift med Apoteker Alberg, til Snedker Hans Hoeg. 1810 til Matros Jens P. Jessens Enke. 1826 efter hendes Død til Købmand Amdi C. Kruse. 1829 til Ove Nicolai Schierbæk. 1838 til Skomager Poul Borup. 1852 til Thomas Andersen. 1855 til Hans Pedersen. Han kaldtes i Almindelighed Hans Murmand og var i en lang Række Aar Byens Vægter. 1889 til Politibetjent Jens Andreas Andersen, født ca. 1841, død 25/1 1899 (57 Aar), stammede vistnok fra Gjerrild. Han ansattes her i Grenaa som Politibetjent og Raadhustjener fra 1/4 1883, idet han efterfulgte Aake Nielsen, der fra nævnte Tidspunkt forflyttedes til Trustrup. Andersen havde tidligere været Fængselsbetjent og kom hertil fra Viborg. Han var vistnok en baade dygtig og samvittighedsfuld Betjent, og hans Eftermæle gik ud paa, „at det in-

Politibetjent J. A. Andersen.

genlunde lette Hverv paa mange Maader at være Mellemled mellem Politimagten og Publikum vidste han at komme over paa en stilfærdig og beskeden Maade, saa at han var afholdt til begge Sider".[1]) Andersen blev i Bestillingen som Politibetjent til sin Død, men var ude af Funktion det sidste Aarstid paa Grund af alvorlig Sygdom. Det er Andersen, som lod det gamle Bindingsværkshus nedrive og det nuværende opføre. Andersens Enke ægtede i 1916 Peder Chr. Sørensen Smed, som samme Aar solgte Huset til Marthinus Andersen, der var kørende Post til Gjerrild og vistnok Broder til ovennævnte Politibetjent Andersen. 1919 efter Andersens Død til J. P. Jensen. 1920 til Jens Anker Dolmer. 1920 til Jordemoder Fru Olga Larsen. 1926 til Redaktør N. P. Josiassen, som er den nuværende Ejer. Josiassen, der i 28 Aar har været Medlem af Grenaa Byraad, valgtes $^{23}/_{9}$ 1924 til Landstingsmand i 6. Valgkreds af det socialdemokratiske Parti. Han er — saa vidt vides — den første Grenaaborger, der har været Medlem af Landstinget.

Østre Halvdel af ældste Brandf. Nr. 53 Pastor J. Risom.

STOREGADE NR. 28

Malermester Aa. Wessing.

Matr. Nr. 95, (opført ca. 1756, ny Forside ca. 1845).

I Byens Grundtakst af 1682 følger saa her „[Nr. 56] Rasmus Kaabersmeds Gaard, tegt med [Straa]tag og et lidet Haugested hand self iboer. Taxt 50 Rdl....."

Gennem Sidebemærkninger ved Naboejendommen, men ikke af direkte Oplysninger erfares, at her boede i 1705 Morten Nielsen Skolemester. Han var ikke Lærer ved Latinskolen, men har altsaa været „dansk Skolemester". I 1733 bor her Jens Rasmussen Fiil, efter hvem Gyden altsaa en Aarrække kaldtes „Jens Fiils Gyde". Han var Skrædder og solgte i 1737 Huset til sin yngste Søn Michel Jensen Fiil. Nogle Aar senere, ukendt naar, men i hvert Fald inden 1750 solgtes Huset til Bager Hans Jacobsen Ritto.

Huset brændte den noksom kendte Sommerdag 1751. Paa det Tidspunkt var Ritto flyttet derfra, men endnu Ejer af Huset. Han opgiver i Brandforhøret, at han selv ejede Gaarden, og at den var paa 17 Gulv (Fag), hvoraf de 6 var Udhus og Port. Jeg tror imidlertid ikke, at man af Ordet „Port" har Ret til at slutte,

Storegade Nr. 30 og 28 m. m. I Midten Indkørsel til „Den blinde Gyde" — ca. 1930.

at her tænkes paa en Port hen mod Naboen paa Gydens modsatte Side, altsaa noget i Retning af den nuværende, tilstrækkelig omtalte „Lukkede Port", men blot en Port i Huset, ind til Gaarden. I det forrige er omtalt, at baade denne og den anden Hjørneejendom i en Del Aar laa hen som Brandtomter, „afbrændte Pladser", og at Pastor Risom maa have erhvervet dem (uden tinglæste Skøder) og dèr ladet opføre en sammenhængende Bygning med den omtalte Port i Midten. I 1783 solgte Risoms Enke denne Del af Ejendommen til Ole Christian Schrøder. 1789 af Mangel paa Betaling Udlægsskøde til Rasmus Basland i Dolmer, hvis Enke giftede sig med Germann Jensen sammesteds, der ligesom sin Formand havde en af Grevskabet Scheels Gaarde i Fæste. 1803 til Købmand Frantz Kveitzer. I et andet Dokument kaldes han „Galanterihandler". Der er vist ingen Tvivl om, at han er den første, som har dristet sig til at stille en saadan Forretning an i Grenaa. Men der har næppe været nogen ret stor Kundekreds til Galanterivarer i den Tid. Det ses da ogsaa, at han et Par Aars Tid efter, nemlig Nytaarsaften 1805, solgte Ejendommen og forlod Byen. 1805 til Skrædder Gunder Bech. 1846 til Told- og Konsumtionsbetjent, Løjtnant P. A. Johnsen. 1850 Skøde til Malermester H. C. Wessing, i hvis Slægts Besiddelse Ejendommen er endnu.

HANS CHRISTIAN WESSING

født $^{9}/_{10}$ 1820, død $^{23}/_{1}$ 1897. Borgerskab i Grenaa $^{1}/_{12}$ 1847. Medlem af Kommunalbestyrelsen 1857—69. Gift m. Henriette Frederikke Lundby, død $^{23}/_{9}$ 1884.

Den nye Køber var Søn af Bagermester Thomas Wessing

Malermester H. C. Wessing og Frue.

og Hustru Marianne Ritto. Da han tog Borgerskab, fremlagde han i Retten en Skrivelse fra Randers Amt, hvori bevilges, at han maa vinde Borgerskab i Grenaa uden Forfærdigelse af nyt Mesterstykke, eftersom han allerede havde Borgerbrev af 1/5 1843 i Ebeltoft. Wessings Mesterstykke fra nævnte By, et Landskabsmaleri fra Egnen der, findes endnu i Slægtens Eje.

Wessing blev snart en af Byens fremtrædende Haandværkere. Han var bl. a. Medlem af Kommunalbestyrelsen og af Grenaa Haandværkerforenings Bestyrelse.

I 1879 solgte Wessing Ejendom og Forretning til sin Søn, Malermester Christian Wessing. Han var født 5/12 1853 og døde 4/4 1934. Borgerskab 12/1 1882. Gift med Augusta Hansen. Efter Chr. Wessings Død er Gaarden og Forretningen nu gaaet i Arv til tredje Generation, nemlig Malermester Aage Wessing.

Det er formentlig Toldbetjent Johnsen, som har ladet den nye Facade opføre. Den omtales i hvert Fald i Brandtaksationen fra 1847. Det er smukt Arbejde, som harmonerer udmærket godt med hele Karakteren i den ældre Del af Gaden. Og med sine gode Forhold i Linier og hele Bygningsmaade er det en udmærket Repræsentant for god Købstadsbygning omkring Midten af forrige Aarhundrede.

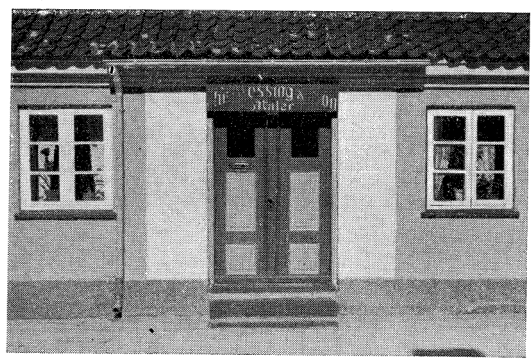

Malermester Wessings Gadedør.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 54 N. Andersen Lind

STOREGADE NR. 26

Tidligere Halds Garveri, nu Kurvemager Thomsens Enke. (Opført i 1850erne, Baghuset i 40erne). Matr. Nr. 96.

I Byens Grundtakst af 1682 følger derefter „.... [Nr. 57] Sal. Søren Koustrupes Børns Huus, tegt med [Straa]tag, Enchen self beboer. Taxt 25 Rdl.....“

I 1741 nævnes Niels Andersen Lind. Han boede her under Branden i 1751 og lod det nedbrændte Hus opføre. Senere gik det ved Arv (uden tinglæst Skøde) over til Sønnen Anders Nielsen Lind. 1785 til Naboen mod Vest, den før omtalte Skrædder Ole Christian Schrøder. 1789 Udlæg og Auktionsskøde til Ras. Basland i Dolmer. 1793 til Skomager Niels Christensen Borup. 1801 til Snedker Søren Svarre. Næste Aar til Felbereder Laurs Erichsen, senere dennes Enke og Datter. 1836 til Jens Christian Nørlem, som var Skomager, men tillige Byens Trommeslager. 1838 Auktionsskøde til Skomagermester Steffen Larsen. Sidst i 50erne lod Larsen det gamle 5 Fags Bindingsværkshus nedbryde og det nuværende, grundmurede Hus opføre af den ældre Murermester Marthinus. Steffen Larsens Hustru, Mette Marie Peerstrup, havde af første Ægteskab en Søn, Christian Hald, født $^{30}/_{5}$ 1822. Han lærte Garveriet i Aarhus og tog Borgerskab i Grenaa i 1844. Til denne Stedsøn lod Steffen Larsen, der selv var barnløs, indrette et Garveri. Til det Brug opførtes i Gaarden den gule 2-Etages Bygning, som ligger der endnu. I nederste Etage var Garveri og Barkmølle, foroven Tørrerum til Huder m. m. Hald gjorde imidlertid ikke saa meget ved Garveriet, som ønskeligt var, men interesserede sig mere for et Limkogeri, som han havde indrettet paa et Stykke Jord, han havde lejet af Kommunen, og som laa Syd for den nu-

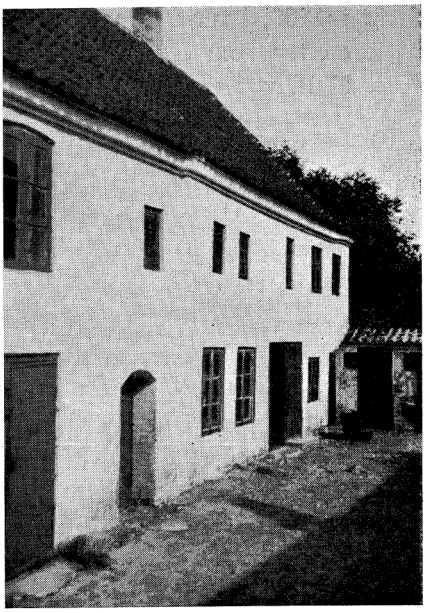

Storegade Nr. 26. Halds Garveri, opført ca. 1845.

Garver Hald og Frue.

værende nye Gymnastiksal ved Kommuneskolen. Efter gamle Folks Beretning, som stemmer med Landmaaler Strøvers Kort fra 1855, har Limkogeriet ligget nede ved Aaen. Nord derfor og omtrent op til den nye Gymnastiksal laa en Have paa samme Stykke lejede Jord. Halds Have har ligget omtrent, hvor nu Kastaniegangen gaar, som skiller Sportspladsen fra Festpladsen eller for at tale med Datidens Sprog, som skilte „Plantlandet" fra „Posthaven".

Til Limkogeriet opkøbte Hald alt dyrisk Affald og selvdøde Kreaturer og anvendte desuden kasserede Huder. Steffen Larsen døde i 1860, hans Enke i 1870, og næste Aar fik Chr. Hald ved Skiftet efter dem Skøde paa Huset. Fru Hald drev Dameskrædderi. Hald var meget musikalsk og spillede i mange Aar i Byens Orkester (bl. a. sammen med Bigum, Drejer Jørgensen o. fl.) Det Arbejde havde hans udelte Interesse, og i det gik han op med Liv og Lyst. Men han forsømte derover sit egentlige Haandværk og gik Fallit. Da Musikdirektør Carl Møller ved den Tid flyttede fra Grenaa til Aarhus, drog Hald med ham og fik Ansættelse ved Musikkorpset der. Fra Halds Konkursbo i 1877 til Sadelmager E. F. v. Seelen, som ejede Genboejendommen. 1883 til P. Malberg. 1891 Skomager Carl Koppel. 1916 Kurvemager Anders Thomsen, hvis Enke nu er Ejer.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 55. Niels Pichs Enke

STOREGADE NR. 24

Tidligere Carl F. Ostermann, nu Victualiehandlerske Fru Ane Sørensen. Matr. Nr. 97 a.

Grundtaksten 1682 nævner her „..... [Nr. 58] Rasmus Michelsens Huus, tegt med [Straa]tag, Giøde Skoemager iboer. Taxt 16 Rdl.....“

Omkring Aar 1700 ejedes Huset af Rasmus Sørensen Fæveile, som næppe har boet her. Fæveileslægtens Medlemmer var meget „estimerede“ og betegnedes altid med Sr. (= Sieur) foran Navnet. Rasmus Fæveile opsagde i 1707 sit Borgerskab som Købmand og flyttede til Bredstrup, hvor han købte en Gaard. Og der staar da ikke om ham: boende i Bredstrup, men „residerende udj Bredstrup“. Fint skulde det være! Senere Ejer var Jørgen Pedersen Ørum. 1740 Niels Sørensen Warde. Ved den store Ildebrand i 1751 blev ogsaa dette Hus opbrændt. Niels Sørensen var Skipper og færdedes som saadan paa lange Sørejser, der tit kunde strække sig over flere Aar. Under en saadan Sørejse var Hustruen kommet i stor Pengenød og maatte optage et Laan paa 21 Rdl. 3 Mark — dengang et betydeligt Beløb, ca. 1/3 af hele Husets Værdi. Hun laante Beløbet af „Velagtbare Unge Karl Søren Mogensen, søfarende Persohn“. Som Sikkerhed for Laanet faar han Pant i den Del af Huset, som var opført. Det var i 1759, og der staar i Pantebrevet „af hvilket allerede 8 Fag er opbygget langs Gadens nordre Side“. 8 Aar efter Branden og „allerede“ 8 Fag opbygget! Man faar et levende Begreb om, hvilke svære Vanskeligheder der har mødt mange af de brandlidte, inden de fik deres Ejendomme genopført. Der tilføjes „.... alt i Anledning af min Mands, Niels Sørensen Wardes Fraværelse, ... saasom det ikke vides, om han er levende eller død, da det er nogle Aar siden, han paa sin lovlige Rejse udgik her fra Grenaa....“

Skipperen er næppe vendt tilbage fra sin lange Sørejse. I Brandtaksationen 1761 staar: Niels Sørensen Pichs Enke. „Pich“ maa være Mandens Tilnavn, og hans Død maa altsaa da være sandsynliggjort eller bevist. 1777 til Frantz Nielsen Lind. 1784 til Skomager Johan Jacob Arendt. 1788 til Chirurgus H. Wulff, som var Ejer af Nabogaarden mod Øst. Der er ingen tinglyst Adkomst derpaa. Men i et Par Menneskealdre vedblev dette mindre Hus at følge med den større Gaard i Familien Wulffs Eje. Det har som Regel været udlejet, men da Kirurgen

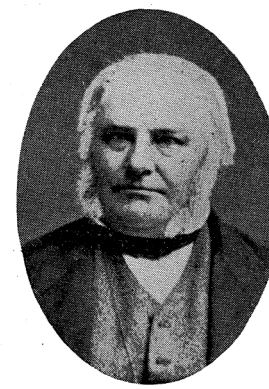

Toldassistent J. D. Lehm og Frue.

var død, og der maatte spares, solgte Enken i 1820 den store Gaard og flyttede sammen med Datteren Jfr. Augusta Wulff ind i det lille Hus som i et Enkesæde. Hos dem boede Sønnen, Ritmester Hans Wulff, som Pensionist paa sine sidste Dage. Efter Moderens Død i 1828 ejede han og Søsteren Huset. Og da ogsaa Ritmesteren var død, blev Jfr. Augusta Wulff Eneejer.

I 50erne beboedes Huset af en Toldassistent Johan Didrich Lehm, vistnok en Slægtning af Jfr. Wulff. Jeg har hørt, at Lehms Hustru var født i Tyskland, men halvt af dansk Oprindelse, idet hun var født uden for Ægteskab som Datter af en tysk Pige og en dansk Adelsmand af en af Djurslands fornemste Slægter, hvis Navn jeg dog ikke her anfører. Han skulde have taget saavel Barnet som hendes tyskfødte Amme med tilbage til Danmark og sørget for dem. Lehm flyttede senere til Gjerrild som Toldassistent. Han arvede ved Jfr. Wulffs Død i 1860 Huset, men solgte det straks til Naboen, den før omtalte Skomager Steffen Larsen. 1865 til Bager K. Højmark. 1872 til Skomagermester Carl F. Ostermann, som delvis ombyggede det gamle Hus, men dog saaledes, at den østre Halvdel forblev urørt, saaledes som vedføjede Billede viser.

CARL FERDINAND OSTERMANN

født $^{11}/_{5}$ 1835, Søn af Skomagermester C. D. Ostermann, død $^{8}/_{8}$ 1882. Borgerskab i Grenaa $^{2}/_{5}$ 1859. Medlem af Kommunalbestyrelsen 1867—82. Formand i Grenaa Haandværkerforening 1872—82. Gift med Karen Sørensen, Enke efter Garver Nørgaard, født $^{10}/_{4}$ 1824, død $^{8}/_{10}$ 1898.

Det kan vist uden Overdrivelse siges, at Carl F. Ostermann er en af de Haandværkets Mænd her i Grenaa, som i midterste Tredjedel af forrige Aarhundrede har betydet mest. Baade i det kommunale Arbejde og som Haandværkernes Ordfører ved hver

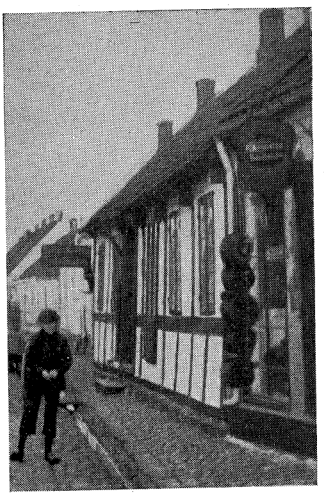

Storegade (nuværende Nr. 22). Billedet er fra ca. 1890 og Udsnit af et større Fotografi. Bindingsværkshuset i Midten (Matr. Nr. 97 b) har oprindelig været en Del af den Øst for liggende større Gaard Det blev saa ca. 1820 efter Wulffs Død forenet med Huset mod Vest, idet de begge tilhørte hans Enke, som frasolgte den Øst derfor liggende Gaard. I 1900 forenedes Huset atter med denne Gaards ene Parcel, idet Tømrer P. Jensen købte begge. Hvor Bindingsværkshuset (Matr. Nr. 97 c) og Buntmagerbutikken (Matr. Nr. 98) laa, er nu Tømrermester Jensens Hus, (Storegade 22) bygget.

given Lejlighed fik han ofte Anledning til at bruge sine udmærkede Evner. Han staar i saa Henseende paa Linie med Kobbersmed Christensen og Sadelmager Henrichsen. Jeg har engang hørt en gammel Grenaaborger fortælle, at man dengang brugte den Vending om ham, at han havde lige saa megen Klogskab i sin lille Finger, som de øvrige Byraadsmedlemmer i hele deres Person. Jeg anfører det, for at man kan se, hvor stort et Lys hans Samtid saa i ham.

Hvad Ostermanns Virke som Haandværkernes Fører angaar, saa var Forholdet det, at efter Sadelmager Henrichsens Død havde Foreningen næsten hvert Aar skiftet Formand. Ostermann havde i flere Aar været i Bestyrelsen og valgtes i 1872 til Formand, og den Plads udfyldte han med stor Dygtighed i de 10 Aar, indtil han døde.

Angaaende Kommunalmanden Ostermann gælder det, at han ved Suppleringsvalget efter Henrichsens Død straks blev hans Efterfølger og ogsaa der virkede Resten af sit Liv.

Baade Haandværkerforeningen og Byraadet viste Ostermann stor Ære ved hans Ligfærd, og han begravedes, som der staar i Haandværkerforeningens Protokol, „med fuld Honnør".

Et Par Dage efter Ostermanns Død var der netop Byraadsmøde, og da udtalte Borgmester Krabbe: „Byraadet har i den afdøde mistet en Mand, som altid med Dygtighed og Iver deltog i dets Arbejde, baade medens han var i sin Velmagt og senere, da Sygdommen efterhaanden saaledes nedbrød hans Legemskraft, at det blev kendeligt, at hans Livsløb snart vilde være endt. Jeg er derfor vis paa at kunne udtale, at Byraadet med Beklagelse har

Skomagermester Carl F. Ostermann og Frue.

modtaget Underretning om hans Død....." Det er vist hævet over al Tvivl, at denne Mindetale i højere Grad, end hvad der gælder i de fleste Tilfælde, har været den objektive Sandhed. Det er i hvert Fald det Indtryk, jeg har modtaget fra flere Sider, og hvad ogsaa hans Tillidshverv bekræfter. Foruden at være en dygtig Mand skal Ostermann have haft en meget tiltalende Karakter og derfor have haft mange personlige Venner.

Ostermann var gift med Karen Nørgaard. Hun var Datter af Havnefoged Sørensen og altsaa Datterdatter af Toldinspektør Starck. Hun var gift første Gang med Garver A. M. Nørgaard. De havde boet i Nabohuset (d. v. s. Nr. 20, hvor nu Toubro) og haft et lille Gæstgiveri, hvor Haandværkerforeningen i en Aarrække havde Lokale.

Karen Ostermann var en meget intelligent Kvinde, som havde stor Interesse for politiske og kommunale Spørgsmaal og kunde tale med om mange Ting, som Kvinderne dengang ikke gav sig af med: Litteratur, Politik og Kommunalvæsen. Jeg tager næppe fejl, naar jeg sammenligner hende med den noget ældre Madam Bendixen (se Side 356). Begge var beslægtet med Kruserne, og begge kom ofte i Kruses Hjem og fik en Snak om Dagens Begivenheder. Men ved Siden deraf var Madam Ostermann en meget praktisk og dygtig Kvinde, som hjalp med i Hjemmets Økonomi, idet hun havde et lille Kagebageri. Og paa Disken i Ostermanns Skomagerbutik stod tillige Fade med Madam Ostermanns Kager. Hun overlevede ogsaa sin anden Mand, endda i mange Aar, og blev boende i Huset til sin Død.

Fru Ostermanns Datter af første Ægteskab var gift med Købmand Fr. Jensen, efter hvis Død hun ægtede Købmand Jens Nymand.

Efter Fru Ostermanns Død solgte Arvingerne i 1899 Huset til Victualiehandler J. P. Sørensen.

Foruden det af Ostermann i sin Tid ombyggede Hus med Butikken medfulgte et andet Stykke Hus, som laa Øst derfor og endnu var af Bindingsværk.

Dette Stykke maa, efter hvad jeg ved Undersøgelse af Matrikelskort m. m. kan slutte mig til, i sin Tid være udskilt fra Gaarden Øst herfor, mens begge Ejendomme tilhørte Chirurgus Wulff. Da Wulffs Enke saa efter Mandens Død maatte sælge Gaarden, har hun selv beholdt dette Stykke i Forbindelse med det Vest derfor liggende lille Hus. Det er dette Stykke Bindingsværk, som ses paa Billedet Side 391, og som paa Kortskitsen Side 407 har Matr. Nr. 97 b. Dette Stykke solgte Sørensen straks til Tømrer P. Jensen, der havde købt Nabogaarden mod Øst (Matr. Nr. 98). Og derved forenedes altsaa dette Stykke med den Gaard, hvoraf det engang, ca. 80 Aar før, var tilbageholdt. Paa den samlede Grund opførte Tømrer Jensen den nuværende Toetages Bygning, Storegade Nr. 22.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 56
Sr. Jørgen Rasmussen Bang.

STOREGADE NR. 22-20

Nr. 22 bestaar af:
østre Halvdel af Ostermanns Ejendom } nuv. Tømrer P. Jensen { Matr. 97 b
og hele Buntmag. Bradsteds } nuv. Tømrer P. Jensen { „ 98
Nr. 20 tidl. Bogbinder Fuchs, nu P. Toubro. Matr. 99

De Grunde, hvorpaa nu Tømrer P. Jensens og P. Toubros Huse ligger, har fra de ældste Tider været sammenhørende til een stor Gaard. Den strakte sig helt ud til Lillegade, men havde paa den Side kun en ret smal Facade, omtrent det Stykke, som nu tilhører Slagtermester S. A. Sørensen. Et Blik paa Kortskitsen Side 407 vil være oplysende i saa Henseende. Gaarden omfattede til Storegade Matr. Nr. 97 b, 98 og 90 og til Lillegade omtrent nuv. 90 e.

Vi gaar derefter over til selve Sagen. Byens Grundtakst fra 1682 nævner her „[Nr. 59] Søffren Fævejle i Bredstrup hans Gaard tegt med tegel og [Straa]tag, med Haugested, som Baskiere Mester Christian med flere Huusfolch iboer og strecher sig ud til den liden gade. Taxt 160 Rdl."

Jeg mener, at vi her med meget stor Sikkerhed kan føre

Linien frem til den „historiske“ Tid, hvad — som tidligere bemærket — er vanskeligt ved mange af de foregaaende Ejendomme.

Jeg slutter det bl. a. af Beløbets Størrelse, af at det udtrykkelig anføres, at Grunden strækker sig ud til Lillegade, hvilket gaar igen i Brandtaksationen i 1761, i hvilken vi har fuldkommen fast Bund under Fødderne, og endelig af, at Gaarden her notorisk senere tilhørte Jens Grauløf i Bredstrup, som var gift med Rasmus Sørensen Fævejles Enke. Den Søffren Fævejle, der i Grundtaksten nævnes som Ejer, har altsaa været hendes første Mands Fader.

Hvad Beboelsen angaar, saa har Gaarden altsaa i 1682 været udlejet til Byens Badskjær, d. v. s. Chirurgus, Læge og Barber Mester Christian, hvis Navn ogsaa kendes fra andre Arkivalier. Bl. a. forekommer det i Tingbogen under en af Nagelsmedprocesserne, idet Mester Christian i 1709 anføres for 6 Skilling, udbetalt ham for en fremlagt Attest angaaende Kuren paa de overfaldne.

I 1728 er Jens Grauløf i Pengeforlegenhed og laaner 190 Rdl. af Byfoged Blichfeld. I 1734 er det atter galt, maaske er Beløbet dog kun til at ordne det forrige Laan med. Men Grauløf laaner i hvert Fald 79 Rdl. 1 Mark af Blichfelds Søn, den tidligere omtalte Præst i Sahl og Gullev, Frands Blichfeld. Der staar her i Panteobl. ganske tydeligt „..... mod Pant i min Gaard i Grenaa med tilhørende Hauge, som min Hustru arvelig er tilfalden efter Skiftebrev af 28. November 1715 efter hendes første Mand, Rasmus Sørensen Fævejle i Bredstrup.... Gaarden beboes nu af Collegæ Scholæ Niels Jensen Bruun i Grenaa....“

Men det er stadig galt med Pengene, og i 1736 bortsælges efter Begæring af Pantehaveren, den ovenfor nævnte Pastor Blichfeld, „Jens Nielsen Grauløffs Gaard.... Storegades nordre Side og indtil den søndre Side af den Liden Gade.... til Jørgen Rasmussen Bang, Borger og Negociant i Grenaa, for 96 Rdl. 2 Mark klingende Mynt....“.

Der kommer atter ved denne Handel til at staa „præstelige Penge“ i Gaarden, idet den pantsattes for 100 Rdl. til Sognepræst Gregers Bruun i Gjerrild. Gaarden var altsaa en Række Aar udlejet til

NIELS JENSEN BRUUN,

„Collegæ Scholæ“ i Grenaa, d. v. „Hører“ eller Andenlærer ved Latinskolen.

Han var født i Grenaa, havde frekventeret Latinskolen der og var saa oprindelig blevet ansat som „Dansk Skoleholder og

Catecheter" her i Byen. Formedelst Embedets Usselhed, og da Byen nægtede ham en Forhøjelse paa 10 Rdl., var han derefter flyttet til Ebeltoft. Men da Andenlærerembedet ved Latinskolen i Grenaa i 1729 blev ledigt, blev Bruun kaldet dertil paa Rector Schmidts særlige Anbefaling, og uagtet Biskoppen tilsyneladende hellere havde ønsket en anden. Biskoppens Brev til Rector er ganske interessant og lyder:

„*Clarissime Dne Rector Schmidt.* Ihvorvel ieg gierne havde ønsket, at en anden skikkelig *Studiosus* til Skolen var bleven *promoveret,* som baade *Collegæ* og *Cantoris partes* kunde betiene, dog i *egarde* af Eders *Recommendation* vil ieg herved saa vidt samtycke, at I den foreslagne Niels Jensen Bruun maae til Hører i Skolen *introducere* dog mod de Vilkaar, at I svarer dertil, om noget ved hannem skulde blive forsømt, og at I tilholder samme at opvarte Kirken og Skolen, som det sig bør. Jeg forbliver i det øvrige næst beste Ønsk[er]

Clarissimi Dne Rectoris
tienstligst udi Herren
J. Ocksen

Aarhuus d. 21. Decbr. 1729."[1])

Meningen af alle Biskoppens latinske Vendinger er altsaa den, at han hellere havde set en anden foreslaaet, som baade havde kunnet betjene Stillingen som Hører og Kordegn, men at han i Betragtning af Rectors Anbefaling og paa hans Ansvar gaar med til at antage Bruun. Og han underskriver sig som „den berømte Herr Rectors tjenstlige udi Herren J. Ocksen".

Det gik imidlertid ikke saa godt med den Ansættelse som ønsket. Stridsspørgsmaalet var det brændende, om det var Rector eller Høreren, der skulde katekisere med Ungdommen i Kirken. Det gav Anledning til mange Klager. Her i denne Bog Side 345 er allerede anført, hvorledes Anders Basse er virksom Medunderskriver paa een. Rector hævder bestemt, at det er Bruun, som er ansat som „Hører og Cantor", og hvis Klagerne vil give ham klar Besked om, at Bruun har vægret sig ved „at catechisere for Ungdommen her i Kirken, saa vil han tjenstligst bede om *Notice* derom, da han saa med allerforderligste skal fatte de *Messives,* som ham vedkommer".[2]) Og saaledes, „at Niels Bruun igien qvitterer den Latinske Skole og bliver det, han var tilforn, saa en anden habil Studiosus kan antages til at være Hører og Cantor.....".[3])

Forholdet blev altsaa uholdbart, og Niels Bruun begav sig

for anden Gang i 1737 til Ebeltoft og blev dansk Skoleholder der, og Berndt Qvist blev hans Efterfølger i Grenaa.[1])

Niels Bruun var Svoger til den meget kendte Grenaakøbmand Christopher Broch (Søndergade Side 43), hvis første Hustru var Bruuns Søster.

Da Bruun nu for anden Gang havde forladt Byen og ikke ventede at komme tilbage mere, solgte han et Familiegravsted i Grenaa Kirke til Jørgen Bang, som altsaa ejede Gaarden, hvori han boede, og som iøvrigt ogsaa var beslægtet med ham. Han skriver selv om dette Gravsted: „som er bleven udlagt til min forrige Schwager, velforn. Sl. Jens Sørensen Fæviel, fordum Negociant i Grænaae efter Skiftebref efter min Sal. Moder à Date 4. Febr. 1709 for gjorte Bekostning og Udlæg til besagte min Sal. Moders Begravelse. Dette er mig af den Sal. Mands da efterladte Kieriste, min elskelige Søster, Dydædle Madame, nu Sal. Karen Nielsdatter Busk *donateret* og skiænket.....". Den nærmere Beskrivelse af nævnte Gravsted og Salgsvilkaarene ses paa Side 170 heri.

Jørgen Rasmussen Bang, som var Gaardens Ejer, men som næppe havde købt den til eget Brug, da han jo havde en stor Gaard selv, udlejede den efter Bruuns Afrejse til sin Svigermoder, Sal. Provst Ove Brochs Enke, Mette Roede. Hun boede der længe, bl. a. ogsaa under Branden i 1751, da Gaarden fortæredes af Ilden. I Brandforhøret gør Bang nøjagtig rede for alle Enkeltheder, baade angaaende Gaarden og de brændte Møbler og Effekter. Jeg er nødt til at gaa hen over dette i Korthed. Dog vil jeg notere, at Bang foruden det nedbrændte nævner „4 Fag Gulf i nye Boe nedrevet og yderligere 4 Fag spoleret paa mit Tegltag...". Det synes altsaa, at man for at begrænse Ilden har nedrevet hele den østre Del af Bangs Gaard. Og faktisk er dette Sted ogsaa Ildens østlige Grænse.

Af Indbo og Boskab maa jeg lige nævne „..... af Madm. Mette Sal. Provst Broches.... 1 blaa Skab fuld af Linned og Uldent samt Jordeklæder ansat til 6 Rdl. 4 Mk. 1 Liig-Kiste 6 Rdl. 4 Mk. 1 Tønde Mjød i Kiælderen 10 Rdl. 1 Tønde Edich 2 Rdl. 1 Lyse-Form med Jerngiorder 2 Mk....", dertil Bygninger, Indbo og alt bliver Summa Summarum 542 Rdl. 4 Mk. 8 Sk. Her er altsaa et Eksempel paa, at bedrestillede Folk havde deres Ligkiste staaende parat i Aarevis og ligeledes — selvfølgelig — deres „Jordeklæder".[2])

Om Jørgen Rasmussen Bang er udførligt fortalt Storegade Nr. 5, i hvilken Gaard han boede i sine Velmagtsdage. Formodentlig

er han fraflyttet denne og draget herned i 1763 efter Svigermoderens, Provstinde Brochs Død. Det er berørt, at Bang paa sine sidste Dage levede i trange Kaar, og at han havde stor Sorg af sine 2 Sønner Christen og Ove Broch Bang. De var begge godt oplærte og havde efter hinanden en Tid været paa Kontoret hos Byfogden. Ove havde endogsaa i flere Aar været fast konstitueret som Byskriver. Men begge gik de siden hjemme uden at tage sig andet for end Skarnsstreger og Drukkenskab. Navnlig Ove var ganske uregerlig baade i Ord og Gerning, naar han havde drukket, og idømtes tilsidst et Aars Tugthusarbejde i Viborg Tugthus. Jeg skal anføre et Træk, som viser den hele letsindige Maade, det gik paa. $^{11}/_{1}$ 1774 maa den gamle Jørgen Bang, som altsaa dengang gik paa Gravens Rand, udstede en Panteobligation til Naboen, Købmand Mads Møller, for 98 Rdl. .... for hvilket Beløb Jørgen Bang selv og hans 2 Sønner havde modtaget Specerier og andre Varer gennem en længere Aarrække, først hos Skipper Sal. Rasmus Nielsen, derpaa hos dennes Enke og nu endelig hos hendes anden Mand, Mads Møller. Der udstedes Pant i en Del af de store Marker, som Bang i sin Velmagtstid havde samlet, og som han ved Skøde af $^{11}/_{2}$ 1768 havde skænket til disse vanartede Sønner. Det var dog sket med den udtrykkelige Klausul, at de ikke maatte dele dem eller benytte sig af dem før efter Faderens Død, da han „vil benytte sig deraf til sit Ophold".[1])

Jørgen Bang døde $^{10}/_{5}$ 1774, 85 Aar gl., og begravedes i det førnævnte Familiegravsted i Grenaa Kirke. Gaarden her solgtes i 1775 til Chirurgus H. Wulff for den latterlige lille Sum af 154 Rdl. De store Marker, som bestod af ialt 56 større og mindre Stykker Land, „Agre, Klepper og Meder", alt efter Form og Størrelse, og som laa spredt rundt omkring over hele Bymarken, saaledes som dengang alle Jorder gjorde, beløb sig til $22^{1}/_{2}$ Td. Land. De solgtes til en Række forskellige Købere for ialt 900 Rdl. „Salget" til de 2 Sønner maa være gaaet tilbage igen, fordi Bang, som lige paavist, maatte laane paa Jorderne for at skaffe sig og Familien dagligt Underhold.

Den nye Køber var Chirurgus

HANS WULFF

født i Ejdersted ca. 1743 som Søn af „Peder Olufsen eller Wulff, som levede og døde i Witzwort i Holsten", død i Grenaa $^{16}/_{4}$ 1817 ($73^{1}/_{2}$ Aar gl.). Var i 1772 Eskadronsfeltskær i Randers. 1774 Chirurgus paa Grevskabet Scheel. 1776 Chir. Eksamen. 1804 Forligskommissær for Nørreherred.

I 1777 oprettedes Embedet som Distriktschirurgus i Grenaa,

og deri ansattes Wulff, som allerede forinden havde praktiseret her i Byen.

Wulffs 4 Ægteskaber er en hel Roman, som jeg synes bør meddeles. Gift[1]) ca. 1774 formodentlig i Randers. Hustruens Navn ubekendt, men en lille 12-aarig Datter begraves her 1787. Gift[2]) 29/9 1779 med Jfr. Sophie Amalia Mulvad, døbt i Glæsborg Kirke 17/10 1756. Datter af Forpagter Peter Mulvad og Hustru, født Tørslef, paa Mejlgaard. „Brylluppet stod i Grenaa og fejredes som en Dobbeltfest, idet hendes Broder, Styrmand Otto Mulvad, blev viet samme Dag". I Kirkebogen staar: „.... begge Par viet i Huset og under een Vielsestale". Hun døde imidlertid 23/2 1795 (39 Aar gl.). Gift[3]) 26/10 1796 med Nille Friderice Elisabet Tørslef, en Kusine til foregaaende og Datter af Laurits Chr. Tørslef paa Estruplund. Dette Ægteskab varede kun ganske kort, idet den unge Kone døde allerede 22/3 1797 (kun 27 Aar gl.) Næste Aar 24/7 1798 indgik saa den haardt prøvede Mand Brylllup for 4. Gang. Brylluppet stod i Virring. Bruden var Jfr. Cathrine Elisabeth Bay, Datter af Birkedommer og Byskriver P. Bay i Grenaa, der tillige var Birkedommer til Rosenholm og Vosnæsgaard Birker. Det er om hende og hendes 2 Søstre, at en Gravplade, som er ophængt i Villersø Kirke, oplyser, at de med opofrende Kærlighed havde plejet den gamle Fader i hans sidste Aar. Faderen var nu forlængst død. Cathrine Elisabeth var 46 Aar og Wulff 55. Hun døde 5/8 1828 og overlevede altsaa sin Mand i en halv Snes Aar.

Adskillige af Wulffs Børn døde tidligt. Kun 2 overlevede Forældrene, nemlig Sønnen Hans Wulff, der som pensioneret Ritmester boede her i Grenaa sine sidste Aar og døde 30/7 1832, og den tidligere omtalte Datter, Augusta Wulff, som i mange Aar ejede Huset og døde 6/3 1858.

Wulff var den første egentlige Kirurg i Grenaa. Forinden hans Tid havde der jo været adskillige, som gav sig af med Saarpleje, Kopsætning, Brokskæren o. s. v. For at nævne enkelte Navne: Mester Christian, Mester Friderich Wulf og Doctor Drewits. Men ingen af dem har været rigtig eksaminerede Læger eller Kirurger. Om Wulffs Praksis vides adskilligt, dels fra enkelte Processer han havde med Kunder, der ikke vilde betale, dels fra mange Attester, han har afgivet til Retten om en hel Del forskellige Forhold, og som er optaget i Retsprotokollerne som Akter i Sagerne. Mærkeligst er en af dém fra hans første Aar, da han endnu var Chirurgus ved Grevskabet Scheel, men dog havde taget Bopæl i Grenaa. Den er udstedt paa Tysk, hvad der jo nu til

Dags lyder fuldkommen fantastisk, naar man betænker, at den er skrevet af en vordende dansk Embedsmand. Men det maa erindres, at han var Holstener af Fødsel og havde tjent som Kirurg i Hæren, hvor de overordnede oftere talte Tysk end Dansk.

Det drejer sig om nogle Toldembedsmænd, som havde været ude paa Inkvisition efter Brændevinstøj, og som i deres lovlige Funktion var blevet overfaldet af nogle Bønderkarle fra Skarresø i Sønderherred.

„Nr. 18 Chr. 7timus
1774 — 6 Sk.

1774 der 21te October habe [ich] auf Begehren den Consumptions Gevollmächtigen Herrn Ove Christopersen Broch, und 24te Ditto den Herrn Birchedommer Meiniche, beide vorgebend bei Aastrup von Scharresøe Bauern überfallen zu sein, visitiret und befunden dasz erster Herr Ove Chr. Broch, sowohl 4 gefährliche geschlagene Wunden am Kopfe und eine *Contusion* über der linche Schläfe hatte als auch am rechter Arm und Schulter-Blade sehr contun dirt war. Hr. Birchedommer Meiniche oben am rechte Schulter Blade [wie] auch 2 Finger breit unter demselben und am linken Arm, dicht übern Ellebogen, ganz blau und zerslagen aussah, Welches alles hiermit auf Begehren gebühren attestire.

Grenaae, d. 14. Novbr. 1774.

Hans Wulf
(L. S.)“

Attesten kan gengives omtrent saaledes: „1774 d. 21. October har jeg paa Begæring visiteret Consumtions-Fuldmægtig Hr. Ove Christopersen Broch og 24. ditto Birchedommer Meiniche. De foregiver begge at være overfaldet ved Aastrup af Skarresø Bønder. Jeg har fundet, at den første, Hr. Ove Christopersen Broch, havde fire dybe slagne Saar i Hovedet, en Kvæstelse over den venstre Tinding, samt at ogsaa den højre Arm og det højre Skulderblad var meget saaret. Hr. Birchedommer Meiniche var oven paa højre Skulderblad ligesaavel som 2 Fingres Bredde under samme og paa venstre Arm tæt over Albuen ganske blaa og forslaaet. Hvilket alt hermed efter Begæring attesteres o. s. v.“

Som tidligere nævnt flyttede Enken efter Wulffs Død ind i det mindre Hus, som de ejede, og som var beliggende lige Vest for. Gaarden her solgtes ved Auktion og tilskødedes i 1820 Skibskaptajn Knud Knudsen for Købesum 2400 Rdl. N. V. (d. v. s. „Navneværdi“ og svarede til 1669 Rdl. Sølv). Knudsen, der efter Sigende havde været Kaperkaptajn i Englandskrigen og derved tjent mange Penge, var gift med gamle Købmand Rasmus Bangs Datter. De beboede Gaarden, indtil de i 1823 rejste til Nimtofte Mølle, som de havde købt. Om Kaptajn Knudsens Liv efter Tilbagekomsten hertil se Søndergade Side 139. I 1831 solgtes Gaar-

Storegade i 90erne. Til venstre ses Graffs Ejendom, til højre Bradsteds Buntmagerbutik og det lille Bindingsværkshus, som Jfr. Wulff engang ejede, og hvor senere Skrædder Fromholt boede til Leje. Paa de 2 sidstnævnte Grunde ligger nu Tømrer P. Jensens Bygning.

den til Skibskaptajn Callermann. I 1843 til Handelshuset Ree & Co. i Randers, der i de Aar ejede mange større Gaarde i Grenaa. De videresolgte straks til Thomas Meiniche, en meget velstaaende Gaardmand fra Enslev, som var Storspekulant i Gaarde og Forpagter af Skærvad, Ørbeckgaard m. m. Han købte næste Aar en anden Ejendom i Grenaa, nemlig Købmandsgaarden Lillegade (nu Nr. 47 Kbmd. Nørgaard), hvortil han flyttede, og hvor der vil blive fortalt nærmere om ham. Gaarden her paa Storegade solgte han i 1845 til Garver

ANDREAS MARTIN NØRGAARD

Han var født i Aarhus 7/1 1817, hvor Faderen var Guldsmed. Han tog Borgerskab i Grenaa 13/6 42. Der staar i Raadstueprotokollen om ham: „Udlært i Horsens som Sadelmagersvend. Har ifølge Attest fra Th. Meiniche til Enslevgaard været i dennes Tjeneste siden 1836 og er hos denne ved hans Garveri bleven udlært og erkiendt for at være en dygtig Garver".

Uagtet Brandtaksationen fra 1847 viser, at der i Gaarden var indrettet et velmonteret Garveri med Hestemølle til at rive Barken paa og ikke mindre end 9 nedgravede Kar, som henhørte til Forretningen o. s. v., saa mindes ældre Folk ikke Nørgaard saa meget som Garver, men mere som Indehaver af en lille Restauration. Han var (14/4 1849) blevet gift med Havnefoged Sø-

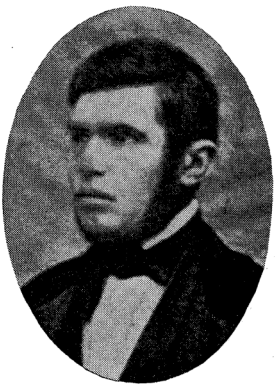

Garver A. M. Nørgaard.

rensens Datter, Karen Aagaard Sørensen, og det maa formentlig have været hende, som for at hjælpe paa Indtægterne passede denne Restauration, hvor bl. a. den nystiftede Haandværkerforening holdt sine Møder. Nørgaard døde allerede 1855. Enken giftede sig med den tidligere omtalte Skomamager Carl F. Ostermann. Allerede forinden havde Meiniche overtaget Gaarden igen af Mangel paa Betaling og solgte den i 1855 til Lars Christensen Bønnelykke, som i 1860 delte den i 2 Parceller og solgte den vestre Halvdel, altsaa der, hvor nu delvis Tømrer Jensens Hus ligger, til Buntmager Kierschner, og den østre Halvdel, d. v. s. det Stykke, hvorpaa Toubros Hus er bygget, til Bogbinder Fuchs.

VESTRE HALVDEL,

nu Storegade Nr. 22, altsaa hvad ældre Folk kender under Navn af Bradsteds Ejendom.

Kierschner var gift med Frederikke Louise Wessing, Datter af Bager og Gæstgiver Th. Wessing. Han døde tidligt, og Enken giftede sig med Buntmager Thomas Bradsted, der havde været Svend hos hende, og som var adskilligt yngre end hun. Efter Hustruens Død solgte Bradsted Ejendommen og rejste til Aarhus, hvor han indgik nyt Ægteskab. Han døde $^{18}/_{10}$ 1923.

Sagfører Fr. Viale købte i 1906 Ejendommen og solgte den straks til Tømrer P. Jensen. Han havde oprindelig boet i Robstrup Mark, men flyttede her til Grenaa, hvor han opførte adskillige Huse. Jensen købte desuden den lille Rest af Jfr. Wulffs Hus, som var blevet staaende, da Ostermanns opførtes. Og paa disse sammenlagte Grunde byggede han det nuværende Hus. 1924 Skøde til Marinus Nielsen og A. P. Kirk.

DEN ØSTLIGE HALVDEL,

altsaa Storegade Nr. 20 (nu Ølhandler P. Toubro), solgte Bønnelykke i 1860 til Bogbinder Eduard Carl Aug. Fuchs. Han var født i Berlin $^{4}/_{8}$ 1823, men havde lært i Faaborg. Borgerskabsprotokollen oplyser, at han kun havde staaet i Lære i 3 Aar. Jeg har hørt en af hans Kunder sige, at det var visselig ogsaa godt at se paa hans Arbejde, at Læretiden havde været saa kort. Men han var nu i mange Aar eneste Bogbinder i Grenaa, saa Folk maatte nøjes med Arbejdet, som det var.

Der opstod $^{5}/_{11}$ 1869 en mindre Brand nede hos Fuchs. For-

Ølhdl. P. Toubro, d. 28.-9. 1937 som Byens ældste Borger.

skellige Omstændigheder bevirkede, at Øvrigheden mistænkte Ejeren selv for at have paasat Branden. Han blev derfor straks anholdt og sad arresteret en lille Tid, men løslodes senere af Mangel paa Bevis. Og Sagen blev vistnok aldrig helt oplyst. Men enten det nu var Græmmelse over uforskyldt Anholdelse eller ogsaa det stik modsatte, saa endte det med, at Fuchs en Tid efter druknede sig nede i Aaen..

Ved Dødsboauktionen solgtes Huset i 1884 til Ølhandler P. Toubro.

Toubro ombyggede straks Ejendommen fra Grunden og flyttede sin Forretning derhen. Han drev den ved egen Hjælp og paa god, gammeldags Vis lige op til sin høje Alderdom. Gamle Toubro, der er født $^{26}/_{5}$ 1846 i Lyngby, var i næsten en Menneskealder Formand for Grenaa Sygekasse. Han var ved sin Død fyldt 91 Aar og Byens ældste Indbygger.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 57. Sr. Chr. Smidt.

STOREGADE NR. 18-16

Tidligere Købmand N. Nielsen.

Nu Nr. 18 Frk. Elisabeth Nielsen Matr. Nr. 90 b
„ Nr. 16 Snedkermester A. M. Sørensen „ „ 90 f
(Forhuset opført 1813, Baghuset 1786.)

Dette maa saa formentlig være det Hus, som ved Byens Grundtaxt 1682 betegnes saaledes „[Nr. 60] Peder Christensens Huus tegt med tegel og et lidet haugested hand self eyer og iboer. Taxt 42 Rdl."

Saa er der et Hul i Rækken indtil 1736. Da oplyser et Naboskøde, at her bor Niels Jensen Boelsmand. Han var vistnok Skipper. Endnu et Spring frem til 1761. Da nævner Brandtaksationslisten som Ejer Sr. Christian Smidt og tilføjer: „Denne Gaard bestaar af 4 Længder Hus, middelmaadig, hverken nye eller gamle Bygninger. Et Forhus til Gaden med Tegltag, 11 Fag Stuehus, dernæst en lukket Port og 6 Fag i den vestre Ende, [som] er et Ladehus". Det er ganske samme Gruppering som nu, kun har der dengang været en lukket Port og selvfølgelig Egebindingsværk. Saa nævner Brandtaksationslisten yderligere et Sidehus paa hver Side og en Tværbygning. Sidstnævnte er straa-

tækt. Altsaa ogsaa Gaarden svarede til den nuværende, kun er Bygningerne alle fornyet siden.

Angaaende Spørgsmaalet, om Gaarden allerede dengang, altsaa i 1761, har gaaet helt igennem ud til Lillegade, saa kan det med nogenlunde Sikkerhed siges, at det har den ikke. Derimod har en senere Ejer, Mads Møller, i Aarene mellem 1775 og 1786 købt de to bagved ud mod Lillegade liggende Ejendomme, saaledes at Gaarden i 1786 strakte sig i fuld Bredde ud til Lillegade, saadan som Kortskitsen paa Side 407 viser.

Vi vender tilbage til 1761 og mærker os straks, at Bygningerne allerede da angives som halvgamle. Atter et Bevis for, at vi her er Øst for det Bælte, som hærgedes af Branden i 1751.

Skipper Christian Schmidts Hustru var Søster til Jens Chr. Boelsmand og har uden Tvivl været Datter af foregaaende Ejer. Schmidt maa have købt Gaarden meget dyrt, thi han har hos Pastor Risom maattet optage et Laan paa 500 Rdl. mod Pant i Gaarden. Det oplyses, at den er assureret for 500 Rdl. i „Hobro Brandcasse", vistnok den første Brandforsikringsanstalt i Jylland. Risom opsiger Pengene til Betaling, men forgæves. Schmidt er paa Sørejser, og Konen kan ingen Penge skaffe, ikke heller hendes Familie. Risom tilbyder et Afslag paa 110 Rdl., „naar det øvrige saa uden Vidtløftigheder kan blive betalt.... hvilket dog ved 2 Auktioner hidtil ikke har været muligt". Som man ser, selv et saa moderne Begreb som „Akkord" har Præstemanden kendt. Baade Konen og hendes Broder, Købmand Jens Chr. Boelsmand, indrømmer, at det er en fuldstændig lovlig Opsigelse og et meget honnet Tilbud, men de formaar ikke at skaffe Penge. Jorderne bortsælges for 154 Rdl., men der staar endnu tilbage som Rest 393 Rdl. + Omkostninger. „Der er ikke een, der vil give det ringeste Bud", klager hun. Og Gaarden sælges ved Auktion til Pastor J. Risom som ufyldestgjort Pantehaver i 1768, medens Skipperen er borte. Hustruen underskriver Skødet. Der staar dog deri, at Præsten har „været saa god at lade sig fornøje med at beholde Gaarden uden at paastaa Dommen opfyldt med videre Udlæg udj den fattige Indboe vi ejer, og det allene i Betragtning af vores trængende Omstændigheder og den Nød, jeg lider udj min Mands Fraværelse paa Søerejser for det nødtørftige daglige Brød til mig og vore smaae Børn....".[1])

Ja, Skipperens Lod var jo visselig, og da navnlig i de Tider, en bestandig Vekslen mellem Medgang og Modgang. Snart kunde han sidde økonomisk godt i det, og snart kunde baade han selv

og al hans Ejendom lide Forlis paa det lunefulde Hav, og Familien sidde tilbage i Armod.

Pastor Risom solgte samme Aar, altsaa 1768, Gaarden underhaanden for 280 Rdl., altsaa med Tab, til Borger og Skipper i Grenaa

RASMUS NIELSEN

Han havde løst Borgerskab i Grenaa 8/1 1746 og var nogle faa Aar før Gaardkøbet blevet gift med Karen Hansdatter, der var Enke efter en velhavende Gaardmand i Bredstrup, Rasmus Udsen. Men atter her møder vi et Eksempel paa Sømandens farefulde Lod og det endda et ganske usædvanlig sørgeligt. Rasmus Nielsens Jagt Marie, 16½ Com. Læster drægtig, var købt af ham i Begyndelsen af 1772 og betalt med 200 Rdl. 15. Marts s. A. forlod han Grenaa Havn for at rejse til København. Hans Ladning var følgende: 31 Favne Bøgebrænde, 16 Tdr. Rugmel, 2 Tdr. Smør, 9 Lispund røget Flæsk. Desuden 18 Ol Æg, 1 Otting saltede Gæs og 12 Degger beredne Faare- og Lammeskind. Jagten medførte 10 Personer, deraf var de 4 Mandskab og Resten Passagerer, den ene af dem var en Kvinde, nemlig Skipperens Søster. Af Skibsfolkene var den ene Skipperens Broder, som hed Jens Nielsen. Den følgende Nat blev Skibet drevet ind paa den svenske Kyst ved Svinebøjerne (½ Mil Nord for Helsingborg), „hvorved Skipperen ej alene forliste Fartøj og Ladning, men endog selv og meerbemeldte Skibsfolk, ialt 10 Mennesker ynkeligen satte Livet til". Det er vistnok den største og alvorligste af de mange Skibsulykker, som i Tidernes Løb er overgaaet denne Bys Skipper- og Fiskerbefolkning.

Det var ved den Lejlighed, at Rasmus Juul mistede sine Værdipapirer (se Søndergade Side 85). Ligene af 3 af Mændene og af Kvinden drev siden i Land paa Svenskekysten og blev begravet paa Wigens Kirkegaard. De andre Lig blev aldrig fundet. Rasmus Nielsen ejede selv Skib og hele Ladningen. Som Vidne under de retslige Forhør var til Stede „Niels Høeg boende ved Grenaa Hafn i Strandhuset", som havde overværet Jagtens Afrejse fra Grenaa, og Jens Nielsen Bang, som var Enkens Lavværge.[1])

Uagtet det store Tab, som Forliset bevirkede — ogsaa rent økonomisk — var Stillingen ved Samfrændeskifte 2. Decbr. 1773 dog saaledes, at Boets Midler var 750 Rdl., saa man maa gaa ud fra, at Skipperen har haft forsikret. Rasmus Nielsen havde foruden 2 Stedsønner af Konens første Ægteskab efterladt sig 2 smaa Sønner, Hans (født 1771) og Rasmus (født 1764) samt en Datter Birthe Marie. Af disse blev Rasmus senere en af Byens førende

Mænd. „Den rige Agent og Købmand Rasmus Møller" staar der et Sted om ham.

Enken giftede sig 10. Decbr. samme Aar for 3. Gang, atter med en Skipper, nemlig Mads Andersen Møller, som derved blev Ejer af Gaarden, hvorom her tales. Om ham og Karen Hansdatter er bevaret et Minde i Form af en Portstolpe, som findes i en Fløj i Gaarden, som de opbyggede i 1786, og hvormed hele Gaardens Ombygning saa smaat indledes.

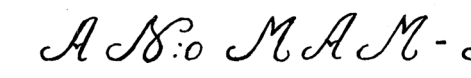

Det er den gamle Tværbygning bagest i Gaarden, som nu gennem den nye, aabne Port ved Bagerbutikken er synlig fra Gaden.

Enkens 3dje Mand var altsaa

MADS ANDERSEN MØLLER

Stedsøn af en Frederik Møller. Født ca. 1744, død 1797, begr. $^{28}/_{9}$. Borgerskab i Grenaa som Købmand og Skipper $^{25}/_{3}$ 1771. Gift $^{10}/_{12}$ 1773 med Rasmus Nielsens Enke, Karen Hansdatter. Hun døde $^{22}/_{5}$ 1797 (65 Aar gl.)

Da Mads Møllers Børn og Stedbørn for en stor Del kom til at indtage fremstaaende Pladser i den følgende Tids Grenaa, vedføjer jeg her paa Grundlag af Oplysninger, som er hentet fra Justits-, Pante- og Skifteprotokoller, en Liste over disse Børn:

A. af Karen Hansdatters 1. Ægteskab med Rasmus Udsen i Bredstrup.

[1]) Ane Cathrine, gift med Bogbinder og Kirkeværge Chr. Ramshardt.

B. af 2. Ægteskab, med den forulykkede Skipper Rasmus Nielsen.

[2]) Rasmus Rasmussen [Møller] født 1764.

[3]) Hans Rasmussen [Møller] født 1771.

[4]) Birthe Marie, gift med Rebslager Hans Jensen Seyer.

C. af 3. Ægteskab, med Skipper Mads Andersen Møller.

[5]) Cathrine Møller, født 1774, død $^{25}/_{2}$ 1804. Hun blev gift [1]) $^{12}/_{9}$ 1792, kun 18 Aar gammel, med Kbmd. S. Juul i Grenaa, død $^{6}/_{3}$ 1799. Gift [2]) $^{23}/_{10}$ 1799 med Enkemand, Apoteker Sven Henrich Ahlberg, død $^{23}/_{4}$ 1801. Gift [3]) $^{16}/_{12}$ 1801 med Købmand Thomas Broch, født 1772, død $^{2}/_{5}$ 1819, som overlevede hende.

Det er vel nok et ret enestaaende Tilfælde, at baade Moder og Datter saaledes begge bliver gift 3 Gange uden Skilsmisse eller andre moderne Kunster. Det er jo aabenbart, at de maa have hørt til en Kvindetype med „sex appeal".

Men tilbage til Mads Møller! Der er vel ikke Tvivl om, at

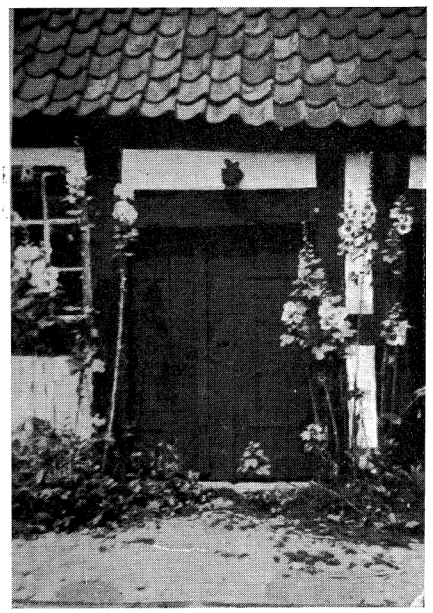

Døren i Mads Møllers Baghus, oven over hvilken den nævnte Stolpe mærket Anno M. A. M. — K. H. D. 1786 sidder.

han har været en dygtig Købmand, og at han har haft Held med sig i sine Dispositioner, samt at han har haft den Lykke at virke i en Opgangstid, saaledes at hans Kaar stadig bedredes. Han udvidede Gaardens Areal betydeligt, idet han købte de to bagved mod Lillegade liggende Ejendomme, den ene formentlig 1775, den anden iflg. tinglæst Skøde 1786, og lagde dem til sin Gaard, saaledes som vedføjede Kortskitse viser. Han ombyggede Sidebygningerne og Tværbygningen, hvori var Kornmagasin og Lager.

I 1784 købte han i Forening med Hans Broge en „aaben Baad", 2½ Com. Læster drægtig, som „efter en møjsommelig og livsfarlig Rejse omsider indkom i Havnen her i Grenaae Aae". I 1788 ogsaa sammen med Hans Broge Jagten „Anna Cathrine", desuden Jagten „Peder Rosenørn" for egen Regning. Han havde en „Søboe" ved Stranden og ejede i det mindste 34 Tdr. Sædeland paa Grenaa Marker samt Halvparten af Borholms-Engen ved Sønderbro. Det ses altsaa, at han har haft Lykken med sig i Henseende til ydre Rigdom.

I 1785 havde Mads Møller en Sag, som vidner om Mandens rent fænomenale Held. Han ejede i Forening med en Handelsven, Købmand Hans Broch, en Galease „Cathrine Elisabeth", som strandede d. 28. Sept. 1784 ved Napstjert i Elling Sogn paa Vej fra Norge med Trælast, Tagsten og Jern, bestemt til Grenaa. Den 3. Oktober, altsaa 5 Dage efter, kom de 2 Rhedere i Tanker om, at det var vist sikrest at faa Skib og Ladning assureret, gjorde øjeblikkelig Anstalter dertil og fik ogsaa Assurancen tegnet. 6. Oktober fik de Meddelelse om, at Skibet var strandet.

Det er jo intet Under, at Assuranceselskabet begærede Forhør afholdt i den Anledning. Det saa jo for menneskelige Øjne ud, som om de to havde faaet en lille hastig Meddelelse om, at det var galt fat med Skibet, og saa en, to, tre havde begæret As-

KORTSKITSE

paa Grundlag af Bykortet, som viser Købmand N. Nielsens Gaard med Omgivelser:

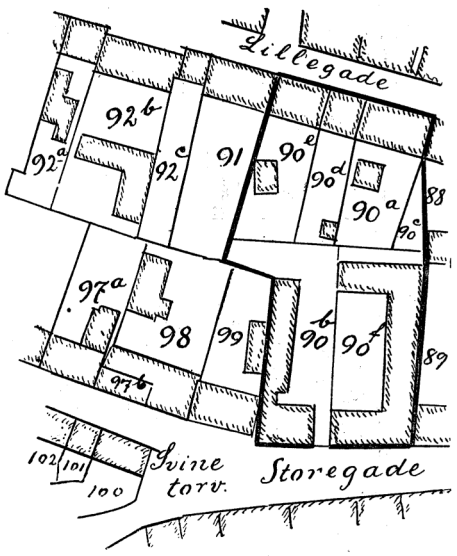

Til Læsernes Orientering skal siges, at Tallene er Matrikelsnumrene. Til Lillegade: Matr. Nr. 92 c er Læderhandler Brøgger Jensen. 91 Bødkermester Madsen. 90 e Slagtermester S. A. Sørensen. 90 d Gartner Chr. Pedersen. 90 a, c samt 88 er Enkefru Strøier.

Til Storegade: 97 a er Victualiehandler Sørensen. 98 og 97 b Tømrer P. Jensen. 99 Ølhandler P. Toubro. 90 b Frk. Elisabeth Nielsen og 90 f samt 89 Snedkermester A. M. Sørensen.

I sin oprindelige Skikkelse, altsaa ved Taksationen i 1761 og længe før, maaske fra urgamle Tider, har den Gaard, som ejedes af daværende Skipper Chr. Smidt, omfattet saa nogenlunde det Stykke, som nu er betegnet med Matrikelsnumrene 90 b og 90 f til Storegade og næppe mere. Matr. Nr. 90 e er et Stykke, som formentlig i Mads Møllers Tid, uden tinglæst Skøde, er købt fra Naboejendommen mod Vest, altsaa Jørgen Bangs Gaard. Matr. Nr. 90 d, a, c er et Stykke, som af samme Mads Møller iflg. Skøde af 1786 erhvervedes af Naboen mod Øst, Søren Andersen Linds Arvinger.

Det staar altsaa fast, at Skipper Mads Møller i 1786 var Ejer af alt det, som paa Kortet hedder 90, nemlig 90 e, d, a, c, b og f, og som for Oversigtens Skyld er indrammet med en tyk Streg. Denne store Ejendom laa samlet i hans og hans Efterfølgeres Tid lige indtil 1877, da C. C. Vogel delte Ejendommen midt over i 2 Stykker og frasolgte alt det, som laa til Storegade (altsaa nuv. Matr. Nr. 90 b og 90 f) til Købmand N. Nielsen og selv beholdt Resten, som laa til Lillegade, og hvorpaa var opført en 2-Etages Bygning, oprindelig Pakhus, senere Dansesal, tilsidst Butikker og Lejligheder.

Efter gamle Enkefru Vogels Død deltes Parcellen til Lillegade med paastaaende Hus i 3 selvstændige Ejendomme, som solgtes i Løbet af Aarene 1913—17 saaledes: Matr. Nr. 90 e til Slagter S. A. Sørensen, Matr. Nr. 90 d til Skrædder Carl Jensen (nu Gartner Chr. Pedersen) Matr. Nr. 90 a og c til Naboen, Købmd. Anton Christensen (nu Enkefru Strøier), som i Forvejen tillige var Ejer af Matr. Nr. 88 (selve Købmandsgaarden).

Endelig skiltes Stykket til Storegade ogsaa i 2 Dele, idet Købmand N. Nielsen i 1918 solgte Matr. Nr. 90 f til Naboen, Snedkermester A. M. Sørensen, og selv beholdt Matr. Nr. 90 b.

surance tegnet. Men da de begge „endrægteligen med oprakte Fingre“ aflagde Ed paa, at de var uvidende om Fartøjets Stranding paa den Tid, da de lod tegne Assurance, saa maa man vel gaa ud fra, at det var Sandhed. Og der kan jo saa kun siges, at de har været enestaaende heldige midt i Uheldet.

Forhøret er meget læseværdigt og fylder ikke saa voldsom meget, hvorfor det vedføjes ordret:

„Mandag d. 10. Jan. 1785 fremkom Kiøb- og Handels Mænd Sr. Hans Broch og Sr. Mads Møller som Reedere og Eneeiere af Galeasen Chatrine Elisabeth kaldet, drægtig 16½ Commerce Læster, der førtes af Skipper Johann Müller her af Grenaae og indstrandede d. 28. Sept. næst afvigte [d. v. s. 1784] ved Napstiert i Elling Sogn under Ellinggaards Forstrand her i Jylland, kommende fra Christianssand i Norge, destineret til Grenaae med indehavende Ladning af Trælast, Tagsten og Jern, hvilket Fartøj og Ladning bemeldte Reedere under 3. October havde ordineret assureret og nu anbud deres Eed paa, at de den Tid var uvidende om Fartøjets Stranding, den Eed de ærbødigst begiærede af Retten antaget, siden saadant af Assurance Compagniet i Kiøbenhavn skal være fordret. — Retten antog forberørte Sr. Hans Brochs og Sr. Mads Møllers anbudne Eed under Forbeholdenhed af enhvers lovlige Ret, efter at have forelæst Dennem Lovens Eeds Forklaring og formanet Dennem alvorligen vogte sig for Meen-Eed, da de begge enhver for sig forklarede og forsikrede, at de hverken directe eller indirecte vare vidende eller havde haft nogen Kundskab om fornefnte Dem tilhørende Fartøj, Galeasen Chatrine Elisabeths Stranding og Forlis, da de den 3. October sidst afvigte Aar ved Skrivelse til Hr. Knud Christensen i Kiøbenhavn ordinerede samme Fartøj med sin Ladning assureret, men at de den næst anfølgende Postdag d. 6. October ved Brev fra Skipperen Johann Müller, dateret Napstiert i Elling Sogn ved Fladstrand d. 29. September 1784 fik den første Efterretning om denne ulykkelige Tildragelse, hvilket bemeldte Broch og Møller saaledes bekræftede under Eed med opholdende Fingre.

Saa sandt hielpe dem Gud og hans hellige Ord.

Retten bevilgede det saaledes passerede udsted i Tings-Vidne-Form“.[1])

En anden Sag:

Mads Møller lod i 1793 Told- og Konsumtionsbetjent Mathias Lind indstævne til Betaling af en Regning paa Varer til en Sum af 5 Rdl. 2 Sk., som han havde modtaget i Løbet af Aarene 1783 til 87. Det var jo et lidt gammelt Regningskrav at fremkomme med. Mathias Lind benægtede Rigtigheden af en Del af Posterne, og for Resten af Beløbet fremlagde han et Modkrav af en meget ejendommelig Art.

2 Aar forinden havde han en Gang ved Midnatstid truffet Mads Møllers Karl omtrent midtvejs mellem Vester- og Nørreport. Karlen havde 2 Køer med sig, som han paa sin Husbonds Vegne skulde „ind-practicere“ i Byen uden at betale Konsumtion af. Men Toldbetjenten anholdt Karlen og førte ham til Vestre

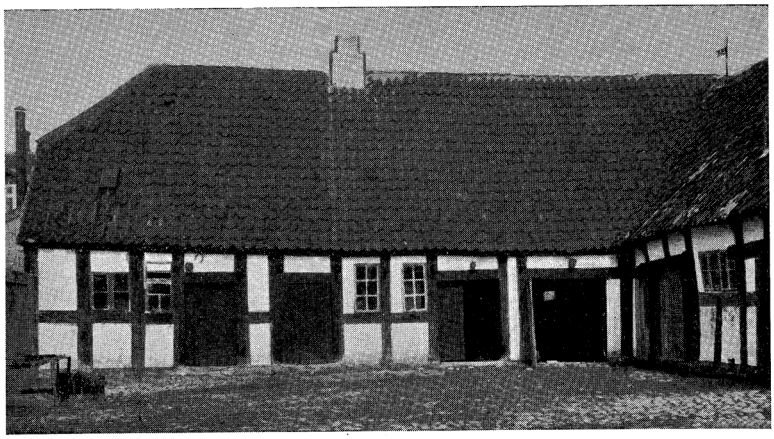

Baghuset i Mads Møllers Gaard, opført 1786.

Port, og derpaa lod han ham gaa hjem og meddele Mads Møller Sagen. Møller kom straks derned og bad mindeligt Konsumtionsbetjenten om ikke at melde ham, da han i saa Fald efter Forordningen skulde af med 10 Rdl. i Bøde for Forsøg paa Toldsvig og desuden miste Køerne. Han lovede Betjenten 2 Rdl. i „Douceur" derfor. Men da Møller næste Dag blev afkrævet 2 Rdl. i Consumtion af Køerne, hvilket altsaa formodentlig har været den almindelig gældende Takst, saa „glemte" han at betale Betjenten de lovede 2 Rdl.

Og nu var altsaa Mathias Lind dum og fræk nok til i Retten at fremlægge dette Modkrav paa 2 Rdl. Dommeren gav ham da ogsaa en ordentlig Reprimande i den Anledning, idet han først hævdede, at det var umuligt, at Betjenten ved Nattetid fra sin Port kunde se, hvad der foregik henne ved Midten af Diget, halvvejs ved Nørreport. Det kunde knibe ved Dagens Lys og var umuligt om Natten. Men rent bortset derfra, saa var det en Frækhed uden Lige og et „dumdristigt Stykke af Lind, selv at anmelde, at han bevidst havde handlet tvært imod Consumtionsforordningen, paa hvilken han selv højtidelig havde aflagt Ed". „Lind har jo ikke ringeste Ret eller Myndighed til at eftergive eller disponere over den Bøde, som Consumtions-Forordningens 4. Kap. 11. Art. paalægger, og han har altsaa direkte bedraget Consumtions Kassen for det den tilkommende Beløb og har i høj Grad selv forskyldt, hvad Ræfselse eller foranstaltede Tiltale, han desformedelst har paadraget sig". „Den, der ikke undser sig ved selv at bringe en saadan Sag for Retten, kan ej heller vente at finde Tiltro til sin Paalidelighed, naar han benægter et Regningskrav, der ligger saa langt tilbage".

Lind idømmes derfor at betale de Varer, han kræves for, eller i modsat Fald aflægge Ed paa, at han ikke har modtaget dem. Dommeren formaner ham paa det mest indtrængende til ikke at aflægge Mened. Men Mathias Lind fastholder sin Paastand og aflægger Eden. Et Par Posters Rigtighed benægter han ikke. Dem maa han saa betale. Men de famøse 2 Rdl. har han ikke Krav paa, men faar kun i Anledning af dem den kraftigst mulige Reprimande. Dette er blot et meget kort Uddrag af den lange Retsforhandling, under hvilken der fremkom mange morsomme Detailler, som af Pladshensyn maa overspringes.[1])

I en ung Alder, kun 53 Aar gammel, døde Mads Møller i 1797, kun faa Maaneder efter sin 12 Aar ældre Hustru. Det var et meget velstaaende Skipperhjem, som derved opløstes. Jeg nævner et Par Tal:

De 34½ Td. Sædeland paa Grenaa Bys Mark indbragte	2.486	Rdl.
Halvparten af Borholmsengen	560	„
Halvparten af Jagten „Peder Rosenørn“	500	„
Halvparten af Jagten „Anna Chatrine“	520	„
1 Søboe (d. v. s. Pakhus) ved Stranden	21	„
Halvparten i en anden ditto	13	„
Stervbogaarden paa Storegade samt et dertil liggende Baghus til Lillegade (B. F. Nr. 66)	760	„
1 do. paa Storegade 1 do. paa Østergade	ca. 160	„

o. s. v. Borholmen ved Sønderbro, som det altid har været en vis Ærgærrighedssag i Byens fornemste Familier at eje, købte Svigersønnen, Søren Juul paa Søndergade, der var gift med Mads Møllers yngste Datter. Juul købte tillige den ene af Jagterne og en Del af Jorderne.

Og Stedsønnen, Rasmus Rasmussen, der saa godt som altid kaldtes Rasmus Møller, købte Stervbogaarden paa Storegade, altsaa den, hvorom her fortælles. Auktionen holdtes i 1798, og straks efter overtoges saa Gaarden af nævnte

RASMUS RASMUSSEN MØLLER

født 27/9 1764, død 8/6 1824. Borgerskab her 15/4 1799. Kgl. Agent. Gift 1799 med Kirstine Skifter, født 21/12 1776, død 7/9 1824.

Samme Aar som Møller tog Borgerskab, ægtede han Jfr. Kirstine Schifter. Hun var ligesom han af en af Byens førende Købmandsslægter, idet hun var Datter af Købmand Rasmus Schifter, som ejede en Købmandsgaard paa Torvet, hvor nu Raadhuset ligger.

Nogle Aar efter byggede Rasmus Møller det gamle Bindingsværks Forhus om og opførte det af Grundmur. Det slaar næppe

fejl, at næst efter Raadhuset er dette Hus den ældste Bygning i Grenaa, som er opført i Grundmur. I Brandtaksationen fra 1813 bemærkes om dette Sted: „... er for Tiden under Ombygning... Frontispice over Indgangsdøren midt paa Huset...". Det har altsaa fra første Færd været i een Etage.

Agent Møllers Gadedør fra 1813.

Det grundmurede Hus med det fornemme Udstyr baade udvendig og indvendig vakte almindelig Opsigt i Grenaa, hvor, som sagt, dengang ellers alt var af Bindingsværk undtagen Raadhuset. Og det er vistnok rimeligt, at det just er denne Bygning, der var fuldført faa Aar før, nemlig 1807, som har givet Rasmus Møller „Blod paa Tanden".

Det var ellers paa en farlig Tid, at Møller byggede, det vanskelige Aar 1813, da saa meget ramlede, „det forbandede Pengeaar", som Søren Kierkegaard siger om dette sit eget Fødeaar.

Kort efter udnævntes han til kgl. Agent. Det var dengang en overmaade fin Titel, som tildeltes fortjente Købmænd. Møller er vist overhovedet den eneste „Agent", der forekommer i Grenaa Bys Historie. Ordet maa selvfølgelig ikke forveksles med det, som man nu forstaar ved „Agent".

R. Møller var Kæmner i en Aarrække. Det var siden 1800 blevet Skik, at Kæmnerbestillingen ikke længere gik paa Skifte hvert Aar, men at de mere egnede Mænd frivillig lod sig vælge nogle Aar i Træk. Ud derover ses Møller ikke at have haft offentlige Hverv. Familien sad i særdeles gode Kaar, og jeg har et Sted, jeg husker ikke hvor, set ham nævne som „den rige Agent Møller".

Men Lykken er jo en lunefuld Trold. Hen mod Tyverne var det gaaet stærkt tilbage med Agent Møller. Der er ingen Tvivl om, at det er den ulykkelige Pengekrise i 1813, Nedgangsaarene derefter og al den Forvirring, der kom i „Efterkrigsaarene", som har slaaet ham ned. Han solgte i 1821 til Forligscommissair Rasmus Bergen i Skagen „sin for faa Aar siden af nye byggede Jagt, „Prøven" kaldet, 18 Com. Læster drægtig for 1600 Rdl.

Sølv" og lidt senere „Søcaluppen Ane" til Konsul Amdi Kruse. Han maa optage store Laan og pantsætte Gaard, Jorder og alt, hvad han ejer, ja endogsaa sit Indbo. Og i 1824 gjorde Grenaa Overformynderi Udlæg hos ham for et tilgodehavende Beløb.

Til de økonomiske Ulykker kom ogsaa legemlig Sygdom. Møller blev ramt af et apoplektisk Tilfælde, „blev rørt paa den højre Arm", som der staar i en Panteobligation, saaledes at Sønnen, Mads Møller, maatte underskrive for ham. Og ved Midsommertid 1824 døde saa Agent Møller, knap 60 Aar gammel. Samme Aar i September døde hans Enke. Børnene rejste til Minde om Forældrene den skønne Gravsten, som endnu staar paa Grenaa Kirkegaard, som den eneste bevarede i sin Stil. Gravstedet vedligeholdes af Kirken, og Stenen blev grundigt restaureret i 1933. Kyndige Folk mener, at selve Stenen er ældre end 1824. Ved at drage Sammenligning med Gravsten, jeg kender fra andre Steder, vil jeg anse det for meget sandsynligt. Forklaringen bliver da maaske den, at det er Mads Møllers Gravsten, der har staaet paa den gamle Kirkegaard paa Torvet, som i den Tid delvis sløjfedes, eller i hvert Fald gik ud af Brug, og som saa er flyttet herud og forsynet med en ny Marmorplade og Indskrift, fuldstændig i Tidens Stil. Den lyder saaledes:

Agent Rasmus Møllers Gravmæle paa Grenaa Kirkegaard.

Til Gravens snævre Boliger
her overladt det som kan visne af
Agent Rasmus Møller
fød her i Grenaae 1764 d. 27. Sept.
død sammesteds 1824 d. 8. Juni

og

hans elskelige Hustru
Kirstine Møller fød Skifter
fød her i Grenaae 1776 d. 21. Decbr.
død sammesteds 1824 d. 7. Septbr.

7 Børn vare Frugterne af deres kierlige Ægteskab.

Vi synes vel, at mørk er Dødens Nat,
Men saligt soves der i mørke Hvile,
Og vel er Gravens Vei saa trang, saa brat
men trindt om den dog Haabets Stjerner smile.

Af de i Gravskriften nævnte 7 Børn kender jeg Navn paa de 5. Der er først den tidligere nævnte Mads Møller, som under Faderens Svaghed maa underskrive for ham. Endvidere Sønnerne Rasmus Schifter Møller og Niels Friderich Møller. Sidstnævnte var født $^{8}/_{1}$ 1813 og blev senere Købmand i Kallundborg. Han var yngst af alle Børnene. Datteren Karen var født ca. 1800 og Anne Ulriche $^{30}/_{12}$ 1809.

De fleste af Agent Møllers Børn forlod efterhaanden Grenaa og fik ikke deres Hjem her. Og jeg kender ikke noget til deres Skæbner. Om en af dem, Datteren Karen Møller, ved jeg fra Kirkebogen, at hun $^{22}/_{3}$ 1825 giftede sig med Vicekonsul Amdi C. Kruses Søn, Skibskaptajn Hans Broch Kruse. Det var ham, som bosatte sig paa Torvet i Grenaa, se Side 138, og som senere kom til Aarhus og blev Fører af Smakken til Kallundborg.

Samme Efteraar som Agenten og Hustru var død (altsaa 1824), afholdtes Auktion over deres Efterladenskaber. Gaarden her paa Storegade med Have og Ladebygning til Lillegade, et lille Pakhus ved Havnen, Halvdelen af Borholmengen paa $9^{1}/_{2}$ Tdr. Land samt yderligere 10 Tdr. Sædeland paa Grenaa Mark solgtes ved 3dje Auktion til Amdi Kruse, Grenaa, og Farver N. F. Jahnsen, Aarhus, i Kommission for sidstnævntes Søn, M. F. Jahnsen, der var forlovet med førstnævntes Datter. Købesummen var 2459 Rdl. (2180 Rdl. Sølv og 279 Rdl. Sedler).

MICHAEL FREDERICH JAHNSEN

Farversøn fra Aarhus, født $^{21}/_{6}$ 1799, død $^{6}/_{11}$ 1852. Købmandsborgerskab i Grenaa $^{9}/_{5}$ 1825. Vicekonsul vistnok 1830 efter Svigerfaderens Død. Gift $^{28}/_{12}$ 1824 med Anne Bolette Kruse, født 1799, død $^{22}/_{11}$ 1863.

Den unge Købmand, der altsaa var Søn af Farver N. F. Jahnsen i Aarhus og Broder til Farver J. F. Jahnsen i Grenaa, havde lært Handelen hos Ph. Hartvig Ree & Co. i Aarhus, hvor han yderligere havde været 3 Aar efter som „Svend". Han var af hovedrig Familie, saaledes at Faderen ikke alene blankt laante ham hele Købesummen til Ejendom og Jorder, men yderligere 3000 Rdl. til Startkapital.[1])

Samme Jul fejrede han saa Bryllup med den jævnaldrende Bolette Kruse, yngste Datter af Købmand og Vicekonsul Amdi Kruse. De unge Ægtefolk, som drog ind i Agent Møllers Gaard, var jo paa Forhaand stillet saaledes, at de kunde indrette sig, som de vilde. Og ældre Folk vidste at fortælle om den Pragt, hvormed Værelserne udstyredes. Der var Malerier i Vægpudsen over de brede dobbelte Døre, Gibsornamenter paa alle Lofterne, Porcellænskakkelovne i Stuerne m. m. En saadan Pragt var man

Konsul M. F. Jahnsen og Frue.

ikke vant til her i Grenaa, og Huset regnedes for det eleganteste i Byen. Det var ogsaa det første Sted i Byen, hvor der anskaffedes Klaver, hvilket faldt godt i Traad med, at Familiens Medlemmer var meget musikalske.

Ligesom Forgængeren drev Jahnsen stor Handel en gros med Korn, Tømmer o. s. v. Hans Skibe hentede Træ i Norge og medbragte derop Korn, Kød i Tønder og Malt, der fremstilledes i Grenaa hos Kruses og hos Schoubyes, som begge havde Maltkølle. Modsat Broderen, Farver Jahnsen, som var lille og noget halt, skildres Købmanden som en høj, flot Mand. Han var noget stor paa det af sin Rigdom og Stilling. Naar han talte om sit smukke Skib „Haabet", paa hvilket først hans Broder, senere hans Kones Onkel, Hans Broch Kruse, var Kaptajn, brugte han altid den staaende Vending: „Min Kones Kufgalease. Den er grøn i Vandgangen". Der eksisterer endnu en samtidig Akvarel af denne Kuf. Billedet har tilhørt Jahnsens Datter, afdøde Musiklærerinde Frk. Hille Jahnsen, og gengives her. Man kan desværre ikke paa Gengivelsen se den grønne Linie i Vandgangen, men den er ganske tydelig at se paa Originalen.

Oppe paa Møgelbjerg, Nord for Byen havde Jahnsen paa en af sine Marker ladet ramme en Pæl i Jorden, hvorpaa han kunde støtte sin Kikkert. Derop gik han jævnlig, naar han kunde vente Kuffen hjem fra Rejser. Og den grønne Farve var ham saa et af Tegnene paa, at det var „Haabet", som han saa nærme sig Grenaa Havn.

Efter Svigerfaderen, Vicekonsul Amdi Kruses Død i 1830 arvede Jahnsen Konsulatet. Og faa Aar før, da den gamle Farver i Aarhus døde, havde han arvet en meget stor Formue. Det var derfor intet Under, at Konsul Jahnsen i en Aarrække førte et

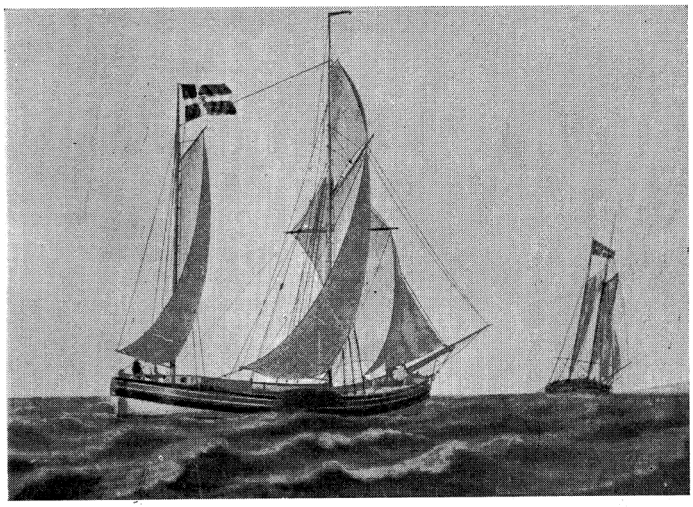

Konsul Jahnsens Kufgalease „Haabet" efter samtidig Akvarel. Der staar under Originalen: „Kuffen Haabet af Grenaae ført af Capt. H. B. Kruse. — Tegnet af Jacob Petersen".

meget stort og flot Hus og havde en stor Omgangskreds. Men selv i de senere Aar, da det var gaaet stærkt tilbage, vilde Jahnsen gerne regnes for Byens største Matador.[1]) I deres private Liv havde Jahnsens megen Modgang, idet der i Familien var udpræget Anlæg for Sindssyge. Deres eneste Søn kom som 20aarig paa Jydske Asyl og døde der efter mange Aars Forløb, og 2 ugifte Døtre døde sammesteds efter næsten 40 Aars Ophold. Selv var Konsul Jahnsen ikke saa lidt „sær". Men alle Familiens Medlemmer var særdeles musikalske, og Musikken prægede Livet i det Jahnsenske Hjem. Der var 8 Børn. Nr. 1) Ida Nicoline Frederikke J. (f. 1825) blev gift 1848 med Andreas Fridsch Brøndsted, Forp. af Meilgaard, senere Stationsinspektør i Middelfart. Nr. 3) Amine Christine J. (f. 1828, d. 1911), gift med Hans Henrik Mohr i Kallundborg. Nr. 4) Laura Nicoline Margrethe J. (f. 1830, d. 1891), gift med Michael Overgaard Asmussen, Kaptajn, Vejinspektør i Aalborg Amt. En af dette Ægtepars Døtre, Cathrine Asmussen, blev gift med den berømte J. L. Heiberg, Dr. phil. og Professor i klassisk Filologi ved Københavns Universitet. Nr. 5) Ane Michaeline J. (f. 1832, d. 1869), gift med Fætteren, Fr. Rostgaard Justesen, Hørkræmmer i Kbhvn. Nr. 6) Else Hillerup J. (f. 1833, d. 1920). Musiklærerinde i Grenaa i et Par Menneskealdre.[2])

Saa vidt jeg har kunnet bringe i Erfaring, drev Jahnsen kun Handel en gros. Den Empiredør, der tidligere sad paa Midten af Huset, førte ind til en rummelig Entre, og derfra gik en Dør mod Vest ind til Forretningslokale og Kontorer, medens en Dør

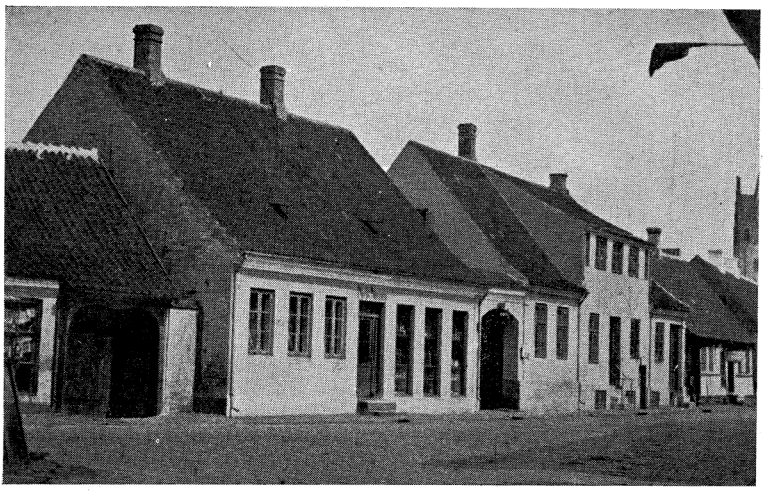

Storegade Nr. 18 og 16 i 80erne. Til venstre ses lidt af Bogbinder Fuchs's Hus, som Toubro købte i 1884 og kort efter ombyggede.

mod Øst førte ind til Privatlejligheden. I sine sidste Aar lod Jahnsen det Vest for Porten liggende Stykke Hus nedrive og opbyggede der en Butik med Beboelseslejlighed, som udlejedes til en Købmand F. Faurskov. Faa Aar efter Konsul Jahnsens Død solgte Enken i 1856 Gaard og Forretning til Conrad Christopher Lyngbye. Han var Broder til Skrædder Lyngbye og skildres som en meget dygtig og flittig Købmand. Men allerede Aaret efter døde han, kun 27 Aar gammel. Hans Enke søgte i nogen Tid at holde Forretningen gaaende bl. a. med Svogeren Adolf Lyngbye som Bestyrer, men det gik ikke, og i 1862 solgtes hele Ejendommen til Grosserer J. U. Gerdes i Aarhus, som vistnok var hendes Hovedkreditor. Conrad Lyngbyes Enke, Mine Michaline Sørensdatter, der var jævnaldrende med sin Mand, blev boende her i Grenaa Resten af sit Liv og døde 15/6 1914, 85 Aar gammel. Hun boede sammen med sin Datter, Frk. Louise Lyngbye, der i en meget lang Aarrække var Bestyrerinde af en privat Pigeskole, som havde god Tilslutning, og var meget vel anskrevet,

I Aaret 1863 kom der til Aarhus en Jagt fra Flensborg. Paa den befandt sig Claus Christopher Vogel, der havde haft et Teglværk paa Sydsiden af Flensborg Fjord. Dette havde han solgt og ønskede nu med Familie at tage Ophold i Nørrejylland. Han kom i Forbindelse med Gerdes og fik oprettet Kontrakt med ham om Køb af Gaard og Forretning i Grenaa. Købesummen skulde være 10.000 Rdl.

Vogel rejste straks til Grenaa og overtog det købte. I Sidebygningen mod Øst indrettede han en Grynmølle, som blev dre-

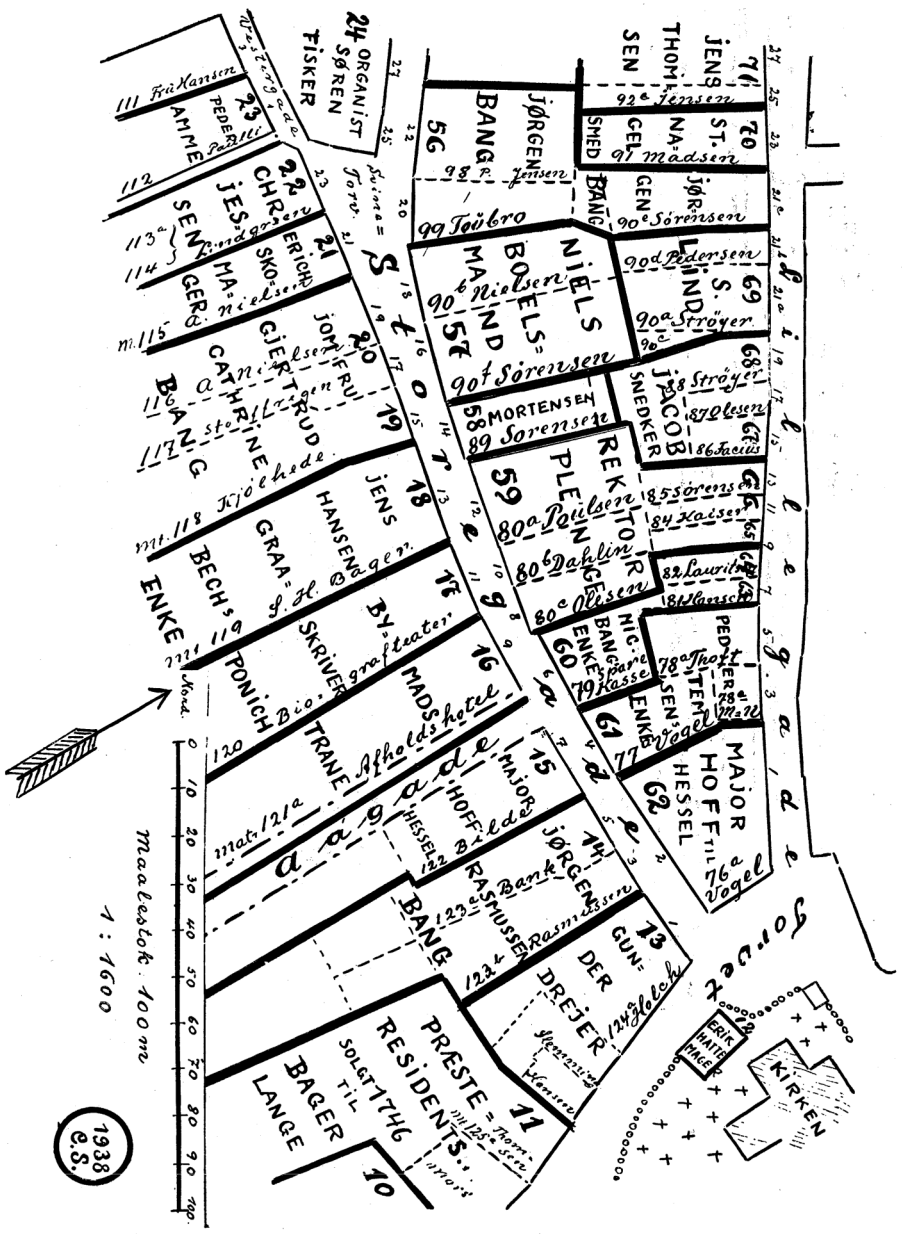

RIDS

over Storegades østligste Tredjedel omkring 1740—50.

De tykke Streger er de daværende Grænser for Ejendommene. De fede Tal svarer til Numrene i Byens ældste Brandtaksationsprotokol fra 1761, og de fede Navne angiver Ejerne lige før 1750. — De punkterede Linier er de nuværende Grænser, de smaa Tal er Gadenumrene og Tallene inde paa Ejendommene er Matrikelnumrene.

vet ved Hestekraft. Fra denne solgte han bl. a. Boghvedegryn til Byens Købmænd. Grossererforretningen var vistnok allerede forinden gaaet helt ud. Men Butikshandelen drev Vogel en kortere Tid og i Forbindelse dermed et lille Gæstgiveri.

Ud mod Lillegade laa i Agent Møllers og i Jahnsens Tid et lavt Pakhus. Dette havde Lyngbye ladet nedrive og i Stedet opføre den grundmurede 2-Etages Bygning, som ligger der endnu, dog i betydelig omdannet Skikkelse. Denne Bygnings Opførelse fandt Sted i 1856. Ved samme Lejlighed skete der ikke saa faa Forandringer i Gaardens Indre, saaledes at der i Brandtaksationen skrives: „Taksation af Ejendommen Storegade Nr. 60 og Lillegade Nr. 77, der nu er sammenbygget og har modtaget en Del Forbedringer".

Da nu al Grossererforretning var borte, var det unødvendigt at beholde det store Pakhus. Nederste Etage var fra Begyndelsen indrettet til Butikker, men den øverste Etage omdannede Vogel til en stor Sal, hvor der baade om Markedsdagene og ved andre Lejligheder afholdtes Bal.

Butikken til Storegade havde han kun selv beholdt en kortere Tid. Allerede følgende Aar udlejede han den til Købmand Rasmus Rasmussen, Søn af Vognmand P. Rasmussen paa Storegade. Men Handelen gik daarligt, og 1. Februar 1869 overdrog Rasmussen Lejeretten og Varelageret, der kun beløb sig til nogle faa Hundrede Dalers Værdi, til en ung Mand, N. Nielsen, og rejste selv til København.

NIELS NIELSEN

var født 7/3 1845 i Vejrum ved Holstebro. Han havde lært Handelen i Viborg, og efter at have været Kommis dèr og i Randers i nogle Aar, flyttede han altsaa her til Grenaa. Forretningen, som Nielsen drev i 58 Aar lige til sin Død, 22/10 1926, lykkedes det ham ved Paapasselighed og Flid lidt efter lidt at bringe i god Gang, og en Tid efter blev han selv Ejer af Gaarden, eller rettere sagt dens ene Halvdel.

Som før omtalt havde Vogel straks sluttet Kontrakt med Gerdes i Aarhus om Køb af Ejendommen. Af økonomiske Grunde udslettedes denne Kontrakt senere, saaledes at Gerdes faktisk igen i en Række Aar var Ejer. Men i Slutningen af 1869 fik Vogel sine Pengeforhold i Orden og fik Skøde paa hele Komplekset. I 1877 delte han Ejendommen i 2 Parceller og solgte den Del, som laa til Storegade, til Niels Nielsen, medens han selv beholdt Ejendommen til Lillegade. Med dette Aarstal

er altsaa den eet Hundrede Aar gamle Forbindelse mellem Stykket til Lillegade og Gaarden til Storegade ophævet. Men som alle ved, er der den Dag i Dag stadig en meget livlig Forbindelse imellem Store- og Lillegade, takket være Passagen igennem de 2 Gaarde.

Købmand Niels Nielsen.

I sin oprindelige Skikkelse var Bygningen, som Agent Mølier havde ladet opføre i 1813, en Gaard i 1 Etage med en Frontispice over Indgangsdøren. Da denne trængte til en Reparation, lavede Nielsen den om til en Kvist kort Tid efter, at han var blevet Ejer (se Billedet Side 416). Senere blev Kvisten forlænget til begge Sider, saaledes at Ejendommen til Gaden nu fremtræder i 2 Etager.

I Bygningen indrettedes siden to Butikker. Som Lejere deraf har i Tidens Løb siddet flere af Byens godt kendte Borgere. Jeg nævner bl. a. Rebslager Balle, som boede der i 60erne og 70erne. Senere Urmager Rasmussen, der var Fader til Apoteker G. Rasmussen, nu i Aalborg. Og endelig Bager A. Andersen. Det var alle i den østre Butik. I den anden Ende har bl. a. boet Sagfører H. West og senere i mange Aar Blikkenslager N. Stoffregen.

Købmand N. Nielsen skilte i 1917 sin Del af Ejendommen i 2 Parceller, idet han frasolgte hele den Øst for Porten liggende Halvdel til sin Nabo, Snedkermester A. M. Sørensen, der er

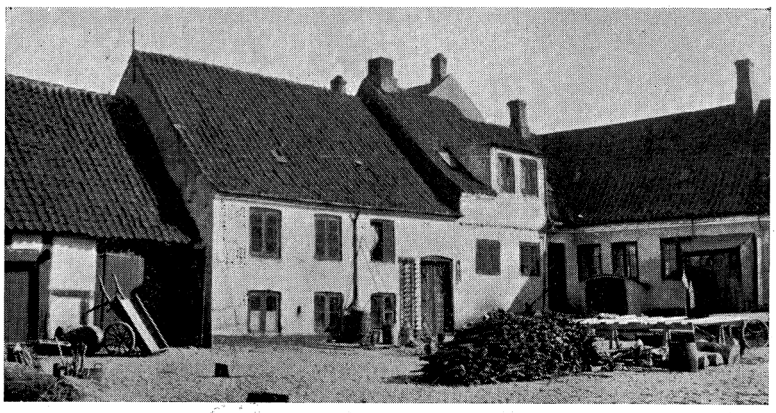

Et Hjørne af Købmand Nielsens Gaard indvendig ca. 1915.

den nuværende Ejer. Den vestre Halvdel beholdt Nielsen selv. Den ejes nu af hans Datter, Frk. Elisabeth Nielsen, der fortsatte Forretningen indtil 65 Aars Jubilæumsdagen ½ 1934, men derpaa af Helbredshensyn trak sig tilbage og udlejede den.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 58. M. Nielsen Smed

STOREGADE NR. 14

Tidligere Skrædder J. H. Jensen, nu Snedkermester A. M. Sørensen. Matr. Nr. 89. Den tidligere Bindingsværksbygning opført 1777, den nye opført 1897.

Grundtaksten fra 1682 nævnes her: „... [Nr. 61] Søren Bagis Gaard hand self beboer. Taxt 34 Rdl...."

I 1742 tilhører Huset Niels Mortensen Smed. I 1761 ved den første Brandtaksation dennes Søn. Der staar: „Morten Nielsen Smed hans ejende og iboende Gaard. Bestaar af ickun een Længde *gammel* Bygning med Tegl Tag til Gaden — samme Længde Hus er Forhus til Gaden og indrettet til Stue, Værelser og et Køkken — med en lukket Port samt Smedje ved den vestre Ende. Taxeret for 70 Rdl...."

I 1763 rejste Morten Smed til Hammelev og solgte Huset til Bager Niels Pedersen Lange (se Side 133 heri), der forhen havde boet paa Torvet og ejet den gamle „Præsteresidentz",

Storegade Nr. 14. Huset opført i 1777 af Bager Lange. Nedrevet og genopført Aar 1897.

Skrædder J. H. Jensen og Frue.

hvori der blev gjort Udlæg netop ved den Tid. I 1777 „er hele denne Længde Hus ganske nedbrudt og igien opført med Tegltag. 8 nye Fag taxeres til 180 Rdl. . . .“ Det er altsaa formodentlig Bager Lange, som har opført det smukke Hus, som laa her til Aar 1897, og som ses paa vedføjede Billede. Han naaede imidlertid — desværre for ham — ikke selv at faa nogen Glæde deraf. Det blev straks, formodentlig for Byggegæld, overtaget af Ejeren af Nabogaarden mod Øst, Peter Amtje, tidligere Forpagter af Ørbækgaard. Tinglæste Papirer findes ikke. Amtje har haft Huset udlejet, og der har aabenbart været Rift om at komme til at bo i det smukke, nye Hus. *Lejerrækken* er følgende: 1777 Organist Haderup, derefter i Rækkefølge: Kapellan Christopher Tikiøb, Toldkontrollør Chr. Asferg, Consumtionskontrollør Nyegaard. Dermed er vi naaet til 1791. Huset sælges nævnte Aar ved Auktion efter Madm. Amtjes Død til en af hendes Arvinger, Jfr. Karen Borum, der straks efter ægtede Toldkontrollør Chr. Asferg. Det har fortsat været udlejet. Men efter Asfergs Død i 1816 flyttede hans Enke herind og boede her i sine sidste Aar. 1830 solgt til Naboen, Konsul M. F. Jahnsen. 1853 af Jahnsens Enke til Skræddermester Johan Henrik Jensen. Huset havde to Lejligheder. Jensens beboede selv den østre, medens den mod Vest var udlejet. I den holdtes i en Række Aar i 50erne Pogeskole, og i den har Væver P. Jensen haft Butik, før han byggede sin egen Bygning paa Gadens modsatte Side.

Johan Henrik Jensen var født i Lillering $^{11}/_{12}$ 1813 og havde løst Borgerskab i Grenaa $^{15}/_{4}$ 1839. Det kneb for Jensen med at faa det til at gaa rundt som Skrædder. Han forsøgte sig derfor med Udsalg af færdigsyede Klæder og med Marskandiser-

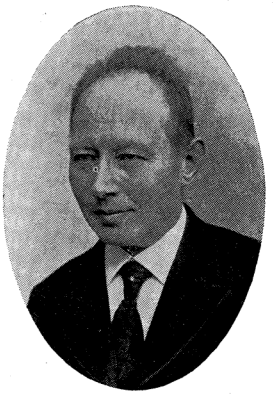

Snedkermester J. Brinch.

forretning. I 1869 aabnede han en lille Beværtning. Den blev drevet under ganske jævne Former. Det var mest Landboere, der var Gæster i Jensens smaa, lave Stuer. I en lang Aarrække var Skrædder Jensen desuden Retsvidne. En af Ægteparrets Døtre var gift med Kulhandler Karl Petersen.

Efter Jensen og Hustrus Død solgtes Huset i 1895 til Snedkermester J. Brinch Sørensen, der lod det gamle, smukke Bindingsværkshus nedbryde og opbyggede den nye Ejendom.

Brinch (født $^{14}/_{12}$ 1853, død $^{28}/_{3}$ 1937. Borgerskab i Grenaa som Snedkermester $^{23}/_{10}$ 1879) var i næsten en Menneskealder Lærer i Fagtegning for Snedkere og Tømrere i Teknisk Skole. I en lang Aarrække var han desuden Bygningsinspektør i Grenaa og Provstens bygningskyndige Medarbejder ved Tilsynet med Provstiets Kirker. Brinch byggede senere flere Ejendomme paa Vestervej og flyttede selv ind i en af dem. Han solgte i 1907 Storegadeejendommen til Snedkermester A. M. Sørensen.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 59.

Sr. Peder Nielsen Bang.

STOREGADE NR. 12-10-8

Den samlede Ejendom, opført ca. 1762, tilhørte indtil Aar 1884 Prokurator Lunøe. Et Par Aar efter blev den gamle Gaard nedrevet og opført som 3 selvstændige Ejendomme. Nu ejes Nr. 12 af Fru Isenkræmmer Poulsen. Matr. Nr. 80a
- — - 10 - Fru Buntmager Dahlin. — - 80b
- — - 8 - Snedkermester L. Olsen. — - 80c

Grundtaksten fra 1682 nævner her: „... [Nr. 62] Sal. Hr. Jørgen Sørensens Børns Gaard med et lidet Haugested derhos, [som] afdøde Byskrifuerens Kone endnu en kort Tid beboer. Taxt 150 Rdl....“

Hr. Jørgen Sørensen [Bagge], som nævnes her, var i 1638 blevet Rektor ved Latinskolen i Grenaa og 1642—50 tillige Kapellan sammesteds. I 1650 blev han efter Sejer Rasmussens Død dennes Efterfølger som Sognepræst og forblev i Embedet til sin Død i 1673. Hans Hustru hed Marie Lauritsdatter Rafn. Hun var vistnok Datter af Præsten i Ørum, og altsaa Søster til den

senere Sognepræst i Grenaa, Ove Christensen Brochs første Hustru. „Afdøde Byskrivers Kone" maa formentlig være Enken efter Niels Marcussen, som var død 6. Maj 1682 efter en ret kort Virksomhed i Embedet.

Først en lille orienterende Oversigt over Ejendommens Udstrækning i ældre Tider. De 3 nuværende Storegadebygninger Nr. 12, 10 og 8 udgjorde indtil ca. 1748 ikke een, men to Gaarde, hvoraf den vestlige var langt den største og omfattede næsten hele nuværende Nr. 12 og 10, medens den langt mindre østlige udgjorde omtrent det Stykke, som nu er Nr. 8. Omkring 1748 forenedes de 2 Ejendomme ved, at en rig Dame, Anna Rasmusdatter Koed, Enke efter Købmand og Skipper Niels Pedersen Bang (se heri Side 263) købte begge Gaarde og forenede dem, saaledes at de f. Eks. ved Brandtaksationen i 1761 opføres som een Gaard.

Vi vil derefter se paa Udstrækningen mod Nord, og det viser sig da, at i hvert Fald den største af Gaardene gik ud til Lillegade. Der staar nemlig udtrykkelig i et Salgsskøde fra 1742, hvorved en tidligere Ejer, Rektor ved Latinskolen Johs. Plenge, sælger til Major Henrich Hoff paa Hessel, at Gaarden ligger til Storegade „... straks vesten for det Hus, som den danske Skoles Leder Søren Fisker iboer, og næst østen for Niels Mortensen Smeds Hus og Ejendom...", samt at „Gaarden strækker sig i Nord til den Liden Gade og dèr paa den østre Side grænser til Michel Bangs Gaard og paa den vestre Side til Jacob Snedkers Gaard".[1]) Det vil være praktisk til Orientering at betragte Kortskitsen heri Side 417.

Da Hoff i 1747 solgte Gaarden, delte han den ved et Plankeværk tværs over i 2 Parceller, en større sydlig til Storegade, som solgtes til Købmand Foss, og en mindre nordlig mod Lillegade, som han foreløbig beholdt en lille Tid. Stykket til Lillegade, som altsaa oprindelig hørte til Gaarden her, er de Parceller, som nu tilhører Urmager Sørensen (Lillegade Nr. 13), Frk. Marie Kaiser (Nr. 11) samt den vestre Halvdel af Glarmester Lauritzens (Nr. 9). Efter denne Oversigt over Ejendommens tidligere Udstrækning vender vi tilbage til Ejerrækken her. Jørgen Sørensen Bagges Børn maa i Begyndelsen af 1690erne have solgt Gaarden til den nye Byfoged

KNUD HENRIK FRANTSEN BLICHFELD

Præstesøn fra Vitten, født $^{14}/_{2}$ 1661, død $^{27}/_{10}$ 1729. Byfoged i Grenaa og Nørreherred 1693—1729. Gift med Anne Amdisdatter Langaae, født 1664, død 1732.

Der findes ikke noget tinglæst Skøde paa Gaarden af den

simple Grund, at Byens Tingbog fra de Aar ikke eksisterer mere. Men derimod findes et tinglæst Skøde fra Naboen, Jacob Snedker, paa et Stykke Havejord ud mod Lillegade, som Byfogeden faar i Eje, imod at han skal vedligeholde Plankeværket imellem deres Ejendomme. Det er fra 1704, og det fremgaar deraf, at Blichfeld i ca. 12 Aar har beboet Gaarden. Det vil altsaa sige, at han har købt den, straks da han udnævntes til Byfoged i Grenaa. Byfoged Blichfeld, der var Byens højeste Embedsmand i 36 Aar, spillede en meget betydelig Rolle, og om ham vil der under den almindelige Byhistorie blive fortalt en Del. Hans Navn er et af de faa fra den rigtig gamle Tid, som er kendt af en stor Del af den nulevende Slægt, takket være hans pragtfulde Epitafium, som nu hænger i „Vaabenhuset" i Kirkens Taarn, men som oprindelig havde sin Plads inde i Kirken. Blichfeld havde sammen med Provst Ove Broch skænket Kirken dens første Orgel.

Efter Byfoged Blichfelds Død solgtes Gaarden til Byens nye Rektor, uden at der dog findes tinglæst Skøde derpaa.

JOHANNES GEORG JØRGENSEN PLENGE

født $^{20}/_{9}$ 1700 i København, død $^{15}/_{12}$ 1795. Faderen, der var indvandret Tysker, var Hofkandestøber. Moderen, der var fra Norge, døde under Pesten i 1711. Plenge giftede sig $^{10}/_{2}$ 1730 med Giertrud Pedersdatter Temsen, Datter af Toldkontrollør Peder Temsen, som ejede den næst nærmeste Naboejendom mod Øst.

Plenge var Byens sidste Rektor, idet Latinskolen efter kgl. Ordre nedlagdes med Udgangen af Aaret 1739.

Som alle Datidens Lærere sad Plenge smaat i det, og han maatte f. Eks. forlade sin tidligere Ejendom paa Torvet formedelst overhaandtagende Gældsforpligtelser og overdrage den til Pastor Blichfeld, Byfogedens Søn. Og da Plenge ved Latinskolens Ophævelse drog fra Byen, maatte han udstede Gældsbevis for 71 Rdl. til den hovedrige Niels Nielsen i Overslemming, for hvilket Beløb Plenge „Tid efter anden havde annammet Varer eller rede Penge".

Efter i København at have taget homiletisk Prøve med Henblik paa præsteligt Embede, som var omtrent alle Rektorers og Høreres Fremtidsdrøm, blev Plenge i Slutningen af 1740 kaldet til Sognepræst for Thiele og Foulum Menigheder i Viborg Stift. Det var ham selvfølgelig magtpaaliggende at faa Gaarden solgt til Gældens Afbetaling, og i 1742 udsteder han Skøde til Major Henrich Hoff til Hessel paa Gaarden her. Det er i dette Skøde, at Gaardens tidligere omtalte Udstrækning anføres. Man havde jo dengang ingen anden Maade til at kendetegne en Ejendom paa end ved at nævne dens Naboer paa alle Sider og an-

give Grundens Længde paa alle Kanter. Matrikelskort, Ejendomsnumre eller andre Hjælpemidler eksisterede jo ikke.

Major Hoff paa Hessel ejede i de Aaringer adskillige af Grenaa Bys Ejendomme, som han naturligvis havde købt i Spekulationsøjemed. Nærværende Gaard solgte han i December 1746 til Sr. Lauritz Foss. Han var født i Grindsted som Søn af Pastor David Foss og Hustru Anna Arensberg. Da Præsten i 1728 døde, giftede Enken sig med Pastor Risom i Grenaa, som altsaa var Foss' Stedfader. Der er Forklaringen paa, at han nedsatte sig her. I Borgerskabsbrevet af $^{24}/_{7}$ 1747 staar, at han agter „at holde aaben Krambod og Vinhus samt drive anden borgerlig Næring". Og af Skødet fremgaar, at Major Hoff ved dette Salg maa have skilt den ud til Lillegade liggende Del af Gaarden fra. Det ses baade af Maalene og af en Bemærkning om, at den nu mod Nord afsluttes af et nyopsat Plankeværk.[1])

Foss blev her ikke længe. Allerede i 1748 udstedes Auktionsskøde paa Gaarden til Sal. Niels Pedersen Bangs Enke, Anna Rasmusdatter Koed. Det var Svigersønnen, Velærv. Hr. Hans de Hemmer, Sognepræst for Lyngby og Albøge, som paa hendes Vegne afsluttede Købet. Niels Bangs Enke var en meget velhavende Kone og af Byens fornemste Familie. Hun ejede en stor Gaard længere nede paa Storegade, omtalt heri Side 263 o. flg. Denne brændte i 1751 og solgtes efter Genopførelsen til en af Sønnerne, og Madm. Bang er vel saa flyttet herop.

Samme Aar som Gaardkøbet fandt Sted, købte hun ogsaa den i Indledningen omtalte mindre Ejendom, som laa umiddelbart op til den mod Øst. Den kaldes i Byens Grundtaxt 1682 „Nr. 63 Anders Malmøes Hus, han selv iboer". Dette Hus gik siden over til den tidligere omtalte Præst, Frands Knudsen Blichfeld, hvis Enke i 1742 solgte det til „den danske Skoles Leder, Søren Rasmussen Fisker". Derpaa uden tinglæst Adkomst til et Par senere Ejere, af hvilke den sidste, Erich Colding, altsaa i 1748 solgte til Madm. Bang. De to Ejendomme regnes fremtidig sammen til een Gaard, og Brandtaksationslisten i 1761 har dem under eet som Nr. 59.

I 1756 solgte Enken den samlede Gaard til sin ældste Søn, idet det i Skødet bemærkes, at hermed følger et Hus, som ligger tæt Øst for Gaarden, og „som stedse har hørt dertil som Lejevaaning".

PEDER NIELSEN BANG

født ca. 1725, begr. $^{10}/_{5}$ 1776. Købmandsborgerskab i Grenaa $^{22}/_{4}$ 1748. Gift [1]) $^{11}/_{12}$ 1754 m. Anna Rasmusdatter Mau, om hvem en samtidig Forfatter skriver: „Datter af den ved sin Forstand og Gudsfrygt navnkundige Kjøbmand i Greenaae Rasmus Sørensen Mau", begr. $^{24}/_{5}$ 1765. Gift [2]) $^{6}/_{5}$ 1766 m. Jfr. Maren Sørensdatter Kiær. Hun ægtede efter Bangs Død $^{26}/_{9}$ 1779 Styrmand Otto Mulvad.

Peder Bang betalte kun sin Moder 150 Rdl. for Gaarden. Og da den 9 Aar senere staar assureret for 860 Rdl., kan man gaa ud fra, at Peder Bang har ladet Gaarden helt ombygge, og at det er ham, som har givet den den Skikkelse, som kendes fra Prokurator Lunøes Tid, og som ses paa Billedet Side 432. En Omvurdering i 1762 viser da ogsaa, at den samlede Ombygning allerede det Aar paabegyndtes med den Øst for Porten liggende Del af Gaarden.

Af en Mængde Pantebogstilførelser ses, at Peder Nielsen Bang ofte har skullet skaffe Penge, hvilket er fuldkommen forstaaeligt, da han var en af Byens største Handelsmænd. Men det er ofte mere sjældent forekommende Panteobjekter, han er nødt til at ty til, som f. Eks. Sengeklæder, Sølvservice, 1 Sølvlommeur eller — som i 1770 — en blaamalet Postvogn. I de Aar var Byfoged Boserup i Ebeltoft Postmester baade for Grenaa og Ebeltoft. Og det kunde af Bemærkningen om den blaamalede Postvogn, som pantsattes, se ud, som om Peder Bang havde været Boserups Stedfortræder eller Postkontrahent her paa Pladsen. I Efteraaret 1771 stillede Bang saavel sin Gaard som sine Jorder til offentlig Auktion. Gaarden solgtes for 550 Rdl. til

PEDER HANSEN AMTJE

født 1712, begr. $^{2}/_{2}$ 1781. Forpagter af Ørbækgaard under Grevskabet Scheel. Gift m. Martha Marie Kondrup, født 1720, begr. $^{24}/_{7}$ 1790.

Ægteparret, der var barnløst, har altsaa tilbragt deres Livsaften her i Grenaa. De maa have været meget rige Folk. Allerede samme Aar, de flyttede hertil, stiftede de et Legat til Fordel for „det Sogns fattige, hvor den længstlevende af dem ved sin Død boede, saaledes at dette Sogns Almisselemmer nyder den deraf faldende aarlige Rente". Rentekapitalen var paa 100 Rdl. samt $^{1}/_{3}$ af deres Bo. De maa have efterladt sig ca. 10.000 Rdl., eftersom Legatet i 1791, da Boet opgjordes, forøgedes med 3364 Rdl. Af dette Beløb stod den overvejende Part, nemlig 2670 Rdl. udlaant mod Pant i godt og vel en halv Snes Købstadsejendomme her i Grenaa. For Resten købtes senere Jorder, hvilket dengang var en meget almindelig Pengeanbringelse. Da Grenaa Fattigvæsen i 1791 lod indrette en Spindeskole til Arbejde for fattige Kvinder

og deres Børn, forbrugtes af Legatkapitalen ca. 760 Rdl. i de Aar dette Forsøg varede. Efter Statsbankerotten i 1813 medgik som Omkostninger yderligere 413 Rdl., og til Fattigkassens almindelige Forbrug anvendtes en Del af Resten. Ved Amtsdirektionens Skrivelse af 28. Aug. 1832 forlangtes det imidlertid, at Legatkapitalen ved en aarlig Merudskrivning paa 100 Rdl. Sølv skulde bringes op til 2710 Rdl. Denne Kapital skulde saa udlaanes mod anordningsmæssig Sikkerhed, og Renten anvendes efter Fundatsen. Dette skete, og det ses da ogsaa nogle Aar efter, at Legatet staar opført med 5.370,70 Kr. og er udlaant mod Pant i Ejendomme i Grenaa.[1]) Legatet er vistnok senere anvendt som en Del af Byggesummen til Fattiggaarden paa Nørregade.

Som tidligere nævnt var Ægteparret barnløst. Men de havde haft Hustruens Søsterdatter, Mette Cathrine Borum i Huset som Plejedatter og opdraget hende fra hendes spæde Barndom. De havde testamenteret hende 400 Rdl. ud over den Part, som hun efter Loven skulde nyde i Lighed med de øvrige Arvinger. „Dog skulde disse 400 Rdl. ikke udbetales hende, førend hun ved anstændigt Giftermaal var bleven forsørget".[2]) Om Jfr. Borum er blevet forsørget ved „anstændigt Giftermaal", har jeg ikke kunnet faa oplyst. Derimod var hendes Søster Karen forlovet med Toldkontrollør Chr. Asferg. Hun arvede ogsaa en Sum efter Tanten og giftede sig kort efter Tantens Død. Ved Auktionen over Amtjes Gaard og Hus købte Ægteparret begge Dele, hun Huset, (se heri Side 421) og Asferg Gaarden.

CHRISTIAN ASFERG

født ca. 1737, død $^{3}/_{6}$ 1806 (69 Aar gl.) Toldkontrollør i Grenaa 1782, tillige kgl. Vejer og Maaler fra 1784. Told- og Konsumtionskasserer 1791. Gift $^{23}/_{2}$ 1791 m. Jfr. Karen Sørensdatter Borum, f. ca. 1756, død $^{17}/_{12}$ 1830 (74 Aar gl).

I Justitsprotokollen er bl. a. afskrevet Asfergs Bestallingsbrev som Vejer og Maaler i Grenaa. Det lyder saaledes:

„N i e l s E r i c h B e h r Kongelig Majestæts Virkelig Kammer Raad, Byefoget i Greenaae, Postmæster sammestæds, Herretsfoget i Nørre Herret og Birchedommer til Katholm Birch — Giør vitterligt, at da forrige Told Controleur Otto Friderich Knoff her i Greenaae, som tillige var Veier og Maaler her sammesteds ved Døden er afgangen, saa haver ieg paa Embeds Vegne i Kraft af Loven, Told-Rullen og Kgl. allernaadigste Rescript af 3. Aug. 1670 i hands Stæd antaget og beskicket, ligesom ieg og hermed antager og beskicker nærværende Told Controleur Hr. Christian Asferg, indfød Dansk Undersaat, til at være herefter tillige Veier og Maaler i bemelte Greenaae;

Thi haver hand i alle Maader at rætte og forholde sig efter hans Kgl. Majestæts allern. Love og Forordninger, fornemmelig dette hands Embede betræffende, og deri aldelis at opføre sig som en ærlig og oprigtig

Eed-Soren Veier og Maaler egner og anstaar og hand agter at tilsvare, alt under Embeds Fortabelse og anden vedbørlig Straf. Hvorimod hand nyder til Indkomst de ham tilladte og anordnede Veier- og Maaler Penge, som hands Formand med Rætte nyt og haft haver. Iøvrigt haver fornævnte Told Controleur Hr. Asferg allerunderdanigst at søge Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation paa denne min ham meddelte Veier- og Maaler Bestalling.

Greenaae, d. 2. Sept. 1784. N. E. Behr".

Den kongelige Konfirmation derpaa er meddelt under Dato 29. Okt. s. A. Den er stemplet med 4 Rdl.

Om Toldkontrollør Asfergs Liv ved jeg ikke noget af Betydning. Kort efter hans Død flyttede Enken ind i det før omtalte mindre Hus (Storegade Nr. 14). Gaarden her solgte hun efter sin Formynder og Nabo, Agent Rasmus Møllers, Raad i 1816 til Fuldmægtig paa Herredskontoret, Jens Jensen Harboe. Han var gift med Købmand Hans Broges yngste Datter Birgitte, og de har sikkert boet her en Række Aar. Men da Harboe sin sidste og længste Tid boede paa Lillegade, hvor han ejede flere Ejendomme, vil hans Historie blive fortalt der. Harboe solgte i 1829 Gaarden til Byens nye Sognepræst, Amtsprovst, Ridder

CHRISTIAN FUGL

Præst her 1827—46. Født $^{1}/_{4}$ 1780 i Astrup (Viborg Stift), hvor Faderen var Degn. Død her i Grenaa $^{25}/_{3}$ 1846. Cand. theol. 1803 (I). Sognepræst i Flade-Gjerum 1813. Sognepræst i Hals 1819. Amtsprovst i Hjørring Amt 1819. R. af D. 1826. Udnævnt til Sognepræst i Grenaa $^{13}/_{7}$ 1827. Gift $^{28}/_{3}$ 1813 med Michaeline (kaldet Lina) Jansen, hvis Fader var den senere Biskop i Aalborg Rasmus Jansen. Hun var født 1791, død i Kbhvn. $^{15}/_{6}$ 1855.

Amtsprovst Fugl havde først boet til Leje et Par Aar nede paa Søndergade i nuv. Købmand Skovs Gaard, som dengang ejedes af Generalkrigskommissair Chr. de Fischers Enke. Paa Gaardens store Lofter havde Fugl god Plads til at opbevare sit Tiendekorn. Men da Fru Fischer kort efter solgte Gaarden, maatte Fugl altsaa flytte. Angaaende Benævnelsen Amtsprovst kan det meddeles, at dette var en Institution, som oprettedes ved Forordn. af $^{5}/_{12}$ 1806. „Medens Reglen siden Reformationen havde været den, at Provstiet faldt sammen med Herredet, saa bestemte Forordn. af 1806, at der for Fremtiden kun skulde beskikkes een Provst for hvert Amt". Disse Amtsprovster skulde være en Slags Skoleinspektører og Regeringens Hjælpere i Bestræbelserne for at føre de nye Skoletanker ud i Praksis. De lønnedes af Præsteembederne.

Imidlertid kom de forfærdelige Krisetider i Aarene efter 1813 i Vejen, og Præsterne søgte uafladelig Regeringen om at blive fri

for de dem paalagte Afgifter til Seminariefonden og Amtsprovsternes Lønninger, og Kancelliet fik ikke Ro, før det i 1821 ophævede dem. Dermed faldt Amtsprovstinstitutionen bort, upraktisk som den var.[1]) Det ses altsaa, at naar Fugl stadig benævnes Amtsprovst og denne Titel ogsaa staar paa hans smukke Gravmæle paa Grenaa Kirkegaard, saa skal den ikke opfattes, som om Fugl var Provst i sine Grenaadage. Han blev i Embedet til sin Død, og det Eftermæle, som han fik, var, at han havde været „en saare brav, dygtig og værdig Præst".

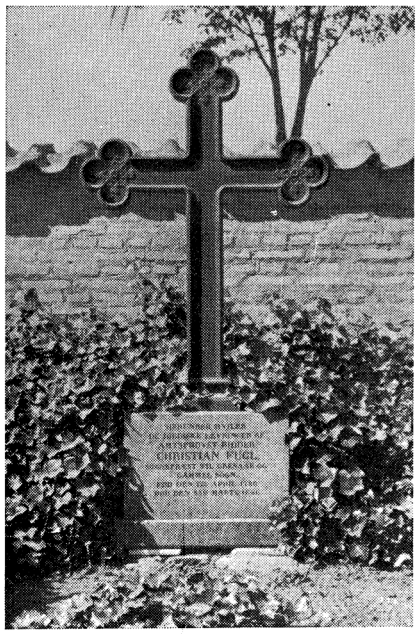

Amtsprovst Fugls smukke Gravmæle paa Grenaa Kirkegaard.

Da det er meget lidt, jeg ellers ved om Amtsprovst Fugl, kan det maaske være af nogen Interesse at meddele et Uddrag af en Forpagtnings-Kontrakt, som han oprettede kort efter sin Ankomst hertil, og som oplyser et og andet ogsaa om rent praktiske og lokale Forhold i de Tider.

Amtsprovst Fugl forpagtede fra $^{5}/_{11}$ 1827 Embedets Jord ud til Vognmand Lars Andersen i Grenaa for 8 Aar eller sin Embedstid ud, hvis denne skulde blive kortere end nævnte Aarrække. Embedsjorden, som Andersen overtog, var paa 45 Tdr. 5 Skp. Land, beliggende paa en hel Række Steder paa Grenaa Mark, som nærmere oplyses. 1) Jorderne overdrages til Sæd, Høavl eller Græsning. Jorderne skal, naar de bruges til Sæd, forsvarlig gødes og behandles. Efter 4 Aars Brug skal de udlægges til Græsning og Hvile i 3 Aar. 4) I Tilfælde af, at Byens Mark skulde vorde udskiftet i Forpagtningstiden, forbeholdes Forpagteren enten at erholde billig Erstatning for mulige Tab foraarsaget derved eller Ret til at frasige sig Jorderne. Han deltager ikke i Udskiftningsomkostningerne. 5) I Tilfælde af, at Amtsprovst Fugl erholder en Lejlighed i Grenaa, som han ikke helt ud benytter selv, og som maatte være skikket til at rumme Hø, Foder eller Straakorn, paatager han sig at overlade Forpagteren saa mange Fag Hus, som han kan undvære. 6) Forpagteren afholder alle Skatter, Afgifter og Tiender og svarer det første Aar

efter Aarhus Stifts Kapiteltakst 15 Tdr. Rug og 15 Tdr. Byg og de følgende Aar 25 Tdr. af hver Kornsort, som erlægges inden det følgende Aars 1. Marts. 8) Forpagteren er pligtig til hvert Aar, saa længe Forpagtningstiden varer, med Hest og Vogn at forrette 3 Rejser for Provsten, „som dog ej medtager hver mere end een Dag, samt tillige med Vogn at bringe Vask til Aaen saa ofte det forlanges". 9) Forpagtningsafgiften ansættes af Hensyn til Stempelpapiret til en aarlig Værdi af 150 Rdl. Sølv.[1])

Et Par Aar efter Amtsprovst Fugls Død rejste Enken til København og solgte i 1849 Gaarden her til Fuldmægtig

LARS JOHAN LUNØE

født $^{19}/_{8}$ 1818 vistnok i Løgstør, død i Kbhvn. $^{14}/_{4}$ 1909, Søn af Købmand, Kancelliraad Palle Møller Lunøe og Hustru Maren Jelstrup. (I sine 2 Ægteskaber havde Kancelliraaden 14 Børn). Exam. juris 1840. Fuldmægtig paa Herredskontoret i Grenaa engang i 40erne. $^{3}/_{9}$ 1857 besk. til Prokurator ved Underretten. 1852 Branddirektør. 1856 Medstifter af Spare-, Laane- og Diskontoinstituttet. Bogholder og Kasserer for samme 1856—83. $^{18}/_{1}$ 1865 Medl. af Ligningskommissionen. $^{6}/_{1}$ 1861—$^{6}/_{1}$ 73 Medl. af Grenaa Byraad. Gift $^{15}/_{11}$ 1845 Cecine Marie Agerskov, en Købmandsdatter fra Holstebro, død $^{4}/_{9}$ 1915.

Lunøe, der altsaa begyndte paa Herredskontoret i Grenaa som ganske ung Fuldmægtig, kom ret snart til at spille en meget betydelig Rolle i Byens Liv. Det gælder kommunalpolitisk, idet Lunøe i en længere Aarrække var et virksomt Medlem af Byraadet. Men det gælder ogsaa i hans Gerning som Prokurator og navnlig derved, at han var Medstifter af og vistnok den egentlige, drivende Kraft ved Oprettelsen af „Spare-, Laane- og Diskonto-Instituttet", i hvilket han sad som den faktiske Leder i en lille Menneskealder. Og saavel Traditionen som de tilgængelige Aktstykker og Samtidens Aviser vidner om, at Prokurator Lunøe sad inde med en meget stor økonomisk Indflydelse og Magt i denne Periode.

Lunøe var gift med en Datter af Købmand Agerskov i Holstebro. Svigerforældrene boede i en Fløj af den store Gaard, efter at de havde trukket sig tilbage fra Forretningen. Lunøe havde 7 Børn. De 2 ældste, Palle og Christian Lunøe, blev Præster, den yngste Søn, Lars Johan Lunøe, der var Jurist, endte som Højesteretsassessor. Han skildres som en højtbegavet Mand, men han døde i en ung Alder. Ægteparrets yngste Datter var gift med Professor, Dr. phil. Emil Koefoed, Direktør for den farmaceutiske Læreanstalt i København, som døde i 1937.

Ved Lunøes Sølvbryllup i 1870 findes en lille indsendt Artikel i „Grenaa Avis", der baade viser Tidens noget svulstige Stil og den Anseelse, Familien nød.

„Vor lille By har idag iført sig Festdragt: det kjære, gamle

Prokurator L. J. Lunøe og Frue.

Dannebroge vaier fra Husene, og Anledningen dertil er Hædersmanden Prokurator Lunøe og Hustru, der idag for 25 Aar siden ægteviedes og saaledes nu ombytte Myrthekrandsen med Sølvkrandsen.

Hædersmanden L. J. Lunøe kjende vi efterhaanden som By- og Herredsfuldmægtig, som konstitueret By- og Herredsfoged, som Prokurator, som Branddirektør, som Medlem af Kommunalbestyrelsen m. m., og i alle disse Stillinger har hans redelige, retskafne Karakter gjort sig gjældende, hvilket ogsaa med Sandhed skal siges med Hensyn til hans Stilling som Kasserer ved Grenaa Spare-, Laane- og Diskonto-Institut.

Vi staae ikke alene i Erkjendelsen deraf, og vi tro derfor, idet vi bringe Hr. Lunøe og Hustru vor hjerteligste Lykønskning i Anledning af Sølv-Bryllupsdagen, med fuld Beføjelse at kunne udtale det Ønske fra By og Land, at det længe maa forundes os at beholde denne Familie i Velgaaende i vor Midte.

m. m.“

Hvad Gaardens Udseende angaar, saa giver omstaaende Billede nogen Besked. Der var en stor lukket Port ikke helt paa Midten, men noget mod Øst. Den Del af Bygningen, som laa til højre for Porten, havde oprindelig været Stald og Lo. Den blev senere Rullestue og endte med at blive indrettet til Skolestue. Det var en „højere Pigeskole“, som i sin Tid var oprettet nærmest paa Foranledning af Ritmester Gether, Apoteker Dahl og Distriktslæge Arendrup, som ønskede en Skole for deres Døtre.

I 50erne var Frk. Manon Krebs Skolens Leder. Pastor Dantzer var Religionslærer ved den. I 1857 døde hans Hustru, og Aaret efter giftede Dantzer sig med Frk. Krebs.

I den Anledning søgte Bestyrelsen en ny Leder af Skolen

Prokurator Lunøes Gaard.

og averterede i „Grenaa Avis“ saaledes: „Til det allerede her i flere Aar bestaaende Pigeinstitut, som for Tiden besøges af omtrent 25 Elever, søges en Bestyrerinde, der med grundigt Kjendskab til Sprog, Haandarbejde og de almindelige Skolevidenskaber forbinder Øvelse i at undervise, samt er i Besiddelse af den Alvor i Charakteren forenet med Sagtmodighed, som er nødvendig for at overtage en saadan Plads. De, som ønske at reflectere herpaa, bedes med fornødne Oplysninger m. v. snarest muligt at henvende sig til en af os undertegnede.

Grenaa, i August 1858.

Dantzer, Lunøe, R. Johannsen“.

Den udkaarne blev en Frk. E. Kyhl, som i en Række Aar derefter ledede Skolen.

Vest for Gaardens Port var Beboelseslejlighederne, hvor baade Lunøes selv og Svigerforældrene boede. Og længst mod Vest med Indgang gennem en ret snæver Smøge op mod Skrædder Jensens var Kontoret. Her i Lunøes private Kontor var i mange Aar Sparekassens Domicil.

Lunøes Fuldmægtig var ex. jur. Peter Severin Møller, en Broder til Købmand J. A. Møller paa Torvet. Han var nærmest Leder af Branddirektoratet og var som en lille Bibestilling til-

lige Byens Kæmner. Arbejdet var overkommeligt, da Kæmnerkontoret, der var i Møllers private Lejlighed, vestligst paa Lillegade, kun var aabent et Par Eftermiddagstimer 2 Gange om Ugen.

I Slutningen af 80erne forlod Prokurator Lunøe Grenaa og rejste til København, hvor han levede sin sidste Tid og blev 91 Aar.

Gaarden solgte han i 1884 til de 2 unge Sagførere H. P. Rasmussen West og N. Bonke, som var Svogre, idet sidstnævntes Søster, Ane Cathrine Bonke, var gift med West.

De delte straks Ejendommen i 3 Stykker og solgte det østligste til S. Bloch, det midterste til L. Jensen og beholdt selv den vestligste, største Parcel, af hvilken N. Bonke et Par Aar efter blev Eneejer, idet han købte Svogerens Part. Bonke lod den nuværende Bygning opføre og havde Kontor i dens vestlige Ende, medens den østlige indrettedes til Isenkræmmerbutik.

Da Grenaa Handels- og Landbrugsbank oprettedes i Aaret 1895, blev Bonke dens Direktør, og Banken havde Lokale her i en Del Aar, indtil den selv lod bygge sin nuværende smukke Ejendom lidt højere oppe i Gaden. I 1899 solgte Bonke til Niels Poulsen, der allerede 10 Aar forinden havde overtaget Isenkræmmerbutikken. Poulsen var født $^{11}/_{4}$ 1858 i Balle ved Grenaa, død $^{26}/_{2}$ 1924. Han var i en halv Snes Aar Medlem af Ligningskommissionen. Efter Poulsens Død ejes Ejendom og Forretning af Fru Kirstine Poulsen, født Reventlow.

STOREGADE NR. 10.

I det foregaaende er sagt lidt om Lunøes Ejendoms vestre Tredjedel. Her følger Ejerrækken for den midterste Parcel.

West og Bonke solgte den i 1884 til L. Jensen. Han var Snedker og vistnok Farbroder til den kendte Kirkehistoriker Pastor P. Severinsen. Jensen lod den nye Ejendom opføre, men kunde ikke skaffe Penge til Foretagendet, og Fr. Thykier maatte overtage Huset. 1887 solgtes det til Buntmager N. Th. Buch. Han var født i Lyngby og var egentlig Skrædder, men begyndte en Buntmagerforretning, som gik saa godt, at han en Snes Aar efter kunde trække sig tilbage og leve af sine Midler. 1909 solgt til Buntmager M. Nielsen. 1926 til Fru M. Dahlin.

Isenkræmmer N. Poulsen.

Søren Bloch som Drager. Billedet er fra 90erne.
De øvrige Personer er Læge H. Hammer (længst til venstre) og to tilrejsende Gæster.

STOREGADE NR. 8.

Den østligste Tredjedel af Lunøes Ejendom solgtes i 1884 af West og Bonke til Søren Bloch, som opbyggede den i samme Stil som Naboejendommen, d. v. s. med 2 smaa Butikker. Bloch havde selv den ene og havde deri indrettet en lille Beværtning. Bloch var tillige i en meget lang Tid Drager ved Jernbanen. Han var en ualmindelig stor og stærk Mand, som var kendt af alle Folk i Byen. I en af de „Annoncebøger", som afdøde Løjtnant J. Jensen udsendte hver Jul i en Periode i Slutningen af 90erne, og som indeholdt Annoncer, findes et Reklamevers. Det skyldes muligvis ikke Bloch selv, men er vel snarere forfattet af Løjtnant Jensen.

Jernbanedrager Søren Bloch ca. 1890.

„Søren Bloch, Søren Bloch!
Navnet kender De jo nok.
Han paa Storegade bor,
og jeg ganske sikkert tror,
at de fleste Folk ham kender,
thi det meget ofte hænder,
Folk de ind ad Døren larmer
for at faa en Næsevarmer.
Vin, Cognac og Essens,
De ham ej kan drikke læns.
Selv han meget lidt kun smager,
han er nemlig ogsaa Drager,
dertil en gemytlig Negl,
og De ta'r skam aldrig fejl,
ved hvert Tog De ser Kasketten,
Søren Bloch, han er paa Pletten".

Efter Blochs Død solgtes Ejendommen i 1916 til den nuværende Ejer, Snedkermester L. Olsen.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 60 Michel Christophersen.

STOREGADE NR. 6

Tidligere Prokurator Hanson,
nu Sparekassen for Grenaa og Omegn.
Den nuværende Bygning opført 1888. Matr. Nr. 79.

Paa dette Sted findes i Byens Grundtaxt fra 1682 „..[Nr. 64] Børe Hagens Gaard, hand self iboer. Taxt 154 Rdl....".

En følgende Ejer er Poul Rasmussen Palch, som i 1707 sælger sit ejende og iboende Hus til Skipper Michel Nielsen Bang. Det nævnes som beliggende „mellem Anders Malmøes og Maren Høbierigs Huse mod Vest og Peder Temsens iboende Gaard mod Øst".

Omtrent samtidig tales i et andet Skøde om Michel Bangs øde og afbrændte Plads paa Søndergade (se heri Side 69). Forholdet er altsaa, at Skipper Michel Bangs Gaard paa Søndergade er nedbrændt kort før. Det maa have været i 1705 eller 1706. Ved den Lejlighed brændte Byens offentlige Maaltønde. Den havde jo egentlig sin Plads paa Raadhuset, men var — vistnok ikke helt lovligt — af Toldkontrollør Temsen udlaant til nævnte Mand.[1])

MICHEL NIELSEN BANG

er sikkert ikke af den kendte og berømte Bangslægt, som er omtalt heri Side 213. Men bestemte Data angaaende ham har ikke været at finde i Kirkebøger, Skifteprotokoller el. l. Retsprotokollerne viser derimod, at hans Hustru hed Dorthea Pedersdatter Hollmann. Hun var fra København og var Søster til den tidligere omtalte Rasmus Katholms første Hustru. Michel Bang og Hustru havde adskillige Børn, bl. a. Peder Michelsen Bang, gift m. Sara Mathiasdatter. Maren (f. 1703, d. 1782) gift m. Skipper Rasmus Bang. Trine, gift m. Skrædder Michel Fiil.

Om Michel Bang er i Tingbøger og Justitsprotokol bevaret adskillige Træk: 8. Aug. 1718 var han indstævnet for Retten. Sagen var, at Stephan Gross, der var Byens „Vangevogter" d. v. s. Markmand, havde anmeldt, at Michel Bang i Juli Maaned havde

opbrudt Laasen paa Porten ind til Byens Vangehus og udtaget 2 Bæster uden at betale for dem. Det er maaske nyttigt her at forklare, at iflg. Byens Grandebog skulde Vangevogteren paase, at der ingen løse Kreaturer gik paa Markerne. Hvis han traf nogen, skulde han føre dem til Vangehuset, en Indhegning af Sten med en forsvarlig Laage for. Der skulde saa de indfangede Kreaturer forblive, indtil Ejermanden indfandt sig og betalte de i Grandebogen fastsatte Indløsningspenge.

Nu havde Michel Bangs Bæster været løse og havde græsset i Naboens, Toldkontrollør P. Temsens og fleres Havremarker. Stephan Gross havde indfanget dem og ført dem til Vangehuset. Men Bangs Søn Peder havde sammen med deres Tjenestedreng, muligvis uden Faderens Vidende og Vilje, opbrudt Laasen til Vangehuset og hjemført Bæsterne. Michel Bang mødte i Retten og bønfaldt om, at det passerede maatte afgøres ved, at han betalte Sagens Omkostninger og erstattede den lidte Skade, som efter Vangevogterens Skøn beløb sig til ca. 4 Neg Havre. Han henviste til, at baade Sønnen og Tjenestedrengen var umyndige. Og da Temsen erklærede sig tilfreds dermed, gik Dommeren ind paa at hæve Sagen.[1])

En anden Gang var der ogsaa Strid med samme Nabo. Controllør Temsen anlagde i Juni 1724 Sag „imod sin Nabo og gode Ven Michel Nielsen Bang, fordi denne skal have ilde behandlet Controllørens Søn med Hog og Slag". Efter Opfordring hævedes ogsaa denne Sag uden Dom, idet Bang erklærede sig villig til at betale Sagens Omkostninger med 3 Rdl. 3 Mark og at give 2 Mark til Byens fattige.

Under den store nordiske Krig overgik der i August 1717 Michel Bang den Ulykke, at hans ejende Kreyert „Perlen", 14 Læster drægtig, blev kapret af Svenskerne. Den var lastet med Brænde til Anholt Fyr, og Toldforvalteren Pipper, der havde befragtet Skibet, havde i Forvejen forevist Bang „Fri-Pas for Opbringelse og lovet sikkert, at Skib og Besætning skulde holdes uden for Fare og Skade, al den Stund, det var i Kgl. Majstæts Tjeneste". Men Skibet var paa Tilbagevejen fra Anholt alligevel blevet opbragt, ført til „Gothenborg" i Sverrig og der dømt som Prise under Paastand af, at Fripasset var for gammelt. Bangs Skipper og Medreder, Søren Jensen, samt en af Baadfolkene „kreperede i Fangehuset formedelst haard Medfart og slet Tractemente". Derimod lykkedes det for de øvrige 4 af Besætningen efter mange Maaneders Forløb at flygte fra Fængslet og komme hjem til Grenaa med den sørgelige Efterretning. Om det lykke-

des for Bang og hans Medreders Enke, der sad tilbage med 6 smaa uforsørgede Børn, at opnaa nogen Erstatning af den kgl. Kasse for det lidte Tab, kan ikke ses.[1])

Michel Bangs Stridbarhed fremgaar af en anden Sag. I Følge de kgl. Forordninger og stadfæstede Fundatser tilkom der Skolen en vis Sum (24 Skilling) for hvert Lig, som nedsattes paa Kirkegaarden, „selv om man ikke begærede Skolens Tjeneste derved", d. v. s. ikke ønskede Sang af Latinskolens Elever under Ledelse af Læreren. Nu havde Michel Bang et Barn, som begravedes i 1707. Da han uagtet Paamindelse af Rektor Schmidt ikke vilde betale dette Beløb, kom det til en Retssag, hvorunder Skolens Adkomst til disse Penge dokumenteredes. Og ved Dommen, som faldt $^{27}/_{2}$ 1708, idømtes Michel Bang at betale Beløbet samt Omkostninger, der beløb sig til omtrent 2 Rdl. eller det 8-dobbelte af det paastaaede Beløb. Men Michel Bang betalte hverken det ene eller det andet, og som et Eksempel paa, hvor langsommeligt det kunde være at komme til sin Ret i hine Tider, kan anføres, at Rektor Schmidt endnu i 1720 ikke havde faaet dette Beløb betalt, men at Michel Bang er en af dem, som han nævnte Aar søger for Restancer til Skolen, netop bl. a. for Beløbet fra 1708. Ved Dom af $^{9}/_{12}$ 1720 tilpligtedes Michel Bang at betale de 2 Rdl. 1 Sk. samt yderligere i Sagsomkostninger 2 Rdl. 2 Mark inden 15 Dage og ellers at lide Udlæg for Beløbet, og det maa vel formodes, at det saa omsider er blevet til Alvor. Retsforhandlingen i denne Sag viser, at Michel Bang har været en udpræget Kværulant.[2])

Bangs havde tunge Sorger af deres Børn. Side 192 heri er fortalt, hvorledes Sønnen, Peder Michelsen Bang, for Drukkenskab, voldeligt Overfald, Mishandling af den gamle Fader, „Trusler om at overfalde Byen med Ildebrand og Godtfolk paa Livet" m. m., i Aaret 1741 idømtes 3 Aars Fæstningsarrest.

Senere hen blev baade Datteren,[3]) Maren Michelsdatter, der var gift med Skipper Rasmus Bang, og Svigerdatteren, Sara Mathiasdatter, idømt langvarige Tugthusstraffe for Drukkenskab, voldsomme Optøjer, Smaatyveri o. a., den første i $1^{1}/_{2}$ Aar, den anden i 8 Aar, begge at afsones i Viborg Tugthus. Men disse sørgelige Begivenheder forskaanedes Forældrene dog for at opleve, idet Michel Bang døde ca. 1744 og Hustruen et Par Aar efter.

I 1747 blev Gaarden ved Auktion tilslaaet Pantehaveren Niels Stiesen i Nederslemming for 51 Rdl. Han solgte den straks efter til „Velbaarne Sr. Johan Chr. Müller, Kgl. Maystæts Lieutnant af Infanteriet". 1748 solgtes den videre til Michel Chri-

Storegade Nr. 4, 6 og 8 omtrent 1863. Bygningen til venstre er Lunøes, i Midten ligger Prokurator Hansons og længst til højre Karetmager Fr. Nielsens (senere Skomagermester C. Seelens).

stophersen [Hammelev]. Han var vistnok Skipper ligesom Bang, men maa i Modsætning til denne have levet et meget stilfærdigt og roligt Liv, saaledes at der i de næste halvhundrede Aar, i hvilke han var Ejer, er fuldkommen Tavshed i baade Pantebøger og Justitsprotokoller baade om ham og om Gaarden.

Hans Enke døde i 1784, og uden tinglæste Papirer maa Gaarden være gaaet over til den ene af deres Sønner, Christopher Michelsen Hammelev, som var Tømrer. Den anden Søn, Peter, der var Væver, købte Naboejendommen mod Øst. Christopher Hammelevs Hustru hed Berthe Rasmusdatter. Efter hendes Død overlod han i 1817 Huset til Sønnen Michel Christophersen Hammelev imod at erholde Ophold og Pleje Resten af sit Liv. Det virker derfor lidt underligt at se, at da han døde ret kort efter, kalder Kirkebogen ham „Fattiglem Christopher Hammelev, 75 Aar gammel, der i nogle Aar har været blind".

Michel Hammelev solgte kort efter Overtagelsen (1819) de 3 Fag af Huset til Genboen, Købmand Søren Schmidt. I 1843 købte Schmidt Resten. Han var da allerede nogle Aar før, nemlig i 1837, blevet Postmester, og muligvis har Ejendommen her saa allerede fra dette Aar været Byens Posthus. De 3 Fag Hus, som Schmidt oprindelig havde købt, kunde jo meget vel tænkes anvendelige til et lille Kontor og et Rum til Pakker. Det er altsaa kun en Mulighed, men i hvert Fald er det en given Sag, at fra 1845 har her været Posthus. Nævnte Aar solgte nemlig Schmidt Forretningen og Ejendommen, som laa lige overfor, og flyttede herover. Fra den Tid var han udelukkende Postmester. I 1850 averterer Schmidt i „Grenaa Avis", at „Postcontoiret flyttes førstkommende Torsdag d. 11. April til Jfr. Schmidts Bopæl paa Søndergade". Jfr. Schmidt var hans Datter, og der tilbragte Postmesteren saa sine sidste Aar. I 1854, kort efter at være „entlediget", solgte han Ejendommen her til exam. jur.

CARL CHRISTIAN HANSON

født $^{15}/_{5}$ 1817, Søn af Godsejer Carl Chr. Hanson til Bjørnholm og Hustru Vilhelmine Marie Wedborg. Død $^{4}/_{4}$ 1864. Exam. jur. 1845, Fuldmægtig paa Byfogedkontoret i Skagen, Bestalling som Prokurator i Grenaa $^{24}/_{2}$ 1859, Kæmner et Par Aar, Ligningskommissær 1860, kommunal Revisor 1862. Gift $^{20}/_{1}$ 1857 med Ottilia Bloch, Datter af Sognepræst F. C. Bloch, født $^{9}/_{8}$ 1838, død paa Frederiksberg $^{26}/_{10}$ 1917.

Prokurator Hanson havde efter at have taget juridisk Eksamen i nogle Aar Ansættelse som Fuldmægtig paa Byfogedkontoret i Skagen, hvorfra han flyttede til Grenaa. Han fik her adskillige Tillidshverv, var en lille Tid Kæmner og til sin Død Medlem af Ligningskommissionen og kommunal Revisor. Prokurator Hanson døde som en ung Mand, kun 47 Aar gammel, midt under Krigsbegivenhederne i 1864. Hans Enke, der var 21 Aar yngre end han og Datter af Sognepræst Bloch, gennemgik saa et Kursus paa Gymnastik-Institutet i København og averterede efter Hjemkomsten, at hun gav Kursus for Damer og Børn. Tiden har vistnok ikke dengang været moden til en saadan Virksomhed i Grenaa. Fru Hanson oprettede derfor i Ejendommen en lille Mode- og Lingeriforretning, som hun drev, indtil hun i 1879 forlod Byen. Forretningen overdrog hun til sin mangeaarige Medarbejderske, Frk. Regine v. Seelen, medens Ejendommen solgtes til Sagfører Fr. Brokmann.

Allerede i Fru Hansons Tid havde den ene af Lejlighederne været udlejet til det i 1856 af Prokurator Lunøe m. fl. stiftede „Disconto Institut", som senere antog Navnet „Spare-, Laane- og

Prokurator C. C. Hanson og Frue.

Disconto-Instituttet for Grenaa og Omegn", men som kort og godt er kendt under Navnet „Sparekassen".

Denne købte i 1889 Bygningen af Fr. Brokmann, nedrev det gamle Bindingsværkshus og opførte den nuværende smukke Bygning, hvori den stadig har til Huse, og som netop nu i 1938 har faaet en gennemgribende indre Modernisering.

FREDERIK BROKMANN

født $^{12}/_{2}$ 1846, Søn af Købmand J. H. Brokmann i Grenaa. Død $^{9}/_{7}$ 1903. Cand. jur. 1871. Overretssagfører. Bogholder og Kasserer for Sparekassen 1883. Direktør for samme 1899. Gift $^{24}/_{4}$ 1878 m. Anna Zacho, f. $^{1}/_{4}$ 1854, d. $^{31}/_{5}$ 1928.

Fr. Brokmann fik straks efter bestaaet Embedseksamen Ansættelse som Fuldmægtig paa Byfogedkontoret i Grenaa, blev kort efter Sagfører og senere Overretssagfører. Men han knyttedes ret hurtigt til Sparekassen, hvor hans Fader i 22 Aar var Direktør. Da Prokurator Lunøe i 1883 gik af som Bogholder og Kasserer og flyttede til København, blev Fr. Brokmann hans Efterfølger og dermed den egentlige Sjæl i Foretagendet. Faa Aar før sin Død blev Brokmann Prokurator Møllers Afløser som Direktør. Udadtil forandrede dette ikke i væsentlig Grad hans Position. For den Generation, som levede i 80erne og 90erne, var Sparekassen og Brokmann et fast forbundet Begreb.

Brokmann var en af Forgrundsfigurerne i Byens Liv, ikke saa meget i det offentlige som i det selskabelige. Han skildres i en Nekrolog som dygtig, pligtopfyldende, human og imødekommende. Det er vistnok en fuldkommen rigtig Bedømmelse, og han har uden Tvivl haft sin store Andel i Sparekassens Popularitet i Byen og Omegn.

Personlig var Brokmann en meget charmerende Natur, en overmaade gemytlig og jovial Personlighed, der nok var egnet til

Overretssagfører Fr. Brokmann og Frue. (Ungdomsbilleder).

at anslaa den muntre Tone i et Selskab. Han var ved Siden deraf meget uegennyttig og hjælpsom og nærede ikke Spor af Personsanseelse. Det Brokmannske Hjem, hvor den skønne Frue var Midtpunktet, var et meget selskabeligt Hus, der navnlig udviste en overmaade stor Gæstfrihed mod Kunstens farende Folk, mod Skuespillere og Artister, der da ogsaa med rørende Kærlighed følte sig knyttet dertil. Og naar Fru Brokmann paa sine gamle Dage gennemsaa sine mange Album med de mange Kunstnerfotografier med Tilegnelser, kunde hun bevæget sidde og se paa dette og hint og mindes dengang, da disse Mennesker endnu kom i Stuerne og fyldte dem med Fest og Glæde.

Fru Brokmann overlevede sin Mand i 25 Aar og døde 1928.

Som tidligere omtalt var Bygningen allerede længe forinden, nemlig i 1889, solgt til Instituttet. Og det vil formentlig være paa sin Plads her at skrive lidt af dette, Byens ældste Pengeinstituts, Historie.

Spare-, Laane- og Diskonto-Instituttet for Grenaa og Omegn eller, som det nu siden $^{12}/_{5}$ 1921 hedder, „Sparekassen for Grenaa og Omegn“ har Fødselsdag den 30. Sept. 1856.

Nævnte Dag holdtes paa Grenaa Raadhus det første Møde af Aktionærer i Instituttet, ved hvilket Møde Bestyrelsen blev valgt. Allerede ved et forberedende Møde den 12. Marts 1856 var Instituttets Love vedtaget, og 4. Juni havde man faaet kgl. Bevilling angaaende Fritagelse for Brug af Stempelpapir til Aktier, Kontrabøger og Dokumenter.

Den egentlige Virksomhed begyndte dog først den 31. Decbr. 1856, og de 2 første Indskud, hvert paa 8 Rdl. 2 Mark, skete ved en af Omegnens Lærere for hans 2 Børn. Kuriøst nok var begge disse Kontrabøger endnu i Brug ved Instituttets 50 Aars Jubilæum i 1906.

Som det fremgaar af en Annonce i „Grenaa Avis“ for 8. Januar 1857 var Forretningstiden fra Begyndelsen 2 Timer om Ugen, nemlig Tirsdag Kl. 10—12, og Kontoret var hos Prokurator Lunøe.

Det var Lunøe, der havde været en af de virksomste i det forberedende Arbejde. Han blev den første Bogholder og Kasserer og dermed den egentlige Leder, og paa hans Bopæl var altsaa Sparekassens Kontor i en Aarrække. Den første Direktion bestod af N. L. Koch, J. A. Møller og C. F. Olsen. Sidstnævnte, der var Ejer af Mejlgaard, var nærmest Repræsentant for den Side af Virksomheden, der var vendt mod Oplandet. De 2 Byrepræsentanter var et Par af Grenaas mest kendte og ansete Borgere. Købmand og Vicekonsul N. L. Kock var i en lang Aarrække Borgerrepræsentationens valgte Formand. Det var jo før Kommunalloven af $^{31}/_{3}$ 1860, som bestemte, at den kgl. udnævnte Byfoged skulde være Byraadets fødte Formand. Og J. A. Møller eller, som Folk i Almindelighed sagde, Jacob Møller, Købmand paa Hjørnet af Storegade og Torvet (se heri Side 160) var ogsaa en Tid Medlem af Borgerrepræsentationen og en af Byens populæreste Borgere. Møllers Efterfølger blev i 1866 Købmand J. H. Brokmann, og disse Mænd var det altsaa, som i Forbindelse med Prokurator Lunøe ledede Instituttet i de første mange Aar.

Man gør sig nu til Dags, hvor al Pengeomsætning foregaar paa en saa let og bekvem Maade, intet Begreb om, hvor omstændigt og vanskeligt det var i gamle Dage, og hvilket „Savn, der altsaa tilfredsstilledes“ ved Oprettelsen af dette Byens første og i lang Tid eneste Pengeinstitut. Men selv da det var kommet i Gang, var det en Institution, som dets Kunder kun kom til med største Højtidelighed og med Frygt og Bæven. Jeg har fra en længst afdød, meget paalidelig Mand hørt, at naar man skulde have et Laan, var det ikke af Vejen, at man forberedte Sagen ved et privat Besøg hos Brokmann omme i hans Butik. Naar saa selve det højtidelige Øjeblik kom, da man henvendte sig i Sparekassen, kunde Brokmann godt komme hen og klappe vedkommende paa Skulderen og sige: „De er en braf Mand, De er en braf Mand, De kan nok faa et Laan her“.

Ligeledes var det en kendt Sag, at den første Ledelse meget gerne saa Penge indgaa fra Sparerne, men vaagede over dem med største Omhu og kun ugerne saa, at de blev taget ud. Denne Vaagen over Laanernes Økonomi og Omhu for, at de opsparede og indsatte Penge ikke blev udtaget og anvendt til letsindige Spekulationer, prægede i det hele taget — i Forbindelse med en

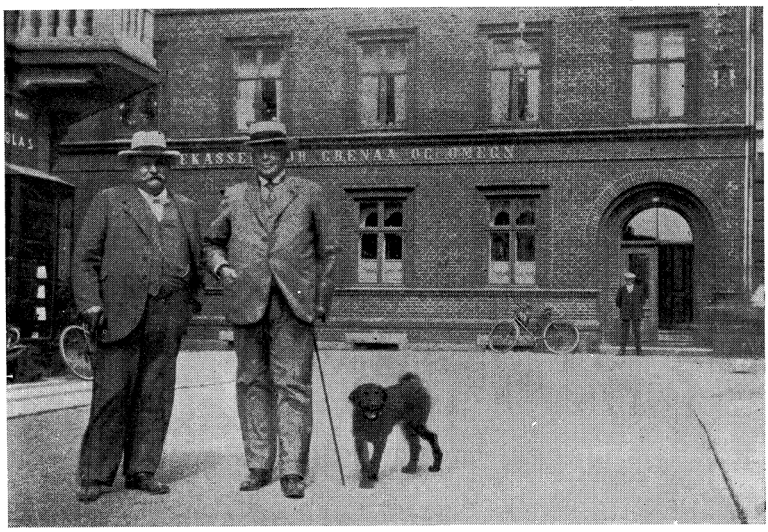

Sparekassen med Direktørerne Andersen og Faber i 1933.

meget stor Forsigtighed — Instituttets Virksomhed fra første Færd. Den oprindelige Aktiekapital („Garantikapital") var paa 16.000 Rdl. Den forhøjedes i 1866 til 22.000 Rdl. og er nu i 1938 66.000 Kr. Men dertil kommer et Reservefond paa 725.227 Kr. Dette gennem Aarene opsparede, meget store Beløb er det haandgribelige Bevis for den dygtige Ledelse og fornuftige Økonomi, der altid har præget Sparekassen, og som forklarer den grundmurede Tillid, den nyder. Det vil være naturligt her at anskueliggøre Virksomhedens Vækst med et Par Tal. Det første Regnskabsaar blev der aabnet 116 Konti med en Indskudssum af 14.380 Rdl., og hele Omsætningen var 33.752 Rdl. 30 Aar efter i 1886—87 var der indskudt 1.213.637 Kr., og i sidst afsluttede Regnskabsaar 1937—38 indestod paa 6198 Konti 4.723.906 Kr.

Sparekassen, som Instituttet altid hed i daglig Tale, og som det nu siden 1921 officielt hedder, har stadig været ledet af 3 Direktører, hvoraf en var Direktionsformand, foruden af et Repræsentantskab. De daglige Forretninger varetages af en Bogholder og Kasserer. Der har i Tidens Løb været følgende Direktører:

Konsul N. L. Kock fra Begyndelsen til 1881 (Fmd.)
Købmand J. A. Møller fra Begyndelsen til 1866.
Godsejer Olsen, Mejlgaard, fra Begyndelsen til 1865.
Godsejer de Lichtenberg, Hessel, 1865—69.
Købmand J. H. Brokmann 1866—88.
Ritmester, Kammerjunker Lützen 1869—75.

Vicekonsul *N. L. Kock*,
1856—1881.

Prokurator *C. Møller*,
1881 – 1899.

Overretssagfører *Fr. Brokmann*,
1899—1903.

Brygger *J. C. Krogh*,
1903—1932.

Cand. jur. *C. Faber*,
1932—1934.

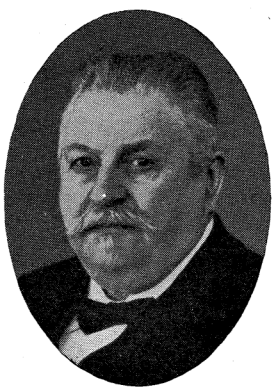

Sagfører *A. Andersen*,
1934—1936,

Sparekassens Direktionsformænd fra 1856 til 1936,
da den nye Sparekasselov traadte i Kraft.

Prokurator T. Møller 1881—99 (Fmd.)
Overretssagfører Fr. Brokmann 1899—1903 (Fmd.)
Justitsraad, Landinspektør C. Christensen 1875—1914.
Købmand Fr. Thykier 1888—1910.
Brygger J. E. Krogh 1903—1933 (Fmd. til 1932).
Inspektør S. Lunøe 1910—1931.
Herredsfuldmægtig cand. jur. C. Faber 1914—1934 (Fmd. 1932—34).
Sagfører A. Andersen 1932—1936 (Fmd. 1934—36).

Den nuværende Direktion bestaar af Proprietær H. Lunøe (1932), Købmand H. Ehrenreich (1934) og cand. jur. A. Neergaard (1937), hvoraf sidstnævnte er administrerende Direktør.

Som Bogholder og Kasserer har Prokurator L. J. Lunøe fungeret fra Begyndelsen og til 1883. Derefter Overretssagfører Fr. Brokmann 1883—1899 og Sagfører A. Andersen 1899—1937, dog saaledes, at Posten i 1911 deltes, og Jens P. Pedersen blev Kasserer, medens Sagfører Andersen vedblev at være Bogholder til sin Død.

Siden 1856 har adskillige Banker og Sparekasser set Dagens Lys i Grenaa, nogle af dem er atter gaaet ind, andre blomstrer stadig, og til dem hører Sparekassen. Som andre af Byens Pengeinstitutter har den i Aarenes Løb støttet adskillige af Byens og Omegnens Foreninger og Institutioner med almennyttige Formaal. En af disse maa til Slut fremhæves, idet den helt ud skylder Sparekassen sin Tilblivelse. Det er Biblioteket i Grenaa. Ved Generalforsamlingen i Marts 1872 bestemtes det, at „eftersom det føles som et Savn, at der intet offentligt Bibliotek findes i Grenaa, saa vilde man til en Begyndelse bevilge 200 Kr. til Oprettelse af et saadant". De 2 næste Aar skænkedes yderligere henholdsvis 200 Kr. og 100 Kr. til samme Formaal, og med dette Beløb som Grundfond begyndte saa Grenaa Folkebibliotek sin Virksomhed i 1875. Det var en virkelig storstilet Gave i en Tid, da Byraadet ifølge hele sin Indstilling kun tog sig af de allermest nødvendige Opgaver, og det private Initiativ kun formaaede lidt.

For ganske nylig er Sparekassens mangeaarige Leder, Sagfører A. Andersen afgaaet ved Døden. Det ligger da nær, da hans Liv nu tilhører Historien, at slutte dette Afsnit med en kort Omtale af denne Mand, der ligesom Forgængerne, Lunøe og Brokmann, har haft allerstørste Betydning for Sparekassens Anseelse og Vækst.

ANDERS ANDERSEN

født $^{13}/_{2}$ 1863. Søn af Vognmand Jacob Andersen i Skive. Død $^{14}/_{10}$ 1936. Eksam. jur. $^{20}/_{6}$ 1884, derefter Fuldmægtig hos Overretssagfører Brokmann i Grenaa. Sagfører $^{25}/_{2}$ 1888. Bogholder i Sparekassen 1899 - 1936. Direktør 1932. Formand for Ligningskommissionen 1897—1903. Repræsentant for Ny jydske Kjøbstads-Creditforening 1893—1936.

Sagfører Andersen, der kom hertil som ganske ung, blev i en sjælden Grad populær i den By, hvor han virkede i et halvt Aarhundrede. Det bedste Bevis derpaa var, at da Loven om folkevalgte Borgmestre traadte i Kraft, og Byraadet for første Gang selv skulde vælge Borgmester, faldt Valget $^{17}/_{3}$ 1919 paa ham. Andersen kom ganske vist ikke til at fungere, idet han efter et Par Dages Overvejelse af Helbredshensyn maatte frasige sig Hvervet, hvorefter Bankdirektør Bonke valgtes.

Sagfører A. Andersen omkring 1919, da han valgtes til Borgmester.

Sagfører Andersen nød i ganske særlig Grad sine Klienters Tillid, og han varetog deres Interesser med usvigelig Retsindighed. Han ledede Sparekassen dygtigt og med Bibeholdelse af dens gamle Traditioner og gamle Forretningsform. Den frembød ingenlunde Billedet af et moderne Pengeinstitut. Men der var et personligt og hjerteligt Forhold til Stede over for dens store Kundekreds, og den havde et grundfæstet Ry for urokkelig Soliditet.

Personlig var Sagfører Andersen af et særdeles vindende Væsen: jovial, jævn og imødekommende over for alle. Og med sine rige Midler øvede han en stor Hjælpsomhed. Der er ingen Tvivl om, at hin Efteraarsdag i 1936, da det rygtedes, at han var død, saa følte det trindt omkring, at det i alleregentligste Forstand var en af Byens gode Borgere, som dermed var gaaet bort.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 61. Johan P. Helmer

STOREGADE NR. 4

Tidligere Ejer Skomagermester Carl v. Seelen, nu Købmand Ove Vogel.
Den ældre Ejendom opført 1774, den nuværende Ejendom opført 1905. Matr. Nr. 77 a

Byens Grundtakst for 1682 nævner her „.. [Nr. 65] Sal. Peder Bruns Børns Gaard, Hr. Ofue Broch iboer, tegt med tegel og tag. Taxt 46 Rdl."

Gaarden har altsaa i 1682 været udlejet til Ove Broch, som dengang var Kapellan, men senere fra 1686—1729 var Byens Sognepræst og i lang Tid desuden Nørre Herreds Provst.

Ejendommen har ligesom en Del af de foregaaende strakt sig helt ud til Lillegade, saaledes som et Blik paa Kortskitsen Side 417 viser. Den deltes først 1783 i 2 Parceller, en til Store- og en til Lillegade.

Den første Ejer, som kendes fra Retsprotokollerne, er Toldkontrollør Temsen, der i 1702 købte Gaarden, hvilket fremgaar af en Sidebemærkning i et andet Dokument.

PEDER TEMSEN

født ....., død $^{27}/_{6}$ 1734. Toldkontrollør ca. 1700, kgl. Vejer og Maaler $^{10}/_{7}$ 1705. Gift $^{9}/_{7}$ 1706 med Anne Marie Hansdatter Blichfeld, død $^{17}/_{3}$ 1743.

Hvornaar Temsen er kommet til Grenaa som Toldkontrollør, ved jeg ikke bestemt. Men det maa have været omkring ved 1700, siden han allerede i 1705 bliver kgl. Vejer og Maaler. Det ses, at han flere Gange, f. Eks. i 1704, har været Dommer i Byfoged Blichfelds Fraværelse, ligesom han ogsaa har fungeret som Byskriver, naar Ponich var borte.

I Byfogedens Hus stiftede Temsen Bekendtskab med dennes Broderdatter, Anne Marie Blichfeld. Hendes Fader, der havde været Sognepræst i Søften, var død i 1704, og hun var derfor kommet til Farbroderen. De blev forlovet, og Blichfeld tilbød at gøre deres Bryllup. Det fejredes med stor Pomp og Pragt og mange indbudne Gæster, „Højadelige Personer, Præster og andre fornehme Folk, ialt 70 Persohner foruden Tjenerskab, som medfulgte". Temsen havde, efter hvad han selv senere tydeligt forklarede, været mest stemt for at fejre Brylluppet under mere stilfærdige Former i sit eget Hus, og saaledes som hans beskedne økonomiske Forhold tillod. Men Byfogeden holdt paa, at han vilde gøre „sin Sal. Broders Datters Bryllup".

Festen varede i 3 Dage, og da de nygifte paa Tredjedagen drog hjem til deres eget, „og inden endnu det ringeste af Brude-

skjænken var kommen af Byfogedens Hus", tilbød de ham, at han maatte gøre sig betalt i denne — altsaa i Brudegaverne — „hvis han noget for deres Brøllops Bekostning prætenderede; men herpaa gav han til Svar, at han i ingen Maade forlangte nogen Betaling af dem". Brudeparret gav saa Byfogedens Kone „*de Discretion* 8 Rdl. i Sølv og en Gulddukat, som hun tog imod og var fornøjet". Og derpaa drog de nygifte hjem.

Dette Bryllup skulde senere faa et pinligt Efterspil. I 1716 var der opstaaet en Uenighed mellem Temsen og Byfogeden. Blichfeld sendte ham en Regning paa 10 Rdl. 1 Mk. for forskellige Smaaposter, bl. a. 3 Rdl. 2 Mk., som Temsen var blevet ham skyldig i 1702, da han købte Gaarden. Temsen sendte saa Byfogeden en Modregning paa et lignende Beløb. Herpaa figurerede bl. a. flg.: „For Retten at betjene ved Nørre Herreds Ting, som dengang holdtes i Laen, hvorhen jeg paa min Hest red 12 Tingdage i Aaret 1704 ... 4 Rdl. ... Ligeledes for at betjene Grenaa Byting i de samme 12 Uger, medens Byfogeden var paa Rejse til København ... 2 Rdl. o. s. v.", ialt en Modregning paa 14 Rdl. 3 Mark. Men saa blev det for Alvor galt. Blichfeld rykkede nu frem med alt det, som han i 1706 havde kostet paa Temsens Trolovelse „udj mange fornehme og skickelige Personers Nærværelse ...", ligesom han ogsaa 9. Juli samme Aar havde gjort Brylluppet. Tilsammen havde det kostet Byfogeden over 100 Rdl. „foruden min og mit Huses Besværing, som jeg dog i *Reflection* til min Sal. Broder, hvis Datter han fik til Ægte, alleniste vil prætendere for begge Dele 70 Rdl., da Peder Temsen dog selv annammede og beholdt Brudegafverne, som var [hen] imod 100 Rdl. . . . ."

Yderligere anførte Byfogeden, at Temsens Hustru havde „paa andet Aar opholdt sig i hans Hus, uden at han derfor havde krævet ringeste Skilling af hendes *Patrimonium* [d. v. s. Fædrenearv]. Han hævdede, at Temsens Paastand om, at han havde lovet frit at gøre deres Bryllup, var Usandhed.

Med Rette gjorde Temsen gældende derimod, at han maatte forundres over, at Blichfeld vilde være bekendt at anføre, at han reserverede sig Betaling for de hafte Bekostninger paa Broderdatteren, medens hun var i hans Hus, da han var hendes Formynder og Farbroder, „og da hun jo dog var et fuldvoksent Menneske, der nok kunde gøre Gavn for sin Kost".

Det var jo en meget pinlig Sag, og adskillige højtstaaende Personer, bl. a. den „Høj- og velbaarne Naadige Friherreinde paa Katholm", Major Hoff til Hessel og Præsten, Magister Jacob Buch

i Aalsø, der formodentlig alle havde været med til Brylluppet, henvendte sig til Blichfeld og bad ham lade Sagen falde. Han fremkom da i Retsmødet 11. Januar 1717 med et Forligsforslag med 5 meget skrappe Punkter. Bl. a. skulde Temsen i Rettens Overværelse gøre Afbigt „for sine grove og formastelige Ord saavel her for Retten som i andre Godtfolks Paahør", „genkalde sine grove *Expressioner* og u-billige Regninger og betale de oprindelig forlangte 10 Rdl. 1 Mk. samt Rettens Omkostninger". Og saafremt Temsen senere „paafører Byfogeden eller hans Paarørende nogen *Blame*, forsætlig Overlast eller Fortræd, da reserverer Byfogeden sig sine *Pretentioner* i denne Sag". Det var jo en skrap Konfekt. Temsen forsvandt da ogsaa fra Retsmødet, da den blev oplæst. Men han mødte dog næste Tingdag, gjorde de forlangte Undskyldninger for Retten og lovede at efterkomme det øvrige, som Forliget gik ud paa. Det synes, at der derpaa atter er indtraadt venskabelige Forhold. Det ses da i hvert Fald, at Temsen kort efter betjente Retten i Blichfelds Fraværelse.[1])

At Temsen, dels i Embeds Medfør, dels udenfor kunde komme ud for adskillig Overlast og slemme Skældsord, er der flere Beviser for i Retsprotokollerne. Bl. a. udskældte den berygtede Hans Nagelsmed ham for „Hundsfot, Skiælm og Canallie".[2]) Og en af Byens ansete Borgere, Rasmus Sørensen Fynboe, kaldte ham ved et Grandestævne for „Skiælm og Tyv", hvilket nu for Resten blev en dyr Historie for vedkommende, da det kostede ham en Bøde til Stedets fattige paa 16 Rdl.[3])

En af Temsens Døtre blev i 1732 gift med Byens Rektor, Johs. Plenge. Et Par Aar efter døde Temsen og i 1743 hans Enke. Boet var insolvent, og Børnene maatte fragaa Arv og Gæld. Ordlyden af denne Erklæring er ikke uden Interesse.

„Da ugierne fornemmes, at de beholdende Midler efter min kiære, elskelige og nu Sal. hiemkaldte Moder, Anna Marie Hansdatter Blichfeld, Sl. Controlleur Peder Temsens, som boede og døde den 17. Marts udj Grænaae, ikke vil tilstrække dend Gield og Debet, som Stervboet stiger udj, det og icke er mine og Søskendes Efne at betale Ofuerskudet i Henseende min egen hafvende Familie paa u-vis Brød og maadelig Tilstand og mine Søskende og Søskendebørn formedelst den aldeles fattige Tilstand . . . . . saa fragaaes Sterfboets Arf og Giæld, saaledes at vi herefter os ej dermed befatter.

Gundertved i Sælland, d. 2. Februar 1744. Styge Temsen, Fuldmægtig hos Hr. Conferens Raad og Ambtmand Friderich Adeler, boende paa Hallebye Gaard".[4])

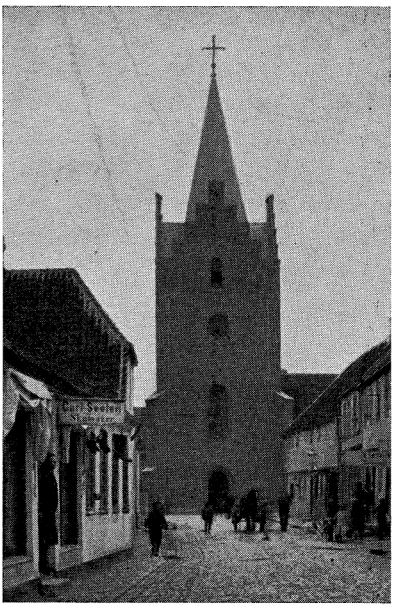

Ejendommen Storegade Nr. 4 ca. 1890 i Seelens Tid.

Samme Aar solgtes Gaarden af Skifteretten til Knud Nielsen Snedker. Købesummen var 46 Rdl. Og det oplyses i Skødet, at „Gaarden strækker sig fra Storegade med Bygninger og Ejendom helt til den liden Gade i Nord".

Efter Knud Snedkers Død ægtede Enken, Ellen Sørensdatter, Snedker Johan Peter Helmer, der nævnes som Ejer ved Brandtaksationen i 1761. Han var en meget fremtrædende Haandværker, som i mange Aar benyttedes til de offentlige Arbejder. Kæmnerregnskaberne viser, at Reparation af Byens Porte og af Raadstuen, samt Levering af et Sæt nye Bænke og Bord til den danske Skole har været betroet ham.

I 1771 solgte Helmer Gaarden til Skomager Johan Jacob Arent, som et Par Aar efter nedbrød den gamle Gaard og lod en ny opføre. Derom meddeler Brandtaksationen i 1774, at Ejendommen bestod af „et nyt Forhus til Storegade med Tegltag 9 Fag og et Tværhus til Liden Gade 5 Fag". Det er ganske sikkert den Bygning, som stod — dog med fornyet Forside ud mod Gaden — indtil Skomager Seelen i 1905 lod den nuværende Bygning opføre.

Det ser ud til, at Pastor J. Risom har udlaant Penge til Bygningens Opførelse og saa har ladet sig den udlægge af Mangel paa Betaling. I hvert Fald nævnes Risom som Ejer i 1776, uden at det ses, at der er tinglæste Papirer derpaa.

I 1783 delte Risoms Enke Gaarden i 2 Dele. Hovedparcellen mod Storegade solgte hun til Væver Peder Michelsen Hammelev, der var Broder til den i forrige Ejendom nævnte Christopher Hammelev. Parcellen til Lillegade beholdt Fru Risom selv. Der staar i Skødet: „Huset til Lillegade med de nærmeste 4 Alen derfra mod Syd samt den Vest for samme ogsaa til Lillegade beliggende Hauge reserverer Md. Risom sig". Ligeledes nævnes udtrykkelig, at hele Ejendommen er indrettet til Leje-

vaaninger, og at begge Bygninger er assureret i Byens Brandkasse under Nr. 58.

Vi holder os i det følgende til den Del af Ejendommen, som laa til Storegade. Hammelev blev boende her til sin Død. Kirkebogen oplyser herom: „Væver P. Michelsen Hammelef døde pludselig, som han havde lagt sig til Hvile 62 Aar gammel". Hans Datter, Anne Cathrine, var gift med Guldsmed Rasmus Jensen Fugl. Hun døde faa Maaneder før sin Fader, kun 30 Aar gammel, og Enkemanden ægtede kort efter Juliane Marie Harboe „Bruden nylig hidkommen fra Vivild Præste-Gaard". I 1810 købte Guldsmed Fugl Ejendommen af Svigermoderen. Huset har vistnok altid haft 2 Lejligheder. I den ene boede altsaa Guldsmeden selv. Nogen Butik kendtes jo slet ikke dengang og da navnlig ikke for Haandværkernes Vedkommende. Man gik lige fra Gaden eller fra Forgangen ind i den forreste Stue, hvor Værkstedet var. Hele det færdige Lager, og det var jo ikke stort, fandtes udstillet i Vinduet, der ikke var større eller anderledes end Vinduerne i Beboelsesstuerne. Det bestod udelukkende af hjemmelavede Sager, i Hovedsagen nogle Dusin Skeer, nogle Hovedvandsæg, nogle Sølvbroscher med farvede Sten og maaske af og til en Sølvtepotte. I den anden Lejlighed boede den tidligere omtalte Manufakturhandler G. M. Jensen i nogle faa Aar, nemlig fra han i 1841 etablerede sig, og indtil han købte Genboejendommen, Storegade Nr. 9, hvor han er omtalt. Nærværende Ejendom købte samme G. M. Jensen i 1853, men solgte den allerede i 1856 til Rebslager Hans Peder Balle. Han var Søn af Skolelærer Hans Pedersen med Tilnavn Balle i Glatved, født $^{22}/_{11}$ 1822, død $^{30}/_{5}$ 1877. Han havde lært Faget i Aarhus og rejste i Midten af 40erne derfra som zünftig Svend. Rejsen gik over Kiel til Riga, hvor dengang det største Rebslagerlaug fandtes, og videre derfra over Sverrig til Helsingfors, hvor han giftede sig. Balle led meget af Kulden og fik Koldbrand i alle Fingrene, saa der ikke fandtes andet end Neglestumperne paa dem. Han kom saa tilbage til Danmark og nedsatte sig i Grenaa, hvor han i 1852 fik Borgerskab. Forretningen gik til en Begyndelse godt, men ved Krisen i 1857, hvor rede Penge næsten ikke var til at skaffe, og hvor ogsaa mange Forretninger i Grenaa gik i Stykker, gik det galt for Rebslager Balle, og Kreditforeningen overtog Ejendommen.

Rebslager H. P. Balle.

Balles Reberbane laa ude langs med den gamle Randers Landevej, lige Syd for den. Da den nye Landevej anlagdes i Begyndelsen af 70erne, flyttedes den ca. 15 Meter mod Syd, og Balle maatte af med sin Bane, som han havde haft en Snes Aar. Den aarlige Leje, han svarede, var 5 Rdl., og for dette Beløb fik han foruden Banen yderligere Plads til en god Have. I nogle Aar laa Rebslagerbanen derefter langs med „Muddergrøften", der var Afløb for Lille- og Storegades Rendestene til Aaen, og som gik, hvor nu „Bøgealléen" langs Vestervej gaar. Og da saa det nye Anlæg en halv Snes Aar senere blev anlagt, flyttedes Balles Bane op til Bredden af den gamle Aa, i Nærheden af det Sted, hvor Badeskærmene senere stod.[1])

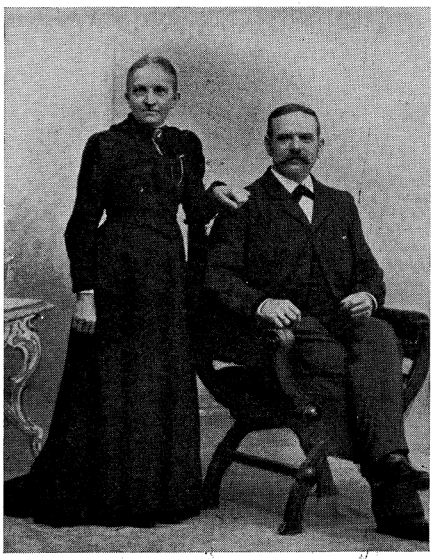

Skomagermester Carl v. Seelen og Frue.

Kreditforeningen solgte i 1863 Huset til Karetmager A. Larsen for 1200 Rdl. Efter Larsens Død giftede hans Enke sig i 1865 med Karetmager Rasmus Nielsen, som lod den gamle Bindingsværksfacade nedrive og erstatte med Grundmur. 1883 Sagfører Fr. Lütken. 1884 Skomagermester Carl v. Seelen. Han var Søn af gamle Sadelmager E. v. Seelen. Født 2/12 1850, død 5/9 1917. Borgerskab i Grenaa 2/12 1875, gift med Caroline Villaume.

Seelen fik ret hurtigt en god Forretning og havde i 90erne Byens fineste Skomageri. Det var jo endnu inden Fabriksfodtøjet havde nogen nævneværdig Betydning og længe før det helt fortrængte Haandarbejdet. Seelen var i mange Aar Medlem af Haandværkerforeningens Bestyrelse og i et Par Perioder (1896—1906) Medlem af Grenaa Byraad. Han nedrev den gamle Bindingsværksgaard i 1905 og opbyggede den nuværende Ejendom. Fru Seelen overlevede ham en Aarrække. Efter hendes Død solgtes den i 1932 til Naboen mod Øst, Købmand Ove Vogel.

Ældste Brandf. Aar 1761 Nr. 62.

Velb. Fru Obrist-Lieutnant Weinigel.

STOREGADE NR. 2 og TORVET - 2

Den gamle Hovedbygning opført 1763. Apotek 1804—1899. Den nye Bygning opført 1900 af Købmand Chr. Vogel. Nuværende Ejer Købmand Ove Vogel. Matr. Nr. 76 a.

Den Gaard, som laa paa dette Sted, benævnes i Byens Grundtakst fra 1682 „[Nr. 66] Peder Dolmers Gaard, tegt med lidet tag oc tegel, hand self iboer. Taxt 100 Rdl."

Fra den ældste Tid har Pladsen Øst for denne Gaard været kaldt Torvet. Men det daværende Torv var en ganske forsvindende lille Plads, formodentlig ikke mere end omtrent en Tiendedel af det nuværende. Kirken var paa alle Sider omgivet af Kirkegaarden, som strakte sig mod Nord omtrent op mod Midten af det nuværende Torv og mod Syd ned til Kastanietræerne. Gaden mellem Kirkegaarden og Husrækken mod Vest kaldtes Søndergade helt op til Storegades Hjørne, og den smalle Gyde langs Husrækken mod Øst op til Østergades Hjørne hed Kirkestrædet. Det vil forstaas, at Torvet dengang kun har været den lille Plads ud for nuværende Raadhus og Købmand Vogels Ejendom. Og det er værd at bemærke, at det i Virkeligheden ogsaa udelukkende er om disse to, at man anvender Udtrykket, at de ligger ud til Torvet.

Det er naturligt, at denne Gaard, der jo laa i Byens Centrum, altid har været ejet og beboet af nogle af Byens mest fremstaaende Indbyggere.

Peder Dolmer, som altsaa nævnes som Ejer i 1682, og som sikkert var Skipper og Købmand, har været en af dem.

Grenaa ældste „Raadstue-Bog" er fra 1694, og straks den første Dag den toges i Brug, det var den 30. Januar, var Peder Nielsen Dolmer en af de Borgere, som fremstillede sig for efter kgl. Befaling at tage Borgerskab. Raadstuebogen tilføjer: „Enhuer af disse lofuet at gifue til Kiendelse Thou Slettedaler ... giorde og saaledes deres Eed ...". En af de første Begivenheder, der ellers er fortalt om Peder Dolmer, er en ulykkelig Hændelse, som fandt Sted i hans Hjem Juleaftensdag 1705.

I Dolmers Sovekammer stod en Flintebøsse, som var ladt. Tjenestepigen bad Dolmers Søn Niels om at bære den ud i „den store Stue". Kort efter hørtes et Knald derfra, og da hun, Peder Dolmer og en Sergent Eisfeld, som havde siddet hos dem, kom ind i Storstuen, fandt de foruden Drengen hans Søster Anna Marie, som laa paa Gulvet i sit Blod og var dødelig *„blesserit"*.

Hun levede kun faa Timer. Flinten var ikke Dolmers, men stillet derind 8 Dage før Jul af en anden Sergent. Broderen havde altsaa skudt sin Søster. Tingbogen tilføjer, at Drengen var umyndig og tilmed „vanvittig". Og det ses ikke, at der er gjort mere ved den Sag.[1])

Peder Dolmer havde en Eng, som var beliggende Sydøst for Byen. Det er omtrent det Sted, hvor nu Banegaarden m. m. ligger. Den kaldtes i Almindelighed „Øster Hauge". I Marts 1706 lader Dolmer ved Bytinget læse „Advarsel, at ingen maa gaa over hans Hauge, som ingen sædvanlig Gang er, saa og, at ingen maa nedbryde hans Lucke [d. v. s. Gærde] eller lade deres Kreaturer komme paa hans Ejendom under Lovens Tvang".

Dolmer havde af Sognepræsten for Vejlby-Homaa, Hr. Erich Andersen Colding, faaet et Laan paa 200 Slettedlr. mod Pant i Ejendommen. Af Mangel paa Betaling fik Præsten i Maj 1708 Dom over ham og lod gøre Udlæg i Gaarden. Han solgte den samme Aar til Sr. Johan Schmidt, *Rector Scholæ* i Grenaa. I Salget medfulgte en Bryggerkeddel, en Brændevinskeddel og en Jernkakkelovn. Peder Nielsen Dolmer og Hustru, Maren Mortensdatter, medunderskriver paa Skødet.

JOHAN KYNDESEN SCHMIDT

født $^{21}/_{10}$ 1679 i Mariager, hvor Stedfaderen var Organist, død $^{21}/_{8}$ 1752. Theologisk Attestats 1699. Conditionerede derefter flere Steder, indtil han i 1707 kaldedes til Rectoratet i Grenaa af Storkansleren Grev Reventlow til Clausholm, „bis ich — hedder det i Kaldsbrevet — Gelegenheit finde, ihm zu ein Pastorat zu verhelfen". $^{30}/_{7}$ 1722 Magistergraden. 1732 Rektor i Aarhus ved Domskolen. Gift $^{22}/_{6}$ 1707 med Dorothea Pedersdatter Blichfeld, Broderdatter af Byfoged Blichfeld i Grenaa. Hun døde $^{25}/_{2}$ 1730.

Rektor Schmidt var en meget lærd Mand, hvad f. Eks. alene den Omstændighed, at han senere forfremmedes til det ærefulde Embede som Rektor for Aarhus Domskole, beviser. Han var tillige en stor Pedant, vanskelig at omgaas, meget selvretfærdig, meget farisæisk og klynkende, hvad mange bevarede Breve og Skrivelser fra ham beviser. Disse Breve yndede han efter Tidens Mode at spække med en Uendelighed af latinske og franske Ord og Vendinger. Som næsten alle den Tids Skolemestre maatte han føre en fortvivlet Kamp med Befolkningen for at faa den til at lade Børnene passe Skolegangen med blot nogenlunde Regelmæssighed. Men navnlig maatte han kæmpe for at faa de Indtægter ind, som baade han selv og Skolen skulde eksistere for, og som baade Lov og Anordninger hjemlede ham Ret til. Grenaa Bys Tingbøger og især Afskrifter i „Dauws Annotationer" vidner om mange og lange Processer, han maatte føre for at faa

sin Ret. Og det var sikkert ikke uden Grund, naar han i saa mange Maader var baade giftig og bitter i sine Udtryk.

Da Rektor Schmidts Liv i mange Henseender ligger udmærket belyst, og da Skildringen deraf giver et meget godt Tidsbillede fra Grenaa i Tiden 1710—30, har jeg tænkt at samle, hvad der kan siges derom, til et selvstændigt lille Afsnit i den almindelige Byhistorie, som vil følge i næste Bind.

1733 Skøde fra Johan Schmidt, „nu Rector ved Aarhus Dom Skole" til Grenaa Latinskoles nye Rektor, Johannes Jørgensen Plenge, paa Gaarden paa Torvet. Der tilføjes i Skødet, at han samtidig overleverer Køberen 10 gamle Skøder og Adkomster, „hvoraf de fleste er over 100 Aar gamle". Om Rektor Plenge se heri Side 424. 1734 Skøde fra Plenge til Frands Knudsen Blichfeld, Sognepræst for Saal og Gullev. Pantebogen viser, at Plenge havde udstedt ikke mindre end 3 Panteobligationer til Blichfeld, en paa 130 Rdl., en paa 300 Rdl. og en paa 200 Rdl. Det er langt over Gaardens Værdi, saa der er ingen Tvivl om, at Blichfeld har overtaget den for Gæld. 1737 Auktionsskøde til Niels Pedersen Bang. 1738 Skøde til Tolderen i Grenaa, „Edle Sr. Mads Lysholt", som beboede Genbogaarden, som laa der, hvor nu Raadhuset ligger. Der blev imidlertid straks samme Aar, vistnok paa det kgl. Rentekammers Vegne, gjort Udlæg i Gaarden. Lysholt sad paa Grund af sin letsindige Levevis og af sine uendelige Processer i en bundløs Gæld, og i 1740, ganske kort efter Mads Lysholts Død, solgtes Gaarden ved ny Auktion til Major Henrich Hoff til Hessel for 106 Rdl., „hvilket Beløb han hafver *Decorteret* paa sin Fordring til Boet". For Resten meddeler Skødet, „at Stervboet befandtes udj den Tilstand, at Creditorerne ved Udlæg kunde komme til deres Betaling", hvorfor „hans Efterlefuerske, Madame Mette Bloch Lysholt og Laugsværge, Sign. Mathias Buch, kgl. Maystæts Byfoged i Mariager, lod Boets Ejendele stille til offentlig Auktion". Gaarden, der altsaa laa „paa Torfuets vestre Side, beboedes for Tiden af Velærværdige Hr. Søren Bagge, Guds Ords Medtjener her ibd."

Sidstnævnte, altsaa Hr. Søren Bagge, var residerende Kapellan i Grenaa fra 1706 til 1739, da han i sin Alders 68 Aar forflyttedes til Ikast som Sognepræst. Hr. Søren „var gudfrygtig, ukyndig i Verdens Rænker og yderst fattig". I hans Grenaatid ses det flere Gange, at hans Kreditorer ved Dom lod gøre Udlæg i det Tiendekorn, som han som en Del af sin Løn skulde have udbetalt af Provsten, der var Sognepræst. I Ikast gik det ikke bedre. En Datter, der var Enke, bestyrede hans Hus for

ham, men gjorde det saa slet, at den stakkels gamle Mand maatte drage rundt i Sognet for at bjærge sig lidt til Livets Ophold.[1]) Bagges anden Hustru døde i Slutningen af hans Grenaatid. Kort efter hendes Død, lige ind under Jul i 1737, skete der Indbrud hos Præsten, og et Par Smykker, der havde tilhørt hende, nemlig en Guldring paa 3 Lod og en ditto blaa emailleret og med Navn A. D. B. indeni, samt et Par Sølv Skospænder blev stjaalet. Næste Mandag lod Bagge paa Bytinget Tyvekosterne efterlyse. „Hvem derom kan gøre nogen Oplysning, enten om Tyven selv eller om Hæleren, anmodes om at tilkendegive det og skal derfor blive *resonabel* belønnet".

Major Hoff paa Hessel beholdt Gaarden i en halv Snes Aar. Den har selvfølgelig været udlejet. I 1749 solgte han den til „Fru General-Majorinde Rosenørn til Katholm". Den beboedes paa det Tidspunkt af Oberstlieutnantinde v. Weinigel. I Løbet af faa Aar købte sidstnævnte Gaarden, uden at det bestemt kan afgøres hvad Aar, da ingen tinglæste Papirer derom findes bevaret. Det er Fru Weinigel, der er Ejerinde ved Byens første Brandtaksation i 1761. Gaarden beskrives da saaledes: „3 Længder Hus, dels ny, dels gammel Bygning. Tegltag over det hele. Et Forhus til Torvet indrettet til Stueværelser 12 Fag. Et Sidehus, ibygget samme Forhus' søndre Ende og gaar langs den store Gades nordre Side, indrettet til Stue, Køkken og Brøggersværelser 8 Fag. Et andet, ganske nyopbygget Sidehus mod Nord, langs den liden Gades søndre Side 8 Fag, er indrettet til Lade- og Fæhus. Takseres ialt for 500 Rdl."

Det ser ud til, at Fru Weinigel i 1763 lod begge de 2 gamle Længer, altsaa den mod Torvet og den mod Storegade, nedbryde og genopbygge, hvorved Assurancesummen forhøjedes til 860 Rdl. Det kan derfor anses for givet, at det gamle Apotek, som Købmand Vogel i 1899 købte af Apoteker Hoffmeyer og lod nedrive, som Helhed er bygget i 1763. Dog maa det bemærkes, at den lange Tværbygning, som laa vestligst i Gaarden og gik helt igennem fra Lillegade til Storegade, og hvoraf et Par Fag staar endnu, er bygget noget senere, nemlig i 1804, da Apoteker Dahl købte Gaarden og indrettede Apoteket. „Velbaarne Fru Obrist-Leutnantinde

MARGRETHE CHRISTENCE von WEINIGEL

var Enke efter Marineoberstløjtnant Herman v. Weinigel, der var død i Helsingør. Fru Weinigel, der var Datter af Generalmajor Peder Scavenius og Hustru Helene Urne Benzon, var født i Stade (i Nærheden af Altona) i 1715 og blev i 1730 gift med

Det gamle Apotek paa Torvet. Gaarden opført 1763 af Fru v. Weinigel. Den nye Bygning opført 1899—1900 af Chr. Vogel. Apotek 1804—99.

Weinigel. Hun var da kun 15 Aar og Obersten 52. Det lyder jo lidt mærkeligt, men er ikke desto mindre ganske paalideligt og fremgaar baade af hendes Gravskrift og andre Oplysninger. Hvad der har bevirket, at hun kort efter at være blevet Enke er flyttet til Grenaa, denne afsides beliggende og fuldkommen landlige lille By, er ikke let at forstaa. En af hendes Døtre blev ganske vist længe efter gift med Byfoged Behr. Men det var først efter Moderens Død og kan altsaa ikke staa i fjerneste Forbindelse med Tilflytningen hertil. Og andre Slægtsforbindelser har jeg ikke kunnet opspore her i Grenaa.

Fru Weinigel var efter hine Tiders Forhold overordentlig velhavende. Hvor meget hun ejede, eller hvor stor hendes Indtægt var, kan ikke ses af Skatteprotokollerne, da hun hørte til de privilegerede Klasser, som var skattefri. Hun betalte derfor kun af sin Gaard paa Torvet 2 Mark 4 Skilling i Sprøjteskat og 1 Mark 4 Skilling i Vægterpenge. Det var en Afgift, som alle Husejere maatte betale, selv om de iøvrigt ellers var fritaget for al Skatteydelse. Sine mange rede Penge udlaante Fru Weinigel til en Række af Byens Beboere mod den sædvanlige Sikkerhed i fast Ejendom el. l. Det var jo dengang den eneste Maade at gøre dem rentebærende paa. Det er ogsaa sket, at hun i en snæver Vending har forstrakt selve Byen med store Beløb. Saaledes laante hun i 1760 Havnekassen 1000 Rdl. til Skibshavnens Istandsættelse og kort efter Byen en lignende Sum „til at gøre allerunderdanigst Forstrækning til den kongelige Kasse".

Panteobligationen, der er udstedt 2. Maj 1760, lyder saaledes:

F 5tus
3 Rdl. „. . . . . Paa Grenaa Havns Vegne af Havnefogeden, Erik Hansen Kleitrup, Borger og Handelsmand i Grenaa, samt følgende „Bæste-Borgere og Handelsmænd ibidm Michel Mau, Jens Høy, R. Juul, A. R. Bang, J. C. Boelsmand. J. J. Bang . . . .“ „til Høyædle og Velbaarne Frue Margrethe Christence Scavenius, afg. Hr. Obrist Leutnant Weinjgells, som haver efter vor ydmygste Anmodning udlaant og forstrakt til Greenaae Skibs Havns Reperation og Istandsættelse 1000 Rdl. courant Myndt — hvoraf ellers ogsaa er bleven udbetalt og indløst Havnens Obligation til Høy- og Velbaarne Kammerherre Rosenørn til Katholm paa 800 Rdl. . . . . , hvilket vi lover af efterkommende Havnefogeder og Borgere her i Greenaae at vorde skadesløs udbetalt . . . . sammen med 4 % Rente pro Anno af Havnens Indkomster . . .“ De nævnte Borgere indestaar som Selvskyldnere og Cautionister for Summens Betaling. Desuden pantsattes med 1ste Prioritet Havnens aarlige Indtægter „efter de Privilegier og Rettigheder, som den er tillagt at nyde og oppebære efter kongl. allern. Privilegium og Bevilling af 14. Decbr. 1745 . . . .“

Den anden Panteobligation af 6. Maj 1760 lyder:

F 5tus
3 Rdl. „Niels Erich Behr, kongelig Majestæts Byfoged i Greenaae og Herreds Foged udi Nørre Herred tillige med underskrevne Borgere og Handelsmænd udi bemeldte Greenaae Giøre vitterlig: at da Høyædle og Velbaarne Frue Margrethe Christence Scavenius, afgangne Sl. Obrist Leutnant Weinygells her i Byen, haver laant Greenaae Kiøbstads Borgerskab til at giøre allerunderdanigst Forstrækning med i Hans Kongelige Majestæts Cassa, den Summa Dansk Courant 1000 Rdl., siger Eet Tusinde Rixdaler, saa bliver Hende ved denne Obligation givet den Kraftigste Forsikring paa nærværende og efterkommende samtlige Greenaae Kiøbstads Borgerskabs Vegne, at samme 1000 Rdl. med Rente skal blive igen skadesløs udbetalt af Byens Øvrighed og Borgerskab efter et halvt Aars foregaaende lovlig Opsigelse fra en af Siderne til Høybemeldte Frue Obristleutnantinde Weinygell, hendes Arvinger eller hvem denne Obligation med Rette haver i Hænde, ligesom der og, saa længe Capitalen hos Byen bliver staaende paa Rente, skal deraf ved ethvert Aars Kiæmner her paa Stedet blive betalt aarlig Rente 4 pro Cent, og det fra sidstleden 26. April eller 1. May at regne.

Hvilken Tid paa Aaret ogsaa bliver Betalingstiden af Capitalen, naar den, som meldt er, lovlig opsagt vorder.

Til Bekræftelse under Byens *publique* Seigl, ogsaa til min, Byfoged Behrs, som undertegnede Borgeres egenhandige Underskrift.

Datum Greenaae, d 6' Maj 1760

N. E. Behr
(L. S.)

Chr. Broch, Jens Nielsen Bang, Jens Høy, R. Juul, J. J. Bang, J. C. Boelsmand, E. Kleitrup, A. Stiesen“.[1])

I samme Maaned tinglæses for Resten ikke mindre end 4 Obligationer til Fru Weinigel foruden de 2 forannævnte, nemlig paa 200 Rdl. fra Skipper Peder Bang, paa 230 Rdl. fra Kobbersmed Perch, paa 160 Rdl. fra Toldkontrollør Guldberg, og for 400 Rdl. fra Havnefogeden, Erich Hansen Kleitrup, privat.

Fru Weinigel døde i 1765 og blev begravet i Kirken. Hendes Kisteplade eksisterer endnu og er opbevaret paa Djurslands Museum. Den lyder saaledes:

„O Himmel Suk og Klage
Hvor Døden tog saa fage
En Ven umistelig
For de betrængte Arme
Som bad Frue sig forbarme
Seer dette dyre Lig.
Den i Live Høyædle og Velbaarne
Nu i Døden Salige Frue

MAGRETHE CHRISTENCE SCAVENIUS

Hendes lykkelige Fødsel skeede i Stade Ao 1715 d. 13. Martii, i et dydigt og christeligt 13 Aars Ægteskab med forhen Høyædle og Velbaarne, men forlængst ligeledes af Gud bortkaldet

Hr. OBRIST LIEUTNANT
HERMAN von WEINIGELL

blev hende skiænket 4 velsignede Børn, som alle dybtsørgende efterlever. Hensov i Gud 1765, d. 13. Julii i en Alder af 50 Aar 4 Maaneder.

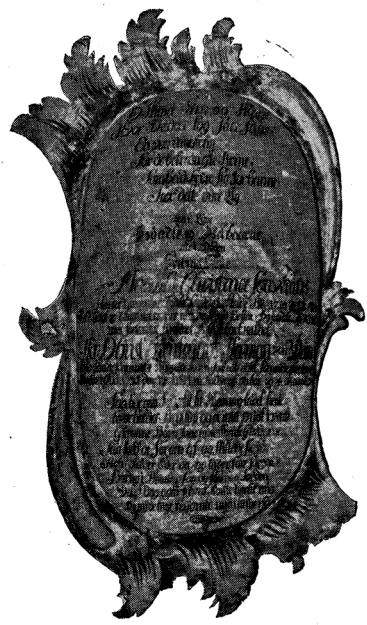

Fru Weinigels Kisteplade.

Saa har min Jesus til sit Hiem mig ladet hente,
Hvor holdes Bryllup og er intet ondt i vente.
Gid mine Børn saae min Hviile, Glæde, Roe,
Saa lod de Sorgen af og stillede sig fro.
Ach, glæder Eder da og lader fare Sorgen
Som jeg i Himmelen, saa ogsaa I paa Jorden.
Da I dog agter selv at komme her til mig
Og nyde lige Fryd med mig i Himmerig".[1])

Ægteparrets Børn er følgende: 1) Sofie Margrethe Weinigel, født i Frederits 1731. Hun var deres første Barn, Moderen var dengang kun 16 Aar gammel. Denne Datter døde ugift her i Byen Aar 1790. Paa Bunden af Alterkanden i Grenaa Kirke staar hendes Navn og Aarstallet 1790. Hun maa altsaa enten lige kort før sin Død eller ved testamentarisk Gave have skænket Kirken denne Kande. Paa samme er indgraveret et Pindsvin, hvad jo svarer til Navnet [Igel betyder Pindsvin] og vel har været Slægtens Vaaben. En lille Plade med hendes Navn fandtes tidligere i Kirken. Der stod blot derpaa „Margrethe Sophie von Weinigell, født 1731 i Frederits, død i Greenaae 1790".

2) Peder Weinigel, f. $^{17}/_{3}$ 1732, blev Major ved det viborgske Infanteriregiment, senere Ejer af Rodstenseje i Hads Herred, døde $^{18}/_{3}$ 1797. Gift med Mette Sophie Sehested.

3) Helena Weinigel, f. 4/3 1737, død 11/2 1815. Gift 19/5 1760 med Christian Henrich de Thurah (f. 20/10 1729, d. 19/9 1812). Under Struense var de Thurah en Tid Indrulleringschef paa Falster, men kom efter dennes Fald atter tilbage til Holmen.

4) Magdalene Christiane Weinigel, f. 8/7 1738, død 22/11 1802. Gift 1766 med Niels Erich Behr, Byfoged i Grenaa.

5) Bendix Henrich Weinigel, f. 1739, d. 1782, Major ved Dronningens Livregiment i Glückstadt 1776.

Disse Oplysninger stammer i Hovedsagen fra Vahls Slægtsbog over Borgmester Chr. Nielsen i Varde og hans Efterkommere samt F. Hjort „Slægten Thurah" og er oprindelig meddelt mig af afd. Pastor Richter i Vejen. Hvordan det kan forliges med, at Gravpladen kun nævner 4 Børn, er mig ikke klart.

Fru Weinigel beboede Gaarden paa Torvet til sin Død. Aaret efter, altsaa i 1766, blev Byfoged Behr, der var Enkemand, gift med hendes yngste Datter, Magdalene Christiane, og i 1770 skødede han paa egne og Medarvingers Vegne Gaarden til „Mdm. Anne Behr, afg. Magister Jens Olrogs Enke", som var Datter af Ejeren af Skaføgaard, Thomas Nicolai (Nielsen) Behr. Hun var født i 1716 og havde været gift med Magister Jens Pedersen Olrog, 1. res. Kapellan ved Trinitatis Kirke i København. Efter hans Død flyttede Enken til Grenaa med sine Døtre, hvoraf den ene var forlovet med Kapellanen, J. H. Melchior. De blev gift i 1770. Melchior blev senere Sognepræst her i Byen.

En anden Datter blev gift med Efterfølgeren i Kapellanembedet, Christopher Tikjøb. Og endelig blev en tredje gift med Sognepræsten i Auning, Niels Ryegaard.

Madm. Olrog var særdeles velhavende. Det maa jo sikkert skyldes Arv fra Skaføgaard. Det var ogsaa særdeles heldigt, eftersom hun i høj Grad maatte hjælpe Datteren, Ane Marie, der sad Enke efter Pastor Melchior, som var død af et apoplektisk Anfald i en ret ung Alder. Præstens havde 7 Børn, og da Ane Marie tilmed var en overmaade slet Husholderske, der i Løbet af ganske kort Tid havde forødt alt, hvad Melchior havde efterladt, var der nok for Bedstemoderen at se til. Nogle af Børnene maatte hun selv tage sig af, og i sit Testamente bestemte hun, at ingen Arv skulde udbetales Datteren, men kun Renten tilflyde hende og Børnene sammen med, hvad hun ellers fik af Pension. Men uagtet den gamle Bedstemor saaledes havde nok at se til, testamenterede hun dog af sine Midler 100 Rdl. til et Legat til Fordel for Grenaa Skole. Nævnte Beløb indestod hos daværende Kordegn Borup mod Pant i hans Hus. Det var den Bygning paa

Torvet, som laa, hvor nu Ehrenreichs Hus er bygget. Den gik senere over til at blive Byens Skolehus og blev ved med at være det, indtil den nye Bygning paa Vestergade i 1849 blev taget i Brug. Mdm. Olrog døde 1788, 72 Aar gammel, og begravedes i Grenaa Kirke d. 31. Juli.

I 1789 solgte hendes Arvinger Gaarden til Søren Langballe, Forpagter paa Gersdorffslund. Han levede som Partikulier i Grenaa nogle Aar. Hans Enke, Christiane, født Morville, solgte i 1803 sin „paaboende Gaard paa Torvet 24 Fag og 2 Fag Qvist, Plankeværk til Store- og Lidengade .... med Gaardsplads og Pumpe-Redskab .... for 850 Rdl..... til Apotheqver Christian Anton Dahl". Hun købte derpaa en mindre Gaard paa Nørregade og boede der sine sidste Aar.

CHRISTIAN ANTON DAHL

født i Aarhus $^{1}/_{11}$ 1776, Søn af Mølleejer Fr. Chr. Dahl, død her $^{21}/_{9}$ 1834. Discipel paa Svaneapoteket i København 1792—97. Pharm. Eks. i 1799 med 1. Karakter og bedste Eksamen af hele Holdet. Ved Kontrakt af $^{1}/_{7}$ 1800 købte han derpaa af afdøde Apoteker Albergs Arvinger Gaard og Apotek paa Søndergade og fik $^{22}/_{8}$ s. A. kgl. Bevilling til at drive det. I Aarhus Stiftstidende for 4. Oktbr. bekendtgjorde han, at han nu havde faaet Apoteket sat i god Stand. Gift $^{30}/_{11}$ 1803 med Caroline Dorothea Fischer, Datter af Generalkrigskommissær Chr. de Fischer i Grenaa. Hun født $^{4}/_{3}$ 1781, død $^{22}/_{3}$ 1839.[1])

Dahl, der altsaa var ganske ung Apoteker i Byen, boede dengang paa Søndergade. Det var hans Hensigt snarest at flytte Apoteket op i den købte Gaard. I den Anledning underkastedes den en gennemgribende Restaurering. Tilmed byggedes der en Tværbygning yderst mod Vest i den daværende Have, beregnet til Laboratorium, Materialkammer m. m. Den var paa 20 Fag eller 50 Al. og gik helt igennem fra Lille- til Storegade. Paa ældre Fotografier ser man denne Tværbygnings to Gavle, henholdsvis paa Lillegade og paa Storegade. En lille Rest af den staar endnu. Det er det Stykke, hvor Apotekets Laboratorium havde Plads. Til disse store Byggearbejder og til Forbedring af selve Apoteket optog Dahl et Laan paa 4.000 Rdl. i det Huitfeldske Fideikommis mod Pant i hele Herligheden „ei allene Gaarden, men tillige mit eiende Apotheqver Privilegium med dets *Vasa, Simplicia* og *Composita* [d. v. s. enkelte og sammensatte Apotekerkrukker], hvilket alt efter vedhæftet Taksations Forretning af 20. Aug. 1804 var takseret til virkelig Værdi 8.300 Rdl., og hvis Bygninger ifølge ligeledes vedhæftet Attest var assureret for 4.450 Rdl. i den alm. Brandkasse. Og man kan vel gaa ud fra som givet, at i Sommeren 1804 har saa Dahl flyttet sit Apotek ind i den fint istandsatte Gaard paa Torvet, hvor det

skulde forblive i omtrent et Aarhundrede. Dahl, der kom hertil som Ungkarl, stiftede snart Bekendtskab med Naboens, Generalkrigskommissær Fischers, Datter, og de havde Bryllup i 1803, „viede efter Kongebrev hjemme i Huset".

Gaarden paa Søndergade solgte Dahl til Bødker, senere Købmand og Brændevinsbrænder Johan Hansen. I Stedet for den store Have, som han mistede, købte Dahl nogen Tid efter af sin Svigerfader et endnu større Jordstykke, som laa paa Hjørnet af Nørregade og Østergade, og som strakte sig 68 Al. (ca. 43 m) ned ad Nørregade og 107 Al. (ca. 67 m) ud ad Østergade. Det vil med andre Ord sige helt ud til det nuværende Apotek.

Paa denne store Grund laa der kun et ganske lille Hus. Det var bygget faa Aar i Forvejen og laa omtrent paa Hjørnet. Grunden havde i umindelige Tider ligget hen som en øde Plads, som ingen vedkendte sig, men var i 1799 ved offentlig Auktion solgt af Kirken for et Bud paa 25 Rdl. 1 Skilling. Dog at „Hovedconditionen var, at herpaa skulde opføres forsvarlig Kiøbstadbygning inden Aarets Udgang og Pladsen indhegnes enten med Stenmur eller Plankeværk efter Køberens Godtbefindende". Paa dette Sted havde i sin Tid Byens gamle Præstegaard ligget. Det har altid heddet sig, at den var nedbrændt under Svenskekrigen i 1627. Dette Aarstal nævnes i Pontoppidans danske Atlas og hos Trap. Som det nærmere vil blive paavist i den almindelige Byhistorie, er dette Tal imidlertid forkert og skal være 1649.

Der var vistnok allerede anlagt Have, da Dahl købte Ejendommen, men han forbedrede den, og han og hans Efterfølger hægede om den og holdt den i en smuk Stand, saaledes at den var almindelig kendt som Byens smukkeste. Det siger maaske ikke saa meget. I hvert Fald har Apoteker Hoffmeyer i en Indberetning, som er aftrykt i Randers Amts hist. Aarb. 1928, udtalt, at da han kom hertil i 1867, fandtes der ikke i Grenaa nogen Have, som fortjente Navn af saadan. Der dyrkedes i dem kun Ribs, Solbær og Stikkelsbær samt Kaal og de almindeligste Blomster som Pæoner, Paaske- og Pinseliljer, Dielytra, Studenternelliker o. l.

Enten maa jo saa Hoffmeyer fra København, hvor han hidtil havde boet, have været saa vant til at se smukke Haver, at det, han fandt her, syntes ham intet værd. Eller ogsaa maa Beboerne i Grenaa have været meget beskedne i deres Bedømmelse af Haver.

Apoteker Dahl udnævntes $^{10}/_{3}$ 1804 af „Direktøren for General-Postamtet i Henhold til Forslag fra Amtmanden til Opsyns-

mand over Befordringsvæsenet i Grenaa". Det vil sige, at det paahvilede ham at holde Regnskab med, hvem af Byens Vognmænd og Jordbrugere der stod for Tur til at afgive Befordring til Postvæsenet, naar der var rejsende, der ønskede at befordres herfra til Randers eller Aarhus. Han skulde saa tilsige den af de paagældende kørepligtige, der efter Omgang stod for Tur. Desuden skulde han opkræve Pengene, betale Vognmanden samt af dennes Betaling tilbageholde en vis Andel, som skulde indgaa i Befordringsvæsenets Fond.

Det var et lønnet Hverv. Apotekeren havde endog „ud over de i Loven fastsatte Tilsigelses-Penge . . . for hans Person, men uden Følger for Eftermændenes Bestallinger", allernaadigst yderligere faaet tillagt en lille Part af den Del af Vognlejen, som tilkom Befordringsvæsenet. Men det var samtidig et byrdefuldt Hverv, fordi de fleste Borgere var lede og kede af disse Køreture, der som Regel skulde ske med kort Varsel, og som desuden betaltes efter en ved kgl. Anordning fastsat Takst, der laa betydelig lavere, end hvad man normalt ansaa for en rimelig Betaling for saadanne Ture. Borgerne søgte da ogsaa ved allehaande Paaskud at unddrage sig denne Pligt til at afgive Befordring. Og Justitsprotokollen har mange Eksempler, der er oplysende i saa Henseende. Jeg anfører et særligt graverende. Natten før Juleaften 1811 strandede en norsk Jagt „Ebanetzer" ved Stavnshoved. Efter at Søforhøret derom var sluttet, vilde et Par af Matroserne d. 6. Januar rejse til Aarhus og henvendte sig — som de skulde — i den Anledning til Opsynsmanden for Befordringsvæsenet, altsaa Apoteker Dahl. Han sendte Bud til den, der stod nærmest for Tur paa Listen, nemlig Byens ansete gamle Købmand, Hans Broge, som imidlertid rent ud nægtede at efterkomme Tilsigelsen. Dette blev i Henhold til Forordningen øjeblikkelig meldt til Politiet, og Broge indstævnedes til straks at møde i Retten. Han indfandt sig ikke selv, men sendte en af sine Folk, som uden Forbehold vedgik den skete Forseelse og betalte de 4 Rdl. til General Postamtets Fattigkasse, som var den i Forordningen fastsatte Mulkt.

Straks efter at have modtaget Hans Broges Nægtelse lod Dahl sende Bud til den, der stod næst efter paa Listen, nemlig Thomas Broch, der ligeledes var Købmand. Ogsaa han nægtede at efterkomme Tilsigelsen, og det samme gjorde de næste tre, nemlig konst. Postmester Møller, Købmand, senere Agent, Rasmus Møller og Købmand Storm. Der maatte jo imidlertid gøres Udvej, for at ikke Befordringsvæsenets Værdighed helt skulde gaa i Vasken. Og Apotekeren sendte saa Bud til Rebslager Sejer, der

havde en Del Vognmandskørsel, og bad ham overtage Turen mod almindelig Betaling. Og Søfolkene kom saa endelig af Sted.

De sidstnævnte 4 kørselspligtige indstævnedes ligeledes til Møde i Politiretten. Mødet fandt Sted Andendagen derefter. Thomas Broch, der var den først tilsagte, forklarede, at Aarsagen til Nægtelsen var, at hans Heste, da Tilsigelsen kom, lige var vendt hjem fra Skovarbejde og derfor trætte, og at han desuden var uvidende om, at de to, der stod lige før ham paa Listen, nemlig Købmændene Broge og Bang, havde kørt. Han var ikke villig hverken til at erlægge den befalede Mulkt eller Omkostningerne ved den lejede Befordring. Rebslager Sejer havde nemlig sendt Regning paa 10 Rdl. ud over den Betaling, som i Følge Anordningen kunde tilkomme den kørepligtige, og Retten havde anerkendt denne Regning.

Den næste indstævnede, konst. Postmester Møller, erklærede, at Grunden til hans Nægtelse havde været, at hans Karl „ikke var i den Stand, at han kunde køre". Og desuden vidste han ikke rettere, end at der var 3, som stod for Tur før ham. Dog erlagde han de 4 Rdl. i Mulkt, hvormed Sagen for hans Vedkommende var afgjort. Købmand Storm anførte, at hans Heste ikke var hjemme, da Tilsigelsen skete, og at han derfor ikke var i Stand til at afgive Befordring. Han betalte dog ogsaa de 4 Rdl. Den fjerde af de indstævnte, Rasmus Møller, nægtede at betale under Henvisning til, at der stod 4 før ham paa Listen, og Sagen mod ham og mod Thomas Broch optoges derfor til Doms. Denne faldt ogsaa prompte allerede den 11. Januar og indlededes saaledes: „Saalænge som Vognmandslaug er en offentlig Indretning, hvoraf Rejsende og andre Vedkommende er tilstaaet Afbenyttelse, saalænge er det ogsaa en afgjort Sandhed, at de i Lauget værende Befordringspligtige bør efterkomme alt, hvad der udfordres til det med denne Indretnings Øjemeds Opnaaelse, alt i Overensstemmelse med Forordningen af 24. Januar 1804. Og efterlader de noget i saa Henseende, maa derfor tilbørlig anses.

Anvendes denne Sætning paa de indstævnede, Købmændene Thomas Broch og R. Møller, hvoraf den første har anført, at hans Heste just kort før var hjemkomne fra Skovarbejde, og den sidste, at han havde 4 Formænd før sig paa Listen, hvorfor han ikke ansaa sig forpligtet at holde sine Heste paa Stalden .... saa har de indstævnede hverken ført noget Bevis for deres Paastand og ej heller godtgjort at have været ude af Stand til at afgive den tilsagte Befordring. Retten kan ikke antage det fremførte som antagelige Grunde til at frifinde dem. I den Anledning tilpligtes de

Apoteker C. F. Dahl og Frue.

to indstævnede hver for sig at betale i Mulkt 4 Rdl., samt desuden førstnævnte yderligere 10 Rdl., hvilket den af Befordringsvæsenet lejede Befordring har kostet ud over den almindelige Vognmandstakst. At efterkommes inden 3 Solemærker".

Det er forstaaeligt, at et Hverv, der kunde give Anledning til saa meget Vrøvl, og hvorved Apotekeren paa Embeds Vegne kunde komme paa Kant med en Del af sin egen Omgangskreds, ikke i Længden kunde tiltale ham. Begivenheden her maa have slaaet Hovedet paa Sømmet. Han maa aldeles omgaaende have indgivet sin Afskedsbegæring, thi inden Maanedens Udløb forelaa fra Generalpostdirektionen Udnævnelse for hans Eftermand.

Efter C. A. Dahls Død i 1834 drev Enken i nogle Aar Apoteket med Provisor, indtil hendes Søn, C. F. Dahl, der netop i Faderens Dødsaar havde bestaaet pharm. Kandidateksamen, havde set sig lidt om og konditioneret paa andre Apoteker.

CHRISTIAN FISCHER DAHL

født i Grenaa $^{16}/_{5}$ 1813, død i København $^{21}/_{6}$ 1884. Cand. pharm. 1834 (l.) Apoteker i Grenaa $^{9}/_{3}$ 1839. Gift med Frederikke Elisabeth de Fischer, Datter af Slotspræst P. E. de Fischer i Helsingør, født $^{26}/_{5}$ 1818, død Februar 1905.

Den unge Dahl havde altsaa efter sin Eksamen gjort Tjeneste ved forskellige fremmede Apoteker og derpaa til sidst et Aars Tid bestyret det hjemlige Apotek for Moderen. Dette gjorde han ifølge en Udtalelse fra Fysikus Willemoes „til Publici og Fysikatets Tilfredshed". Han søgte derfor om Bevilling til selv at drive Apoteket og fik den $^{9}/_{3}$ 1839. To Uger efter døde Moderen. Ved Skiftet efter hende overdroges Boet til Arvingerne, der alle var myndige, og de solgte samme Aar Bygning og Apotek til deres Medarving, nævnte C. F. Dahl. Haven paa Østergade be-

holdt de dog i Fællesskab en Række Aar, og først i 1854 fik Apotekeren Skøde paa den som Eneejer.

Om Apoteker Dahl den yngre er der Grund til at nævne, at han sammen med Distriktslæge Arendrup og navnlig med Toldkasserer, Ritmester Gether gjorde et stort Arbejde for at faa tilvejebragt Byens første Anlæg, det fra 1842, og at han vistnok selv ydede et betydeligt økonomisk Bidrag til Sagens Løsning. Hidtil havde Byen ligget i fuldstændig skovløse Omgivelser. Ved flere andre Borgeres Hjælp og ved at Byen afgav en Strimmel Jord lige Nord for den daværende Randers Landevej skabtes den første lille Begyndelse til „den gamle Plantage". Den havde fra først af samme Længde som nu, men var kun halv saa bred og havde Form som en lang, smal Trekant, hvis Spids vendte mod Vest og den modstaaende Side ind mod Byen.

Kort efter at C. F. Dahl havde overtaget Apoteket, giftede han sig med Frederikke Elisabeth de Fischer. Hun var Datter af Slotspræst Peter Ephraim de Fischer i Helsingør og saaledes Dahls Kusine. Hendes Fader var nemlig Søn af Generalkrigskommissair de Fischer, som i mange Aar ejede og beboede nuværende Købmand Skovs Gaard paa Torvet. Ægteparret havde tre Døtre, hvoraf to døde som smaa, men ingen Sønner. Dahls nærmeste Omgangskreds har vel nok været Gethers og Arendrups, hvis Navne er nævnt som Medstiftere af Anlægget, men som begge faa Aar efter forlod Grenaa. Senere kom de meget sammen med Prokurator Lunøes, Købmand Jacob Møller, som var deres Genbo, og cand. phil. Hansen. Paa vedføjede Billede ses de fire Herrer fotograferet ved en L'hombre.

Et L'hombreparti ca. 1865. Personerne er fra venstre: cand. phil. Hansen, Købmand J. A. Møller, Prokurator Lunøe og Apoteker C. F. Dahl. Læg Mærke til Stearinlysene og Spyttebakken.

Desuden kom de naturligvis sammen med Svogeren, P. Mørk Mønsted, der var gift med Dahls Søster. De havde tidligere ejet Fævejle, men flyttede til Grenaa efter at have overladt Fævejle til en Søn. De ejede Gaarden paa Lillegade, som nu tilhører „Grenaa Folketidende". Ved festlige Lejligheder, til Baller i Omegnen o. s. v. holdt Apotekerens Landauer forspændt med de to snehvide Heste altid nede ved Mønsteds og tog dem med. Ogsaa Herskaberne paa Katholm og Benzon hørte til Apotekerens Omgangskreds, og rigtig gamle Grenaaborgere fortalte, hvorledes Byens Folk stod meget betaget og stirrede, naar de unge Damer derfra kom ridende til Grenaa enten i Ærinde eller paa Besøg paa Apoteket. Damer til Hest var et Syn, som dengang var noget ganske uvant.

Apoteker Dahls eneste Datter, Augusta Petrea, ægtede Kammerjunker, Inspektør ved Klasselotteriet Carl v. Bülow. Dette har vel nok været medbestemmende til, at Dahls i 1867 brød op fra Grenaa og flyttede til Hovedstaden. Apoteket med tilhørende Bygning, Have og en Jordlod solgtes for 46.000 Rdl. til

NIELS FREDERIK WILHELM ELIN HOFFMEYER

født i Ringkøbing $^{7}/_{8}$ 1835, Søn af Herredsfuldmægtig, senere Byfoged i Skagen N. W. Hoffmeyer. Død i Aarhus $^{30}/_{12}$ 1910, begravet i Grenaa. Cand. pharm. 1856. Konditionerede derefter ved et Par københavnske Apoteker, indtil han fra 1. Septbr. 1867 overtog Apoteket i Grenaa. Medlem af Grenaa Byraad 1873—1886 og 1891—1896. I 1876 Medstifter af Gr. Handelsforening og Formand for denne til 1895. Medstifter af Grenaa Telefonselskab, Fugleskydningsselskabet, Realskolen, Asylet, Handels- og Kontoristforeningen. I 1884 og 1890 var Hoffmeyer Højres Folketingskandidat i Grenaakredsen, dog uden at opnaa Valg. Septbr. 1876 ved Aabning af Grenaa-Aarhusbanen Ridder af Dannebrog. Gift 1) $^{16}/_{11}$ 1864 med Johanne L. W. Frey, f. $^{29}/_{12}$ 1836, d. $^{18}/_{7}$ 1880. Gift 2) $^{10}/_{5}$ 1881 med Caroline Kjær, f. $^{9}/_{1}$ 1852, d. $^{19}/_{3}$ 1930.

Det er ikke nogen Overdrivelse at sige, at Hoffmeyer i de 35 Aar, i hvilke han boede i Grenaa, paa næsten alle Omraader var Byens ledende Personlighed. Han var, som Farm. Tidende skrev ved hans Død, i Besiddelse af „en ualmindelig Flid og Alsidighed og udfoldede fra sin Ungdom og op gennem Aarene en næsten uudtømmelig Arbejdsevne". Dette med Arbejdsevnen var ikke noget, som først viste sig i Hoffmeyers Grenaatid. Tværtimod forholder det sig saaledes, at mens han „konditionerede" i København, var han fra den allerførste Begyndelse i Virksomhed langt ud over Arbejdstiden. „Han udgav forskellige farmaceutiske Skrifter, men ydede navnlig en betydelig Indsats som mangeaarig, dels Formand, dels Kasserer i „Pharm. Forening", samt var Redaktør og Udgiver af „Pharm. Tidende", det første faglige Organ, der havde den specielle Opgave at varetage de konditionerende

Det gamle Apotek paa Torvet ca. 1890. Hjørnet mod Lillegade.

Farmaceuters Interesser". Han fortsatte som Redaktør endnu en Tid efter at have overtaget Grenaa Apotek. Og ved Hoffmeyers Død skrev da ogsaa „Farm. Tidende", at „de konditionerende Farmaceuter ydede ham fuldtud Anerkendelse for det Pionerarbejde, han for saa mange Aar siden udførte". Han har med andre Ord været en meget fremragende Fagforeningsorganisator.

I Grenaa kom Hoffmeyer ret snart ind i Byraadet og var dèr bl. a. Medlem af Havneudvalget, Fattigudvalget og Sundhedskommissionen. Byraadets Medlemmer tilhørte jo dengang, i hvert Fald i Hoffmeyers første lange Periode, fuldt og helt Højre. Og Hoffmeyer har vel nok fra første Færd sluttet sig til dette Parti. Men det kan vistnok siges, at han i flere Henseender havde et frit og uhildet Syn paa mange Ting, og at han, som den Ironiker, han faktisk var, ikke tog alt for højtideligt paa Tingene og paa mange Punkter mødte med et friskt Initiativ.

Dette med Initiativ er i det hele typisk for Hoffmeyer. Han havde en enestaaende Evne til at starte noget og faa det til at gaa. Og faktisk var han Medstifter af næsten alle de Foretagender af offentlig, velgørende, selskabelig eller økonomisk Art, som saa Lyset i hans Grenaatid. For mange af dem blev han oven i Købet Formand i kortere eller længere Perioder. Det ligger nær som Eksempel her at nævne Handelsforeningen, hvis Formand han var fra Begyndelsen og i 21 Aar. Det viser jo Apotekerens charmerende Egenskaber, hans fremragende Dygtighed og Al-

sidighed, at han kunde være det selvskrevne Midtpunkt i en Forening som denne, uagtet han jo ikke i direkte Forstand var en af Handelsstandens egne Folk. Og da Foreningen af jydske Handelsforeninger i 1883 stiftedes, var Hoffmeyer en af de virksomste derfor og i en Aarrække Medlem af Bestyrelsen. Der er ogsaa Grund til at nævne Grenaa Telefonselskab, som han stiftede i 1887, og i hvis Forlængelse han efter et Aars energisk Arbejde fik dannet „Jydsk Telefon Akts." i Aarhus, for hvilket han i 1895 blev Direktør og til sin Død Formand for Bestyrelsen. Eller et rent fagligt Foretagende som „Apotekernes Æskefabrik og Stentrykkeri i Aarhus", hvoraf han var Medstifter og Formand.

Men ogsaa i den mere selskabelige Del af Byens Foreningsliv var Apoteker Hoffmeyer den ledende. Det behøver blot at nævnes, at han var Medstifter baade af Fugleskydningsselskabet og af Handels- og Kontoristforeningen. Og saa maa det endelig med et Par Ord berøres, at ogsaa i det politiske Liv var Apotekeren en Forgrundsfigur i den Tids Grenaa. Han var en flittig Deltager i og Taler ved politiske Møder, og som forhen omtalt var han afgjort Højremand. Han stillede sig et Par Gange i 80erne i de mest bevægede Kampaar som Folketingskandidat. Han opnaaede selvfølgelig ikke Valg. I en saadan ren Landkreds var dette udelukket, og Apotekeren har vistnok heller aldrig selv gjort sig Forhaabninger derom. Men slagfærdig, hurtig i Replikken og veltalende, som han var, og med Lyst til at optræde offentlig har det vistnok været ham en kær Pligt at efterkomme Partifællernes Ønske om at samle de Stemmer, der her i Kredsen var imod Venstre.

Hans Navn og Skikkelse var kendt viden om, og han repræsenterede i mange Aar paa en smuk Maade Grenaa By og dens Foreninger rundt omkring i Danmark. Og i mange Menneskers Bevidsthed var Navnene Hoffmeyer og Grenaa intimt sammenknyttede.

Ved Siden af dette fik Hoffmeyer Tid til at føre et meget selskabeligt og gæstfrit Hus i det gamle Apotek paa Torvet, hvor en meget stor Børneflok voksede op. Indtil 1899 residerede han der. Aaret før havde Købmand Christopher Vogel købte det gamle Apoteks Bygning. Hoffmeyer havde kort forinden solgt sin store Have paa Østergade til Fabrikant A. Bilde. Han købte i Stedet Naboejendommen, som forhen havde tilhørt Kancelliraad Lütken, og til hvilken der ogsaa hørte en stor Have. Der opførte han en ny Bygning til Apoteket og flyttede derud i 1899. Men allerede i 1902 afhændede han det hele til Apoteker Th. Thom-

Apoteker Fr. Hoffmeyer og Frue.
(Ungdomsbilleder).

sen og flyttede til Aarhus, hvor han forblev til sin Død, nærmest optaget af sit Hverv som Direktør for „Jydsk Telefon Aktieselskab". Han begravedes i Grenaa, den By, som han havde næret en stor Kærlighed til, og som han hver Sommer havde aflagt Besøg.

Lad mig slutte denne Omtale af det gamle Apotek med at citere nogle Vers fra en Digtsamling „Under Regnbuen" af Aage Hoffmeyer, der var Apotekerens næstældste Søn, og som døde i en ret ung Alder. Digtet hedder „Den gamle Gaard". Det fremgaar ikke, at det er Hjemmet paa Torvet, der sigtes til, men det kunde godt være det, det giver i hvert Fald paa en smuk Maade den Stemning, som var over det gamle Apotek.

Den gamle Gaard er bred og lav
og uden Glans og Pragt —
den har kun det, som Tiden gav,
staar mærket som en Runestav
i svundne Seklers Dragt.

Halvvejs blev Mur og Tagværk gemt
bag Vedbend og bag Vin,
i lyse Toner alt er stemt,
og Alderdommens Furer glemt,
hver Ranke skjulte sin.

Hist skimtes Bindingsværk, men her
staar Længen stærk og glat
og ser paa Trods af Vind og Vejr
mod nye Morgenrøders Skær
og fjerne Vintres Nat.

Mod Regn og Solskin Vindens Sang
i Lindekroners Løv
fra Aar til Aar har gaaet sin Gang
i Dur og Mol med Orgelklang
højt over Sten og Støv.

Fjernt blaaner Skov i Sommerdis,
og Kornet bølger blødt,
til gult og grønt i milevis
maa blegne under Høstens Dis,
og alt er hvidt og dødt.

Men jævnt og muntert under Tag
gaar Livet støt sin Gang —
og Mørkets Magt har tabt sin Sag,
naar Slægten fejrer Lysets Dag
med Julestjernens Sang.

Du danske Hjem, du gamle Gaard,
saa tro du rammer ind
alt, hvad vort Hjerte nærmest staar —
og fra dit Skød der spirer Vaar
i Tanker og i Sind.

Fra dig og fra din grønne Vang
gik Mænd og Kvinder frem,
hvem Mindet om dit Bladehang,
din Vinterfred, din Lærkesang
blev Maalet for et Hjem.

Aage Hoffmeyer.

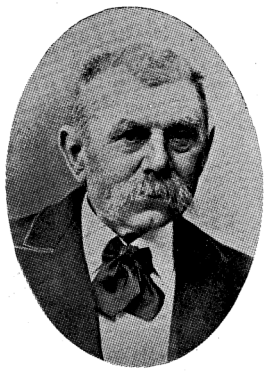

Købmand Chr. Vogel og Frue.

CHRISTOPHER VOGEL

født $^{5}/_{2}$ 1849, død $^{5}/_{1}$ 1931. Købmandsborgerskab i Grenaa $^{1}/_{4}$ 1879. Stiftede Djurslands Museum i 1915. Gift $^{3}/_{4}$ 1884 med Olivia Møller, f. $^{8}/_{11}$ 1848, d. $^{12}/_{4}$ 1928.

Købmand Vogel er en af de ganske faa Grenaaborgere, hvis Levnedsløb foreligger skildret i en trykt Bog. Den er skrevet af Svigersønnen, F. Gierlev, paa Grundlag af Vogels egne mundtlige Meddelelser, og den er trykt som Manuskript i et meget lille Oplag. Paa Grundlag af denne Bog skal her gives en ganske kort Levnedstegning. Chr. Vogel var født i Sønderjylland i Landsbyen Skørdrup, tæt Syd for Flensborg Fjord. Hans Fader, Claus Christopher Vogel, der var Landmand og Teglværksejer, solgte i 1861 sin Gaard og øvrige Ejendom og lejede en Jagt, hvormed han sejlede til Nørrejylland og lagde ind i Aarhus Havn.

Som det er fortalt i nærværende Bog paa Side 416, købte han af Gerdes i Aarhus en Købmandsgaard i Grenaa, som Gerdes havde maattet overtage. Og her i Grenaa blev saa C. C. Vogel boende Resten af sit Liv.

Sønnen, Christopher Vogel, blev efter sin Konfirmation sat i Urtekræmmerlære i Randers. Han havde Længsel efter at komme ud at se sig om. Adskillige af hans Slægt var udvandret til Amerika og Australien, og efter et Par Aars Forløb fik Vogel det ordnet saaledes, at han slap bort fra sin Plads i Randers. Af en Onkel laante han Rejsepenge og drog saa over Hamburg til Australien, hvor han forblev i 7 Aar og ernærede sig dels ved Guldgravning, dels ved andet tilfældigt Arbejde. Med en lille Kapital paa Lommen rejste han derefter til Sydafrika, hvor der netop dengang var fundet baade Guldlejer og Diamantminer. Damperen landede i Kapstaden. Derfra gik Rejsen videre, dels med Heste-,

Købmand Vogels Ejendom paa Torvet paa det gamle Apoteks Grund. I Ejendommens øverste Etage havde Telefoncentralen Lokaler i en lang Række Aar.

dels med Okseforspand gennem uvejsomme Egne i Boerrepublikkerne, gennem Zululand til Transwaal. Der fortsattes Guldgraveriet med vekslende Held nogle Aar. Efter et kortere Ophold i Diamantbyen Kimberley rejste Vogel over England hjem til Danmark, rig paa Erfaringer og Oplevelser og desuden med nogen opsparet Kapital. Ved Juletid 1878 kom han efter 12 Aars Fraværelse til Hjemmet i Grenaa. Næste Foraar, 1. April 1879, begyndte han derpaa en lille Forretning med Herreekvipering i Faderens Ejendom paa Lillegade. Den voksede i Tidens Løb, navnlig takket være Vogels Evne til at tage Reklamen i sin Tjeneste. I 1898 købte Vogel som allerede tidligere anført det gamle Apotek af Hoffmeyer, og efter at Bygningen var nedbrudt, opførtes i Løbet af 1899 den nuværende, efter Byens Forhold store Forretningsbygning, hvori Indflytningen skete 1. April 1900. Forretningens Rammer udvidedes betydeligt, saaledes at der foruden Herreekvipering tillige blev Manufakturforretning.

Vogel havde 3/4 1884 giftet sig med Olivia Møller. Hun var Datter af Snedker V. Møller paa Østergade. Svigerfaderen var noget af en Tusindkunstner, siger Vogel. Og det er vistnok ikke helt fejl. I hvert Fald var han fingernem og gjorde forskellige Smaaopfindelser. Men han var upraktisk og fik ikke noget videre ud af Tingene.

Paa Grund af en langvarig Sygdom overdrog Chr. Vogel 1. Juli 1916 Forretningen til Sønnen, Ove Vogel, der fortsatte og udvidede den, og som senere købte hele Bygningskomplekset

med det deri installerede Elektricitetsværk. Det havde Chr. Vogel indrettet for egen Regning, da han syntes, at Grenaa Byraad tøvede lovlig længe med at oprette et kommunalt Værk.

Ud over Forretningens Vækst havde Chr. Vogel i mange Aar haft en levende Interesse for Oldsager og Antikviteter, som han købte og opstillede hjemme i sine Stuer og paa sit Loft. Ved Søndergades Beskrivelse er allerede nævnt, at Vogel i 1915 skænkede hele denne store Samling til Grenaa By, imod at Byen skaffede et passende Lokale. Og siden hen skænkede han yderligere et Beløb til Indkøb af en selvstændig Museumsbygning, saaledes at Djurslands Museum kunde erhverve Maler Hartmanns gamle historiske Gaard paa Søndergade.

Ved disse Gaver lagde Vogel en særdeles smuk Grund til Museet, og hans Navn vil for stedse være knyttet dertil.

Vogel havde i sin Tid købt et stort Stykke af „Hennings Have", Øst for nuværende Aagade. Sin Alderdoms Tid og Interesse delte han ligeligt imellem denne Have og Djurslands Museum. Ejendommen paa Torvet solgte han i 1918 til Sønnen, Ove Vogel, der altsaa allerede nogle Aar før havde overtaget Forretningen, og som siden yderligere har udvidet den.

TRYKFEJL, RETTELSER OG TILFØJELSER

Side **6,** 3. L. fra n. a, læses: at. — Side **26,** Apoteker Herman Ponich Albergs Kisteplade fandtes ved Torvets Regulering $^{11}/_{8}$ 1938 tæt Sydvest for Kirketaarnets sydvestlige Pille. — Side **42,** 16. L. f. o. Købmand Skovs Gaards Opførelsesaar er anslaaet til omkring 1703. Det er forkert. I Brandtax. 1761 staar, at Forhuset til Gaden er „nybygget". Opførelsesaaret bør derfor ansættes til mellem 1750 og 60. — Side **43,** 10. L. f. o. Aar 1711, læses: 1713. — Side **52,** 4. L. f. n. født ca. 1807, læses: $^{23}/_{8}$ 1806. — Side **53,** 11. L. f. o. Grundstenene til Tværbygningen skal stamme ikke fra Kirkegaardsmuren paa Torvet, men fra Gammel Kirkegaards Dige paa Bavnhøj. — Side **55,** 20. L. f. n. Raadstueprotokollen udviser, at da Winding i 1844 tager Borgerskab, har han allerede af Agerup faaet overdraget Beboelse i den ham tilhørende Gaard paa Søndergade. — Side **56,** Den grundmurede Bygning med Butikken i Skovs Gaard er opført af Winding i 1856. — Side **59,** P. P. Raundrup var i en Aarrække kgl. Vejer, Maaler og Vrager. — Side **65,** 11. L. f. n., ja! aabnet $^{14}/_{10}$ 1864 af S. Nielsen. — Side **73,** 4. L. f. o. Ordet „Skandinavien" bruges første Gang i en Annonce $^{10}/_{9}$ 1870. — Side **75,** 15. L. f. o. haft Bolig, læses: haft gratis Bolig. — Side **86,** 12. L. f. o. Søren Munch, læses: Præsten Søren Munch. — Side **100,** 6. L. f. n. Grunden, læses: Gaarden. — Side **111,** 7. L. f. o. Cecilie Giese begravet $^{17}/_{8}$ 1785. — Side **125,** 4. L. f. n. Ove Christensen Broch var Jubellærer og som saadan nævnt i G. Trechovs: Danske Jubellærere, 1753. — Side **128,** Kortskitsen. Her er en Fejl. Nr. 15 Rasmus Bangs Ejendom bør forlænges et Stykke mod Syd, idet et Pantsættelsesdokument fra 1711 oplyser, at den strækker sig „200 og flere Alen mod Syd" — altsaa til omtrent det Sted

paa Skitsen, hvor der staar „Jørgen". — Side **129,** Brochs Stamtavle, 13. L. f. n. Else Cathrine f. 1778 tilføjes „død $^{30}/_{12}$ 1809, gift $^{10}/_{8}$ 1796 med Hans Jensen Seyer". — Side **138,** 3. L. f. n. Hans Broch Kruse, tilføjes gift $^{22}/_{3}$ 1825 med Karen Møller, Datter af kgl. Agent Rasmus Møller. — Side **144,** 3. L. f. o. Hasselblach, læses: Hasselbalch. — Side **149,** 18. L. f. o. Paa Gadens sydlige Side har engang ligget en Kongsgaard, læser: har formentlig engang ligget. — Side **150,** 13. L. f. o. „Kongsgaards Tofter", læses: „Kongsgaards Toft". — Side **153,** 2. L. f. n. Aarhus læses Aalborg. — Side **172,** 2. L. f. o. Barholmen, læses: Borholmen. — Side **173,** 5. L. f. n. mødig (?), læses: mulled. — Side **184,** 11. L. f. n. Søren, læses: Anders. — Side **190,** 14. L. f. n. Gulv Huses, læses: Gulv Huus. — Side **192,** 13. L. f. o. Michel Bang kan ikke være Søn af gamle Jens Bang, da hans fulde Navn er Michel Nielsen Bang. — Side **213,** Stamtavlen over Jens Bang og hans Slægt. Denne er i Hovedsagen bygget over Oplysninger i Giessing: Danske Jubellærere III, København 1786, Side 130 o. flg., suppleret ved mange personlige Optegnelser fra Grenaa Kirkebøger, Justitsprotokoller og Skifteprotokoller. Først efter at Bogens Stamtavle er trykt, er jeg bleven opmærksom paa F. E. Hundrups Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere (Kbhvn. 1875). Hvis jeg i rette Tid havde kendt den, kunde Bogens Stamtavle være blevet forsynet med en lille halv Snes Datoer mere. Mest betydende af disse er følgende: Gamle Jens Bangs Dødsdag og -Aar er $^{3}/_{9}$ 1728. Han blev gift $^{22}/_{11}$ 1690 i Albøge. Hustruens Fødselsdag og -Aar er $^{2}/_{1}$ 1672. Datteren, Gjertrud Bang, som spillede en vis Rolle i Grenaa, døde $^{31}/_{3}$ 1785 i Albøge. Altsaa er Giessings Oplysning om, at hun døde i Grenaa, fejlagtig. En regulær Trykfejl er indløbet hos mig: Jens Nielsen Bang (ca. 10. L. f. n.) er anført født 1713, skal være 1731. — Side **216,** 7. L. f. n. Matr. Nr. 117, læses: Nr. 116. — Side **220,** Leopold L. Lerche døde $^{11}/_{10}$ 1898, 50 Aar gl. — Side **239,** 6. L. f. o. Ægtemand, læses: Enkemand. — Side **249,** 6. L. f. n. Skrædderssaks, læses: Skræddersaks. — Side **282,** øverste Linie læses saaledes: „So leben wir, so leben wir, so leb' wir" o. s. v. — Side **305,** 14. L. f. o. Læge Neergaards Samlinger solgtes til Nationalmuseet. — Side **313,** 4. L. f. n. Aarræke, læses: Aarrække. — Side **316,** 11. L. f. o. Aarstallet 1924 skal være 1919, samme Side 13. L. f. o. Matr. Nr. 30 skal være Nr. 20, samme Side 3. L. f. n. „To-Etager" skal være „To-Etagen". Side **326,** 5. L. f. o. Byens Grundtakst fra 1622 skal være 1682, samme Side 12. L. f. o. 8 Al. Gulf Huses, læses: 8te Gulf Huus, samme

Side 14 og 16 L. f. o. Nock, læses Noch. — Side **331,** 4. L. f. o. Krostue eller, læses: Krostue, eller. — Side **332,** 10. L. f. o. Svagelighed og, læses: Svagelighed, og; samme Side 11. L. f. o. barnløst har, læses: barnløst, har; samme Side i Billedteksten Storegade 40, læses: Storegade 42. — Side **334,** 15. L. f. o. jeg mindes har, læses: jeg mindes, har. — Side **341,** Angaaende Kisteplader kan bemærkes, at i Sommeren 1938 opgravedes ved den store Regulering af Torvet ikke mindre end 4 Kisteplader fra den gamle Kirkegaard. De var alle af fortindet Kobber og alle fra Tiden umiddelbart før Aar 1800. — Side **365,** 7. L. f. n. Grahshenning, læses: Grohshenning. — Side **382,** 2. L. f. n. altsaa kun var, læses: der altsaa kun var. — Side **391,** 12. L. f. n. straks blev hans Efterfølger, læses: straks blev dennes Efterfølger. Side **393,** 8. L. f. n. Matr. Nr. 97 b, 98 og 90, læses: Nr. 97 b, 98 og 99. — Der er 2 Linier ovenfor henvist til Kortskitsen Side 407. Det bør være Kortskitsen Side 417. — Side **397,** 16. L. f. n. for den latterlige lille Sum, læses: for den latterlig lille Sum. — Side **399,** ca. 17 L. f. o. contun dirt, læses: contundirt. — Side **405,** 8. L. f. n. Sven, læses: Svend, samme Side 3. L. f. n. „eller andre moderne Kunster" udgaar. — Side **437,** 16. L. f. n. Bangs havde tunge Sorger af deres Børn, læses: Det gik Michel Bangs Børn meget sørgeligt. — Side **438,** Billedunderskriften Fr. Nielsen skal være Rasmus Nielsen.

KILDER, BEVISSTEDER OG HENVISNINGER

Dette Bind af Grenaa Bys Historie er i aldeles overvejende Grad bygget paa skrevne Kilder, som aldrig har været offentliggjort. Det er i Hovedsagen følgende: Grenaa By og Nørre Herreds Justitsprotokoller, Tingbøger, Skøde og Pantebøger, Brandtaksationsprotokoller, Grenaa Bys Grundtakst fra 1682 samt Kirkebøgerne.

Desuden er for Tiden efter 1850 af trykte Kilder i høj Grad anvendt de lokale Aviser, navnlig „Grenaa Avis", som gaar helt tilbage til 1850.

Og endelig er i udstrakt Grad benyttet Oplysninger og Fortællinger, som jeg i Løbet af en lang Række Aar har nedskrevet efter gamle Folks mundtlige Beretning. Af disse Meddelere maa jeg især med Tak mindes afdøde Malermester E. Hartmann i Grenaa og ligeledes afdøde Pastor J. Richter i Vejen. Af nævnte Kilder en især de første, altsaa Tingbøger, Justitsprotokoller og Panteprotokoller anvendt mange Gange paa hver eneste Side i Bogen.

Det vil derfor være fuldkommen haabløst at forsøge i nedenstaaende Fortegnelse over Kilder og Henvisninger at anføre, hvor enhver af disse Oplysninger stammer fra med Anførelse af Sidetal i vedkommende Protokol, idet det vilde fylde et aldeles urimeligt Antal Blade i Bogen. Formentlig vilde det ogsaa kun have grumme ringe praktisk Betydning for Læserne, naar Henvisningerne fremtraadte i et saa overvældende Antal. Jeg har derfor, som det vil ses af Henvisningstallene paa de forskellige Sider, fulgt det Princip, at kun hvor det drejer sig om større Sager eller om Sager, hvor Kilden ikke er umiddelbart indlysende, har jeg anbragt et Henvisningstegn.

Paa Forhaand gør jeg derfor opmærksom paa følgende:

1) Kilderne til alle Ejerskifter er Grenaa Bys Skøde- og Panteprotokoller (samt Registre), Tingbøgerne og Justitsprotokollerne samt Brandtaksationsprotokollerne og „Grundtaksten" fra 1682. I enkelte Tilfælde, hvor tinglæst Adkomst til Ejendomme mangler, har jeg haft Nytte af Folketællingslisterne og Kæmnerregnskaberne. — Alle de ældre Aargange af disse Arkivalier findes paa Landsarkivet i Viborg undtagen de to sidstnævnte, som findes paa Rigsarkivet.

2) Kilderne til Fødsler, Dødsfald og Vielser er navnlig Kirkebøgerne, hvoraf de ældste indtil 1813 opbevares paa Landsarkivet; desuden Skifteprotokollerne og deres Registre. Det maa her bemærkes, at de ældre Kirkebøger ikke anfører Fødsels- og Dødsdag; men kun Daabs- og Begravelsesdag. Dette er Forklaringen paa, at der i de fleste ældre Biografier anvendes „døbt" i Stedet for født og „begravet" i Stedet for død.

3) Kilderne til Borgerskabs Tagelse er Grenaa Raadstueprotokoller fra 1694 til Dato. Disse anfører vedkommendes Fødested samt fra ca. 1800 tillige Fødselsdag og Aar.

4) Og endelig er Kilderne til næsten alt det kulturhistoriske Stof Tingbøgerne, Justitsprotokollerne og Domsprotokollerne.

— — —

Disse 4 Sæt skriftlige Kilder er altsaa den aldeles overvejende Hjemmel, for hvad denne Bog indeholder, og det vil for Læserne ikke være vanskeligt at afgøre, fra hvilken af disse Grupper de forskellige Oplysninger er hentet.

Af skrevne Kilder er endvidere paa enkelte Steder anvendt nogle Værker, hvis Titel er nævnt i efterfølgende Liste, og hvortil næsten altid er henvist ved Noter.

Af trykte Kilder, der er anvendt ved de korte, med Petit trykte Indledninger til de større Biografier over Embedsmænd, maa især for Præsternes Vedkommende nævnes Wibergs Dansk Præstehistorie Bd. I—III (særlig Bind I, hvori Grenaa forekommer), samt dens Fortsættelser henholdsvis ved S. Elvius og ved Grohshenning og Hauch-Fausbøll.

For andre Embedsmænds Vedkommende er benyttet de forskellige Udgaver af juridisk og medicinsk Stat, Toldembedsmænd, Postembedsmænd o. s. v., navnlig da de ældre Udgaver. Desuden i nogle Tilfælde biografisk Leksikon, Salmonsens Konversationsleksikon eller Kraks Blaa Bog.

Til disse Kilder er som Regel heller ikke anført Henvisnin-

ger. Men de er meget ofte suppleret med Oplysninger, som stammer fra personlige Arkivundersøgelser.

Hvad endelig angaar en lang Række trykte Kilder, som kun er benyttet ved enkelte Partier af Bogen, da er disse som Regel enten nævnt i selve Teksten eller ogsaa mærket med en Note.

Nedenfor følger saa en Fortegnelse over disse Kilder, idet der for de mest benyttede af dem tillige er anført et Forkortelsestegn, som staar foran Bogens Titel i nedenstaaende Register.

ARKIVALIER

T Grenaa Bys Tingbøger fra 1564 til 1639 og fra 1705 til 1725. I nærværende Bind dog nærmest kun Tiden fra 1705.

Jus Grenaa Købstads og Nørre Herreds Justitsprotokoller fra 1725 og fremefter.

Pt Grenaa By og Nørre Herreds Skøde- og Panteprotokoller fra 1740 og fremefter.
Grenaa Panteregistre fra ca. 1800 og fremefter.

Sk Grenaa Skifteprotokoller og Registre fra 1730 og fremefter.
Grenaa Stævnings- og Doms-Protokoller fra 1818 og fremefter.
Grenaa Bys Grundtakst 1682.

Br Grenaa Bys Brandtaksationsprotokoller, paabegyndte 1761.

R Pr Grenaa Bys Raadstueprotokoller, I—III, 1694—1908.

Gr K B Grenaa Kirkebøger, paabegyndt 1674.
Nørre Herreds Herreds-Bog 1660.

HAANDSKREVNE KILDER

Dauw Frid. Joh. Valentin Dauw: Annotationer henhørende til Kiøbstaden Greenaa, Kirken og den Latinske Skole. Paabegyndt 1738. [Haandskrift paa 288 Sider in 4to paa det kongelige Bibliotek].

E. G. Begtrup E. G. Begtrup: Callø Amts Geographiske, physiske, historiske og oeconomiske Beskrivelse 1763. (Ny kgl. Saml. 750, 4to).
H. Hjort Nielsen: De Grenaa Brocher. Et lidet Slægtsregister over Jensine Elisabeth Kruse, født Broch's Slægt.
Familien Lissners skrevne Slægtsbog.

TRYKTE KILDER

Gr A Grenaa Avis fra 1850 og fremefter.

Gr F Grenaa Folketidende fra 1874 og fremefter.

Kom V Vedtægter og Forhandlinger vedr. Grenaa Købstad. Bd. 1—8. Udgivelse paabegyndt 1880, fortsættes.
Kanc Kancelliets Brevbøger 1551—1660, Bd. 1—20. Udgivelse paabegyndt 1885, fortsættes.
Hüb J. R. Hübertz: Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus, I—III, 1845—46.
Pont Pontoppidans Danske Atlas IV Bind, Aar 1768.
Wiberg S. V. Wiberg: Almindelig dansk Præstehistorie indtil 1868 I—III. 1870—74.
S. Elvius: Danmarks Præstehistorie 1869—84.
Max Grohshenning og Th. Hauch-Fausbøll: Danmarks Præstehistorie 1884—1911, I—II. 1914—32.
Hundrup: Lærerstanden ved de nedlagte Latinskoler i Ebeltoft, Grenaa, Hobro, Mariager og Skive. 1876.
Rich V. Richter: Dødsfald i Danmark 1761—1790. Udk. 1907.
Do. 100 Aars Dødsfald 1791—1890. Udk. 1901.
Krak B. B. Krak: Blaa Bog.
Bricka C. F. Bricka: Dansk Biografisk Leksikon. Bd. 1—17. Aar 1887—1905.
Bøttiger L. J. Bøttiger: Æbeltoft og Omegn, nærmest indtil 1814. Udk. 1898.
G. Begtrup G. Begtrup: Agerdyrkningens Tilstand i Danmark. Kbh. 1808—10. 6te Bind: Grenaa, Ebeltoft m. m.
F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere.
Hauch-Fausbøll: Slægten Winding fra Vestervig.
J. Vahl: Stamtavle over Slægten Jelstrup, 1916.
Do.: Slægtsbog over Christjern Nielsen, Borgmester i Varde.
T. Hjorth: Slægten Thurah, 1925.
G. Treschov: Danske Jubellærere, 1753.
Giessing: Danske Jubellærere, 1786.
Hofmans Fundationer 1754—65.
T. Baumgarten: Familien Blichfeld, 1911.
Chr V Christian V.s Danske Lov. Udg. 1911 ved Secher.
Bergsøe J. Bergsøe: Postvæsenets Historie, 1918.
D z H R. Berg: Den zünftige Haandværker, 1930.
Do.: Købstad og Købstadmand, 1923.
Hugo Matthiessen: Gamle Gader, 1917.
Danmark Riges Historie, Bd. 1—6. Udk. 1896—1907.
Det danske Folks Historie, Bd. 1—8. Udk. 1926—29.
Carl Tolstrup: Fra Sømandslivet, 1885.
F. Gjerlev: Christopher Vogel, 1923.

R. J. Højfeldt: Grenaa By, 1918. I Serien „Jydske Byer og deres Mænd".
Dam og Schæffer: De danske Apotekers Historie, 2. Bd. 1928.
Samtlige Udgaver af Den danske Lægestand.
Do. af Juridisk Stat og Exam. juris.
Do. af Den danske Toldetat.
Do. af Danske Postembedsmænd.

Side **1** [1]) Gamle Gader Side 10 — [2]) Pt Side 192, Side 243 — [3]) 1730 Jus 317 — **2** [1]) En Række Steder i Pt og Jus — **3** [1]) 1734 T 317 b — **5** [1]) 1739 Jus 459 — [2]) 1730 Jus 132 a — **6** [1]) 1730 Jus 148 a — [2]) 1733 Jus 292 a m. m. — **7** [1]) 1747 Jus 342 — [2]) 1765 Jus 428 a — [3]) Gr K B — [4]) Bøttiger — **9** [1]) 1771 Pt 334 — [2]) 1798 Jus 177 b — [3]) 1797 Jus 126 — **10** [1]) 1804 Pt 41 — [2]) Rich — [3]) Gravsten og Gr Av — **11** [1]) Aagaards Indberetning om det nye Raadhus, se G. Begtrup, Bd. 6, Side 159 — **12** [1]) Mundtl. Beretning af E. Hartmann — **21** [1]) 1717 T 336 b — [2]) 1721 T 382 b — [3]) 1711 T 211 og 1714 T 257 — [4]) 1730 Jus 132 a — **23** [1]) Gr K B og Sk — [2]) 1727 Jus 50 a — **24** [1]) Delvis efter Danske Apotekers Historie II, Side 256 o. flg. — **26** [1]) 1755 Jus 130 a — [2]) 1760 Jus 264 — **27** [1]) 1764 Jus 414 b o. fl. — **28** [1]) Delvis efter Danske Apotekers Historie II, Side 256 o. fl. — **29** [1]) 1801 Pt 419 — [2]) Danske Apotekers Historie II, Side 256 o. fl. — **30** [1]) Gr K B — **34** [1]) 1832 Pt 628 — **36** [1]) Gr A $^{23}/_{4}$ 1861 — [3]) Gr A $^{27}/_{7}$ 63 — [2]) 1838 Jus 645 b — **45** [1]) Hüb III 90 — [2]) 1737 Jus 430 b — [3]) Thotts Saml. Nr. 1457 — **46** [1]) 1763 Pt 273, 261, 280 og 297 — **47** [1]) 1771 Pt 349 — **49** [1]) Bøttiger 130 og 125 — [2]) Bøttiger 115 — **53** [1]) Bricka VII og Rich — **55** [1]) Slægten Winding — [2]) Pt — **56** [1]) Gr A $^{8}/_{5}$ 1858 — **61** [1]) Jus 37 a — **71** [1]) 1732 Jus 240 a — [2]) 1732 Jus 217 til 254 og 265 o. fl. — **78** [1]) 1784 Pt 135 — **81** [1]) 1715 T 286 b — **82** [1]) Gr K B — **84** [1]) 1756 Jus 118 a o. fl. — [2]) 1734 Jus 320 o. fl. — **85** [1]) Hüb III 317—19 — [2]) Jus 281 — **86** [1]) 1775 Pt 400 — **87** [1]) Kom V I C 6—7 og Do. 33—36 — **88** [1]) Kom V I C 8 — [2]) 1786 Jus 294 og 1799 Jus 283 — **89** [1]) Kom V I C 33—36 — **90** [2]) Alt efter Gr K B — **92** [1]) Gr F $^{9}/_{11}$ 1908 — **100** [1]) Gr A $^{15}{,}_{5}$ 1858 — **101** [2]) Alle ordrette Angivelser er direkte taget fra Gr A — [3]) Richter Jur Stat 1881 — **104** [1]) Gr A $^{3}/_{2}$ 1862 — **105** [1]) Gr A $^{9}/_{6}$ 63 — **107** [1]) Gr A $^{17}/_{7}$ 1876 — **110** [1]) Jus 452 b — [2]) 1744 Jus 122 o. fl. — **111** [1]) Wib Pr I 472 — [2]) 1746 Jus 180 — **112** [1]) Hüb III 339 — [2]) 1748 Jus 274 a o. fl. — **113** [1]) 1753 og 56 Jus 32 og 131 — [2]) Kom V I C 3 — **114** [1]) I Hovedsagn efter Wibergs Præstehistorie — [2]) Wiberg II 569

— **124** [1]) Dauw 217 o. fl. — **126** Wiberg I 259 — **127** [1]) 1707 Jus 46 a — [2]) Pontopp D A — [3]) 1753 Jus 16 a — **129** Stamtavlen over Provst Broch — [1]) Adskillige Oplysninger heri stammer fra G. Treschov: Danske Jubellærere Aar 1753 og H. Hjorth Nielsen: De Grenaa Brocher (haandskrevet Bog). — **130** Dauw 15 — **131** [1]) 1732 Jus 265 b — [2]) 1733 Jus 288 a — **132** [1]) Jus 372 — [2]) 1735 Jus 376 b — **134** [1]) Hjorth: Slægten Thurah — **136** [1]) J. Vahl: C. N. — **139** [1]) Medd. fra hans Sønnesøn Sognepræst K. G. Knudsen, Nykøbing S. — **147** [1]) 1767 Jus 507 — **149** [1]) Kanc $^{10}/_{6}$ 1572 — **151** [1]) 1714 T 269 b — **152** [1]) 1722 T 420 — **153** [1]) Dauw 82 — **154** [1]) 1729 Jus 146 a — **156** [1]) 1756 Jus 117 a — [2]) 1770 Jus 7 a — **158** [1]) Familien Lissners haandskrevne Slægtsbog — [2]) 1802 Jus 401 a — [3]) 1802 Jus 401 a — [4]) R Pr I S. 327 — **159** [1]) Delvis efter Fam. Lissners Slægtsbog — **161** [1]) Gr A $^{2}/_{6}$ 1868 — **168** [1]) 1724 T 443 — **169** [1]) 1759 Jus 242 b — **170** [1]) 1716 T 386 b — [2]) 1738 Jus 443 b — **171** [1]) 1772 Jus 190 b — [2]) 1773 Jus 253 b — [3]) 1773 Jus 255 a — [4]) Giessing III S. 130 Aar 1786 — **176** [1]) Tolstrup S. 18 o. fl. — [2]) Wiberg III 640 — **178** Delvis efter Bricka og Krak B B — **183** [1]) 1710 T 304 b — [2]) 1727 Jus 46 a — [3]) 1725 T 467 a — [4]) 1727 Jus 46 a — **184** [1]) 1727 Jus 50 a — [2]) Hüb III S. 48 — **185** [1]) 1774 Pt 385 — **190** [1]) 1707 T 49 b — [2]) 1715 T 410 — **192** [3]) 1722 T 410 b — [1]) 1729 Jus 462 b — [2]) 1740 Jus 36 a — **193** [1]) 1741 Jus 49 b — **194** [1]) 1748 Jus 274 a — **195** [1]) 1809 Jus 214 b — **200** [1]) 1731 Jus 195 a — **201** [1]) 1746 Pt 58 — [2]) Hüb III 401 Aar 1754 — [8]) 1705 T 10 a — [4]) 1706 T 28 a — **202** [1]) 1711 T 205 b — [2]) 1717 T 305 b — **203** [1]) 1752 Jus 16 — **204** [1]) Hüb III 245 — **209** [1]) 1785 Pt 159 — **210** [1]) 1820 Jus 538 b — **214** [1]) 1731 Jus 176 a — [2]) 1746 Pt 57 Iflg. Oplysninger i Hundrups Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere er Gjertrud Bang død i Albøge $^{31}/_{3}$ 1785 — **221** [1]) Bøttiger Side 198 — [2]) 1709 T 151 b — [3]) Hüb III 41 — **227** [1]) Gr A $^{13}/_{10}$ 1857 — **228** [1]) R Pr $^{29}/_{10}$ 1772 — [2]) Kom V I 1846 B 23 — [3]) Kom V $^{23}/_{7}$ 1896 B 467 — [4]) Kom V $^{8}/_{8}$ 1907 — **230** [1]) Pt E Fol 550 — **231** [1]) 1708 Jus 99 — **232** [1]) 1739 Jus 468 a — **233** [1]) 1739 Jus 468 b — **234** [1]) 1763 Jus 371 — [2]) 1763 Jus 380 a — **235** 1763 Jus 361 b — **236** [1]) 1757 Jus 134 a — **237** [1]) 1757 Jus 189 b — **238** [1]) 1782 Jus 212 b — **246** [1]) 1729 Jus 99 a — **252** [1]) 1754 Jus 74 a — **253** Chr V 6. Bog Cap. 21 — [2]) 1746 Jus 209 a — **254** [3]) 1755 Jus 91 b — **255** [1]) I Justitsprotokollen Aar 1731 Fol. 179 b staar i et Skøde „ . . . vesten for den liden Gyde, Hagensgyde kaldet . . . “ — **256** [2]) Gr K B — [1]) Se bl. a. Kom V I C 42 — **258** [1]) Kil-

derne hertil er: Søforhørene paa Gr Raadhus — A. Knudsen i Tidsskriftet Jylland 1992 Side 157 og 58 — Aakjær: St. St. Blichers Livs Tragedie — Gr Avis 19/3 1863 samt mundtl. Beretninger af Ole Jydes Søn, Brevsamler Hans Sejer Jensen i Glæsborg, og af Malermester E. Hartmann i Grenaa — **260** [1]) 1731 Jus 179 b — **261** [1]) Mundtl. Beretning af flere gamle Borgere bl. a. Sadelmager Fr. v. Seelen og Malermester E. Hartmann — **263** [1]) 1731 Jus 208 b — **265** 1721 Jus 400 til 410 — **266** [1]) 1776 Jus 402 a — **267** [1]) 1813 Jus 78 a — [2]) Pt C 248 — **273** [1]) 1713—14 Jus 100 til 130 — **280** [1]) 1750 Jus 362 b — **281** D z H 59 — **282** [1]) I Hovedsagen Beretning af Sadelmager Fr. v. Seelen — **284** [1]) Gr A 23/2 1858 — **286** [1]) 1822 Jus 252 — **292** [1]) Jus 123 a o. fl. og Domsprotokol 400 — **295** [1]) 1707 T 51 a — **298** [1]) 1768 Jus 545 a — **299** [1]) 1773 Jus 252 b — **301** Bergsøe Postvæsenets Historie Side 133 — **302** [1]) 1820 Jus 563 — **308** [1]) 1754 Jus 84 a — **320** [1]) 1779 R Pr 233 — **322** [1]) 1716 T 298 b — **323** [1]) 1751 Pt 87 — **331** [1]) 1724 T 460 a — [2]) 1725 T 460—62 — **332** [1]) Dauw 26 — **337** [1]) 1721 T 339 b — [2]) 1731 Jus 216 b — **338** [1]) 1751 Jus 416 b — **339** [1]) 1785 Pt 155 — **340** [1]) 1794 Jus 13 a — **345** [1]) Dauw 186 og 191 — [2]) Dauw 185 — **346** [1]) 1723 T 430 — **349** [1]) 1741 Jus 61 a — [2]) 1736 Jus 399 b — **350** [1]) 1751 Jus 392 b — **352** [1]) Jus 462 a — [1]) 1765 Jus 452 og 54, samt 1767 Jus 159 m. m. — **354** [1]) 1767 Jus 483 a — **356** [1]) G. Begtrup 6. Bd. 155 — **368** [1]) Gr F 15/2 1896 — **371** [1]) Gr F 23/3 1915 — **372** [1]) Gr F 4/1 1936 — **377** [1]) 1783 Pt 111 — **380** [1]) 1713 T 248 a — [2]) 1751 Pt 83 — [3]) 1756 Pt 159 — [4]) 1799 Pt 361 — [5]) 1813 Pt 305 og 1804 Pt 45 — [6]) 1800 Pt 397 — **395** [1]) Dauw 80 — [2]) Dauw 199 — [3]) Dauw 193 — **396** [1]) Dauw 79 — [2]) Brandtaksationen efter Jus Aar 1751 Fol 391 b — **397** [1]) 1768 Pt 302 — **403** [1]) 1770 Pt 332 — **404** [1]) 1773 Jus 238 a — **408** [1]) 1785 Jus 264 b — **410** [1]) 1793 Jus 464 til 466 — **413** [1]) 1825 Pt E 355 — **415** [1]) Mundtl. Meddelelse af Fru Marie Nicolaisen — [2]) Hjort Nielsen: De Grenaa Brocher — **423** [1]) 1742 Pt 27 — **425** [1]) 1747 Pt 67 — **427** [1]) Kom V I C Side 15, 40, 42, 43, 44, 226 — [2]) Kom V I C 17 — **429** [1]) Salmonsen Bd. I S. 668 — **430** [1]) 1827 Pt 595 — **435** [1]) 1716 T 301 b — **436** [1]) 1718 T 355 b — **437** [1]) 1719 T 357 b — [2]) 1708 T 88 og desuden Dauw 172 til 175, 179 til 182 og 215 til 216 — [3]) 1747 240 a — **449** [1]) 1719 T 341 a — [2]) 1724 T 454 — [3]) 1725 T 469 til 472 — [4]) 1744 Jus 116 a — **452** Mundtl. Meddelelse af Rebslager Balles Søn, afd. Litterat M. Balle i Randers — **454** [1]) 1706 T 15 a — **456** [1]) Wiberg II Side 30 — **458** [1]) 1760 Pt 187 og 189 — **461** [1]) D. Apoteker II S. 261.

STED- OG EMNEREGISTER

En * foran Navnet betegner, at der findes en Illustration.
Tallene med spærret Skrift betegner det vigtigste Sidetal for vedkommende Emne.

A.

Aagade, alm. Oversigt 189
Adelgade 1
Afskrifter af Dokumenter og Breve *in extenso:*
- Skøde fra 1712, 69
- Regning paa Arbejdsløn 1724, 109
- Biskop Ocksens Brev ang. Kaldelse af Andenlærer til Latinskolen 1729, 395
- Forlovelse hæves 1729, 347
- Farveprivilegium 1730, 5
- Bestallingsbrev som Organist og dansk Skoleholder 1732, 232
- Brev fra Moder til Søn 1741, 348
- Kirkebøn 1738, 130
- Arv og Gæld fragaas 1744, 449
- Apotekerprivilegium 1755, 25
- Bestallingsbrev for Byfoged Behr 1756, 135
- Panteobligationer udstedt af Grenaa By 1760, 458
- Lærlingekontrakt 1761, 235
- Konkursbegæring 1764, 351
- Pantsættelse af Indbo 1771, 8
- Lægeattest 1774, 399
- Bestallingsbrev som Vejer og Maaler 1784, 427
- Auktionspriser 1785, 209
- Søforhør ang. Stranding 1785, 408
- Forpagtningskontrakt ang. Præsteembedets Jorder 1827, 429
- Kgl. Bevilling til at drive Købmandshandel 1820, 158

Aftægt 1822, 229
Albergs Legat 29
Algade 1
Altenburg, Cirkus 72
Amtjes Legat 427
Amtsprovsteinstitutionen 1806—21, 429
Andelsbanken 69 73
Apoteker Dahls Have 462
*Apoteket paa Søndergade 20 26
* — paa Torvet 1804—99, 461
„Arbejde i Jern" paa Holmen 192
„Arbejderhjemmet af 1894" 97
Arbejdslønnen Aar 1723, 109
Arrestanter bliver „slaget i Jern" 191
Arrestanter undviger fra Arrest eller Fængsel 127 191 193 292 322
Auktioner i tidl. Tid 184

B.

Badevogn ved Stranden i 1868, 161
Badskjær 43 393 398
Barkmølle til Garveri 400
*Bassegaarden 348
Bavnhøj Mølle opført ca. 1849, 178 185
„Befordringsvæsenet" i 1816, 301 463
Bertelsgyde 1799, 311
Biografteater 200
Blegdammen 271
*„Blinde Gyde" 380
Bomforpagter 40
Bomhuset ved Sønderbro 271
Bommanden 271
Borgerskaber, de ældste 453
Borgervæbning 11 91
Borholms Eng 51
Brand, Byen trues med Ildebrand af en Arrestant 193

Branden i 1649 paa Østergade 462
— 1627(?) paa Østergade 462
— i Præstegaarden paa Søndergade 1683, 125
— paa Torvet ca. 1700, 42
— paa Storegade 24.—25. Okt. 1750, 279 323
— paa Store- og Lillegade 5/6 1751, 337 383 349 394
— paa Storegade Natten mellem 1. og 2. Pinsedag 1768, 298
Brandfare, Frygt for 307
„Bremerholms Jern" 346
Broerne over Aaen 81
*Brygger Kroghs Gyde 311
Brudeskænk 447
Brændevinsbrænderi 53 257 274 333
— Privilegiet bortforpagtet i 1770, 265
—, Rørledning under Gaden til Bærme 333
Brændevinstøj, paa Inkvisition efter 48
„Brødregade" 189
*By- og Herredsfogedkontoret paa Søndergade 102
Byfogedens Hat og Paryk rives af ham 193
Byskriveren betaler selv sin Protokol 200
Byskriverembedet forenes med Byfogedembedet i 1785, 136
Bærme, Prisen i 1865, 276
Bærmestald til Fedning af Stude 276
Børneasylet i Grenaa 123

C.

„Casperhuset" 253
„Cornethuset" 190

D.

Dampskib i 1858 til Kbhvn. (det første) 56
Dilettantkomedie i 1850erne 360 374
Distriktskirurg i Grenaa, Embedet oprettet 1777, 397
*Djurslands Museum 18 482
Doktor Hansens Gyde 1855, 311
Dolmer Port 311
„Dolmergaard" 336

E.

Edv. Hansens Legat 164
Ejendom eftermaales ved Salg i Naboernes Paasyn 254
Eligerede Borgere 86 320 340
Enslev Skov 71
Epitafium, Blichfelds 332
Erich Hattemagers Hus paa Kirkegaarden 145

F.

*Familiegaarden 336
*Farvergaarden 3
Fastelavns Mandag 1746, 111
Fattighus „Bag Byen", skænkes af Købmand Juul i 1782, 87
Fiskergyde 1799, 323 326
Flagning fra Raadhuset 1865, 105
„Fledføringskontrakt" 1802, 256
„Foreningen", Byens selskabelige Klub 67 117 362
Fortovet bekostes af Husets Ejer 1783, 209
Fotografering i det fri 1859, 262
— i 1863, 121
Fremsynethed 147
Fælles Brønd 246
Fæstningsarrest 437

G.

Gadernes Navne fastslaas af Kommunalbestyrelsen Aar 1859, 227
Gartner søges 1858, 141
„Geburts-Brev" 1763, 217
Georginebal 71
Gildhøj Vangen 142
*Gl. Gæstgivergaard, 344
—, Skildring af Livet dèr 358
— Have 261 o. flg.
*Glarmesterbolig i 110 Aar 280
Grandebogen 336 436

Gravsten brugt til Trappesten 328
—, Fotografier 14 33 38 52 92 177 187 207 250 412 429
— med Indskrift:
*Chr. Skræder 1655, 250
*Chresten Smed 1741, 207
Hans Broch 1786, 173
*Agent R. Møller 1824, 412
Gravvers, forfattet af Rektor Schmidt 153
„Grenaa Avis“' Grundlæggelse 95 101
Grenaa Afholds- og Højskolehotel 199
„Grenaa, en liden aaben By“ 111
Grenaa Folkebibliotek stiftet 1875, 445
Grenaa Handels- og Landbrugsbank 180
Grenaa Telefonselskab 469
„Grenaahus“ 144
*Grisetorvet 229
Grundlovsdagen 1859, Flagning 103
Gyldenagrene 142
*„Gæstgivergaarden“ 117

H.

Haandværkersvendenes Herberg 280
Haandværkersvendenes Rejseliv 281
Haandværker-Søndagsskolen 241
Hagensgyde i 1700, nuv. Skolestræde 255
— 1751, nuv. Mellemstræde 323 326
Handels- og Kontoristforeningen 67
Harboes Gyde 1857, 326
Havnekommissionen oprettet ved kgl. Res. af $^{25}/_{4}$ 1798, 341
Havnen er Grenaaens Munding 264
—, Ødelæggelser og Istandsættelser 21 23 457
*Hennings Gaard 165 179
*Hermansens Gaard 42
Hestemølle omkr. 1700, 149 168
Holst, Jacob og Anna Basse, en lille Kærlighedshistorie fra 1729, 347
Hornslets Gyde 381
*Hotel „Dagmar“ 116
— aabner 14. April 1867, 363
Hotel „Grenaa“ 72
*Hotel „Skandinavien“ 69
„Hundsfot, Skiælm og Canallie“ 77 449

I.—J.

Indkvartering i 1809, 195
— i 1709, 322
Jagtretten paa Grenaa Jorder er Kongens. Han bortforpagter den 1770, 266
Jens Fiils Gyde 1756, 380
Jens Nibes Gyde 1750, 380
Jeppetoften 54 160
*Jernstøbergaarden 123 143
*Jordemoderhuset (opf. 1853), 226 231
„Julestue og Drikkegilde“, Forbud derimod 1735 og 54, 111 112 250 251
Justitsprotokollen, der spildes Blæk i den 322
Jødegaarden 53
Jødekammer-Raden 174

K.

Kagstrygning 26 78 127 293
*„Kahytten“ hos Hartmann 6
Katholms Fallit 158
Keglespil i Gl. Gæstgivergaards Have 261
Kirkebog, Grenaas ældste fra 1674, 124
Kirkegaarden ved Nørreport 52
Kirkelige Forhold:
Altergang. En Person møder beruset 1773, 171
Do., Formaning til for en Tid at afholde sig fra Nadverens Brug 1782, 238
Katekisering med Ungdommen 1728, 345 395
Offentlig Skrifte 1746, 253

Ligbegængelse 1707, 437
Vielse i Huset efter Kongebrevs Erhvervelse 81
Kirken, Gammel Kirkes Beliggenhed 198
—, Pulpiturer opbygges i 1760 af Pastor Risom 113
—, Salg af Familiegravsted under Kirkens Gulv 1738, 396
Kirkestrædet 2
Kirketiende 6
Kirkeværger 9 34 75 85 86 263 267 340
Kister, Folk har deres Ligkiste staaende parat længe før deres Død 396
Kisteplader, fundet paa Torvet i 1938, 476
Kisteplade, Provst Brochs Hustru 126
—, Amdi Kruse 341
*—, Fru Weinigel 459
Klædefabrik ved Østerport Aar 1810, 138
*Kommuneskolen fra 1849, 226
Kong Frederik VII Fødselsdag fejres 72
Kongebesøg, Fr. VII og Grevinde Danner 12.—13. Maj 1861, 106 362
—, Chr. IX 9/9 1876. Frokost paa Hotel Dagmar 119
Konsumtionsbetjentene er underkastet Hustugt 409
Konsumtionsdiget omkring Byen 169
Konsumtionsforpagtere 43 48 85 86 169 183
Konsumtionssvig 6 84 151 299 408
„Konge-Toften" 226
Kongsgaarden 149
„Kongsgaards Toften" 246
„Kongsgaards Tofter" 149
Kortskitser: Resens Atlas 1680, 324
— Pontoppidans Atlas over Grenaa By 1767, se Indledningen
— Søndergade ca. 1750, 128
Kortskitser: Storegades midterste og vestligste Del ca. 1750, 242
— Storegades østligste Del ca. 1750, 417
Krig, den store nordiske 169 436
— Englænderkrigen 1807—14 296
Krostue 331
*„Kufgaleasen Haabet" 415
„Kustos", Forsikringsselskab 68
Kæmneren optræder som off. Anklager 112 193
Købmændene holder Værtshus med Salg af Brændevin, Øl og Tobak til Fortæring paa Stedet 1724, 331
Kødleverancen i 1864, 247
Kønigs Legat 63

L.

Landbrugssparekassen 180
*L'hombreparti paa Apoteket ca. 1865, 466
„Lig-Lauget" 275
Limkogeri 387
*Lyngbys Gyde 381
Lyngsbækgaard 159
„Lægdsgaarden i Ølsebymagle" 327
Læredrengene udlejes til Høstarbejde 234
Læsekreds Aar 1850, 101
Læsestue Aar 1850, 101

M.

„Magasin du Nord" 200
Maltkølle 30
Matrikulering, Grenaa Bys 335
*Mellemstræde 324
„Messen" 224
Middelalderlige Bygningsrester 256
Middelstræde 326
Muddergrøften 452
*Museumsgaarden 19
Musikforeningen 358 360
Møgelbjerg 414

Møllers „lukkede Vogn“ 160
*Møntfund i Skovs Gaard 42
— i Aagade 1910, 149

N.

Nagelsmedgyden 1738, 322 326
Nagelsmedslægten 322
Nakkebjerget 301
*Nederstræde 310

O.

Olrogs Legat 460
Orgel, Kirkens første toges i Brug 1/8 1696, 127
—, Kirkens næste er fra 1760, 113, 136
Organistens Lønning i 1750, 203
„Organisttjenesten, et ringe Levebrød“ 113
*Overstræde 379
*Overstrædes „Port“ indrettes i 1756 af Pastor Risom 377

P.

„Paven paa Mols“ 55
Pavillonens Opførelse 123
Peder Fanderups Hus 298
Pengekrisen 1857, 56
Plantagen, den gamle anlagdes 1842, 466
—, Fester 318
—, den nye 96
„Plantelandet“ 105 388
Pontoppidans Atlas, se Indledningen
*Portstolper og Tavler med Indskrift 24 82 86 155 217 279 338 405
Postgaarden, Hjørnet af Storegade 158
—, Storegade 9, 196
Postkontoret flyttes 11/4 1850 fra Storegade Nr. 6 til Søndergade 439
Posthaven 228 231 388
Postmester fælles for Grenaa og Ebeltoft 7
— Grenaa faar 1772 sin egen Postmester 136
Postrytterens Hest fri Græsning i Posthaven 228
Postvogn, en blaamalet, 1770, 426
Priser paa Indbo 1751, 396
— Do. 1764, 353
— Do. 1785, 209
— Do. 1791, 7
— paa Sædeland 1797, 410
— Damegarderobe 1729, 154
Præstegaarden paa Østergade, Byens ældste, brændt i 1649. Ikke i 1627 som hidtil antaget 462
„Præsteresidentzen“ paa Torvet brændte 1683, 123 125
*Præstegaarden paa Storegade 359 364 368 370
Præstegyden 1799, 381

R.

Raadhuset, ingen Varme i 1770, 156
Raadstuebogen fra 1694, 453
Raadstuesalen, Forslag til dens Udvidelse 1850, 359
—, dens Anvendelse til Baller 56
„Ramten“ 321
Reberbane, Balles 452
*Resens Atlas. Udsnit 324
*„Renæssanceknægte“ 330 332
Ringridning i 1850erne 179
Risoms Legat 113
„Risten“ 67
Rosenvinges Legat 166

S.

Sandgraven 227
Sangforeningen 360
Schierperhuset 326
*Schmidt, Jfr., Tømmerplads 41
Sejergaarden 332
Selvmorderes Begravelse 81 253
„Sengetid“ er Kl. 9 Aar 1715, 81
Seperation i 1816, 196
*„Skandinavien“ Hotel 69

„Skiftestedet" ved Aaen mellem Stranden og Byen 192
Skoleholderens Bolig i 1707, 295
Skolen som Ejer af et gammelt Hus ca. 1707, 294 295
*Skolebygningen paa Vestergade fra 1849, 227
Skolevæsen i 1830erne, 268
* Skovs Gaard 42
Skytteforening 68
Skøde, det ældste i Grenaa, som kan stedfæstes, er fra 1597 327
*Snedker Juuls Gyde 326
*Smedebolig i 110 Aar 288
Smugleri 84
Soldat. Bønderne i Dolmer skal levere en Soldat i den prøjsisk—engelske Syvaarskrig 353
*Sparekassen for Grenaa og Omegn 441
Spindeskole i 1790erne, 254 256 427
Sportspladsens Historie 228
Sprøjtehus paa Torvet 73
Spøgeri 31 37
„St. Jørgens Gaard" 198
*Stengaarden 344
Store Kongens Gade 148
Storegade, Oversigt 148
Strandhuset ved Grenaa Havn 404
*Svalegang 51 172 176
*Svinetorvet 229
„De syv Møller" 350
*Søndergade 1 4 8 102 108
Søren Skiffards Gyde 1713, 380
Søulykker, Søskade, Strandinger 61 83 85 263 404 406
—, Forhør angaaende Assurance i 1785, 408

T.

Tegneskole 1860, 65
*Tolboes Gyde 326
*Toldkontor paa Søndergade 102
*— paa Torvet fra 1865, 121
*Trampenbergs Gyde 326
Tugthusgyden 1798, 380
*Tugthusporten 380
Tugthusstraf 112 397 437
Tyendet, korporlig Revselse 1707, 77 202
Tyendeforhold 1757, 237
Tyv brændemærkes i Panden 293
Tyveri af Lærred 272
Tyverisag 1821, 291
Tøstrupgaard 158

U.

Udskrivningsvæsenet 50 175
Underdegn 78

V.

*„Valhalla" 65
Vangehuset 337 436
Vangevogter 435
*Vestergade 225
Vesterport 311
Viborg Tugthus 112
Vicekonsul, den første i Grenaa 341
Windings Have 65
Vinterleje for Skibene i Grenaaens Munding 264

Æ.

Ægteskabelige Stridigheder i 1782, 237

Ø.

Østre Hauge 4 6 201 454

PERSONREGISTER

En * foran Navnet betyder, at der findes en Illustration.
Tallene med spærret Skrift betegner det vigtigste
Sidetal for vedkommende Emne.

A.

Aabel, Brændevinsbrænder 274
Aagaard, J., Byfoged 101
Aarsberg, N., Hattemager 333
Aastrup, Enkepastorinde 252
—, W., Forvalter 252
Agerup, J. H., Handelshus 54
Ahrens, K., Hotelejer 73
Alberg, Anna, Farverenke 24
—, Engelmann, Farver 7
—, Herman Ponich, Apoteker 24
—, Johanne Marie 29
—, S. H., Apoteker og Købmand 28 405
—, Svend Pedersen, Farver 3
Albøge, Anna Rasmusdatter 261
—, Jørgen Rasmussen, Købmd. 169
Allelef, Hans, Bødker 271
—, Niels, Skomager 271
—, Poul, Smed 290 317
Amme, Peder 229
—, Søren 382
Amtje, P., fhv. Forpagter 294 421 426
Andersen, A., Bager 419
*—, A., Sagfører 41 444 446
*—, A. P., Gæstgiver 71 74
—, Erich, Hattemager 146
—, Fr., Karetmager 320
—, J., Gartner 15
*—, J. A., Politibetjent 383
—, Laurs, Avlsbruger 275
—, Marthinus, Landpost 384
—, Otto, Gartner 15
—, P., Gæstgiver 64
—, Thomas 383
—, Jens, Post 246
Andreasen, Maler 16
*—, Musikdirektør 249
Anneboe, Rasmus 291
Arendrup, Adolf, Oberst 177
—, Albert, General 177
—, Chr., Oberst 178
*Arendrup, C. R., Distriktslæge 177
Arendt, J., Skomager 389 450
Arentzen, N., Købmd. 210 309
—, N. F., Købmd. 342
—, R., Købmd. 222
Asferg, Chr., Toldkontrollør 221 421 427

B.

Baagøe, Fr. E., Gæstgiver 358
Bagesen, Mdm. 12
Bagge, J., „Tobaksfabrikør" 115
—, Jørgen, Kapellan 422
—, Søren, Kapellan 455
Bager, S. H., Købmand 212
Bagi, Søren 420
*Balle, H. P., Rebslager 451
Bang, Gjertrud Cathrine 214
—, Jens, Købmand („gamle Jens Bang") 212 261
—, Jens Nielsen 233 265
—, Jørgen Rasmussen 45 169 395
—, Michel Nielsen, Skipper 69 435
—, Niels Pedersen 263 455
—, Niels Pedersens Enke 425
—, Peder Nielsen 426
—, P. Michelsen 184 192
—, Rasmus Jensen 184 250
—, Søren Nielsen 80
—, Søren Rasmussen 184
Bangslægten. Stamtavle over Jens Bang og hans Slægt 213
Basland, R. i Dolmer 296 385 387

Basse, Anders. Hører, senere Købmand 76 345
—, Rasmus Sørensen 285
Bayer, C., Proviantforvalter 210
Bech, G., Skrædder 385
—, Ole, Skrædder 215
Behr, N. E., Byfoged 63 134
—, N. E., stud. theol. 260
Berg, Fr. N., Landinspektør 204
Bertelsen, J., Skolebestyrer 302 335
Bendixen, Madm. 261
—, P., cand. phil., Gæstgiver 356
Bengtson, B. 320
Bilde, A., Hotelejer 73
*Bigum, Chr., Postassistent 374
—, Jens, Toldbetjent 373
*—, Jfr. 375
Bilde, S., Snedkermester 188
Bjerre, J. J., pers. Kapellan 187
Bjerregaard, Agent 306
Blichfeld, Frantz, Præst i Sahl og Gullev 332 394 455
—, Frands, Sognedegn i Hammelev 332
—, Inger Mallene 332
—, K. H., Byfoged 331 347 423
Bloch, M., Hestehandler 303
*—, S., Jernbanedrager 434
*—, F. C., Præst 185
Boelsmand, Niels, Skipper 402
Bonde, P. Rasmussen 302
Bonke, H. B., Gæstgiver 64 358 363
*—, N., Bankdirektør 181
Bonnez, Edv., Herredsfuldm. 91
—, Harald 91
Borch, Ulrich, pers. Kapellan 187
Borum, Karen 421
—, Mette 427
Borup, N. C., Skomager 387
—, P., Skomager 383
Boserup, Postmester i Ebeltoft og Grenaa 7 136
Boysen, M., Massøse 306
Bradsted, Th., Buntmager 401
Brant, Niels 229
Brechwoldt, J. A., Gæstgiver 358
Bredstrup, Niels 200
*Brinch, J., Bygningsinspektør 143 270 275 422
Broch, Christopher, Købmd. 43, 61 70 81
—, Hans, Købmand 70 172 184 340
—, Jørgen, Skipper 252
—, Ove, Købmand 45 70 246
—, Ove, Provst 125
—, Thomas, Købmand 41 90
—, Thyge, Forp. 352
Broch-Slægtens Stamtavle 129
Broge, Hans, Købmand 50 62 320
*Brokmann, Fr., Overretssagfører 440
—, J. H., Købmand 342 443
Brun, Peder 447
Bruun, A., Frk. 123
—, Niels Jensen, „Hører" 394
Bræmer, Frederikke, Lærerinde 244
—, Guldsmed 244
Brøchner, P. H., Provst 114
Buch, J., Præst i Aalsø 183
—, N. Th., Buntmager 253 255 433
Busk, Anders Mikkelsen 330
—, Anders Nielsen 330
—, Karen Nielsdatter 43
—, P., Brolægger 302 315
Bøjstrup, J. Chr. 212
Bønnelykke, Lars 401
Børgelum, Bedemand 76
Børgesen, Falk, Murer 317 319

C.

Callermann, Skibskaptajn 400
Cannik, Thor Christensen 255
Carlby, Søren 294
Carlsen, P. O., Drejer 244
Casper, Anders 272 285 291
—, Rasmus 253 373
Chommerou, M. 275
*Chramer, Murermester 225
Christen Smed, Overformynder 207

Christensen, Anders, Enke 314
—, A., Tømrer 230, 273 284 323
—, Chr. 309
—, C., Landinspektør 445
—, J., Branddirektør 315
—, J. C., Kobbersmed 218
—, Peder 402
—, R. til Vedø 185
—, Thomas 153
Christophersen, P., Glarmester 280
Clausen, J., Gasværksarbd. 319
Colding, E., Præst i Vejlby 454
—, Niels, Løjtnant 327
Cornet, S. Rasmussen 190

D.

*Dahl, C. A., Apoteker 29 323 461
*—, C. F., Apoteker 465
Dahlin, Buntmager 433
Damgaard, P. Pedersen 375
*Dantzer, C. U., Præst 186
*—, Frederikke 188
*—, Helene 188
Dauw, Fr. J., Sognepræst paa Anholt, Forfatter af et Skrift om Grenaa, 127
Degn, N. Christensen, Købmand 337
Dolmer, A., Skipper 263
—, Jens Sørensen 153, 336
—, Peder, 453
—, Søren Nielsen 336
Drejer, Gunder Pedersen 154
Dreyer, Jens Pedersen 109
Dyekjær, M., Dyrlæge 188

E.

Ehrenreich, H., Sparekassedirektør 445
Emborg, J. C., Købmand 54 92
Erichsen, Bertel 310
—, Jørgen 373
—, Lars 373 387
—. Terkel 332
Erichstrup, N., Købmand 78
Eskesøn, Mads, Farver 21
Eskesøn, Morten, Farver 23 108
—, Morten, Skipper og Havnefoged 21
Esmark, Ole 204

F.

*Faber, C., cand. jur., Sparekassedirektør 41 444
Falslef, Søren 296 327
Fasting, H., Herredsfuldm. 204
Fiil, Jens Rasmussen 384
—, Michel 384
Fink-Jensen, Cyklehandler 324
Fischer, Chr. de, Generalkrigskommissair 50
—, Chr. de, Borgmester i Randers 51
—, P. Efraim de, Præst i Helsingør 51
Fisker, Anders Sørensen 314 323
—, Søren, Skoleholder og Organist 113 231 425
Flørnæs, Skipper 277
Fordsmand, Guldsmed 123
Forum, P., Købmand 121
Foss, Lauritz, Købmand 425
Frandsen, N., Sadelmager 373
*Frantzen, A., Præst 371
Fridberg, Fr., Købmand 343
Friis, Chr., Vognmand 290
From, H., Snedker 294
Fuchs, E., Bogbinder 401
Fugl, Amtsprovst 52 428
—, R., Guldsmed 451
„Fut-Jørgensen“ 79
Fæveile, Else, gift med Jørgen Bang 45
—, Jens Andersen 330
—, Jens Sørensen 43 69 376
—, Rasmus Sørensen 330 373 389
—, Søren 393

G.

Gerdes, J. M., Aarhus 416
Gether, Toldkasserer 100
Ginderup, Niels 111 250
—, Peder 256
Gjørup, Dorthea Christiane 153

Gjørup, Kiersten Marie 183
*Gleerup, J., Gæstgiver og Skuespiller 357
Gade, C. L., Toldinspektør 209
Goldmand, C. P., Overtoldinspektør 162
Graabech, Jens, Skipper 208
—, Karen Jensdatter 81 82
*Graff, Farver 240
Graulef, J. Nielsen 394 330
Greve, N. Pedersen 255 246
—, Sadelmager 41
Griffenfeld 125
Grund, Peder 309
Guldberg, K., Toldkontrollør 221
Guldbrandsen, H., Garver 246

H.

Haderup, O., Organist 256
Hagen, Børe 435
Hajslund, Lærer 316
*Hald, Chr., Garver 387
—, J., Kleinsmed 273
Hammelev, Christopher Michelsen 438
—, Jens 285
—, Søren 254
—, Michel 438
—, Peder 450
Hammer, O., Tandlæge 335
Hansen, Chr., Kaffebrænder 230
—, Dines, Lærer 316
*—, Edv., Købmand 163
—, F. C., Læge 308
—, Jens, Felbereder 313 314
—, Johan, Købmand og Brændevinsbrænder 30 71 91 275
*—, L., cand. phil., Lærer 35 67 466
—, Laurits, Tolder 146
—, Niels P. 230
—, Peder („P. Fynboe") 315 334
—, Peder („Pued Peder") 329
—, Rasmus 285
—, Stephan, Underdegn 78
—, T., Farver 252 255
*—, Vilh., Boghandler 144
*Hanson, C. C., Prokurator 439
Harboe, J., Herredsfuldmægtig 428
Harboe, Jens Peter, 160
*—, R. M., Købmand 211
*Hartmann, E., Maler 15
Hartvigsen, Smed 241 244
Hartvigson, Frits, Klaverspiller 54
—, H., Købmand 52 333
*Hasselbalch, O., Fabrikant 144
Hedegaard, Kurvemager 249
Heiberg, J. L., Professor 415
Heimann, Magnus, Redaktør 100
Hein, H. K., Provst 373
Helmer, J. P., Snedker 450
Henning, A. C., Købmand 179
—, Erik, Opsynsmand 293, 294
Hentze, Fuldmægtig 68
Herbst, Chr., Købmand 354
*Hermansen, H., Købmand 60
Hingelberg, Fru Henriette 137
Hjort, Hans 271
Hoff, H., Major, Hessel 3 424 455
Hoffmeyer, Aage 470
*—, F., Apoteker 467
Hoech, Hercules, Proprietær 276 333
Hoeg, H., Snedker 323 383
—, Peder 307
—, Peder, Sømand 296
Holch, Inger Marie 255
Holm, P. Bjerring 267
Holst, Jacob, Farver 346
Holstvig, J. N., Købmand 199
Hornslet, Chr,, Gæstgiver 78
—, Elias, Snedker 79
—, S., Skrædder og Værtshusholder 79
*Hougaard, J., Smed 259
Hviid, Laurits, Kapellan 24
Højmark, Jul. 73
—, K., Bager 390
Høvenhoff, J. J., Skomager 239 320 327
Høy, Jens Pedersen, Købmand 296 323 349
—, P. Jensen, Skipper 215 252

I.—J.

Iversen, N., Snedker 215
*Jacobi, C., Præst, senere Stiftprovst i Aalborg 365

Jacobsen, Carl 320
Jakobsen, Andr., Fabrikant 40
Jens Hattemagers Kone 6
Jensen, A., Direktør 304 335
—, A., Handskemager 246
—, Alb., Hotelejer 120
—, Aug. 309
—, C., Brændehandler 316
*—, G. M., Købmand 196 451
—, Germann, i Dolmer 385
—, Gotfred 284
—, Hans Sejer 258
*—, J., Løjtnant 197
—, J. Teglbrænder 333
*—, J. H., Skrædder og Retsvidne 421
*—, Mikkel, Avlsbruger 32 40
—, Niels, Vognmand 275
—, Ole, Glarmester 279
*—, P., Købmand 219
—, P., Tømrer 253, 393 401
—, R., Hotelejer 73
—, R., Maltgører 262 343 364
—, S. P., Arbejdsmand 284
Jespersen, J., Sadelmager 255
—, Johan 376
—, L., Forvalter 114
Jessen, Chr., Kandestøber 225
*Johannsen, Andrea, Musiklærerinde 270
*—, R., Kordegn 267
Jahnsen, A., Farver 222
—, Hille, Musiklærerinde 415
—, Jens Røgin, Farver 14
—, J. F., Farver 10
*—, M. F., Vicekonsul 413 421
—, N. F., Farver 10
Johnsen, A., Landpost 316
—, P. A., Toldbetjent 385
Josiassen, N. P., Landstingsmand 384
Juul, Birkedommer 296
—, Ane Cathrine, hans Enke 296
—, J. Chr., Politibetjent 328
—, Jens Chr., Købmand 85 86 88 108 208
—, Jens Pedersen 275
*—, Margrethe, Lærerinde 329
Juul, Rasmus, Skipper 82 208
—, S. Munch, Købmand 89 383 405
—, S. N., Snedker 328
Jyde, Ole Jensen 257 301
Jørgensen, Alb., Købmand 206
—, E. F., Slagtermester 248
—, Eli, Jernstøber 143
—, J., („Fut Jørgensen") 316 317
*—, J. A., Slagtermester 118 205 247 297
—, J. P., Bogbinder 225
*—, Johs., Drejer 215
—, Jørgen, Glarmester 287
—, Lars Peerstrup, Glarmester 289
*—, N. J., Manufakturh. 205
*—, P. S., Drejer 216
—, R. A., Købmand 342

K.

Kabelslager, Kirsten 75 130
Kahr, J., Lærer 306
Kandelsdorff, J., Herbergsvært 280
Kanne, Søren 257
Karmark, Anna Pedersdatter 153
Katholm, Rasmus 75, 130
Kier, P. Rasmussen 229
Kierschner, Buntmager 401
Kiersgaard, J., Købmand 137 210
Kietzeling, Johan 294 296 298
Kildahl, Jens, Smed og Fattigforstander 246 254 383
—, Søren, Skomager 254
Kirk, A. P., Eksportør 401
Kirkeby, Kapellan 70
Kirsten Kabelslagers 75 130
Kiørboe, F. W., Grosserer, Kbhvn. 58, 358
Kjær, P., Træhandler 375
Kjærulf, M., Hotelejer 73
Kjølhede, N. C. 216
Kleitrup, E., Købmand og Havnefoged 351
—, H. C., Skipper 81
Klindt, P. Jensen 151

Knap, Anders Smed 289 317
—, Niels Smed 289 313
Knoff, Fr., Toldkontrollør 108
*Knudsen, C., Hotelejer 118
*—, K., Jernstøber 143
*—, K., Kaptajn 139 399
*Kock, N. L., Vicekonsul 104 275 319 444
Kock & Lange, Købmænd 333
Koed, Th., Købmand 81
Koppel, C., Skomager 388
*—, P., Arrestforvarer 334
Koustrup, Søren 387
Krebs, Manon, Skolebestyrerinde 187 431
Krogh, Aug., Professor 371
Kroer, N., Vognmand 293
Krogh, Elisabeth 63
*—, J. E., Sparekassedirektør 444
—, Maltmøller 185
Kruse, Amdi C., Vicekonsul 302 306 314 339 383
*—, Elisabeth 340
—, Hans, Skipper 314 339
—, H. B., Købmand 138 413
—, Kirstine Skifter 222
—, R., Rebslager 215 320
Krøll, Fr. C., Lærer 316
Krøyer, A. P., Provst 109 174
Kyhl, Claus, Smed 290 317
—, E., Skolebestyrerinde 432
Kyradser, J. Jensen 285
Kveitzer, Frantz 385
Kønig, Magister, Præst i Aalsø 62
—, Enke 62

L.

Lang, Hans, Byfoged 182
Langballe, S., Forpagter 461
Langberg, G., Murer 274
Lange, H., Købmand 211
—, H. O., Overbibliotekar i København 211
—, N., Bager og Klokker 133, 420
Langhoff, M., Premierlieutnant 210
Larsen, A., Karetmager 452
Larsen, Andr., Slagter 248 344
—, J., Smed 71
—, Ole, Proprietær 116
—, Fru Olga, Jordemoder 384
—, Oskar, Maler 249
—, P., Hotelejer 120
—, S., Maler 248
—, Steffen, Skomager 387 390
—, Vald., Gartner 344
*Lassen, Overlæge i Randers 122
*Laurberg, P., Prokurator 141 320
Lauritsen, N. 316
Laursen, J. 319
*Lehm, J. D., Toldassistent 390
Lerche, L. L., Købmand 220
Lichtenberg, Godsejer, Hessel 443
Lind, Frantz 389
—, Jens Sørensen, Felbereder 252 275
—, Matthias 194
—, N. M., Bager 280
—, Niels 254 387
*Lindberg, J. M., Købmand 122
Lindgreen, W., Smed 225
—, G. 244
Lindstrøm, Sadelmager 109 274
Lindwald, Carl 306
Liunge, Niels, „kgl. Pensionist“ 204
Lund, Chr., Urmager 161
Lundby, M., Købmand 100
Lunning, Frederik 69
*—, R., Agent 66
Lunøe, H., Sparekassedirektør 445
*—, L. J., Prokurator 430 466
*—, S., Direktør 297 305 445
Lütken, Fr., Sagfører 452
Lützen, Ritmester 443
*Lyngbye, A., Karetmager 41
*—, A. J., Skrædder 378
—, Conrad, Købmand 416
—, Louise, Lærerinde 416
Lynge, Chr., Glarmester 280
Lysholt, M., Tolder 6 75 130 455

Læssøe, Sophie, Fru 303

M.

Madsen, J., Hattemager 271
—, Jørgen, Glarmester 285 286
—, Peder, Snedker 301
Malberg, P. 388
Malmøe, P. Andersen 279
Marcussen, N., Byskriver 423
Marthinus, N. C., Murer 73
Martinussen, Snedker 230
Mathiesen, J., Konsumtionsbetjent 252 255 333
Mau, Anders Sørensen 252
—, Michel, Købmand 111
—, Søren Jensen 250
Meiniche, Henrik, Vognmand 302
—, Jørgen, Vognmand 302
—, Th., Købmand 317 320 323 400
Melchior, H. Bøchmann, Professor 88
—, J. M., Præst 87 204
Meulengracht, A. C., Grosserer 342
Michaelsen, Toldinspektør 63
Michelsen, Hagen 255
—, Rasmus 336 389
Mikkelsen, Carl, Maler 80
—, Ole, Gæstgiver 79
—, P. Friis, Snedker 284
Miller, Peder 306
„Mirakelsnedkeren" 274
Model, Madm. 108
Mohr, P. Anchersen, Krigskopist 256 377
Mols, Chr. 315
—, Laurids 376
—, R., Skipper 61
*Momme, C. J., Konsul 93
Monrad, Knud Plesner 221
—, Sophie Elisabeth 222
Mors, Johs., Købmand 123
Mortensen, Eske, Farver 20
—, L., Konsumtionsbetjent 275
—, P. 262
Munch, Ditlev, Købmand 49
—, Michel Lerche, Købmand og Møller, senere Præst 354
*Munch, S. N., Lærer 303 315
—, Vinhandler 177
Munk, Johanne 297
—, Niels Jensen 297
Murmand, Hans, Vægter 383
Muurmand, M., Skomager 388
—, S. P. 179
Müller, Johan, Løjtnant 437
Møller, Anders 247
—, B., Musikdirektør 285
*—, J. A., Købmand 160 466
—, J. C., Lærer 315
—, J., Bødker 249
*—, J. H., Hattemager 40
—, Jacob, Organist 283 377
—, Jacob, Skipper 275
—, Jens Bang, Kæmner 159
—, Jens Chr., Matros 314
—, Jens Larsen, Skomager 254
—, Jens Severin, Skomager og Brændevinsbrænder 139 254 257
—, Just, Købmand og Bygmester (bl. a. Grenaa Raadhus) 261 355
—, Jørgen, Organist 114 284
—, K. Plesner, Bødker 249
—, Kathrine, gift med Købmd. Juul 90
—, Mads 238
—, Peder 231
—, P. S., Kæmner 159 432
—, P. Sørensen 230
—, Petrine, gift med Gæstgiver Bendixen 356
—, R., kgl. Agent 221 410
—, R., Postmester 157
—, S., Typograf 230
*—, T., Prokurator 36 38 41 444
—, Thomas 314
Mønsted, O., Fabrikant 159
—, O., til Hessel 108
—, P. Mørk, Proprietær 467
Mørup, Bager 63

N.

Nagelsmed, Hans Hansen 131 314 322
—, Hans Jacobsen 322

Nagelsmed, Niels, drukner 1716, 322
Neergaard, A., cand. jur. Sparekassedirektør 445
*—, A. de, Læge 304
*Neess, Prokurator 67
Nicolaisen, S., Gaardejer 303
Nielsen, A. Dyhr, Købmand 224
—, Elisabeth 420
—, Fr., Karetmager 290
—, Hans, Tømrer 315
—, J. Chr., Tømrer 271
—, Jens Robertsen 302
—, Jens, Skomager 271
—, Knud, Snedker 450
—, M., Buntmager 433
—, M., Slagter 401
—, Mads 200
—, Morten, Skolemester 384
*—, N., Købmand 418
—, O., Kapellan 372
—, Peder 284
—, Petrine 289
—, R. Holm 294
—, R., Karetmager 452
—, Rasmus, Skipper 404
—, Th., Vognmand 289 375
—, Thor, Tolder 23
Nitschke, H., Bager 74
*Nobel, C., Købmand 58
*Nyeborg, G., Byfoged 35 101
Nyegaard, Kontrollør 421
Nymand, J., Købmand 392
Nørlem, J. C., Skomager og Trommeslager 387
*Nørgaard, A. M., Garver 400
—, Fr., Købmand 321
—, Karen, gift med Skomager Ostermann 392
Nørregaard, Jens, Professor 371
*—, N., Provst 369

O.

Ocksen, J., Biskop i Aarhus 395
Oldenburg, Kaptajn 260 322
Olesen, J., Vognmand 293
—, O., Gæstgiver 80
Olrogs Enke 460
Olsen, Anders 314
Olsen, André, Grosserer 305
—, Godsejer, Mejlgaard 443
—, J. C., pers. Kapellan 187
—, L., Snedkerm. 435
—, Lars, Lærer 204
Olufsen, Mads, Glarmester 279
—, Niels 306
*Ostermann, C. F., Skomager 319 390
Ottosen, Partikulier 253

P.

Palch, Poul 435
Pallesen, R., Vognmand 290 324
Peder Skolemester 327
Pedersen, A., Murer 335 343
—, Anton 320
*—, Chr., Værtshusholder 65
—, Edv., Kapellan 372
—, Erich, Skomager 221
—, Gustav, Avlsbruger 294
—, Jens P., Sparekassekasserer 445
—, Jens, Rebslager 294
Peerstrup, Peder 185
Perch, D., Kobbersmed 214 217
—, H., Kobbersmed 217
Petersen, C., Slagter 293 294
—, Chr., Glarmester 80
—, J. C., Vognmand 230
—, K., Maltgører 262
—, Marie, Syerske 270
—, R., Gartner 15
Phødenfant, Parykmager 184
Pich, Anders 306
—, Peder 306
Pind, Sejer Jeremiasen 330
Plenge, J. G., Rektor 424 455
Planitz, Hans, Guldsmed 195
—, J., Guldsmed 194 214
Ponich, H., Byskriver 4 151 200
—, Peder, Byskriver i Grenaa og Prokurator i Aarhus 202
*Poulsen, N., Isenkræmmer 433
—, Yde, Grosserer 216
Press, P., Sagfører 271
Paulli Pedersen, Murer 230

Q.

Quist, Andreas, Købmand 224
*—, J. F., Købmand 220 222
Qvist, Laurs, Væver 291

R.

*Raundrup, P. P. 59
Rasmussen, C., Kobbersmed 283
—, Chr., Skipper 225
—, Esben, Hotelejer 73
—, G., Uldspinder 297
—, Gartner 167
*—, „Mirakelsnedkeren" 274
—, Urmager 419
—, Th. 297
Ramshard, Chr., Bogbinder og Kirkeværge 252
—, H., Kaptajn 109
—, F., Bogbinder 195
Ramten, Anders Pedersen 295
—, Kirsten 294 295
Ree, Emma, gift med Købmand Hartvigson 52
Ree & Co., Handelshus 52 115
Rehling, S., Kapellan 372
Remte, Organist 296
Revn, Maren Henriksdatter 3 168
Rhode, Karen Jensdatter 173
—, Poul, Købmand 49
Ring, Anders, Købmand 298
—, Johannes 206
Risom, J., Præst 111 133 403 450
Ritho, J. P., Snedker 273
Ritto, Hans, Bager 236 384 376
Roede, Mette, Sal. Provst Brochs Enke 396
Rodkier, J. P., Møller 225
*Rosenvinge, H. P., Fabrikant 165
Rosenørn, Generalinde, Katholm 456
Ross, P., Hattemager 333
Rye, C. E., Gæstgiver 357
*Rygaard, Frøknerne 270
Rødkjær, P., Tømrer 73

S.

Saldrup, Søren 203
Saugmann, Terchel 253
Schaarup, R. Rasmussen 229
Schack, J. L., Toldkasserer 138
Schottman, J., Murer 328
Schifter, Else, gift med Organist Remte 296
Schiøtt, H., Organist 203
Schiøtte, Jens Pedersen, Rebslager 298
Schmidt, Anders, Skipper 298
—, J., Rektor 345 454
*—, Martha 31 37 92
*—, Søren, Købmand og Postmester 31 196 439
*Schou, A., Fotograf 121
Schrøder, Ole Chr. 385 387
Schubert, Fr. W., Feltskjær 335
Schultz, Adam, Kleinsmed 233
Schuemann, Jochum 312
Schuster, R., Skrædder 247
Secher, Chr., Konsul 107
*—, Th., Købmand 99
*Seelen, C. v., Skomager 452
*—, E. F. v., Sadelmager 244 388
Seyer, Hans Jensen, Rebslager 300 310 314 405
Simonsen, Hans 320
—, N., Byskriver 231
—, Søren 309
Skiffer, S. Pedersen 293 294
—, Søren (1682) 382
Skjerbæk, Postmester 103 105
Skov, T., Købmand 60
Skræder, Anders Christensen 249 260
—, Chr. Nielsen 250
—, Niels Christensen, Raadmand 167
Slemming, J. Rasmussen 231
Smed, Jens Rasmussen 344
—, Niels Mortensen 420
Smidt, Chr., Skipper 403
*Steenberg, S. A., Distriktslæge 365
Steenstrup, J., Kapellan 70 113
Stie, Ole Rasmussen 283
—, Rasmus 283

Stie, Terchel 283 376
Stiesen, Anders 155 221 238
Stiesen, Niels 339
Stinck, Rasmus 308
Stoffregen, A., Blikkenslager 219
—, N., Blikkenslager 419
Storm, Fr., Byens første Organist 127
—. J. J., Kaptajn og Købmand 355
*Strandgaard, L., Toldforvalter 121
Struch, J., Farver 9
Strube, Apoteker 24
Svantemann, Chr., Bager 373
Svarre, S., Snedker 373 387
Svendsen, P., Bager 74
—, S. Ask, Opsynsmand 271
Svensk, Anders, Fiskehdl. 289
Syvested, Peder 296
Søchting, G., Købmand 212
Sørensen, A., Havnefoged 104
—, A., Skorstensfejer 277
—, A. M., Snedker 419 422
—, Cathinka 282
—, Frederikke 303
—, I. P., Victualiehdl. 393
—, J. P., Murer 252 255
—, Jens, Købmand 270 334
—, Jens, Murer 282
—, Kield 151
—, Mads, Smedebonde 247
—, Margrethe, Lærerinde 253
—, Morten 373
—, P. 324
*—, P., Maler 277
—, P. A., Sadelmager 109
—, S., Bødker 71
—, S., Karetmager 379
—, Terchel 294 295
—, Th., Rebslager 102
—, Tømrer 65

T.

Telleqvist, C. v., Generalmajor 138
Temsen, P., Toldkontrollør 447
Terchildsen, Erich 373
Thalund, N. C., Hotelejer 120
Therkildsen, Chr., 317
—, Th. 309
Thomesen, Peder i Aastrup 290
—, Søren, Tømmermand 296 313 320
Thomsen, Alb., Købmand 144
—, A., Kurvemager 388
—, Ejnar, Professor 371
—, Hans 375
—, Johan, Farver 9
—, Martin, Skomager 285
—, P., Smed 289
—, Th., cand. pharm. 219
Thorup, P., Købmand 123
Thurah, H., Indrulleringschef 460
Thygesen, N. O., Hotelejer 73
*Thykier, Anders, Købmd. 212
*—, Fr., Tømmerhandler 162
*—, Otto, Købmand 59
Thylstrup, J. C., Skomager 71
Tikiøb, Chr., Kapellan 204 421
Tolboe, Adolf 294
—, P., Bager 329
—, P. C., Drejer 241
—, P. F., Drejer 244
Tolstrup, Carl, Præst i Roskilde 176
—, P., Kancelliraad 50 175 195
—, Rasmus 291
Torbiørnsen, T., Byskriver 174 185
*Toubro, P., Ølhandler 402
Trane, M., Kobbersmed 194
Trolle, Hille, Katholm 183
Tønder, Hans Jacobsen 151
Tønnesen, R., Skipper 61
Tørslef, Anna Margrethe 266
—, Peder, Skrædder 296

U.

Udengaard, J., Træhandler 375
Udenkier, Johan 275
—, Maren 6
Udsen, Jens P., Feldbereder 239
—, J. S., Maler, senere Detaillist 278 285 316
—, Rasmus, Skipper 252
—, Rasmus, Bredstrup 405

V.—W.

Veggerslev, Søren P. 327
Velou, J., Borgmester 220
Vester, C., Urmager 64
Viale, Fr., Sagfører 270 316
Vogel, Ove, Købmand 452 472
*—, Chr., Købmand 19, 471
Warde, Niels, Skipper 389
Webel, C. G., Kirurg 204
v. Weinigel, Magdalene, gift m. Byfoged Behr 460
*—, Oberstløjtnantinde 456
—, P., Major 459
—, Sofie Margrethe 459
Wellerup, Distriktslæge 63
Wendt, Murer 35
Wessing, Aage, Maler 386
—, Chr., Maler 386
—, H. C., Maler 385
—, Th., Bager 205
West, H., Sagfører 188 419 433
Wiborg, Hans 229
Wigelsen, Søløjtnant 261 267
Wineke, G. M., Sognepræst 124
*Winding, J. N., Købmand og Hotelejer 54 57 116 141 356
—, O. P. F., Købmand 57
Winther, Jens Poulin, Købmd. 156 320 338
—, Jørgen, Skipper 26
—, Jørgen, Toldbetjent 184
—, Paul, Sognepræst 110 127
Witmar, J. G., Chirurgus 338
*Wolff, Chr., Skorstensfejer 277
Wolther, Fabrikant 278
Wulff, Augusta 390
—, Hans, Kirurg 397 389

Ø.

Ørum, Jørgen Pedersen 389

Tilføjelse til Trykfejlsfortegnelsen.

I sidste Ark er flg. Trykfejl:

Side 471 4. L. f. o. Olivia, læses: Olavia — Side 482 9. L. f. n. Olivia, læses: Olavia — Side 476 9. L. f. o. fortindet, læses: fortinnet — Side 477 14. L. f. n. Kilder en især, læses: Kilder er især — Side 478 18. L. f. n. Hjemmel, for hvad, læses: Hjemmel for, hvad.

459 Gravskriftens første 6 Linier og da især Linie 3 og 4 synes ganske meningsløse. Men Pladen er særdeles vel bevaret, og det er ikke muligt at tage fejl af Ordene. Det er ligeledes uomstødeligt, at Navnet Margrethe fejlagtigt er stavet Magrethe.